

SCRIPTORES
RERUM
GERMANICARUM

Digitized by the Internet Archive
in 2016 with funding from
Getty Research Institute

SCRIPTORES
RERUM GERMANICARUM

IN USUM SCHOLARUM
EX
MONUMENTIS GERMANIAE HISTORICIS
SEPARATIM EDITI.

IOHANNIS ABBATIS VICTORIENSIS
LIBER CERTARUM HISTORIARUM.

HANNOVERAE ET LIPSIAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
1910.

IOHANNIS
ABBATIS VICTORIENSIS
LIBER CERTARUM HISTORIARUM.

EDIDIT
FEDORUS SCHNEIDER.

TOMUS II.
LIBRI IV—VI.

HANNOVERAE ET LIPSIAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI

1910.

HOC TOMO CONTINENTUR:

Iohannis abbatis Libri certarum historiarum

pagg.

<i>Libri IV. rec. A a. 1307—1314 (1316)</i>	1—30
<i>Libri IV. rec. B. D. A2 a. 1307—1314 (1320)</i>	31—64
<i>Libri V. rec. A a. 1314—1330</i>	65—103
<i>Libri V. rec. B. D. A2 a. 1314—1334 (1338)</i>	104—147
<i>Libri VI. rec. A a. 1330—1341</i>	148—191
<i>Libri VI. rec. D. A2 a. 1335—1343</i>	192—235
<i>Libri VI. partes codicis Wessobrunnensis a. 1342. 1343</i> . . .	236—237
<i>Appendices:</i>	
<i>I. Iohannis abbatis Praefatio III.</i>	238—242
<i>II. Iohannis abbatis Praefationis IV. fragmentum</i> . . .	242—243
<i>III. Iohannis abbatis Versus dedicatorii Bertrando patri- archae Aquileiensi directi</i>	243—246
<i>IV. Continuatio rec. A2 a. 1345—1347</i>	247—248
<i>V. Excerpta Annalium Frisacensium a. 1208—1300</i> . . .	249—250
<i>Addenda et Corrigenda</i>	251—255. 343
<i>Index. Scripsit A. Hofmeister:</i>	256—330
<i>Glossarium. Scripsit A. Hofmeister.</i>	331—343

HANNOVERAE. TYPIS CULEMANNORUM.

LIBER^a QUARTUS. (REC. A).

26.

De destructione Templariorum. Capitulum primum*.

Eodem anno rex Francie papam Clementem habens 1307.
5 in suis districtibus circumactum plurima adtemptavit et
inepta multa contra Deum et iusticiam procuravit.
Bonifacium^b enim papam exhumari peciit¹ et tamquam
hereticum concremari. Cui dum papa, cardinales et
universus cetus ecclesiasticus obsisteret², desiit ab in-
10 cepto frendens in semetipso, alias malicias^c.
Nam ex infamia quadam delata ad aures eius per exitum
cuiusdam³ de ordine Templariorum ipsum ordinem aggre-
ditur devastare, unde omnes Templarios regni sui capi
precipit et Parisius exhiberi⁴, asserens se contra eos
15 una cum papa subiectos impietatis articulos⁵ probaturum,

*) *Infra inscriptionem Ioh. in marg. scripsit: Anno Domini
MCCCXI. consilium celebravit in Vienna generale, 1311.
in quo edite sunt constitutiones Clementine⁶; in
quo damnavit ordinem Templariorum. 1312.*

20 a) inscriptiones libri et capitis in marg. b) Bon. — malicias in inferiore marg.,
absca ex parte. c) reliqua absca; meditando vel huiusmodi aliquid sequebatur.

1) Cf. 'practicam' Pictavis inter regem et papam propositam,
Holtzmann, 'Wilhelm von Nogaret' p. 260, c. 12, et Finke, 'Papsttum
und Untergang des Templerordens' I, p. 130 sq. 2) Cf. Tholomeum
25 Lucensem, Muratori, SS. XI, c. 1228, et quae Finke l. c. I, p. 129, n. 5.
ad eum adnotavit. 3) Esquivi de Floriano de Biterris, cumprioris
de Monte-falconis (Montfaucon), non Templarii; cf. Finke l. c. I,
p. 111—117, qui regem iam a. 1305. accusationes eius recepisse ostendit.
4) A. 1309. demum Templarios ordinem defendere volentes Parisius ad-
30 duci iussit; Michelet, 'Procès des Templiers' I, p. 50. 5) Articuli qui
sequuntur sic in nullo processuum nobis notorum leguntur, cum plerique
cum illis bene convenient. Similia ex parte in Cont. Weichardi de
Polhaim, SS. IX, p. 818, l. 42—48, exstant. 6) Error; Iohannes XXII.
demum eas publicavit.

1307. iussis eciam apparitoribus omnia bona eorum mobilia et immobilia cum civitatibus, castris, quocumque nomine possessiones eorum censerentur, dominio infiscari. Primus articulus fuit, quod negaverunt eucharistie sacramentum; secundus, quod in die iudicii resurrectionem non crederent fieri mortuorum; tertius, quod fuerunt infecti vicio sodomitico; quartus, quod quicumque religionem eorum intrare voluerit, compellitur pro nobis crucifixum Dominum abnegare et in faciem spuere crucifixi; quintus, quod fecerant compositionem cum Sarracenis et soldano contra Christianos et civitatem Accaron subdole in manus eorum tradiderint¹. Quibus articulis et adhuc aliis plurimis promulgatis et probatis de consensu pape plures 1310. quam quinquaginta Templarios concremavit² et aliis tormentis diversis illatis compellere voluit, ut eosdem articulos faterentur. Bona eorum aliis cruciferis³ optulit, quidam tamen recipere recusarunt, dicentes iniuste perditos homines, tantis viciis non pollutos, et si Deus in angelis suis repperit pravitatem, ut Iob dicit, alii territi purgabantur. Sic uno peccante forsitan contra omnes ira regia indebite seviebat^a, nec perdere^b iustum cum impio condecevit^c; et sic ordo ille preclarus et lucidus de firmamento ecclesie usque hodie tamquam stirps inutilis⁴ est sublatus, cuius Bernardus^d meminit, inter cetera dicens de eisdem: Vivunt^e in commune plane iocunda et sobria conversacione, absque uxoribus, absque liberis, et ne quid desit de^f ewangelica perfectione, absque omni proprio habitant. Et addit: Verbum insolens, opus inutile, risus immoderatus, murmur vel tenue seu^g susurrium nequaquam, ubi deprehenditur, inemendatum relinquitur. Scacos^h et aleas detestantur, abhorrent venacionem nec ludicra illa avium rapina, ut assolet, delectantur. Mimos, magos et fabulatores

Iob 4, 18. 41, 16. angelis suis repperit pravitatem, ut Iob dicit, alii territi
Num. 16, 22. purgabantur. Sic uno peccante forsitan contra omnes ira
Gen. 18, 23. regia indebite seviebat^a, nec perdere^b iustum cum impio

a) ira tua deseuiet *Vulg.* b) Numquid perdes *Vulg.* c) ita Ioh. h. l. scripsit.
d) Bern. c. e) Vivitur plane in communi Bern. f) ex Bern. g) sive Bern.
h) Scacos -- delectantur *in marg.*

1) Guilelmus de Belloioco magister Templariorum, qui in expugnatione Acconis urbis cecidit, a quibusdam Templariis inquisitis postea nimiae cum Saracenis familiaritatis accusabatur, unde hic articulus profectus esse videtur. 2) Parisius iussu archiepiscopi Senonensis a. 1310. Maii 12. quinquaginta quatuor Templarii combusti sunt; de aliis cf. Finke l. c. p. 270—273. 3) Clemens V. bulla a. 1312. Maii 2. data, Reg. Clementis V. nr. 7885, bona Templariorum Hospitalariis tradidit. 4) Is. 14, 19: proiectus es . . . quasi stirps inutilis. 5) Bernhardus Claravallensis in libro De laude novae militiae c. 4, Opera ed. Mabillon I, p. 547.

scurilesque cantilenas aut^a ludorum spectacula tamquam vanitates et insanias falsas respuunt et abhominantur. Que omnia non errorem redolent, sed disciplinam monasticam et decorem.

5 *De morte regis Alberti et virtutibus eius.*f. 26'.
Capitulum secundum^b.

Anno Domini MCCCVIII^o rex in Bohemiam parat 1308. exercitum¹, a^c Bohemis invitatus et rogatus querulanti-
bus, quod Henricus propter nimiam desidiam regno non
10 esset utilis; et quod vellent stare in suis pactis, concorderiter mandaverunt. Unde rex Bawariam, Sueviam, Franchoniam, Alzacam et Reni fluentia circuit, detricantes^d excitat a torpore atque inercia, militem ad rediviva preliandi exercicia provocat et confortat. Venitque in civitatem Superioris Suevie que Wintertûr dicitur², habens
15 secum Lûdewicum palatinum, ducem Bawarie, sororis filium, et Iohannem ducem, Rudolphi fratris filium ex filia regis Bohemorum³ progenitum, et^e Lûpoldum filium suum cum multis nobilibus curiam regis comitantibus,
20 ut est moris. Rex autem in die sanctorum apostolorum Philippi et Iacobi pro gaudio instantis May, virescentibus cunctis terre geniminibus, sole se inter signum^f Thauri^g et Geminorum librante, singulis sorta imponens epulantibus leticiam exhibebat. Dux autem Iohannes,
25 dum ei rex hilariter loqueretur, regi fertur taliter respondisse: 'Iam adolevi nec tali iocali munere donare valeo me sequentes et a me suorum serviciorum relevamina prestolantes, o domine rex; iam dudum sine fructu tutor meorum bonorum paternalium et pupillatus
30 mei fuistis. Restitui michi postulo sicut prius mea, ut eciam nomen et actum possim principis exercere'. Ad quod rex breviter et leniter fertur dixisse: 'Non te te deat, bone nepos; tua tibi salva sunt, nec tibi mea tutela, que tuarum rerum fuit custodia, prodet^h nocu-
35 mentum, sed honoris et commodi, vitam nobis altissimo

a) atque Bern. b) pro octavum, nonum deletis. c) a Boh. — mandaverunt (l. 11) in marg. d) sic c. e) et — suum in marg. sinistra. f) duas litteras nu robigine deletas supplevimus. g) thuari c. h) piet c.

1) Ad haec cf. Ottac. v. 93750 — 95085, a cuius relatione Ioh. multo discrepat. 2) Cf. supra I, p. 384, n. 3 — 387, n. 1. 3) Agnete. Cf. supra I, p. 240. 308.

1308. largiente, conferet incrementum'. Expleta convivacione ad loca alia rex transire disposuit^a, ad aquam quandam que Ruscha dicitur pervenit, et quoniam simul omnes in una nave transferri nequibant, Iohannes dux cum suis complicitibus, qui compotes sui sceleris fuerant et 5 fautores, scilicet de Palma, de Warta et de Heschelbach¹, et eorum comitiva cum rege pariter transponuntur; alii navis reditum expectabant. Qui, regem habentes solum, ducem iuvenem sic inclamant: 'Iam dies et hora aptusque locus concurrerunt vindicandi vestram causam, et 10 ad votum vobis omnia successerunt; vestri fideles in vestro assistentes latere, nullo contra vos educente gladium, confluerunt'. Iuvenis sic animatus exemptam trusalem cuttellam² regis pectori immersit et mox vulnus alterum superaddidit, ambicionem avaricie exprobravit; 15 rege nichilominus manum extendente et promittente se suis desideriis pariturum in posterum, non advertit, immemor carnis et sanguinis; regem in suo sanguine et letali vulnere reliquit volutantem³, sic abscessit, nesciens, quantum malum procuraverit sibi miser. Qui autem 20 regem sequebantur, quidam adhuc in altero litore morabantur et paulatim precedencium vestigia consectantes, quid in precedentibus gereretur, penitus ignorabant, quousque clamor attollitur et sonitus sonipedum accelerancium audiretur, moxque tota illa vicinia confusione, stupore 25 ac clamoribus est repleta. Auctores facinoris castra sua subeunt, se ibi pro tempore conservantes⁴ rerum exitum in sui perniciem expectabant, veteris hystorie se piaculo conformantes, ubi *Hysmahel filius Nathanie de semine regio^b et decem viri cum eo in Masphat ad 30 Godoliam veniebant^c et secum panes commedebant^d*, et nemine sciente eum fraudulentissime occidebat; premunitus tamen a Iohanna filio Caree vir puri cordis fraudulent-
 2. Reg. 20, 9. ciam non credebat. Ioab eciam Amasam proximum consanguineum, dicens '*Salve, mi frater*', osculans eum 35
 ib. 10. 12. amicabiliter salutavit et mucrone levi motu educto

a) primum Ioh. scr. disposuit, tunc disposuens corr., sed disposuit restituit.
 b) regali Vulg. c) venit Vulg. d) comederunt ibi p. simul in M. Vulg.

1) Cf. supra I, p. 385, n. 1. 2) De voce cf. 'N. Archiv' XXVIII, p. 149, n. 1. 3) Cf. Iudith 14, 4: in suo sanguine volutatum. 40
 4) Cf. Huber, 'Gesch. Österreichs' II, p. 104, n. 1. et Cron. S. Petri Erford. p. 335, l. 10—12.

transfixit iuxta viamque dereliquit. Regnavit* autem annis novem plene, mensibus quoque decem¹.

*De^a querela, vindicta mortis et bonis moribus *f. 27. eius. Capitulum III.

5 Regina doloris absinthio debriata², sicut quondam 1308. Iacob tunicam filii sui Ioseph videns intinctam^b sanguine exclamavit: '*Fera pessima devoravit filium meum Ioseph*', Gen. 37, 20, 32. non dubium, quin fraternam invidiam expresserit, que in modum fere seivissime ore rabido innocentem et in-^{cf.} noxium deglutivit. O, quantus luctus omnium fuerit, Num. 16, 30. quis narrabit? Quanta lamenta amicorum, nobilium, civilium personarum eiulantium et dicencium^{**}: 'Iam arma bellica perierunt, milites gladios posuerunt, actus et stipendia militancium languerunt. Hic bellicas res 15 amavit, pauperes milites adamavit, regni causas cum sedulitate et diligencia contractavit, pius amicis, gravis adversariis; probos diligebat, improbos arguebat et malos censura regalis potencie cohercebat'. O quam apta verba sapientis hoc prelude videbantur, qui dicit: *Hodie rex Eccli. 10, 12.* 20 *est et cras morietur*, et Ovidius³ dicit:

*Ludit in humanis divina potencia rebus,
Et certam presens vix habet hora diem***.*

Regina pro necessitate temporis regis corpus in monasterio ordinis Cisterciensis quod Maris-stella, alio 25 nomine Wettingen, dicitur sepeliri cum maximis doloribus procuravit⁴. Filius autem regis Lûpoldus ad in-1309. stinctum, ut dicitur, matris impios persequens vivere

*) Pro Regnavit — decem Ioh. antea scripserat, sed delevit: Occubuit autem rex, postquam regni habenas am- 30 ministravit integraliter annis novem.

**) Sequuntur deleta: Quomodo cecidit fortis, qui salvum^{cf.} faciebat Israel? 2. Reg. 1, 19. Iudic. 6, 36.

***) Sequuntur deleta:

*Omnia sunt hominum tenui pendencia filo,
Et subito casu que valere ruunt⁵.*

a) inscriptio capitis in marg. superiore. b) intinctum c.

1) Ioh. tempus, quo Albertus regnaverit, inde a prima electione a. 1298. Iunii 23. facta vel a pugna apud Göltheim commissa computasse videtur. 2) Cf. Thren. 3, 15: inebriavit me absinthio. 3) Ex 40 Ponto IV, 3, v. 49 sq. 4) Cf. supra I, p. 386, n. 5. 5) Ovidii Ex Ponto IV, 3, v. 35 sq.

Matth. 21, 41.

Ps. 51, 7.

1309.

non sinebat, malos male perdere et de terra vivencium¹ tollere et bona eorum diripere cogitavit. Unde obsidione circa castra facta captos homicidas, immo regicidas, illos crurifragio, rotarum inflexionibus et membrorum contusionibus vitam eorum mortis^a turpissime genere 5 commutavit.

Hic rex dicitur thorum suum nunquam alterius concupiencia maculasse², sed honorabile suum matrimonium honorabiliter conservasse. Non preferimus eum Davit, qui raptus aliene mulieris pulchritudine homicidium iunxit adulterio, licet familiare fuerit organum sancti spiritus? Et de Octaviano scribitur³, quod *Scribonia uxore abiecta amore aliene coniugis possessus fuit et serviebat libidini usque ad probrum vulgaris fame*. Fertur⁴ etiam omnes illatas sibi iniurias, quas dimiserat et indulserat, iam puro corde relaxasse et nunquam de eis in offensam alicuius aliquid in posterum cogitasse; unde 15 Salomon dicit: *Ne dicas: malum pro malo reddam; exspecta Dominum, et liberabit te*, et in lege: *Ne^b memor sis iniurie civium tuorum*. De Vespasiano legitur⁵, quod^c 20 *offensarum et inimiciciarum immemor fuit, convicia^d a causicis et philosophis in se dicta leviter tulit*. Ceterum omnes quavis noxa reos ad suam curiam venientes sine omni timore periculi et vindicta criminis studuit conservare⁴ et neminem permisit, quamdiu in sua fuit curia, molestari*. Et sic domum suam esse voluit pacis refugium, tutum domicilium, Romulum imitans, qui asilum constituit⁶, ad quod quis confugeret, ab omni noxa criminis liber esset. Preterea quantumcumque turbatus vel ira succensus fuerat, furorem animi contegebat et se mode- 30 stissime comprimebat nec, sicut de Assuero legitur, ar-

Gen. 19, 8.

*) *Seq. deleta*: sicut scribitur de Loth: *ingressi sunt sub umbra culminis mei*.

a) ex morte turpissima corr.
d) convicia — tulit in marg.

b) Nec m. eris *Vulg.*

c) quod bis scr. c.

1) Ier. 11, 19: eradamus eum de terra viventium; cf. Ps. 51, 7.
2) Cf. supra I, p. 386, n. 7. 3) Pauli diaconi Historia Romana VII, c. 10, Auctores ant. II, p. 121. 4) Albertus scilicet. 5) Pauli diaconi Hist. Romana VII, c. 20, l. c. p. 130. 6) Pauli diaconi Hist. Romana I, c. 2, l. c. p. 8: condito templo, quod asylum appellavit, pollicitus est 40 cunctis ad eum confugientibus inopunitatem.

dentibus oculis furorem pectoris indicabat, sed nec gestibus ineptis aut indecentibus motibus se corporis exhibebat. Unde dicit Cassiodorus¹: *Decet quemque honorem, quem gerit nomine, moribus exhibere.* Hiis virtutibus quasi
 5 gemmis preciosis rex inclitus vivus micabat; nunc sperandum et credendum est eum pro morte preciosa in celestibus gloria et honore coronatum inter agmina celica splendidius radiare.

Regina cum pueris decernens monasterium fundare 1309.
 10 in loco, ubi rex exspiraverat, quod modo feliciter consumatum Campus-regis^{a. 2} dicitur, eo quod, ubi summum est altare, occubuerit, est^b vocatum, sepulturam ipsius^c regine, ducum filiorum et filiarum continens, Franciscicis fratribus et sororibus ibi manentibus ad
 15 huius stirpis memoriam eternaliter ibi excolendam; domina Agnes eciam ibi, relicta Andree regis Ungarie, Alberti filia, religiose et devote ibi degens³, fructum sexagenarium⁴ germinans, altera Thabita *plena bonis* Act. 9, 36.
operibus et elemosinis, a templo Domini cum Anna vidua Luc. 2, 36 sq.
 20 non recedit die ac nocte serviens creatori. Cuius laudes tacere volumus, quia Sidonius⁵ dicit: *Supervacanei^d laboris est conspicuos commendare, ac^e si fax in sole ambulantis preferatur.*

*De electione Heinrici comitis Lucembur- *f. 27'.
 25 gensis, curiis eius, oppositione^f Austrialium et restitutione Karinthie. Capitulum IIII^g.

Anno autem MCCCVIII^o, eodem, quo rex Albertus occubuit, per mortem Diteri⁶, qui frater Adolphi regis 1307.
 30 fuerat, vacare incepit ecclesia Treverensis. Heinricus autem comes Lucemburgensis, vir in rebus seculi famosus, fratrem habuit Baldewinum nomine, studiis liberalibus et iuri civili et canonico insistentem⁷, octavum decimum etatis agentem annum⁸. Qui procurante fratre
 35 et rege ac regina Francie intervenientibus ad sedem

a) Campus — vocatum in marg. b) ita supplendum. c) ipsius reg. in marg.
 d) cf. supra I, p. 387, n. 1. e) cf. ibid. n. m. f) sequentia quinti, non quarti capitis
 argumenta Ioh. delere oblitus est. g) iuxta cap. IIII. Ioh. capitulum I. <X>. cap. X. scr.

40 1) Cf. supra I, p. 386, n. 6. 2) Königsfelden; cf. supra I, p. 387, n. 4. 3) Cf. ibid. l. 12—22. 4) Cf. Math. 13, 8. et 23.
 5) Cf. supra I, p. 387, n. 8. 6) Qui iam a. 1307. Nov. 22. decessit.
 7) Parisius. 8) Immo 22 annos habuit.

1308.
(Mart. 11).

predictam, bonis moribus etatem subplentibus, est assumptus et in civitate Pictavensi per Clementem papam sollempniter consecratus¹. Petrus autem archiepiscopus Moguntinus celeres nuncios dirigit, ut Baldewinus expeditis omnibus retinaculis redeat, quia regnum vacans eius presenciam prestolatur². Mittit et ad alios proceres, indicens eis terminum veniendi³, sicut vetustas asserit de officio esse suo. Heinricus autem comes Lucemburgensis, habens sue partis duos, presulem Treverensem et Moguntinum, Coloniensem Heinricum⁴ quibusdam promissis, ut dicitur, interpositis de quodam conubio sibi devinxit⁵ et faciliter assensum impetravit ducis Saxonum⁶ et marchionis Brandenburgensis, pueri adhuc infra annos existentis⁷, ad suorum tamen consilium annuentis, quod per Moguntinum⁸ episcopum extitit procuratum. Misit et ad Heinricum regem, qui de facto regnum Bohemorum tenuit, ut annueret suis votis, institit et petivit, ad quem nuncius fuit quidam Argentinensis, qui Hugo Wiricus binomice vocabatur. Rudolfus eciam palatinus nobilem virum qui Witigo Pūchær dictus est ad eundem Heinricum in Bohemiam, tamquam ad proximum consanguineum⁹ et ad suam partem tracturum^b leviter, destinavit. Qui consiliatus cum suis tam Heinricho comiti quam Rudolfo palatino assensus benevolenciam non concessit, sed nec simpliciter denegavit; in^c quo si prudenter egerit, videant qui consilium tribuere. Idem eciam Rudolfus virum religiosum, monachum Halsprunensem Cisterciensis ordinis Gotfridum de Brunek, qui res bene gesserat in prelio, quod habitum fuit olim

a) sic et rec. B. D. pro preloletur. b) sic c. pro trahendum. c) in — tribuere in marg.

1) Cf. *Gesta Trevirorum* ed. Wytttenbach et Müller II, p. 187 sq. *Confirmatus est bulla Clementis data a. 1308. Febr. 12, Reg. Clem. V. nr. 2468.* 2) Cf. *Chron. Aulæ-regiæ I*, c. 112, p. 333. et *Gesta Trevir. l. c.* 3) *Hæc litteræ non supersunt.* 4) *De Vîrneburg.* 5) *Vide promissiones longe diversas d. Sept. 20. factas, Constit. IV, 1, p. 218, nr. 257.* 6) *Alberti; cf. promissionem, quam Coloniensi fecit d. Aug. 4, Constit. IV, 1, p. 216, nr. 252.* 7) *Waldemari, qui tunc 17 fere annos habuit; d. Oct. 21. ipse, d. Iulii 29. Otto IV. Cum-pilo patruus eius Coloniensi promissionem fecerunt, quam Waldemarum vice Ottonis d. Nov. 10. repetiit; l. c. p. 218, nr. 256; p. 215, nr. 251; p. 226, nr. 261.* 8) *Coloniensem archiepisc., cf. n. 7; sed neque dux neque marchiones d. Oct. 25. in favorem comitis Lucenburgensis se deciderant, l. c. p. 225, nr. 260.* 9) *Consobrinus eius erat, cum mater Heinrichi Elisabeth soror Ludorici II. patris Rudolphi fuerit.*

inter Adolfum et Albertum¹, ad Heinricum Coloniensem 1308. antistitem direxit, sue vocem virtutis in electione postulat et requirit. Qui, omni reverencia suscepto tante legacionis nuncio, se iam cecidisse in favorem Heinrici
 5 respondit nec pro hac vice se posse nec debere ad partem aliam declinare². Igitur super electionis facto colloquium in pomerio Rense³ habetur^a, vota omnium (Oct.). ad Heinricum comitem divolvuntur. In festo beati Galli⁴ dux Saxonie et marchio Brandenburgensis habitis Oct. 16. suis responsalibus⁵, in Franchenfurt aliis presentibus electoribus, Henricus rex proclamatur, pro eo quod in (Nov. 27). suo dominio bonum mercatoribus et transeuntibus iudicium fecerit⁶, a civitatibus, et quod bonus et strenuus miles fuerit et experienciam huius exercicii multis in
 15 locis reliquerit et precipue in prelio Flandrensi⁷, a nobilibus commendatur. Anno^b Domini MCCCIX⁰ in epephania^c Domini⁸ Aquisgrani in sede Karoli statuitur, 1309. ungitur cum regina⁹ et in regni apicem sublimatur. (Jan. 6). Mox^d ad papam Clementem dirigit^{e. 10}, qui eius ex parte (Iun. 2).
 20 noticiam habens electionem approbavit et confirmavit (Iul. 26). et ad coronam imperii invitavit et ad eius reverenciam Heinricum Villarensem abbatem, cuius habita est mencio¹¹, ad vacantem Tridentinum episcopatum in montibus pos- 1310. tum sublimavit¹².
 25 Veniens igitur Coloniā cives letificat et ad ami- 1309. ciciam, que usque^f nubila satis extiterat, sibi conciliat (Iun. 11). pro morte patris et fratrum patris, qui ex causa Coloniensium in prelio ceciderant Wuringensi¹³. Maximam ibi

30 a) habitur c. b) Anno — ep. Domini (l. 17) in marg. sinistra. c) sic c.
 d) Mox — sublimavit (l. 24) in marg. sinistra. e) nuntios supplendum. f) eo aut huiusmodi aliquid deesse videtur.

1) De quo cf. supra p. 321, n. 6. Iam a. 1306. monachus Heilsbronnensis fuit; cf. tabulas Alberti I. datas d. Aug. 29, Constit. l. c. p. 179, nr. 209. 2) De Rudolphi consiliis alibi nihil legitur; cf. Constit. IV, 1, p. 214, nr. 250. 3) M. Octobri exeunte; cf. Gesta Trevir. l. c. et Albertinum Mussatum I, rubr. 4, Muratori, SS. X, c. 209. 4) Demum die Nov. 27. Henricus VII. electus est. 5) Rudolfus dux Saxonie et Waldemar marchio Brandenburgensis aderant. 6) Eandem Henrico laudem tribuit Albertinus Mussatus I, rubr. 3, Muratori, SS. X, c. 125. 7) Cf. supra I, p. 325. 8) Diem et Gesta Trevir. l. c. p. 205. exhibent. 9) Margareta. 10) Decreto electionis die eiusdem Clementi ab electoribus transmissio Henricus VII. a. 1309. Iunii 2. legatos ad eum destinavit; cf. Constit. IV, 1, p. 254 — 69, nr. 293 — 302. 11) Supra I, p. 333 sq. 342. 12) Quem a. 1310. Maii 23. demum a
 45 Clemente accepit. 13) Cf. supra I, p. 255. 295 sq.

1309. curiam habuit¹, nobiles sibi attraxit, de feodis investivit, iura et privilegia comitibus, civitatibus et sublimibus et mediocribus, ecclesiasticis et secularibus privilegia nova contulit et vetera renovavit. Habuit autem consortem filiam Iohannis ducis Brabancie Margaretam, que sibi tradita fuerat in federe reconciliacionis de morte patris sui², quia idem dux in predicto bello Coloniensibus adherebat. Ex qua Heinricus genuit unum filium Iohannem et duas filias³, de quibus inferius est expressum. Itaque in civitatem properat⁴ Noricorum, ubi decertatis multis causis et novis institutis iudicibus pro conservacione pacis. multis ad eum confluentibus ducibus, marchionibus, comitibus diversi status et ordinis, sapienter omnia diffinivit. Rudolphi eciam palatini filio⁵ unam suarum filiarum adhuc puerulo desponsavit; quo autem tempore nupciarum⁶ in flore puericie decedente caruit res effectum. Puella autem per sugestionem quorundam religiosorum cum regina loquencium votum iniit celibatus, in quo tamen causis instantibus necessariis non permansit; de quo suis in locis plenius est dicendum*.
- (Iul. 24).
1308. (Nov. 28).

*f. 28. *De opposicione Australium et Bohemorum contra principes suos et restitutione Karinthie. Capitulum V^a.

1309. Regina Elizabeth, relicta Alberti, filios consolatur, dicit se a rege, dum adviveret, percepisse virum hunc iustum et commendabilem, nullo modo debere dubitare^b, quin ab eo susciperent sui solacium orphanatus. Nobilis eciam vir Lûpoldus de Weltingen, dominus legum, canonicus Herbipolensis, postea monachus Halsprunensis, regi Alberto intimus, retulit regem, dum simul pergerent, sepius edixisse Heinricum comitem, si eum de medio tolli contingeret, sibi in regno propter amicos et virtutem

1309. (Sept.). *) *Sequuntur deleta*: Venit autem Spiram.

a) in marg. superiore: Capitulum secundum. b) sic c.

35

1) De ea et Gesta Trevir. narrant; sed non tunc, immo m. Decembris habita est. 2) A. 1292. eam duxit. 3) Beatricem et Mariam. 4) Interim Germaniam superiorem visitaverat. 5) Ludovico Mariam. 6) De tempore, quo obierit, cf. Riezler II, p. 285. — Ioh. errat dicens eum tempore nupciarum mortuum esse.

animi successurum¹. Confluentibus^a ad regem circum-^{1309.}
 quaque nobilibus venit Eberardus de Wirtenberch², qui ^{(Sept.).}
 antiqua sevicia terras regias iam multis temporibus
 spoliis et offensionibus molestavit; super quo a rege
 5 conventus, averso . . o^b respondit, ita ut regio con-
 ductu sine regis gracia ad propria remearet, parvipendens
 indignacionem regiam, quam tamen in posterum est ex-
 pertus. Venit eciam Fridericus filius Alberti, qui senior ^{(Aug.-Sept.).}
 fratrum susceperat curam domus, cum quadringentis
 10 militibus eiusdem maneriei in vestibus, apparatu valde
 glorioso et pomposo, ad Spirensium civitatem³, mortem^c
 querulans, iudicium postulans, investituras terrarum sibi
 et fratribus suis rogans. Moraviam eciam Austrie con-
 tiguam, si posset fieri, addici adtemptavit. Rex negotium
 15 distulit responsionis⁴, quousque Fridericus dux gravatus
 expensarum pondere milites quosdam dimitteret, et regis
 faciem nondum circa se serenatam habuit, nisi dum
 summam grandem pecunie promitteret et a Moravia de-
 sisteret⁵ et regis filium suo in tempore consilio et auxilio
 20 confulciret; sicque terras prius habitas et a priscis regi-
 bus collatas contulit⁶. Atque ducis, occisoris patris, ^{(Sept. 17).}
 <terras^d> sibi eque et fratribus optinuit infiscari⁷. ^{(Sept. 18).}

Rex eciam actus eximie exercuit pietatis, corpus
 enim Adolphi regis corpori Alberti in regum sepulchris
 25 regalibus exequiis contumbavit. ^{(Aug. 29).}

Dum in hiis Fridericus moras traheret, Australium
 quidam cervices erexerunt⁸, regem Romanorum indignari
 suo principi credentes tale aliquid agere sunt moliti;
 nam conspiracione facta loca et oppida plura ad se
 30 trahunt et locum qui Nova-civitas dicitur, qui est limes
 Austrie, Styrie et Ungarie, iam pactis habitis cum eis-
 dem, rei exitum expectabant. Nunciata sunt hec Ulrico

a) Confluentibus — expertus (l. 7. 8) in marg. b) una vel duae litterae a
 bibliopogo copertae sunt; 1° solummodo restat; [animo supplendum esse conicio. O. H.-E.].
 35 c) supplé patris. O. H.-E. d) terras deletum c.

1) De hoc loco cf. Boehmer, *Reg. Imp.* (1844) p. 252; Weller,
 'Hohenloh. UB.' I, p. 511, nr. 702. 2) Eum Spiram venisse Matthias
 Neuenburg. c. 37. refert. Cf. Heidemann, 'Peter v. Aspelt' p. 127;
 Stälin, 'Wirtemb. Gesch.' III, p. 121 sq.; Boehmer p. 266 sq. 3) Cf.
 40 Ottac. v. 97479—745. 97817—98171. 4) Cf. Cont. can. S. Rudberti
 a. 1309; Boehmer l. c. p. 269; Heidemann l. l. p. 118—123. 5) Rex
 ducibus Moraviam pignori obligavit. 6) Tabulis d. Sept. 17. datis,
 Constit. IV, 1, p. 277—280, nr. 315—320. 7) Ib. p. 281 sq., nr. 323 sq.
 8) Cf. Ottac. v. 98172—595, quo explicit.

1309. de Walsê, capitaneo Styrie, qui fide et opere bene audens
conglobavit ex Styria et Karinthia copias, quosdam de
(Oct.) Ungaria secum habens irruit super adversarios repentine
et cesis captisque plurimis et municionibus eorum de-
structis patriam liberavit et principibus conservavit¹. 5
1310. Fridericus rediens viro fideli grates egit, in perfidos
(Ian.) iudicia exercuit, dignitates et possessiones abstulit, ta-
lionem per tormenta morcium diversarum reddidit et in
reliquum terram pacifice tenuit et firmavit².

(Aug.-Sept.) Et^a convalescens in domino Deo suo Fridericus 10
pondus molestie sue contorquens in duces Bavarie
castrum Scherdingen obsedit cum copiis, ut cicius^b
conquirat; Otto dux obsidionem solvit, Fridericus infir-
matus abiit et per triduum mortuus credebatur³.

1309. Nobiles Bohemorum de Lippa, de Wartenberch, de 15
(Aug. 14.) Lûchtenburch cum quibusdam abbatibus religiosis⁴ ad
regem veniunt, Heinricum suum regem non de iure, sed
de facto asserunt et ob hoc ab Alberto plura pertulisse
dicunt et maiora passurum^c, si regia providencia non
apposuerit remedium oportunum: 'Venimus igitur patrie, 20
civibus et regni utilitatibus consulentes, secundum hu-
manitatem vestram undique divulgatam prospicue, quia
regnum periclitatur, princeps non bono consilio guber-
natur, populus suus regni malum et dampnum iugiter
machinatur, nobiles angariantur, cives turbantur, mo- 25
nasteria molestantur, et omnia iura atque regni bone et
ab antiquo sancite leges miserabiliter annullantur'. Rex,
quomodo id possit competenter fieri, sciscitatur, et re-
spondent: 'Rex noster dive memorie Wenzeslaus⁵ unum
filium⁶, tres filias⁷ dereliquit. Filius non est super; 30
filiarum una⁸ Heinrico duci Karinthianorum, de quo

a) Et — credebatur (l. 14) in marg. post add.
c) lege [se] passuros. O. H-E.

b) sic pro deleto celerius c.

1) Cf. Doblinger l. c. p. 239. 2) De aliis qui de seditione retul-
runt vide Huber, 'Gesch. Österreichs' II, p. 104, n. 1. 3) Cum Iohannis 35
relatione optime convenit Cont. can. S. Rudberti, SS. IX, p. 820. 4) Ioh.
duas legationes a. 1309. Aug. 14. et a. 1310. Iul. factas confudit. Tunc
temporis solus Conradus abbas Aulæ-regiæ ad capitulum generale ordinis
profectus Heilbronnæ Heinricum VII. adiit; Chron. Aulæ-regiæ I, c. 90,
p. 227—231. Heinricus de Lippa et Iohannes de Wartenberg inter prae- 40
cipuos Heinrici ducis Carinthiæ adversarios fuere, de Ulmanno præterea
de Luchtenberg (Chron. Aulæ-regiæ I, c. 86, p. 216) Ioh. cogitavit, sed
nemo eorum legationi a. 1309. interfuit. A. 1310. abbates Aulæ-regiæ,
de Plass, de Sedletz legati erant. 5) II; cf. supra I, p. 337—340.
343 sq. 6) Wenceslaus III. 7) Cf. supra I, p. 331, n. 3. 8) Anna. 45

nobis est questio, altera duci cuidam Polonorum¹ est 1309.
sociata, tertia² in castimoniali flore virgo spectabilis
adhuc manet. Quam delectamur filio vestro dari et in
regno sic firmari regnumque suscipere subplicamus, ut
5 de iugo tam abiecte servitutis valeamus excutere colla
nostra'. Rex dimissis nunciis Bohemorum misit comites
de Schelklingen, de Hennenberch³, de Hohenloch⁴
regnum invisere et de singulis indagare. Qui a partibus
Heinrici speculati per Chunradum de Ovenstain et ceteros
10 capiuntur, sed post quinque dies factis sponsionibus di-
mittuntur. Rex hoc audiens dissimulavit et civitates
regni hinc inde perlustrans iterum venit Spiram⁵. Ubi
Bohemorum nobiles puellam regis filiam adducunt, et
habitis nupciis filius regis rex Bohemie declaratur⁶. (Aug. 30).
15 Bohemorum nobiles gloriantur, in regis curia solaci-
antur et quasi novis tyrociniis iniciantur et diversis
ludorum solaciis extra sue terre consuetudinem infor-
mantur. Fridericus autem dux Austrie awunculum 1309.
audiens in Bohemia tribulatum et in eo, quod ei Ka-
20 rinthiam et Carniolam abstulerat, amplius sauciatum,
quia ad eius colloquium venire non potuit, ad fratrem
eius Ottonem ducem, qui Tyrolis mansionem habuit,
misit; qui apud Villacum Karinthe civitatem ad collo-
quium eius venit⁷, et non solum predictas terras liberas (Mart. 16).
25 reddidit, sed et pro utraque parte pactis et caucionibus
interpositis uterque reconciliacionis et amicie fedus
durandum perpetualiter instauravit. Sicque domus iste
ratione carnis et sanguinis altera alteri est coniuncta,
alia aliam sublevando, in consiliis sustentando, in auxiliis
30 adiuvando, sicut olim Salomon *sculpsit* in domo sua 2. Par. 3, 5.
palmas et catenulas se invicem complectentes.

1) Margaretam uxorem Boleslai ducis de Liegnitz dicit, cum
Agnes iunior, quae postmodum Heinrico duci de Jauer nupsit, tunc
adhuc infantula (Chron. Aulae-regiae) extiterit. 2) Elisabeth. — Chron.
35 Aulae-regiae recte liberos Wenceslai II. enumerat. 3) Bertholdum.
4) Albertum; cf. Weller, 'Hohenloh. UB.' I, p. 514, nr. 709. 5) Ioh.
res ibi et in Frankfurt gestas confudit. 6) D. Iulii 25. rex in Frankfurt
Bohemos a sacramentis Heinrico duci Carinthiae praestitis absolvit, die
eodem eis promisit se nullum alium nisi Iohannem filium regem Bohe-
40 miae praefecturum; demum Spirae die Aug. 30. Iohannes Elisabeth
duxit, et regnum Bohemiae ei a patre collatum est. 7) Hoc collo-
quium inepte post tractatus Bohemorum cum Heinrico VII. habitos nar-
ratur; cf. quae ad hunc locum Heidemann l. c. p. 112. monuit.

*f. 28'. *De expulsionem Heinrici de regno Bohemorum et firmacionem Iohannis filii regis Romanorum ad idem regnum. Capitulum <VI^a>.

1310. Anno Domini eodem, scilicet MCCCIX^o, rex filium
(Sept.) suum in Bohemiam cum copiis dirigit et cum eo Petrum 5
archiepiscopum Moguntinum, Rudolfum palatinum, comitem de Ötingen¹, Fridericum burchravium de Nörenberch, filium eis fideliter recommendans. Quo comperto Heinricus rex marchionem Misenensem, sororis sue filium², vocat, qui veniens cum sexcentis bene armatis, Karin- 10
(Nov.) thianis se socians, hospites adversarios non modicum deterrebant et ab introitu civitatum fortiter cohercebant. In civitatibus autem scissure et diversitates parcium sunt reperte*. Moguntinus igitur presul treugas pacis statuit
(Dec. 3.) inter partes, in quibus Pragenses iuveni regi cum omnibus suis portas apperiant et regem suscipiant cum reverencia et honore³. Marchio Misenensis, videns in- 15
(Dec. 18.) valuisse regis filium, de investitura terre sue, que adhuc a priscis regibus herebat in pendulo, promissa recipiens certitudinis⁴, avunculo intromisso ad propria est 20
reversus. Qui^b iuvenis pulcher et spectabilis, modice claudicans, cesarie aurea rutilante, facie venusta, Fridericus nomine, in civitate Lipcensi in provincia sua que Osterlant dicitur, in ecclesia fratrum Minorum contra eum conspiracione facta a quodam nefando et scelera- 25
tissimo gladiolo trusali confoditur et mox prostratur^c exspira[ns]^{d. 5}.

*) *Sequuntur deleta*: Et sicut Tyresus quidam^e ad Scipionem Affricanum, cur Numancia fortissima victa succubisset, interrogantem fertur respondisse⁶: *Concordia, inquit, victoriam, discordia discidium^f prebuit*, et Salustius⁷: *Concordia res parve crescunt, discordia maxime dilabuntur*.

a) pro deleto VI. Ioh. scr. 3^m, sed VI. congruit totius libri dispositioni

b) Qui — exspira[ns] (l. 27) in marg. c) sic c. d) uncis inclusa in marg. abscisa. 35

e) seq. delet.: dixisse legitur. f) excid. Paulus.

1) Ludovicum. Cf. Chron. Aulæ-regiæ I, c. 108, p. 305. D. Sept. 21. rex Iohannem Columbariæ dimisit, qui d. Nov. 1. Egram transiit. 2) Fridericum II. filium Agnetis sororis Heinrici ducis Carinthiæ. 3) Pragam non pactis conciliatam, sed expugnatam esse 40
Chron. Aulæ-regiæ refert. 4) Pactis cum Petro archiepisc. Maguntino d. Dec. 18. ictis. 5) Error; Fridericus II. marchio a. 1349. demum occubuit; Ioh. de Dizmanno patruo eius a. 1307. interempto cogitavit. Rectius in alia recensione, supra I, p. 379. 6) Pauli diaconi Hist. Romana IV, c. 17, Auctores ant. II, p. 77. 7) Iugurtha c. 10. 45

Consors Heinrici domina Anna ad pedes presulis^{1310.}
 procidit, securum de regno exitum poscit, beneficia, que
 a patre suscepit, in memoriam ei duxit. Qui eam cum
 marito et omni subpellectile et familia exituram sine
 5 offendiculo disposuit, Romanorum regis gratiam sibi
 affluenter commentandam^a in posterum in omnibus et
 ad omnia repromisit. Quam duplex meror anxiauit:
 primus, quod a sorore, que modo regina terre fuerat,
 nec subsidium evectionis neque in curribus neque in
 10 equis habere potuit pro se vel pro puellis et earum sar-
 cinulis transportandis; secundus, quod dux Rudolfus
 palatinus, Heinrici consanguineus, eis comitatum dene-
 gavit, dicens se gratiam regis amissurum, si itineris
 eorum comes videretur. Verum comes de Ötingen et
 15 burchravius de Nörenberch¹, qui filiam ducis Alberti
 Karinthie, fratris Heinrici, habuit, desolacioni et merori
 huic nobiliter occurrerunt et cum armatis copiis extra
 regnum, ubi iam timor nullus fuerat, perduxerunt².
 Moguntinus igitur cum nobilibus terre in presencia om-
 20 nium qui venerant regis filium in throno regio collo-
 cavit et sollempniter consecravit et auctoritate Romani
 imperii confirmavit, comitem ei eciam de Hennenberch^{1311.}
 pro informatore et educatore patre iubente specialiter
 deputavit³. (Febr. 7).

25 In hoc casu res digna admiratione in districtu
 Pilsenensi soli Bohemici tunc temporis dicitur contigisse;
 nam mulier quedam, dum in ortum holerum mane pro
 herbis introisset, aureum nummum, in quo ymago regia,
 habens inscriptum nomen Victoris^{b. 4}, repperit, quem
 30 mox marito optulit, et uterque nocturnali tempore simul
 confabulando, quid pretenderet vel cui offerendus esset,
 sedulo meditantur, sicque denarius est perditus et sub-
 latus, sed iterum ei redditus, sed et iterum est amissus.
 Viditque in sompnis Heinricho regi denarium hunc do-
 35 nandum, et quia tociens perditus ad eius manus per-
 venire non potuit, victoris nomen in hiis casibus a regno
 minime deportavit. Qui ad montana in Tyrol cum suis
 rediit et regni titulum usque in diem sui obitus non

a) sic c. b) deest vox, ut erat vel exstitit.

40 1) *Fridericus IV*; cf. *supra I*, p. 265, n. 7. 2) *Die Dec. 9.*
Heinricus et Anna cum suis Pragense castrum egressi sunt. 3) Cf.
supra p. 13, n. 3; sed paulo post ad Heinricum VII. rediit. 4) *Patet*
de solido aureo Romano tractari; cuius vero imperatoris fuerit, nescimus.

dimisit. Visum^a fuit quibusdam, quod, si nummisma illud habuisset, de omnibus victoriam exegisset. Sed sanius visum est aliis, sicut sepius est compertum, imperatoris effigiem, forsitan victoriam insculptam, quod ad hominem . . . asum^b minime pertineret; qualem vidimus ymagine Antonii Pii insignitum^c, qui anno Domini CXL^{mo} imperavit¹. Sicque haberet mille ducentorum et duorum annorum vetustatem.

1310. Rex autem suo filio confirmato in regno Bohemico, reversis hiis, quos miserat cum eodem², ab urbe Nori-
corum invitatus a Philippo presule Aureatensis civitatis,
(Febr.), que nunc Einsteten dicitur, cum regina venit ibi videre
sepulchrum beati viri Gundakari episcopi, cuius corpus
1309. noviter elevatum³ pluribus prelatibus^d presentibus oleum
mirificum stillavit et aliis diversis mirabilibus chorcavit. 15

De preparacione regis in Ythalam et ordinatione terrarum. Capitulum <VIIe>.

1310. Deinde venit Augustam⁴ Recie civitatem, ubi habitata maxima cum affluentibus sollempnizacione et gaudio et de statu atque reformatione pacis tractatu pertransiens
(Aug.-Sept.), iterum⁵ venit Spiram. Accersitis omnibus circumsedentibus et superiore ac inferiore parte Reni, episcopis et prelatibus^d, comitibus ac nobilibus, in eminenciori stans loco concionari cepit ad universos: 'Scitis', inquit, 'quod imperialis nominis gloria a multis temporibus, Friderici
scilicet secundi sublacione, sexaginta circiter annis*,
abolita regno et imperio in omni parte mundi, precipue
*f. 29. apud Ythalos, maximum detrimentum et scandalum *et

*) *Sequuntur in marg. post addita*: Defluerunt enim a transitu Friderici anni paulo minus^f sexaginta. 30

a) Visum — vetustatem (l. 8) in marg. add. b) duae litterae in marg. abrasae. c) insignium c. d) sic c. e) pro VII. deleto Ioh. scr. 4; cf. supra p. 14, n. a. f) seq. anni circiter c.

1) Haec ex Ottonis Frisingensis Chron. III, c. 23, qui Antoninum a. 139. Hadriano successisse dicit. 2) Vides Ioh. h. l. seriem rerum gestarum invertisse; sed rex re vera a Norimberga Aureatum profectus est. 3) A. 1309. Iun. 24; cf. Gesta episc. Eichstet. cont., SS. XXV, p. 593. Secundum Miracula Gundekari, Acta SS. 2. Aug. I, p. 184, quae et c. 1, 2, 1. oleum repertum esse tradunt, translatus est d. Sept. 15. 4) Error; ibi numquam fuit. 5) Immo in eadem curia, qua res Bohemicae et expeditio Italica tractatae sunt. Cf. Matthiam Neuenburg. c. 37; Chron. Aulae-regiae I, c. 103, p. 276. 40

quasi sub tetra confusionis nebula discidia, controversias, 1310.
 spolia, latrocinia in nostro clymate parturivit^a. Civitates
 a civitatibus, a populis populi bellis civilibus et plus
 quam civilibus¹ colliduntur. Inter regnum et sacerdocium
 5 aversio diucius terras et regna et populos ab imperio
 sacro scidit. Suadelam summi pontificis² cum nunciis
 plurimarum civitatum Lombardicarum, Thuscicarum et
 Ythalicarum recepimus³, ad resarciendam rupturam im-
 perii nos vocantem et prospera nobis cum exhibicione
 10 benivolencie dulciter affectantem. Vires^b nostri corporis
 exponemus, animum exhibemus^c, amicos et dulce nomen
 patrie^d relinquemus. Unum est, quod impedit tantum
 bonum: vestrum adesse scilicet et cooperari^d subsidio^d et
 roborare nos adiutorio, sine quibus agere nil valemus'.
 15 Ad quod omnes conclamare ceperunt, sicut quondam
 Davit regi populus letanter applaudebat dicens: '*Tui* 1. *Par.* 12, 18.
servi sumus, o Davit, et tecum erimus, filii Israel^e. *Con-* *Ios.* 1, 9.
fortare et esto robustus; te enim adiuvat dominus Deus
tuus'. Et taxatis atque indictis per singulas civitates
 20 stipendiariis larga distribuit donativa. Commisit eciam
 tam in hac civitate quam in aliis officialibus curam
 regni, provinciales statuens advocatos. Et precipue de
 Eberardo de Wirtenberch, ut coherceretur eius temeritas,
 commendavit relaxans que de iure suo erant additiciis
 25 et offerens sufficiencia impendia ad eadem⁵. Civitas
 vero Ezlingensis contractis copiis, statuto quodam comite 1311.
 capitaneo pro principe exercitus⁶, aggreditur eum viriliter
 et usque ad duo castra⁷ omnes eius municiones, villas,
 possessiones, suburbia devastavit, ita ut pene desperatus
 30 regem et regnum se doleret corde tam precipiter moles-
 tasse. Nonne Davit moriturus^f et ab hoc seculo ex- 3. *Reg.* 2, 5, 8.

a) sic rec. B. D p. 42; parturiunt c. b) Vires — relinquemus in marg.
 c) ita pro exhibebimus c. d) sic c. e) Isai Vulg. et rec. B. D. f) morit⁹ c.

1) *Lucan. Phars. I, 1: Bella . . . plus quam civilia.* 2) *Cf.*
 35 *encycliam Clementis a. 1310. Sept. 1. datam, Constit. IV, 1, p. 378,*
nr. 436. 3) *Cf. ibid. p. 309 — 325, nr. 361 — 79. et p. 306 — 308,*
nr. 359 sq.; Barthold, 'D. Römerzug K. Heinrichs v. Lützelburg' I,
p. 338 — 345. 4) *Cf. Cic. Cat. IV, 16: patriae dulce solum, et Cic.*
Verr. V, 163. 5) *Cf. Chron. Aulæ-regiæ I, c. 103, p. 276 sq. et*
 40 *Chron. de gestis principum l. c. p. 32 sq.; Constit. IV, 1, p. 642,*
nr. 670 sq. 6) *Heinricus VII. Conradum de Weinsberg advocatum*
provincialem Sueviæ exercitui præfecit; cf. Chron. Aulæ-regiæ l. c.
et Gesta Trevir. p. 209 sq. 7) *Vix tres munitiones ei remansisse*
 45 *Matthias Neuenb. c. 37. dicit, vix octo Chron. Aulæ-regiæ; de re cf.*
Stälin l. c. p. 475 sq.

cessurus de Ioab et Semey filio Salomoni iudicium, quod ipse non fecerat, pro gravibus excessibus dereliquit, nolens eorum insolencias et malicias sine penis debitis pertransire et ad inferos deportare? Si imperatori vita longior extitisset, absens tamquam presens omnia eius ad interitum perpetuum^a conduxisset, cogitans rei^b publice secundum Tullium¹, qui . . .

De introitu eius in Ythaliā, prelio Mediolanensi et strennuitate et uxoratione Lūpoldi ducis. Capitulum <VIII^c>. 10

1310. Anno Domini M^oCCC^oXI^o valefaciens^d civitatibus et
(Oct. 23). necessariis Heinricus rex per montem Iovis², montes^e
Alpium Yuliarum³ in Ythaliā disposuit iter suum,
habens secum comitem Sabaudie⁴, qui sororem⁵ regine
habuit in matrimonio sibi iunctam. Hic vicinus Liguri- 15
bus familiaritatem habuit cum eisdem non inutilem regi
quoad negocia agenda causasque imperii contractandas.
Fuit eciam secum dux Austrie Lūpoldus adhuc iuvenis
atque recens, ad arma et opera militaria bene dispositus
et accensus. Fuerunt et secum fratres regis, episcopus 20
Treverorum⁶ et Walramus comes, episcopus Leodiensis⁷,
consanguineus et amicus, plures, quorum quidam^f causa
consanguinitatis, quidam curiositatis et novitatis, quidam
necessitatis instinctu, innumerosa copia, sequebantur.
(Dec. 23). Et veniens Mediolanum, que est metropolis Ligurie⁸, 25
1311. Emilia olim dicta, ubi gloriose susceptus* in ecclesia
(Ian. 6). beati Ambrosi ab urbis episcopo⁹ cum regina imperiali^g
corona ferrea coronatur¹⁰. Sed cito obnubilatur hec se-
1. Mach. 1, 42. renitas, quia secundum gloriam eius ignominiam ei multi-

1310. *) Ioh. in marg. post add.: Anno Domini M^oCCC^oXI. per 30
Oct. 27. Castorem de Turri archiepiscopum, VI° Kalendas
Novembris¹¹.

a) Ioh. condux. perp. transposuit. b) rei publice — qui in marg.; cum spatium deesset, Ioh. sententiam imperfectam reliquit. c) VIII. deleto Ioh. scr. quintum. d) valefū c. e) mō c. f) quidam bis scr. c. g) cor. ferrea imp. Ioh. transposuit. 35

1) De quo Ciceronis loco Ioh. cogitaverit, scire non possumus.
2) Immo Cinisium. 3) Cf. supra I, p. 213, n. 3. 4) Amedeum V.
5) Mariam. 6) Baldevinus. 7) Theobaldus filius Theobaldi ducis Lotharingiae.
8) Ex Ottonis Frising. Gestis Friderici I. imp. II, c. 13, qui tamen Aemiliam aliam provinciam atque Liguriam dicit. 40
Cf. Pauli Hist. Rom. XV, c. 3, Auct. ant. II, p. 208. 9) Castono de Turri archiepiscopo. 10) Cf. ad haec et sequentia Gesta Trevir. p. 213 sq., quae eadem fere referunt. 11) Error.

plicare et decus in obprobrium et honores in nichilum re-1311.
 digere¹ cogitabant^a. Nam civitatis potentissimus Gwido
 de Turri², considerans sue auctoritatem potencie imminui (*Febr. 12*).
 et imperatorem causas civium et omnium adventancium,
 5 sicut res exegit, iudicio et iusticia diffinire^b, graviter
 indoluit et conspiracione facta contra regem et suos,
 dispositis sicariis per domos et plateas, eum et omnes
 secum existentes occidere machinatur. Imperator autem
 premunitus ad arma convolat per platearum angustias,
 10 ad civitatis planiciem properat et suis accurrentibus
 strennue dimicavit. Quidam fratres de domo Theutonica³
 suo lateri adherentes egregie multis truncatis et pro-
 stratis imperatorem salvum et incolomem conservabant;
 dux autem Lûpoldus extra muros apud Sanctos Ger-
 15 vasium et Prothasium habens domicilium, inscius huius
 facti*, *sed^c mox strepitu et clamore ad eum transeun-^{*f. 29'.}
 tibus celeriter armis accingitur et sicut turbo vehemens⁴
 urbem ingreditur; iacula sicut *stille pluviarum* diriguntur, *Ier. 3, 3.*
 lapides gravissimi ponderis, scampna, sedilia a domatum^d
 20 altitudine dimittuntur, et antequam ad imperatoris
 stationem perveniat, impedimenta repugnancium difficilia
 perferebat. Quo veniente sol novus iam lassus pugna-^{cf. Eccli. 50, 7.}
 toribus exoritur, spiritus deficiencium acuitur, et novis
 iteratis bellis domus destruuntur, hostium rabies pro-
 25 pulsatur, manus adversa rigescit, brachium tepescit, in
 vagina est feritas, mucro quiescit⁵, res sedatur, imperator
 victoria gloriatur. Ipse autem auctor sceleris, inceptor

*) *In inferiore margine folii 29. Ioh. scripsit, quae ex parte evanuerunt: De eo quod dux Heinricus Karinthie vocatus ad . . ciorem vestivit^e.
 30 Sequentur versus⁶:*

*Cum levibus male fida bonis fortuna faveret,
 Pene caput tristis meraserat lyra^f meum.
 Nunc quia fallacem mutavit nubila vultum,
 35 Protrahit ingratas impia victa^g moras.*

a) scil. Mediolanenses, quod et rec. B deest. b) diffiniri c. c) sed delendum videtur.
 d) sic c. e) quaedam in marg. abscisa, ut videtur. f) hora Boeth. g) vita Boeth.

1) Cf. 1. Mach. 1, 41: dies festi eius conversi sunt in luctum, sabbata eius in opprobrium, honores eius in nihilum. 2) Capitaneus
 40 antea Mediolanensium. 3) Eorum et Cont. can. s. Rudberti, SS. IX, p. 820 sq., meminit, sed eos Leopoldo duci astitisse dicit. Cf. Barthold l. l. I, p. 469—486. 4) Cf. Habacuc 3, 14: venientibus ut turbo. 5) Cf. Ierem. 47, 6. 6) Sunt Boethii De cons. I, c. 1, v. 17—20.

1311. facinoris huius, in monasterium Carovallis^{a. 1} non multum
 distans a civitate aufugit et latuit et in vase vinario
 adiuvantibus quibusdam monachis sic evasit². Ad^b quod
 monasterium imperator devocionis causa frequentavit
 et in festis diebus divinum sibi officium fieri ordinavit, 5
 sacram communionem sumpsit et in fratrum refectorio
 manducavit. Imperatrix singulari dilectione ac favore
 Ian. 6. ducem prosequens Lûpoldum in epyphania Domini cyfum³
 aureum, plenum florenis aureis, pro munere ad prospera
 illius anni optulit, sicut fieri est consuetum et tamen 10
 in nonnullis locis a sanctis patribus improbratum⁴; sed
 in ampliorem eum constringens amicitiam sororis filiam⁵,
 scilicet comitis Sabaudie, in coniugium desponsavit^c,
 cum pro sanguinis nobilitate, tum pro actu probitate,
 quod post⁶ est feliciter consumatum. 15

Lûpoldus^d dux Austrie relatu quorundam intelligens
 nobilem virum de Orregio^{e. 7} eadem arma, que ducatus
 haberet Austrie, solitum ferre⁸ et per experienciam re
 probata, misit et sciscitatur, qua temeritate hoc presu-
 meret, cum periculum et maximum ex hoc detrimentum 20
 provenire posset, et ipse cum fratribus nullatenus dissi-
 mularet. Qui respondit hec arma sibi a progenitoribus
 derelicta, quibus omnis sua ab antiquo foret parentela
 investita^f, quod^g crederet propter militaria suorum pa-
 trum merita a ducibus Austrie suis proavis liberali
 munificencia condonata. Sicque principis animum miti-
 gavit et uberiores eius familiaritatem meruit. 25

De obsidione Brixinensi et morte fratris^h et
 regine et captivitate ducis Iohannis.

Capitulum <IX^m>.

Brixenses^k dolum suum tegere non valentes, audien-
 tes imperatorem zelo ferventem iusticie Mediolanensibus
 tale vindicte et retunsionis iugulum iniecisse⁹, obliti,

a) Caronall' c. b) Ad deleudum. c) desp. quod post — consumatum eum
 pro sang. — probitate transposuit Ioh. d) Lûpoldus — meruit (l. 27) in marg. 35.
 superiore scripta. e) sic c.; Corregio B. D (infra p. 47). f) inuestitata se c., cum
 Ioh. se credere, quod . . essent condonata pergere voluerit. g) adde et. h) supple
 regis. i) deleto IX^m Ioh. scr. 6". k) sic c.

1) Chiaravalle ord. Cisterciensis. 2) Haec alibi non leguntur.
 Cf. Chron. Modet., Muratori, SS. XII, c. 1100: secretum iter extra 40.
 civitatem cepit. 3) Scyphum, calicem. 4) Cf. concilii Autissiod.
 c. 1, MG. Conc. I, p. 179. 5) Katherinam. 6) A. 1315. 7) Giber-
 tus de Corregio? 8) Re vera domini de Corregio aquilam bicipitem
 in armis gesserunt. 9) Immo quia rex Cremonenses punierat.

quod eum per suum specialem nuncium invitarunt¹ et 1311.
 quod ei honorifice receptionis munera optulerunt et
 tamquam et legitimum dominum et principem susce-
 perunt, se subtraxerunt et super se regnaturum^a nulla-
 5 tenus edixerunt. Imperator senciens, quod de scopulis (*Maio*).
 moncium presumerent et robori murorum ac turrium
 intenderent, instrumenta ad obsidionem preparat, po-
 pulum suum animat, stipendia et omnia ad victum et
 ad oppugnationem necessaria preordinat civitatemque
 10 fortissimam undique ambitu circumgirat²; et cum prote-
 laretur obsidio, tam intus quam extra mestibiles res
 geruntur, plures capiuntur, occiduntur, et inhumane qui-
 dam^b quartatis corporibus membra ab invicem dirimun- (*Iun.* 20).
 tur³. Frater imperatoris Walramus, vir graciosi vultus
 15 et maxime virtutis, telo percussus letaliter sauciatur et (*Iul.* 18).
 in brevi, custodia vulneri debita non adhibita, moriens⁴ (*Iul.* 28).
 imperatori^c tam cum exercitus lamentis et querimonia
 lugubris obfuscatur^c. Et ait: 'In nostro fletu gaudium
 inimicis generamus. Quod ne fiat, nostris inceptibus
 20 nullatenus desistamus'⁵. In morte huius Argentinenses,
 Spirenses, Colonienses et aliarum civitatum Reni nobiles
 et stipendiarii nimium contristati, quorum causas ipse
 portavit et actus regulavit, precipue doluerunt*. No-
 vissime civitas se cernens non posse resistere se subiecit, (*Sept.* 18).
 25 et pene omnibus^d resticulis circa colla impositis devincti⁶,
 flexis genibus in terramque prostrati, corporibus et
 rebus imperatoris gracie se dederunt. Et memor fraterne
 mortis omnes suspendio dignos protestatur et^e in funibus^f
 30 collorum eorundem testimonio^g comprobatur. Et dum
 per portas sibi patefactas intrare nollet, compulit et

*) *Ioh. in marg. scripsit: Nota supra.*

a) null. reg. ed. transposuit *Ioh.* b) potius quorundam legendum. c) sic
 haec inepte scripta. d) lege omnes. O. H.-E. e) quod et legendum esse videtur.
 O. H.-E. f) sic c. g) test. delendum. O. H.-E.

35 1) A. 1310. *Iun.* 29, *Constit.* IV, 1, p. 320, nr. 374; cf. *ibidem*
 p. 328, nr. 379, c. 17. 2) *Obsidio Brixiae d. Maii 19. coepta est.* 3) *Solus*
Tebaldus de Brusciatis traditor captus d. Iunii 14; cf. sententiam mortis
datam d. Iunii 20, Constit. IV, 1, p. 622, nr. 653. 4) Cf. *Ferretum I,*
p. 339 sq. quaeque Cipolla ibi adnotavit. 5) *Similem regis aequanimita-*
 40 *tem tradit Ferretus I, p. 341.* 6) *Gesta Trevir. p. 220: capistris pro-*
priis collis impositis. Rex ipse Iohanni filio scripsit eos funes tenentes
in collis venisse, Boehmer, Reg. Imp., 'Heinrich VII.' nr. 427; Constit.
l. c. p. 654, nr. 688.

1311. iussit muros et turres deponi¹, et sic strata via publica introivit. Receptis iuramentis civium de fide servanda imperio² Romam properat ad coronam et transiens ad
(Oct. 21.) partes Thuscie venit Ianuam, ubi regina graviter infirmata, dum languor ingravesceret, et remedia medicinalia non proficerent, bona devocione et tocus familie lamentatione ultimum diem clausit³. Imperator tristis et anxius nimium est effectus, sed, quia vir cordatus fuit, dolorem dissimulavit, et rubor verecundie affectum, quo urebatur intrinsecus, superavit. Procuravit^a hoc tempore
(Dec. 13.) imperator Tervisinus et ipsam marchiam per Heinricum comitem Goricie cohercere⁴, qui cum pro tunc, tum post mortem eius adeo sollicite et strennue intendit, ut stragibus multis factis per Theutonicos iuxta fluvium
(Iul. 17.) Monteganum⁵ multa milia hominum sternerentur, et Heinricus comes non longe post ipso dominio potiretur; ubi Fossa-sanguinolenta dicitur, et dormientes quasi securi invaduntur, et cetera^{*}.
1312. Et^b dum Pisis consisteret, ecce vagus et profugus
(Mart.-Apr.) dux Iohannes, Alberti regis interfecto, veniens in habitu religioso fratrum, ut dicitur, Augustinensium veniam postulavit, dicens se a papa directum, qui magis hoc facinus iudicandum secundum leges civiles quam ecclesiasticas diffinivit. Imperator anxius^c, quid ageret, [non^d modicum turbabatur, petenti veniam denegare]
1311. *) *Ioh. in marg. add., sed deletit*: Anno Domini MCCCXI⁰ papa Vienne concilium generale in Templarios celebravit, quod a Kalendis Octobris [conti]nuatur^e VI⁰ die Aprilis. Hic rex Francie cum articulis Templarios dampnavit et deletit.

a) Procuravit — et cetera (l. 18) in marg. b) Et — optineret (p. 23, l. 4) in marg. c) his Ioh. superscr. partim in marg. abscisa; et proscript... d) uncis inclusa in marg. abscisa e rec. B supplevimus. e) abscisa supplevimus.

1) *Rex in epistola laudata scripsit*: fossas . . impleri et muros aliaque tuguria civitatis . . funditus demoliri iubemus. *Addit se tantummodo ob apostolicæ sedis et cardinalium qui aderant instantiam Brixien-sibus vitam condonasse.* 2) *Sententiæ exstant Constit. l. c. p. 655—665, nr. 689—691.* 3) *Cf. Gesta Trevir. l. c. p. 221; Albertinum Mussatum, Hist. Aug. V, rubr. 4, Muratori, SS. X, c. 403 sq.; Chron. Aulæ-regiæ I, c. 114, p. 345.* 4) *Hic a. 1313. Cani-grandi de Scala vicario imperii in marca Veronensi in auxilium venit contra Patavinos.* 5) *De pugna ad Monticanum flumen commissæ cf. Albertinum Mussatum, Hist. Aug. XV, rubr. 1, Muratori, SS. X, c. 549 sqq.; Hist. Cortus. I, c. 20, ib. XII, c. 786.*

impium arbitrans, inultum piaculum tantum dimittere 1312.
temera[rium^a videbatur . .]; vinc[tum]^a usque in diem
mortis mandavit arcius conservari, ut sic peniteret et
Dei indulgenciam optineret¹.

5 <Chunradus^b venerabilis presul Salzburgensis, in quo
beata virgo sue dignacionis opera demonstravit, [obiit^c];
nam, ut fertur, natus in annunciacione, sacerdos et presul
eodem die, cursu se temporis sic volvente, mirabiliter^d
ordinatus. Item orbita annorum circumvoluta rebus
10 eodem die excessit humanis. Hic ecclesie habenas sicut Mart. 25.
bonus nauclerus gubernavit et mirifice decoravit. Huic
successit vir sagax Wikardus, qui prius ecclesie rexerat (Aug. 27).
decanatum²)*.

* De desponsatione Katherine filie regis Al-^{f. 30.}
15 berti, coronacione et prelio eius³ in urbe
Roma. Capitulum X^m.**

Anno Domini MCCCXII^{0e.***}, dum imperator Ro- 1312.
mam procederet, a familiaribus est tractatum, quod eum
esse sine consorte non competeret, sed que vel qualis
20 tantum virum deceret, diligens indagacio necesse foret,
ut intercurreret; est persuasum, concordantibus omnibus,
ut racione potencie et prosapie Alberti quondam regis
filia, soror ducum Austrie, pro Romani regni utilitatibus
et filii sui in regno Bohemorum conservacione, nomine

25 *) Paulo inferius in marg.: Anno Domini M⁰CCC⁰XII⁰ (Mart. 25).
moritur Chunradus archiepiscopus. Hac vice Wi-
kardus episcopus rediens etc. Nota⁴.

**) In marg. inscriptio altera deleta: De coronacione eius
in Urbe, desponsacione filie regis Alberti et morte
30 eius. Capitulum XIII^m.

*** In marg. Ioh. postea add.: Anno Domini M⁰CCC⁰XII^{0f} (Ian. 29).
coronatur Rome in die epyphanie⁵. Ian. 6.

a) uncis inclusa in marg. abscisa e rec. B supplēvimus.

b) uncis inclusa

Ioh. postea syllabis va-cat adscriptis deleuit.

c) obiit deest c.

d) est supplendum.

35 e) MCCCXI⁰, XI⁰ deleto, alio atramento add.: 7. c.; cf. notam ***.

f) MCCCXI⁰,

XI⁰ deleto, c.

1) De aliis auctoribus, inter quos Matthias Neuenburg. c. 37.
optime cum Ioh. convenit, cf. Boehmer l. c. p. 298. Iohannes Parricida

40 2) Inde ab a. 1307. Confirmatus a. 1312. Iulii 7, consecratus Iulii 30,

palliatu Augusti 27. est. Cf. Cont. can. S. Rudb., SS. IX, p. 821.

3) Heinrich VII. regis. 4) Cf. infra p. 25, n. 7. 5) Hoc die Me-

diolani corona ferrea coronatus est.

1312. Katherina, elegantis forme iuvenula speciosa, bonis moribus exornata, quereretur^a. Heinricus autem Gurensis episcopus, carus ducibus, matrimonium hoc instaurat vadens et rediens, anulo desponsacionis imperatori virginem subarravit, super quo totus populus Ythalicus⁵ et Alemannicus exultavit. Imperator Romam veniens multos habuit se hylariter suscipientes, plurimos eius glorie invidentes; nam de Ursinis quidam potentes se contra eum acriter erexerunt, quidam de Columpnensibus sibi fideliter astiterunt. Adversarii autem in castra¹⁰ Tyberis¹ custodes posuerunt, qui transitum per pontem Tyberis sagittis, lapidibus et diversis instrumentis more bellico vetaverunt^b. Ubi et ortum est gravissimum prelium, pluribus ex^c utraque parte vulneratis, multis occisis; cecidit autem episcopus Leodiensis², vir strenuus¹⁵ et peraudax; Treverensis episcopus egregie dimicavit, multos stravit, et ipse prostratus gladium circa se undique evibravit et circumtulit; nam sic iacens conculcatus mortuus estimatur, novissime respirans caballo iterum elevatur³. Imperator autem, qui^d honoris decus dedecore sanguinis suorum concipiens compensatum ingemuit^e, habita cruenta victoria ad Sanctum Iohannem pervenit⁴, ubi a duobus cardinalibus, Ostiense⁵ et Albanense⁶, missis a latere summi presulis, honorifice cum applausu²⁵ populi coronatur. Qui dum ab eo fidelitatis peterent²⁵ sacramentum, abnuvit dicens se nulli facere debere sacramentum nisi pro conservacione iurium imperii, quod modo exactum esset in tempore retroacto. Super quo in Clementinis de iure iurando satis diffusa extat digesta, quod hoc ipsum pape displicuerit et improbaverit, decretalis⁷.³⁰

Imperator mox onus sue molestie in regem⁸ retorsit Ropertum, qui proscriptus^{f.9} imperii a longo tempore crimen sibi lese imposuit maiestatis et citatum¹⁰ hostem

a) quer. in marg. add. b) sic c. c) ex — parte in marg. d) qui — ingemuit (l. 21) in marg. e) et cetera add. c. f) lege proscripto, ut negligentissimum Iohannis sermonem intellegas. O. H. - E. 35

1) Turrin Tripizon vocatam imprimis, quae die Maii 13. expugnata est, et castrum S. Angeli, ubi die Maii 26. pugnatum est. 2) Theobaldus; cf. supra p. 18, n. 7. 3) Gesta Trevir. haec silentio praetereunt. 4) Iam antea ibi fuit; cf. Boehmer nr. 482. 5) Nicolao. 40 6) Arnaldo Sabinensi potius; insuper a Luca S. Mariae in Via-lata diae. card. 7) Decretal. Clementin. II, 9, c. un. Cf. protestationem imperatoris nuper editam a Iacobo Schwalm, Constit. IV, 2, p. 809, nr. 808. 8) Neapolis. 9) Nondum tunc temporis. 10) A. 1312. Sept. 12; Constit. l. l. p. 854, nr. 848. 45

imperii iudicavit^{a. 1}, terras eum plures imperiales iniuste 1313.
 possessionis titulo vi^b retinere monstrans^c et concionatus
 publica possidere. Intermittens pro tunc Urbem, Florenti- 1312.
 nis, [S]enensibus^d, Pe[ru] sinis et [al]iis pluribus civitatibus² (Aug. 20).
 5 se ad eum et ad iura imperii ut decuit non gerentibus
 infestus anno Domini M^oCCC^oXIII^o cogitavit tam Roperti
 regis quam eorum retundere et divellere superbiam,
 civitates sibi favorabiles circumvit.

De morte eius*. Capitulum <XIme>.

10 <Hac^f vice Wikardus Salzburgensis de curia rediens³ 1312.
 confirmatus et consecratus venit ad imperatorem et 1313.
 ecclesie sue privilegiis confirmatis, imperialibus susceptis
 et graciis pluribus impetratis, imperator ei filium com-
 mendans letum ad propria destinavit⁴>**. Venit autem
 15 imperator ad villam que Bonus-conventus dicitur in (Aug. 15).
 Thuscorum partibus⁵, ubi dum iuxta suum morem divinis
 interesset officiis confessusque eucharistiam sacrosanc-
 tam suscipere et flexis genibus devocioni intenderet, vis
 quedam tremule infirmitatis pectus eius concussit et
 20 quasi adamantina congerie viscera contraxit; et dum
 medici venenum eum hausisse iudicarent et elevacione
 corporis pellere niterentur, dummodo pedes sursum, caput
 deorsum propter celerem exitum^g persuaderent, nulla-
 tenus admisit, dicens se gloriosius non posse nec velle
 25 mori, quam dum auctorem vite sibi presentem re- cf. Act. 3, 15.
 cognosceret et haberet⁶. Sicque in oracione elevacione

*) *Seq. deleta*: et quod Lüdewicus dux Bawarie cepit
 nobiles Austrie et Stirie.

**) *Ioh. in margine scripsit*: scribe hoc superius⁷.

30 a) iud. in marg. add. b) vi ret. in marg. c) seq. iterum iudicavit.
 d) Sen. — civitatibus in marg. ex parte abscisa. e) Ioh. pro XI. deleto post 8. scr.
 f) unciis inclusa a Ioh. syllabis va-cat adscriptis deleta. g) supple poni ut permetteret;
 cf. rec. B p. 55, l. 20.

1) A. 1313. Febr. 12. et Apr. 26. 2) A. 1311. Nov. 27. Flo-
 35 rentinos, a. 1312. Apr. 11. Lucanos, Senenses, Parmenses, Reginos banni-
 verat. Perusinum agrum rex a. 1312. vastavit. 3) Eum in vigilia s.
 Thomae a curia recessisse Cont. can. s. Rudberti, SS. IX, p. 820, dicit.
 4) Nec de his Cont. can. s. Rudberti quidquam dicit; cf. supra p. 23.
 5) Interim multas res contra Florentinos et eorum socios egerat et Pisas
 40 adierat. 6) Sinilia imperatoris verba referunt Gesta Trevir. p. 230.
 et Matthias Neuenburg. c. 37. 7) Cf. supra p. 23, n. *, quo Ioh.
 haec ponere voluit.

1313. manu in manus Domini spiritum commendavit. Sunt
 (Aug. 24). qui diversimode senciunt de eius subductione, quod
 Luc. 23, 46. tacendum potius arbitror quam ponendum¹. Audivi ego
 a Berthrando patriarcha Aquilegiense, qui fuit auditor
 causarum sacri palatii summi pontificis annis aliquot², 5
 quod doloris nimii acerbitas sic eum pervaserit, ut mortis
 evadere periculum non valeret, eo quod vindictam in
 adversarios et offensores atque contemptores suos et im-
 perii agere non valeret; unde corpore aperto et eviscerato
 cor eius scissum in duas partes a circumstantibus est 10
 inventum, eumque aliqui duo corda protestantur ex hac
 experientia habuisse. [An]nis^a duobus regnavit, [trib]us
 (Sept. 2). imperavit, sed [non] ad plenum³. Corpus Pisas fertur
 et ibi [ho]norifice [in p]endulo et [pre]cioso recep[ta]culo
 1315. sive conditorio collocatur⁴. 15

Huius mors Ythalis et Alemannis maxima discidia
 et multorum annorum dispendia procuravit. Vir pius
 et devotus, divinis officiis intentus, audax animo, agilis
 corpore fuit. Thorum suum immaculatum sine defeda-
 cione extere pollucionis, ut audivi ab Heinrico Tridentino 20
 episcopo, suo secretario et cancellario, a^b primo sui ma-
 trimonii tempore custodivit⁵.

1313. Dux autem Austrie et regina⁶ mater eius filiam
 suam regali et glorioso apparatu in Ythalam^c disponebant,
 eunte cum ea filio imperatoris, rege Bohemorum, et dum 25
 transeuntes terras interpositas ad litus Reni in civitatem
 que Tizzenhoven⁷ dicitur^d tristitia nuncia audientes, filius
 imperatoris in Bohemiam plenus dolore, sponsa⁸ eius
 in Austriam repleta amaritudine⁹ revertuntur, quorum
 10b 30, 31. cythara in luctum est conversa^e et organum in vocem flen-
 *f. 30. cium commutatum. *Fridericus dux sororem tristem ex-

a) [An]nis — collocatur (l. 15) in marg. abscisa ex parte. b) a — tempore
 in marg. c) supple ducere. d) deest vox, ut pervenissent. e) versa Vulg.

1) Rumorem, quod imperator veneno peremptus sit, Ioh. alludit. Cf.
 rec. B. D et Boehmer, Reg. Imp. (1844) p. 311 sq. et litteras Iohannis regis 35
 Bohemiae datas a. 1346. Maii 17, Boehmer l. l. 1314—47, 'Johann' nr. 345,
 et Barthold l. c. II, 'Beilagen' p. 3—61. 2) Cf. 'N. Archiv' XXVIII,
 p. 162. 3) Regnavit 3 annos et 7 menses, imperavit 1 annum et 2
 fere menses; cf. supra p. 18, n. * et p. 23, n. ***. 4) A. 1315. Aug. 25.
 5) Eandem laudem ei Gesta Trevirorum et Ferretus Vicentinus tribuunt. 40
 6) Elisabeth. 7) Diessenhofen ad Rhenum prope Schaffhausen.
 Reginam cum filia Basileam usque venisse Matthias Neuenburg. c. 37.
 dicit. Iohannes rex Bohemiae inter Ulmam et Constantiam tristem nun-
 tium recepit; Chron. Aulae-regiae I, c. 110, p. 324. 8) Katherina.
 9) Cf. Ruth 1, 20: amaritudine valde replevit me. 45

cupiens solacio et promisso alterius mariti blande et leniter delinivit.

Imperialis partis quidam, domino suo sarchofagato gementes et flentes, cum^a adversariis in locis pluribus angariati fortiter bellaverunt et sic de illis partibus exierunt, alii futurum sustinentes principem, cui iam via parata fuerat, distributi per civitates imperii remanserunt¹, iuxta quod scribitur: *Vidi cunctum Israel dispersum in montibus quasi oves absque pastore, et non habent dominum isti.* Et ergo ibidem usque hodie scissure sunt parcium, fraudes, doli, tradiciones; civitas civitatem, amicus amicum, frater fratrem in captivitatem, in mortem, in exilium, in direptionem² rerum afficit et subplantat, ut vere corpus rei publice et^b corpus nostrum naturale merito versibus Quinti Sereni comparentur dicentis³:

*Qui stomachum regem totius corporis esse
Contendunt et cetera.*

Quod dux Bawarie Lûdewicus cepit nobiles Austrie et Styrie et reconciliacione facta liberos dimisit. Capitulum [XII^m].

Anno eodem, scilicet Domini M^oCCC^oXIII^o, quo Heinricus imperator transiit, Fridericus dux Austrie potentes et nobiles viros comites Fridericum de Hewnenburch, Ulricum de Phanberch, Ulricum de Walse cum decenti comitatu ad superiores partes dirigit⁴, ut terras suas et suorum fratrum inviserent, ne novo, ut solet^d fieri, disturbio quaterentur, et ut per congiaticum amicos sibi conquirerent et ad electionis favorem, prout competere^e cernerent, permoverent. Venientes ergo in Bawariam in locum qui Gammelsdorf^f dicitur, Lûdewicus dux eorum transitum, occurrens armatus, cum eis congregiens impedivit; quorum dum quidam vim prelii formidantes

a) cum — exierunt in marg. b) et — et cetera in marg. c) IX^m, deleto XI^m, c. d) solent c. e) cern. comp. transposuit Ioh. f) Gamm. in marg., ubi seq. Landesbü[t] delet., t absciso.

1) Pisis imprimis; cf. Cron. di Pisa, Muratori, SS. XV, c. 987, et Matthiam Neuenburg. c. 37. 2) Cf. 1. Esdr. 7, 26: sive in mortem sive in exilium . . . vel certe in carcerem; Tob. 3, 4: traditi sumus in direptionem et captivitatem et mortem. O. H.-E. 3) Q. Sereni Sammonici Libri medic. v. 300 sq., Baehrens, Poetae Latini minores III, p. 120 sq. Cf. supra I, p. 152. 4) Causa belli huius tutela ducum Bavariae Inferioris erat.

1313. terga verterent, quos nominare necesse esset, ne aliis
nitor glorie et fame laudabilis preconium auferretur,
duo^a comites de Hals¹ et Landeshût et nobiles infe-
rioris Bawarie V^o Idus Novembris, omnes, postquam bene
Nor. 9. decertarunt et strennue, captivos, dum deficerent, se 5
dedere². Ibi Ulricus comes de Phanberch milicie cingulo
decoratur, et pro eo quod bene res gesserat, viri pre-
potentis soror Ulrici de Walsê^{b.3} promittitur et traditur
in uxorem. Lûdewicus autem dux acceptis pactis de
reditu eorum, ut suis dampnis in reliquum non inten- 10
derent, sine redempcionis precio pro tunc liberos abire
permisit⁴.

1314. Postea, dum Lûdewicus et Fridericus, alter de
Alberto rege, alter ex sorore⁵ eiusdem Alberti genitus,
(Apr. 17). in civitate^c Iuvaviensium convenirent, et sermo inter 15
eos de regni statu et electionis instancia verteretur,
Fridericus Lûdewico, ut intenderet ad hoc, persuadet,
promittens adiutorii fulcimentum; qui dum se ad id in-
sufficientem propter facultatum suarum maciem fateretur,
Fridericum tamen regno magis^d, cum pro potencia, cum 20
pro sapientia, tum pro diviciarum habundancia decla-
mavit, paratum se ad assistendum sibi ad omnia et in
omnibus pro possibilitate virium affirmavit, sicque ab
invicem discesserunt⁶.

Fridericus archiepiscopum Coloniensem Heinricum 25
(Maii 9). sibi devinxit⁷, fratrem suum Heinricum ducem filie
fratris ipsius presulis, Roperti scilicet filie^e comitis de
Wernenburch Elizabeth, in coniugium compromittens;
que^f nupcie in inferioribus partibus celebrantur⁸, Hein-
ricusque ad tempus solacians ibi mansit. Rudolfum 30

a) duo — Novembris in marg. b) supplie ei. c) civiū c. d) supplie idoneum. O. H.-E. e) filiam c. f) que — mansit in inferiore marg. A.

1) Albertus et Agramus. 2) Cf. et Cont. Zwell. III, SS. IX, p. 665; V. Ludovici IV. imp., Boehmer, Fontes I, p. 150: comites de Schawnberch, comites de Retz, comites de Hals. Sed cf. Huber II, p. 113. 3) Agnes soror Ulrici I; cf. Doblinger, 'Die Herren von Wallsee, Archiv f. Österr. Gesch.' XCV, p. 349 sq. 4) Error hic e pactis Iuvavensibus a. 1314. Apr. 17. evincitur. De conventu Ludovici et Friderici apud Ranshofen (cuius de tempore vide Mühling, 'Doppelwahl von 1314' p. 45) Ioh. cogitasse videtur. 5) Mechthilde. 6) Cf. pacta pacis Iuvavensis, in quibus de electione nihil legitur, cuius Matthias Neuenburg. c. 39. et Ioh. Vitoduranus mentionem faciunt; Mühling l. c. p. 46—49. Cont. can. S. Rudberti conventum hunc silentio praeterit. 7) Cf. tabulas Leopoldi ducis Heinrico archiepiscopo datas a. 1314. Maii 9. 8) Cf. Matthiam Neuenburg. c. 39. 45

eciam palatinum¹, fratrem Lüdewici, et ducis Saxonum² 1314.
et marchionis³ assensum et favorem per internuncios
conquisivit.

De adventu filie regis Arrogonie, dispositione
Friderici et Lüdewici ad regnum, morte
pape et regis Francie. Capitulum [XIII^a].

Interea Fridericus nuncios, abbatem^b Sancti Lam-^{1313.}
perti⁴, de Lichtenstain⁵, ad regem Arrogonie⁶ miserat⁷ (Sept.).
pro filia sua⁸ sibi in consortem^c; qui redeuntibus speciosam (Oct.).
iuvenculam, ex antiquo^d Friderici imperatoris sanguine
editam⁹, perduxerunt. Que habuit de sua patria secum
archiepiscopum de Gerundia¹⁰ cum familia satis ampla¹¹.
Que dum transiret curiam summi pontificis, que tunc
forsitan fuerat Karpentrati¹², benedictionem papalem (Dec.).
meruit accipere et elegantis forme caballum, cui insi-
deret de sella summi presulis, eo quod nobilissimi filia
regis fuit. Occurrens autem ei Fridericus in Karinthiam^{1314.}
tempore maximi frigoris¹³ eam, sicut decuit, suscipit (Ian.).
reverenter et remissa eius familia cum congrua expeditione
nupcias distulit, quousque prenderet et videret propositi,
quod ad regnum habuit, exitum et processum. Vocat
autem ad se in civitatem Winnam Karolum Ungarie (Iul.).
regem consanguineum, Heinricum Karinthie ducem avun-
culum, presente Wikardo presule Salzburgense¹⁴, presenti-

*) Sequitur delet.: de Brandenburg.

**) Ioh. in marg. adidit, quae ex parte abscisa sunt vel eva-
nuerunt: Percepimus, quod in sompnis ei fuit preo-
stens[um] commenda . . . se ductur[um].

a) X, deleto XII, c. b) abb. — Lichtenstain in marg. post add. c) supple

30 verbum quoddam, ut desponsanda. O. H.-E. d) antiqua c.

1) Qui die Apr. 28. assensit. 2) Rudolphi, qui die Apr. 28.

assensit. 3) Heinrichi, qui die Maii 1. assensit. 4) Ottonem. 5) Ru-

dolfum. 6) Iacobum II. 7) Insuper Heinricum de Wallsee et Her-

35 vordum de Siemaning; ceterum iam a. 1311. mediante Heinricho VII. de

his nuptiis tractatum est; cf. Zeissberg, 'Wiener SB.' CXXXVII, p. 36.

55. 161, et Finke, Acta Aragonensia I, p. 344 sqq., nr. 231—237.

8) Elisabeth quae et Isabella. 9) Constantia uxor Petri III. regis

Aragoniae, ava huius Elisabeth, filia Manfredi regis et neptis Friderici II.

imperatoris erat. 10) Guilelmum episc. 11) Cf. Finke l. c. p. 347,

40 nr. 233 sq. 12) Carpentorati pontifex Dec. 12. fuit; Reg. Clementis V,

nr. 10078. 13) De tempore cf. Kopp IV, 2, p. 31, n. 1. 14) Cont.

can. S. Rudberti nihil de hac curia refert.

1314. bus regina matre¹, fratribus suis ducibus et sorore Agnete, quondam Ungarie regina, Katherina H[einrici]^a quondam imperatoris sponsa, Gûta virgine adhuc iu-
Iudith 2, 2. numeris, *misterium sui consilii* ventilavit et se instrui ad
 5 exequendum suum intentum amicabiliter et subpliciter
 *f. 31. postulavit *et promisso adiutorii ab eis accepto ad locum electionis honorifice se disponit. Archiepiscopus autem Moguntinus Petrus, Treverorum presul Baldewinus, Iohannes Bohemorum rex², Friderici^b potenciam suspec-
 10 tam habentes, cum infinita multitudine nobilium, quam
 (*Ang.*) sue partis fecerant, Lûdewicum ducem excitant³, ut se disponat et veniat, adiutorium promittentes, impendia exhibentes, ut eum in omni hac causa non deserant, se ei firmiter constringentes. 15
- (*Apr.* 20). <Moritur^c hoc tempore Clemens> papa, et eligitur
 1316. <Iohannes^c episcopus Avinionensis⁴ et ad propriam civi-
 (*Aug.* 7). tatem mox tran>stulit curiam suam, locum, <quem^c rexerat, honorans multipliciter atque ditans>.
1314. Moritur Philippus rex Francie, in venacione casum 20
 (*Nov.* 29). faciens, cuius dolor ei causa mortis extitit⁵, relinquens tres filios, omnes post se regnantes succesive^{d. 6} et omnes sine liberis decedentes⁷, ut prophecia pape Bonifacii impleretur⁸.

a) H c. b) Friderici — habentes in marg. c) uncis inclusa a Ioh. deleta, 25 qui integram sententiam Moritur — ditans delere voluisse videtur. d) sic c.

1) Elisabeth regina iam a. 1313. Oct. 28. obierat. 2) Qui antea ipse coronam petierat, quod Ioh. nescivisse videtur. 3) De tempore cf. Mühling l. c. p. 67. — Chron. de gestis principum l. c. p. 47. tradit Ludovicum haesitasse, num acceptaret coronam oblatam necne. 30
 4) Iacobus Caturcensis, priusquam in pontificem eligeretur, episc. cardinalis Portuensis, antea episcopus Avinionensis fuit. Curiam iam a. 1316. Avenionem transtulit. 5) Cf. ad rec. B. D adnotata. 6) Ludovicum X, Philippum V, Carolum IV. 7) Omnes tres filias habuerunt. 8) Cf. supra p. 336. 35

INCIPIT^a LIBER QUARTUS^b. (REC. B. D. A 2). f. 85'.

De Heinrici^c electione comitis Luczenburgensis. Capitulum I^m.

Anno Domini M^oCCC^oVIII^od, quo rex Albertus occu-
 5 buit, per mortem Dieteri¹, qui fuit frater regis Adolphi, 1307.
 cepit vacare ecclesia Treverensis. Fuit hiis diebus in
 regno famosus Henricus^e comes Luczenburgensis^f, actu^g
 strennuus, <qui^h terram suam quibuslibet transeuntibus
 pacatam et valde securam conservabat². Cuius Albertus
 10 rex adhuc vivens, sicutⁱ audivimus a Leupoldo de Wel-
 tingen canonico Herbipolensi, domino legum, monacho
 postea Hailprunnensi^k, qui suorum secretorum^l auri-
 cularius extitit, sepius^m memoriam habebat et de successione
 eius in regno, si ipse subduceretur, crebrius revolvebat³.
 15 Hic autem vir in rebus seculi exercitatus> fratrem
 habuit admodum iuvenem Baldwinumⁿ, in Francia
 studiis liberalibus insistentem; procurante autem fratre
 cum rege et regina Francie pro eo poscentibus^o, etatem
 20 sedis pontificium est assumptus et in civitate Pictavis^p *f. 86.
 per^q papam Clementem sollempniter consecratus⁴. 1308.
 (Mart. 11).

a) inscriptiones libri et capitis minio scr. B 1; Liber IIII^{us} B 2. b) post a
 Ioh. corr. quintus B 1. c) De el. H. com. Luczenburgensis in regem Cm Im Ioh. in
 marg. add. B 2; De el. H. com. de Luczelburg cap. primum D. d) MCCCIX. D; Eo
 25 anno quo — veniendi (p. 32, l. 5) A 2. e) Hainr. B 2. f) sic B 1. A 2; Lützenb. B 2;
 de Lützenburg D. g) vir actu A 2; actu str. om. D. h) unciis inclusa (B 1. 2) a
 Ioh. deleta B 1, pro quibus Ioh. scripsit qui B 1; qui — vivens exstant et in D, om.
 A 2, qui post strennuus pergit et in rebus seculi exercitatus. Hic fratrem (l. 15).
 i) sicut — extitit (l. 13) om. D. k) Haylsprunnen ex Haylpr. corr. B 2. l) secre-
 30 tariorum B 1. m) sepius — exercitatus exhibet et D (cf. n. h. i). n) Baldow. B 1. 2,
 ut videtur, in Baldew. corr. B 1; Waldew. A 2; Baiwyen. D. o) eo etatem b. m.
 suppl. posc. illustr. B 2, quae Ioh. corr. p) Pictaviē, pro quo Ioh. corr. Pictavis B 1,
 et ita D; Pictaviensi B 2; Papiē A 2. q) per om. D.

1) Cf. supra p. 7, n. 6—8. 2) Cf. supra p. 9, n. 6. 3) Cf.
 35 supra p. 11, n. 1. 4) Cf. supra p. 8, n. 1.

1308. Petrus^a vero Moguntinus presul celeres nuncios dirigit, ut Baldwinus^b ruptis omnibus retinaculis veniat¹, quia regnum vacans eius presenciam prestolatur^c; similiter et aliis proceribus demandavit, tempus prefigens ad locum debitum veniendi. Heinricus autem habens duos, 5 Moguntinum^d, Treverensem, sue partis presules, tercium Coloniensem per pacta interposita super connubio quodam ad volita sua flexit; deinde Moguntino^e agente ducem Saxonie et marchionem de Brandenburg ad consilium sapientum, qui eos rexerant iuvenes, persuas- 10 sionibus et precibus sibi devinxit, ut pene^f iam per omnes sui intenti obicem non haberet. Misit eciam ad Heinricum regem Bohemorum, insistens et petens, ut annueret suis votis, <cuius^g rei nuncius^h fuit Argentinensis quidam, qui Hugo Wiricus binomice vocabatur>. Rudol- 15 fusⁱ eciam palatinus ad eum <virum^g probum qui Witigo Pücher dictus est> destinavit, ammonens, ut memor consanguinitatis sui^k honoris tytulum confoveret. Similiter ad Coloniensem^l nobilem virum Gôtfridum^m <Cyster- ciensis^g ordinis> de Brunek², <monachum^g Halsprun- 20 nensem>, qui quondam in prelio Adolphi ac Alberti regum claris resplenduit actibus³, ad suum inpetrandum assensum direxit, supplicans, ut assisteret ei et sua desideria promoveret. Presul autem Coloniensis respondit se alias iam constrictum nec posse priora promissa aliququaliter 25 temerareⁿ. Heinricus autem rex consilio suorum respondit nec Heinrico comiti nec Rûdolfo duci posse secundum quod pecierant favere, eo quod status regni taliter se haberet, ut unius amiciciam conquirere et alterius benivolenciam abicere <sibi^g> nullatenus equum 30 esset^o. Sic medius residens neutri parti voluit complacere <in^p sui ipsius maximum sequenti^q tempore detrimentum>.

*f. 86^v.

(Oct.). Igitur in pomerio Rense super litus Reni secundum consuetudinem prehabito tractatu et colloquio omnium 35

a) Presul vero Mog. Petrus celeres D. b) Baldow. B1. 2, ut videtur, in Baldew. corr. B1; Waldew. A2; Balwyen. D. c) sic et supra p. 8, n. a. d) Mog. et D. e) Mog. eciam D. f) iam pene B2. g) uncis inclusa a Ioh. deleta B1, exhibet B2, om. D. h) mundus corr. Ioh. nuncius B2. i) Rûd. B2. k) hon. sui D. l) epm Col. B2. m) Gôtfir. om. D. n) tempore corr. Ioh. temerare B2. 40 o) eet (et ita D) corr. Ioh. ee B1, et ita B2. p) uncis inclusa a Ioh. deleta B1, exhibet B2. D. q) seq. temp. om. D.

1) De sequentibus vide supra p. 8, n. 2 — 9. annotata. 2) Cf. supra p. 9, n. 1. 3) Cf. supra I, p. 356.

presencium et per suas responsales absencium, deinde in 1308.
 Franchenfurt in festo beati Galli¹ in Heinricum comitem (Nov. 27).
 favor et consensus omnium divolvuntur^a, statimque^b rex
 princeps^c Romanorum cum laudibus decantatur. (Oct. 16.)

5 Anno Domini M^oCCC^oVIII^o d in epyphania Domini
 cum Margareta consorte, que filia ducis Brabancie² fue-
 rat, in sede Karoli et iuxta ritum actenus observatum
 cum celebritate et gaudio coronatur. <Consortem^e autem
 hanc sortitus fuit^f in federe reconciliacionis, dum ami-
 10 cicia atque^g pax inter eum^h et ducemⁱ, patrem illius,
 super casu mortis paterne^k, sicut superius est^l premis-
 sum, de prelio inter eos habito firmaretur. Ex qua
 filium unum Iohannem et duas filias <genuit^m>. Io-
 hannes rex Bohemie efficitur; filiarum unaⁿ reginaⁿ
 15 Francie, altera regina Ungarie est effecta. Venit ergo
 Coloniam ibique maximam curiam celebravit <civesque^o (Ian. 11).
 ad gratiam excipit^p, quorum predicti prelii^q causa fuit>;
 confluentibus ad eum circumquaque nobilibus privilegia
 innovavit, feoda concessit et alia, que ad novicialis huius
 20 honoris actum pertinent, sapienter et provide pertrac-
 tavit. Mox ad papam Clementem dirigit sollempnes (Ian. 2).
 nuncios⁴; qui quoniam eius aliquid noticiam habuit,
 electionem approbavit et confirmatum ad coronam im-
 perii invitavit. <Assencientibus^r etiam tribus archican-
 cellariis imperii abbatem Heinricum Villariensem *terri-
 25 torii Metensis, cuius habita est mencio⁵, in sigilleferum^s
 et expeditorem negociorum ascivit et habere voluit pre
 aliis singularem, quem non longe post summus pontifex
 ad regis interventum ad Tridentine ecclesie kathedram 1310.
 30 sublimavit>.

Deinde in Spiram et civitatem Babenberch, Herbi- 1309.
 polim, Augustam⁶, regni districtus deambulans, curias^t (Febr.).

a) devolv. D. b) statimque — decantatur om. A 2. c) princ. om. D.

d) sequentia usque ad verba post quinque (p. 37, l. 8) desunt fere omnia B 2 folio 114.
 35 maxima ex parte evulso. e) uncis inclusa (B 2. D) a Ioh. deleta, pro quibus scripsit

et habuit B 1. f) fuit pro e deleta B 1. g) et D. h) eos D. i) ducem om. D.
 k) patris sui (et ita B 2) Ioh. corr. paterne B 1, et ita D. l) est om. D. m) uncis
 inclusa a Ioh. deleta B 1, exhibent B 2. D. n) reg. a Ioh. add. B 1. o) uncis

inclusa habent B 2. D, a Ioh. deleta B 1, pro quibus et scripsit. p) accipit D.

40 q) haec inania; intellege : q. discordie predictum prelium. O H.-E. r) uncis inclusa
 a Ioh. deleta B 1, exhibet B 2, om. D. s) sic B 1; sig (reliquis deletis) B 2. t) curias
 cel. a Ioh. add. B 1, et ita D, abscisa B 2.

1) De hoc errore cf. supra p. 9, n. 4. 2) Iohannis. 3) Be-
 atrix A. 1318. Karolo I. Roberto Ungariae, Maria a. 1322. Karolo IV.
 45 Franciae regibus nupserunt; cf. et infra l. V, c. 3. rec. B. D. 4) Cf.
 supra p. 9, n. 10—12. 5) Supra I, p. 368. 6) Ioh. errat, cum dicit
 regem tunc civitates Bamberg, Herbipolim, Augustam adiisse.

1309. celebrans, venit Nörnberch^a, et duces, marchiones, co-
 (Iul. 24). mites ac nobiles cum episcopis^b et prelati adventantes
 sua feoda atque regalia cum sollempnitatibus ad hoc
 pertinentibus susceperunt et fidelitatis iuramenta servare
 imperio promiserunt. Plura eciam pro conservacione
 pacis per universum regnum sancivit^c et de omnibus,
 cuiuscumque status^d, condicionis essent, qui regnum tur-
 baverant spoliis vel aliis excessibus, gravium sententiarum
 1308. iudicium diffinivit; et ut in illis partibus brachium suum
 (Nov. 28). roboraret, Rûdolfo filio palatini unam suarum filiarum
 desponsavit¹. Qui quidem parvulus fuerat et in flore
 Sap. 4, 11. puerili sublatus, *ne malicia mutaret intellectum eius et
 fictio deciperet animam illius*, iuvenulam regis filiam
 thoro alterius dereliquit. Rex* vero exhibuit se in om-
 nibus locis iustum iudicem et pauperum defensorem. 15
Iusticia enim et pietas, ut dicit Ysidorus^{e. 2}, *due precipue
 regie sunt virtutes*. <Et^f Oracius³:

Pueri ludentes: rex eris, aiunt,

Si recte facies,

et^g addit⁴:

Puerorum est

Nenia, que regnum recte facientibus offert).

De^h opposicione Australium et Bohemorum
 contra principes suos etⁱ restitutione
 Karinthie. Capitulum II^m.

1309. Anno^k Domini supradicto, scilicet M^oCCC^oIX^o, venit
 (Aug. 21). rex in Spirensium civitatem, postquam facta regia in
 *f. 87^r. Nörnberch^a expedit; venerunt autem ad eum nobiles,
 qui recognicionem nondum fecerant suorum iurium,
 regiis se aspectibus presentantes, gratiam postulantes. 30

*) Rex — locis (et ita D) Ioh. in B 1 correxit pro: Deinde
 rex apud Herbipolim et Augustam curias sollempnes
 egit, in omn. locis se exhibens, et ita A 2.

a) Nörnberch B 2; Nürnberg D. b) prel. et ep. D. c) sancivit deleta
 Ioh. ser. sancivit B 1. d) condic. et status D. e) Ysyd. B 2. f) uncis inclusa 35
 a Ioh. deleta B 1, abscisa B 2, exhibet D. g) et — offert Ioh. bis ser. B 1, utraque
 deleta. h) inscriptio capituli minio scripta B 1. i) et — Kar. om. D. k) MCCCIX.
 anno supradicto venit D.

1) Cf. supra p. 10, n. 5 sq. 2) Etymolog. IX, c. 3, 5: Regiae
 virtutes praecipuae duae, iustitia et pietas. 3) Epist. I, 1, v. 59 sq. 40
 4) Ibidem v. 62 sq.

Fridericus^a autem dux Austrie^b cum quadringentis milibus sub apparatu vestiture uniformis valde gloriose venerat et pompose¹, patris mortem querulans, iudicium nomine suo et suorum fratrum postulans, investituras terrarum requirens^c, quibus addici Moraviam, eo quod eorum terris contigua adiaceret, si convenienter posset fieri, flagitavit. Rex responsionis ordinem distulit et Friderico expensarum pondus aggravavit, quousque sarcinam dimissis quibusdam militibus leviavit. Audiencia et expeditio dum sibi procrastinaretur, Moraviam submovit a^d corde, sicque de aliis investitur; sed et terra Iohannis ducis pro noxa suorum reatum, ipsoe proscripto, sibi et fratribus est adiecta, promissa, ut^f fertur, et postea soluta pecunie maxima quantitate², marcarum^g milibus quinquaginta. Corpus Adolphi regis Alberti corpori in conditorio regum rex devotissime et regaliter cum fletu multorum ibi existencium contumbavit. Nobilem^h virum de Wirtenberch Eberhardum, qui sub priscis regibus in regno plures et enormes insolencias suscitavit, acriter ibidem convenit, ita ut ille aversa facie responderet regiaqueⁱ hortamenta parvipenderet, cum conductu tamen regie securitatis sine regis gracia ad propria remearet, cuius manum validam inposterum^k est expertus³.

Fridericus autem dux in^l partibus Suevorum mansit et, que Lûpoldus frater suus dimiserat, castra interfectorum patris expugnavit et profugos internicione vel perpetuo exilio relegavit; et dum in hiis moram traheret, cervices contra eum quidam Australium de^m Potendorf, de Zeltingenⁿ cum quibusdam aliis erexerunt⁴, promulgantes undique eum regis gratiam non habere, sed anxium et gravatum stare, regiumque sibi animum asperere indignari. Conflati^o autem tale aliquid sunt *moliti et conspiracione^{*f} facta ad se loca et oppida plura trahunt, interpretantes^p accidencia principis dilacionemque sui reditus^q ad peiora.

35 a) Fridr. (et ita D) corr. Ioh. Frider. B1. b) regis aspectibus se presentando add. A2. c) inquir. D. d) de A2; a corde om. D. e) ipso proser. a Ioh. add. B1, om. D. A2. f) ut f. a Ioh. add. B1, exhibet D, om. B2. A2. g) marc. mil. q. a Ioh. add. B1, om. B2. D. A2. h) Nobilem — expertus (l. 23) om. A2. i) regisque corr. Ioh. regiaque B1. k) postea D. l) iu — relegavit 40 et (l. 27) a Ioh. add. B1, om. D. A2. m) de — aliis a Ioh. add. B1, om. D. A2. n) Zeltking Cont. can. o) Conflati — moliti om. A2. p) interpr. — peiora om. A2. q) redditus B1.

1) Cf. supra p. 11, n. 3—7. 2) Non pro terris Iohannis.
3) Cf. supra p. 11, n. 1 sq. 4) Cf. ibid. n. 8.

1309. Civitas eciam que Nova dicitur, que limes est Austrie, Styrie et Ungarie, iam pactis habitis cum eisdem, rei exitum exspectabat. Ferebatur, quod ad hec a duce Ottone Bawarie, super quem se fundaverant, armabantur, eo quod ipse per Albertum regem detrimentum calumpnie et expulsacionem a regno Ungarie sit perpressus¹. Nunc-

(Oct.). ciata sunt hec Ulrico de Walse^a, capitaneo Styrie, qui fide et opere bene audens de Karinthia, Styria et Ungaria copias adunavit et veniens irruit super adversarios principis repentine et cesis captisque pluribus, destructis eorum municionibus, recuperatis perditis, pactis^b eciam interpositis usque ad principis reditum, patriam liberavit.

Cont. can. S.
Rudb. 1309.

1310. Fridericus^c rediens virum fidelem extulit, in perfidos iudicia exercuit ignominiosa^d, invectiva et aspera, in reliquumque terras mundas ab omni <labe^e> prurigine-

cf. ib. 1309. <que^f> perfidie conservavit. <Hoc^g anno Otto abbas Sancti

Lamperti in Karinthia nisus est monasterium trahere a subiectione domini Salzpurgensis et sedi apostolice subicere, quod et factum est²; unde ambo ad curiam sunt citati. Littere eciam hoc anno a papa undique diriguntur cum maximis indulgenciis de passagio generali; extat et epistola pape ad soldanum, que incipit: *Candor lucis eterne*.

ib. Otto et Stephanus duces Bawarie castrum Nāwenburch super Enum obsederunt nec ad regis iussum, internunciantibus episcopo Salzpurgensi et Rudolfo palatino, <donec optinerent et muros suffoderent>, abscedere^h voluerunt, <et orta est discordia maxima inter eos.

ib. 1310. 1309. Nobiles eciam Bohemorum de Lippaⁱ, de Warten-

(Aug. 14). berch, de Leuchtenburch cum quibusdam abbatibus religiosi³ ad regem veniunt Romanorum, Heinricum ducem Karinthie suum regem de facto, non de iure existere protestantur, nec bene nec provide regnum eum regere, sed negligenter agere querulantur. <'Venimus^k', inquit, 'patrie, civibus, regni utilitatibus consulentes. Prospicite et succurrite secundum humanitatem vestram undique promulgatam, quia, quamdiu superest Henricus, impossibile est pacem in regni negociis stabiliri>. Et ut de-

a) Walsee A2. b) pactis — reditum a Ioh. in marg. add. B1, om. D. A2. c) Fridr. (et ita D) corr. Ioh. Frider, B1. d) ign. — aspera om. A2. e) labe a Ioh. delet. B1, exhibet D; omni perfidia A2. f) que a Ioh. delet. B1, habet D. g) Hoc — inter eos (l. 27) a Ioh. in marg. add. B1, uncis inclusis deletis, om. B2. D. A2. h) absc. vol. Ioh. deletit et rursus infra add. i) Lyppa D. k) uncis inclusa a Ioh. deleta B1 aliis non substitutis, exhibent D. A2.

1) Cf. supra I, p. 332. 373; Ottac. v. 97746—81. 2) Cf. Lang, Acta Salzb.-Aquil. I, p. 121, nr. 137. 3) Cf. supra p. 12, n. 4.

sideratum effectum res sorciatur, filium vestrum filie 1309.
 regis nostri¹, que Elizabeth dicitur *et superest sola in- *f. 88'.
 maritata de tribus, iuvenula^a speciosa, copuletis^b et
 regem Bohemie declaretis'. Rex dimissis nunciis misit
 5 comites de Schälchlingen^c, de Hennenberch², de Hohen-
 loch ad regnum de singulis inquirere veritatem; qui
 venientes per Chunradum de Auenstain ac ceteros
 Heinrici officarios capiuntur, sed post quinque^d dies
 factis sponsionibus dimittuntur. Post hec puella in 1310.
 10 Spiram ducitur³, ibique inter eam et regis filium nupcie
 cum gloria celebrantur, Iohannesque rex Bohemie publice
 proclamatur, gaudente atque^e tripudiante populo Bohe- (Aug. 30).
 morum. Et^f rex quidem regni negociis intendens, qua
 vi et quomodo in regnum filium posset^g dirigere, cogi-
 15 tavit.* Dux^h Fridericus misit ad Heinricum ducem 1309.
 Karinthie, avunculum suum, in Bohemiam, offerens se
 ad eius amicitiam; qui quia in Bohemia fuit angustatus,
 in Villaco civitate Karinthie, mediante fratre suo duce (Mart. 16).
 Ottone de Athasis partibus descendente, amicitia est
 20 firmata, et Karinthia restituta; et Carniola remansit
 ipsis ducibus pro sex marcarum milibus obligata.

*) *Sequuntur a Ioh. deleta B1, adsunt B2. D. A2: Fridericus* 1310.
autem dux Austrie, priorisⁱ offense aculeum con- (Aug.-Sept.).
torquens in Ottonem ducem Bawarie^k, castrum^l

25 quod Scårdingen^m diciturⁿ obsidet, quod olim pater
 suus reconnectere^o suo dominio acceptavit^{p.4}. Otto
 obsidionem solvere volens forti manu eius^q properat
 in occursum, et metatis adversum se tentoriis cot-
 tidie prelium machinantur^r; sed Fridericus vali-
 30 dissime infirmatus, ita^s ut a pluribus mortuus pu-
 taretur, licet circumduceretur, ut vivus ab omnibus
 videretur, cuneos disiungit et debilis in Austriam
 est perlatus⁵; mittitque ad Heinricum avunculum 1309.
 suum in Bohemiam, indicans se sue amicitie velle
 35 cum fratribus^t conformare et in convencionem pacis^u

a) iuvenulis D. b) copuletur et in r. B. declaretur D. c) Schelkingen D;
 Schalklingen A2. d) B2 *pergit*; cf. p. 33, n. d. e) et D. f) Et — cogitavit
 om. A2. g) posset a Ioh. add. B2. h) Dux — obligata (l. 21) a Ioh. pro *deletis* in
 marg. scr. B1. i) prius corr. Ioh. prioris B2. k) Baw. om. B2. A2. l) castr. om. D.
 40 m) Scherdingen B2; Schårding D; Scherding A2. n) dic. om. D. o) suo dom.
 reconn. B2. p) sic B1. 2; attemptavit D (ut Iohannem scribere voluisse reor. O. H.-E.).
 q) ei A2. r) machinatur D. s) ita — videretur cm. A2. t) se *supplendum*. O. H.-E.
 u) paucis D.

1) Cf. supra p. 12, n. 5—8. 2) Cf. supra p. 13, n. 3 sq.
 45 3) Cf. *ibid.* n. 5 sq. 4) Cf. supra I, p. 296. 5) Cf. infra p. 39, n. 4.

De^a expulsione Heinrici ducis de regno et
firmacione Iohannis filii regis in eo. Ca-
pitulum III^m.

1310. Anno Domini^b supradicto, scilicet M^oCCC^oIX^oe, rex^d
(Sept.) filium suum in Bohemiam cum copiis dirigit et cum eo 5
Petrum episcopum Moguntinum, Rudolfum^e palatinum,

1309. perpetue convenire et ablatas terras restituere per
conveniencia dictamina placitorum. Quibus^f quia
Heinricus in Bohemia angustatus non valuit inter-
esse, Otto dux, frater eius, venit de partibus Athasis^g 10
in Villacum, ubi de summa, quam super *Carniolam
duces Karinthie habuerant¹, regina matre ducum
Austrie et sorore ducum Karinthie agente, tantum
extitit defalcatum, ut tantum sex milibus marcarum
esset a ducibus eximenda². Tam hiis quam aliis 15
tractatibus habitis et reconciliacionis federe atque
eterna amicitia firmata inter eos, Karinthia atque
Carniola ad pristinos redeunt^h possessores; officiali-
bus Australibusⁱ ad sua loca redeuntibus, terre
sicut prius ad ducum Karinthie providenciam ordi- 20
nantur. Dux eciam Fridericus alta traxit suspiria,
sciens avunculum in Bohemia turbatum, quod ei
succurrere non valebat propter Romanorum prin-
cipem, quem timebat; sed nec amicorum aliquis
quicquam ad hec facere presumebat, nec^k de suis 25
quisquam amminiculum cuiuscumque solaminis of-
ferebat; cui videntur competere versus Ovidii³, qui
dicit:

Cum fueris felix, multos numerabis amicos;

Tempora cum¹ fuerint nubila, solus eris. 30

Pro Fridericus — solus eris *deletis Ioh. scripsit B1, sed*
et haec deletit: Fridericus dux Austrie prioris offense
aculem in Ottonem ducem Bawarie contorquens

a) *inscriptio capitis minto scripta B1; De — regno Bohemie et firm. Ioh. filii regis Romanorum in eo. cm 3m a Ioh. in marg. add. B2; De — ducis et firm. Ioh. f. r. in regno Bohemie eap. III. D; E integrum hoc caput exhibet ut B1.* b) Dom. om. B2, D. c) MCCCVIII. B2. d) Rex itaque f. s. etc. post Boemorum (p. 37, l. 13) A2. e) Rüd. B2. f) Quibus — aliis (l. 15) om. A2. g) Athesis D. h) redierunt D2. i) Australium B2. A2. k) nec — scilicet M^oCCC^oIX^o (supra l. 4) om. A2. 1) si Florilegium Diezianum, cuius similit Ioh. usus esse videtur. 40

1) Pactionibus apud Znoimam a. 1308. Aug. 14. factis 45000 marc. arg. promiserant. 2) Cf. supra p. 13, n. 7. Sed relaxatio pignoris demum Palavii a. 1311. Iul. 14. facta est. 3) Tristia I, 9, v. 5 sq.

comitem de Ottingen^{a.1}, Fridericum de Nörnberch^b purch- 1310.
 gravium^c, filium eis fideliter recommendans. Quo con-
 perto Henricus marchionem Misnensem, sororis sue
 filium², advocat. Qui cum sexcentis armatis veniens
 5 non modicum cum hiis, quos habuit, Henrici^d adver- (Nov.).
 sarios terrebat^e et a civitatum introitu cohercebat; in
 civitatibus autem scissure ac diversitates parcium sunt
 reperte. Presul autem Moguntinus treugas statuit, in
 quibus Pragenses Iohanni portas apperiant^f et suscipiunt (Dec. 3).
 10 *novum regem. Marchio Misnensis^g cernens invaluisse *f. 89'.
 regis filium, de investitura terre sue, que adhuc herebat
 in pendulo, promissa recipiens certitudinis, patre^h eum
 revocante, dolens et anxius, quod avunculo adesse non
 debuit, ad propria est reversus. Qui <iuvenisⁱ pulcher, (Dec. 18).
 15 aurea cesarie^k, venusta facie, uno claudicans pede>, non
 longe, postquam rediit, prope^l civitatem Lipczkensem^{1*} in
 provincia sua que Osterlant dicitur, <super^{m.*} aquam
 que Alstra vocatur circa longum pontem> confoditur et
 moritur in momento³. Consors Henrici Anna, eque
 20 regis Bohemorum Wenczeslai filia, ad pedes Moguntini pre- (Dec.).
 sulis procidit, securum exitum a regno poscensⁿ. <Quam^o
 duplex meror anxia vit: primus, quod a sorore, que iam re-
 gina habebatur, evectiois subsidium neque in curribus nec
 in equis habere potuit pro se nec^p pro^q puellis nec pro
 25 earum sarcinolis deportandis; secundus, quia dux Rū-

castrum Schærdingen obsedit, quod dux Otto ex-
 solvere volens manu valida venit, et locatis contra
 se castris ad prelium se parabant; sed Fridericus
 graviter infirmatus in Austriam est perlatus⁴.

30 *) Pro super — pontem B2. A2: in ecclesia fratrum
 Minorum a quodam sceleratissimo^r, conspiracione
 contra eum facta^s, trusali gladiolo^t.

a) Ött. B2. b) Nörnberg E; Nürenberg B2. D. c) burcgr. B2. d) Hein-
 ricus B2. D. e) terruit E. f) aper. B2. D. g) Misn. a Ioh. add. B1, om.
 35 B2. D. E. A2. h) patre — debuit om. B2; patre suo eciam revocatus dolenter satis
 ad pr. est reversus A2. i) unciis inclusa a Ioh. deleta B1, exhibent B2. D. E. A2.
 k) cesarea E. l) in civitate B2. A2. 1*) Lipcen B2; Lipsensi A2; Lypczkensem D;
 Liptzseusem E. m) unciis inclusa a Ioh. deleta B1, exhibent D. E. n) et
 40 add. E. o) unciis inclusa habent B2. D. E. A2, a Ioh. deleta B1, pro quibus solum
 scripsit quam. p) nec om. B2. q) pro om. A2. r) scelerato A2. s) facto
 B2. t) gladio A2.

1) Cf. supra p. 14, n. 1—4. 2) Fridericum II. 3) Cf.
 supra p. 14, n. 5. 4) Cf. Cont. canon. S. Rudb., SS. IX, p. 819.

1310. dolfus palatinus, mariti consanguineus, ad conducendum eam suam comitanciam^a denegavit, dicens, si ei vel avunculo adesset, se regis gratiam amissurum. Verumtamen comes de Ottingen^b, vir nobilis, et Fridericus purchgravius^c huic dolori strennue subvenerunt et accepta^d domina cum omnibus suis utensilibus et Heinrichum^e cum omnibus sibi adherentibus inestimabiliter flentibus et querulantibus extra regnum, ubi iam timor non fuerat, perduxerunt.

⟨In^f hoc casu res admiratione digna contigit in Pilsna pro tunc temporis: mulier enim quedam in orto holerum aureum, nummum repperit, in quo erat ymago regia et Victorie nomen inscriptum, quod^g marito obtulit¹. Qui cum coniuge, cui esset offerendus vel quid preterderet, continue meditatur, sicque dilato meditationis effectum nummus perditur et iterum invenitur, sed et iterum est amissus. Viditque maritus in sompnis Heinricho regi denarium hunc donandum, et quia tociens perditus ad eius manus venire non potuit, victoris nomen sub hiis casibus a regno minime deportavit. Sed quod ad hanc materiam vel propositum nummus^h ille quicquam fecerit, non est aliquammodo estimandum, sed quod alicuius antiqui imperatoris ymaginem et nomen habuerit, sicut sepe visum est, potius est credendum. Etⁱ sic Heinrichus cum consorte a regno Bohemico profugatur et rediens ad montana amplius Bohemiam non intravit. Presul itaque Moguntinus^k cum nobilibus terre in presencia omnium, qui advenerant, Iohannem regis filium in throno regio, habentem annos XIII², collocavit et sollempniter¹ consecratum auctoritate Romani imperii confirmavit; pro informatore^m quoque sibi et educatore comitem de Hennberchⁿ deputavit. Heinrichus autem ad montana sua^o rediit et ducatum Karinthie^p atque comitatum Tyrol deinde quiete possidens cum Carniola sibi^q

a) concomitantiam A 2. b) sic B 1. E; Ött. B 2; Öttingen A 2. c) burchgr. B 2; Burgr. A 2. d) lege acceptam dominam. O. H.-E. e) pone Heinr. post adherentibus. O. H.-E. f) uncis inclusa a Ioh. deleta B 1, exhibent B 2. E, om. D. A 2. g) quem E ut A p. 15. h) nummum E. i) Et — intravit (l. 26) om. B 2. k) Mag. B 2. l) solempn. E. m) informacione (et ita E) corr. Ioh. informatore B 2. n) Hennenberch B 2. D; Henneberg A 2. o) sua om. D. p) Carinthie E. q) sibi om. A 2.

1) Cf. supra p. 15 sq. 2) A. 1296. Aug. 10. natum; cf. Chron. Aulæ-regiæ I, c. 112, p. 332.

inpignorata nichilominus regni Bohemie tytulum usque in diem sui obitus non dimisit*.

Rex^a ab urbe Nörnberch^b transiens cum regina^{1310.} venit in civitatem Aureacensem, que nunc Eystetensis^c (Febr.).
 5 dicitur, a Philippo^d episcopo invitatus, ubi corpus venerabilis quondam ipsius loci episcopi Gundakari^e noviter elevatum de terra, oleum mirifice stillans^f, pluribus miraculis choruscavit¹. Rex, <ibidem^g devocione habita>, meritis sancti presulis se et regni negocia commendans
 10 transiit in Augustam². Ubi post gaudium et sollempnitatem^h maximam, <dispositis^g atque> diffinitis pluribus causis cum nobilibus circumsedentibus, de pace et concordia sollicitusⁱ valde existens, super civitatibus pre-^{*f. 90'.}
 cipue et mercatibus^k, ut pacifice transirent, <pio^l et> vi-
 15 gilanti animo intendebat; unde quosdam nobiles, qui pacem regiam in illis finibus temeraverunt et bigas civium cum preciosis^m pannis Flandrensibus abduxerant, usque ad inferiores partes Reni persequi mandavit et predonum decapitatione ablata omnia in integrum pre-
 20 cipit dominis suis reddi, <quiaⁿ tutela et procuracio rei publice, ut dicit Tullius in libro de officiis³, ad eorum utilitatem, qui commissi sunt, non ad eorum, quibus committitur^o, est gerenda>. Interea presul Moguntinus^p et hii qui missi fuerant revertuntur, nunciantes regi in
 25 regno filium confirmatum, Heinricum cum omni sua

*) Ioh. in marg. add. B1, sed deletit, om. B2. E, exhibet D: et veniens in^q Karinthiam instinctu officialium ad sublevamen penurie^r monasteria et ecclesias talliavit, et^s sic in consuetudinem veniente novo principe^t
 30 hanc consuetud[inem]^u velut legem in posteros principe[s]^u propagavit, quod ante eum fieri non consuevit.

a) Rex — commendavit (p. 44, l. 1) om. A2. b) Nörenberch B2. c) Einsteten B2. d) ab ep. Phil. D; Phyl. E. e) Gundakeri D. E. f) redolens
 35 stillavit et (et ita B2) Ioh. corr. stillans B1; stillavit Ioh. antea in destillavit et rursus in stillans correxerat B1; redolens stillans D; redolens destillavit et stillans E. g) uncis inclusa habent B1.2, a Ioh. deleta B1, om. D. E. h) solempn. E. i) solic. E. k) earum mercat. B2; mercantibus D. l) uncis inclusa a Ioh. deleta B1, exhibet B2; pio animo D. E. m) prec. om. D. n) uncis inclusa a Ioh. deleta B1, exhibent
 40 B2. D. E. o) commissi est Cic. p) Mag. B2. q) ad D. r) sue penurie D. s) et — propagavit om. D. t) seq. delet.: hec servitus B1. u) abscisa in marg. B1 supplevimus.

1) Cf. supra p. 16, n. 2. 3. 2) Ibi numquam fuit; cf. et ibid. n. 4. 3) I, 25, 85.

1310. familia de regno^a ad propria rediisse, <regnum^b filio reliquisse>. De quo rotatu fortune accipitur, quod in Boecio¹ dicitur: *Hec nostra vis est, hunc continuum ludum ludimus, hanc^c volubili^d orbe rotam versamus, infima summis, summa infimis mutare gaudemus*. Sed revera iuxta⁵ Tullium² ei^e non multum obesse potest^f fortuna, qui sibi firmitus^g in virtute quam in casu presidium collocavit, <et^h Seneca³: *Ego fortunam nec venientem nec recedentem scencio, ego terras omnes tamquam meas video et meas tamquam omnium*. De utriusque tamenⁱ, tam Heinrici quam Io- 10 hannis, successibus inferius et notatum^k>).

De^l preparacione regis in Ytaliā et curia marchionis de Brandeburch^m. Capitulum IIII^m.

(Sept.).
Cont. can. S.
Rudb. 1310.

Anno Domini M^oCCC^oX^o (eclipsisⁿ solis facta est circa meridiem pridie Kalendas Februarii); Chunradus Salzpurgensis Salz- 15 purge ad mandatum pape concilium celebravit, in quo gracie transfretancium promulgantur, et decima biennalis pape postulanti ab exemptis et non exemptis offertur, et excessus Templariorum ibidem similiter recitantur. Hoc anno duces Bawarie Otto et Stephanus circa festum epiphanye castrum Nū- 20 wenburch expugnaverunt et muros deiecerunt, et propter hoc inter eos et ducem Austrie graves discordie surrexerunt. Rex autem^o venit Spiram⁴ et accersitis regni nobilibus, quos de regni corpore habere poterat, stans in loco eminenciori concionari ad omnes cepit: 'Scitis', inquit^p, 'quod imperialis nominis^q gloria a multis temporibus, scilicet 25 *f. 91. sublacione *Friderici secundi, usque hodie abolita^r regno et imperio de^s omni parte mundi, precipue apud Ytaliā, maximas scissuras, detrimentum atque scandalum et quasi sub tetra^t confusionis nebula^u discidia^v, controversias, spolia et latrocinia in nostro climate parturivit. Nempe defluxa a transitu Friderici sexaginta circiter 30

a) de r. om. D. b) uncis inclusa a Ioh. deleta B1, exhibent B2. E, om. D. c) banc deest Boeth. d) volubilem D. e) quod corr. Ioh. ei B2. f) fort. pot. B1, a Ioh. transposita, et ita B2. D. E. g) firmus (et ita E) corr. Ioh. firmitus B1. 35 h) uncis inclusa a Ioh. deleta B1, exhibent B2. D. E. i) tamen Ioh. add. B1, exhibet E, om. B2. D. k) hic explicit E; cf. verba expilatoris 'Neues Archiv' XXIX, p. 441. l) inscriptio capitis minio scripta B1, a Ioh. in marg. superiore add. B2, numerum om. D. m) march. Brandenburgea B2. n) ecl. — Rex autem (l. 22) Ioh. in marg. B1 scr., uncis inclusis deletis, om. B2. D. o) seq. rex (et ita B2. D) scriptum ante additamentum praecedens B1. p) inquit a Ioh. add. B2. q) nom. om. D. 40 r) oblita D. s) in B2. t) q. sunt sub terra D. u) nubila D. v) diffidia D.

1) De consolatione II, c. 2. 2) Incerti de ratione dicendi ad C. Herennium (Pseudo-Ciceronis) IV, 19, 27. 3) Hic locus apud Senecam reperiri non potuit. 4) Cf. supra p. 16, n. 5—17, n. 5. 45

annorum tempora hoc testantur: civitates a civitatibus, 1310.
a populis populi bellis civilibus colliduntur, inter regnum
et sacerdocium aversio diutina terras, regna et populos^a
ab imperio sacro scidit, quia non erat, qui se murum^{cf.}
interponeret, vel cuius timore, maxime in^b Ytalia, pre-^{Ezech. 22, 30.}
misse discordie sopirentur. Insuper suadelam summi
pontificis cum nunciis plurimarum civitatum Lombardi-
carum, Tuscanarum et Ytalicarum ad resarciendam col-
lisionem huiusmodi recepimus nos vocantem <et^c pro-
spera nobis cum exhibicione benivolencie dulciter ex-
optantem> et^d ad coronam imperii specialiter invitantem.
Vires nostri corporis exponemus, animum offeremus,
dulce nomen patrie, amicos domumque propriam et
pueros relinquemus. Unum est¹, quod impedit tantum
bonum, sine quo nil^e agere valemus, scilicet cooperacio
et subsidium regnicolarum, quibus necesse erit nostrum
brachium roborari <consiliisque^e et informacionibus sa-
pientum in omnibus informari>. Ad quod differenter uni-
versi conclamare ceperunt, sicut quondam regi David
simile aliquid pro statu regni sui tractanti letanter
populus applaudebat dicens^f: *'Tui sumus, o Davit, et* 1. Par. 12, 18.
tecum erimus^g, fili Ysay^b. Confortare et esto robustus, te Ios. 1, 9.
enim adiuvat dominus Deus tuus'. Taxatis atqueⁱ indictis
per singulas civitates officialibus, ad^k curam regni pro-
vinciales statuens et^l advocatos, precipue *contra Eber-^{*f. 91'.}
hardum de Wirtenberch impendia civitati Ezzlingensi
sufficiencia designavit; que quidem civitas a predicto
Eberhardo perturbata^m plurimum et contemptaⁿ, statuto 1311.
sibi capitaneo^o comite Goczone², castra, civitates, pos-
sessiones eiusdem et predia pene omnia usque ad duo
castra, que remanserant, dissipavit; <et^c si imperatori
vita longior extitisset, in toto penitus periisset. Post
eius transitum de hac infirmitate convaluit, regum^p in
reliquum semper potenciam formidavit>. Rex igitur civi-
tates undique circumlustrans eas ordinavit et per sin(gula^c
monasteria se devote et humiliter religiosorum oracioni-

a) populo D. b) in a Ioh. add. B1. c) uncis inclusa a Ioh. deleta B1, habent B2. D. d) et a Ioh. add. B1, om. B2. D. e) nihil D; agere nil B2. f) dicentes D. g) er. deest Vulg. h) ysai B2. i) autem et D. k) ad a Ioh. add. B2. l) et a Ioh. add. B2. m) turbata (et ita B2) Ioh. corr. perturbata B1; conturbata D. n) contempto D. o) capitaneo B2. p) regnum D.

1) Haec temere scripta ut supra p. 17; deficit pro est legendum. O. H.-E. 2) Immo Conrado de Weinsberg; cf. supra p. 17, n. 6—8.

1310.

Cont. can.
S. Rudb.

bus commendavit). Hoc^a anno papa indixit terminum
feriam secundam post *Letare* omnibus volentibus opponere contra
Bonifacium iam defunctum; ad quem comparuit Gwilhelmus de
Nugereto predictus¹ ex parte regis Francie, et obsistente omni
ordine ecclesiastico confusus abscessit; fuit enim intencio 5
regis Francie et suorum complicum effodere Bonifacium
et tamquam hereticum comburendum^b. Fridericus dux
Austrie <prioris^c offense aculeum contorquens in Ottonem
ducem Bawarie> cum exercitu Bawariam ingressus castrum
quod Rýd dicitur obsedit, quod ab incolis per incendium est 10
destructum, qui furtive abscesserunt ab eo; et procedens Scher-
dingam vallavit habens quinque milia pugnatorum; sed infirma-
tus, multis expensis in vacuum habitis, in Austriam est
reversus. Fratres hoc tempore Rudolfus et Lûdewicus,
Lûdewici ducis filii, patrimonium diviserunt; sed discor- 15
cordia oritur, quia Lûdewicus in palatinatu sibi ius usur-
pavit, quod sibi Rudolfus simpliciter denegavit. Hoc anno
eciam^d Voldemarus marchio^e Brandenburgensis, mor-
tuis fratrue libus^f et patruis, divisum in multas partes
totum solus illius tytuli optinuit principatum et glorians 20
in fortitudine et magnitudine potencie sue curiam cele-
brem et famosam indixit regibus, principibus prope
longeque positis, habiturum se nupcias² cum filia patru
sui mandans^g, omnesque missis veredariis³ ad huius
sollemnitatis gaudium invitavit. Quam quidem tenuit 25
1309. in civitate maritima^h, que Rostok dicitur⁴ et est sita
in portu, ubi versus Daciam, Sweciam et Norwegiam at-
que ad partes alias navigatur, in quo eciam navigiumⁱ
terrarum^k et mercium diversarum de remotis regionibus¹
applicatur. Hac in curia fuit rex Dacie⁵ cum duobus 30
ducibus, fratribus suis, et^m inmensa multitudine populi
terre sue, duces, comites, liberi barones innumerabiles
de Saxonia et marchionesⁿ <Sleswicensis^o, Stetinensis,
Rugiensis, Magnipolensis>⁶ et magnates tam de illis
quam de exteris partibus, quorum numerus vix poterat 35

a) Hoc — anno eciam (l. 18) a *Ioh. in marg. add. B1, om. B2. D.* b) lege
comburere. c) *uncis inclusa a Ioh. deleta B1, quae iam supra p. 37, l. 23. 24. leguntur.*
d) Hoc anno B1. 2, *Ioh. corr.* Hoc anno eciam B1; Anno Domini MCCCX. Vold. —
dominium (hoc om.) pervenit (p. 45, l. 15 sq.) A2. e) marchio om. D. f) fratribus
fratrue libus B2. A2. g) mandans — invitavit om. A2. h) maricina D; maxima A2. 40
i) navigia . . . applicantur A2. k) t. et merc. a *Ioh. add. B2.* l) reg. pro deleta
partibus B1. m) et a *Ioh. add. B2.* n) marchia B2; marchio A2. o) *uncis*
inclusa a Ioh. deleta B1, exhibent B2. A2.

1) Supra I, p. 370. 2) Error. Iam antea Agnetem filiam Her-
manni marchionis Brandenburgensis duxerat. 3) Cf. Esther 8, 10. 12. 45
4) Cf. G. Sello, 'Forsch. z. Brandenb. u. Preuss. Gesch.' I, p. 167.
5) Ericus. 6) *Ioh. h. l. res paulo confusius narrat.*

estimari. Marchio manibus^a regis Dacie miles cum 1309.
 magna decencia insignitur, mille septingenti tyrones in
 tyrocinio hoc nove^b milicie cingulo per marchionem cum
 pompa maxima decorantur. Dominarum ibi de^c diversis
 5 partibus formosarum sicut et militum extitit innumera-
 bilis multitudo, quarum fuit inconparabilis pulchritudo.
 Tentoria per campos elevata, scarleto circumdata, cum
 operimentis, subselliis atque stratoriis velud^d aurum mi-
 cancia videbantur. Putei pleni vino, cervisia et medone
 10 ad potandum, specus replete carnibus, piscibus et fru-
 mento, naves onuste speciebus aromaticis ad corporales
 explendas delicias habebantur. Que quidem gloria post
 hec *in favillam breviter^e est redacta*; nam propter nup- *Ezech. 15, 4.*
 cias illicitas et fastum glorie temporalis ipse marchio ^{1319.}
 15 sine herede decessit, et ad imperium totum dominium *(Aug. 14).*
 hoc pervenit. Cui^f versus Ovidii¹ possumus intonare,
 qui dicit:

*Non viole semper^g, nec Cinthia lilia^h florent,
 Et riget amissa spina relictia rosa.*

20 Deⁱ coronacione regis in Mediolano, de^k duce
 Austrie Leupoldo et destructione Tem-
 plariorum. Capitulum V.

Anno Domini M^oCCC^oXI^o rex¹ in^m Ytaliāⁿ parat^{1311.}
 iter. Habuit autem secum Leupoldum ducem Austrie inter *cf. Cont. can.*
 25 alios magni nominis, fratres suos Treverorum^o archiepi- *S. Rudb. 1310.*
 scopum Baldowinum et Walramum^p comitem^q, Leodien-
 sem episcopum, consanguineum et amicum², comitem Su-
 baudie, qui sororem sue consortis regine habuit^r in matri-
 monio³. <Hic^s vicinus et familiaris Liguribus necessarius
 30 et utilis multum fuit ad negocia contractanda^t. Quidam
 eciam curiositatis^u causa, quidam consanguinitatis, quidam
 *novitatis propter rei inconsuetudinem, ut viderent, quid
 fieret, sequebantur>. Et transiens per montem Iovis⁴ **cf. 92'. (Oct. 23).*

a) man. a Ioh. add. B2. b) novo B2. A2. c) de a Ioh. add. B2.
 35 d) velut B2. e) brev. a Ioh. add. B2. f) Cui — rosa om. A2. g) semperve
 hyacinthina Ov. h) lylia B2. i) inscriptio capitis minio scripta B1, a Ioh. in marg.
 scripta B2, numero omisso. k) Lâp. duce Austrie B2. l) h. l. pars quarti capitis
 supra p. 41, n. a omissa breviata inserta A2. m) in a Ioh. add. B2. n) Ythal. B2.
 o) Treverensem D. p) Alramo corr. Ioh. Walramum B2. q) fratres suos a Ioh.
 40 iterum add. B1. r) habuit eciam D. s) unctis inclusa a Ioh. deleta B1, exhibent
 B2, D. A2. t) tract. Ioh. corr. contract. B1. u) cursitantis Ioh. corr. curiosi-
 tatis B1.

1) Ars am. II, v. 115 sq. 2) Cf. supra p. 18, n. 7. 3) Cf.
 ibid. n. 4 sq. 4) Cf. ibid. n. 2 sq.

1311. pervenit Mediolanum, que est metropolis Ligurie*; ubi
 (Dec. 23). gloriose susceptus in ecclesia beati Ambrosii per Casto-
 nem^a de Turri Mediolanensem archiepiscopum cum re-
 (Ian. 6). gina corona regni ferrea coronatur. Sed cito obnubilatur
 Osee 4, 7. hec serenitas, quia *gloriam* eius in *ignominiam*, decus in 5
 obprobrium, honorem^b ad nichilum vertere¹ cogitabant^c;
 nam civitatis potentissimus Gwido^d de Turri, sue aucto-
 ritatis potenciam in civitate considerans inminui et
 causas civium et omnium^e adventancium per imperatorem
 iudicio et iusticia diffiniri, graviter indoluit et conspi- 10
 ratione facta contra regem et suos, dispositis sicariis^f
 (Febr. 12). per domos et plateas, imperatorem et omnes secum
 existentes perimere machinatur. Imperator premunitus
 ad arma convolat, per platearum angustias ad civitatis
 planiciem, quam Paltzum^g dicunt, properat et suis ac- 15
 currentibus strennue dimicavit. Quidam fratres de domo
 Theutonica^h et precipue preⁱ omnibus unus vir eius-
 dem ordinis agilis et cordatus, lateri principis adherens,
 multis cruentatis et prostratis^k adversariis, imperatorem
 incolumem^l conservabant. Dux autem Leupoldus extra 20
 muros aput^m Sanctum Gervasium et Prothasium habens
 domicilium, inscius huius facti, audito strepitu et clamore
 celeriter armis accingitur et sicut turbo vehemens urbem
 Ier. 3, 3. ingreditur; contra quem iacula sicut *stille pluviarum*
 diriguntur, lapides gravissimi ponderis, scampnaⁿ, sedilia 25
 *f. 93. a domorum eminencia *dimittuntur, et antequam ad^o
 imperatoris stacionem perveniret, impedimenta difficilia
 cf. Eclli. 50, 7. sustinebat. Quo veniente sol novus refulsit, qui spiritum
 iam pene deficiencium illustravit. Nova bella iterum
 inchoantur, domus devastantur^p, hostium rabies et fer- 30
 ritas conculcantur^q, manus^r adversa rigescit, brachium
 tepescit, mucro quiescit, res sedatur, imperator victor
 gloriatur. Auctor huius sceleris Gwido^s in monasterium
 Care-vallis fugiens latuit indeque a monachis in vase
 vinario est eductus et misere postea supervixit². 35

*) B 2 add. ut A: Emilia olim dicta³.

a) Castorem Ioh. corr. Castonem B 2. b) hon. ad nich. om. A 2. c) cogi-
 tabat Ioh. corr. cogitabant B 1. d) Guidettus A 2. e) omnium et D. f) sicariis B 2.
 g) platzum B 2; palczura A 2. h) theotonica B 1 (v a Ioh. superscr.); theotunica A 2.
 i) de D. k) de add. B 1, 2. A 2, a Ioh. delet. B 1, om. D. l) incolomem B 2. 40
 m) apud B 2. n) scissura Ioh. corr. scampna B 2. o) ad a Ioh. add. B 2. p) de-
 vastatur D. q) conculcatur D. r) mauus — quiescit om. A 2. s) Guidetus in
 monasterio Clarev. A 2.

1) Ad haec et sequentia cf. supra p. 19, n. 1—5. 2) Cf. supra
 p. 20, n. 2. 3) Cf. supra p. 18, n. 8.

- Imperatrix^a ducem Leupoldum diligens pro virtute 1311.
 in die epiphaniæ^b aureo caph^c, pleno florenis aureis, ho-^{lan. 6.}
 noravit sororisque sue comitis^d Subaudie filiam Kathe-
 rinam nomine coniungi in matrimonium procuravit.
 5 <Dux^e ibidem nobilem virum quendam illius provincie
 de Corregio¹ arma clyppeumque^f ducatus Austrie per
 omnem similitudinem gerentem convenit, dicens eum a
 se et fratribus per hoc posse intrare maximum dedecus
 et iacturam. Qui respondit ab antiquo se audisse patres
 10 suos a ducibus Austrie pro suis meritis hiis signis pro
 speciali gracia et amicitia honoratos. Dux contentus
 eum sibi in ampliorem amicitiam devincivit et consuetis
 atque innatis edigmatibus concessit perpetualiter secum
 uti>.
 15 Hoc anno Clemens papa concilium in Vienna cele-
 brat generale², quod duravit a festo beati Remigii ad XLII^{Cont. can. S.}
 septimanas, in quo edite sunt constitutiones Clementine, ^{Rudb. 1311.}
 et destructus est ordo Templariorum ad nutum regis 1312.
 Francie. <Qui^h eciam ibi peciit Bonifacium effodi de
 20 *terra et tamquam hereticum concremari; sed dum totus ^{*f. 93'.}
 ordo ecclesiasticus obsisteret, desiit ab incepto>. Articulosⁱ
 autem, quos habuit contra eos³, hii fuerunt: Primus^k,
 quod negaverunt eucharistie sacramentum. Secundus,
 quod non credunt^l resurrectionem mortuorum. Tercius,
 25 quod infecti fuerint vicio sodomitico. Quartus, quod
 intrantes religionem eorum negare crucifixum et in
 faciem^m eius spuere compelluntur. Quintus, quod fece-
 rant compositionem cum Sarracenis contra Christianos
 et civitatem Accaron in manus eorumⁿ subdole tradide-
 30 runt⁴. Et sic ordo ille preclarus et lucidus de firma-
 mento ecclesie est sublatus, qui incepit sub Heinrico^o
 IIII° et Honorio secundo anno Domini M^oCVIII^o⁵. Bona
 eorum aliis Cruciferis sunt oblata, que quidam ex eis
 recipere recusabant. Hic replicanda^p sunt, que in ve-
 35 teribus libris repperiuntur scripta, ubi dicitur: *Num uno* ^{Num. 16, 22.}

a) Imperator D. b) epyph. B 2. c) cypho B 2. d) sic B 1. 2. D. A 2;
 lege comitis ut supra p. 20. e) uncis inclusa a Ioh. deleta B 1, exhibent B 2. D;
 sequentia usque ad capitis finem om. A 2. f) clypeumque B 2. g) quod — septimanas
 a Ioh. in marg. add. B 1, om. B 2. D. h) uncis inclusa (B 1. 2. D) a Ioh. deleta B 1;
 40 cf. supra p. 44, l. 4—7. i) lege Articuli. O. H.-E. k) pr. fuit B 2. l) credebant D.
 m) in fratrem et faciem corr. Ioh. in faciem B 2. n) eius subtile D. o) Chunrado D.
 p) replic. B 1.

1) Cf. supra p. 20, n. 7 sq. 2) Cf. supra p. 1. et 22. 3) Scil.
 Templarios. 4) Cf. supra p. 1, n. 5—2, n. 7. 5) Cf. supra I, p. 78.

Gen. 18, 23. *peccante contra cunctos^a ira tua deserviet?** Numquid perdes
 Iob 4, 18. *iustum cum impio?* Et si in angelis suis Deus repperit
 ip. 41, 16. *pravitatem*, ut Iob dicit, alii *terrati purgabuntur*. Sic de
 hoc sacro ordine, si tamen ita fuit, ut aliquid ibi quoad
 personam unius extitit maculosum, non videtur propter 5
 hoc universitas condempnanda^b; <nam^c de eius laudibus
 Bernhardus^{d.1}: *Vivunt*, inquit, *in commune plane iocunda*
et sobria conversacione, absque uxoribus, absque liberis, et
ne quid desit de^e evangelica perfectione, absque omni pro-
prietate^f habitant. Et addit: *Verbum insolens, opus inutile,* 10
risus immoderatus, murmur vel tenue sive susurrium, ubi
 *f. 94. *deprehenditur, nequaquam inemendatum relinquitur*. **Scacos*
et aleas detestantur, abhorrent venacionem nec ludicra illa
avium rapina, ut solet^g fieri, delectantur. *Mimos, magos,*
fabulatores scurrilesque cantilenas aut^h ludorum spectacula 15
tamquam vanitates et insanias falsas respuunt et abhomi-
nantur. Hec omnia non errorem, sed disciplinam redo-
 lent monasticam et decorem>.

Deⁱ obsidione Brixie, de duce Iohanne et
 morte imperatricis. Capitulum VI^m. 20

1311. Anno^k Domini M^oCCC^oXI^o supradicto dolum suum
 Brixien^l tegere non valentes, obliti, quod imperatorem
 per suum specialem nuncium invitarunt et quod ei
 honorifice suscep^otionis munera obtulerunt atque tamquam
 legitimum principem et dominum susceperunt², super se 25
 eum dixerunt nullatenus regnaturum; hoc eciam, quod
 Mediolanensibus tale retunsionis^m iugulum iniecerat,
 metuebant. Imperator sciens, quod de scopulis moncium
 presumerent et murorum fortitudini intenderent, instru-
 menta diversa preparat, populumⁿ animat, necessaria 30
 (Maio). victualium preordinat et civitatem fortissimo ambitu
 undique^o circumgirat; et dum protelaretur obsidio, plures

*) B2. add.: et iterum.

a) omnes Vulg. b) contempnanda (ita D) Ioh. corr. condempnanda B1.
 c) unciis inclusa a Ioh. deleta B1, exhibent B2, D. d) bern B1; bernhardus dicit B2. 35
 e) ex Bernh. f) proprio Bernh. et supra p. 2. g) assolet (fieri om.) Bernh. et
 supra p. 2. h) atque Bernh. i) inscriptio capitis minio scripta B1, a Ioh. in marg.
 add. B2, De — imp. morte c. VI. D, libri quarti add. D2. k) Eodem anno dolum —
 mansit (p. 49, l. 18) A 2. l) Brix. a Ioh. add. B2. m) rnsionis ipahit Ioh. corr.
 retuns. iug. B2. n) pop. suum B2. A2 ut A p. 21. o) undique om. D. 40

1) Bernhardi Claravallensis De laude novae militiae c. 4; cf. supra
 p. 2, ubi vide Bernhardi variam lectionem. 2) Cf. supra p. 20,
 n. 8 — 21, n. 1.

capiuntur, occiduntur, ac inhumane quidam quartatis 1311.
 corporibus per^a eum, eciam in consequentibus, propter
 facinus perfidie ab invicem dirimuntur. Imperatoris (*Iun.* 20).
 frater Walramus comes letali vulnere iaculo sauciatur; (*Iul.* 18).
 5 super cuius morte imperator et totus exercitus inesti- (*Iul.* 29).
 mabiliter contristatur. Imperator vero ait: 'Ne hostibus
 gaudium faciamus, mesticiam deponamus et ceptis fer-
 venciis insistamus'¹. Novissime civitas angustata, resistere
 non valens, imperiali gracie se ^{*}subiecit, et pene omnes (*Sept.* 18).
 10 resticulis iniectis^b collis, flexis genibus veniunt, res et^c *f. 94'.
 corpora proni in terram prostrati imperatori^d offerunt^e
 cum urbe; qui memor mortis fraterne universos dignos
 suspensio protestatur, quod funibus circa colla positos
 conprobavit. Vicit tamen animi motum pietas, et pe-
 15 percit; et cum per portas sibi patefactas ingredi nollet,
 iussit murum deponi et facta strata publica introivit,
 iuramenta civium recipiens de fide imperio conservanda,
 ibique per aliquod tempus mansit^f.

<Hoc^g anno totam Ribauriam Ardianiamque tanta 1311-1313.
 20 pressit fames, que duravit per triennium, ut plures com-
 migrarent in exteras regiones, et divites deficerent ven-
 ditis patrimoniis plurimi et pre famis angustia more-
 rentur²>.

Imperator hoc tempore Tervisinus, qui sunt camera 1313.
 25 imperii, cupiens cohercere per Henricum comitem Go-
 ricie³, virum strenuum et nobilem, hoc statuit experiri.
 Qui coacto in unum Theutonicorum exercitu iuxta flu-
 vium Monteganum, ubi quasi securi fixerant tentoria et
 ocio operam dabant, non longe ab eis in campestribus
 30 se locavit, fossaque^h alta fuerat inter eos. Inchoato
 autem admodum lento duello inter paucos, mox vallum (*Iul.* 17).
 deicitur, et totus exercitus congregitur, et adeo anceps
 bellum committitur, ita ut multa milia hominum a
 Theutonicis sternerentur, et fuga plurimi laberentur.
 35 Fossa igitur sanguine repleta hodie Sanguinolenta-fossa
 a pluribus appellatur. Henricusⁱ vero comes non longe
 post civitate, provincia ac imperatoris gracia specialiter^k

a) per membra abi nv. dir. B2. A2, eum — perfidie om. b) iniectis a Ioh.
 add. B2. c) et om. D. d) seq. se delet. B1. e) seq. se B2. A2; cf. supra
 40 rec. A, p. 49, l. 27. f) fuit D. g) uncis inclusa a Ioh. deleta B1, exhibent B2, D. A2.
 h) fossa altaque B2. i) Hainr. B2. k) spec. — meritis om. B2.

1) Cf. supra p. 21, n. 5. 2) Alios fontes, in quibus similia
 referuntur, collegit Curschmann, 'Hungersnöte im MA.' p. 207 sq. ad
 a. 1311—13. 3) Cf. supra p. 22, n. 4 sq.

1313. pro meritis est potitus, quam eciam provinciam^a post
*f. 95. obitum^b imperatoris tenuit *forti manu.

Misit eciam imperator ad Heinricum ducem Karinthie
volens secum de amicitia tractare, eo quod a regno amo-
tus quasi indebite fuerit^c Bohemorum. Qui milites suos 5
vestivit splendide, ut quo posset gloriosius appareret; sed,
nescio cuius vel^d quorum aversus persuasione^e, timuit
vel distulit illo ire^f, et sic eius adventum imperator
amplius non expectans de loco se movit et per Tuschiam

1312. venit^f Pisas.
(Mart.).

Ubi dum consisteret^g, ecce vagus et^h profugus dux
(Mart., Apr.), Iohannes², Alberti regis interfecto, in habitu religiosorum
Augustinensium prostratus veniam postulavit, dicens se
a papa directum, qui magis hoc facinus iudicandum
iuxta leges civiles quam secundum sanctionesⁱ ecclesia- 15
sticas diffinivit^k. Imperator anxius, quid ageret, non
modicum turbabatur, petenti veniam denegare impium
arbitrans; inultum tantum facinus dimittere minus iustum
et temerarium videbatur. Inter molicionem tamen pie-
tatis et equitatis medium adinvenit, ut reus non occi- 20
deretur, nichilominus artissime puniretur. In turri eum^l
concludi mandavit et^m usque in diem mortis sue arcius
conservari, ut saltem sic peniteret et Dei indulgenciam
obteneret. <Veniensqueⁿ Ianuam³ imperator per singulas 25
(Oct. 21), civitates magnifice undique est susceptus et communi-
cato consilio singularum urbium, qualiter Roman attin-
geret et ibi coronam summam^o imperii susciperet, cum
iligencia scrutabatur, sciens se sine prelio vix vel nulla-
tenus transiturum.

*f. 95'. Infirmata est autem > *graviter^p imperatrix et pre- 30
(Dec. 13), valente morbo moritur et in eadem urbe cum^q impera-
toris et tocius curie fletu et gemitu inestimabili sepelitur⁴.
Hec^r tante devocionis et sanctitatis fuit, ut in Mediolano

a) prov. om. B 2. b) eius obitum ten. B 2. c) fuerat D. d) quorumve
(ita B 2. D) corr. Ioh. vel quorum B 1. e) persuasu (ita B 2) Ioh. corr. persuasione 35
B 1, et ita D. f) Eodem anno imperator venit Pisas — conversum (p. 51, l. 9) A 2.
g) persist. D. h) et om. D. i) sanciones B 2. k) diffin. B 1. l) eum om. D.
m) et a Ioh. add. B 2. n) uncis inclusa a Ioh. deleta B 1, exhibent B 2, D. A 2.
o) summi D; om. A 2. p) graviter abscisum B 1; ibi graviter A 2. q) pro cum
imp. — inestimabili habet apud fratres Minores A 2, quae aliunde deprompsit. 40
r) Hec — effugavit (p. 51, l. 7) om. A 2.

1) Mühling, 'Doppelwahl von 1314' p. 20. recte de hac Iohannis
relatione dubitat. 2) Cf. supra p. 23, n. 1. 3) Ioh. h. l. res con-
fusius narrat quam in rec. A (supra p. 22), ubi recte Heinricum VII.
Ianuam et inde Pisas adiisse tradidit. 4) Apud fratres Minores. 45

existens pauperularum mulierum in cena Domini pedes^{1311.}
 lavans^a et vestimenta distribuens, dyabolus per os unius^{Apr. 8.}
 eius humilitati^b insultaret; quam dum imperatrix ad
 maxillam armata fide demoni illudens manu percuteret,
 5 immundum mox ab ea spiritum^c, sicut ab ore bone me-
 morie domini Heinrichi episcopi Tridentinensis, imperialis
 aule cancellarii, audivimus¹, effugavit. Et sic imperatoris
cythara in luctum per mortem consortis tam dilecte, et^{Iob 30, 31.}
organum eius in vocem flencium est conversum^d. <Qui^e con-
 10 solacionem amicorum non admittens, dolore nimio tactus^{Gen. 6, 6.}
intrinsecus^f, dicere versus Ovidii² videbatur:

Curando fieri quedam maiora videmus

Vulnera, que melius non tetigisse fuit.

Vulneris³ hoc^g genus est, quod, cum sanabile non sit,

15 *Non contrectari tucius esse puto>.*

De^h coronacione et prelio imperatoris in
 Urbeⁱ et desponsacione Katherine filie
 Alberti^k regis. Capitulum VII^m.

Anno Domini M^oCCC^oXII^o imperator fultus multo-^{1312.}
 20 rum magnatum presidio, qualiter imperyalis¹ dyadematis
 culmen, pro quo venerat, susciperet, cogitavit, nunciis,
 quos super hoc ad curiam summi direxerat pontificis,
 iam reversis⁴. Accesserunt eciam ad eum familiares
 hortantes^m, ut thoro intenderet coniugali, quia nulla-
 25 tenus expediretⁿ principem vivere desolatum, eo quod
 liberos procreare^o et eos in decus sui germinis educare
 populum regni consuevit in spem et gaudium elevare,
 dum^p natos suos^q sibi preesse senserit et^{*} amicos para-

*) Pro et amicos — fulcimentum B2:

30 *Scilicet uxorem cum dote fidemque et amicos,*
ut dicit Oracius⁵, paraverit in eius adiutorium ro-
borare.

a) lavans et om. D. b) humiliati D. c) spir. a Ioh. add. B2. d) Versa Vulg.
 e) uncis inclusa a Ioh. deleta B1, exhibent B2. D. f) intrinseco D. g) id Ov. h) in-
 35 scriptio capitis minio scripta B1, a Ioh. in marg. scripta B2. i) urbe Romana D.
 k) regis Alb. B2; regis om. D. l) imperialis B2. D. A2. m) hor in marg. abscisum
 B1. n) pedire in marg. abscisum B1. o) post pro usque ad cottidie (p. 53, l. 19)
 unum folium abscisum B1; f. 118', manus saec. XV. abhinc usque ad tale signum supra
 deficit annotavit B2. p) dum — fulcimentum om. A2. q) suos om. D.

40 1) Qui etiam abbatibus de Sedletz et Aula-regia ord. Cister-
 ciensis d. Dec. 28. de morte reginae scripsit, Chron. Aulae-regiae I,
 c. 114, p. 345. Ibidem c. 123, p. 356—363, de quinque miraculis, quae
 circa sepulcrum Margaretae facta esse dicebantur, refertur. 2) Ex
 Ponto III, 7, v. 25 sq. 3) Ibid. II, 2, 59 sq. 4) Cf. Constit. IV, 1,
 45 p. 601—616, nr. 641—645; p. 618 sq., nr. 649. 5) Epist. I, 6, v. 36.

1312. verit ad regni et rei publice fulcimentum. Ad quod vir pudicus, qui thorum suum nunquam maculavit¹ et sicut Thobias alter² preter uxorem suam aliam nunquam cognovit, respondebat: *'Tristis est anima mea usque ad mortem, et dare operam voluptati amaritudo animi contra-* 5 *dicit, quia valde amaritudine omnipotens me replevit.* Verumtamen quod bonum et iustum visum^a fuerit et quod Domino placuerit pro regni utilitatibus divina disponat pietas, cuius in omnibus me subicio voluntati'. Habito ergo tractatu ab universis consulitur, ut Alberti regis filia, elegantis forme iuvenula speciosa, bonis moribus ornata, ex regum sanguine propagata, paranympis honorabilibus peteretur, quia per fratrum ducum Austrie et Stirie potenciam regnum in Alemannia fidelius tueretur^b, et filius eius in regno Bohemico tucius servaretur. Quod dum annueret, Heinricus Gurcensis episcopus³ vadens et rediens desponsacionis anulo imperatori virginem subarravit^c, super quo totus populus Ythalicus et Alemannicus exultavit.

(Maii 7). Imperator Romam veniens^d, Ursini^e cum Iohanne⁴ 20 fratre regis Rūperti contra eum prelium instaurarunt, Iohanne⁵ Serra de Columnna cum pluribus aliis sibi favente et constantissime adherente. Fuit autem imperiali corona coronatus in die epyphanie in ecclesia sancti Petri ad Vincula⁶, accepit autem coronam per Nycolaum episcopum Ostiensem, qui per Clementem papam missus fuerat^f una cum Arnoldo episcopo Sabiniensi et domino Flisco^{g, 7} dyacono cardinali.

Hoc anno moritur Chūnradus archiepiscopus Salezburgensis, in quo beata virgo mire pietatis indicia demonstravit; nam natus fuit in die annunciacionis beate virginis, sacerdos eodem die^h et presulⁱ eodem die revoluzione temporum ordinatus ipsoque die transiit ex hoc mundo⁸. Hic^k habenas ecclesie sue sicut bonus

a) visum fuerit om. D. b) tueretur om. D. c) subarravit super desponsavit scr. A 2. d) postquam R. venit D. e) Ursini — corona (l. 24) om. A 2. f) fuit D. g) Slychco D. h) die et om. D. i) presulque D. k) Hic — desponsavit (p. 53, l. 2) om. A 2. 35.

1) Cf. supra p. 26, n. 5. et Hebr. 13, 4: thorus immaculatus. 2) Tob. 4, 13: praeter uxorem tuam numquam patiaris crimen scire. 3) Cf. et Boehmer, Reg. Imp., 'Heinrich VII.' nr. 474. 4) Duce Calabriae. 5) Iacobo; cf. supra I, p. 370, n. 4. Princeps Columnnensium tunc Stephanus erat. 6) Errores patent; Iun. 29. in basilica s. Iohannis Lateranensi, die epiphaniae Mediolani corona ferrea coronatus est. 7) Luca de Flisco; cf. supra p. 24, n. 6. 8) Cf. Cont. canon. S. Rudb., SS. IX, p. 821. 15.

naclerus provide gubernavit et mirificis actibus defen- 1312.
savit. Cui successit vir sagax Wikardus^a, qui prius (*Aug. 27*).
ecclesie rexerat decanatum, qui statim ad curiam pro-
peravit¹.

5 Post coronacionem imperatoris predicti cardinales
iuramentum fidelitatis ecclesie fieri petiverunt; qui (*Iul. 6*).
respondit se nulli de iure debere facere sacramentum
nisi de regni et imperii iusticiis conservandis, et hoc
quidem exactum esse in temporibus retroactis. Quantum
10 super hoc^b papa indignatus fuerit, et quantum sibi displi-
cuerit, et qualiter inprobaverit, quedam^c *de iure iurando*
indicat Clementina decretalis². Privilegia^d nichilominus
a priscis regibus et imperatoribus^e per manum Heinrici
Tridentinensis episcopi Romane ecclesie confirmavit³.

15 Hiis itaque se versantibus Ursini cum Iohanne⁴
Ruperti regis fratre de die in diem contra imperatorem,
cui successus ad omnia prosperi favebant, totis viribus
agere conabantur. Quod principem non latebat; et
dum materia belli inter eos cottidie^f *ageretur, in ponte
20 Tyberis in die apostolorum Petri et Pauli⁵ grave pre-
lium est commissum, adversariis in castro⁶ positis ini-
ciantibus prelium, mittentibus iacula densissima atque
saxa, deinde ad gladios est devenum; prostrati sunt
plurimi utriusque partis <in^g hoc> bello^h. Cecidit ibi
25 episcopus Leodiensis⁷, vir strenuus et peraudax. Presul
Treverensis Baldewinus, frater imperatoris, egregie dimi-
cavit. Habita tamen imperator cruenta victoria Romam
reliquidⁱ et in Tuschiam iter flectit, ut quieti aliquan- (*Aug. 20*).
tulum indulgeret meliusque atque securius de negociis
30 imperialibus provideret et in adversarios dolum, quem
conceperant, vindicta debita retorqueret.

Dum igitur civitates sibi favorabiles circuiret,
Wikardus^k presul¹ Salzburgensis a curia rediens⁸ venit (*Dec. 20*).

a) Wyk. D. b) hoc om. D. c) et quedam D. d) Privil. — confirmavit
35 om. B2; Boehmer suspicatur haec verba in de perditio folio B1 manu Iohannis addita
fuisse, sed et alibi in B2 quaedam omissa sunt. e) concessa vel simile verbum deest.
f) cott. ag. om. D; abhinc pergit B1. g) uncis inclusa a Ioh. deleta B1, exhibet
B2, om. D. h) bello om. D. i) reliquit B2. k) Wickard. B2; Wykard. D.
l) presul om. D.

40 1) Cf. supra p. 23, n. 2. 2) Cf. supra p. 24, n. 7. 3) Privile-
giorum confirmatio non per manum Heinrici Tr. episc. data est, sed pro-
testationi supra p. 24, n. 7. laudatae Heinricus episc. primus testium
interfuit. 4) Cf. supra p. 52, n. 4. 5) Error; cf. supra p. 24, n. 1.
Die Petri et Pauli (*Iun. 29*) Henricus VII. coronatus est. 6) S. Angeli.
45 7) Theobaldus; cf. supra p. 18. 24. 45, n. 2. 8) Cf. supra p. 25, n. 3 sq.

1312. ad imperatorem suisque regalibus susceptis^a, commen-
dacione sibi facta de filio suo rege^b Bohemie, ad suam
1313. kathedram est reversus. Adversarie autem partes contra
cf. Ps. 37, 13. imperatorem dolos mortis continue meditantur et in suis
cordibus dissecantur, stridentes dentibus¹ mordebantur⁵
et^{*} in^c pectoribus torquebantur, eo quod sua desideria
non ad eorum libitum^d explebantur^{**}; nam sepius toxico
adimere sibi vitam toto conanime nitebantur, cuius² tamen
merita et^e precipue divina gracia ipsum misericorditer
tuebantur. *Nam, ut dicit Oracius*³,

*neque corda^f sonum reddit, quem vult manus et mens,
Poscentique gravem persepe remittit acutum,
Nec semper feriet^g, quodcumque minabitur, arcus.*

De^h transitu imperatoris. Capitulum VIII^m.

1312. Anno Domini M^oCCC^oXIII^o imperator onus ^{sue}ⁱ 15
**f. 96'.* molestie, quod tam^k in Urbe¹ pertulit et nunc cottidie
a^m civitatibus iminebat, in regem Rūpertum retorquens
crimen sibi lese inposuit maiestatis, et quia iniuste
possessionis tytulo Apuliam et terras alias possidere
contra imperium videbatur, peremptorie est citatus; et 20
1313. dum comparere contempneret, hostis imperii iudicatur⁴.
Extat super hoc inⁿ Clementinis et^o de sententia^p et re
iudicata⁵ laciis disputatum. Et dum Florentinis infestus
1312. esset, contra eos quoque exercitum validum conglobasset
(Sept.-Nov.). 1313. et nichil proficeret, Rupertum^q regem disposuit invadere⁶. 25
(Febr.). Totus^r exercitus in eiusdem ardens^s devastacionem im-
peratoris^t versus Lucani⁷ dicere videbatur:

*) *Sequuntur deleta B2: quia divina providencia obstitit.*

**) *Sequuntur deleta B2: iuxta Orac[ium]^u.*

a) receptis D. b) rege Boh. a Ioh. add. B2. c) seq. suis B1. 2, a Ioh. 30
delet. B1, om. D. d) debitum D. e) et a Ioh. add. B2. f) chorda B2; sonum r.
sonum D. g) fieret corr. Ioh. feriet B1. h) inscriptio capitis minio scripta B1, a
Ioh. in marg. scripta B2. i) in marg. folii 96'. Ioh. litteras ad abbatem Fullinae directas
scripsit, ed. Fournier l. c. p. 127. k) iam D; om. A2. l) corde Ioh. corr. urbe B2.
m) in D. n) de D. o) et om. D. p) suā Ioh. corr. snā B1. q) ropert. h. l. 35
B2; Robert. A2. r) totusque B2; Totus — contundenda (p. 55, l. 6) om. A2.
s) arderet B2. t) imperator B2. D. u) orac B2.

1) Act. 7, 54: dissecabantur cordibus suis et stridebant dentibus
in eum. O. H.-E. 2) Heinrich. 3) Epist. II, 3, v. 348—350. 4) Cf.
supra p. 24, n. 8 — 10. et p. 25, n. 1. 5) Clementin. II, 11, 2. 40
6) Cf. tabulas imperatoris a. 1313. Febr. 12. datas, Constit. IV, 2,
p. 925 sq., nr. 913 (supra p. 25, n. 1). 7) Pharsalia I, v. 361—364.

*Quod tam lenta tuas tenuit paciencia vires,
Conquerimur^a. Deeratne tibi fiducia nostri?
Dum movet hec calidus spirancia corpora sanguis,
Et dum pila valent fortes torquere lacerti,*

5 'bellandum est', <inquiunt^b>, 'et illius regis^c temeritas, 1313.
qua contra imperium invehitur, contundenda'. Fertur,
quod Rûpertus^d audita imperatoris intencione naves iam
paratas habuerit, ut eius impetum declinaret. Et dum
hiis sedulo princeps intenderet, tempore mensis Augusti *Aug. (15).*
10 venit in territorium^e Senense ad vicum qui Boni-con-
ventus¹ dicitur, ubi dum devocioni insisteret et divinis
officiis intenderet^f et vacaret et per^g confessionem ad
suscipiendam sacram communionem se religiose disponeret,
infra sacre misse officium flexis genibus corpus^h Domini
15 sumpsit; et dum potum calicis suscepissetⁱ, mox vis
quedam tremule infirmitatis pectus eius concussit et
quasi adamantina congerie viscera contrahit. Et dum
medici venenum eum hausisse iudicarent^k et ele^{*}vacione **f. 97.*
corporis pellere niterentur, dummodo pedes sursum et¹
20 caput deorsum propter celerem exitum permetteret or-
dinari, respuit dicens se gloriosius non posse nec velle
mori, quam dum auctorem vite sibi presentem recogno- *cf. Act. 3, 15.*
sceret et haberet. Sicque in oracione manuum elevacione
in manus Domini spiritum commendavit². De cuius *(Aug. 24).*
25 morte fuit varia relacio; quidam dicunt religiosum³, qui
eum communicaverat, adamantis lapidis triti pulverem
poculo calicis clam et leniter inmisisse, cuius virtutis
est eciam ferrum attrahere, et ob hoc viscera tam cele-
riter constricta fuisse^m, et hoc a Florentinis procuratum
30 extitisseⁿ; fertur eciam, quod senciens letaliter interius
se concussum^o ipsi ministro, ut repentine aufugeret,
persuasisse^{p.4}. Qui illesus veniens Florenciam cum
maximis laudibus est exceptus, eo quod patriam, ut⁴

a) Cong. a *Ioh. add. B1*; conqueruntur *B2*. b) inq. a *Ioh. delet. B1, exhibet B2, om. D.* c) rei *D.* d) ropert, *h. l. B2*; Robert. *A2*. e) territoriorium *B2*. f) int. et *om. B2, A2*. g) post *D.* h) Dom. corpus *B2, A2*. i) percep. *B2, A2*. k) indicabant *D.* l) et *om. D.* m) fuissent *D.* n) fuisse *D. A2*. o) per-
cussum *D.* p) persuaserit *legendum*. q) ut ai. a *Ioh. add. B1, exhibet D, om. B2, A2*.

40 1) *Cf. supra p. 25, n. 5 sq.* 2) *Ps. 30, 6. et Luc. 23, 46: in manus tuas commendo spiritum meum. O. H. - E.* 3) *Fratrem Bernardinum de Saena Iulia vel de Monte-Politiano ord. Praedicatorum. Cf. de re supra p. 26, n. 1. annotata.* 4) *Idem Ioh. Vitoduranus p. 59. 61. tradit.*

1313. aiebant, ab imperatoris tyrannide liberasset*.¹ Que qualiter se habeant, fateor me nescire; tam enim nefarium scelus per religiosum tam famosum, eciam imperatori tam karissimum^a, fieri difficile vel nullatenus est credendum. Audivi autem ego a <viro** et patre⁵ reverentissimo Berthrando^b patriarcha Aquilegensi, qui auditor fuit causarum sacri palatii summi pontificis annis aliquibus²), quod nimii doloris acerbitas sic eum pervaserit^c, ut mortis evadere periculum non valeret, eo quod vindictam in adversarios habere non potuit^d.¹⁰ Unde corpore aperto et eviscerato cor eius scissum in duas partes est inventum, ut^e quidam eum habuisse duo
*f. 97'. corda ex hac experientia *testarentur^f.

Regnavit^g duobus annis, imperavit tribus, sed non
(Sept. 2). ad plenum³. Corpus eius Pisis^h defertur et ibi honori-¹⁵
1315. fice in pendulo et precioso conditorio <siveⁱ receptaculo> collocatur⁴. Hic^k vir pius et devotus fuit, divinis officiis frequenter intentus, animo audax, agilis corpore, Deum timuit, ecclesias et monasteria dilexit, Babenbergensem^l ecclesiam maximis oppressam debitis rele-²⁰vavit⁵. Qui^m quadam vice, dum quidam barbarius depositioni barbe sue insisteret, manum eius sensit tremule se vertentem, ut novaculaⁿ pene e manibus laberetur, apprehensaque manu eius: 'Cessa', ait, 'bonum nichil profert hec trepidacio manus tue'. Qui statim fassus²⁵ pecunia se corruptum, ut extingueret innocentem: 'Quid', inquit^o, 'commerui?' In cuius arbitrio si fuisset, dissimulasset^p et impium vivere permisisset, si non tanta presencia hominum astitisset et rei experientiam non cepisset.

*) *Sequuntur deleta B2*: multis autem temporibus idem³⁰ ordo, scilicet Predicatorum, in diversis mundi partibus est habitus in defectu.

**) *Pro deletis viro* — aliquibus, *quae B2 habet, Ioh. in marg. scripsit B1, et ita D*: quampluribus fide dignis.

a) karum D. b) perethr. B2. c) pervasit D. d) potuisset B2; poterat A2. e) ita ut B2. A2. f) in marg. folii 97'. Ioh. commentationem iudicii de discordiis inter monachos in Völkermarkt scripsit, ed. Fournier p. 126. g) Regn. — plenum om. A2. h) Pysis D. i) unciis inclusa a Ioh. deleta B1, exhibet B2, om. D. A2. k) Hic — cepisset (l. 29) om. A2. l) Babenb. — relevavit om. B2. m) qui cum D. n) ratorium B2. o) inquit B2. p) et dissim. D. 40

1) Cf. Ioh. Villani IX, c. 53. et Barthold l. c. II, p. 446. 2) Cf. supra p. 26, n. 2. 3) Cf. ibid. n. 3. 4) A. 1315. Aug. 25; cf. ibid. n. 4. 5) Cf. tabulas Heinrici VII. datas a. 1310. Iul. 30, Boehmer l. c. nr. 274, et Sept. 12, ibi nr. 313.

Sponsa eius Katherina habens in comitatu suo 1313.
 Iohannem^a regem Bohemie, imperatoris filium, cum
 maximo et electissimo apparatu, ut intraret Ythalia^b,
 ad litus Reni in civitatem que Tiezzenhoven^c dicitur
 5 pervenit¹; ubi audito lugubri nuncio pene in meroris
 pelagus^d submersa fuisset pre nimia cordis anxietate,
 nisi familiarium eius consolacio subvenisset; ipsaque in
 illis partibus remansit ad tempus, furtivis et secretis
 lacrimis sui sponsi obitum crebrius dicitur deflevisse et^e
 10 cum matre regina Elizabeth exequias eius maximo et
 pio studio^{*} peregrisse. Filius in Bohemiam est reversus,
 <cito^f patris morte in oblivionem tradita se huius mundi
 vanitatibus multipliciter implicavit>. Treverorum archi-
 episcopus ab Ytalia^g non sine gravibus laboribus et diffi-
 15 cultatibus^{*} cum pluribus ad sedem suam rediit cum^h ^{*f. 98.}
 lamento, omnia pene gesta fratris in palacio suo egregie
 et artificialiter valde depinxit^{1.2}. Reliquorum quidam
 permanebant³, imperatorem alium, cui iam parata via
 fuerat, expectantes, bella contra hostes sub signo capitis
 20 Chunradini^k, innocenter olim in illis partibus interempti,
 gerentes sepius triumphant. Ytalia^g autem et civitates
 universe partis imperialis et Alemannia tota in decore
 suo et vigore multum cepit languescere perditio suo
 membro principali, quo omnia alia sunt vegetata et in
 25 sua valitudine conservata, ut dicit Quintus Serenus me-
 trificator mirificus de corpore naturali⁴:

*Qui stomachum regem totius corporis esse
 Contendunt, vera niti ratione videntur;
 Huius enim validus firmat tenor omnia membra.
 30 At¹ contra eiusdem franguntur cuncta dolore.
 Quin etiam^m, nisi cura iuvetⁿ, viciare cerebrum
 Fertur et internos illinc avertere sensus.*

*) *Sequuntur B 1. 2, sed a Ioh. deleta B 1: cum notis et
 necessariis; a Ioh. supra lineam addita, sed deleta B 1:
 35 matre eius regina agente flebiliter.*

a) Ioh. om. A 2. b) sic h. l. B 1. 2. c) Tizzenh. B 2; Tyssenh. D;
 Tiessenhofen A 2. d) pelago D. A 2. e) exequias etiam eius B 1. 2, Ioh. etiam
 deleto scr. et — Eliz. B 1, et ita D; et cum — peregrisse om. A 2. f) uncis inclusa a
 Ioh. deleta B 1, exhibent B 2. D. A 2. g) Ythalia B 2. h) cum — depinxit om.
 40 A 2, a Ioh. in marg. add. B 2. i) pinxit Ioh. add. B 2. k) Chünr. B 2. l) ac
 B 2. D. m) operam Ioh. corr. etiam B 2. n) vivet Ioh. corr. iuvet B 2.

1) Cf. supra p. 26, n. 7 sq. 2) Cf. Barthold l. c. II, p. 456, n. 169.
 et Codicem Balduineum ed. Irmer. Baldwinus iam d. Martii 19. profectus
 d. Maii 15. Treviros rediit. 3) Cf. supra p. 27, n. 1. 4) Cf. ibid. n. 3.

De^a prelio Ludewici^b ducis Bawarie cum Australibus et filia regis Arrogonie, sponsa Friderici. Capitulum IX.

1313. Anno Domini supradicto, scilicet M^oCCC^oXIII^o, morte^c imperatoris iam undique divulgata, Fridericus dux 5 Austrie potentes et nobiles terrarum suarum, scilicet comites de Heunenburch^d, de Phannberch^e, duos comites (Oct.) de Hals^f, Ulricum de Walse cum eximio comitatu et cum nobilibus inferioris Bawarie ad superiores partes dirigit, ut terras suas et fratrum suorum inviserent, ne novo^g, 10 ut solet fieri, disturbio quaterentur, et, si fieret, per predictos viros^h spectabiles tutarenturⁱ. Misit et pecuniam, *f. 98^c. ut dicitur, copiosam², *ut per donativa <magnificaⁱ> amicos et milites conquirerent et allicerent et principaliores ad electionis favorem, prout competere^k cernerent, permo- 15 verent^l.

(Nov. 9). Venientes autem* in locum qui Gamelsdorf^m dicitur, haut longe a civitate Landeshûtⁿ vocata, Ludewicus dux Bawarie armatus occurrit et eorum transitum inpedivit; fuit enim antiqui^o fomitis rancorosi^p in eius pectore ad- 20 huc aliqualis scintilla, quod Bawari et Australes raro per puram amiciciam poterant convenire; egre quoque tulit, quod inferioris Bawarie nobiles, quibus^q serenum animum non^r gerebat^s, in hac fuerant comitiva et quod 25 eo inconsulto ingredi presumpserant terram suam. Dum 25 autem ex utraque parte verba dissensionis magis quam pacis consererentur, ordinatis et distinctis alis suis alacriter commiscuntur. Dux autem audax, animo bellum siciens, superior adversariis^t est effectus; qui licet fortissime 30 dimicarent, quidam tamen^u glorie sue maculam ingerentes, 30

*) B2. A2 add. cum A: in Bawariam.

a) inscriptio capitis minio scripta B1, a Ioh. in marg. add. B2, numerum om. D. b) Lûd. B2. c) Imperatoris morte iam — quiescebat (p. 60, l. 30) A2. d) Hûnenburch B2; Hennenberg D; Henneberg A2. e) Phannenberch B2; Pfannenberch D; Phanneberg A2. f) Halz B2; Hallis A2. g) ovo in marg. abscisum B1. h) ros 35 abscisum B1. i) magn. a Ioh. delet. B1, exhibent B2. D. A2. k) cern. comp. a Ioh. transposita B1, et ita B2. D. A2. l) promov. Ioh. corr. permov. B1. m) Gamersnelt a Ioh. corr. Gamelsdorf B1; Gâmersuelt B2; Gamersfeld D. A2. n) Landeshût B2; Lanczhueta (vocata om.) A2. o) ex antiquo D. p) rancoroso radendo corr. B2. q) quibus — gerebat om. A2. r) non om. D. s) gerebant D. 40 t) adversarius D. u) cum D.

1) Cf. supra p. 27, n. 4. et p. 28, n. 1. 2) Error, cum Fridericus dux Austriae tunc temporis coronam aperte nondum petierit.

vim prelii formidantes^a, a prelio declinabant, alii co-
minus^b egregie hostibus obviabant. Ulricus^c comes de
Phannberch^d miles efficitur, et pro eo quod res bene
gesserat, viri prepotentis soror¹ Ulrici^c de Walse pro-
mittitur in uxorem. Verumtamen universaliter omnes
victos se cognoscentes² more militari faciunt duci de
reditu sponsionem, si forte inter ipsum et Fridericum
placita conformia ad amicitiam interim^e condicantur^{f, 3}.

Audito hoc casu Fridericus satis doluit et prudenter,
quomodo captivos eximeret, multa^{*} consilii providencia^{*f. 99.}
estimavit; et condicta die Fridericus et Ludewicus con-
veniunt in Salczpurga, ubi dum cubarent simul in uno
lecto, de regno est sermo habitus inter eos, ita quod
Fridericus Ludewico, ut super hoc intenderet, persua-
deret, Ludewicus eciam propter suarum facultatum
maciem^g se non posse intendere responderet, ipse autem
dives et^h potens omnia ad hecⁱ spectancia affluencius
adimpleret, se quoque ad ipsum rebus et persona in
eius conplacenciam sedulum exhiberet. Inter hec et
huiusmodi colloquia captivi liberi dimittuntur, ita ut in
reliquum contra Ludewicum non attemptent^k, nulli
hominum contra eum adiutorium ministrando, quod
pactis firmissimis est conclusum⁴, et facta amicitia de-
lectabiliter¹ ab invicem discesserunt.

Hiis^m temporibus pauper quidam Theutonice na-
cionis Henricus nomineⁿ apud Tervisium^o victum
labore continuo querens asperrimam vitam duxit. Qui
dum ab hac luce subduceretur, locus, in quo cubare
solitus erat, in crate septa^p duris virgulis, lapidibus sub-
positis, repperitur et corpus flagellationibus laceratum.
Sepulchrum eius maximis miraculis radians de diversis
partibus infinitum populum ad se^q traxit.

Hoc^r anno Fridericus cepit fundare monasterium
ordinis Karthusiensis, quod Mowrbach^s, alio nomine

35 a) formidabant (ita B 2. A 2) Ioh. corr. formidantes B 1, et ita D. b) com-
minus B 2. c) Ūr. B 2. d) Phannenberch B 2; Pfannenberch D; Phannberg A 2.
e) iterum D. f) sequitur signum atramento Iohannis scriptum, quo notam marginalem
indicare consuevit, sed margo abscisa est. g) in aciem D. h) et om. B 2. i) hoc D.
k) acceptent (ita B 2) a Ioh. corr. attemptent B 1, et ita D; cf. et p. 37, n. o. l) del.
40 ab inv. om. A 2. m) Hiis -- traxit (l. 32) a Ioh. add. in marg. B 1, exhibet D, om.
B 2. A 2. n) nom. om. D. o) Tervisium D. p) intra transepta D. q) se ab-
scisum B 1. r) Hoc -- procuravit (p. 60, l. 5) om. B 2. A 2. s) Mawrb. D.

1) Cf. supra p. 28, n. 3. 2) Quos captos esse Ioh. hoc loco non
dixit. O. H.-E. 3) Cf. ibid. n. 2. et 4. 4) Cf. pacta ibid. n. 4—6
45 allata. Nota etiam h. l. de captivis remissis rectius quam in rec. A
(l. c. l. 9—12) tractatum esse, cum supra l. 6—8. idem error repetatur.

1313. Vallis - Omnium - Sanctorum, dicitur, prope Winnam, quod
1316. ditavit regaler et dotavit¹. Religiosum virum Gotfridum,
priorem^a eiusdem ordinis monasterii^b, quod Seicz^c, alio
nomine Vallis - Sancti - Iohannis vocatur, transferri ad sue
fundacionis regimen procuravit.

5

(Sept.). Interea Fridericus dux, quia conthoralem non
habuit, abbatem Sancti Lamberti^d cum nobili viro Rū-
dolfo^e de Liechtenstain^f, Heinricho^g de Walse, clericis
et laicis^h personis honorabilibus² in Arrogoniam,
<Dietricoⁱ de Wüssowe, postea episcopo Laventino³,
eximio doctore decretorum, usque ad curiam comitante>,
*f. 99⁴, pro filia regis⁴, que^k dicta est *Elizabeth¹, destinavit.
Que fuit^m iuvenula speciosa et bonis moribus decorata,
utputaⁿ clari sanguinis; quem fama pulchritudinis et
virtutis traxerat in amorem eius, quam econtra visio
cuiusdam sompni, ut dicitur, informavit, quod regis
filium, ducem^o scilicet Austrie, esset in coniugio sorti-
tura; et venientibus nunciis tam sollempnibus pro con-
tractu ituram cum eis hilariter^p se promisit. Quam pater
expedicionem multum sollempni preparavit^q, adiungens
pro conductore virum reverendum archiepiscopum de Ge-
runda^r.⁵ Summus^s pontifex transeunti^t Karpentratum⁶
optulit <sibi^u> caballum, cui insideret, pulcherrimum
et firmatam benedictione apostolica iter aggressum per-
ficere prospere <atque^v feliciter> exoptabat; et profi-
ciscens ad Reni partes, ad sui sponsi dominium atque
amicorum, precipue sororum Friderici^w, solacium fami-
liareque contubernium veniebat. Ibidem ad^x tempus
modicum persistebat paululumque cum comitiva sua
post labores tanti itineris quiescebat, ut^y dicit Ovidius⁷:

10

15

20

25

30

*Da requiem! Requies ager bene fenora^z reddit,
Terraque celestes arida sorbet aquas.*

a) priorem a Ioh. add. B1. b) mon. a Ioh. add. B1. c) Seycz D.
d) Lamperti B2. D. e) Rūd. om. B2. A2. f) Licht. B2; Lyeht. D. g) H. de
W. om. A2. h) laicis B2. i) unciis inclusa a Ioh. deleta B1, om. B2. D. A2. 35
k) que d. est om. A2. l) Elyz. B2. m) fuit tunc D. n) utputa — sortitura
(l. 17 sq.) om. A2. o) scil. ducem D. p) hyl. B2. q) preparat D. r) Gerundia
radendo corr. Ioh. Gerunda B1. s) Summus — exoptabat (l. 25) om. A2. t) in tran-
situ per (B2) a Ioh. corr. transeunti B1, et ita D. u) sibi B1. 2, a Ioh. delet. B1,
om. D. v) atque fel. B1. 2, a Ioh. delet. B1, om. D. w) Frid. a Ioh. add. B1, 40
exhibet D, om. B2. A2. x) ad — persistebat om. A2. y) ut — aquas om. A2.
z) fenoda Ioh. corr. fenora B2.

1) Cf. infra p. 90, n. 4. 2) Cf. supra p. 27, n. 7. 3) De
Wolfsau a. 1317—32. Cf. v. Zeissberg, 'Wiener SB., Phil.-hist. Cl.'
CXL, p. 53. 4) Iacobi II. 5) Cf. supra p. 27, n. 10 sq. 6) Cf. 45
ibid. n. 12. 7) Ars am. II, v. 351 sq.

De^a preparacione principum ad electionem et aliis diversis. Capitulum X.

Anno Domini M^oCCC^oXIII^o Fridericus habita fir-1314.
mataque amicia cum duce Bawarie^b Ludewico provide
5 et sagaciter ad regnum estuans^c Rūdolfum^d palatinum, (*Apr.*).
Ludewici fratrem, efficit sue partis¹. Misit et ad Hein-
ricum episcopum Coloniensem, cum quo similiter con-
venit^e, ita ut Henricus dux, frater eius, Rūperti *co- (*Maii 9*).
mitis de Wernenburch filiam², fratris episcopi, duceret *f. 100.
10 in uxorem. Quo pactato^f presul virtutem electionis pro-
misit et ad locum cum quingentis in Friderici adiutorium
se devovit^g; et sic iuvenis cum iuvenula in illis parti-
bus nupcias sollempniter celebravit ibique per aliquod
tempus mansit.

Interea filia regis Arrogonie cum Katherina sponsa
quondam imperatoris^h mense Ianuarii tendentes Austriam *Ian.*
Karinthiamⁱ apprehendunt^k, ubi eis Fridericus leto
animo occurrebat, salutans vidensque sponsam, cooper-
culo currus detecto, manu apprehensa cum <verecundia¹
20 et> modestia breviter affabatur, deinde sororem alterius
mariti solacio consolabatur, in eiusque salva recepcione
plurimum letabatur, quam postea Rūperti regis filio,
duci Kalabrie³, sociavit et honorifice in eandem provin-
ciam destinavit.

Deinde Fridericus Karolum regem Ungarie advocat, (*Ital.*)
Heinricum ducem Karinthie, fratres suos duces Leu-
poldum, Albertum, Heinricum, Ottonem^m, pluresque
comites, nobiles et barones, Wikardumⁿ archiepiscopum^o
Salczpurgensem⁴, presente eciam sorore sua domina
30 Agnete, quondam regina Ungarie, et matre domina
Elizabeth⁵, Romanorum regina, maximis solaciis vacabat
et cum predictis omnibus *mysterium consilii sui* tractabat, *Iudith* 2, 2.
ut consulerent et assisterent consilio et auxilio ad ac-
quirendum thronum regie celsitudinis, hortabatur. Qui

35 a) *inscriptio capitis minio scripta B1, a Ioh. in inferiore marg. add. B2, numerum om. D.* b) Lud. Baw. D. c) *estimās Ioh. corr. estuans B2.* d) *h. l. explicit B2.*
e) *ultima linea folii 99. convenit — Rūperti ex parte abscisa B1.* f) *pacto D. A2.*
g) *devenit D.* h) *imp. Henrici A2.* i) *Katherinam (A2) Ioh. corr. Karinthiam B1.*
k) *apprehendit D.* l) *ver. et a Ioh. deleta B1, om. D, exhibet A2.* m) *et Ott. D.*
40 n) *Wykard. D; Wichard. A2.* o) *episc. D.*

1) *Cf. supra p. 29, n. 1.* 2) *Elisabeth; cf. supra p. 28, n. 7 sq.*
3) *Carolo, a. 1316. Cf. et Matthiam Neuenburg. c. 41.* 4) *Cf. supra p. 29, n. 14.* 5) *Cf. p. 30, n. 1.*

1314. omnes eius desiderio congaudentes meditantem tam grandia et sublimia commendabant, adesse sibi et cooperari^a totis viribus promittebant. Hiis acceptis promissis, magnis sumptibus largisque^b stipendiis se disponit^c,
 *f. 100'. *sciens eciam marchionem Brandenburgensem et ducem 5 Saxonie se non deserere¹, confidencius armabatur.

Interea Petrus Moguntinus, Baldewinus^d Treverensis presules cum Iohanne rege Bohemie consilium inierunt suspectamque^e Friderici potenciam habentes
 (Aug.). Ludewicum ducem Bawarie excitant et^f acuunt²; cur 10 ipse, eque et nobilitate et dignitate duci Austrie nullatenus impar, ad regni tytulum et gloriam non anhelet, cum ei prestare ad omnia patrociniū sint parati, rebus atque corporibus fidelem inpendere famulatum? Quod audiens Ludewicus, nullum sibi germaniorem estimans 15 quam se ipsum, ad curiam electionis viribus, quibus poterat, se componit, maxime propter principes premissos, qui se sibi in auxilium ad omnem casum huius negotii constrinxerunt.

1319. Hoc anno^g eciam Paduani oppressi a Veronensibus³ 20 a Friderico duce auxilium petunt; qui consilio habito misit Ulricum virum fidelem de Walse, capitaneum Styrie, adiunctis sibi pluribus viris strennuis, scilicet Ulrico comite de Phannberch^h et Ulrico filio suo; nomine ducis
 1320. civitatis Paduane ac tocius districtus suscepit presidatum⁴ 25 (Iam. 5). et ordinata post paululum civitate, custodibus et militibus dispositis, predictum eis Ulricum comitem et Ulricum suum filium prefecit, committens de omnibus agere diligenter, ad ducis negocia est reversus. Et ecce Veronenses cum magna potencia Paduam obsident, comitem 30 et Ulricum iuniorem de Walse cum suis artant et concludunt, novum castellum in civitatis vicinia construunt, ut eam eo celerius comprehendant. Ulricus, audiens comitem, sororis sue maritum⁵, filiumque Ulricum sic
 *f. 101. angustatos, collecta *multitudine properat in civitatis 35

a) cf. supra p. 17, l. 13. b) largisque Ioh. corr. largisque B 1. c) disposuit D. d) Balwin. D; Waldewin. A 2. e) suspectam D. f) et ac. om. D. g) eciam anno D. h) Pfannberg D.

1) Cf. supra p. 29, n. 2 sq. 2) Cf. supra p. 30, n. 2 sq. 3) Quorum princeps Canis-grandis I. de Scala erat. Patet Ioh. haec perperam 40 rebus a. 1314. gestis inseruisse, cum de secunda Patavii obsidione cogitaret; cf. et Doblinger l. c. p. 351 sq., qui hunc locum practeriit. 4) Scil. Ulricus de Walse maior. Cf. Spangenberg, 'Cangrande I.' vol. I, p. 187, n. 1. 5) Cf. supra p. 59.

suffragium; impetu quodam irruens novum castellum 1320. dissipat et Veronenses cum suis omnibus vel capit vel (*Aug.* 28). fugat et Paduam sic conservat.

Hoc anno summus pontifex Clemens moritur, qui ^{1314.}
 5 sedit annos^a VIII, menses^b X, dies^c XV^d; et hoc anno (*Apr.* 20).
 rex Francie Philippus Pulcher* dictus transiit^e, qui in (*Nov.* 29).
 venacione apro percussus interiit¹. Hic reliquit^f tres
 filios, Ludewicum, Philippum, Karolum, qui omnes post
 eum regnaverunt et sine heredibus decesserunt². Regnavit
 10 post eos Philippus³ filius Karoli de Vallas, fratris
 Philippi Pulchri, ut papa Bonifacius prophetavit⁴, cum
 propior heres non haberetur, licet postea surrexerit de
 hoc maxima controversia inter regem Anglie et Fran-
 corum, sicut inferius est descriptum. Hoc anno moritur
 15 Otobonus⁵ patriarcha⁵, vir cordatus, et vacavit sedes us-
 que in annum IIII^m. Hoc tempore civitas Lucana
 capta fuit a Pisanis^h, qui de parte imperii fuerunt, et
 expulsis civibus, adversariis imperii, civitatem potencia-
 liter possederunt. Frater autem Rûperti regis Sycilie,
 20 princeps⁶ Tharentiⁱ, veniens in subsidium Lucanorum
 contra Pisanos^h ponitur in conflictum^{k.7}, in quo frater
 eius Petrus⁸ atque filius eius Karolus occiduntur, pre-
 valente populo Pisanorum. In Alemannia eciam con-
 cussiones multe fuerant, et qui capere poterat, capiebat⁹,
 25 quia principum iam divulgata ad electionem dissensio
 unitatem nobilium atque civium ab invicem dividebat,
 sicut olim in Veteri gestum legitur Testamento: *Vidi* ^{3. Reg. 22, 17.}
cunctum Israel dispersum in montibus sicut¹ oves absque^m

*) Ioh. adscriptis B 1, om. D: Grassus.

Cont. can.
S. Rudb. 1314.

30 a) annis D. b) mensibus D. c) diebus D. d) seq. moritur a Ioh. de-
 letum B 1, om. D. e) transiit a Ioh. add. B 1, et ita D. f) reliquit Ioh. corr.
 reliquit B 1. g) Ottob. (ita D) radendo Ioh. corr. Otob. B 1. h) Pys. D. i) Tar.
 Ioh. corr. Thar. B 1, et ita D. k) conflictus D 1. 2, corr. conflictum D 1. l) quasi
 Vulg. m) non habentes pastorem Vulg.

35 1) Est fabula, quam multi scriptores tradiderunt; cf. Albert. de
 Bezanis, SS. rer. Germ. p. 72, n. 2. O. H.-E. 2) Cf. supra p. 30,
 n. 5 sq. 3) VI. a. 1328—1350. 4) Cf. supra I, p. 336. 371. 5) Obiit
 a. 1315. Ian. 13, Castonus de Turri archiepsc. Mediolanensis successit
 a. 1317. Ian. 10, sed sedit 19 menses solummodo. Tunc d. 1319. Paganus
 40 de Turri successit. 6) Philippus. 7) De pugna apud Montem-Catini
 commissa dicit. 8) Dictus Tempesta, comes Gravinae. 9) Longe
 alio sensu dicitur Math. 19, 12: Qui potest capere, capiat. O. H.-E.

pastore, ita ut versus Prosperi¹ hiis temporibus valeant
 *r. 101'. adaptari, *qui dicit:

*Pulsant exterius diversis motibus^a hostes,
 Intus civile est et sociale malum.*

a) montibus D.

5

1) *Epigr.* 96 (93), v. 5 sq.

LIBER^a QUINTUS. (REC. A).

f. 31.

De dissensu principum, electione Friderici
ducis Austrie et Lûdewici ducis Bawarie
et coronacione [utriusque^b]. Capitulum
5 primum.

Anno autem Domini M^oCCC^oXIIII^o, tam Friderico 1314.
cum suis quam Lûdewico cum suis ad locum electionis
quo poterat gloriosius apparente, civitas Lûdewico
patuit, ex eaque^c mercatum victualium sufficienter ha-
10 buit. Fridericus extra muros cum suis in una parte
Mogi fluminis castra habuit¹, et ea que per Reni alveum
de superioribus mittebantur sibi manus hostilis diripuit,
et sic suum populum aliququaliter fames pressit². Et
cum concordare non possent electorum vota, intra urbem (Oct. 20).
15 Lûdewico, extra urbem votivis plausibus regnum et
honor^d regni acclamatur Friderico³, et^e eclip[ticata]^f (Oct. 19).
amicicia ab [invicem^f] discesserunt. Fridericus namque
Mogum cum Meynardo comite⁴ et quibusdam familiaribus
transvadans⁵ in civitatem que Bunna dicitur, iuris et
20 t  rritorii presulis Coloniensis, transmisit⁵ ad Aquenses,
si sibi ad sedem Karoli portis suis apertis introitum con-
donarent. Quibus^h respondentibus se preventos et iam
devinctos aliis pactis et aliter informatos utriusque iuxta

25 a) inscriptiones libri et capitis in marg. b) utr. abscisum e rec. B. D supple-
vinus. c) ea que c. d) sic B. D; honoris c. e) et — discesserunt in marg.
f) uncis inclusa in marg. abscisa e B. D supplevimus. g) sic B. D; transvatans c.
h) sic et B. D; aut qui responderunt legendum aut in fine sententie nichil profecit vel
huiusmodi aliquid supplendum.

1) Apud Sachsenhausen oppidum. 2) Cf. Mathiam Neuenburg.
30 c. 39. et Chron. Aulæ-regiæ I, c. 125, p. 368. 3) Ludovici IV.
electores Petrus Moguntinus et Balduinus Trevirensis archiepiscopi,
Iohannes rex Bohemiae, Waldemar marchio Brandenburgensis, Io-
hannes dux Saxoniae, Friderici Heinricus archiepisc. Coloniensis, Ru-
dolfus dux Saxoniae, Rudolfus palatinus, Heinricus dux Carinthiae,
35 qui et rex Bohemiae, extiterunt. 4) De Ortenburg; cf. supra p. 105,
l. 32. 5) Non Fridericus rex, sed Heinricus archiepisc. Coloniensis.

1314. suas sanciones vellent^a prius potenciam experiri et, cui sic dignius deberent parere, benivolos existere et paratos. Lûdewicus autem circumsedentes dominos, comites et nobiles ipsam urbem ambientes habens Aquisgrani potencialiter introivit ibique cum consorte sua, filia ducis 5
(Nov. 25). Polonie¹, coronatus feoda concessit, et veniens Coloniam²

1315. transiensque alias civitates³ Spiram⁴ pervenit, omnia que ad novi regis spectant officium sollempniter peragere non obmisit. Civitatem Noricorum, Augustam⁵, Bawariam, Franconiam et Suevie partem et Ribaurie cum 10
(Mart.) aliis pluribus angulis regni sibi faventes habuit et regalis nominis titulo se munivit. Fridericus* autem in ecclesia beati Cassii martiris in civitate prefata⁶ Bun-

1314. nensi ab Heinrico episcopo⁷ coronatur et rex rite electus, potens, sapiens, ad regendum regnum habilis proclamatur. 15
(Nov. 25). Hic Austriam, Styriam, Karinthiam, Sueviam et in superioribus Reni partibus habuit fautores fortissimos et fidissimos adiutores seque similiter regis titulo titulavit. Uterque curias in civitatibus sibi faventibus cele-

3. Reg. 16, 21. bravit, et, sicut dicitur in libro Regum, *divisus est populus in duas partes. Media pars sequebatur Thebni et media pars Amri*, post mortem scilicet regis Zambri. Non mirandum, si a sua compage regnum solidum resolutum est in causa istorum duorum; nam nobilitate, dignitate, generositate equales videbantur, sed divitiis 25
Regino 888. et potestate alter⁸ alteri preminebat. Hos et multos⁹ Alemannia genuit, qui ad regni gubernacula sufficerent, nisi eos fortuna emulacione virtutis in perniciem mutuam armavisset.

1313. *) *Postea Ioh. in marg. adscripsit: Anno Domini M[CCC]XIII^{0b}*
Oct. 28. obiit regina El[yza]beth in [die] Sym[onis] et Iude¹⁰. 30

a) sic et B. D; velle legendum. b) uncis inclusa in marg. abscisa supplementum.

1) Beatrice filia Heinrici ducis Glogoviae. 2) Ante d. Dec. 1.
3) Bacharach, Moguntiam, Oppenheim. 4) Iam m. Ianuario paucis diebus ibi stetit; sed Ioh. hoc loco absque dubio de secundo eius adventu 35
cogitat. 5) Eius civibus d. 20. Ian. privilegium concessit, Boehmer, Reg. Imp. (1839), 'Ludwig der Baier' nr. 66. Cf. Cont. Martini Oppav., 'Deutsche Chron.' II, p. 350, l. 22 sq. 6) P. 65, l. 19. 7) Coloniensi archiepisc. 8) Fridericum dicit; cf. rec. A l. IV, c. 12, supra p. 28.
9) Ad sequentia cf. supra I, p. 34. 37. 46 sq. 109. 10) Cf. supra 40
p. 30, n. 1. et infra p. 70. Diem et Cont. Zwell. III, SS. IX, p. 665, et Cont. canon. S. Rudberti, ibid. p. 821, n. *, exhibent, utraque recte a. 1313. — Cf. Seemüller, 'Mitteil. d. Instit. f. Österr. Geschichtsf.' XIV, p. 121; Liebenau, 'Kloster Königsfelden' p. 60, n. 1.

Nam mortuo Karolo tercio huius nominis quedam pars Ythalici *Reg.*
populi Berengarium ducem Fori-Iulii, alia Widonem filium ducis
Spolitani sublimavit regia dignitate. Ex quorum sicut ex horum
dissensionum controversia tanta strages ex utraque parte facta est,
5 tantusque humanus sanguis fusus, ut iuxta dominicam vocem regnum *Matth.* 12, 25.
in se ipsum divisum desolacionis pene incurrerit miseriam, ut epi-
scopis, abbatibus, prelatis, ducibus, marchionibus, comi-
tibus divisus ab invicem, hii istius, hii partem alterius
confoverent. Sed nec abusivum omnino, licet^a vel con-
10 gruum, si locorum diversitas factum diversificaverit,
et tum ad idem tenderit^b, cum post mortem Heinrici 1197.
in Apulia, ut in chronicis imperatorum¹ legimus, Philippus
frater eius in Moguncia rex ordinatur, Otto dux Saxonie 1198.
in Colonia et Aquisgrani sollempniter consecratur. Ar-
15 nūlfo eciam imperatore sublato proceres et optimates regni in *Reg.* 899. 900.
Forchaim convenerunt, quod est oppidum Orientalis Francie
non magne estimacionis, ibique Lādewicum Arnūlfi filium
regem super se creant et coronatum regiisque ornamentis indutum
in fastigio regni locant. Sed de hoc sufficiant satis [dicta^c],
20 ne credatur numquam tale aliquid huic simile in prisceis
regum temporibus contigisse.

*De exordio concertacionis eorum, de lega-^{*f. 31.}
cione Friderici ad papam, Rudolfo pala-
tino et bello Lūpoldi cum Swicensibus.
25 Capitulum secundum.*

Anno eodem, scilicet M^oCCC^oXV^o^d, Fridericus cele-^{1315.}
bratis nupciis cum filia² regis Arrogonie³, eaque in civi-^{M(ati 11).}
tate Basiliensium cum magno tripudio coronata, sorore
sua eciam Katherina in Apuliam destinata cum^e sol-^{1316.}
30 lempnibus nunciis⁴, Karolo duci Kalabrie [d]e massa illa, ^{(Iun.).}
[quam] sedes Sicilie infecit^f, Roperti regis filio, Kalabrie
<domino^g>, coniugata, exercitum parat in adiutorium

*) In marg. superiore altera inscriptio: De altercacione eo-
rum ad invicem et obsidione civitatis Ezlingensis.

35 a) licet vel congr. ineptius in marg. add. b) vox ut res supplenda. c) ab-
scisas 5 litteras ex B. D. supplēvimus. d) M^oCCC^oXIII^o, ad quem annum præcedens
eodem spectat, corr. M^oCCC^oXV^o c. e) cum — infecit in marg., unciis inclusis abscisis,
f) sic c. g) domino a Ioh. deletum; fort. duci legendum, vide l. 30.

1) Ioh. Ottacari Chronica imperatorum deperdita dicere videtur;
40 cf. supra I, p. XIX. 2) Elisabeth. 3) Iacobi II; cf. supra p. 60. 61.
4) Hugone comite de Buchegg, Math. Neuenburg. c. 41.

1317. regis Hungarie¹ contra Matheum virum nobilem de Threntscha, qui motu temerario contra regem pluribus (Oct.). offensionibus se locavit^a. Castrum igitur eius quoddam Comaria² dictum obsidet et artatum pugnatorum constancia, licet alveo Danubii cingeretur³, optinuit et regiis⁵ manibus consignavit; quod gratum rex reputans Friderico^b vicem equi servicii repromittit et^c eius beneplacitis per amplius se devincit.

1315. Lupoldus autem Friderici frater in oppido quod Selczen⁴ dicitur super fluenta Reni posito presidia collo- 10 cavit⁵ et quantum valuit Lûdewici fautores circumquaque positos, tam nobiles quam civiles, per se et per alios

1322. conturbavit. Mittit eciam Fridericus ad Iohannem papam (Maii 25). Chunradum abbatem Salemensem, virum religiosum, postea episcopum Gurcensem⁶, electionis sue approba- 15 cionem atque confirmationem postulans⁷. Qui persuasibilibus alloquiis ingressu habito summum presulem sic affatur: 'Pater sancte, filius vester Fridericus dux Austrie, fidelis et devotus ecclesie alumpnus, sua cum obediencia vos salutatur petens, eo quod electus sit divinitus in Ro- 20 manorum regem, electionem suam approbari et approbatam de vestre sanctitatis gracia confirmari, ad omnia vestra et tocius ecclesie placita se submittens'. Replacavit eciam, quod avus suus rex Rudolfus Gregorii decimi familiaritatem et graciā habuit singularem, et 25 pater eius Albertus Bonifacii precipuum habere favorem meruit et amorem, addens, quod, *si radix sancta, et rami; et si massa sancta, et delibacio*⁸, [in]tendens^d filium devocione, quam ad [sanct]am gerebat ecclesiam, [patrum] vestigiis inherentem. Ad quod papa: 'Non sic', inquit, 30 'auctoritas huius argumenti concludit in omnibus, quia

a) locevit pro levavit deleta c. b) Fr. in marg. c) et — devincit in marg.

d) [in]tendens — inherentem in marg., ex parte abscisa.

1) Caroli I. Roberti. 2) Komorn. Ioh. expeditionem regis Ungaricam perperam hoc loco inseruit, ut series temporum in capite in- 35 composita est; cf. et infra p. 107, n. 3. 3) Danubio et Waag confluentibus. 4) Selz in praefectura Weissenburgensi Alsaciae inferioris. 5) Ibi cum Friderico a. 1314. Dec. et 1315. Ian. intrante fuit. 6) A. 1337. Oct. 1. consecratum. 7) Haec ad a. 1322. spectantia, de quibus Reg. Friderici nr. 200. conferendum est, hoc loco perperam om- 40 nino inserta sunt. Cf. Müller, 'Der Kampf Ludwigs d. B. mit d. röm. Curie' I, p. 55, et Zeissberg, 'SB. d. Wiener Akad. d. Wiss., Phil.-hist. Cl.' CXL, p. 77. 8) Quod si delibatio sancta est, et massa; et si radix sancta, et rami Vulg.

a Salomone Roboam degeneravit¹, ille sapientie summo² apice comprehenso² filium, sicut dicit scriptura sacra, *stulticiam dereliquit*. Habitis^a colloquiis sic diversis, in *Eccli.* 47, 27. vacuum laborans quoad^b hoc factum, ad propria remeavit.
 5 Sed et Lûdewicus non segnior idem per suos missos ad sedem apostolicam postulavit. Qui et sine effectu ad dominum suum revertuntur³. Papa vero neutrum eorum regem audito processu electionis reputavit, sed ducem hunc Austrie, alterum ducem Bawarie, dilectos filios,
 10 appellavit.

Lûdewicus vero fratri suo, Rudolfo palatino, infestus⁴ 1315. *(Sept.-Oct.)*. castra, municiones, homines omnibus viribus occupavit et sibi que sui iuris fuerant usurpavit, fraterne caritatis asserens violatorem, huius scissure auctorem et tocius
 15 regni per consequens turbatorem, contra ius et fas Friderici contra fratrem proprium adiutorem; et crimine sibi lese maiestatis imposito castra sua per ordinem expugnavit⁵. Qui dum a Friderico, cuius donativa per-
 20 ciperat, avelli non posset, fratri usque ad mortem persecucionem intulit⁶ et diversis molestiis laceravit^c. Statuit^d autem ipse tam pro se quam cum consorte sua⁷, que 1317. Adolphi filia regis fuit, statum huius miserie Friderici ac fratrum suorum auribus ingerendum perquirendo, quid sibi in hiis angustiis sit agendum. Quibus compassionis
 25 affectus et omnis exhibita est humanitas, sed de fratris manibus eum eripere dimiserunt non valentes pro tunc⁸. Mortuo tamen Rudolfo⁹ et uxore¹⁰ filii¹¹ in Lûdewici gratiam sunt recepti, qui usque hodie sibi fideliter adherentes nutibus suis parent.

30 a) Habitis — diversis *in marg.* b) quoad hoc factum *in marg.* c) adde eum.
 d) Statuit — quam *in marg.*

1) Cf. *Eccli.* 47, 27 sq. 2) Cf. 3. *Reg.* 4, 29—31; *Eccli.* 47, 16.
 3) *De Ludovici IV. ad Iohannem XXII. legationibus* cf. Müller, 'Der Kampf Ludwigs d. B. mit der röm. Curie' I, p. 42—46. Primam suam
 35 legationem sine effectu rediisse Ludovicus ipse in epistola a. 1338. Mart. 28. civitati Argentorati data dixit. 4) Postquam a. 1315. Apr. 17. concordiam fecerunt. 5) Cf. *Chron. de gestis principum* p. 53. 6) Ludovicus scilicet. 7) Mechtilde; cf. supra I, p. 314. et 350. 8) Immo Rudolfus, postquam se fratri a. 1317. Febr. 17. subiecit, eodem anno
 40 cum uxore ad duces Austriæ se contulit; postea Heidelbergæ degit. Ubi mortuus sit, non constat. 9) A. 1319. Aug. 13. 10) A. 1323. Iun. 19. obiit; iam a. 1322. inimicitiae in palatinatu pactis terminatae sunt. 11) Adolfus, Rudolfus, Rupertus.

- 1321? Fridericus, sine potencia virium Lûdewicum videns nullatenus contundendum, regem Ungarie alloquitur, vicarium obsequium deprecatur. Qui sine stipendio milites conducere asserens se non posse, terram dotalicii sororis sue¹ Agnetis, quondam regine Ungarie, relictæ 5 regis Andree, scilicet Schûttam et Bosonium², repetebat.
- (Nov. 21)? Cui dum Fridericus in hiis annueret, sorori pro recompensa redditus alios deputavit³ regique complacere studuit in necessitatis angaria constitutus.
1315. Lûpoldus eciam Swiciensum gentem liberam, [n]ul- 10 lius^a domini iugo [pre]ssam⁴, armis inexercitatum, in moncium receptacul[is]^b positam, ad serviendum sibi et fratribus artare volens eorum^c locum cum maxima multitudine introivit. Et dum in ipsorum districtibus cum
- (Nov. 15). suorum militum et nobilium clauderetur exercitu^d, lapi- 15 dum ictibus ab eis quasi ab ybicibus⁵ in montibus scandentibus clare milicie populus interiit copiosus⁶. Nichil nisi laboris et doloris aculeos in amissione suorum hominum reportavit, quattuor nobiles de Tokkenburch ibi cum pluribus perierunt, dux ipse vix evasit. 20
1313. Moritur in urbe Winna Elizabeth regina, Alberti 25 (Oct. 28). regis relictæ, que iam processerat in diebus suis⁷, oculorum lumine obcaliginata, et transfertur ad Campum-regis; ibi prima stirpis illius tumulum eternaliter dedicavit⁸.
- *f. 32. Moritur hoc tempore Wikardus presul Salzbur- 30 (Oct. 6). gensis, et eligitur Fridericus prepositus⁹, qui rediens a curia¹⁰ cum veloci expedicione Friderici maxima pars

a) [n]ullius — in exerc. in marg., ex parte abscisa. b) receptacul[is] inter lineas add. c) eorum locum in marg. d) exerc. in marg.

1) Friderici. 2) Cf. supra I, p. 312. et 348. 3) Cf. Kopp IV, 2, p. 376; haec, quae a. 1315. adscribi solent, ad a. 1321. pertinere putarim. 4) Error, cum terrae Uri, Schwyz, Unterwalden magna ex parte iuris Habsburgensium fuerint, quamquam Fridericus II, Adolfus, Henricus VII. Schwyz, Henricus et Unterwalden imperio immediate subdidierint; 35 cf. Huber, 'Die Waldstätten . . . bis zur ersten Begründung ihrer Eidgenossenschaft' (1861). 5) Cf. 1. Reg. 24, 3: super abruptissimas petras, quae solis ibicibus perviae sunt. 6) Apud Morgarten. Cf. Joh. Vitoduran. p. 70 sqq.; Mathiam Neuenburg. c. 39; Chron. Aulæ-regiae I, c. 125, p. 370; Henricum Surdum p. 514, a. 1318. 7) Cf. 40 Luc. 1, 18: uxor mea processit in diebus suis; 2, 36: haec processerat in diebus multis. O. H. - E. 8) Cf. supra p. 66, n. 10. 9) Cf. Cont. canon. S. Rudb., SS. IX, p. 821, l. 46. 47: d. Fridericus de Leybentz, prepositus et archidiaconus ecclesie Salzburgensis. 10) A. 1316. Oct. 8. a Iohanne XXII. confirmatus est, ibid. p. 822. 45

efficitur¹. Homo devotus fuit et prosperis successibus ec[clesiam]^a guber[navit].

De^b [obsidione] civitatis Ez[lin]gensis, [expeditionibus] Spirensi, Argent[inensi], Mûldorfen[si]. Capitulum [III^m].

Anno Domini M^oCCC^oXVI^o Fridericus coacto in 1316. unum valido exercitu Australium, Styriensium, Karinthianorum transitum faciens per montana, Suevorum et de partibus dominii eorum² citra Renum maxima in eius
 10 properante adiutorium multitudine, famosam civitatem (Aug.). Eizlingensium circumcingit, estimans ex omni latere Lûdewici partes ea habita facilius cohercere; et celeri quidem accessu in loco qui Cantus-avium dicitur in civitatis suburbio castra locat et diversa instrumenta, ut fluvium
 15 Nekkarum civitatis usibus famulantem a suo alveo dividat, instruit et laborat. In quo opere dum diu sine fructu (Aug.-Sept.). et detrimento multorum atque periculo insisteret, et hii quidem instanter et fortiter laborarent, et illi laborantes machinamentis subtilibus repellerent et acriter impedi-
 20 rent, Fridericus versus aquilonem in monte quodam castra precipit collocari et cives crebris incursionibus atque rerum direpcionibus fatigari³. Lûdewicus, tale membrum sue partis cernens concuti, dolenter, quod solvere obsidionem non potuit, se gerebat.

Contigit autem interea Bohemos contra suum regem 1315. habere non modicas similitudines, regina⁴ assistente terre baronibus, eo quod rex in partibus exteris⁵ huius seculi voluptatibus intentus profusius et prodigialius quam deceret expenderet bona regni. Ad regis autem firma-
 30 mentum Baldewinus Treverorum presul⁶ venerat et 1316. (Mart.).

a) uncis inclusa abscesa. b) inscriptio capituli in marg., Spir. — Mûldorf. postea alio atramento additis, uncis inclusis absceis.

1) De eius foedere cum Friderico a. 1318. Dec. 5. icto cf. *ibid.* l. 16 — 21. et *Reg. Friderici* nr. 126. 2) *Ducum Austriae*. 3) De
 35 *obsidione Esslingen oppidi et proelio Friderici cum Ludovico* cf. P. F. Stâlin, 'Gesch. Wûrttembergs' I, p. 480 sq.; Schrohe, 'Der Kampf der Gegenkönige Ludwig und Friedrich' p. 97 — 100. 4) Immo tunc quidem Agnete vidua Rudolphi regis. 5) Inde ab a. 1313. Oct. Iohannes rex . . . in comitia sua Lucenburgensi per unum annum fere
 40 integrum sic permansit *Chron. Aulæ-regiæ* I, c. 110, p. 326. Ioh. hoc loco de posterioribus baronum Bohemorum accusationibus in regem cogitasse videtur, cum tunc temporis res aliter se habuerit; cf. Bachmann l. c. I, p. 750 sq. 6) Et cum eo Petrus archiepisc. Moguntinus; cf. *Chron. Aulæ-regiæ* I, c. 126, p. 375; *Gesta Trevir.* p. 236.

1316. potenti manu regem, fratris filium, confirmabat, ita ut adversancium animos compesceret, paceque atque amicitia facta cum gaudio ad propria exercitum festinavit. (Iul.). Lüdewicus nactus oportunitatem tam regi Bohemorum quam presuli Treverorum belli instanciam circa Ezlingam 5 contra Fridericum denunciatur, ut ad se veniant, precibus (Aug.). magnis instatur. Qui annuentes¹ secum properant² et ab inferiori parte civitatis supra Nekkaram contra Fridericum (Sept.). districtis copiis castra locant³. Utraque igitur parte cottidie prelium meditante diversa preludia bellicorum 10 actuum gerebantur, nunc iaculis, nunc lanceis, nunc obviacionibus, nunc confossionibus, nunc vulneribus, nunc spoliis et direpcionibus alterutrum se petebant, quous- (Sept. 19). que equarii utriusque partis in iumentorum adaquacione^a in Nekkari medio quodam tempore convenirent et suis 15 clamoribus utrumque exercitum ad prelium concitarent, paulatimque milites accurrentes prelium in aque fluctibus inchoabant, accrevitque clamor et accursus pugnancium et vociferancium, donec abscedente solaris lucis speculo diei claritatem crepusculum nubilaret. Mox autem ac- 20 censis torticiis nox artificiali lumine illustratur⁴. Plures capiuntur, multi vulnerantur, et pene iam principibus se mutuo contingentibus congressio dissipatur, et sub dubio^b casu victoriae, que neutre^c parti attribui poterat, ab invicem discesserunt, et obsidione soluta futuris even- 25 tibus prelium est servatum.

2. Reg. 11, 1.
1315.

(Mart.). *reges ad bella procedere*, Fridericus civitatibus regni Lüdewico faventibus infestus civitatem Spirensium, ubi regum et imperatorum priscorum ex antiquis temporibus cor- 30

*) *Hic Ioh. novum caput inchoare volens in marg. scripsit:*
De expedicione Spirensi et Argentineusi et ibi gestis.
c[apitulum] . . .^d

a) adequae. c. b) dibio c. c) sic c. d) reliqua abscisa.

1) Cf. quae Ludovicus a. 1316. Iulii 25. Iohanni regi et archiepi- 35 scopis promisit, Reg. Imp. nr. 3160. 2) Moguntino remanente rex cum Treverensi die Aug. 17. Pragm exiit; cf. Chron. Aulæ-regiæ I, c. 127, p. 377. 3) Ibid.: Die Aug. 30. cum Ludowico Rom. rege prope Nurenberg conveniunt, versus Etzlingam . . . pariter procedunt. 4) Chron. Aulæ-regiæ ibid.: durat hoc bellum usque ad solis occa- 40 sum, quod maxima ex parte bene cum Iohannis relatione concordat; cf. praeterea Gesta Trevir. l. c. p. 236; Chron. de gestis princ. p. 54; Math. Neuenburg. c. 42.

pora sunt locata, statuit arcendam^a, si forsan eam suis 1315.
 partibus inclinaret¹; nam civitates per descensum Reni
 posite, Lûdewico iurate, mercatum suum in superioribus
 regni locis non sine formidine, immo sepius rerum sua-
 5 rum dispendio peragebant; Fridericus autem ratus^b, si
 hanc posset apprehendere, vires sibi accrescere et Lû-
 dewici potenciam minorare. Et Fridericus quidem elec-
 tam de superiori Alzacia et Suevia miliciam contractam
 habuit et instructam necessariis et bene in suis ordini-
 10 bus distinctam, per viam militaribus exercitiis et col-
 loquiis animavit castraque haut longe de muro civitatis,
 secundum quod est consuetudinis, in locis et^c competen-
 tibus ordinavit². Lûdewicus *cum Orientalibus Francis, *f. 32'.
 Bawaris, Renensibus, inferioris Ribaurie et episcopis sibi
 15 faventibus³ communitus ex altera parte civitatis castra-
 metatur et bellum iam minatur, iam minatum prestolatur;
 et cum sine circumspectione et diligencia, que summe
 rebus bellicis est necessaria, causas tractaret et casum
 inopinatum minime provideret, Fridericus* lustrata dispo-
 20 sitione et exploratis copiis eum statuit invadendum.
 Sed Lûdewicus iuxta illud Oracii⁴:

Cautus enim metuit foveam lupus accipiterque

Suspectos laqueos et opertum miluus hamum,

in Iudeorum cimiterium muro valido circumcinctum se (Mart.12-17).
 25 transtulit ibique se muniens Friderici incursum provide
 declinavit; et dum modis atque viis plurimis prelium
 quereretur et exposceretur, facultas eius a partibus est
 adempta, et soluta est utriusque potencia principis, uno-
 quoque ad sua domicilia inefficaciter revertente⁵.

30 Anno Domini M^oCCC^oXVIII^o cives Argentinenses 1320.
 dissidentes, alia pars Fridericum, alia Lûdewicum com- (Aug.-Sept.).
 plectens, civiles, immo plus quam civiles⁶ inter se dis-

*) *Sequuntur deleta: iuxta illud Ovidianum*⁷:

Scit bene venator, ubi cervis recia laxet,

Scit bene, qua frendens valle moretur aper.

a) sic c. pro obsidendam.

b) est supplendum.

c) et delendum videtur.

1) Haec a. 1315. facta perperam ad a. 1317. et post obsidionem
 Esslingae posita sunt.

2) Cf. Math. Neuenburg. c. 39, qui Leopoldi
 solius mentionem facit, quem Ioh. h. l. praeteriit.

3) Petro archiepisc.

40 Moguntino et Emichone episc. Spirensi.

4) Epist. I, 16, v. 50 sq.

5) Cf. Schroe l. c. p. 55—57. 271—275.

6) Cf. supra p. 17, n. 1.

7) Ars am. I, v. 45. 46.

1320. sensiones et tumultuaciones vanas faciebant¹. Uterque autem rex condicionem suam volens efficere meliorem non distulit illo ire milite copioso, armis nitentibus instaurato. Et Fridericus quidem de partibus superioribus conglobans exercitum equestrium et pedestrium infinitam multitudinem adunavit, estimans suam partem in civitate potencia prevalere et^a ob hoc urbem facilius optinere, super Bruscam fluvium, qui^b civitatem influit, castra locat². Que fossatis ad modum vallorum cespitibus elevatis, sicut docet Vegetius³, ordinavit et pedestres^c, quos agiles et electos habuit, exercitui, ut idem dicit⁴, valde necessarios, pro custodia deputatos^c, cives et civitatem premere satagebat. Lûdewicus autem Bohemorum regem et Treverorum presulem⁵ et nobilium ex diversis partibus conflans elegantissimam armaturam, radiantibus^d papi[lion]ibus instar eris speculi ful[gidi]s et aureo^e intuen[cium] oculos repercussit. Videres in utroque ver-

Num. 24, 5. ficari exercitu quod Balaam de Israelitis dixit: *Quam*
ib. 6. *pulchra tabernacula tua, Iacob, et tentoria tua, Israel! Ut*
valles nemorose, ut orti iuxta fluvios irrigui, ut tabernacula,
que fixit Dominus, quasi cedri super^f aquas; et quod Salomon
Cant. 4, 4. *dicit: Sicut turris Davit collum tuum, que edificata est cum*
propugnaculis; mille clypei pendent ex ea, omnis armatura
forcium.

Sicientes utrobique prelium, nesciens^g, qualiter sit dilatum, nisi quod equestres et decor milicie Ludewici non competere iudicabant nobiles cum ruralibus pro regni debere dyademate preliare⁶, estimantes Fridericum suum brachium talibus optime roboratum debere con-

a) se supplendum. b) qui — influit in marg. c) corrige pedestribus . . . 30 deputatis, ut intellegas sermonem nimis rudem. O. H.-E. d) radiantibus — repercussit in marg., quibusdam abscisis. e) vox quaedam ut apparatu supplenda. f) prope Vulg. g) lege nescio; oratio h. l. claudicat.

1) Cf. *Chron. de gestis princ.* p. 57; *Math. Neuenburg.* c. 45; *Schrohe l. c.* p. 154—157. 2) Ludovico appropinquante Leopoldus 35 dux solus versus Argentoratum profectus est, Friderico aliquanto post (circa d. Sept. 2) veniente; cf. *infra* p. 75, n. 3. 3) *De re militari* III, c. 8: cum sublatis cespites ordinantur et aggerem faciunt, supra quem valli . . . per ordinem digeruntur. 4) *Ibid.* c. 21: ex qua intelligitur magis rei publicae necessarios pedites, qui possunt ubique prodesse. 40 5) Cf. n. 2. et *Gesta Trevir.* III, c. 4, l. c. p. 239 sq.; *Cont. Ziwel.* III, SS. IX, p. 666. — *Chron. Aulae-regiae* II, c. 10, p. 413. *Iohannis regis Bohemiae* mentionem non facit. 6) Item *Math. Neuenburg. l. c.*: adversarii . . . asserentes se nolle cum rusticis pugnare Bruscam iuxta Argentinam transibant; *Leopoldus enim secundum Cont. Ziwel. III:* 45 plurimam . . . peditum acerrimorum de Sweicz multitudinem habuit.

fringere, ignorantes, quod exercitus Israel olim sicut^a 1320.
duo parvi greges caprarum Siris occurrentes prelii gloriam 3. Reg. 20, 27.
et victoriam vendicarunt post multa et plurima bellan- cf. ib. 28 sqq.
cium exercicia, que in introitu et exitu utriusque partis,
5 nunc delectionibus, nunc depredacionibus, nunc capci-
onibus et vulneribus contigerunt. Dies prelii indicitur
et partibus indicatur. Et ecce! dextrariis phaleratis,
gladiis denudatis, galeis incimbatis, armis induviatis^b in
similitudinem astrorum micantium videres reges, duces,
10 comites, nobiles, in suis cooperimentis sedentes in dex-
trariis bellum preconizantibus, resplendere, ^cdistinctas
acies ire et suos ordines custodire; sagittarii, lancearii,
signiferi tubis concrepantibus^d, equis tripudiantibus, prin-
cipibus se in invicem contuentibus iam inceptum prelium
15 videbatur¹. Sed nutu Dei sine perpendiculo tunc mox
gladius uniuscuiusque, qui cruorem sitivit alterius, ieiun-
nus in vaginam suam reconditur, galea deponitur, Fri-
dericus ad superiora² revertitur, Ludewico civitas appe-
ritur³, ad maiorem ecclesiam ab episcopis et clero cum (Aug. 30/31).
20 laudibus pervehitur⁴, sacramentis civium aliquorum ei
fidelitas exhibetur, et dispositis ibi negociis pro tunc
se offerentibus ad alia properavit; utroque ponderante
negocium in consequencia temporis sibi melius et utilius
proventurum.* 1321.
25 *^e [gu]bername instigabant regem⁵ ad concor- *f. 33.
diam⁶, ut a iuramentis facilius so[lverentur]; sic autem

*) *Hic Ioh. novum caput inchoare voluit, quod demum paulo in-
ferius fecit; in inferiore marg. scripsit: De Paduanis et
reconciliacione Heinrici ducis Karinthie et Iohannis
regis Bohemie et aliis incidentibus. Capitulum 4^m.*

*Sequuntur deleta: De Paduanis Fridericum im- f. 33.
plorantibus et illo missis; de tractatibus reconcilia-
cionis inter Iohannem etc. Capitulum <V^m> 4^m.*

35 a) quasi Vulg. b) sic c. c) per supplendum. O. H. - E. d) imperfecta
ac rudis oratio relicta. e) quaedam desunt; [gu]bername — re[gn]o (p. 76, l. 8) in
marg. superiore, uncis inclusis abscessis; h. l. fort. Civitates Bohemie ab eo supplendum.

1) *Exercitus se ita ad proelium parasse Ioh. commentus est; cete-
rum Math. Neuenburg. l. c. dicit: distabant acies in plano campo . .
non ad quartam partem miliaris, ad conflictum parate.* 2) *In Sueviam.*
40 3) *Ioh. rerum gestarum seriem prorsus invertit, cum Fridericus rex
demum post Ludovici regressum advenerit.* 4) *Cf. Math. Neuenburg.*
l. c.: Argentini . . Ludowicum . . more regio in maiori ecclesia re-
ceperunt. 5) *Bohemorum Iohannem.* 6) *Cum Heinrico duce Carinthiae.*

1324. cum maxima pompa utriusque partis in Patavia^{a. 1. *},
 (Iul. 2). diffiniturque, quod Heinr[icus] fi[lius] regis duceret Hein-
 ricus imperatoris filiam². Pro qua missus comes Meynar-
 dus de Ortenburch, Herm[annus] abbas de Stams, Syfri-
 dus de Rotenburch^{**}, puella rennuente sine effectu ne-
 gocii sunt reversi. Pro qua filia³ sororis⁴ He[inrici]
 imperatoris [et] domini de G[aspawia]⁵ danda [pro-
 mit]titur, que dum pro [suis] feodis in re[gno] Francie^b
 moram traheret et statum ducis, cui tradenda fuerit,
 audivisset, nullatenus acquievit, rege dolente, tam sorori
 quam matertere graviter comminante, eo quod periurii
 1327. noxius duceretur. Novissime filia⁶ sibi Sabaudie^{c. 7} so-
 ciatur iuvenis et pulchra, que filia sororis⁸ imperatricis⁹,
 regis Bohemie consanguinea, reconciliacionis fedus ali-
 quantulum inchoavit. Postea Iohannes rex, ut amicitie

*) In marg. dextera postmodum scripta, quorum multa abscisa
 sunt, huc pertinere videntur: Ad hunc reg[em] versus]
 Ovidii¹⁰ sollemp[nizare possumus]:

Vir sapiens deplo . . . cinge . . . aliis dira

. . . concord[i]s . . . ,

ipsum et . . . contract[um] . . . connubii . . . facere
 cupi . . . , ad quod . . . locus in [Pata]viam di[ce]itur].

**) In marg. superiore Ioh. atramento subaquoso scripsit: abbas
 Stamsensis, magister Heinricus prepositus . . .^d,
 Syfridus de Roteburch.

a) convenerunt vel huiusmodi aliquid supplendum. b) Francie — firmatis (p. 77,
 l. 6) in marg. sinistra. c) comitis supplendum. d) quinque circiter litterae abscisae.

1) Tunc temporis non convenerunt, sed tabulae utriusque de hac
 concordia a. 1324. Iul. 2. ante Montem-silicem et Muntzilles datae sunt,
 Boekmer, Reg. Inp. (1839), 'Johann von Böhmen' nr. 71. Quibus
 Iohannes Heinrico se Beatricem de Brabantia (Gaspavia) daturum pro-
 misit. Tabulis inspectis Iohannes eos in illis partibus convenisse credidit;
 nam de Patavio (Padua), non de Patavia (Passau) tractari recte Kopp
 l. c. V, 1, p. 95. monuit. 2) Mariam, quae a. 1322. Carolo IV. regi
 Franciae nupsit. Inde efficitur haec ad prius tempus, fortasse ad
 a. 1321. pertinere, quo de re tractatum est; cf. Kopp l. c. IV, 2, p. 377.
 3) Beatrix. Haec ad a. 1324. spectant; cf. supra n. 1. 4) Felicitatis.
 5) Iohannis de Lovania et Gaesbeck (in circulo Bruxellensi provinciae
 Belgii Brabantinae). 6) Beatrix; a. 1326. Dec. 23. pactio nup-
 tialis facta est; cf. Boekmer l. c., 'Herzoge von Österreich' nr. 178; 40
 'Johann von Böhmen' nr. 92. 7) Amedei V; cf. supra p. 18, n. 5.
 8) Mariae filiae Iohannis ducis Brabantiae. 9) Margaretae.
 10) Nec Petri Burmanni indice in Ovidium (eius editionis t. IV) in-
 specto, quos poetae versus Ioh. dixerit, scire potuimus.

federa eternarentur, filiam Heinrici ducis Margaretam, 1327.
de Aleyde secunda consorte genitam, que ducis Saxonum
nata fuit, scilicet Brunswicensis¹, Iohanni filio suo iu-
niori peciit sociari, ita ut Henricus in sua filium ipsum,
5 quia ambo impuberes adhuc erant, susciperet educan-
dum². Pactis taliter inter eos firmatis, titulo³ regni
Bohemici sibi in instrumentis et missilibus remanente,
ut, si rex Bohemie moreretur, Henricus esset tutor
puerorum in dominio utriusque, et si ipse decederet,
10 rex Bohemie ipsos iuvenes tutoris nomine conservaret^b.
Que scriptis conservata sunt, et si ad fidem conservata
sunt, s^c diffinire^d.

Anno Domini M^oCCC^oXVIII^o Paduani pressi a Vero- 1319.
nensibus³ Friderici patrociniū implorabant⁴, quorum
15 precamina admittens strenuum virum et prudentem
Ulricum de Walsē ad eorum presidium destinavit; qui* 1320.
primo impetu irruit in municipiūculam, quam Veronenses (Ian.).
in civitatis offendiculum construxerant, moxque deva-
stavit⁵, et amministrazione illa fideliter impleta ad pro-
20 pria ire statuit. Quo^e comperto Veronenses Paduam ob- (Mart.).
sident⁶, onere hospites ibi conclusos angariant, castellum
contra oppositionem urbis edificant imminens⁷. Receptis
potestate⁸ et primariis civitatis disposuit officia portarum,

*) Ioh. in marg. adscripsit: Nota de comite Goricie, quem
25 Henricus^f imperatore^g disposuit⁹.

a) titulo — diffinire . . . (l. 12) in marg. inferiore. b) sententia anacoluthon
remansit. c) quatuor fere litterae abscisae. d) reliqua abscisa. e) Quo — reversus
(p. 78, l. 4) in marg. inferiore f. 32'; patet ea et quae sequuntur huc pertinere. f) Heinr. c.
g) imperator disp. ad marchiam Tervisinam discernendam vel similiter legendum.

30 1) Heinrici. 2) Iohannes Henricus Margaretae iam a. 1324.
Iul. 2. desponsatus et a. 1327. Oct. 16. ad ducem Carinthiae ductus est;
cf. Chron. Aulæ-regiae II, c. 19, p. 451 sq. Quae Ioh. de tutela liberorum
addit, ad a. 1330. spectant. 3) Quorum dominium tunc Canis-grandis
de Scala habuit, qui a. 1319. Iulio denuo Patavinos bello petiit.
35 4) Henricus comes Goriciae a Patavinis postulaverat, ut se Friderico
submitterent; cf. Spangenberg, 'Cangrande' I, p. 184. Patavini Hein-
ricum comitem vicarium regis Friderici receperant d. Nov. 4; Hist.
Cortus, II, c. 33, Muratori, SS. XII, col. 818. Ulricus de Wallsee Pata-
vium a. 1320. Ian. 3. intravit; l. c. c. 35, col. 819; Ann. Patav. ed. Bonardi
40 p. 238 sq. 5) De hac re alibi nihil legitur; fortasse de castro Bassanelli,
quod come Goriciae frustra proditorie capere voluit, Ioh. cogitavit.
6) Ulrico iam in Stiriam m. Ianuarii reverso (Hist. Cortus, c. 36, l. c.
col. 820) bellum renovatum est, ut in rec. B. D, supra p. 62, relatum est.
7) De Bassanello et de rebus a. 1319. gestis Ioh. cogitasse videtur, sed
45 omnino confuse haec narrat. 8) Altinerio de Azonibus de Tarvisio,
qui die Ian. 31. potestariam suscepit. 9) Cf. supra p. 22.

1320. custodias, stipendia singulis diffinivit et privatis^a in locis
oportunis clausuris in resistenciam hostium, relicto ibi
Ulrico comite de Phanberch¹ et Ulrico filio suo², quibus
mandavit de singulis, ipse^b in Styriam est reversus.
(Aug.). Denuo^c patris auxilium implorare compellitur³, [civi]tas 5
cum omnibus obsessis, [ut] acceleret, missis nun[ciiis]
1321. deprecatur. Quo eciam abscedente⁴ subplicant iterum
anno^d Domini M^oCCC^oXX^o Paduani, ut Fridericus eis
(Sept.). dignetur mittere^e in arto positus salvatorem. Qui Hein-
ricum ducem Karinthie avunculum animavit⁵ et fratrem 10
suum Ottonem^f, cum ipse esset regni negociis imbrigatus.
1324. Qui dum introisset cum maxima et clara potencia mi-
(Iun.). litari*, Montem-Silicis obsedit^g, castrum contrarium
Paduanis, proficere nil valebat; soluto^h exercitu Otto
Venecias ivit. Sed et locus castrorum in palustribus 15
multos inficiebat^{h.7} et infinitam multitudinem proster-
nebat, sicque sine effectum, incurrente, ut ferebatur, mul-
torum florenorum medio⁸, de illis partibus, gravibus
(Iul.). habitis expensis et laboribus, rediebatⁱ. Virum cordatum
Chunradum de Övenstain ibidem vicarium deputavit⁹. 20
Qui tam suis quam civitatis dispositis ad suum speci-
aliter soldum negociis, substituto alio¹⁰, gentis instanciam
metuens et perfidiam, Karinthiam est reversus.

*) In marg.: Et Paduani miserunt et magister Heinricus.

a) sic c.; constructis fere intellegendum est, quid Ioh. in mente habuerit, nescio. 25
O. H.-E b) ipse — reversus supra praecedentia scripta. c) Denuo — deprecatur
(l. 7) ipsa quoque in marg. inferiore f. 32. scr., uncis inclusis abscessis. d) a. D.
M^oCCC^oXX^o in marg. e) seq. iterum eis. f) Ott. bis scr. g) soluto — ivit a Ioh.
inter lineas add. h) inficiebat c. i) sic c.

1) Genero suo; cf. supra p. 28; Ann. Patav. l. c. p. 240, qui 30
eum Ulrici I. de Wallsee nepotem dicunt, eum non multo ante diem
Iulii 12. venisse tradunt, quod et ex Hist. Cortus. c. 40, l. c. col. 823,
evincitur. 2) Ulrico II, filio Ulrici I. de Wallsee. Cf. Albertinum
Mussatum, De gestis Italicorum, Muratori, SS. X, col. 693 D: (Ulricus I.
Patavii) tutelam Ulrico nato curamque relinquens . . . ipse ad regem 35
direxit iter. 3) Ulricus I. Patavium Aug. 25. reversus est; cf. Spangen-
berg l. c. I, p. 194, n. 3. 4) A. 1321. Febr. Ulricus I. de Wallsee
recessit. 5) Eum a. 1321. Sept. 5. vicarium Patavii constituit, pro
quo primo Conradus de Aufenstein civitatem regebat. Reliqua ad a. 1324.
spectant. 6) Die Iunii 22. iuxta Montem-Silicis castra posuit, Iul. 13. 40
versus Patavium equitavit; cf. Hist. Cortus. III, c. 4, l. c. col. 832;
Ann. Patav. l. c. p. 245. 7) Eadem Iohannes Villani IX, c. 255.
refert. 8) Et haec Ioh. Villani l. c. et Ann. Patav. l. c. p. 245.
autumant. 9) Primo Ulricum de Pfannberg, cui Conradus de Aufen-
stein a. 1325. Oct. 14. successit; cf. Hist. Cortus. c. 6, l. c. col. 836. 45
10) Engelmario de Villanders; cf. Hist. Cortus. c. 7, l. c. col. 837;
Albert. Mussat. l. c. col. 720 sq.; Ann. Patav. p. 248.

De coniugio Alberti comitis et cetera. Capitulum IIII^{ma}.

Contigit hoc eciam tempore ex hac vita Ulricum^{1324.}
comitem decedere Phirritarum*, qui duas habuit filias¹ (Mart. 11).
et terram cum copia rerum victualium habundantem,
populosam, castris et vicis robustam, pratis, vinetis,
campis, nemoribus graciosam. Lûpoldus cogitans illud
Oracii²:

Tu, quamcumque deus tibi fortunaverit horam,

Grata sume manu,

ut populum, quem prius non sine stipendio habuit, nunc
obsequio voluntario faventem sibi et fratribus faceret
et ad manus habere posset, filiarum unam seniore (Mart.).
Ioannam^b Alberto fratri suo censuit matrimonialiter
copulandam³; cui cum nupciarum thalamus placuisset,
terre dominus⁴ et tutor alterius iuveneule est effectus.
Lûdewici quoque consorte defuncta⁵ filiam⁶ comitis^{1322.}
duxit Anonie⁷ et Ollandie, ortam de Francorum regum (Aug. 24).
sanguine, sororem regine⁸ Anglie, quasi preciosam mar-
garitam quesivit et invenit⁹. Nupcias in civitate Agrip-
pinensi cum magna celebritate et gloria celebravit. Otto^c (Feb. 25-26).
eciam, licet su[us] frater Albertus in . . . esset non parve
. . . pluus scel^d. . . , ita ut matris . . . fratrem haberet
. . . in eis ada . . . cas^e pro etate . . . tocies, quod mi-
nime intem[pta]verunt . . . propaginis, tam p . . . se
sine ad e . . . fructus sc^f. . . caro semen suum . . . cu-
piebant . . . ab hoc uterque [fili]am Stephani c[omit]is
Pyrritarum e . . . in coniugium ass[igna]bat¹⁰.

*) *Supra haec inter lineas scripta*: Hic comes consuluit de
morte.

a) VII^m c. b) Annam corr. Ioannam c. c) Otto — ass[igna]bat (l. 28)
in dextera marg. f. 33. scripta, multis abscisis. d) vel scol. e) vel tas. f) vel st.

1) Iohannam et Ursulam. 2) Epist. I, 11, v. 22 sq. 3) De
nuptiarum tempore cf. Kopp l. c. V, 1, p. 82. 4) Cf. Math. Neuen-
burg. c. 47. 5) Beatrice; de mortis tempore cf. Chron. de gestis princ.
p. 59; Riezler, 'Gesch. Bayerns' II, p. 344. et tabulam genealogicam
t. III. additam. 6) Margaretam Guilelmi III. filiam. 7) Hanno-
niae. 8) Philippae uxoris Eduardi III. regis Angliae. Mater sororum
Iohanna soror Philippi VI. regis Franciae fuit. 9) Pactio nuptialis
a. 1323. Aug. 15. facta est. 10) Recensione B. D. infra p. 113,
collata patet de matrimonio Ottonis ducis Austriae cum Elisabeth a. 1325,
ut videtur, contracto (cf. Kopp V, 1, p. 210; Riezler II, p. 391) agi;
sed Ioh. pleraque confudisse videtur.

1319.

(Apr.).

Fridericus adhuc unam superstitem habens sororem, Gutam scilicet iuniorē, quam^a comiti¹ de Otinga, viro sapienti et qui fuerat Ludewico tam consilio quam auxilio fortissimum fulcimentum, in coniugium donavit et Ludewicum attractione eiusdem ad se subtiliter dimembravit². Qui Karinthiam transiens venit in Austriam ibique nupcias celebravit³ et in reliquum Friderico se quibus poterat viribus combinavit. Nec gratiam Ludewici optinere valuit etiam rerum suarum et hominum dispendio, quousque Friderico sublato de medio per annos aliquos exulavit a patria pro penitencia, gladio^b posito super collum se reddidit, Ludewicus placatus^c circa eum indignacionem spiritus mitigavit⁴.

(Sept.).

Ludewicus a[utem]^d episcopum Salzpurgensem statuit molestandum⁵, eo quod per suam terram Fridericus haberet frequenter transitum in sui et sue terre maximum detrimentum, et ideo oppidum quod Muldorf dicitur⁶ censuit obsidendum⁷ omnesque vias, per quas victualia inferebantur, interposicione hominum suorum et clausularum^e municionibus coartavit; et quia viris bellicosis et transitu Eni fluminis locus ipse munitus fuit, obsidio ei iacturam non modicam rerum et hominum cottidie generabat. Fuit etiam sue intencionis pontem civitatis destruere, ne pateret per eum amplius transitus Friderico. Nempe ad duo ferme milia supra civitatem strues et nexuras lignorum colligat, quorum impetu pontem ipsum concuciat, ignem^f coniciat et consumat, sicque laborans ad trium ebdomadarum spacium nil profecit, quia sexus femineus quibusdam artibus, ne effunderetur vel prevaleret incendium, obviavit.

a) spatium relictum nomini inserendo. b) gladio — placatus etc. a Ioh. inter lineas add. c) etc. add. c. d) uncis inclusa abscisa. e) sic c. f) ignem — consumat in marg. pro deletis et confringat.

1) Ludovico; cf. tabulas sacramentorum eius a. 1319. Apr. 26, Boehler l. c., Addit. III, 'Reichssachen' nr. 407. et Kopp IV, 2, p. 260 sq. 35
2) Cf. Chron. de gestis princ. p. 58; Math. Neuenburg. c. 43.
3) Nuptiae in oppido Baden in curia Leopoldi ducis Friderico absente celebratae sunt. 4) A. 1333. Iun. 10. Ludovicus imperator cum eo aliisque nobilibus et civitatibus Sueviae et episcopo Augustano pacem fecit. Legatio eius ad papam ab Heinrico Surdo p. 519. a. 1332. 40
attributa ad tempus posterius spectare videtur; cf. Müller I, p. 279, n. 1.
5) Immo Fridericus et Leopoldus cum Friderico archiepiscopo contra Ludovicum profecti eum apud Mühldorf oppidum convenerunt. 6) Quod archiepiscopi Iuvavensis erat. 7) De obsidione alibi non legitur.

Fridericus autem — anno^a Domini XXII° — 1319. audiens, ut presuli eiusque castello subveniat, se pre-
cingit maxima multitudine Australium, Styriensium,
Ungarorum, cui occurrens frater dux Lupoldus, manu
5 forti Lûdewicum obsidionem solvere compellunt, quia (Sept. 29).
vim irruencium non poterat sustinere. Coartatur cum
Heinrico¹ pat[r]uo^b suo, duce Bawarie, celerius Ratis-
bonam ratione diffugii introire. Ipsi vero terram^c cir-
cumquaque rapinis atque incendiis vastavere², sed nec
10 hoc tempore facultatem preliandi, ut putaverant, inve-
nere, sed ad libitum eis patente transitu quorsum volu-
erant processere. Fridericus^d, quocumque eum ferebat
voluntas, procedebat³ et in sibi parentibus regni^e per
annum unum⁴ opera^f faciebat⁵.

15 *De prelio Friderici et Lûdewici et captivi-^{*f. 33'.}
tate Friderici et Heinrici ducis. Capi-
tulum quintum.

Anno Domini M^oCCC^oXXIII^og Fridericus, cupiens 1322.
gladio negotium terminari, sicut prius instaurat exerci-
20 tum, habens in eo Ungarorum et Comanorum tantam (Sept.).
multitudinem, ut plures suarum terrarum nobiles, qui
accensi fuerant ad eundem, dimitteret⁶, estimans sibi
non fore necessarios tam multorum copiis constipato^h.
Viderat eciam patrie pinguedinem⁷ macerari, milites
25 proprios tediari, conducticios non sine stipendiis com-
parari, erarium vacuari; gloriosam mortem magis quam
odibilem vitam amplectens se de loco cum exercitu suo
movit, condicens hinc inde tempus et horam atque lo-
cum⁸ amicis ad eundem procinctum dispositis, ubi et
30 quando debeant convenire. Mittit eciam nobilem virum
Emchonem de Altzeia ad avunculum Heinricum ducem

a) a. D. XXII° a Ioh. post in marg. add. b) r abscisum. c) Ioh. pro-
vinciam in marg. scr. d) Fridericus — faciebat a Ioh. post in calce folii add.
e) partibus supplendum esse videtur. O. H.-E. f) opera Ioh. pro negocia deletio scr.
35 g) sic c.; cf. infra p. 116, n. h. h) const. ex constipatus corr.

1) XIV; non fuit Ludovici patruus, sed usque ad a. 1317. eius
pupillus extiterat; cf. l. VI, c. 7. rec. A. 2) Haec omnes fere alii
auctores (cf. n. 5) referunt; cf. et Boehmer l. c., 'Ludwig' nr. 416.
3) Usque Ratisbonam. 4) Iam m. Novembris Vindobonam rediit.
40 5) Cf. Math. Neuenburg. c. 48; Cont. Zvetl. III, SS. IX, p. 666;
Cont. canon. S. Rudberti, ib. p. 822; Ann. Matsee, ib. p. 827; Chron. de
gestis princ. l. c. p. 54—56; Vita Ludovici IV. imp., l. c. p. 154;
Chron. de ducibus Bav. l. c. p. 140; Chron. Aulac-regiae II, c. 8,
p. 407 sq. 6) Simile Cont. Zvetl. III, l. c. p. 666, refert. 7) Cf.
45 Gen. 27, 28. 39. 8) Patavii, ut videtur.

1322. Karinthie, ut cum suis veniat, ut promisit, quia in eo sua et omnium spes hereret. Qui a parte adversa accepta simili legacione tam Lûdewico quam Friderico sue persone subtrahit munimentum, facultatem dans suis ad partem, quam voluerint, se transferre¹. Et dum iter⁵ ageret predictus Emcho, transiit monasterium Admontense²; abbas vero loci Engelbertus trahens in partem virum persuasit, ut domino suo regi nunciet, ut ad presens expeditionem solvat, quia sibi non proveniat in prosperum, sed aliud sibi tempus futurum utilius palam¹⁰ clamat. Quod licet ad aures Friderici cum modestia duceret, respondit se omnia divine providencie et gracie commisisse nec posse nec velle sibi opprobrium generare, si iam post contractum tantarum gencium faceret retrocessum. Simile aliquid Bartholomeus magister in medicinalibus et aliis facultatibus expertus crebrius edicebat se in suis speculacionibus didicisse et verissime indagasse, quia Friderici sors ad caudam Leonis declinavit, et nil sibi prosperum eventurum. Que fata sint, que moverint tantos viros, silere melius est quam loqui, si²⁰ rerum eventus iudiciis hominum contractentur³. Fridericus, vir fortis, animo eciam non confractus, cum Heinrico duce, fratre suo, et suis, episcopo scilicet Salzburgensi et aliis, ad solum Bawricum⁴ pertransivit⁵ et tentoria in loco territorii eiusdem qui Muldorf dicitur,²⁵ haut^a longe ab oppido, fixit et circumquaque terram hostium^b incendiis atterere non desivit, sicque fratris sui Lûpoldi ducis adventum de partibus superioribus expectavit. Qui, ut fructuose ad fratris adiutorium adveniret, maximum exercitum contrahendo fenora fecit.³⁰

a) haut — oppido in marg. b) seq. ac c., quod delendum videtur.

1) Non absque dubio est Heinricum a Friderico, ut succurreret, rogatum esse; cf. Kopp IV, 2, p. 435, n. 8. et p. 438, n. 6. 2) Cf. de hoc loco Dobenecker, 'Die Schlacht bei Mühldorf und über d. Fragment e. österr. Chronik, Mitteil. d. Instit. f. Österr. Geschichts-f., Erg.-Bd.' I, p. 174; Wichner, 'Gesch. des Benediktiner-Stiftes Admont' III, p. 25 sq. De vaticiniis Ludovico factis cf. Math. Neuenburg. c. 50; Chron. de duc. Bav. p. 141. 3) De pugna apud Mühldorf commissa cf. Dobenecker l. c. p. 169—198, ubi et de auctoribus, qui de ea retulerunt, tractatum est; cf. et Fr. von Weech, 'Forsch. z. D. G.' IV, p. 82—97;⁴⁰ H. Delbrück, 'Gesch. der Kriegskunst' III, p. 558 sq., ubi Riezler II, p. 333—340, Bachmann, 'Forsch. z. Gesch. Bayerns' XIV, p. 245—271, Dobenecker l. c. addas. 4) De voce cf. fabellam apud Math. Neuenburg. c. 75. et infra p. 116, l. 27. 5) Per territorium Pataviense; cf. Dobenecker l. c. p. 174. et supra p. 81, n. 8.

Lûdewicus Bohemorum regis adventu magnifice de-1322.
lectatus et Bawarorum¹ ac aliorum de partibus diversis
confluentium confortatus ex opposito castra locat², (Sept. 23).
hospitem, ne procedat, propellere cogitavit; et condita
5 die Fridericus, non dubitans, quin frater Lûpoldus suas
vires sua presencia adaugeret, bellum ratificat³. Et,
sicut moris est, diluculo diei illucescente missam Fri- Sept. 28.
dericus celebrari precipit, Domino se committens. Et
ecce! anulus aureus, quem manu gestaverat, instar ar-
10 dentis solis radians expalluit et colore mutato naturalis
virtutis quasi oblitus belli fortunam videbatur exprimere
transferendam. Et cum eundem ad altare pro offertorio
deferret postea redimendum, officio completo non com-
paruit nec amplius poterat inveniri. Suspicio^a habita
15 de sublacione eius est de viro nobili de Ekerstorf, qui
super eo postea multipliciter tribulatus plures misérias
est perpressus. Fuit, ut fertur, aurum hoc de eo, quod
tres orientales reges Domino ad cunabula detulerunt⁴,
et progenitoribus Friderici sepissime fides concepta fruc-
20 tum attulit triumphalem. Nec mirandum, cum Iosephus⁵
scribat sardonice lapidem, qui in dextro humero pon-
tificis gerebatur, cum sacrificium sacerdotis Deo placebat,
tanto splendore micare, quod eciam procul positus radius
eius appareret. Egressuris ad prelium, si Deus cum eis
25 esset, tantus fulgor in lapidibus racionalis apparebat,
ut omni fieret multitudini manifestum eorum auxilio
Deum adesse. Asserit eciam hunc fulgorem sardonice
et racionalis cessasse ducentis annis, antequam ista scrip-
sisset, cum Deus moleste ferret transgressionem legis.
30 Igitur Fridericus acies ordinat et fratrem quidem
Heinricum ducem cum Styriensibus et turma presulis
Salzburgensis in primis constituit⁶ cum viris electis et
ad prelium valde doctis⁷. Ex parte vero Lûdewici Bohe-
morum rex et Heinricus dux Bawarie, gener suus, pro
35 principalibus deputantur, *aliis in suis ordinibus consti- p. 34.

a) ex Suspicionem corr.

1) *Heinrici XIV. ducis Bavariae Inferioris imprimis.* 2) Cf. *Dobenecker l. c. p. 179, n. 4. 181 sq.* 3) Cf. *ibid. p. 175—177. 183 sq.*
40 *Ludovicus Leopoldum appropinquantem sciens, ut eum praeveniret.* 4) Cf. *Friderici exercitum aggressus est et pugnam indixisse videtur.* 5) Cf. *Matth. 2, 1—11.* 6) *Is tertiam aciem duxit; de utriusque aciebus cf. Dobenecker l. c. p. 186—188.*
7) Cf. 1. *Mach. 4, 7: hi docti ad proelium.* O. H.-E.

1322. tutis expectantibus ex utraque parte, ut lassis subveniant, prostratis succurrant, bellum attollant, acies confractas vel labefactas erigant ac se, ubi opus fuerit, intromittant. Igitur tam Lûdewicus quam Fridericus signa sibi precipit^a imperialia preferri, aquiliferos statuentes ac se 5 paribus armis induviarum regalium vestientes, forti animo se componunt. Lûdewicus autem habitum plurificavit¹, ne facile deprehenderetur et, si sterneretur, dubium de persona sua, sicut accidit, haberetur. Igitur vociferacione et tubarum concrepacione — cum^b duce H[einrico]^c Salz- 10 burgensibus² — prime acies commiscentur, et Australes quidem signa Bohemica deiecerunt, latera obviancium confixerunt et dextra cornua compresserunt et sinistra latera terruerunt, et visa est acies Bohemica cum sibi adherentibus deici et omnimodis infirmari. Deinde rex 15 Bohemorum cum Heinrico genero suo³ ad quendam monticulum diverterunt^d et dorso solis resplendenciam exceperunt, adversariis accurrentibus solis ignicomos radios reliquerunt⁴, quia excelle[n]s^e sens[i]bile corrumpit sensum, plurimum oculorum suorum aciem infecerunt. 20 Sic eciam Hannibal prelians olim cum Romanis *comperit Aufidum amnem ingentes auras mane proflare*, ut scribit Eutropius⁵, *que arenas^f et pulveres agerent, sic direxit aciem, ut tota vis^g a tergo suis, Romanis in ora et in^h oculos incideret*. Fridericus autem cum turma sua ingressus bellum, sicutⁱ fulgetra precedit tonitruum, mirabiliter auxilio fuit fratri⁶, et adeo fortiter agentes^k, 25 quod¹ de Saul et Ionatha scribitur*, quod *aquilis* fuerunt

2. Reg. 1, 23.

2. Reg. 1, 22.

*) *Sequuntur deleta in marg.: sagitta Ionathe numquam rediit retrorsum, et gladius Saul non est reversus inanis, et additur.*

a) sic c. pro precipiunt. b) cum — Salz. in marg. c) H c.; fort. supplendum est existentibus. d) diverserunt corr. diverterunt c. e) sic c. f) arenas et pulveris vertices Paul. g) vis Paul.; vi Hist. misc.; Ioh. ergo h. l. Pauli librum exscripsit. h) in deest Paulo. i) sicut — tonitr. in marg. paulo inferius Ioh. add., (quae hoc loco inserenda esse ex rec. B. D patet. O. H. - E.). k) ex agens corr. l) quod — forciores in marg. add.; pro quod lege ut.

1) Idem Math. Neuenburg. c. 50. tradit. 2) Qui quartam aciem habuerunt. 3) Duce Bavariae Inferioris; cf. supra p. 83, n. 1. 4) Haec parum probabilia; cf. Dobenecker p. 191. 5) Pauli diaconi 40 Hist. Romana III, c. 10, Auct. ant. II, p. 53. 6) Cf. Dobenecker p. 192.

velociores et leonibus forciores; de fortissimis pugnatoribus 1322.
 Troyani prelii dicitur^{1*}:

Ut vidit socios infesto cedere Marte
Rex Danaum, sublimis equo volat agmina circum
 5 *Hortaturque duces animosque in prelia firmat.*
Mox ipse in medios Ajax^a se proripit hostes
Oppositasque acies stricto diverberat^b ense.
Ut Libicus cum forte leo procul agmina vidit
Leta boum passim virides errare per herbas,
 10 *Attollit cervice iubas siciensque cruoris*
In mediam erectus^c contendit cuspide^d turbam:
Sic ferus Atrides adversus fertur in hostes
Infestusque Frigum perturbat cuspide turbas.
Virtus clara ducis vires accendit Achivum,
 15 *Et spes exacuit languencia militis arma.*

Postquam igitur gloriose decertaverunt, Ungaris et Comanis dilabentibus, nichilominus infinitis in fuga² prostratis et submersis, Fridericus estimans se Lûdewicum procul dubio prostravisse, novissime Heinricus Friderici
 20 frater^e prius cum pluribus captivatur^{e.3} et Bohemici regis manibus consignatur^e, IIII^{of} Kalendas Octobris⁴. *Sept. 28.*
 Deinde Fridericus sternitur et diu attritus non poterat inveniri, quousque a Friderico burchravio experimentaliter agnoscitur⁵, vitæque et salus promittitur, sicque ad
 25 Lûdewicum perducitur, cui et triumphalis gloria cum

*) *Sequuntur deleta*: sibi ipsis competere videris, ut legitur⁶ primo quidem de Hectore:

Cui fulgens auro cassis iuvenile tegebat
Omni parte caput, munibat pectora thorax
 30 *Et clypeus levam, dextram decoraverat hasta,*
Ornabatque latus mucro, simul alta nitentes
Crura tegunt ocree, quales decet Hectoris esse.

a) audax *Il. Lat.* b) diverterat *c.* c) erecto *Il. Lat.* d) pectore *Il. Lat.*
 e) *ex fratre ... captivato ... consignato corr. c.* f) IIII° Kal. Oct. a *Ioh. in*
 35 *marg. add.*

1) *Ilias Latina* v. 495—507. 2) *Eadem Chron. Thiudiscum ed. Dobenecker* p. 211; *Cont. Zwetl. III*, l. c. p. 667; *Cron. S. Petri Erford.* p. 352 sq. *narrant; sed cf. Dobenecker* p. 192, n. 1. 3) *Cf. Cont. Zwetl. III*, l. c.; *Math. Neuenburg. l. c.; Dobenecker* p. 193, n. 6.
 40 4) *Cf. Dobenecker* p. 185, n. 1. 5) *Paulo aliter Friderici captionem Math. Neuenburg., Cron. S. Petri Erford., Chron. de gestis princ. p. 62. retulerunt.* 6) *Ilias Latina* v. 228—232.

1322. laudibus acclamatur. Qui^a in castrum [quod] Dornberch
(Oct.), dicitur v[icinum] loco prelii est adductus¹, deinde in
castrum quod Trâwensennicht² dicitur transmittitur et
firme custodie deputatur. Heinricus in Bohemiam ve-
hitur et satis dure^{*} conservatur³. Alii hinc inde dispersi⁵
ad castra trahuntur, aliis termini ad redeundum et ad
se redimendum pro^b pecunialibus^c facultatibus indicun-
tur⁴. Fertur, quod Deus hoc periculum permiserit fieri
Friderico, quia secum adduxerit crudelem gentem Co-
manorum, adversam fidei Christiane, que humanum san- 10
guinem valde sitit⁵.

Rex eciam Bohemie asseruit se in sompnis hoc
previdisse et de sua et Lûdewici victoria presensisse
^{2. Par.} propter rabiem Comanorum; nam Amasya rege Iuda
25, 5. 7. 8. contra Ydumeos pugnaturus homo Dei dixit: 'O rex, ne 15
egrediat^r tecum exercitus Israel; non est enim Deus cum
Israel et cunctis filiis Effraym. Quod si putas in robore
exercitus bella consistere, superari te faciet Dominus^d ab
hostibus: Dei quippe est adiuvere et in fugam convertere^e.
Et sic hoc prelium est solutum, ut Ovidius⁶ dicit: 20

Pugna suum finem, cum iacet hostis, habet.

*f. 34. *De multiplici adversacione Lupoldi et erep-
cione ducis Heinrici et regis Friderici.
Capitulum 6me.

1332. Eodem anno, scilicet M^oCCC^oXXII^o, postquam in 25
captivitatem principes sunt adducti, tristi nuncio in
Austriam et undique mox volante, fletu et singultibus
se tota curia discernebat. Precipue regina⁷, Friderici

*) *Sequuntur in marg. a Ioh. deleta: quamvis regina⁸ eius
matertera fuerat.* 30

a) Qui — deinde in marg. add., uncis inclusa abscisa. b) pro pec. facult.
in marg. c) ex pecuniariis corr. d) sic et B. D; Deus Vulg. e) 6^m pro IX^m deleta c.

1) Ita et Chron. Thiudiscum. 2) Trausnitz; cf. Dobenecker
p. 198, n. 3; Cont. Zwettl. III. l. c.; Math. Neuenburg. l. c. 3) Cf.
Chron. Aulæ-regiæ II, c. 12, p. 421: Heinricus dux Austrie . . vin- 35
culatus ferreis compedibus per ebdomadas octo in castro iacuerat
Burgelino (Pürglitz). 4) Cf. Riezler l. c. p. 342 sq. 5) Similiter
Cont. Zwettl. III. l. c. cladem explicat. 6) Tristia III, 5, v. 34.
7) Elisabeth. 8) Guta, uxor Wenceslai II. et mater Elisabeth uxoris
Iohannis regis, soror regis Alberti I, Heinrici ducis patris, fuerat. 40

consors, et Heinrici ducis¹ lamentabiliter et desolabiliter 1322.
 se gerebat^a, ecclesias frequentabant, corpora sua ieiuniis
 et oracionibus fatigabant, ita ut regina interno curvata
 dolore pre nimio fletu plagam incurrerit cecitatis², multis
 5 compacientibus doloribus eiusdem, quia *noluit consolari*. *Matth. 2, 18.*
 Sed^b non diu postea supervivens diem clausit postre- 1330.
 mum et in ecclesia fratrum Minorum, sicut reginam *(Iul. 13).*
 decuit, regaliter est locata³. [Sicut] Thoby filius⁴ *Tob. 2, 13 sq.*
 non [contris]tabatur, quod plaga [cec]itatis ei acciderit,
 10^c egit Deo.

Heinricus autem dux Karinthie et Heinricus comes 1323.
 Goricie⁵ ad Lûdewicum properant, ut Fridericum eximant, *(Sept. 21).*
 effectualiter elaborant promissis obligacionibus, condici-
 onibus ad libitum Lûdewici oblatis; nichil proficientes
 15 ad propria revertuntur, dolentes, quod avunculum nec
 prece nec precio poterant liberare, metuentes maiora
 postea in regno disturbacionum pericula. Lûpoldus dux 1324.
 fratribus acceleracionem prelii imponens, eo quod non
 sustinuerint vel distulerint, quousque ipse cum suis ad-
 20 venisset et tale improprium avertisset, et *spirans adhuc* *Act. 9, 1.*
minarum et cedis imperialia reddere recusavit⁶ necdum
 victum se fratrum angariis affirmavit. Petit* autem
 colloquium regis Francie⁷ in monasterio Clare-vallis⁸,
 quod est situm in Campania, dominatu regni illius, ubi
 25 corpus beati Bernardi abbatis venerabilis requiescit, et
 multo militum apparatu et ornatu regem dux et rex *(Iul. 27).*

*) *Ioh. postea in margine adscripsit: Anno Domini 1324.*
 M^oCCC^oXXIII^o Barrum super Alba.

a) sic c. pro gerebant. b) Sed — Deo (l. 10) in marg., uncis inclusa abscisa.
 30 c) sed gratias vel simile suppleas.

1) *Elisabeth de Virneburg.* 2) *Non prorsus; cf. v. Zeissberg,*
'SB. d. Wiener Akad., Phil.-hist. Cl.' CXL, p. 87 sq. 90. 3) *Cf. Cont.*
Claustro-neob. VII, SS. IX, p. 756; Seemüller l. c. p. 121. 4) *Inno*
Tobias. 5) *Heinricus dux Carinthiae a. 1323. Sept. 21. Monaci apud*
 35 *Ludovicum degens tabulas concordiae inter duos reges electos dedit; Kopp*
V, 1, p. 477, nr. 2. et ibid. p. 100, n. 5; Friedensburg, 'Ludwig d. Bayer
u. Friedrich v. Österreich' p. 51. Heinricus comes Goriciae iam a. 1323.
Apr. 24. obierat; Spangenberg, 'Cangrande' II, p. 5, n. 3. Cf. Chroust
p. 38, n. 4, qui de Martio a. 1323. cogitat. 6) *A. 1323. Nov.-Dec.*
 40 *ea Ludovico restituit; cf. Kopp l. c. p. 101.* 7) *Caroli IV. Cf. Math.*
Neuenburg. c. 52; Ioh. Villani IX, c. 267; Ioh. Vitodur. p. 50. 8) *Omnes*
alii auctores eos Barri solum convenisse tradunt; cf. Sievers, 'Die polit.
Bez. K. Ludwigs des Baiern zu Frankreich' p. 19. In rec. B. D
(infra p. 123) colloquia et Barri et in Clara-valle facta esse Ioh. dicit

1324. ducem excipit, et habitis colloquiis super statu regni Alemannie, quod olim Francorum reges rexerant¹, et de erepcione fratrum atque viis, quibus Lûdewicum attereret, intendebat. Sed nichil quoad illius temporis angustias aliud est actitatum, nisi quod, muneribus ad ducem 5 datis et Francigenis pompam et gloriam Theutonicorum mirantibus, contractu amicitie mutue federato, ab invicem discedentes, hic Franciam, ille Alemanniam est
1323. reversus.* Venerat autem et rex Bohemie ad regem Francie², glorians de casu prelii sibi faventis, et quod 10 Heinricum ducem ceperit et artare eum disposuerit, regi pandit; qui cum sororem eius³, sua⁴ repudiata, duxerit, eum confidencius sic affatur: 'Non est decens, o rex Bohemie, tam generosi sanguinis ducem mortis vel corporalis molestie illacionibus tormentari, sed micus 15 expedit actitari, cum talis casus visus sit quam sepius variari'. Dantur ergo treuge Heinrico⁵, ut consilium a suis exhauriat et redeat tempore prestituto. Et de-
1323. terminato tempore tractatus super hoc est habitus⁶, 20 (Sept. 18). ita ut cum castris municiones⁷ ad regnum Bohemicum pertinentes, impignorate ducibus Austrie, redderentur cum instrumentis, quibus Australes duces, Alberti regis filii, habuerant in promisso, ut a Bohemis vacante

*) *Ioh. postea in margine adscripsit: De canonisatione sancti Thome⁸ et Ludewici Tholesani⁹.*

25

- 1) *Ioh. h. l. Leopoldum se ad Carolum IV. regem Romanorum eligendum operam daturum esse promississe (Boehmer l. c. p. 260, nr. 241. et p. 314, nr. 395) silentio praeteriit; sed cf. infra p. 123.*
- 2) *Fortasse a. 1323. Febr.; cf. Sievers p. 9, n. 2. Iohannes a. 1322. Nov. 11. Praga profectus a. 1323. Iulii 25. eo rediit; Chron. Aulae- 30 regiae II, c. 11—12, p. 421. 423. Interim pluries cum rege Franciae convenisse videtur; cf. Schötter, 'Johann, Graf v. Luxemburg und König von Böhmen' I, p. 263—271. Sed cum iam a. 1322. exeunte de liberatione Henrici ducis tractatum sit, isque a. 1322. Dec. 26. Vindobonam profectus sit, unde d. Febr. 24. Pragam reversus est, quae Ioh. 35 refert satis dubia sunt.*
- 3) *Mariam, a. 1322. Sept. 21.*
- 4) *Blanca, a. 1315.*
- 5) *Hae treugae ei datae sunt aliquanto, antequam Iohannes rex Bohemiae regem Franciae adiret; cf. supra n. 2.*
- 6) *In oppido Göding Carolo I. Roberto rege Ungariae praesente.*
- 7) *Znaim. Etiam Laa et Weitra Iohanni regi impignorata sunt; cf. Boehmer l. c., 'Johann' 40 nr. 62—64. Praeter Chron. Aulae-regiae l. c. p. 422. (ad Aug. 18) Ann. Mellic. p. 511. et Cont. Zwetl. III. p. 667. de his pactis referunt; brevius Math. Neuenburg. l. c.; Heinr. Surdus p. 514; Cont. Guilelmi de Nangiaco ed. Gérard II, p. 54.*
- 8) *A. 1323. Iul. 18; cf. infra p. 123, n. **
- 9) *A. 1317. Apr. 17.*

45

regno deberent assumi et non stirpis vel alterius^a 1323. nacionis¹. Quo peracto, restitutis oppidis et cyrografis, Henricus a captivitate solvitur et in Austriam hylariter est reversus, anno^b Domini M^oCCC^oXXIII^o.

- 5 Lûdewicus, brachium suum iam arbitrans robus-1324. tatum, castrum quod Burgowe dicitur disposuit obsidere, (Dec.) in quo vir alacer et in bellicis rebus habilitatus Burchardus de Hellerbach² ex parte ducum Austrie castellatus Lûdewici fines non destitit acerbare rapinis ac
10 aliis offensionibus conturbare. Cum ergo circumcincto castro³ et intus existentibus Lûpoldus animadverteret succurrendum, de diversis finibus Suevicis, Alzaticis et montanis copiosam conglobat miliciam et irruens cogit
15 cedere Lûdewicum, paratus eciam bellum secum agere, 1325. (Ian.) si facultas suis desideriis prestaretur⁴. Summus^c eciam pontifex [sui] patrocinium adiutorii Lûpoldo statuit exhibendum, quo [po]tencius resisteret Lûdewico. Concessit enim sibi decimas ecclesia[sti]cas per districtum [su]e dominacionis, quam^d non^e recepit mortis⁵ interveniente 1326. (Febr. 28.)
20 obstaculo, [in] c[ur]ia^f bullatis litteris [re]l[ic]tis⁶. Lûdewicus ergo districtius cum Friderico statuit actitandum, asserens se Lûpoldi ludibrio pro nihilo reputari; unde increbuit nunc Fridericum iam decapitandum⁷, nunc clausura perpetua sub squalore custodie conservandum,
25 nunc adempcione omnium suorum principatuum castigandum. Lûpoldus eciam fertur prestigia quedam artis supersticiose convenisse, quibus educeret fratrem suum⁸. Quod dum Fridericus persensisset, vir solide fidei, Deo

a) nac. alt. transposita. b) a. D. M^oCCC^oXXIII^o a Ioh. atramento subaquoso
30 in marg. adscr. c) Summus — [re]l[ic]tis (l. 20) a Ioh. in marg. add., uncis inclusa
abscisa. d) sic c.; lege quas. e) eū c., ut videtur. f) . . . ū c.; cf. infra
p. 124, l. 27.

1) Haec et Chron. Aulæ-regiæ l. c. dicit; cf. supra I, p. 339. et
Kopp V, 1, p. 94. 2) Cf. Math. Neuenburg. c. 53; Cont. Martini
35 Oppav., 'Deutsche Chron.' II, p. 350; Boehmer l. c., 'Ludwig' p. 45;
Kopp l. c. p. 162; Dobenecker l. c. p. 211 sq. 3) Ante Dec. 30; cf.
Boehmer l. c., 'Ludwig' nr. 765—769. 4) Ludovicus proelium non ex-
spectans regressus est; cf. Chron. de gestis princ. p. 67; Math. Neuen-
burg. c. 53; Chron. Aulæ-regiæ II, c. 15, p. 432; Cont. Zwell. III, l. c.
40 p. 667. 5) Leopoldi ducis. 6) Eadem Cont. Zwell. III, l. c. p. 668,
refert. Iohannes XXII. Leopoldo decimam biennalem a. 1325. Nov. 13,
triennalem a. 1326. Ian. 25. concessit; Riezler, 'Vat. Akten' p. 253 sq.,
nr. 580 sq. et p. 267, nr. 618. Fieri potuit, ut hae litterae tempore mortis
Leopoldi nondum emissae essent. 7) Idem fabulatur Heinrich Surdus,
45 Boehmer, Fontes IV, p. 515. — Chron. de gestis princ. p. 68. Fridericum
mortem timuisse dicit. 8) Cf. Math. Neuenburg. c. 51; Ioh. Vitodur.
p. 76; Cron. S. Petri Erford. p. 355 sq.

1324. potius, qui omnia potest facere, se commisit. Lûpoldus autem anno Domini M^oCCCXXIII^o usque ad Wangionum partes omnes, qui Lûdewici se submiserant dicioni vel prius sue partis extiterant, tam nobiles quam civiles quam personas ecclesiasticas, non desiit spoliis et incendiis sevens debachare^a et totis* conatibus devastare¹. Videns enim, quod multis amicorum intervencionibus fratri solucio non pateret, omnia que poterat adversa contra Lûdewici partes cottidie machinatur². Anno 1325. Domini M^oCCC^oXXV^o vir religiosus Gotfridus³, prior monasterii Mûrbach^b, quod Fridericus de novo fundaverat⁴ — et quidem prius hoc negotium attemptaverat, quamvis parum vel nichil profecerat —, Friderico *nuncius de terra longinqua*, ut ait Salomon, sicut *aqua frigida anime sicienti venit*^{**} et Lûdewicum in spiritu fortitudinis aggreditur⁶ et alloquium sic orditur: 'O princeps clarissime, cuius iam triumphalis gloria per mundi clymata divulgatur, cuius nomen festivis undique laudibus celebratur, virtus et pietas predicatur, cur cor vestrum usque hodie in amicum et consanguineum vestrum captivum, paratum et inclinatum ad vestra volita, non deflectitis et imbibitis vanorum consilia virorum meditan-

1324. *) *In inferiore margine f. 34'. Ioh. scripsit:* Anno Domini M^oCCC^oXXIII^o obiit domina Katherina ducissa Calabrie feria secunda proxima ante festum Mathie⁷. Et in superiore margine f. 35: De erepcione Friderici et reconciliacione eius cum Ludewico. Capitulum X^m.

- Feb. 19. **) *Ioh. postea in margine adnotavit:* Nota verba Valerii de his qui in inimicia⁸.

a) sic c., quod verbum transitivum Ioh. usurpasse videtur. O. H.-E. b) in marg. Mûrbach a Ioh. adscr. post fundaverat inserendum. c) M^oCCC^oIII^o c.

1) Cf. Math. Neuenburg. c. 53. et Kopp V, 1, p. 157. de tempore. 2) Cf. Math. Neuenburg. l. c. 3) Priorem quendam Cartusiensium Ioh. Vitodur. p. 75, Cartusiensem Ludovici et Friderici confessorem Math. Neuenburg. c. 53. dicunt. 4) A. 1316. Apr. 18. Cf. tabulas fundationis, Bohmer, 'Friedrich' nr. 68. 5) Cf. Is. 11, 2: spiritus consilii et fortitudinis. 6) Gotfridum priorem concordiae inter reges in Trausnitz firmatae interfuisse constat; ceterum Ludovicus negotium tractare coepit; cf. Friedensburg l. c. p. 9—14. 7) Item Cont. Claustro-neob. VII, SS. IX, p. 755, et Ann. Zweil., ib. p. 682 (a. 1333). Titulus vero eius, Summonte, 'Hist. . . di Napoli' II, p. 385, diem mortis a. 1323. Ian. 15. exhibet. Cf. Finke, Acta Arag. I, p. 388, nr. 260. 8) Cf. Valerii Maximi libri IV. caput 2, quo disserit de iis, qui ex inimiciis iuncti sunt amicitia aut necessitudine.

cium inania¹, qui clemenciam principum nituntur sub-1325.
 vertere et a bono, utili ac honesto subducere, quibus
 res^a publica decoratur et regia potencia ampliatur. Con-
 siderare decet statum regni, quem patres eius ab olim
 5 magnifice tenuerunt, robur fratrum eius superstitum,
 qui necdum a calore Marcio² marcuerunt neque divitiis
 neque potencia defecerunt^b; quorum devocione et assi-
 stencia regnum poterit roborari ac vobis^c in exteris et
 interis^d provinciis suffragari. Quid enim honoris vobis
 10 conquiritis, si in eorum terris vestram indignacionem
 respergitis? Immo in iam paratis ad obediendum plus
 dedecoris comparatis et claritatem vestre celsitudinis
 maculoso turbine obfuscatis.* Quorum verborum facecia
 et eloquencie verbalis affluencia Lûdewicum in admira-
 15 cionem et vultus submissionem traxit et ad habendum
 oportunitatem^e consilii inducias respondendi et faciendi,
 quod ratio dictaret, contaxavit^f. Lûdewicus invisceratis
 sibi viri verbis mellifluis, consilio pretractato, votis hor-
 tantis annuit et precantis. Et de vultu et oculis de-
 20 tersa obstinacionis nebula et animo serenato clausum
 produci imperat, officium misse sacre prior celebrat,
 sacra communione de una hostia ambos corroborat, sa-
 cramento Fridericum Lûdewico ac pacis osculo conciliat.** (Mart. 13).
 Per pacta subiectionis et voluntarie obedicionis fratres
 25 ad idem implicat^g.³, per^h eos amplius regnum non offen-
 datur, et ut civitates in reliquum Lûdewico pareant,
 eas a iuramentis debitis sibi laxat. Et conglomerantur

*) Ioh. postmodum in marg. adnotavit: Seneca ad Neronem⁴:
 N[ullum] magis ex o[mnibus] quam] clemencia regem aut
 30 p[rinci]pem dec[et], et item: Un[um] genus vindi[cte]
 est ignoscere.

**) Ioh. in marg. adscripsit: De monasterio Ru[nensi] et
 inundacione etc.; cf. infra p. 126.

a) rex c. b) sic B. D.; deferunt c. c) pro vestras delet. c. d) sic et
 35 B. D infra p. 125. e) cons. oport. a Ioh. transposita. f) sic c. g) adde ut.
 h) per — laxat in marg.

1) Cf. Ps. 2, 1: Quare . . . populi meditati sunt inania? 2) Cf.
 Statius, Achilleis I, v. 881 sq.: calorque Martius. 3) Cf. Boekmer
 l. c. p. 47; Kopp V, 1, p. 168—173; Preger, Die Verträge Ludwigs des
 40 Baiern mit Friedrich dem Schönen i. d. J. 1325 u. 1326, Abh. d. bayer.
 Akad. d. Wiss., III. Cl., XVII, 1, p. 4—13. 4) De clementia I, 3, 2.

1. *Reg.* 19, 1. ad invicem duo sicut quondam Ionathas atque Davit.*
 1325.
 (Apr.). Fridericus^a in Austriam rediens barba intonsa curiam
 totam, dominam suam et pueros¹ totamque terram nove
 laudis tripudio letificat et infundit. Occurrunt divites,
 spectant pauperes, exsultant familiares. Papa^b per Got-
 fridum priorem² audiens reconciliacionem factam in-
 dignanter tulit et eum sub hoc crudeliter inclamavit,
 et quamvis per Fridericum ad eum sepius missus fuerat
 et bene res egerat, illud improprium numquam pertulit
 2. *Mach.* 14, pacienter et^c. Solus Alchimus, qui invidorum 10
 26, 27. tenet ymaginem, contabescit, qui pessimis criminacionibus
 detulit Machabeum ad Demetrium, ut amicitie conven-
 tionem inter eum et Nychanorem graviter valde ferret.
 O quam apte dicere poterat Fridericus illud Ovidia-
 num **.³:

15

*Omnia sunt hominum tenui pendencia flo,
 Et subito casu que valere ruunt.*

De introitu Lûdewici in Ythaliā, de anti-
 papa Rome creato. Capitulum 7^m.

1327. Anno Domini M^oCCC^oXXVI^o Lûdewicus disposito 20
 (Mart.) regno, post se adversantes aliquos non relinquens, multis
 mirantibus Ythaliā est ingressus, spectabili et eximia
 militum stipatus nacionis^d Theutonice comitiva. Et

*) *Sequuntur deleta*: Lûpoldus imperialia reddidit⁴, vehe-
 mens eius animus ad fratris imperium conquiescit. 25

**) *Sequuntur deleta*:

*Ludit⁵ in humanis divina potencia rebus,
 Et certam presens vix habet hora diem,
 et item.*

a) in Austr. Frid. a Ioh. transposita. b) Papa — pac. et . . (l. 10) in marg. 30
 c) reliqua abscisa. d) nacionis c.; Theut. noc. a Ioh. transposita.

1) Elisabeth et Annam filias. 2) Non is papae concordiam retulit.
 Die Aprilis 1. eam factam esse in curia innotuit; Finke, *Acta Arag.* I,
 p. 412, nr. 273. Cf. *Iohannis XXII. epistolam Friderico die Maii 4.*
datam, Böhmer l. c., 'Johann XXII.' nr. 36, et papae responsa Leopoldo 35
missa die Maii 5, Riezler, 'Vat. Akten' p. 223, nr. 487; die Iunii 3,
ibid. p. 230, nr. 507; et de Gotfridi prioris legationibus ibid. p. 294,
nr. 721; p. 299, nr. 739; p. 323, nr. 829. 3) Ex Ponto IV, 3, v. 35 sq.
 4) Iam a. 1323. Nov.-Dec. ea reddiderat; cf. supra p. 87, n. 6. *Falsum*
est eum tunc ab inimicitiiis contra Ludovicum destitisse. 5) Ex 40
Ponto IV, 3, v. 49 sq.

transiens per vallem Tridentinam¹ terram Heinrici ducis 1327. Karinthie et comitis Tyrolensis, quondam regis Bohemie, subintravit. Ubi magnifice susceptus generum Heinrici, filium regis Bohemie², de ducatu Carinthie et comitatu Carinthie³, ut dicitur, investivit et, si eum decedere contingeret, alteri genero, qui Heinrici filiam³ duceret, eadem gracia datis litteris prius^b regalibus, postea imperialibus, sigillo signatis aureo communivit⁴. Et sic transitum tam^c pro tunc secum existentibus eumque sequentibus conquisivit. Et veniens Veronam⁵, Mediolanum (Maii 17). reliquasque imperii civitates honorifice suscipitur et sine omni offendiculo Liguriam⁶ et Thusciam transiens Romanam venit *et sine sanguinis effusione, quod quasi in- *f. 35'. consuetum visum est, officiose^d ab omnibus salutatur. 1328. (Ian. 7). Rome autem existens, ne ocio marcesceret⁷, dixisse fertur: *Inite consilium, quid agere debeamus*. Accedentes 2. Reg. 16, 20. autem, qui sapientes in oculis suis videbantur⁸, coronam sibi imperii debitam diffiniunt imponendam. Quod quia Iohannes papa ridiculum estimabat et precise, tamquam non approbato neque confirmato per sedem apostolicam⁹, per se vel per alios fieri denegaret^e, antiquis statutis Romanorum¹⁰, que nullus censet sane mentis contra ecclesie ius vel formam posita, revolutis et novellis similiter replicatis argumentabant summum pontificem in sede sua debere habere residenciam et tam sibi quam omnibus absenciam tanti temporis interdictam et, quia statuti legem transgressus fuerit et pontificatum Lateranensis ecclesie nunquam intraverit, eum frustra se scribere episcopum asserebant et non esse de iure antistitem

30 a) sic iterum c.; lege Tyrolis, ut habet D. b) prius — imper. in marg.
c) sic aut cā c. d) afflic. c. e) denegabat legendum.

1) Tridenti a. 1327. a m. Ianuar. ad medium Martium stetit.
2) Iohannem Heinricum natum a. 1322. Febr. 12; cf. supra p. 77. et infra p. 112 sq. 3) Margaretam. 4) A. 1330. Febr. 6, Boehmer l. c.,
35 'Ludwig' nr. 1079. Sed A. Huber, 'Gesch. d. Vereinigung Tirols mit Österreich' p. 14. loco Iohannis Vict. inspecito coniecit Ludovicum Heinricho iam a. 1327. hanc gratiam promississe; cf. Chroust, 'Die Romfahrt Ludwigs d. Bayers' p. 62, n. 1. 5) Non eo venit, sed Pergamum a Tridento profectus est. 6) Liguriam Ioh. more antiquorum occiduam
40 Galliae Cisalpinæ partem dicit. 7) Nicolai V. papae pronunciati causam Ioh. commentus est et quæ de Ludovico imperatore coronato sequuntur confuse narravit. 8) Is. 5, 21: Vae qui sapientes estis in oculis vestris; cf. Iob 37, 24. 9) Iam a. 1324. Martii 23. excommunicatus erat. 10) Cf. Wilhelmum Egmond., Mathæus, Analecta vet. ed. 2.
45 II, p. 678, qui Romanos Ludovico privilegia similia exhibuisse dicit.

1328. conferebant¹. Igitur posse ex suis statutis asserunt papam alium se creare, Lûdewicum implicant, ut assenciat^a; nobiles et diversos prelatos, episcopos et abbates advocant, Romanos nobiles pro gloria sue Urbis erigenda, que dudum elanguit, complices facti faciunt et inducunt.* Lûdewicus autem publice declamacionis et vive vocis oraculo se legum inscium et civitatis^b eorum ignorare sancita, se immunem esse velle et excutere manus suas ac impollutas ab hoc negotio conservare^{c. 2}.
cf. Is. 33, 15. Exclamantes omnes dicere videbantur: 'Super nos et^d filios¹⁰ nostros piaculum hoc excrescat, si metas vel regulas excedimus veritatis'. Et lectis atque coram universa multitudine expansis libris³ aures populi demulcebant**.

Queritur ergo et invenitur etatis mature, egregie literature, conversacionis dure, vite pure religiosus¹⁵ de fratrum Minorum ordine Petrus nomine⁴, quem renitentem capiunt, Nycholaum^e vocant et super beati Petri cathedram monstrum ponunt et ydolum in domo Israel⁵ constituunt; cardinales, officiales, curiam ordinant⁶ et laqueum offensionis et scandalum pedibus⁷ 20 ambulancium simpliciter⁸ ponere non formidant. Lûdewicus coronam imperii una cum regina ab eo suscipit,
(Maii 22).

1330. *) *Postea Ioh. in marg. sinistra adscripsit:* [P]eperit^f autem uxor [ei]us filium in Urbe, [su]per quo Urbs et [to]tus populus letabatur et [usque] hodie iocundatur, quem [de] Urbis gloria Romanum [ut] insigniorem ceteris appellavit⁹.
(Maii 17).

**) *Sequuntur a Ioh. deleta:* quia, ut dicit Claudianus¹⁰,
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

a) assenciant c. b) eorum civ. transposita c. c) deest verbum finitum, ut professus est. d) et super *Vulg.* e) Nych. voc. in marg. f) uncis inclusa absca.

1) *Nota et Math. Neuenburg. c. 54, Ioh. Vitoduran. p. 79, Cont. Guillelmi de Nangiaco II, p. 87. referre Romanos ita argumentasse; cf. Müller, 'Der Kampf Ludwigs d. B. mit der röm. Curie' I, p. 180. et edictum Ludovici, Boehmer nr. 994.* 2) *De hoc loco cf. Chroust p. 145* 35 *—150.* 3) *De Marsilii Patavini Defensore pacis Ioh. cogitasse videtur.* 4) *Petrus Rainaldutii de Corvario Reatinæ diocesis.* 5) *Cf. Ezech. 8. 10: idola domus Israel.* 6) *Cf. Eubel, 'Der Gegenpapist Nicolaus V. und seine Hierarchie', 'Hist. Jahrb.' XII, p. 277—308.* 7) *Cf. 1. Petr. 2, 8: lapis offensionis et petra scandali, et Jerem. 18, 22: laqueos abscon-* 40 *runt pedibus meis.* 8) *Cf. Prov. 28, 18: qui ambulat simpliciter.* 9) *Ludovicus Romanus a. 1330. Maii 17. Monaci natus est. De aliis qui similia fabulati sunt cf. Riezler II, p. 453, n. 1; Chroust p. 160, n. 1.* 10) *Cf. infra p. 95, n. 4.*

caput ei flectit, devotum se filium repromittit, cum^a 1328.
consorte sua¹, que eum comitabatur, frequenter sol-
lemnizavit et solacia habuit infinita, et clerus et omnis
populus quasi acrisia² percussus, oculos habens, non vi-
dens, aures, non audiens³, idem agit, quia, ut dicit
Claudianus⁴,

FleBILE^b mutatur semper cum principe vulgus.

Lûdewicus ultra Romam non longe⁵ vadens prelia (*Iun.*)
nulla gessit, Ropertum regem, licet intenderet, offendere
non valebat. Inter filium suum Stephanum et filiam
regis Sicilie⁶ matrimonium, quod postea consumatum
est post exitum suum ab Ythalia⁷, contractavit. Paucos
vel nullos locupletavit, immo infinitos et pene omnes
vacuos dimisit, bene stipendiandos datis caucionibus
literalibus promisit; ex quibus multos vidimus maledi-
centes^c quam benedicentes, inertem imperatorem et in-
utilem Lûdewicum conviciis^d lacerabant. Ex hinc apud
plures nomen sortitur imperiale. A sacrosancta ecclesia
tam ipse quam omnes ei consencientes et adherentes
dire excommunicacionis gladio usque hodie circumcin-
gitur^e et torquetur^{e.8}.

<De^f morte Lûpoldi et Heinrici ducum> et
opposizione Ottonis contra fratres. Capi-
tulum 8^{ms}.

Anno^h Domini M^oCCC^oXXVI^o pridie Kalendas 1326.
Marcii⁹. Fridericus interea¹⁰ sue dominacionis civitates (*Febr.* 28.)
et competa¹¹ perlustravit veniensque Iudenburgam triste

a) cum — infinita in marg. b) Mobile Claud. et supra p. 94, n. **. c) potius
supplendum. d) conv. lac. in marg. add. e) sic c. f) uncis inclusa a Ioh. deleta.
30 g) 7ma a Ioh. corr. 8ma pro XII. deleta. h) Anno — Marcii in marg. post a Ioh. add.

1) Margareta. 2) Cf. Petri Comestoris Hist. scolast., Genesis
c. 52. 3) Marc. 8, 18: Oculos habentes non videtis? et aures habentes
non auditis? O. H.-E. 4) Panegyricus de quarto consulatu Honorii
Augusti v. 302, Auct. ant. X, p. 161. 5) Molaria capta Cisternam
35 usque via Appia profectus est, unde per Velitras Tiburque Romam d.
Iulii 20. rediit; cf. Villani X, c. 76. 6) Elisabeth filiam Friderici
regis. 7) Idem refert Cont. III. Bavarica Chronici Saxonici universalis,
'Deutsche Chron.' II, p. 344; cf. Chroust p. 86; Finke, Acta Arag. I,
p. 426, nr. 281. 8) Cf. supra p. 93, n. 9. Insuper a. 1328. Ian. 21.
40 Iohannes XXII. contra imperatorem crucem praedicari iussit. 9) Hoc
die Leopoldus dux obiit. Cf. Cont. Vindob., SS. IX, p. 722; Cont. Clau-
stroneob. V, ibid., p. 735; Cont. Claustroneob. VII, ibid., p. 755; Kopp V, 1,
p. 208, n. 4 sq.; Liebenau l. c. p. 60, n. 2; Seemüller l. c. p. 121.
10) Post Ludovici in Italiam iter haec perperam narrata sunt, cum
45 in altera recensione (p. 127) Iohannes errorem correxerit. 11) Cf.
supra I, p. 153, n. 1.

1326. nuncium de morte Lûpoldi suscipit fratris sui¹ et manibus iniectis in pilos decerpere cepit et eiulatu maximo exclamare: 'O patrie, germane, decus^a, o dux ducum, gloria militum, formido hostium, in castris militancium cautissime, in consiliis prudentissime, in preliis 5 constantissime, tu inimicorum insecutor acerrime, tu sustentator et informator ac ordinator milicie, tu tui temporis decus insigne, quid michi iam proderit ducere post te vitam? Tu per sudores et labores, germane, fidei conservator, tu magnificus triumphator! Nunc 10 mortis subactus aculeo, perfossus iaculo nos anxios et desolatos in hoc mundo fluctivago reliquisti'. *Hic^b non excellentis corporis, sed agilis miles fuit, animi valde magni et intrepidi, sicut Homerus² dicit de Tydeo:

Maior in exiguo regnabat corpore virtus, 15
et sicut Seneca³ dicit: *Exivit de humili et deformi corpore animus generosus.*

(Febr. 28).

Hic apud urbem Argentinensium diem clausit extremum ibique in maiori ecclesia armorum suorum insignia in eternam sui memoriam pro civitatis eiusdem gloria de- 20 reliquit, in Campo-regis in sepulchro, ubi regina mater eius est condita, sepelitur. Uxorem filiam comitis Sa- 1336. baudie⁴ — vidua adhuc iuvenula moritur —, duas Sept. 30). filias habuit. Quarum unam⁵ post excessum fratrum in Franciam, alteram⁶ in Poloniam dux Albertus Lûpoldi^c 25 filias honorifice maritavit. Heinricus dux, post captivitatem raro plena fruitus corporis sospitate, in civitate 1327. Gracensi Styrie graviter infirmatus moritur* et ibidem

*) Ioh. postmodum in marg. adscripsit: Anno Domini Febr. 3. M^oCCC^oXXVII. in die Blasii in Brukka⁷ Styrie [et^d 30 in] mo[nasterio Minorum] Gracze [sub]terratus⁸.

a) nota medium hexametrum versum; sed cuiusquam auctoris locum Iohannem alludere non crediderimus. b) Hic — generosus (l. 17) a Ioh. in marg. superiore add. c) Lûp. filias delendum. d) uncis inclusa abscisa.

1) Boehmer l. c. p. 178. Fridericum nuntium m. Martii acce- 35 pisse contendit; cf. et regis planctum, Addit. III, 'Friedrich d. Schöne' nr. 383. 2) Immo Statius, Thebais II, v. 417. 3) Epist. moral. 66, 3: potest ex casa vir magnus exire, potest et ex deformi humilique corpusculo formosus animus et magnus. 4) Katherinam. Cf. Cont. Claustroneob. VII, l. c. p. 756; Seemüller l. c. p. 121; Liebenau p. 60, 40 n. 5. 5) Katherinam, quae Engelramo de Coucy priori marito nupsit. 6) Agnetem, quae Bolconi II. duci de Schweidnitz et Jauer nupsit. 7) Ita et Cont. Vindob., cf. infra n. 8. 8) Cf. Cont. Vindob., SS. IX, p. 722; Cont. Claustroneob. V, ibid. p. 735; Cont. Claustroneob. VII, ibid. p. 755; Seemüller l. c. p. 121. 45

in ecclesia fratrum Minorum per fratrem Fridericum¹³²⁷. regem gloriosis exequiis subterratur¹ et^a eius consortem² multa lamentatione deploratur; nam Ionathas et Saul occisi ab armis³ commendantur; et deinde post incineracionem per eandem ducissam^b, suam conthoralem, religiosi fratribus assumptis, scilicet de monasterio Runensi Cisterciensis ordinis et duobus fratribus Minoribus, in Campum-regis, ubi mater et frater quiescunt, sicut predisposuit, transportatur et mira devocione coniugis tumulatur⁴. Cuius animus^c strenuum et corpus armis militaribus firmatum versibus Hectoris strenuitatem commendantibus possumus decorare, quibus dicit⁵:

Cui fulgens auro cassis iuvenile tegebat

Omni parte caput, munibat pectora thorax.

Anno^{*} Domini M^oCCC^oXXVII^o Otto dux, iunior fratrum, devocionis spiritu inflammatus, effectum^d sue petitionis, scilicet de duobus generosis filiis⁶ divinitus sibi datis, volens Domino compensare querit ab abbatibus Cisterciensis ordinis, ubi in omni loco dominacionis sue magis aptum et ordini congruum^e ad erigendum monasterium valeat repperire, in quo monastica exerceatur disciplina et continuetur monachorum instauracione iugiter laus divina.** Qui⁷ circumlustrantes in conclusione moncium in Styria super fluvium Murtzam, versus aquilonem intrantibus Austriam locus se optulit silvis, pascuis, piscacionibus et ad victualia sustentacula clare situs; quem empcone, commutatione, donacione propriarum rerum de fratrum consensu elegantissime ordi-

*) *Hic Ioh. postea novum capitulum incipere volens in marg. adscripsit: De fundacione monasterii Novi-montis et opposicione ducis Ot[tonis] contra fratres, reconciliacione. Capitulum XIII^m.*

**) *Ioh. in marg. add.: Hoc anno nascitur Fridericus dux, 1327. Ottonis ducis filius⁸. (Febr. 10).*

a) et — commendantur et (l. 4) in marg. scripta huc pertinent; adde per. b) suam duc. transposita. c) an. str. et inter lineas Ioh. add. d) emendavi O. H.-E.; affectum c. e) locum supplendum.

1) *Hoc alibi non traditum est.* 2) *Elisabeth de Virneburg.* 3) *Cf. 2. Reg. 1, 22 sq.* 4) *Cf. Cont. Claustroneob. VII: et sepultus est in Chungsvelde; Liebenau p. 60, n. 3.* 5) *Ilias Lat. v. 228 sq.* 6) *Friderico et Leopoldo.* 7) *Ottonem abbatem S. Crucis solum dicit Cont. Zwetl. III, l. c. p. 668.* 8) *De tempore, quo natus sit, alibi non tradito cf. infra recensioem B. D, p. 131.*

1327. navit et nomen loci Novum-montem appellavit. Rebus et possessionibus, privilegiis, libertatibus eximie decoravit¹.

Causa^a huius cenobii construendi fuit, quia materam² suam in coniugio duxerat, que sibi in tertia linea adherebat; nam mater Ottonis ducis, regina Elizabeth,⁵ nata fuit de Meynardo duce Karinthie et Elizabeth regina, relicta Chunradi regis, matre Chunradini, qui periit in Ythalia, et fuit soror Heinrici ducis Bavarie, qui genuit Stephanum, qui fuit pater huius Elizabeth consortis Ottonis; et sic dispensacione optenta construere¹⁰ monasterium ad penitenciam est iniunctum, et singulariter ordinem hunc elegit. In^b quo viget caritativa hospitalitas, vite monastice et cenobitalis communitas, morum honestas et regularis observancie austeritas; ubi vituperatur [mal]a voluntas, simul comedere, simul¹⁵ bibere, pariter laborare, nichil habere proprium commendatur. Paupertas voluntaria et continencia, castitas, humilitas devotatur. Quod monasterio Sancte Crucis famoso et religioso subesse voluit³. Ex quo primum abbatem Heinricum⁴, virum circumspectum temporalibus²⁰ et spiritualibus, assumpsit, cuius dispensacione in primo flore non modicum novella plantula succrevit, immo incrementum [floris] maximi tempore suo sumpsit.

1328.
(Aug.-Sept.),
Matth. 13,
25-28.

Suscitavit autem Deus spiritum vertiginis, quem miscuit⁵ inter fratres, sicut *inimicus homo zizania^c in*²⁵
medio tritici seminavit. Nam porcionem substance se contingentem Otto postulat, per expeditiones et gwerras Friderici civitates, castra, iura, iudicia, mutas impignorata considerat, neque se neque consortem tam precelsi germinis cum sua clyentula honore debito et precipue³⁰ pro cottidiano victu et necessario revereri et respici asserit et propallat^d, se suarum rerum velle esse dominum et principem asseverat. Quod Fridericus et Albertus dissimulantes cogitabant, sicut leviter vel occasionaliter fratris animo incidisset, sic subito saniori utentem^e con-³⁵

a) Causa — elegit (l. 12) in marg. b) In — sumpsit (l. 23) in inferiore marg., quibusdam abscessis. c) in medio trit. ziz. sem. a Ioh. transposita c. d) sic c. e) cons. ut. a Ioh. transposita.

1) Cf. Lindner, *Monasticon dioc. Salisb.* p. 85—88. 2) *Elisabeth filiam Stephani ducis Bavarie Inferioris. Avus ergo Elisabeth frater*⁴⁰
aviae Ottonis erat. 3) Cf. *Cont. Zwettl. III.* p. 669. 4) *I. Spanhalb, monachum S. Crucis.* 5) *Is. 19, 14: Dominus miscuit in medio eius spiritum vertiginis.* O. H.-E.

silio pertransiret^a; simul eciam ponderantes terram non 1328.
 posse scindi nisi cum maximo rerum et hominum in-
 habitantium dispendio, qui actenus unus populus, una
 gens, unum dominium exitere et uni semper principi
 5 vel pluribus, unitis tamen, pariliter et utiliter paruere.
 Persistente Ottone in sua intencione, quorundam consilio
 robustatus^b, fratres nimium stupentes nullatenus consen-
 ssum suis conatibus prebuerunt. Et ortum est per
 Austriam et Styriam excidium grave satis¹; nam quidam
 10 Ottoni fortissime adhererunt dicentes eum non irra-
 tionabiliter concitari, alii fratribus astiterunt dicentes
 non competere fratrum vel terrarum coherenciam ab in-
 vicem sequestrari. Alii se subtraxerunt dicentes eis
 factum displicere, sed non sine periculo eorum isti vel
 15 illi parti per consilium vel auxilium complacere, potius
 velle medios residere, fratrum utrobique gratiam reti-
 nere. Interea Otto reges Ungarie² et Bohemie implorat
 et ad suum favorem inclinat. Rex Ungarie fratribus
 super hoc scribere deliberat, et dum persuadere non
 20 posset, gentem in adiutorium Ottonis copiose multitu-
 dinis destinat, et Bohemie rex in persona propria se
 presentat; quibus Otto cum suis in occursum properat;
 Austrie ex altera parte Danubii finitimas civitates,
 oppida, municipia, spolia^c obsident et devastant. Rex
 25 autem Ungarie, videns se Ottoni ad momentum utiliter
 placuisse et zelum suum pro eodem sufficienter reliquis
 fratribus expressisse, populum suum revocat, ut^d in nullo (Sept.).
 amplius terram ledant³. Rex autem Bohemie, *que *f. 36'.
 instrumentis machinarum vel fossorum laboribus acqui-
 30 sierat⁴, ea sibi concathenavit, dicens ea se pro stipendiis
 secum militantium servaturum, et sicut ursus rapinam
 compressam in ungulis non deserit, sic reddere inden-
 tata nullatenus acquievit^e.

a) cf. infra p. 100, n. d.

b) lege robustato. O. H. - E.

c) sic c.

d) et c.

35 e) acquiescit corr. acquievit c.

1) Cf. *Ann. Mellic.*, l. c. p. 512; *Ann. Matsee.*, l. c. p. 828; *Cont. Ziwetl.* III, l. c. p. 669; *Chron. Aulæ-regiæ* II, c. 20, p. 456 sq. *Inter discordiarum causas Ioh. eam oblitus est, quod Otto fratres cum Ludovico rege pacisci aegre tulerit.*

2) *Carolus I. Robertum.*

3) *Pax inter Carolum I. Robertum regem Ungariæ et Fridericum regem eiusque fratres Sept. 21. apud Bruck icta est.*

4) *Quæ Chron. Aulæ-regiæ et Cont. Ziwetl. III, l. c. enumerant.*

De^a reconciliacione fratrum [a]d invicem et cum rege [B]ohemie et obitu regis [Fri]derici. Capitulum 9^{mb}.

1328.
(Sept.-Oct.).

Dux autem Otto cum fratribus ad colloquium veniebat, ab amicis¹ admonitus iam se errasse et ex-
orbitasse a vestigiis salubris consilii senciebat. Dies
eciam placiti Iohanni regi Bohemie indicitur, ut veniat
et, si quid ad rationem iusticie pertineat in hoc facto,
suscipiat et ad amicitiam conducere se permittat. Et
dum coirent anno^c Domini M^oCCC^oXXVIII^o, rex Iohannes
a longo detracto cappucio pro reverencia Friderici, Fri-
dericus autem manu modicum pilleo elevato sibi invicem
salutationis officium prebuere. Iohannes in hoc se re-
putans contemptui reputari, ad conveniencia placita non
poterant convenire, cum nullomodo pro tunc rex Io-
hannes inungulata sibi restituere consentiret dicens, si
Fridericus regis filius vel rex esset, ipse^d imperatoris
filius et rex esset; dubium, quis esset alteri preferendus.
Otto autem non occulte, sed palam dixit, si sua sic
ambiret et resignare differret, promissa sibi facta trans-
grediendo tetre oblivionis opprobrio macularet.* Altera
dies eligitur, in qua placita sibi complaudunt, ut Iohanni
regi determinata summa pro resarcicione daretur, ut satis-
faceret hiis, qui sine stipendiis non suffecerant militare.
Et ita in amicitia sunt firmati, ut Fridericus et ipse cepe-
rint se invicem diligere et familiaria colloquia commiscere.
Iuramenta omnium civitatum laxantur, que regi Iohanni
fecerant, et ducibus resignantur. Letatur populus terre
et leticia immoderabili gratulatur, quod aufertur ab eis

1329.
(Febr. 23).

*) *Ioh. in marg. add. abscisa ex parte: . . . um Fridericum².
Moritur ultima soror ducum, Gûta comitissa³.*

a) *inscriptio capitis in marg. ex parte abscisa.* b) 9^m *pro deleto XIII^m c.*
c) A. D. M^oCCC^oXXVIII^o *in marg.* d) *ipsum . . . esse legendum; modo sermonis Ger-*
manici haec scripta, ut et infra l. 21. et saepe alibi.

1) *Cf. Cont. Zwetl. III: tandem discordia fuit per ministeriales
sedata.* 2) *Fortasse Fridericum filium Ottonis ducis natum (supra
p. 97) Iohannes h. l. iterum adnotavit.* 3) *De Öttingen; cf. infra
p. 103; Cont. Zwetl. III, l. c. p. 669 (Febr. 23); Cont. Claustroneob. VII,
l. c. p. 755; Liebenau p. 60, n. 4; Seemüller, 'Mitteil. d. Instit. f. Österr.
Geschichtsf.' XIV, p. 121 (Mart. 5).*

oppressio Bohemorum et priorum denunciata fuit 1328.
obsecutio dominorum. Unde Boecius¹:

*Reditu^a proprio singula [gaudent^b],
repetuntque^c suos neque recursus.*

5 Hiis ita se habentibus et fratribus concordatis, ut 1329.
hec procella de cetero non exurgeret inter eos, Ottonem
ad invisenda superiora loca et tuenda loco Lûpoldi² iam
heu dolor! sublatis de medio avexerunt*. Moram autem
trahente Ottone et negociis se variantibus Fridericus
10 rex in castro Gutenstain, ubi propter refrigerium caloribus
et temperamentum aeris se transtulerat, anno Domini
M^oCCCXXX^od in octava ephyphanie³, ut quidam dicunt, 1330.
apoplasiaco^e morbo, alii dissenteria, alii paralisi per-
Ian. 13.
cussus, et prevalente incommodo, bona devocione et
15 liberali testamento per ecclesias et monasteria disposito,
ex hoc seculo emigravit et in loco sue fundacionis in
Mûrbach^f regalibus exequiis tumulatur⁴. Sepulchrum
eius regio titulo eximie est, sicut cernitur, insignitum.
Moritur et consors Ottonis ducis domina Elizabeth et (Mart. 25).
20 ad monasterium Novi-montis deducitur et diligencia
Alberti ducis magnifice sepelitur⁵. Ipsumque mona-

*) *Seq. deleta*: et ut civitates^g Friderico iuratas, a iura-
mentis solutas, Ludewico denunciaret fidelitatem in
reliquum conservandam. *In marg. Ioh. scripsit*: XXIX°
25 regina conthoralis Friderici⁶, et infra, quae postmo-
dum delevit: Albert[us]^h monasterio . . .^h Karinthe,
quod fundare cepit⁷.

a) redituque suo Boeth. b) gaudent Ioh. h. l. omisit, sed habet infra p. 134.

c) repetunt proprios Boeth. d) M^oCCCXXVIII^o corr. M^oCCXXX^o c. e) sic c.

30 f) Mûrbach c. g) civitatibus . . . iuratis . . . solutis legendum. h) abscesa.

1) *De consol. phil.* III, 2, 35. et 34. 2) *Interim Albertus terras
Suevicas Habsburgensium rexerat; Otto a. 1329. Maio - Aug. eo peruenit.
Cf. Cont. Novimont., SS. IX, p. 669.* 3) *Diem et Cont. Novimont.
p. 670, Ann. Zwetl. p. 681, Cont. Claustro-neob. VII. p. 755, Necrologia
35 Wettingense, S. Rudberti Salzburg. (Ian. 14), can. Spir., alia, notitiae
genealogicae ed. Seemüller l. c. XIV, p. 121. habent. In castrum Guten-
stein a. 1329. exeunte certe non propter refrigerium caloribus se recepit;
cf. Kopp V, 1, p. 328.* 4) *Cf. Ann. Mellic. p. 512; Cont. Novimont.
l. c.: suspensus in sarcophago; Ann. Zwetl. l. c.; Cont. Claustro-neob.
40 VII. l. c.; notitias genealogicas modo laudatas.* 5) *Cf. Cont. Novi-
mont. p. 670; Cont. Claustro-neob. VII. p. 755; Ann. Zwetl. p. 681.
6) De eius obitu, a. 1330. Iul. 13, tractari videtur; cf. infra p. 103.
7) De quo monasterio sermo sit, scire non possumus; certe non de
Gaming in Austria Inferiore sito.*

1330. sterium funere suo non modicum gloriatur et ferventiori favore omnium in posterum adamatur.

Rex eciam Ungarie una cum regina¹ institit, ut regine sororem, filiam regis Kracovie², duceret, multa in dotalia promittit. Sed missus Nycholaus, tunc curie sue notarius, Padensis plebanus, de negotio experiri, interea deliberatum est cum filia regis Bohemie³ nuptum contrahere, quia commodius esset terre.

Albertus, quamquam non esset compos membrorum, utpote manuum atque pedum, nec abilis ad opera militaria, sed impotens ad arma, mira tamen industria atque providencia incumbencia terre obstacula et negocia necessaria in omnibus cum sapiencia et modestia gubernavit⁴; consilio⁵ enim pollet, cui vim natura negavit, et, <sicut^a dicit Tullius⁶>, parum^b pro sunt arma foris, nisi fuerit^c consilium domi. Quam infirmitatem sibi^d divina permissione quam humana illacione^{e, 7} debemus intelligere contigisse anno^f Domini M^oCCC^oXIX^o, quia Dominus flagellat omnem filium, quem Hebr. 12, 6. recipit, iuxta Salomonem⁸, et in Apocalypsi⁹: Ego, quos amo, arguo et castigo. Et mirum dictu, in tam arduis quam eximiis causis in vehiculo gestatorio semper Iob 1, 22. vectus nil contra Dominum murmuravit nec labiis peccavit nec contra Deum stultum aliquid^h est locutus, sicut de beato Iob scriptura sacra dicit, quia amator et emulator virtutis cordi suo infixerat, quod Prudentius⁹ dicit:

Vidua est virtus, quam non paciencia firmat.

a) sicut — domi in marg., uncis inclusa deleta. b) parvi enim sunt Cic. c) est Cic. d) supple tam. O. H. - E. e) Ioh. inter lineas add.: ei. f) A. D. 30 M^oCCC^oXIX^o in marg. g) apoc c. h) quid Vulg.

1) Elisabeth. 2) Margaretam Ladislai Lokietek filia. 3) Guta; cf. Chron. Aulae-regiae II, c. 31, p. 492; Gesta Bertholdi ep. Argent., Bochner, Fontes IV, p. 303. Otto et Iohannes a. 1330. Maii 9. convenientes hanc desponsationem pactis firmaverunt. 4) Similiter Cont. Novimont. l. c. morte Elisabeth ducissae, uxoris Ottonis, narrata Alberto II. laudes tribuit. 5) Nota verum: Consilio pollet, cui vim natura negavit. 6) De off. I, 76. 7) Ioh. in posteriore recensione narravit Albertum interfuisse coenae, qua Elisabeth uxor Ottonis ducis venenum in cibis sumpserit; Kopp V, 2, p. 36. alique inde concluderunt Albertum ipso veneno sumpto debilitatem membrorum incurrisse; immo eum iam diu antea infirmum extitisse hoc loco evincitur; cf. supra n. 4. 8) Immo in epistola ad Hebraeos 12, 6. 9) Psychomachia v. 177; cf. supra I, p. 290.

Anno^a Domini M^oCCCXXIX^o obiit Gûta comitissa¹ 1329.
in vigilia beati Mathye, et Elizabeth regina Friderici²; *Febr.* 23.
duas filias³ reliquit, quarum casus inferius est notatus.

a) Anno — notatus *Ioh. postea alio atram. add.*

5 1) *Cf. supra p. 80, l. 1—5. et p. 100, n. 3.* 2) *Quae a. 1330.*
Iulii 13. obiit; cf. Cont. Claustroneob. VII, l. c. p. 756. 3) *Elisabeth*
et Annam.

INCIPIT^a LIBER QUINTUS. (REC. B. D. A2).

De electione Friderici et Ludewici et coronacione utriusque. Capitulum I.

1314. Anno Domini superius tacto^b, scilicet M^oCCC^oXIII^o, Fridericus^c et Ludewicus ad locum electionis, scilicet 5 Franchenfurt^d, quo poterant gloriosius convenerunt. Civitas Ludewico patuit, ex eaque mercatum victualium sufficienter habuit. Fridericus extra muros cum suis in una parte Mogi fluminis castra locavit¹, et ea que per Reni alveum mittebantur sibi manus hostilis diripuit, 10 et ob hoc populum suum fames aliquanter pressit.* Et cum concordare non possent electorum vota,

Yliacos^e intra muros peccatur^f et extra²,

(Oct. 20). quia^g intra urbem Ludewico, extra^h urbemⁱ votivis plau- 15
(Oct. 19). sibus honor regni acclamatur Friderico, et eclypticata^k

- *) *Hoc loco add. A2: Et dum electores in suo officio processissent, divisi sunt; nam episcopus Coloniensis, Rudolfus comes palatinus, germanus Ludovici, Hermannus³ marchio Brandenburgensis una cum Henrico duce Carinthie Fridericum ducem Austrie eli- 20 gunt, Ludovicum vero Moguntinensis et Treverensis episcopi, Iohannes dux Saxonie senior, Volkmarus marchio Brandenburgensis, Iohannes rex Bohemie, filius imperatoris Henrici septimi⁴. Cum itaque concordare, ut supra l. 12.* 25

a) libri et capituli inscriptiones minio scriptae B1. b) supradicto D.
c) Ludovicus igitur et Fridericus ad locum — veneranda (p. 106, l. 9) A2.
d) in Frankfordia A2. e) Yl. — extra om. A2. f) portatur a Ioh. corr. peccatur B1.
g) dele quia cum rec. A p. 65. O. H. - E. h) extra urbem om. D. i) seq. Friderico delet, B1. k) eclyptata a Ioh. corr. eclypticata B1. 30

1) Cf. supra p. 65, n. 1. 2. 2) Horatii Epist. I, 2, v. 16.
3) Heinricus. Qui Maii 1. apud Bacharach Friderico adhaesit, postmodum autem Oct. 23, in Ludovicum consensit. 4) Cf. supra p. 65, n. 3.

amicicia ab invicem discesserunt. Fridericus Mogum 1314.
 fluvium transvadans^a, habens secum paucos* pre ceteris
 sibi familiares, in civitatem que Bunna dicitur venit^b,
 que est territorii et iuris presulis Coloniensis, transmisit-
 5 que¹ ad Aquenses, ut sibi ad sedem Karoli introitum
 condonarent. Quibus respondentibus se preventos et
 iam^c devinctos aliis pactis iuxta suas sanciones^d vellent^e
 prius utriusque potenciam experiri et sic ad hunc vel
 ad illum esse benivolos et paratos^f. Interea Friderici
 10 populus, Heinricus dux Karinthie et Heinricus comes
 Goricie cum aliis magnis viris relictis tentoriis ad prop-
 ria reditum paraverunt². Non modicum de terre in-
 colis timorem cum^g famis inopia habuerunt, ita ut in
 campis *rapularum eduliis foverentur³, et plures celeri ^{*f. 102.}
 15 novo tyrocinio velud fugitive milites effecti dignitatis
 illius tytulum sine bellico preconio ad propria repor-
 tarent. Ludewicus autem comites et nobiles circa
 Aquensem civitatem sibi favorabiles habens potencialiter
 introivit et cum consorte sua, filia ducis Polonie⁴, coro- ^{(Nov. 25).}
 20 natus officium regium tam ibi^h quam in Colonia⁵ in ^{(Dec.).}
 feodis concedendis et in aliis expedivit, veniensque in
 Spiram⁶ similiter iuxta priscam consuetudinem que ad 1315.
 novi regis actum pertinent sollempniter adimplevit. ^{(Mart.).}
 Civitatem Noricorum, Augustam, Bawariam, Bohemiam,
 25 Franconiam inferioremⁱ, Ribauriam, excepta dicione
 Coloniensis presulis, cum aliis angulis regni pluribus
 habuit regique nominis tytulo fungebatur et in civita-
 tibus sui favoris curias honorifice celebravit. Fridericus
 autem in ecclesia beati Cassii in civitate predicta⁷ Bun-
 30 nensi ab Heinrico episcopo Coloniensi coronatur et rex 1314.
 rite electus, iustus, potens, sapiens et abilis^k proclamatur. ^{(Nov. 25).}

*) *Pro paucos habet A2: comitem Meinhardum de Orten-
 burg⁸ et alios nobiles complures atque.*

a) transvadens D 1. 2. b) venit om. D. c) prev. iamque D. d) sanciones
 35 a Ioh. corr. sanciones B 1. e) sic et A; velle legendum. f) cf. supra p. 65, n. h.
 g) et f. inopiam a Ioh. corr. cum f. inopia B 1. h) ibi om. A 2. i) Franciam
 Orientalem A 2. k) agilis D.

1) Cf. supra p. 65, n. 4. 2) Cf. Mühling l. c. p. 83, n. 4.
 Heinricus comes Goriciae iam a. 1315. Ian. ex. Civitatem redierat; cf.
 40 Ann. Foroiul., SS. XIX, p. 220. 3) Cf. Ann. Foroiul. p. 219, a. 1314:
 exercitus comitis (Heinrici Goriciae) septem diebus nihil comedit
 nisi rapas. 4) Cf. supra p. 66, n. 1. 5) Cf. ibid. n. 2. 6) Cf. ibid.
 n. 4. 5. 7) Supra l. 3. 8) Cf. K. Tangl, 'Archiv f. Österr. Gesch.'
 XXXVI, p. 107; supra p. 65, l. 18.

1314. Hic Austriam, Styriam, Karinthiam, Sweviam superiorem et in earum complexibus fortissimos habuit adiutores, se quoque regio nomine tytulavit et curias in locis famosis sibi favorabilibus indixit et suis temporibus magnifice festivavit, et^a, sicut scribitur in libro Regum, post mortem Zambri regis *divisus est populus in duas partes. Media pars sequebatur Tebni et media pars Ambri.*^{*}

1313. (Oct. 28). Hoc anno moritur regina Elizabeth Romanorum in Austria, ducum Austrie genitrix veneranda, cuius corpus ad Campum-regis, quod monasterium ipsa construxerat, est transvectum¹. Non autem mirandum, si a sua compage ^{*f. 102^r.} regnum solidum scissum est in causa^b istorum duorum; nam nobilitate, dignitate, generositate pares videbantur, sed divitiis et potencia alter altero^c plurimum preminebat. Hos et multos Alemannia genuit, qui ad regni gubernacula sufficerent, nisi eos fortuna emulacione virtutis in perniciem mutuam armavisset. Nam mortuo Karolo tercio huius nominis quedam pars Ytalici populi, sicut^d est habitum in premissis², Berngarium ducem Fori-lulii, alia Widonem filium ducis Spoletani sublimavit regia dignitate. Ex quorum controversia sicut ex horum tanta strages ex utraque parte^e, tantus-
Matth. 12, 25. que humanus sanguis effusus est, ut iuxta dominicam vocem regnum in se ipsum divisum desolacionis pene incurreret miseriam, et episcopis, abbatibus, prelatibus, ducibus, marchionibus, comitibus divisus ab invicem, diversificam intencionem gererent ad hunc et ad illum. Sed nec multum abusivum fuit, licet videretur de eo, quod in loco debito Fridericus non extitit coronatus, quia post mortem^f Heinrici in Apulia, ut in cronicis imperatorum³ legimus, Philippus frater eius in Moguncia rex ordinatur, Otto dux Saxonie in Colonia et Aquisgrani sollempniter consecratur, prout^g

1315.
(Maii 11).

*) A 2 hoc loco addit, quae infra p. 107, l. 26 — 29. leguntur: Interea Fridericus consortem suam in Basileam vexit ibique sollempnibus habitis nupciis eam cum maximo tripudio populorum circumquaque confluentium coronavit.

a) et — Ambri (l. 7) om. A 2. b) tam a Ioh. corr. causa B 1. c) sic B 1. D. A 2; alteri A. d) sicut — premissis a Ioh. add. in marg. B 1, habet D. e) supple facta est ex rec. A. O. H. - E. f) mort. om. D 1. 2; obitum D 3. g) prout — expressum a Ioh. in marg. add. B 1.

1) Cf. supra p. 66, n. 10. et p. 70, l. 26 sqq. 2) Cf. supra I, p. 34. 37. 46 sq. 109. 3) Cf. supra p. 67, n. 1.

superius^a est expressum¹. Arnulfo eciam imperatore mor-^{Reg. 899. 900.}
tuo (et^b Ottinge^c, postea Ratispone² tumultato), proceres et
optimates regni in Forchaim convenerunt^d, quod est oppi-
dum Orientalis Francie non magne^e estimacionis, ibique
5 Ludewicum imperatoris^f Arnulfi^g filium regem super se creant
regisque ornamentis indutum in fastigio regni^h locant. Sed suf-
ficient de hoc dicta.

Deⁱ dispositione utriusque ad futuras concer-
taciones. Capitulum II^m.

10 *Anno^k Domini M^oCCC^oXV^o Fridericus dispositis^{*f. 103. 1316.}
rebus circa Renum (et¹ Sweviam) in Austriam rediit³ ibi-
que exercitum in adiutorium regis Ungarie parat contra 1317.
virum nobilem Matheum de Trentscha, qui regi adversa-
rius pluribus annis existens^m regno et regi multas molestias
15 etⁿ contumelias inferebat. Castrum igitur eius quod Chu-^{(Oct.).}
mare⁴ dicitur ad regis Ungarorum complacenciam obsidet
et artatum pugnatorum constancia, licet alveo Danubii
cingeretur, optinuit regieque dicioni subiecit eiusque sin-
gulari^o amicie se devinxit. Rex quoque, gratum reputans
20 quod factum est, lancem equam vicarii servicii repromittit,
sub qua confidencia letus Fridericus est regressus.

Leupoldus autem frater eius iam pridem in oppido 1315.
quod Selczen dicitur super fluenta Reni posito presidia
collocavit et quantum valuit fautores Ludewici circum-
25 quaque positos, tam nobiles quam civiles, per se et per
alios conturbavit⁵. Interea Fridericus consortem suam
in Basileam vexit ibique sollempnibus habitis nupciis
eam cum maximo tripudio populorum circumquaque con-^{(Maii 11).}
fluencium coronavit⁶.

30 a) est sup. D. b) uncis inclusa a Ioh. deleta B1, exhibet D. c) Ottinge
postea a Ioh. add., sed rursus deleta B1. d) conv. om. D. e) in agone D.
f) imp. a Ioh. add. B1, exhibet D. g) seq. regis a Ioh. delet. B1. h) regis a
Ioh. corr. regni B1. i) inscriptio capitis minio scripta B1. k) inde ab A. D. M^oCCC^oXV^o
ad disponebat (p. 109, l. 21) integrum fere caput exhibet A2. l) et Sw. deleta B1,
35 habet A2, om. D. m) extitit D. n) mol. intulit. Castrum A2. o) amic. sing. a
Ioh. cursus gratia transposita B1.

1) Locus, quem Ioh. laudavit, et in C3 et in D deperditus est.
2) Cf. supra I, p. 37, n. 1. 3) Rerum series in hoc capite, ut in A,
admodum confuse tractatur; in Austriam Fridericus a. 1316. Febr. ex.
40 rediit, quae sequuntur ad a. 1317. spectant. 4) Cf. supra p. 68, n. 1—3.
5) Cf. ibid. n. 4. 5. 6) Non Fridericus, sed Heinrich archiepisc. Colo-
niensis Elisabeth reginam coronavit; cf. Zeissberg, 'SB. d. Wiener Akad.,
Phil.-hist. Cl.' CXXXVII, p. 85. et supra p. 67, n. 2. 3.

1315. (Sept.-Oct.). Ludewicus Rudolfo palatino, fratri suo, infestus¹ castra, municiones, homines eius et quidquid^a sui iuris fuerat et ad eum pertinuit totis viribus occupavit et expugnans obsidionibus gravibus ad se traxit, fraterne caritatis asserens violatorem, huius scissure auctorem et⁵ tocus regni per consequens turbatorem^b, contra fas^c et ius Friderici^d in fraternum obprobrium adiutorem; castris ergo pluribus et municionibus fratris obtentis², usque ad obitum persecucionem ei intulit, dumque avelli a Friderico non posset, adeo variis eum molestiis laces- 10
1317. sivit, ut non longe post cum consorte sua³, *que filia
*f. 108'. regis^e Adolphi fuerat, in Austriam commigraret et sui status angariam deploraret. Quo cum consorte defuncto⁴ Ludewicus filiis ablata restituit et in amicitiam suam^f strinxit. 15
- 1321? Fridericus autem, sine potencia virium Ludewicum videns nullatenus contundendum^g, regem alloquitur Ungarorum, de vicario obsequio commonens repromisso. Qui respondit milites sine stipendio se nullatenus habere posse, sed in hoc eius^h parere valeretⁱ volitis, si terram 20
dotalicii sororis sue Agnetis, quondam regine Ungarie, relicte regis Andree, scilicet Scuttam^k et Bosonium, regno suo restitueret et laciniam disiunctam dudum in
(Nov. 21)? conpagem pristinam resarciret. Quod dum Fridericus aliquantulum animo contractaret, postremo apcius esse iu- 25
dicans sorori^l dotem suam aliis preventibus compensare quam regis adiutorio, quod efficax ad suum esset consumandum propositum, se nudare^m. Quo placito terminato, ut in tempus statutum essent Ungari parati, condicunt, et regeⁿ possessione Bosonii et illius districtus 30
apprehensa, ab invicem discesserunt⁵.
1315. Leupoldus eciam Friderici regis frater, ut suam et fratris ad imminentes causas vim augeret, gentem Swicensium in montibus positam, nullius domini iugo pressam, armis inexercitatum, sed pastoralibus et pascualibus ex- 35
ercitiis enutritam, forti et preclaro militum et nobilium

a) hquit a Ioh. corr. quidquid B 1. b) perturb. D 2. c) fas et om. A 2.
d) in fr. oppr. Friderico adiutorium prebens A 2. e) seq. fuerat delet. B 1. f) suam om. D; adde eos. g) contendend. D. h) par. eius vellet volitis A 2. i) se valere legendum; cf. supra p. 100, n. d. k) Scuttam D. A 2. l) sororis sue D. 40
m) deest verbum finitum. n) regee B 1, quo deleto Ioh. scr. rege, et ita D. A 2; a rege, ut Böhmer habet, legendum.

1) Cf. supra p. 69, n. 4. 2) Cf. ibid. n. 5. 6. 3) Mechtilde; cf. ibid. n. 7. 4) Cf. ibid. n. 8. 9. 5) Cf. supra p. 70, n. 1--3.

adiit exercitu, confidens, ut eos subiceret et ad sua¹³¹⁵.
fratrisque regni servicia coherceret. Qui libertatem
tueri volentes, fedus cum aliis circumsedentibus common-
tanis habentes, duci introitum concesserunt statimque
5 conclusis inter artitudines moncium restiterunt et quasi (Nov. 15).
ybices¹ de montibus scandentes lapides miserunt, plu-
rimos^a occiderunt, qui se defendere neque^b evadere nullo
modo potuerunt. Ceciderunt ibi quatuor de Tokkenburch^c
viri nobiles et potentes cum pluribus, ita ut diceretur
10 ibidem flos^d milicie corruisse². Dux ipse informacione^e
cuiusdam, qui observabat semitas exitus^f, vix evasit et
inposterum semper de morte nobilium seviebat.

Ludewicus, audiens Fridericum circumquaque allec-
tionem^g militum contra se eligere^h, nec ipse se remissius
15 habebat. Que habere poterat distribuebat, obligaciones
plurimas faciebat, nobilibus et militibus beneficia pro-
mittebat et ad defendendum se contra forciozem armatus
suum atriumⁱ muniebat³; et sic uterque regia gloria pre-
fulgens, alter^k alteri ponere offendicula comminatoria
20 satagebat et molestias quas poterat rabido corde sedule
disponebat, iuxta¹ Boecium⁴, qui dicit^m:

*Vides sedere celso
Solii culmine reges,
Purpura clarosⁿ nitente,
25 Septos^o tristibus armis,
Ore torvo comminantes,
Rabie cordis anhelos.*

De expeditionibus Friderici diversis, de^p re-
conciliacione Iohannis regis Bohemie et
30 Heinrici ducis Karinthie et quibusdam
aliis. Capitulum III.

Anno^q Domini MCCCXVI. Fridericus rex coacto in 1316.
unum exercitu per Karinthiam transiens et montana
civitatem^r Ezzlingam parciū Ludewici obsedit^s; et celeri (Aug.).
35 quidem accessu in loco qui Cantus-avium dicitur castra

a) post plurimos unum folium periit B1; manus s. XV. in marg. inferiore folii 103'. scripsit: Hic deficit c. III. libri quinti cum sequentibus. b) et evad. non pot. ullo D3. c) sic A; tochenb. D; Tokhenburg A2. d) florem D3. e) ex inf. D2. (A2?); informacionis D3. f) exiens A2. g) sic D1. 3; collectionem A2; 40 electionem D2. h) colligere A2. i) arcum mouebat D3. k) alteri alter D3. l) iuxta — anhelos (l. 27) om. A2. m) ait D3. n) claros om. D. o) septo nit. D3. p) sic supra I, p. 179; et D. q) A. D. MCCCXVI. — acclamari (p. 110, l. 16) A2. r) et civ. D2. s) obsidet D1.

1) Cf. supra p. 70, n. 5. 2) Cf. ibid. n. 6. 3) Cf. Luc. 11, 21:
45 Cum fortis armatus custodit atrium suum; ib. v. 22: Si autem fortior
eo superveniens. 4) De cons. phil. IV, 2.

1316. locat^a in suburbio civitatis et diversa instrumenta, ut
 fluvium Nekarum^b a suo alveo dividat, elaborat, sed
 frustra, quia cives machinis et iaculis operarios coherce-
 bant^c. Et dum nichil proficeret, versus aquilonem in mon-
 tem castra transfert, civitatem plurimum arcebat^d. Lude-
 wicus Treverorum archiepiscopum^e et Bohemie regem
 ex Bohemia venientes accersit, obsidionem solvere cogi-
 tans ex altera parte super litus Nekari^b castra figit.
 Inter partes autem prelium cotidie prestolatur^{e*}, tandem
 in adaquacione iumentorum modo quodam lento in medio
 fluminis a famulis inchoatur, quousque accursante^f robore
 exercitus utriusque in crepusculum, accensis eciam ad
 hoc torticiis^g, traheretur. Equis plurimis cesis, mille
 septingentis^h hominibusⁱ, paucis mortuis^k, nonnullis cap-
 tivis^l, prelium dissolvitur, et neutri parti victoria po-
 terat acclamari^{1.*}.

Hic eciam papa² regnum Polonie relevavit, quod
 olim defecit, missa corona et titulo regalis nominis
 1320. Lottoni duci Kracovie^{n. 3}, auctoritate et censu beati Petri
 illud roborans confirmavit. Novum ordinem fundavit
 1319. militarem contra paganos⁴, quem appellavit milites Iesu
 Christi.

1315. Hoc anno Wikardus^o Salczpurgensis episcopus mori-
 tur; qui dum quorundam sanctorum corpora in sua eccle-
 sia disposeret elevare⁵, invaliditudine corporis spasmi^p et

*) A 2 addit: Cecidit ibi comes de Cirschberch⁶, vir no-
 bilis parcium Friderici.

a) locat om. D. b) neckar. D 1. c) cohercebat D 3. d) exacerbat D;
 fortasse exercebat legendum. e) episcopum et Boemorum A 2. e*) prestolatum D. 30
 f) occurs. D 2. g) torticiis D 2; corticis D 3. h) ducentis D 3. i) desideratur
 verbum quoddam ut presentibus. O. H.-E. k) mortuis om. D 2. l) captivatis A 2.
 m) in D sequuntur quaedam de electione et rebus gestis Iohannis XXII. papae, non ex libro
 Iohannis excerpta, quae Böhmier tamen in editionem suam recepit, quaedam recensione B
 omitta esse patet; cf. supra p. 109, n. a. n) erakonie D 1; krakonie D 2; cracovie D 3. 35
 o) wickard. D 1; wykard. D 2; wichard. D 3. p) sparsim D 3.

1) Cf. supra p. 71, n. 2—3. 2) Iohannes XXII, de quo quaedam
 praecedebant; cf. n. m. 3) Ladislaus Lokietek dux Cracoviae, cum
 Iohannes XXII. litteris a. 1319. Aug. 20. (Theiner, Mon. Poloniae I,
 p. 146, n. 226) missis ipsum non, ut Poloni petebant, in regem pro-
 movisset, sed, ut iure suo uterentur, mandasset, a. 1320. Ian. 10. Cra-
 coviae in regem electus et antiqua regni corona coronatus est; papa inde
 ab a. 1320. ei regis titulum concessit. Censum Petri in Polonia iam
 pridem collectum esse notum est. 4) Ordinem militiae Iesu Christi a
 Dionysio rege Lusitaniae fundatum confirmavit. 5) Cf. Cont. canon. 45
 S. Rudberti, SS. IX, p. 821. 6) Kirchberg in praefectura Laupheim
 regni Württemberg.

letargie tangitur¹ et^a in quendam mentis obstupescationem 1315.
 profundam prolapsus quasi Oza^b *super temeritate perc-* 2. *Reg.* 6, 7.
 titur, qui archam Domini tangere presumebat².

Anno Domini MCCCXVII. Castonus^c patriarcha 1317.
 5 post Ottobonum³ sedi preficitur in vigilia circumcisionis *Dec.* 31.
 Domini⁴, et in eodem anno moritur in tempore Augustali; 1318.
 et vacavit in tercium annum sedes⁵. *Aug.* (20).

Fridericus^d Chunradum abbatem de Salem, postea 1322.
 episcopum Gurcensem, mittit ad curiam ad approba- *(Mart.* 25).
 10 cionem et confirmationem postulandam. Qui dum Ru-
 dolfum^e et Albertum patrem eius, Romanorum **f.* 104.
 reges, de fide servata ecclesie commendaret, adiecit:
Si^f radix sancta, et rami sancti; si massa sancta, et deli- *Rom.* 11, 16.
bacio sancta⁵. Papa vero Roboam a Salomone degenerasse *cf.* 3. *Reg.* 12.
 15 respondens que pecierat non admisit⁶.

Interea^{*} Fridericus secundam expeditionem parat 1315.
 contra Spirensium civitatem, tentoria ordinans prope *(Mart.)*.
 muros; contra quem Ludewicus castra sistens a Friderico
 vehementi aggressu, dum suis custodiis minus vigilanter
 20 intenderet, cedere cogitur ad bene munitum cymiterium *(Mart.* 12-17).
 Iudeorum, in quo se conservavit pro tempore, quousque
 exercitus uterque sine effectum prelii ab invicem iterum
 scinderetur⁷.

Anno Domini M^oCCC^oXVIII^o Argentinenses inter 1320.
 25 se dissencientes ambos reges alliciunt, quibusdam Lude- *(Aug.-Sept.)*.
 wico, quibusdam faventibus^h Friderico; qui pro tunc
 pociolem favorem habuit civitatis, exercitumque habens
 copiosum, in quo multitudine expeditorumⁱ peditum

*) *In inferiore marg. f. 103', infra praecedentia Ioh. scripsit B1:*

30 Hic incipe quartum Pettowarii⁸: 'Interea Fridericus'.

a) et om. D 2. b) osa D 1. c) sic A; Castorius D. d) Frid. — derelicto
 (p. 112, l. 17) A 2. e) pergit B 1, ubi avum — Iudeorum (l. 21) a Ioh. deleta, sed
 rursus in inferiore marg. adscripta, fortassis, quia in contextu aqua vel alio liquore (ut
 videtur, pluviarum stillis) atramentum diffluit. f) cf. supra p. 68, n. 8. g) sancta
 35 om. D. h) facientibus D 1. 2. i) expedit. om. D.

1) Cf. *Cont. canon. S. Rudberti, SS. IX, p. 821*: percussus generali
 spasmo in toto corpore et etiam letargia. 2) Cf. 2. *Reg.* 6, 6: ex-
 tendit Oza manum ad arcam Dei et tenuit eam. 3) *Qui mortuus*
est a. 1315. Ian. 13; cf. supra p. 63. et Ann. Foroiul., SS. XIX, p. 219.
 40 4) *Ann. Foroiul. p. 221*: in festo s. Sylvestri; cf. et *Vitae patriarch.*
Aquileg., Muratori, SS. XVI, col. 16. Bulla provisionis a. 1317. Ian. 10.
data est, 'SB. d. Münchener Akad. d. Wiss., III. Cl.', XVI, 2, p. 164,
nr. 12. 5) A. 1319. Iohannes XXII. providit de patriarchatu Pagano
de Turre episc. Patavino; cf. Ann. Foroiul. l. c. 6) Cf. supra p. 68,
 45 *n. 6—p. 69, n. 3. 7) Cf. supra p. 73, n. 1—3. 8) Cf. supra I,*
p. IX, n. 1.

1320. habundavit. Ludewicus eciam adveniēns super Bruscam fluvium ordinat tentoria ex adverso papilionum Friderici. Ubi dum crebre bellum preluderent, novissime ex condicto distinctis aciebus, galeis incymbatis, gladiis enudatis, ita ut videretur prelium inchoatum, contra se 5 conveniunt, moxque, quod non sperabatur, parcium fit disiunctio^a, et sicut prius sine efficiencia ab invicem est discessum¹.

1324. Hoc tempore Iohannes rex Bohemie et Heinricus
(Iul. 2). dux Karinthie in Patavia placitantes ad concordiam 10 convenerunt^b, ita ut Heinricus sororem² Iohannis duceret; quod tamen effectum caruit, puella reclamante et^c suum assensum nullatenus tribuente, quia religionis
*f. 104'. votum asseritur habuisse. Que post regi Francie sociatur,
1322. et transiens Navarram³ in partu periclitatur et moritur 15
(Mart. 25). in via⁴, toti regno et precipue fratri suo, regi Bohemie, fletu maximo derelicto.

(Iun.). Heinricus autem dux⁵ deputatus per Fridericum regem cum Ottone fratre suo⁶ contra Veronenses cum copiis in auxilium proficiscitur Paduanis, statimque 20 Montem-Silicis fortissime^d circumvallant; sed multis deficientibus propter loca palustria, consiliariis eciam clam
(Iul.) precium sue fidei contrarium recipientibus, obsidionis solutio est persuasa.

1324. Mittit iterum rex Bohemie Iohannem de Pittingen, 25
(Iul.). virum nobilem, ad Heinricum, promittens consanguineam suam⁷, filiam matertere, de sorore patris genitam de Gaspawia, in matrimonium; sed alii sollempnes nuncii pro ea missi nichil penitus effecerunt, puella dicente se patris et matris unicam superstitem et suas terras uberes 30 et natale solum nullomodo velle deserere et ad regionem exteram transmigrare⁸; super quibus rex doluit vehementer; et^e dum amiciciam persuasu familiarium et amicorum propter futura, que preconceperat, affectaret, 1327. filium suum Iohannem tenellum Margarete Heinrici 35 filie copulavit. Heinrico autem Beatrix comitis Subaudie

a) distinctio D. b) redierunt A 2. c) et — tribuente om. A 2. d) sepiissime D. e) Rex item Boemie dum am. ducis Henrici affectaret, filium — soror (p. 113, l. 3) A 2.

1) Cf. supra p. 73, n. 5. 2) Mariam; cf. supra p. 76, n. 2. 40
3) Rectius comitatum Tolosanum. 4) Cf. Cont. Guillelmi de Nangiac a. 1323, ed. Géraud II, p. 53. 5) Carinthiae; cf. supra p. 78, n. 5—10.
6) Friderici. 7) Beatricem. 8) Cf. supra p. 76, n. 3—7.

filia, Iohannis regis consanguinea, utputa de sorore 1327.
matris nata, matrimonialiter sociatur, Leupoldo duce
Austrie procurante, quod^a sue coniugis¹ soror fuit^b, et
in hiis amicicia perpetua^c indissolubiliter stabilitur².

5 Anno Domini M^oCCC^oXIX^o ad kathedratum Aquis-
legensis ecclesie Paganus³ episcopus^d Pa[duanus], nacione
Me[di]olanensis, elevatur^c. Hic longo tempore propter
debitum curie abstinens a divinis ecclesiam non intravit,
sentenciis implicatus. 1319.
(Mart. 23).

10 Hoc^f tempore frater quidam Ulricus nomine, de
reliquiis seminis eorum, quos olim rex Ottakarus apud
Portum-Naonis ad custodiam deputavit, ordinis Mino-
rum, qui longo tempore ad propagacionem fidei exula-
verat in partibus transmarinis, rediens mirabilia re-
tulit. Inter alia, cum quidam de sociis suis essent^g
15 a Sarracenis exusti, ipse veniens, eorum ossa colli-
gens capitur et in ignem proicitur, sed illesus exivit.
Quem pro^h hoc gentiles dum iustificarent, ait non suis
meritis, sed ossium sanctorum virtute Deum hoc mira-
20 culum ostendisse. Insuper retulit se vidisse in quodam
loco cenobitali quendam, qui fuit custos animalium di-
versorum generum: ovium, caprarum, symearum, canum
et huiusmodi. Que cumⁱ tempore statuto ad pabulum
minabat et ciborum reliquias exhibebat, dicens esse ani-
25 mas, sed more horum animalium vitam duxisse et prop-
terea in eorum similitudinem transformatas. Contra
quod licet catholice disputaret, nichil proficiens, excusso
pulvere de pedibus⁴ suis abiit, relicto errore^k mentibus
dyabolicis fraudibus obturatis. In Utino Foro-Iulii
30 quiescit^l, miraculis multis fulsit, ad tumbam eius cater-
vatim populus concurrebat^m.

Hiisⁿ temporibus Otto dux Austrie filiam⁵ Stephani 1325.
Bawarie ducis duxit*. Albertus vero^o *agente^p Leupoldo 1324.
*f. 105.

*) A 2 pergit: Elizabeth duxit in uxorem.

35 a) quia (et ita D. A 2) a Ioh. corr. quod B 1. b) fuit — implicatus (l. 9)
om. A 2. c) perfecta D. d) ep. — Me[di]olanensis a Ioh. in marg. add. B 1,
ex parte abscisa, om. D. e) ordinatur D. f) Hoc — concurrebat (l. 31) a Ioh. in
marg. add. B 1, exhibet D, om. A 2. g) a Sarr. essent D. h) per D. i) cum
om. D, delendum videtur. k) seq. erroneo delet. B 1. l) quiescit — concurrebat
40 abscisa B 1. m) concurrebat D 1. 2; rnebat seu concurr. D 3. n) Anno Domini
MCCCXX. Otto — habebatur (p. 114, l. 12) A 2. o) vero a Ioh. add. B 1. p) agente
L. fr. om. A 2.

1) Katherinae. 2) Cf. supra p. 76, n. 7—9. 3) De Turre;
cf. supra p. 111, n. 5. 4) Act. 19, 51: excusso pulvere pedum; cf.
45 Matth. 10, 14. Marc. 6, 11. O. H.-E. 5) Elisabeth.

1324. fratre Iohannam filiam Ulrici¹ comitis Phirritarum^a propter^b terras se contingentes, de ducum Burgundie sanguine claro natam², accepit^c, <fratres^d reliqui estimantes eos³ debere in statu persistere clericali, quia in disciplinis liberalibus satis fuerunt studiosi>.

(Febr. 25. 26). Ludewicus consorte⁴ sua mortua filiam⁵ comitis Ollandie duxit et nupcias in Colonia celebravit.

1319. Gûta soror ducum^e Ulrico comiti de Ôttingen^f sociatur, cuius auxilio et consilio Fridericus est non modicum roboratus, Ludewicus plurimum perturbatus, quia suorum omnium secretorum precipue conscius habebatur^{6.*}.

1324. Heinricus dux Karinthie^g exiens a Padua Chunradum de Auenstain loco sui civitati presidem deputavit⁷

1327. et suas nupcias⁸ habuit in Insprukka; cuius prima consors Anna^h mortuaⁱ in Laybaco⁹ ibique subterrata postea in Bosanum¹⁰ transfertur. Post hanc duxit Alheidem filiam ducis Brunswicensis¹¹, cuius sororem¹² habuit imperator Constantinopolitanus¹³. Terciam duxit hanc Beatricem, cuius eque sororem¹⁴ post transitum prime Constantinopolitanus habuit imperator, cuius^k heredes hucusque ibidem principantur¹.

1. Mach.
2, 65.

*) A2 add.: Fridericus autem eum sibi et fratribus, quia *vir consilii* fuerat, collateravit et postea cum priore de Mawrbach Gotfrido et comite de Hals ad curiam destinavit et suis secretis aptavit¹⁷. Rebus eciam successu temporum sopitis, intervenientibus amicis, imperator sibi gratiam perditam redonavit¹⁸.

a) phyr. A 2. b) propter — studiosi (l. 5) om. A 2. c) accepit a Ioh. add. B 1. d) *uncis inclusa* a Ioh. deleta B 1, om. D. e) Austrie add. D. f) Ôting A 2. g) Kar. a Ioh. add. B 1, exhibet D. h) Anna a Ioh. add. B 1. i) moritur a Ioh. corr. mortua B 1; in L. mortua D. k) cuius — principantur a Ioh. in marg. add. B 1, habet D. l) cipantur *abscisa* B 1.

1) Cf. supra p. 79. 2) Iohanna mater Ulrici IV. comitis de Pfirt filia Reginaldi ducis de Mœmpelgard fuit. Cf. supra p. 79, n. 3. 4. 3) Fridericus, Leopoldus, Heinricus Ottonem et Albertum. 4) Beatrice; cf. ibid. n. 5. 5) Margaretam; cf. ibid. n. 6. 7. 6) Cf. supra p. 80, n. 1—3. 7) Cf. supra p. 78, n. 9. 8) Cum Beatrice Sabauda; cf. supra p. 76, n. 6. 9) A. 1313. Sept. 3. 10) Bozen. 11) Cf. supra p. 77; obiit a. 1320. Aug. 18. 12) Agnetem, quae et Irene. 13) Andronicus III. 14) Iohannam. 15) A. 1326. 16) Iohannes VI. Palaeologus, patre a. 1341. defuncto. 17) Error; a. 1333. legatus Ludovici imperatoris cum Alberto comite de Hals curiam adiit, cum pro Alberto duce Austriae et a. 1326. ibi fuerit. 18) Cf. supra p. 79, n. 4.

Anno Domini M^oCCC^oXX^oa Ludewicus oppidum^{1319.}
 Mäldorf cingit, ad cuius exempcionem et Salczpurgensis
 presulis subvencionem, ad quem spectabat, ex Austria
 Fridericus et ex Swevia cum copiis prodiit Leupoldus;
 5 qui Ludewicum pontem Eni fluminis^b prope oppidum
 maxima lignorum congestura dissolvere cupientem, ne
 esset transitus Friderico cum patruo suo Heinrico, com-
 pellunt per modum diffugii ingredi Ratisponam; Fride-
 ricus autem et Leupoldus terram potenter percursitant
 10 et devastant nemine resistente¹.

Anno Domini MCCC^oXXII^oc Iohannes papa Lude-^{1317.}
 wicum Tholesanum episcopum ex sanguine^d regum Sy-
 cilie² et Francie, *de ordine Minorum, canonizavit eius *f. 105'.
 que vitam stilo mirifico decoravit³, <et^e ipsum episco-
 15 patum in plures⁴ subdivisit kathedras, subiciens omnes
 prime metropoli et fontali, scilicet ecclesie Tholosane⁵>.

<Hoc^f anno marscalcatus^g Styrie, deficientibus no-^{1325.}
 bilibus viris de Wildonia⁶, qui ad hunc fuerant hereditati,
 ad virum prudentem et strennum, eque nobilem Her-
 20 degenum de Petovia congruo reconpense precio et fa-
 voris principum amminiculo est translatus et in suos
 posteros transplantatus>.

Hoc anno Henricus dux Austrie cum multitudine^{1322.}
 equitum ad petitionem ecclesie venit Brixiam⁷ contra
 25 Vicecomites, Mempheum scilicet et filios suos; et^h visum
 est pape, quod minus seriose negotio intenderet⁸. Parum
 enimⁱ proficiens post multos tractatus in Alemanniam

a) M^oCCC^oXXI^o (B 1. A 2) a Ioh. corr. M^oCCC^oXX^o B 1, et ita D; A. D. MCCCXXI.
 — resistente (l. 10) A 2. b) fl. a Ioh. add. B 1, exhibit D, om. A 2. c) MCCCXXI. D.
 30 d) francie a Ioh. corr. sanguine B 1. e) et — Tholosane a Ioh. in marg. add. B 1,
 sed deletit, habet D. f) uncis inclusa a Ioh. deleta B 1, om. D. g) marscalcus a
 Ioh. corr. marscalcatus B 1. h) et — intenderet a Ioh. in marg. add. B 1, habet D.
 i) enim a Ioh. add. B 1.

1) Cf. supra p. 80 sq. 2) Filium Caroli II. regis Siciliae. 3) Cf.
 35 inprimis Iohannis XXII. Vita secunda, Baluze I, p. 135. Bulla canoniz-
 ationis data est a. 1317. Apr. 7, Coulon, 'Jean XXII, Lettres secrètes et
 curiales' I, col. 113, nr. 160; cf. ib. col. 116. 117, nr. 162—165; Raynaldi
 Ann. eccles. 1317, § 9—11. 4) Quatuor. 5) Cf. Vitam Iohannis
 laudatam; bullam datam a. 1317. Iunii 25, Coulon l. c. col. 208, nr. 262;
 40 cf. ib. col. 229, nr. 304. et col. 232, nr. 306. 6) A. 1325. Hartnidus IV.
 de Wildonia obiit; quomodo munus ad Herdegenum et Fridericum IV.
 de Pettoria fratres transierit, exposuit Krones, 'Landesfürst, Behörden
 u. Stände d. Herz. Steier' p. 179 sq. 7) Eam die Aprilis 4. intravit.
 8) Cf. epistolam papae ad Heinricum a. 1323. Maii 24. datam, Boehmer
 45 l. c., 'Johann XXII.' nr. 12.

1322. ad fratrum auxilium et instans prelium est regressus¹; quod per interpolata tempora ad multorum districtum, rerum et hominum dispendium^a usque huc anxie est^b pertractum, quia^c, ut Oracius^{d. 2} dicit:

Dum fugiunt equitum turme peditumque caterve, 5
Mox trahitur manibus regum fortuna retortis^e.

Def^f prelio Friderici et Ludewici et ibi gestis.
Capitulum IIII^m.

1322. Anno Domini eodem^g, scilicet M^oCCC^oXXII^o^h predicto^{g. *}, Fridericus^{**} exercitum congregans³, Ungaros¹⁰ et Comanos advocans, finem necessitati volens inponere⁴ (Sept.). et cum Ludewico per prelium negocium expediri, etⁱ mittit Emichonem^k de Alzey ad Heinricum ducem Karinthie monens, quatenus sibi, sicut promiserat, subveniat et assistat. Fecit⁵ autem transitum per monaste- 15 rium Admontense. Cui abbas loci^l Engelbertus, vir magne litterature, est locutus, quod regi Friderico expedicio non esset utilis et in prosperum nullatenus proveniret. Hic^m vir acuti ingenii de regimine princi-

*) *Huc spectant versus, quos Ioh. in inferiore marg. folii 65'. 20 scripsit B1^e:*

Annis millenis trecentis atque vicens
Adde duos, et habes aspera bella ducum,
Austri cum Bauro, Friderici cum Ludewico,
Quis dyadema ferat Romuleum, furiunt. 25
Mars animos acuit, strident acies, fremit ensis,
De palma Bawrus rexque Bohemus ovant.
Cum Salzpurgense cadit Auster presule victus,
Quod dedit Octobris quarta Kalenda dies⁷.

**) *Ioh. addidit, sed deleuit B1: in vigilia sancti Michaelis.* 30

Sept. 28.
Cont. can.
S. Rudb.
Sept. 28.

a) disp. a Ioh. add. B1. b) est om. D. c) quia a Ioh. add. B1. d) dicit Or. D. e) seq. Anno — dicit (infra p. 121, l. 20 — p. 122, l. 11) a Ioh. in marg. add. B1, hoc loco habet D, post Ioh. locum ad cap. V. transposuit. f) inscriptio capituli minio scripta B1. g) eodem scil. et predicto a Ioh. add. B1, om. D; A. D. MCCCXXII. Frid. exercitum — angariam (p. 121, l. 20) A2. h) a Ioh. corr. ex MCCCXXIII^o B1. 35 i) et delendum. k) ad Enrichonem D. l) loci om. D. m) Hic — intervallum (p. 117, l. 20) a Ioh. in marg. inferiore add. B1, habet D.

1) Die Maii 18. vel 19. Brixiam egressus est. 2) Epist. II, 1, v. 190 sq. 3) Cf. supra p. 81, n. 8. 4) Sap. 18, 21: finem imposuit necessitati. O. H.-E. 5) Emicho. 6) Cf. supra I, p. 299, n. d. 7) Hos 40 versus Iohannem ipsum confecisse verisimile est; cf. et versus de pugna Müldorfensi, Cont. canon. S. Rudb. Salisb., SS. IX, p. 823, et versus memoriales, quos e cod. Aldersbac. 161. Böhmer, Fontes I, p. XII. edidit.

pum¹ ad iuvenes duces scripsit ac inter alia de Daniele et Apocalypsi sumpta materia de Antichristo supra modum^a lucide disputavit. Hic a duobus suis monachis, quodam layco camerario agente, ad dominum Salzpurgensem defertur et, quod esset in monasterii causis inutilis, accusatur. Quadam nocte prefatus laycus vidit se stantem in litore stagni iuxta monasterium positi cum duobus monachis supradictis et beatum Blasium, qui ibidem patronus est, concito remigio undas persulcando venientem duosque ipsos monachos sublato et laycum tractum ad alta stagni procellas^b horribiles spumantis, pariter evectos in profundum indignanti animo demersisse, exprobrantem eis mendacium et perfidiam contra suum ministrum et fidum pastorem ecclesie fabricasse. Camerarius mane facto plenus timore mortis, tremiens abbatis pedibus provolutus, petens gratiam, cuncta que viderat patefecit. 'Vade', inquit, 'dispone domui tue, quia morieris et monachi una tecum, quia beatus Blasius vestrum facinus ac^c meam iniuriam disposuit sic ulcisci'. Quod et factum post^d breve temporis intervallum.*

*) *Huc spectant quae Ioh. in marg. folii 106'. scripsit, sed delevit B1: [Pre]fatus^e itaque abbas, vite speculative amator, tamquam inutilis in activa esset, [a] duobus monachis coram Salczpurgensi presule accusatur quodam layco deferente, [qui] vidit se in quandam naviculam [v]ocari ad prefatos monachos, quam patronus ecclesie beatus Blasius gubernabat, et dum reclamaret [et] nullatenus assentiret, beatus Blasius concito remigio ad alta stagni [s]ulcans monachos dimersit; quod videns laycus mane ad pedes abbatis [pro]cidit, se reum et violatorem fidei [ess]e fassus. Cui abbas: 'Dispone', inquit, 'domui [tu]e et dic monachis illis idem, quia brevi temporis spacio*

a) quam D3; om. D1. 2. b) per colles D. c) et D. d) breviter temp. 35 intervallo D. e) uncis inclusa abscesa.

1) *Qui liber exstat in cod. Vindob. 5158. s. XV. Praeterea idem Engelbertus tabulas astronomicas conscripsit (Vindob. 2323. s. XIV) et tractatum de ortu et fine Romani imperii (Vindob. 572. s. XIV); scripsit et librum de vita et moribus Mariae, Speculum virtutum, orationes etc. De scriptis eius cf. O. Lorenz, 'DGQ.' II, p. 343 sq.; Wichner, 'Gesch. v. Admont' III, p. 29; Riezler, 'Liter. Widersacher' p. 159—169, qui censet librum de regimine principum erronee pro Speculo virtutum poni.*

1322. Magister^a eciam Bartholomeus, Veronensis civitatis indigena, in curiis principum assuefactus, vir in astronomicis et naturalibus expeditus, quod rex Fridericus in^b
 *f. 106. cauda Leonis semper videretur *et quod non proficeret, asserebat.

Fridericus fata contempnens, omnia Deo committens, Bawariam ingreditur cum Heinrico fratre et Friderico presule Salezpurgensi, Leupoldi fratris adventum prestolans aliquantulum moram traxit, rapinas et incendia exercuit circumquaque. Ludewicus secum habens regem Bohemie Iohannem et Heinricum ducem Bawarie hostem arcere cogitat, ne procedat. Dux Leupoldus, ut fructuosius fratri succurreret, moram fecit; nuncium tamen direxit, qui fratris statum et belli tempus perquireret et omnia sibi renunciaret, ipse vero circa monasterium quod Campus-principis¹ dicitur reditum nuncii prestolatur; qui in via a^c quodam parciem Ludewici capitur², et Leupoldus ab expectatione sua frustratur.

Sept. 28. Interea bellum indicitur et ratificatur^{* 3}, missaque coram Friderico summo diluculo celebratur, et^d positis ibi reliquiis anulus aureus sive circulus simul apponitur, qui presagos eventus, sicut dicitur, presignavit. Quo mirabiliter sublato, quesitus minime est repertus, licet aliqui fuerint inculpati, qui post tribulationes eis suscitatas se innocuos ostenderunt⁴. Postea^e anno Domini M^oCCC^oXLIII, aliis fratribus sublatis, aurum apud quendam sacerdotem in Austria mortuum invenitur et Alberto duci presentatur, qui super hoc gaudio nimio^f replebatur.

meam causam vindicabit beatus Blasius morte vestra'. Quod factum est; qui infra anni illius [s]pacium unus post alium sunt sublatis, ne invalescere videretur malicia perversorum.

*) A 2 add.: die constituto; cf. supra p. 83, l. 4. 5.

a) Idem magister a Ioh. corr. Mag. eciam B 1, et ita D; Idem dixit B. mag. vir — expeditus (reliquis — asserebat onissis) A 2. b) in — et quod a Ioh. in marg. adscr. B 1; semp. vid. in c. leonis D. c) ob a Ioh. corr. a B 1. d) et — Fridericus (p. 119, l. 15) om. A 2. e) Postea — replebatur (l. 28) a Ioh. in marg. add. B 1, habet D. f) nimium D.

1) Fürstenfeld prope Monacum in Bavaria Superiori; cf. Chron. de gestis princ. a. 1322, Böhmer, Fontes I, p. 61. 63. 2) Hoc nuntios 40 ducis dixisse et Chron. de gestis princ. p. 61—63. refert; cf. Dobenecker l. c. p. 176. 3) De pugna cf. supra p. 82, n. 3 — p. 86, n. 5. adnotata. 4) Cf. supra p. 83, l. 14—17.

Fertur, quod idem aurum hoc tempore nimium expalluit, 1322. quod alias miro modo splendescere ad prospera consuevit, et proavis Friderici gloriam sepius premonstraverit^a triumphalem; creditur enim extitisse de eo, quod tres
 5 magi Domino obtulerunt. Nec mirandum, dum Iosephus¹ scribat sardocinem^b lapidem in dextro humero pontificis, cum sacrificium sacerdotis Deo placebat, tanto splendore micasse, quod eciam procul positus eius radius appareret. Egressuris ad prelium, si Deus cum eis erat^c, tantus
 10 fulgor in lapidibus racionalis apparebat, ut omni fieret multitudini manifestum eorum auxilio Deum adesse. Asserit eciam hunc fulgorem sardocinis^d et racionalis cessasse ducentis^e annis, antequam ista^e scripsisset, cum^{*f. 106.} Deus moleste ferret transgressionem legis.

15 Igitur Fridericus acies^f ordinat et fratrem suum Heinricum cum Styriensibus et turma presulis Salez-purgensis in primis constituit. Ludewicus vero Bohemorum regem exercitum curantem cum Heinrico duce Bawarie^g, genero suo^h, pro principalibus deputavit, aliis
 20 utrobique in suis ordinibus collocatisⁱ; utrique eciam signa^k imperialia aquilifera preferuntur. Sed Ludewicus habitum plurificans prelium est ingressus, cuius^l agmini vexillum vir cordatus gentis Franconice de Slûzzelberch strennue preferebat; sed non minoris audacie spiritu
 25 induvatus nobilis vir de Gerolczek Alsaticæ^m milicie Friderici acies vexilli sui pregestacione alacri roboravit. Vociferacione autem et tubarum concrepacione personante prime acies commiscentur, ubi signa Bohemica subprimuntur ad tempus. Deinde ad quendam divertuntⁿ
 30 monticulum^{*} et dorso solis resplendenciam^o excipiunt et adversariorum oculis^p ignicomos radios solis inmittunt eorumque visum restringunt. Sic^q Hanibal cum Romanis olim prelians², ubi comperit *Aufidum amnem ingentes auras*

*) A 2 add.: rex cum genero suo.

35 a) presignavit a Ioh. corr. premonstraverit B 1; premonstravit D. b) sic B 1. D 1. 2; lege sardonice, ut habet A. D 3. c) erit a Ioh. corr. erat B 1. d) lege sardonice, ut habet A. D 3. e) hec D. f) Deinde acies ord. pergit A 2; cf. supra p. 118, n. d. g) Bav. a Ioh. add. B 1, habent D. A 2. h) regis genero (et ita A 2) a Ioh. corr. genero suo B 1, et ita D. i) constitutis A 2. k) insignia D. l) cuius — roboravit (l. 26) om. A 2. m) alsacie a Ioh. corr. alsaticæ B 1. n) revertunt ad q. D; cf. supra p. 87, l. 17. o) resplendencia D. p) oculos D. q) Sic — Romanorum (p. 120, l. 4) om. A 2.

1) *Antiquitates Iud.* III, 11 sq. 2) Cf. supra p. 84, n. 5, ubi vide Pauli lectionem variam.

1322. *mane proflare, que arenas et pulveres agerent, aciem sic direxit, ut tota vis a tergo suis, Romanis in ora et in oculos incideret, eaque de causa stravit exercitum Romanorum. Fridericus autem in^a fratris succursum^b et suorum^c ingressus prelium quasi fulgetra^d, que precedit tonitruum, acies dividebat, et ambo adeo^e fortiter dimicabant, ut notarentur aquilis fuisse velociores, leonibus forciore, sicut^f de prelio dicitur Troianorum¹:*

*Ut vidit socios infesto cedere Marte
Rex Danaum, sublimis equo volat agmina circum
Hortaturque duces, animosque^g in prelia firmat.* 10

Et addit²:

*Sic ferus Atrides adversus fertur in hostes
Infestusque Frigum *perturbat cuspide turmas^h.
Virtus clara ducis vires accendit Achivum,
Et spes exacuit languencia militis arma.* 15

Postquam autem mirifice decertarunt, per fugam labentibus Ungaris et Comanis, Henricus dux in sortem regis Bohemie captivaturⁱ, Fridericus postea repertus Friderico burchgravo, deinde Ludewico presentatur; quem tamen Fridericus estimavit se in prelio occidisse, admirans, quod superesset. Mox Fridericus in castrum Dornberch, deinde in Trausennicht, Henricus frater eius in Bohemiam, nobiles et milites cum eis captivati tam ad Henricum ducem quam^k ad diversa loca miserabiliter abducuntur, plures ad dies revertendi dimittuntur, alii solucione precii vel beneficio^l precum et gracie eximuntur. Gestum est hoc prelium IIII° Kalendas Octobris in pratis Amphingen^m,³ prope Müldorf territorii Salezpurgenesis. Dicitur Friderico hec adversitas contigisse, quod Comanos, gentem crudelem et impiam, super Christianorum interitum adduxisset, humanum sanguinem avide sicientem, sicutⁿ olim ad Amasiam regem Iuda dictum est contra Ydumeos pugnantes: *O rex, ne egrediatur tecum exercitus Israel^o; non est^p enim* 35

a) in om. D. b) incursis D. c) veniens add. A 2. d) fulgetra a Ioh. corr. fulgetra B 1; fulgura q. precedunt A 2. e) adeo om. A 2. f) sicut — arma (l. 16) om. A 2. g) animos ad pr. D. h) turbas (et ita A) a Ioh. corr. turmas B 1, et ita D. i) captivatur a Ioh. corr. captivatur B 1. k) quam a Ioh. add. B 1. l) petitione D. m) Emphingen D; Ampfing A 2. n) pro sicut — habet (p. 121, 40 l. 8) A 2; et sic hoc prelium est solutum. o) Isr. om. D. p) enim est D.

1) *Ilias Latina* v. 495—497. 2) *Ibid.* v. 504—507. 3) *De hoc errore cf. Dobenecker l. c. p. 188 sq.*

Dominus cum Israel et cunctis filiis Effraim. Quod si putas 1322.
in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Do-
minus^a ab hostibus: Dei quippe est adiuuare et in fugam
convertere. Et sic hoc prelium est solutum; nam secun-
 5 *dum Salustium¹ hostis fugacione, captivacione et pro-*
stracione prelium terminatur et victoria comparatur, ut
Ovidius² dicit:

Pugna suum finem, cum iacet hostis, habet.

De^b gestis post bellum et solucione amborum
 10 fratrum a captivitate. Capitulum V^m.

Anno Domini supradicto^c, scilicet M^oCCC^oXXIII^o, 1323.
 exacto prelio Ludewicus civitates imperii lustravit et a
 quibusdam olim sibi *contrariis honorabiliter est suscep- *f. 107'.
 tus; Heinricus autem dux Karinthie et Heinricus dux^d (Sept. 21).
 15 Goricie ad eum veniunt postulantes, ut Fridericum di-
 mittat, pacta^e recipiat ad sue placitum voluntatis; qui
 dum nichil proficerent, inaniter ad propria sunt reversi³.
 Leupoldus spirans adhuc minarum et cedis imperialia Act. 9, 1.
 insignia reddere recusavit et necdum se victum prop-
 20 ter fratrum angariam affirmavit.* [Anno^f.** Domini]
 M^oCCC^oXXIII^o papa [tempore] Marci⁴ canonizavit [sanct- Mart.
 tum] Thomam de Aquino⁵, [et] Iohannes episcopus Brisi- (Iul. 18).

*) A2 add.: Habita itaque victoria Ludovicus citatur a (Oct. 8).
 25 papa Iohanne XXII. ad comparandum coram se in
 Avinione⁶; qui tamen non comparuit propter diver-
 sorum inimicorum insidias.

**) Pro Anno — eum (p. 122, l. 1) D hoc loco: Anno eodem
 ordo Predicatorum a papa canonizari sanctum Tho-
 mam peciit de Aquino, quem.

30 a) Deus Vulg. b) inscriptio capitis minio scripta B 1. c) suprad. scil.
 om. D; Ioh. cum supra p. 116, l. 9. M^oCCC^oXXIII^o correzisset M^oCCC^oXXII^o, haec delere
 oblitus est B 1; Anno — M^oCCC^oXXIII^o om. A 2, ubi Exacto ergo. d) comes D.
 e) pactaque D. f) Anno — dicit (p. 122, l. 11) Ioh. f. 105'. (cf. p. 116, n. e) scripsit
 (ad quem locum D exhibet), hoc loco adscribens: ⊕ Hic scribe de sancto Thoma . nota
 35 transposicionem, et f. 105'. addens: Hoc scribe postea in secundo folio tali signo ⊕,
 huc transposuit B 1; Hoc anno tempore Marci canonizatur sanctus Thomas de Aquino
 post reversi (l. 17) D. In B 1 abscisa ex D uncis inclusa supplevimus.

1) Quem Sallustii locum Ioh. dicat, non patet. 2) Trist. III, 5,
 v. 34. 3) Cf. supra p. 87, n. 5. 6. 4) Non. Mart. eius festum in-
 40 stituit. 5) Cf. bullam canonizationis, Bull. Rom. ed. Taur. IV, p. 302,
 nr. 34. 6) Primus Iohannis XXII. in Ludovicum processus dici videtur.

1323. nensis¹ [ibi] sermonem fecisse dicitur et eum verbis
Eccl. 12, 10. [Salomon]is, qui dicit in Ecclesiaste: *Quesivit Ecclesiastes*
verba utilia et conscripsit sermones plurimos veritate^a plenos,
 a sanctitate vite, a sinceritate ac utilitate doctrine pluri-
 mum commendavit. Hic Alberti Magni auditor² multa⁵
 scripta et^b commenta in libros phylosophicos ac summas
 reliquit, in quibus sacram scripturam elucidavit et pre
 ceteris sui evi de virtutibus colendis et viciis fugiendis
 clarius disputavit, sicut Oracius³ de [Om]ero dicit:

Qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non, 10
Planius ac melius Crisippo et Crantore dicit.

(*Mart.* 2). Hoc^c tempore misit Ludewicus Perchtoldum de
 Nyffen⁴ in auxilium Vicecomitum* Memfey et filiorum
 eius. Contra quos papa misit^d Berhtrandum de ordine Mi-
 norum, Theolosianum⁵ de ordine Predicatorum, inquisi- 15
 tores^e hereticorum per Lombardiam⁶; qui iudicaverunt
 eos^f hereticos sententia lata contra eos, et propter hoc
 Ludewicus fautor hereticorum iudicatus est et privatus
 omni iure, quod sibi quoad imperium competere vide-
 batur. Deinde^g papa misit Berhtrandum tytuli sancti 20
 Marcelli^h presbiterum cardinalem et legatum atque
 Philippum filium Karoli de Vallas, postea regem Francie⁷,

*) *Pro Vicecomitum* — eos (*l.* 17) A2: Vicecomitum con-
 tra ecclesiam; qui ab inquisitoribus iudicati sunt
 heretici. 25

a) ver. pl. om. D. b) et — phylosophicos a *Ioh. post adscripta B 1, om. D.*
 c) A. D. MCCCXXIII. L. rex misit Bercht. — interposuit (*p.* 123, *l.* 2) A2. d) seq.
 Berthrandum — Francie (*infra l.* 20—22), quos eciam Berthrandus . . Theolosianus . .
 Lombardiam iudicaverunt a *Ioh. corr. B 1.* e) inquisitorem D. f) eos a *Ioh. add.*
 B1. g) Deinde — Francie a *Ioh. in marg. scr. B 1, habet D, om. A2.* h) Marc. 30
pro Mauricii corr. B 1.

1) *Sed Iohannes episc. Brixinensis iam a. 1322. Iun. 16. ad epi-*
scopatam Bambergensem translatus est. 2) *Cf. Guilelmi de Thoco Vita*
s. Thomae c. 3. 3) *Epist. I, 2, v. 3 sq.* 4) *Cf. Chroust l. c. p. 38—40.*
 5) *Bernardum Guidonis, qui antea inquisitor Tolosanus fuerat.* 6) *Io-* 35
hannes XXII. a. 1316. Oct. 14. Bernardum Guidonis ord. Praedicatorum,
inquisitorem haereticae pravitatis in regno Franciae, et Berthrandum de
Turre ord. Minorum ad concordiam conciliandam in Italiam misit; Preger,
‘Über die Anfänge des kirchenpol. Kampfes, SB. d. Münchener Akad. d.
Wiss., III. Cl. XVI, 2, p. 159, n. 4; qui circa pascha a. 1317. in Italiam 40
pervenerunt. 7) *VI, vide supra p. 63, n. 3. Cf. bullas papae datas a. 1319.*
Iul. 23, Riezler, ‘Vat. Akten’, p. 94, nr. 170; a. 1318. Sept. 5—1319.
Sept. 4, ib. p. 73, nr. 121; a. 1320. Maii 19, ib. p. 101, nr. 184; a. 1320.
Iul. 15, ib. p. 108, nr. 203. Uterque a. 1320. Italiam intravit, quam
Philippus comes Cenomanensis iam m. Augusti egressus est; vides Ioh. 45
perperam utramque legationem itineri Bertholdi de Neiffen coniunxisse.

et formati sunt contra eum processus graves¹. Quos pro nichilo reputans appellacionem interposuit, salubriter^a, ut sibi visum fuerat, informatus.

Hoc anno misit Rūpertus rex filium suum² cum 1325.
5 magna classe in Syciliam, qui depopulatis multis dyocesibus <nichil^b aliud agens> Neapolim est^c reversus*.

Rex^d Bohemorum ad beatam virginem in^e civitatem 1323.
que Rupis Sancti Amatoris dicitur peregre proficiscens venit ad regem Francie, fortunam belli et, quod Hein-^f 108.
10 ricum ducem captivum abduxerit, exposuit; qui persuasit eum dimittendum; quod et factum est in regis reversione, (Sept. 18).
talibus interiectis condicionibus, ut duces Austrie redderent municiones et oppida ad regnum Bohemicum spectancia, ab olim Austrie ducibus obligata, insuper
15 et instrumenta illa, que rex Albertus dicitur extorsisse a Bohemis³, ut nullum nisi de linea sui germinis in sue terre et regni principem acceptarent^f. Quibus omnibus ad regis Bohemorum desiderium explicitis⁴ Henricus liber et omnino solutus in Austriam est reversus⁵.

Anno⁵ Domini M^oCCC^oXXIII^o Leupoldus collo- 1324.
20 quium habuit cum rege Francie in Campania, oppido quod Barrum^h super Albam dicitur et in monasterio Clarevallis. Regnum Romanorum, sicut fertur, ad Francos sicut olimⁱ convertere nitebatur^k, ut sibi vicariatus
25 committeretur, et sic fratris sui¹ exempcio faciliior se-

*) *Sequuntur a Ioh. deleta B1*: Anno Domini M^oCCC^oXXIII^o 1323.
tempore Marci papa canonizavit beatum Thomam Mart. (Iul. 18).
de Aquino Avinione, ubi Iohannes episcopus Brixiensis sermonem habuisse dicitur ad clerum de
30 verbis Salomonis in Ecclesiaste, qui dicit: *Quesivit Eccl. 12, 10.*
verba utilia et conscripsit sermones veritate plenos, in quibus eum a sinceritate et utilitate doctrine precipua commendavit; cf. *supra* p. 121 sq.

35 a) salubr. — reversus (l. 6) om. A 2. b) unciis inclusa a Ioh. deleta B1, om. D.
c) post add. D. d) Anno Domini MCCCXXIII. rex B. — reversus (l. 19) A 2.
e) in — dicitur a Ioh. add. B1, om. A 2; prof. peregre in civ. — dicitur D. f) accept. pro deleto acciperent B1. g) Hoc anno a Ioh. corr. A. D. MCCCXXIII. B1.
h) Barra D. i) olim om. D. k) nitebantur a Ioh. corr. nitebatur B1, et ita D.
l) sui om. D.

40 1) A. 1324. Mart. 23. Iohannes XXII. regem excommunicavit.
2) Carolum, qui Panormo obsessa a. 1325. Iun. rediit. 3) Cf. *supra* p. 88, n. 2—7. 4) Cf. *supra* p. 89, n. 1. 5) Iam a. 1322. Dec. 26. reversus est.

1324. queretur¹. Quod cum consequenciam non haberet, datis sibi invicem muneribus, et Francis Theutonicorum^a gloriam et potenciam admirantibus, ab invicem discesserunt. Leupoldus^b post hec fertur quedam prestigia comparasse, ut fratrem eriperet; que vir solide fidei non admittens⁵ se Domino fideliter commendavit². Consors Friderici, filia regis³ Arrogonie Elizabeth, peregrinationes, ieiunia, castigaciones adeo graves sibi assumpsit, ut nimius fletus visus^c sibi ademerit facultatem⁴. Interea Ludewicus castrum Burgowie^d obsidens nil profecit, quia¹⁰ Burchardus de Hellerbach, qui illud nomine ducum Austrie tenuit, strennue resistens Leupoldi exsolucionem expectavit; qui cum exercitu copioso veniens Ludewicum de campestribus abigebat⁵. Moritur^e hoc anno Katharina ducissa Kalabrie in die beati Mathie apostoli, soror¹⁵ ducum^f, et in Neapoli tumultatur⁶. Ludewicus^g, dicens *f. 138'. a Leupoldo ludibrio se haberi, ad Fridrici^h laxacionem difficilem se reddebat; nunc decapitandum⁷, nunc perpetualiter in clausura carceris conservandum, nunc omnibus suis spoliandum principatibus asserebat. Leupoldusⁱ ad partes Wangionum Ludewico favorabiles properans omnia que reperire poterat cum preclara militum multitudine devastavit; obtinuit^k eciam a papa Iohanne per districtus sue dominacionis decimas ecclesiasticas, ut¹ obsistere posset valencius per earum patrocini-²⁵ um Ludewico. Sed morte preventus, bullate littere et super hoc confecte in curia sunt relictæ^{m. 8}. Misit autem Ludewicus ad curiam nuncios sollempnes, estimansⁿ se proficere in agendis; qui inefficaciter revertuntur, quamquam ostendere niterentur sibi^o ius ad imperium iam³⁰ per gladium acquisitum⁹.

a) Theot. a Ioh. corr. Theut. B1; Teut. D. b) Leup. — acquisitum (l. 31) A 2. c) visum (facult. om.) D. d) Burgowi B1; Burgaw D. A 2. e) Hoc a. mor. D. f) Austrie add. D. g) itaque rex add. A 2. h) sic h. l. B1. i) vero add. A 2. k) Idem eciam a p. Ioh. XXII. obt. A 2. l) ad facilius resistendum Ludovico A 2. m) seq. Papa — doluisse (infra p. 128, l. 14—15) h. l. A 2. n) pro estimans — agendis A 2; pro approbacione sua. o) Ludovico A 2.

1) Cf. supra p. 88; Sievers l. c. p. 19—24; Müller I, p. 109, n. 1. et p. 110—113. 2) Cf. supra p. 89, n. 8. 3) Iacobi II. 4) Cf. supra p. 87, n. 2. 5) Cf. supra p. 89, n. 2—4. 6) Cf. supra p. 90, n. 8. 7) Cf. supra p. 89, n. 7. 8) Cf. ibid. n. 6. 9) De legatione, quam Ludovicus a. 1322. victoria obtenta ad Iohannem XXII. miserit, eiusque responso Dec. 18. dato cf. Müller I, p. 56 sq.

Anno^a Domini MCCCXXV, dum processus papales 1325.
 inciperent crebescere et per Alemanniam contra Ludewicum undique volitare, de Friderico intra se cepit micus cogitare¹. Et ecce, quamvis multum fuerit laboratum ad nullum profectum, religiosus vir Gotfridus prior^b de Maurbach^c Carthusiensis ordinis in spiritu fortitudinis² ad Ludewicum veniens eum intrepide sic affatur: 'O princeps', ait, 'clarissime, cuius iam triumphalis gloria per mundi clymata divulgatur, cuius nomen undique festivis laudibus celebratur, virtus et^d pietas predicatur, quibus res publica decoratur et regum potencia ampliatur, cur consanguineum et amicum non absolvitis? Cur regni statum non perpenditis? Quare consilia vanorum inibitis^e, qui clemenciam principum nituntur subvertere? Considerate, quod duces Austrie necdum a calore Marcio^f defecerunt nec potencia nec divitiis marcuerunt; quorum assistencia poteritis roborari et tam in exteris quam in^g interis provinciis gloriari. Quid honoris conquiritis, si indignacionem vestram in eorum terris respergitis? Immo plus dedecoris comparatis et claritatem vestre celsitudinis obfuscatis'. Ludewicus advertens iuxta Salomonem, *Eccl. 12, 11.* quod^h *verba sapientium sunt quasiⁱ stimuli et sicut^k clavi^l in altum defixi*, clausum educi imperat Fridericum. Officium sacre misse prior celebrat et ambos sacra communione de una hostia corroborat, sacramento Fridericum Ludewico ac pacis osculo conciliat¹, per pacta subiectionis et obediencionis fratres implicat³, ut imperialia insignia restituant et regnum amplius non offendant. Quibus^m peractis sic sibi invicem conglutinantur sicut quondam Ionathas atque Davit. Abⁿ hoc iuramento papa^o Fridericum absolutum reddidit⁴, sed ille fidei intendens nexibus recusavit, dicens hoc non ad decenciam principum pertinere, et vulgi imperperium posse nullatenus declinare. Fridericus Austriam

a) A. D. — universis (p. 126, l. 2) A 2, ubi Hoc — reliquerunt (infra p. 129, l. 20 — p. 131, l. 1) praecedunt. b) de M. pr. a Ioh. transposita B 1. c) Maurbach D 2. A 2. d) pro et — cur A 2: Quamobrem. e) inibitis a Ioh. corr. inibitis B 1. f) Martis a Ioh. corr. Marcio B 1; mortis A 2. g) in om. D 1. 2. A 2; interis et A p. 91. h) quod — sapientium om. A 2. i) sicut Vulg. k) quasi Vulg. l) tenebat D. m) Quibus — declinare (l. 35) om. A 2. n) Ab (Ob D) hoc — declinare a Ioh. add. in marg. B 1, habet D. o) propter D.

1) *Iisdem fere verbis Chron. Aulæ-regiæ II, c. 15, p. 432 sq. de Ludovici consiliis loquitur.* 2) Cf. supra p. 90, n. 5. 3) Cf. supra p. 91, n. 1. 2. 4) A. 1325. Maii 4; cf. et supra p. 92, n. 2.

1325.
(Apr.). reversus¹, intonsa barba, vix cognitus a notis, inmensum gaudium attulit universis. Nam^a Lûdewicus Fridericum et Fridericus Lûdewicum invitans, uterque regio apparatu usus est in suis tentoriis et tapetibus et sagis et effigie aquile insignitis.*

5

〈Hoc^b anno in monasterio Rânensi in Stiria torrens parvulus, qui de vertice moncium fluit, vehementissimo inpetu se resolvit et densissima inundacione ligna, saxa gravissima secum trahens, muros scindens, omnia pene habitacula, monasterium, ambitum et ceteras officinas^c usque ad mensuram in altitudinem IIII^{or} vel quinque cubitorum permeavit et vestigia in muris intersibilia reliquit, libros armarii et monasterii non fedavit. Quod non longe post in monasterio Sancte Crucis in Austria simili modo dicitur actitatum〉.

15

1324.
(Sept. 18-30). Hoc tempore Iohannes rex Bohemie civitatem Metensem obsedit, vineas devastavit, municiones civium circum civitatem plurimas deiecit, plateam unam in suburbio longam usque ad civitatis tendentem introitum concremavit. Habuit secum episcopos 〈Treverensem^{b. 2}, Metensem³〉, ducem** 〈Lothoringie^{b. 4}〉, comitem 〈Barensem^{b. 5}〉 et infinitum populum. Novissime concordatis civibus extrinsecis, *propter quos venerat, cum intrinsecis⁶, obsidionem solvit, non multum gaudens de reconciliacione inter Ludewicum et Fridericum. Et audiens^d marchionatum Brandenburgensem ad imperium devolutum⁷ properat Ludewico insistens, ut iuxta promissa memoretur suorum laborum, uni filiorum suorum do-

25

*) A 2 addit: Fuitque in custodia tres⁸ annos cum dimidio in castro Trawsennicht.

30

**) Hunc locum Ioh. sic immutavit B 1 (et ita D): episcopos, duces, comites et inf. pop.

a) Nam — insignitis (l. 5) a Ioh. add. in marg. B 1, non praebent D. A 2.
b) unciis inclusa a Ioh. deleta B 1, om. D. c) officinas B 1. d) Iohannes rex Boemie audiens — sociatur (p. 127, l. 10) A 2 pergit.

35

1) M. Aprilis intrante, cum die Martii 27. adhuc Monaci fuerit.
2) Balduinum; cf. Gesta Trevir. l. c. p. 243 sq. 3) Heinricum; qui non interfuit, sed postea Nov. 15. foederi accessit. 4) Fridericum.
5) Eduardum. 6) Non hac de causa, sed quia nihil civibus officere poterat. Cf. et Chron. Aulae-regiae II, c. 17, p. 439, ubi aequae discordiarum intestinarum inter Metenses mentio fit. 7) Heinricho marchione a. 1320. mortuo. 8) Duos.

40

minium conferat supradictum, cum ad idem ab incolis quibusdam fuerit advocatus. Que petitio effectum non habuit, quia filio suo¹ Ludewico providerat de eodem², ad quem roborandum sibi filiam regis Dacie³ matrimonialiter copulavit. Ab illo tempore et in reliquum orta est quedam aversio inter Ludewicum et regem Bohemie⁴. Aliud huius aversionis seminarium extitit, quia filia⁵ Iohannis marchioni tradita Misnensi⁶ ad patrem revertitur⁷, et pacta super hoc habita sunt soluta; filia⁸ etenim Ludewici marchioni sociatur, et Iohannes plurimum indignatur.

Fridericus autem in domo et dominio suo tytulo^a regalis nominis utitur, nichil contra Ludewicum ammodo est molitus, quiete vivens, <gracias^b Deo agens>, ulterius prelia non exercens, iuxta quod dicit Oracius⁹: *post Punica bella quietus*.

De^c obitu Heinrici et Leupoldi ducum, oppositione^d Ottonis contra fratres et^e heresi Adamiana. Capitulum VI^m.

Anno Domini M^oCCC^oXXVI^o* Fridericus tristitia¹³²⁶.
nuncia accepit^f apud castrum Iudenburch existens, fratrem suum Leupoldum ex hoc seculo scilicet^g emigrasse¹⁰. 'O', inquit, 'dux ducum, gloria militum, timor et terror hostium, o patrie, germane, decus^h singulare, inter regum filios

*) *Sequentia A 2 sic praebeet*: A. D. MCCCXXVI. Lupoldus dux Austriae et Suevie ex hoc seculo migravit in Argentina pridie Kalendas Marcii et in Campo-regis cum regina matre sua sepelitur. Duas filias — mari-
tavit (p. 128, l. 16—18). *Febr. 28.*

30 a) tyt. om. D. b) uncis inclusa a Ioh. deleta B 1, om. D. c) inscriptio capitis minio scripta B 1. d) et opp. B 1, et a Ioh. delet.; de opp. D. e) et — Adam. a Ioh. add. B 1, exhibet D. f) excipit D. g) scil. om. D. h) cf. supra p. 96, n. a.

1) Ludovico maiori, a. 1323. ante diem Maii 4. 2) Cf. Chron. Aulæ-regiæ II, c. 12, p. 423; Friedensburg p. 59 sqq. 3) Christophori Margaretæ, a. 1324. Dec. 4) Cf. v. Weech, 'Kaiser Ludwig d. Bayer und König Johann v. B.' p. 21—27. 5) Guta. 6) Friderico II, a. 1322. in domo Misnensis marchionis tanquam futura sponsa fere per unum annum remanserat, Chron. Aulæ-regiæ II, c. 12, p. 423. 7) Cf. ibid. et Cron. S. Petri Erford. p. 352. 356. 8) Mechtildis, a. 1323; cf. Cron. S. Petri l. c. n. 4. et Friedensburg p. 76. 40 9) Epist. II, 1, v. 162. 10) Cf. supra p. 95, n. 9.

1326. temporis tui^a decor^{b1} Et eiulatu maximo exclamans, pilis iniciens manus: 'Quid michi iam vivere proderit te subtracto? Quid me desolatum in huius seculi fluctibus reliquisti?' Transiit autem in Argentina pridie
 Febr. 28. Kalendas Marcii, ibique in maiori ecclesia armorum 5 suorum insignia in eternam memoriam sunt locata; in Campo-regis cum regina matre sua sepelitur. Hic non^c
 *f. 110. *excellentis corporis, sed agilis miles fuit, animi magni et cordis intrepidi, sicut Stacius¹ dicit de Thydeo:

Maior in exiguo regnabat corpore virtus,

10

quem Homerus minorem corpore, sed armis fuisse asserit forcio²; et Seneca³ dicit: *Exire potest de humili corpore et deformi animus generosus et magnus, nec deformitate corporis animus defedatur.* Papa Iohannes audita morte sua, probitatem^d eius et^e actus commendans, dici- 15 tur doluisse. Duas filias reliquit; quarum unam post excessum omnium fratrum Albertus dux in Franciam, alteram in Poloniam nobiliter^f maritavit⁴. Hoc anno
 1324. Ludewicus vocatus^g est a quibusdam de Lombardia⁵ et clam se disposuit ad intrandum. 20

1327. Anno^h Domini MCCC^oXXVII^o Heinricus dux, post captivitatem raraⁱ perfruens^k sospitate, novissime in
 Febr. 3. Brucca Styrie in die beati^l Blasii moritur et in Grätz apud Minores a Friderico gloriosis exequiis sepelitur; post incineracionem vero a consorte Elizabeth cum reli- 25 giosis viris ad Campum-regis transfertur ibique sollempniter tumulatur^{m. 6}.

1328. Hoc anno, mortuis fratribusⁿ Leupoldo et Heinrico, (Aug.-Sept.). suscitavit Deus spiritum vertiginis^o, quem miscuit⁷ inter superstites adhuc fratres. Nam Otto porcionem se con- 30 tingentem postulat et, ut ex equo secum dividant, deprecatur, eo quod se non habere diceret tantum, quo

a) tu D. b) decus (et ita D) a Ioh. corr. decor B 1. c) cum D. d) eius prob. Ioh. transposuit B 1; prob. suam D. e) commend. et actus Ioh. transposuit B 1. f) mar. nob. Ioh. transposuit B 1. g) a quib. vocatur in Lombardiam D. h) A. D. 35 — devincivit (p. 129, l. 18. 19) A 2. i) raro D. k) fruitur A 2. l) beati om. D 2; sancti D 3. m) sepeliit A 2. n) fratr. om. D. o) utrigiuis a Ioh. corr. vertiginis B 1.

1) Thebais I, v. 417. 2) In Iliade Latina nil huiusmodi legitur. 3) Epist. moral. 66, 4: potest ex casa vir magnus exire, 40 potest et ex deformi humilique corpuseculo formosus animus ac magnus, . . . ut scire possemus non deformitate corporis foedari animum. 4) Cf. supra p. 96, n. 5. 6. 5) Cf. Müller I, p. 161. 6) Cf. supra p. 96, n. 8. et p. 97, n. 1—4. 7) Cf. supra p. 98, n. 5.

suam conthoralem¹ cum sua clientula, sicut decuit, 1328.
sustentaret; cuius inquisitione fratres efficax nichil penitus responderunt. Illo vero perseverante ortum est per Austriam et Styriam discidium grave satis², nobilibus
5 se variantibus, quibusdam dicentibus Ottonem rationabiliter promoveri, aliis asserentibus terrarum et fratrum coherenciam non competere sequestrari.* Interea Otto reges Ungarie³ et Bohemie adiit, consilium et auxilium postulando; *rex autem Ungarorum fratribus scribit, ut *f. 110'.
10 Ottonem placatum faciant, ne maius periculum supercrescat, gentemque multam in eius adiutorium destinat; rex vero Bohemie in propria persona pro Ottonis complacencia se presentat; quibus Otto in occursum properat et civitates, castra, oppida ex illa parte Danubii
15 obsidet et ad libitum suum firmat. Populus regis Un- (Sept.) garie abscedens^a, Bohemorum gentem in terra grassare^b permittens, quorum instantia loca munita pene omnia trans Danubium acquisivit et sui regis dicionibus devincivit.

20 Hoc^c tempore manifestata^d est quedam heresis apud Coloniam Agrippinam⁴, ubi viri et mulieres diversi status in noctis medio ad locum quendam subterraneum, quem templum dicebant, convenerunt. Et quidam Waltherus nomine, demonialis sacerdos, misse officium celebrare visus est, et post elevacionem sermone habito,
25

*) *Ioh. in inferiore marg. add., sed deletit B 1, D. A 2 non habent:* Parcium autem Ottonis fuit Ulricus⁵ comes de Phannberch, qui sublata⁶ prima consorte⁷ sine liberis, sorore Ulrici de Walse, quam prius habuit in coniugio vir nobilis de Lonnenberch, relictam comitis de Græczpach⁸ de sanguine comitum Montisfortis, filiam comitis Rudolphi de Sancto Gaudone, duxit, nomine Margaretam⁹, cum qua habuit utriusque sexus liberos.

35 a) sic B 1. D. A 2 pro abscessit. b) grassari A 2. c) Hoc — reliquerunt (p. 131, l. 1) post acquisitum (p. 124, l. 31) A 2. d) manifesta a Ioh. corr. manifestata B 1.

1) Elisabeth; cf. supra p. 113, n. 5. 2) Cf. supra p. 99, n. 1. 3) Carolum I. Robertum. 4) Nomen civitatis antiquum Ioh. ex Ottonis
40 Frisingensis Chron. VII, c. 13. scire potuit. 5) V. 6) Ante a. 1330. 7) Agnete. Cf. supra p. 95. 8) Bertholdi VI. de Graissbach, ut videtur; cf. I. A. v. Reisach, 'Abh. d. Münchener Akad.' II (1813), p. 349. 9) De cuius genere hucusque nihil constitit; cf. K. Tangl, 'Die Grafen von Pfannberg', 'Archiv f. Kunde Österr. GQ.' XVIII, p. 182. 189.

extinctis luminibus, quilibet sibi proximam cognoscebat; et post epulis deliciosissime vacantes choreas ducebant et gaudia maxima peragebant, dicentes hunc statum statui paradisi et primis parentibus ante lapsum esse conformem. Idem autem, qui huius erroris caput extitit, 5 se Christum dixit, pulchram quandam et nobilem domicellam Mariam asseruit, et sic sacramenta fidei, *sin-*
 1. Cor. 5, 8. *ceritatis* scilicet^a et *veritatis* azima, fermentavit. Matrimonium cum personis quantumcumque proximis licitum, Christum non de virgine natum, nichil esse ieiunium, 10 Deum non esse natum neque passum turpiter disputavit et multa fidei sacratissime contraria grunniebat. Degradatus, dampnatus usque ad unctionem non resipuit, mentitus est eciam die se tertia surrecturum. Huius voti plures compotes, experientes falsas insanias¹ et errores, 15 ad Dominum sunt conversi, conversionis atque resipiscencie signa iuxta patrum sanctiones crucis signaculum in suis vestibus^b preferebant². Hec heresis Adamiana dici potest, cuius^c Ysidorus facit^d mencionem in libro Ethimologiarum³ dicens: *Adamiani vocati sunt,* 20 *quia Ade imitantur^e nuditatem; unde nudi orant^f, et nudi inter se mares et femine^g conveniunt.*

Fuit eciam hoc tempore in multis locis circa metas
 Matth. 13, 25. Austrie et Bohemie *zizania* multiplex^h in medio tritici
seminata et pulchritudo agrorum ecclesie defedata. Quiⁱ 25
 sub terra in specubus se dicunt non peccare nec abso-
 lutione egere, eo quod Dominus Petro dixerit: *Quod-*
 Matth. 16, 19. *cumque ligaveris super terram, erit^k ligatum et in celis* etc.,
 Deum trinum, scilicet^l patris, filii et spiritus sancti per-
 sonas, in^m materiaⁿ visibili, senili, iuvenili et colum- 30
 bina specie demonstrantes, diversos et mirabiles errores debachantes, missarum^o officia et elemosinas pro purgacione et exempcione animarum pro nichilo reputantes. Ex quibus maxima multitudo utriusque sexus incendio perierunt et semen sue malicie in sulcis⁴ velut 35

a) scil. om. A 2. b) explicit B 1, sequentia ex D. A 2 edita. c) pro cuius — quia (7, 22) A 2: Eo quod. d) fecit D 2. e) imitentur (ymit.) D 1. Is. f) sic A 2. Is.; erant D. g) mares femineque Is. h) multipliciter A 2. i) et A 2. k) erit — celis om. D 3; terram et solveris etc. D 1, 2. l) scil. om. D. m) in om. A 2. n) materias D 1; immateriales D 2. o) sollempnia add. D 2.

1) Ps. 39, 5: non respexit in vanitates et insanias falsas. O. H.-E.
 2) Similia leguntur in *Gestis Trevir.* a. 1324, l. c. II, p. 244; cf. *ibidem* adnotata. 3) *Etym.* VIII, 5, 14. 4) *Eccli.* 7, 3: non semines mala in sulcis iniustitiae. O. H.-E.

absconditum in perversorum cordibus reliquerunt, que^a iuxta sententiam Domini sinuntur^b crescere usque ad messem¹, id est usque ad seculi consummacionem². 1. *Cor.* 11, 19. Oportet enim hereses esse, ut qui probati sunt manifesti fiant, ut apostolus Paulus dicit.

Dux^d autem Otto, dispensacione habita super cognacione carnali inter se et consortem³, quia ei in terciā consanguinitatis^e linea coherebat^f, monasterium fundare disposuit propter^g illicitam coniugii commixturam. Et cum eodem anno ei^h filius primogenitus, Fridericus 1327. scilicetⁱ, in die beate Scolastice natus esset, abbates et *Febr.* 10. patres Cisterciensis ordinis de Sancta Cruce et alios perquirens, in loco apto super Murtzam fluvium in Stiria^k, montibus, vallibus, rivis, pratis, pascuis^l et nemoribus decorato, suum propositum est exorsus, ipsum^m locum iniciatum in laudem beate virginis Novum-montem censuit appellandum. Quem diversisⁿ et multis prediis pro sustentaculo victualium in temporalibus et magnis libertatibus et ad cultum Dei variis ornatibus communivit⁴. Que^o fuerant sua, obtulit, que aliorum, recompensa digni precii commutavit, musitantibus pluribus, quod distraheret quedam ad commune bonum pertinencia et sue fundacioni propriaret^p. Specialiter autem cum^q quodam Wernhardo, cuius area ipsa fuit, commutacionem talem fecit, sicut David dixit ad Ornam^r Iebuseum: *Da michi locum aree tue, ut edificem in ea altare Domino*^s, 1. *Par.* 21, 22. *ita ut quantum valet argenti accipias.* Et sic princeps pro temporalibus eterna comparavit et cor suum in thesauros celicos^t collocavit, quia optima est commutacio pro illo etiam omnia relinquere, quo habito omnia possidentur, sicut Prosper⁵ dicit:

*Non mirabor opes, nullos scrutabor^u honores,
Pauperiem Christo divite non timeo^v.*

a) que — dicit (*l.* 5) om. A 2. b) verba versuum *Gen.* 1, 22, 28. *Matth.* 13, 30. 35 *hoc loco addita D 3.* d) Otto itaque disp. — communivit (*l.* 19. 20) A 2. e) linea cons. D 3. f) coherebat (coerc.) D 1. 2. g) propter — commixturam A 2, om. D. h) fil. sibi A 2: filius ei D 2. i) videlicet D 3. k) Styria A 2. l) et pascuis A 2. m) ipsumque A 2. n) div. et om. A 2; et multis om. D 2. o) Que — timeo (*l.* 33) om. A 2. p) prepararet D 2. q) tñ D 1. 2; cum om. D 3. r) Ornan *Vulg.* s) alt. 40 in ea domo D 3. t) cel. om. D 3. u) sectabor *Prosp.* v) metuam *Prosp.*

1) *Matth.* 13, 30: Sinite utraque crescere usque ad messem. *O. H. - E.* 2) *Similia Ann. Matseenses a.* 1315, SS. IX, p. 825—827, in *Krems oppido facta esse narrant.* 3) *Cf. supra p.* 79. 98. 4) *Cf. supra p.* 97, n. 7—98, n. 1. 5) *Poema coniugis ad uxorem v.* 109 ss.

De introitu Ludewici^a in Italiam et ibi gestis
et de reconciliacione ducum Austrie cum
rege Bohemie. Capitulum VII.

1327.
(Mart.). Anno^b Domini MCCCXXVIII. Ludewicus per vallem
Tridentinam Italiam introivit. Et dum Heinrici ducis⁵
Karinthie terminos, comitatum^c scilicet Tyrolis, sub-
intrasset, sibi ac suis heredibus utriusque sexus Karin-
thiam^d et comitatum Tyrolis litteris regalibus^e, postea
imperialibus dicitur confirmasse. Venit autem^f Veronam¹,
(Maii 17). deinde Mediolanum; ubi in die sancto pentecostes¹⁰
Maii 31. corona ferrea coronatur². Et pertransiens Liguriam
et montem^g Pardonis³ sine offendiculo venit Pisas⁴.
Pisani autem resistentes primo ei introitum denegabant;
deinde, cum exercitum contra eos ordinasset, mense
Oct. (11). Octobris se submiserunt⁵; quos in dedicionem suam¹⁵
acceptos postea confovit gracia speciali.
1328.
Ian. 6.
(Ian. 17). Anno Domini MCCCXXVIII. supradicto^h in die
sanctoⁱ epiphanie a Romanis accepit coronam imperialem,
dicentibus hoc bene licere, quia papa non adesset. Coro-
navit^k autem eum prefectus Urbis^{*. 6}, qui hoc ex iure ha-²⁰
bere¹ dicitur, ut imperiale diadema pape manibus submi-
nistret et exhibeat, dum illud imperatoris capiti super-
ponit^m. Eodem anno mense Maii per aliquos de clero in-
trudi fecit in papatum fratrem Petrum de Corbario de
ordine fratrum Minorum, qui vocatus est a suis Nicolaus²⁵
quintus, et ydolum in domo Dei et monstrum in beati
Petri kathedra collocavit. Populus et clerus Romanus
1330. *) *Sequentia A 2 sic brevavit*: Eo tempore imperatrix pe-
perit filium — appellabant⁷. Eodem anno mense
1328. May Ludewicus antipapam Petrum de Corbario or-
dinis Minorum intrusit. — *Reliqua pars capituli deest A 2.*

a) luduic, D 1 *semper*; ludwic, D 2, 3 *semper*. b) Eodem anno Lud, rex — Urbis
(l. 20) A 2. c) comit. om. D 3. — scil. om. A 2. d) carinth. D 1 *plerumque*; ducatum
Carinthie A 2. e) et add. D 1. 3. f) añ(te) D 2. g) montem om. D 3. h) supra-
dicto om. A 2; Eodem anno quo supra D 1. i) sancto om. A 2; in — epiph. om. A 2; 35
k) Et cor. eum A 2. l) dic. hab. D 2. m) emendavi. O. H.-E.; supponit D.

1) Cf. supra p. 93, n. 1—6. 2) Cf. Chroust l. c. p. 82, n. 1.
3) Cremonae Padum transiens per montem Bardonis die Sept. 1. Pontre-
mulum pervenit; cf. Chroust p. 89 sq. 4) Die Sept. 6. Pisas oppu-
gnare coepit. 5) Die Oct. 8. Pisani se subiecerunt, quorum civitatem 40
rex Oct. 11. ingressus est. 6) Manfredus de Vico; cf. Math. Neuen-
burg, c. 52; Heinricum Surdum l. c. p. 517. Sed vide Chroust p. 253.
7) Infra p. 133, l. 3—5.

quasi acrisia¹ percussus, oculos habens et non videns, illi 1328.
 genuflexiones et pedum oscula, sicut et ipsius imperatoris
 populus^a, exhibebant. Peperit autem imperatrix illo 1330.
 tempore filium, quem pro Urbis gloria Romanum, quasi (Mail 12).
 5 insigniorem ceteris, appellabant². Conflans autem exer-
 citum contra Rupertum regem ab Urbe se movit, et cum 1328.
 in hoc nichil proficeret, iuxta Lucanum³: (Iun.).

*Qui terret, plus ipse timet; mos ipse tyrannis
 Convenit,*

10 quinta die mensis Augusti rediit⁴ et pape suo^b institit, ut Aug. 5.
 curiam ordinaret et alia, que ad suum officium pertinent,
 restauraret. Qui mox sex cardinales instituit⁵ et^c tam
 suam quam aliorum conscientias non modicum onustavit.

Hoc anno Ottoni duci Austrie secundus filius⁶
 15 natus est, super quo non modicum gaudium Australibus
 est exortum.

Romani tediati in ocio Ludewici sibi ceperunt clam
 et publice rebellare; milites eciam et nobiles, quos secum
 traxerat, stipendiis suis protractis non modicum contur-
 20 babat et contra plurimos concitabat. Quidam eciam ab
 eo se subduxerant et pro suis sudorosis serviciis oppone-
 bant. Et propter hoc et alia de exitu suo in Alamanniam
 cogitabat, habitoque consilio ab Urbe cum suo papa egre- (Aug. 4).
 ditur. Venit Viterbium^d, ubi ad eum plurimi venientes (Aug. 6).
 25 caput suum atque illius antipape oleo vane et seductive
 complacencie liniebant et se ad quelibet dignitatum officia
 ingerebant. Stephanus autem de Columpna et Bertoldus^e
 de Ursinis mox, dum ab^f Urbe se movit, Romam venerunt (Aug. 4. 5).
 et a populo magnifice sunt suscepti, quia fuerant^g ad-
 30 versarii Ludewici. Hoc tempore moritur Galeates Pisis⁷
 et Castrucius⁸ Luce^h, et recepit Ludewicus civitates
 Castrucii, Pisas etⁱ Lucam^k, Pistorium, in dedicionem^l. (Sept.-Oct.).

Hoc anno Paduani agente Marsilio de Carraria⁹
 officiales duos Karinthianos^m licenciaverunt¹⁰ et se cum (Sept.).

35 a) populo D 1. 3. b) suo corr. sui D 1; sue D 3; papam suum instituit D 2.
 c) et om. D 3. d) Byterb. D 2. e) berchtold. D 2. f) de D 3. g) fu^{nt}at D 3.
 h) luke D 3. i) et om. D 2. k) lukam D. l) dedicationem D 3. m) karinthii D 1.

1) *Ad sequentia cf. supra p. 95, n. 2. 3. 5.* 2) *Cf. supra p. 94, n. ** 3) *Sunt versus Claudiani, Panegy. de IV. consulatu Honorii*
 40 *v. 290 sq.* 4) *Iul. 20; Aug. 4. Romam egressus est.* 5) *Cf. supra p. 94, n. 6.* 6) *Leopoldus.* 7) *Pisciae prope Lucam, a. 1328. Aug.*
 8) *A. 1328. Sept. 3.* 9) *Capitaneo populi Patavini a. 1328.* 10) *Ann. Patav. a. 1328, ed. Bonardi p. 249: d. Griffio Theotonicus, qui tunc erat potestas, cassatus et licentiatus cum d. Hengelmario fratre suo,*
 45 *qui tunc erat vicevicarius . . pro duce de Carentana.*

1328. civitate Cani-grandi de Verona tradiderunt¹. Fridericus rex, cogitans periculosum esse patrie litigia gerere, con-
(Oct.) cordiam cum Ottone fratre et Iohanne rege Bohemie meditatur, et indicta die conveniunt². Rex Bohemorum in occursum Friderici detracto capucio, ut reverenciam⁵ faceret venienti, processit; Fridericus lento^a, pileo ad modicum elevato, obviacionis vicem rependere videbatur. Quo facto rex Iohannes arbitrans se contemptum placiti diem solvit, dicens se imperatoris filium et regem, ne- sciens, quis eorum alteri esset preferendus. Interea secun-¹⁰ dario conveniunt, ubi dux Otto manifeste in^b faciem regi dixit, dum tergiversando durius se haberet et acquisitis tenacius inhereret: 'Si nostra sic ambitis, promissa vestra^c, rex Bohemie, tetre^d oblivionis obprobrio maculatis'. Tan- dem ei ad stipendiorum recompensam maxima summa¹⁵ pecunie contaxatur, et restitutis pluribus, que acquisierat et in manibus habuerat, in amicitia mutua sunt firmati, ceperuntque ipse et^e Fridericus se diligere et familiaria colloquia commiscere. Populus terre letatur et gaudio inenarrabili^f gratulatur, quia auferebatur ab eis iugum²⁰ et oppressio Bohemorum et indicebatur in reliquum propriorum obsecucio dominorum, iuxta illud Boecii³:

*Reditu proprio singula gaudent,
repetuntque suos queque recursus.*

De obitu Friderici regis et aliarum persona-²⁵ rum de domo illa^g. Capitulum VIII.

1329. Anno^h Domini MCCCXXIX. dux Otto concors cum fratribus ad loca Reni superiora proficiscitur⁴; nam milites etⁱ nobiles ac civiles illius terre desiderabant, ut haberent post Leupoldum subductum, qui eis preesset³⁰ et causis eorum ac necessitatibus provideret, et ne eciam^k inolescere inciperet ipsa terra. Et veniens ibidem diversa¹ solacia habuit. Filium sororis sue⁵, Ru-

a) lente emendandum, ut videtur. b) regi in f. D 3. c) t' add. D 3; tibi add. D 1. 2. d) sic cum rec. A emendavi. O. H.-E.; terre D. e) et om. D 2. 35 f) enarrab. D 1. g) Austrie D 2; cf. supra I, p. 179, n. *. h) A. D. MCCCXXIX. Otto dux Austrie concors factus cum fr. — terra (l. 32) A 2. i) et om. D 3; mil. et om. A 2. k) et add. D 1. 2; ne terra ipsa inc. ins. A 2. l) sol. div. D 3.

1) Sept. 7. vel 8. Marsilius Cani-grandi claves civitatis exhibuit, qui Sept. 10. Patavium introiit; cf. Ann. Patav. l. l. 2) Cf. supra 40 p. 100, n. 1. 3) De consol. phil. III, 2, 35. et 34. Variam eius lectionem vide supra p. 101. 4) Cf. ibid. n. 2. 5) Cf. supra I, p. 379.

dolfum Lothoringie ducem, in civitate que ad Sanctum^a 1329.
Theodatum¹ dicitur est affatus, et cum iocundis collo-
quiis ab invicem discesserunt. Fridericus rex se con-
tulit ad montana, cum esset infirmus, ut in castro quod (Dec.).
5 Guetenstain dicitur tam de corporis dolore quam de cura
terrarum reciperet levitatem.

Hoc anno Tervisini oppressi a Cane de Verona et
a duce Karinthie Heinrico, qui tutor fuerat Iohannis
comitis Goricie, subsidium non habentes, consilio ad-
10 vocati Tervisini² predicti se Canis manibus submiserunt. (Iul. 17).
Qui post triduum³ recepcionis civitatis in tantum est
gaudium resolutus^b, ut^c, sicut ei fatatum fuerat a quo-
dam, ut dicitur, mathematico, ab hac^d vita eximeretur^e, (Iul. 22).
Alberto et Mastino consanguineis suis⁴ ad omne suum^f
15 dominium apprehendentibus introgressum.

Hoc^g tempore Iohannes rex Bohemie contra Litu- (Febr.-Apr.).
anos^h profectionem fecit et habito congressu cum eis,
fortissimus eorum prosternitur, cuius longitudinis men-
suram rexⁱ pro miraculo transmisit, ita ut excessiva
20 magnitudo corporis sui visa plurimos traheret in stu-
porem.

Hoc anno in vigilia Mathie apostoli Guta^k comi- Febr. 23.
tissa de Ottingen, soror ducum Austrie, Wienne moritur,
et corpus in Campum-regis transfertur⁵. Unum filium⁶
25 reliquit, iuvenem speciosum. Fridericus* autem rex
percussus¹ morbo apoplosie^m, ut quidam dicunt, alii vero
aiunt eum dissenteriam habuisse. Cepit autem vehe-

*) *Sequentia exhibet A 2 magis quam D cum rec. A convenientia:*

30 A. D. MCCCXXX. Fridericus dux Austrie, quondam
rex, percussus — alii dissenteria, alii paralisi,
moritur in castro Guetenstain et in loco fund. sue, 1330.
monasterio Mawrbach, quod anno Domini MCCCXIII. (Jan. 13).
construere cepit, quod et alio nomine Vallis Sanc-
torum Omnium appellatur, regali — sepelitur. Eo-
35 dem tempore Guta c. de Öting, soror — trans- 1329.
fertur. (Febr. 23).

a) beatum D 3. b) resolutum D 1. c) ut om. D 1. 3. d) math. adhuc D 2.
e) eximitur D 2. 3. f) sui D 3. g) Hoc eciam t. — stuporem (l. 20. 21) A 2. h) ly-
euanos D 1. i) rex om. D. k) gūta D 1. l) nota orationem claudicare; percusso A 2.
40 m) sic D 1; apoplosye D 2; apoplexie D 3. A 2; apoplasiaco morbo A.

1) *Saint-Dié.* 2) *Guecelli Tempestae.* 3) *Iul. 20. aegrotare coepit.*
4) *Filiis Alboini fratris Canis-grandis.* 5) *Cf. supra*
p. 103. 6) *Eberhardum, postea canonicum Moguntinum.*

1330. menter deficere et invalescentibus morbis anno Domini
Ian. 13. MCCCXXX. in octava epyphanie transiit et disposito^a
 testamento glorioso per ecclesias et monasteria^b in loco
 fundacionis sue Maurbach^c Carthusiensis ordinis regali
 cultu et sollempnibus exequiis sepelitur¹. Fertur eciam, 5
 quod a quadam nobili muliere confectum quoddam
 cibarium sumpserit, quo ipse rex in favorem sui mariti
 moveretur^d, in morbum impetiginosum corporis est mu-
 tatum, mortis materiam secum ducens². Quod factum
 in ipso marito morte acerbissima est punitum, salvata 10
 coniuge, quia fuit^e impregnata.

Mart. 25. Eodem anno in annunciacione beate virginis obiit
 domina ducissa Elizabeth, consors ducis Ottonis, que,
 sicut fertur, cum Alberto duce et quibusdam puellis in
 quodam obsonio venefico et letali sumpserit cibum mortis. 15
 Dux vero Albertus, membrorum compage contracta³, ad
 opera militaria impotens quoad manuum et pedum vir-
 tutem, sella gestatoria mira peditus sapientia et in-
 dustria circumfertur, nec minus efficaciter res disponit^f,
Ecol. 9, 18. quia Salomon dicit: *Melior est sapientia quam arma bellica*, 20
 et Tullius⁴: *Parum prosunt arma foris, nisi consilium*
fuerit domi. Et licet casus iste terram concusserit, dux
 tamen iste regibus et cunctis adversariis sepius viriliter
 restitit et Deo cooperante terras suas egregie defensavit^g.
 Ducissa vero defuncta ad monasterium Novi-montis 25
 transfertur ibique sollempniter tumulatur. Cuius morte
 et fratris^h infirmitate dux Otto comperta ineffabiliter do-
 luit et peractis exequiis cum recommendacione dilecte
 consortis sue, fletu terso, ad familiarium et amicorum
 consilium cepit de coniugeⁱ cogitare. Fratre eciam per- 30
 suaso^k missum est in Siciliam, ut neptem suam, filiam
 Petri Siculorum regis⁵, cuius mater⁶ ex Ottone duce
 Karinthie, avunculo suo, fuit progenita, duceret. Sed
 quia convenienciam non habuit, sic permansit. Missum
 est eciam in Kracoviam^l, ut Lothonis regis natam, regine 35

a) disposuit D 2. b) et *add.* D 1. 2. c) mawrbach D 2. d) moveretur D;
 quod *supplendum esse coniecit Böhmer*. e) impr. fuit D 3. f) disposuit D 2. g) di-
 pensavit D 3. h) inf. fr. D 3. i) coniugio D 3. k) et *add.* D 1. l) Krakoviam
 D 1; etiam in Kr. est D 3.

1) Cf. *supra* p. 101, n. 3. 4. 2) *Similia apud Mathiam Neuen-* 40
burg. c. 58. 3) Cf. *supra* p. 102, n. 7. 4) *De officiis* I, 76; cf.
supra p. 102, n. b. c. 5) *II. Qui demum a. 1337. rex factus est.*
Filiae Ottone vivente nondum natae erant, fortasse Ioh. sororum alteram
dicit. 6) *Elisabeth uxor Petri II.*

Ungarie sororem, acciperet¹. Sed nec hoc a Deo dispositum² fuerat et similiter conquieuit.

Interea contigit^b Bohemos et Australes in metis^{1331.}
graviter dissentire et nunc hiis, nunc aliis fortunam
adesse et abesse; et cum^c in alterutrum res arte satis
et hostiliter agerentur, novissime Bohemorum nobiles
pociores capiuntur² et ad ducis Alberti presenciam ad-
ducuntur. Prius etenim Australes nonnulli Bohemis sub
simili deveniebant sorte. Datis autem^d treugis ad eundum
et redeundum, Bohemi nunciant regi suo utile esse, ut
cum ducibus Austrie amicitia et concordia tractaretur,
alias istas terras, tam regnum quam ducatum, non posse
aliquaqualiter quietari; et si apte fieri posset, hoc ipsum
per aliquod matrimoniale connubium firmaretur³. Et
tractatum est inter Ottonem ducem et Iohannis regis
Bohemorum filiam Annam nomine coniugium, adhuc
iuvenulam⁴, quod postea est feliciter consummatum^e.

Hoc anno in die beate^f Margarete transiit Elizabeth^{1330.}
relicta regis Friderici et apud fratres Minores in Wienna
sub marmoreo^g sarcofago prope Blankam^h Rudolphi regis
Bohemorum relictam⁵, Francorum regis filiam, tumu-
latur⁶. O quam luctuosa mors iuvenum principum! 1330.
Nam mors iuvenum acerbior est quam senum, ut dicit
Tullius⁷, exemplificans de pomis, que immatura difficile
evellunturⁱ, matura per se cadunt^k. Veruntamen hunc
finem omnes lugubrem expectamus, quia omnes morimur^{2. Reg. 14, 14.}
et sicut^l aque dilabimur^m in terram, sicut ad David dixit
illa mulier Thecuitisⁿ, et Oracius^s dicit:

Mors ultima linea rerum.

De reditu Ludewici et reconciliacione eius
cum Ottone duce. Capitulum IX.

Anno Domini MCCCXXX. Ludewicus vicariatum 1329.
Mediolanensem Atzoni Vicecomiti et vicariatum Luce^o (Ian. 25).

a) indispositum D; fort. legendum ei disp.; cf. Act. 7, 49: sicut disposuit illis
35 Deu; adeo indisp. hoc D 3. b) contingit D 2. c) tñ (tamen) D. d) añ (ante) D 2.
e) fel. est confirmatum D 2. f) sancte D 3. g) marmorea D 1. 2; sarc. marm. D 3.
h) blancham D 1. i) avell. D 2. k) cadit D 3. l) quasi Vulg. m) dilabuntur
D 1. 2. n) tecuites D 1; thecuites D 3; thecues D 2. o) luke D.

1) Cf. supra p. 102. 2) In pugna apud Mailberg commissa.
40 3) De pace a. 1332. Iul. 13. Vindobonae icta agi videtur; cf. Chron.
Aulae-regiae II, c. 30, p. 490. 4) Hi tractatus ad a. 1335. spectant;
a. 1332. de matrimonio inter Iohannem regem et Elisabeth filiam Fri-
derici regis sermo fuit. 5) Cf. supra I, p. 325. 361. 6) Cf. supra
p. 103. 7) Cato maior 19, 71. 8) Epist. I, 16, v. 79.

1330. cuidam Francisco potenti¹ contulit et in Alamanniam
(Ian.). est reversus. Habuitque secum legistas, qui sua opera
fovebant contra papam scribentes, ipsum, ut dicitur,
hereticum appellantes. Papa de exitu suo gaudens

Ps. 121, 1. *Letatus sum in hiis^a que dicta sunt michi^b instituit², pro-* 5
cessus novos contra eum fieri procuravit, quibus^c conces-
sionem marchionatus Brandenburgensis quasi non^d sibi
licitam implicavit³. Quos in multis partibus plures re-
ceperunt, audire plurimi^e contempserunt. Abbas Otto
Sancti^f Lamperti de Karinthia de curia exiens gratiam 10
pape promeruit, ut publicaret eos, promisit; quod et fecit
Tob. 13, 6. in quibusdam locis in Alamannia *cum timore maximo*
et tremore⁴. Sed et Ulricus⁵.⁵ lector Augustinensis in
ambone Moguncie idem fecit, et papa episcopatum
propter obedienciam sibi contulit Curiensem. Hoc factum 15
in Teutonia^h tribulationes et angustias gravissimas gene-
ravit, nam presules, religiosi, prelati, monasteria, clericiⁱ,
nobiles, cives se varie disposuerunt, quidam timore Dei
postposito, Ludewici potenciam metuentes, divinum offi-
cium nullatenus obmiserunt, quidam loca sua et monasteria 20
reliquerunt et se^k in exilium vel ad nemora transtulerunt.

1330. Antipapa cernens se derelictum atque desolatum
1. Mach. 4, 45. in Pisanorum territorio morabatur; *et incidit ei con-*
Iac. 5, 20. *silium bonum*, ut ab errore *vie sue* suam et aliorum ani-
Ps. 118, 176. mas liberaret. Veniens verbulo psalmiste sumpto: *Er-* 25
ravi sicut ovis, que periit etc.¹ summi presulis pedibus^m se
(Aug. 24). subiecit. Quem admissum ad gratiam pontifex in con-
(Aug. 25). sistorio⁶ sermone habito de verbis apostoli: *Fuistisⁿ ali-*

a) in hiis om. D 1. b) michi om. D 3. c) Quilibet D 3. d) sibi non D 3.
e) plurimum D 1; plurimum D 2. f) beati D 3. g) Udalricus D 3. h) theut. D 3. 30
i) cler. om. D 2. k) ad ex. et nem. se D 2. l) etc. om. D 3. m) se ped. D 3.
n) Eratis *Vulg.*

1) Francisco Castracani, affini Castrutii, a. 1329. Martio.
2) Iam a. 1328. Iun. 20. hunc psalmum integrum missae inserendum
statuit; cf. *Extravag. comm. III*, 11, 1. et Tholomaei *Luc. Hist. eccl.* 35
cont., Muratori, SS. XI, col. 1213. 3) Iam in primo processu
a. 1323. Oct. 8. facto concessionem marchionatus Magdeburgensis, ut
perperam dixit, vituperavit; ceterum Ioh. h. l. de bullis a. 1327. Oct. 23.
datis cogitasse videtur; et a. 1329. Mart. 2. et postea Iohannes XXII.
novos processus in imperatorem publicavit. 4) Cf. *mandatum Io-* 40
hannis XXII. abbati a. 1328. Ian. 23. directum, ut processus a. 1327.
Oct. 23. factos publicaret; Lang, *Acta Salzburgo-Aquilei.* I, 1, p. 118,
nr. 135. 5) De Lenzburg ord. eremitarum s. Augustini, promotus
a. 1331. Iunii 14; cf. *litteras papae a. 1330. Mart. 13. datas*, Riezler
l. c. p. 451, nr. 1283. 6) Publico; deinde Sept. 6. in privato Petrus 45
confessionem repetiit.

quando^a tenebre, nunc autem lux in Domino, ipsum ad episcopatus apicem decreverat exaltare, nisi quod cardinales^{1330.}
persuaserunt, ut fertur, ne tam leniter^b tanta noxa sol-
veretur, et amplius in ecclesia non exurgeret tantum
5 nephas, arcius castigandum, non pro hoc piaculo subli-
mandum. Et sic sublatus non comparuit, nichilominus
sine afflictione cum necessariis sufficienter et honorifice
conservatur¹.

Igitur Ottone duce moram in superioribus trahente^c
10 civitas Columbaria nobilem de Alstat² graviter rerum
suarum direpcionibus molestabat; in cuius favorem dux
exercitum conflavit validum et civitatem obsidione firmis-
sima circumvallabat et adeo angustavit, ut Ludewici (Iul.).
suffragium imploraret³. Qui collectis copiis in Ottonis
15 oppositum castra locat⁴. Cui cum ex equo in prelium
non posset occurrere, de pacis^d negotio est tractatum,
quam^e Otto propensius admisisset^f, nisi quod quidam de
consiliariis ei ingessit, ut durum se^g exhiberet, ne Lude-
wicus robur Australium ducum in morte quorundam
20 fratrum crederet minoratum, nec magni estimare^h triginta
milia marcarum, que Ludewicus sponponderat, cum se
per eadem de pressuris suis nondum ex integro relevaretⁱ,
insuper et rubor^k verecundus sibi succresceret, si pro
tanti honoris fastigio manus et cor vili pecunia macu-
25 laret. Contigit sub hiis fluctibus regem Bohemie ad-
venire⁵, qui ire disposuit ad montana et alloqui Heinricum
ducem Karinthie pro pactis nupciarum filii sui Iohannis
et filie illius¹ Margarete, que iam pubescerat^m, confir-
mandis. Et investigata origine discidii ambos breviter
30 alloquens inter eos amicitiam stabilivit, ita ut Lude- (Aug. 6).
wicus expensas Ottonis habitas et in servicio imperii in
reliquum habendas XX marcarumⁿ milibus resarciret,
pro quibus sibi quatuor electas civitates⁶ cum instru-
mentis impignoravit; et sic ab invicem est discessum. cf. Act. 15, 39.

35 a) olim D3. b) leniter D2. c) faciente in sup. D1. d) sic A; paucis D. —
negocium D1. e) sic D2. A; quod D1. 3. f) perpendens adesset D1; perpensus
adesset D2; perpensus esset D3. g) sic A; se cm. D, supplevit Pez. h) sic D;
lege estimaret. O. H.-E. i) reuelaret D1. k) robur D2. l) sue D3. m) sic
D1. 2 vitiose. O. H.-E.; pubescerant D3. n) mil. marc. D3.

40 1) A. 1330. Oct. 15. obiit. 2) Nobiles de Hadstatt; cf. Kopp
V, 2, p. 61, n. 6. 3) Cf. Ioh. Vitoduran. p. 60; Gesta Bertholdi ep.
Argent. p. 304. 4) In Hagenau oppido mansit. 5) Cum Ludovico
venit, Gesta Berth. p. 305. 6) Turegum, S. Gallum, Schaffhausen,
Rheinfelden.

1330. Circa hoc tempus quidam nobilis Theutonice^a nationis ex Karinthis de partibus transmarinis, ubi diu exulaverat, rediens dixit se in ulteriori oriente vidisse arbores excellentis altitudinis anno tricesimo tantum fructificantes, que protulerunt poma pulcherrima et grossa iocundissimi saporis^b et odoris, que secta per medium ostenderunt in se effigiem ymaginis crucifixi. Quod omnino creditur de plantario ligni crucis dominice pro testimonio fidei procedere, ut in gentibus cognoscatur prime prevaricationis piaculum et nostre salvacionis remedium. 10

Ludewicus occasione cuiusdam visionis, ut asseruit, monasterium nove consuetudinis et actenus inaudite fundare cepit, quod Etal, id est Vallis-legis, dicitur. Nigros monachos ibi locans, milites emeritos^c cum uxoribus ad defensionem monasterii ordinans, res monasteriorum aliorum 15 abstractas huic adiecit¹. Potuit tamen eum instruere ad hoc factum sine^d sciencia^e zelus Dei²; nec enim decet militem ad^f prelium accedere cum uxore, sicut beatus Martinus dixisse legitur³ cuidam militi, qui suam coniugem secum in monasterio vivere et servire Domino^g postulavit. 20

Rex Bohemorum habens secum comites de Liningen, Gemini-pontis, Sare-pontis et de Viandis cum aliis viris (Sept.), spectabilibus venit ad Heinricum ducem Karinthis. Con-
veneruntque in hoc, ut altero eorum non existente alter tutelam gereret puerorum, et receptis pactis et datis 25
(Sept. 15). pro filio suo et muneribus hinc et inde pluribus distributis, exactis gaudiis et solaciis quoad festa secularia, (Oct.), tacitis causis sui itineris, venit Tridentum⁴. Ubi dum existeret, Veronenses⁵ ei pulchros^h duos dextrarios direxerunt. Brixien-
ses, quibus Veronenses infesti fuerant, 30
(Nov.), ad eum suos nuncios direxerunt et, ut in eorum succursum veniat, petiverunt. Fridericus eciam purgraviusⁱ venit ad eum, sciscitans^k ex parte Ludewici causam vie. Qui respondit se nichil contra imperium velle intendere, sed habere propositum corpus patris^l et matris visitare 35

a) theutonice D 3. b) od. et sap. D 1. c) emiricos D 1. d) sine D 1. 3.
e) zelus dei sc. D 3. f) acc. ad pr. D 3. g) deo D 3. h) duos pulchr. D 2.
i) burger. D 1. k) suscit. D 1. 2. l) patris et om. D 3.

1) Cf. *Heinr. Surdum* p. 520; *Heinr. de Diessenhofen* p. 61; '*N. Archiv*' XXIV, p. 678; *Boehmer* l. l., '*Ludwig*' nr. 1112. 2) *Rom.* 40
10, 2: aemulationem Dei habent, sed non secundum scientiam. *O. H.-E.*
3) *In Vita Martini auct. Sulp. Severo* XI, 1. 4) *Ad sequentia* cf. *Pöppelmann* in '*Archiv f. Kunde Österr. GQ.*' XXXV, p. 249—456.
5) *Mastinus de Scala*, qui tunc *Brixien-sibus bellum intulit*.

et, si facultas adesset congrue oportunitatis, in Alaman-1330.
niam transportare. Pisani, qui sibi introitum negaverunt¹
.^a, ipse in alium transformatus clam intrasse
dicitur et exisse². Interea regi in Tridento sue con-
sortis domine regine obitus nunciatur, super quam
sollemnes exequias disposuit per singulas ecclesias cele-
brari³. Et missis hinc inde nunciis et responsionibus
expectatis⁴ usque post natale^b Domini mansit ibi. Dec. 25.

Dux Otto dispositis rebus circa Renum in Austriam
10 rediens a Ludewico suscepit⁵ feoda terrarum suarum (Nov.).
cum LXXX vexillis, ut dicitur, assistantibus sibi multis
comitibus et nobilibus in Augusta⁶. Et sic veniens ad
fratrem que gesserat intimavit. Placuitque nobilibus
Austrie et Stirie, quod nulla ardua sine fratris ammini-
culo contractaret^c, quia, licet corpore abiliior haberetur,
15 ille tamen vivacitate sensuum sagaciorem se ad omnia
demonstravit. Post hec Otto structuram sue fundacionis
et locum sepulture coniugis invisere voluit. Visoque
tumulo exclamavit, in maturam mortem sue dilectissime
20 conthoralis dolentissime deploravit. Et ordinans ibi di-
versa pro remedio^d uxoris et indigencia structure, Wien-
nam rediens, vie^e comitibus exhibens in exteriori appa-
rencia animum valde mestum iuxta Oracium^{f. 7}: *Tristia
mestum vultum verba decent*;

25 et Anshelmus⁸ ait:

*Hic dolet exilium, mortem dolet alter amici,
Huic cara orbato coniuge flere libet.*

De ingressu et regressu Iohannis regis Bohemie in Lombardiam^g et amici-

30 a) quaedam omisa esse videntur. O. H.-E. b) natalis D 1; u, ad natales D 2.
c) contrecti. D 3. d) supple anime. e) viam D 1. f) i. quod Oracius D 2; sen-
tentia non perfecta. g) cf. supra I, p. 180, l. 1—3.

1) A. 1331. Febr. Pisani legatis Iohannis regis introitum nega-
verunt. 2) Haec, si non prorsus fabulosa, postea, a. 1331. Martio-
35 Iulio, facta sunt. 3) Ioh. Vict. tunc apud regem fuit; cf. rec. A,
infra p. 152, et Chron. Aulæ-regiæ II, c. 25, p. 473—479. Obiit
Sept. 28. 4) Ann. Parm. mai., SS. XVIII, p. 776: fecit requiri per
nuncios et litteras suas speciales omnes, qui tenebant dominia civi-
tatum Lombardie et terrarum, quod quilibet esset coram eo in civi-
tate Brixie, quod ibi adesset. 5) M. Novembris; cf. Heinr. Surdum
40 p. 519. 6) Ibi Nov. 23. novam concordiam fecerunt et Nov. 26. arbi-
trium quorundam nobilium acceperunt. 7) Epist. II, 3, v. 105 sq.
8) De contemptu mundi, ed. Gerberon p. 199.

cia eius cum ducibus Austrie. Capitulum X^a.

1330.
(Dec. 31).

Anno Domini MCCCXXXI. Iohannes rex Bohemorum venit Brixiam¹, statimque omnia castra, que Veronenses tenuerant, obtulerunt². Qui mox in emi-

1331. nenciori loco turrim fortissimam ad civitatis^b presidium ordinans suos in ea milites collocavit³; super quo^c Veronenses moti^d ad Ludewici noticiam in Alamanniam deduxerunt. Qui misit virum nobilem de Niffen^e.⁴ ad regis intentum iterum indagandum. Qui pallians quod mente conditum gerebat, dicens certe^f nil^g contra imperium se acturum, sed de omnibus oblatis, acquisitis et acquirendis se pro conservacione fidei imperio pariturum.

(Ian.). Pergamenses, Cremonenses, Papienses⁵ audientes, quod pacificus fuerit ingressus⁶ suus, et ad pacem reformationemque^h intencio sua versaretur, in dedicionem ei se voluntarie obtulerunt; quos statim reintegravit, omnibusⁱ expulsis vel exterius habitantibus ad sua domicilia

(Febr.-
Mart.).

revocatis, partibus amicabiliter concordatis. Deinde Parmenses, Reginenses et Mutinenses et Lucani se dederunt sub certis^k condicionibus atque pactis. Sed nullos ibi reduxit. Sicque placido^l modo et sine strepitu in brevi magnum dominium acquisivit. Sed ut ampliori potencia

(Iul.). potiri posset, exiit in Franciam⁷, ut exercitum conflaret et apprehensa solidaret et alia que posset suis^m dedicionibus manciparet. Filium autem suum Karolum marchionem reliquit in Parma, commendans eum potencioribus⁸, quorum consilio res ageret et nichil temere inchoaret.

1332. Contigit interea Menfridum⁹ de Modina cum sua parte gravissimas contra Ferrarienses ferre moli-

a) nonum D 3. b) ciuitatem D 1. c) que D 1. d) *supple* rem. e) Neyffen D 1. 2; Neiffen D 3. f) *emendavi* O. H.-E.; ante D. g) nichil D 1; se nil c. imp. D 3. h) reformationibusque D 2. 3; reformationibus D 1; *corr. Pez.* i) *omn. om.* D 3. k) terris D 1. l) *placito* D 1. m) *ded. suis* D 3.

1) *De die* cf. Pöppelmann l. c. p. 264, n. 1. 2) *Hist. Cortus.* 35 V, c. 1, l. c. col. 855; *Iac. Malvecius dist. IX, col. 73, Muratori, SS. XIV, col. 1002 sq.* 3) *Malvecius l. c. col. 1004:* Castrum in apice montis ipsius civitatis construi iussit. 4) *Bertholdum, quem imperator a. 1330. Oct. 3. procuratorem et nuntium specialem per Lombardiam et Tusciam constituerat.* 5) *Ticinum m. Februarii, Pergamum Cremonamque iam Ianuario obtinuit.* 6) 1. Reg. 16, 4. 3. Reg. 2, 13: Pacificusne est ingressus tuus? O. H.-E. 7) *D. Iunii 2. Parmam egressus, m. Iulii in Germaniam et Bohemiam, inde Dec. 13. in Gallias profectus est; causas itineris principales Ioh. ignoravit.* 8) *Ludovico comiti Sabaudiae imprimis; Vita Karoli IV. imp., Boehmer, Fontes I, p. 237.* 9) *De Piis. Quae sequuntur ad a. 1332. spectant.*

ciones¹. Karolus autem Modinensium auxiliarius et^a tu- 1332.
 tator contracta clara multitudine pugnatorum Ferrari-
 riensibus, quibus pro tunc Bononienses et Veronenses
 faverant, bellum offert. In quo adeo strennue se habe-
 5 bat, ut fugatis, prostratis, captivatis pluribus in vigilia
 beate Katherine² decus gloriose victoriae reportaret^b et Nov. 24.
 sui nominis titulus^c ad regiones exterarum, commendantibus
 eum^d omnibus, pervolaret, sicut de Cesare ad hoc^e Iuvenalis³ dicit, et Ovidius⁴:

10 *Ultor adest, primisque^f ducem profitetur in annis,
 Bellaque non puero tractat agenda puer.*

Brixienses autem tale aliquid flagicii perpetrarunt: nam (Jun. 15).
 partis contrarie quidam, audientes regem abiisse, suos,
 quos reliquit, amoventes, forciores effecti civitatem Veronensibus^g reddiderunt, quibus promissum est, ut dicitur,
 15 quatuor diebus continuis in partem adversam ad crudelitatis sue libitum deservire^h.⁵ Deinde Pergamenses
 Atzoni Vicecomiti se dederunt, regis Bohemie vicarium⁶ (Sept. 27).
 abire velociter compellentes. Post hec Papienses rebel-
 20 laverunt et auxilio Atzonis circa castrum Papie, quod ad- (Nov.).
 huc ab hominibusⁱ regis tenebatur, obsidionem validam
 posuerunt⁷, sed^k regis filius Karolus non modicum ar-
 tabatur gravissime.

Anno Domini MCCCXXXII. rex in Francia his 1333.
 25 auditis⁸ cum Provincialibus, Francigenis et Teutonicis
 Papiam venit. Et cum^l ab obsidione castrum exercitum (Mart.).
 amovisset, Papiam non habere valens⁹, Bononiam vadit¹⁰
 et cum Berthrando^m legato, cardinale Ostiense, faciens
 confederationem¹¹ Parmam rediit; ibique sumpta pecunia
 30 pro ipsius civitatis commenda, senciens se nichil in aliis
 proficere, cum filio in Alamanniam revertitur¹², transitum (Oct.).

a) et tut. contr. om. D1. b) reportavit D1. c) titulum D1. 3. d) in
 add. D1. 3. e) huc D1. f) primusque prof. D; ex Ovidio corr. g) ueroneū D2;
 ueronensem D1. h) sic Pez; deservientes D. i) sic Pez; omnibus D. k) et le-
 35 gendum? l) cum om. D, suppl. Pez. — ab om. D2. m) Berchardo D, corr. Pez.

1) Non Mutinenses bellum inchoarunt, sed liga Lombarda, in qua
 et Mediolanenses erant, non Bononienses, penes quos tunc Bertran-
 dus legatus degebat. 2) Die Katherine, Nov. 25; cf. Reg. Imp. VIII,
 nr. 2^b. 3) Sat. VIII, v. 240. 4) Ars am. I, v. 181 sq. 5) Cf.
 40 Pöppelmann p. 357, n. 2 sq. 6) Guilelmum de Castrobarco Iohannes
 ibi vicarium statuerat. 7) Cf. ibid. p. 393, n. 1. 8) A Lutetia
 a. 1332. Dec. 24. profectus. 9) M. Iunii hostibus tradita est.
 10) Apr. 3. eo pervenit. 11) Cf. Ioh. Villani X, c. 214. et Vitam
 Karoli IV. l. l. p. 242. 12) Multa interim facta, ut cladem partis
 45 Iohannis apud Ferrariam Apr. 14. acceptam, Ioh. praetermisit.

1333. faciens per Veronam¹, quem sibi Veronenses hylariter concesserunt. Quo reverso in Alamanniam instabat tempus, ut captivi Bohemi redirent ad locum conductum iuxta pacta². Nichilominus mittitur filia sua cum
 1335. apparatu sollemni in Austriam, et procurata iam dispen- 5
 (Febr. 19). satione super consanguinitate inter eam et ducem Ottonem festivales nupcie celebrantur³. Dux autem fertur ei non coniacuisse ad tempus aliquod, vel quia adhuc tenella⁴ fuit^a, vel ut de casibus Bohemorum et Australium aura serenior redderetur. 10
1331. Hoc anno moritur Paganus patriarcha, vacavitque 10
 (Dec. 19). sedes per biennium; constituit quoque^b papa procuratores ad neglectum curie debitum exigendum⁵. Hoc anno
 1332. dux Albertus ordinis^c Carthusiensis monasterium cepit
 (Aug. 13). fundare, quod Kamink^d, alio nomine Thronus Sancte 15
 Marie appellatur⁶, in optimo solo^e terre Australis positum, de die in diem spiritualibus et temporalibus proficiens incrementis.

Anno Domini MCCCXXXIII. venit Iohannes rex Bohemie in Austriam⁷; et quia iam dudum consorte 20
 caruit, inter eum et Elizabeth Friderici regis filiam coniugium est tractatum, et ex utraque parte consensu concurrente puella speciosa ei^f, Deo et hominibus placibilis^g, desponsatur, pactisque firmatis captivi liberi dimittuntur. Terrarum gaudium adaugetur, dicentibus omnibus, quod 25
 cf. 1. Par. 21, 1. nullus Sathan in reliquum consurgeret inter eos. Sed
 cf. Math. 13, 25. nescio quis doli artifex lolium in hoc triticum seminavit, nam ad agendas nupcias cum induciarum tempora vicini^h appropinquarent, rex se asseritⁱ maleficiatum et ad 30
 amplexus coniugii impotentem. Cumque exponeret se ad remedia perquirenda et hoc obprobrium amovendum^k, fama defectus huius longius et lacius crebrescebat^l. No-
 Prov. 25, 3. vissime tamen, quo animo ignorare me fateor, quia cor

a) erat D 3. b) constituitque D 1. c) monast. ord. Chartus. D 3. d) kemink D 2; kennik D 1; kampnikh D 3. e) loco D 1. f) ei om. D 2. g) placibilis D 2. 35
 h) vicinus appropinxerint D 3. i) asserens se D 2. k) admov. D 3. l) crescebat D 3.

1) Oct. 19. Veronam venit, Oct. 21. inde profectus est. Carolus iam m. Augusti per Veronam reverterat. 2) Cf. supra p. 137, n. 2—4. 3) Cf. Reg. Imp. VIII, nr. 16^a. 4) A. 1323. Mart. 27. nata tertiumdecimum annum nondum compleverat. 5) De debitis Aquilegiensis 40
 ecclesiae cf. epistolam Bertrandi patriarchae infra p. 145, n. 11. allatam §. 6, Acta SS. l. c. p. 772; Ughelli, Italia sacra ed. 2. V, col. 101. 6) Gaming; tabulis foundationis iam a. 1330. Jun. 24. datis primarius lapis a. 1332. Aug. 13. positus est; Zeissberg, 'Archiv f. Österr. Gesch.' LX, p. 579. 7) Hac fabulosa; cf. v. Zeissberg l. l. CXXXVII, p. 118 sq. 45

regum *inscrutabile* est, ut dicit Salomon, connubium habuit retrocessum, de quo multi multa sensere. Duxit-^{1334. (Dec.).} que postea aliam¹ de domo regum Francie, filiam Ludewici, qui^a fuit filius Ludewici² fratris^b regis Philippi et Karoli³, cuius filiam⁴ Karolus filius suus iam habuit in matrimonio^c sibi iunctam. Fertur hanc in dilectione habuisse speciali, quia ei iocalia preciosa, ad opera militaria necessaria et ad tornetas, direxerit eiusque amicitiam^d fuerit sic venata, qua^e *illectus extitit et abstractus*.^{Iac. 1, 14.}
 10 Cum autem eam Prage coronasset, ipsa odibilis Bohemorum nobilibus est effecta et ideo mox ad comitatum Luczelburgensem rediit⁵, in regno cum sua coniuge marchione Karolo remanente⁶. Affinavit se tamen^f alibi cum ducibus⁷, quia unus filiorum suorum⁸ ex hac ultima
 15 coniuge ducisse Lothoringie, sororis eorum, filiam duxit; et sic iuxta Ovidium⁹:

Mille animos excipe mille modis.

Anno Domini MCCCXXXIII. mense Iulii Berthrandus^g de Sancto Genesio Vaschonic^h gentis efficitur patriarcha et inⁱ eodem anno in festo sanctorum^k Symonis et Iude Aquilegiam applicuit. Hic *similis factus est¹ leoni in*^{1334. Iul. (4).}
 20 *operibus suis*, alter Machabeus castra ecclesie non solum materiali, sed et spirituali^m gladio protegebat¹⁰; contra Ritzardum comitemⁿ de Camino^o, contra exercitum
 25 Venetorum, contra Iohannem comitem Goricie pugnavit¹¹, dimicantibusque suis ipse oravit et prevaluit^p, Moysen^q *secundum se exhibens, quo in celum manus extendente*^{Exod. 17, 8-13.}

a) quia D 1. b) regis fr. D 3. c) matrimonium D 1. d) amicitia D 3.
 e) quia D 2. f) tamen om. D 1. g) Berthardus D 1; Berchardus D 2. 3. h) vas-
 30 con. D 2. i) in om. D 3. k) apostolorum add. D 1. l) leoni est D 3. m) spiri-
 tali D 1. 2. n) com. om. D 2. o) gamino D 1. p) pluit D 1. q) sec. M. D 3.

1) *Beatricem.* 2) *De Borbonia.* 3) *Philippi IV. regis et Caroli comitis de Valesio iste Ludovicus non frater, sed patruelis erat.*
 4) *Blancam, inde ab a. 1324. cum octenni nuptam.* 5) *Chron. Aulæ-
 35 regiae III, c. 14, p. 529 sq.: quarto decimo coronationis die suae . . . exiit Pragam et in Lucelburgensem directe progreditur comitiam . . .*
In huius reginae recessu plus omnis laetatur populus quam adventu.
 6) *Rex a. 1337. Bohemiam egressus a. demum 1339. rediit.* 7) *Austriæ.*
 8) *Wenceslaus Margaretæ filiae Friderici IV. ducis Lotharingiae et*
 40 *Elisabeth filiae Alberti I. regis desponsatus erat; cf. supra I, p. 342. 379.*
 9) *Ars am. I, v. 756.* 10) *Cf. dictum ipsius supra I, p. VI, n. 4. allatum.*
 11) *Cf. epistolam Bertrandi ad Guillelmum decanum Aquileg., Acta SS. 6. Iunii I, p. 770—773; Ughelli, Italia sacra 2. ed. V, col. 99 sqq., et eius Vitam c. I, § 7, Acta SS. l. l. p. 775.*
 45 *Contra priores duos a. 1335, contra tertium a. 1341. pugnavit.*

1335. Amalech succubuit, Israhel triumphavit. Qui in suburbio civitatis Utinensis oves vagas per divexa^a carnalis lascivie discurrentes collegit¹ caulamque claustralis habitaculi construens inclusit, necessaria disposuit divinoque cultui mancipavit et psalmis canticisque spiritualibus^b ac devotis operibus manuum instrui^c procuravit iuxta illud^d 5
Iac. 5, 20. beati Iacobi: *Qui converti fecerit peccatorem ab errore vie sue, liberabit^e animam eius a morte et operit^f multitudinem peccatorum.*

1334.
(Mart. 17). Hoc anno Bononienses rebellaverunt legato et 10
 egredi artaverunt. Qui tractatum habuit cum Florentinis et susceptus est ab eis². Postea per Portum Pisanum venit ad curiam³, querulans calumpniam sibi 1338. factam. Processus autem graves fiunt contra Bononienses⁴, et studium penitus disturbatur⁵, studentibus ad 15
 propria vel alias declinantibus, doctoribus obmutescentibus, papa et cardinalibus sevientibus^h supraⁱ modum.

. ;^k.

1335. Ludewicus ad partes Reni properat⁵, quomodo 20
 novi pontificis graciā venari possit, a magnatibus
(Aug.) sciscitatur. Consilio itaque concordī mittitur vir prudens de Rechperg^{1.6} et ordinis Cruciferorum de Nellenburg^m provincialis⁷ cum Ulricoⁿ de Augusta, eximio decretista⁸, qui eciam inter eum et regem Francie una cum Alberto de Hohenberg^o, Ludewici cancellario⁹, concordie materiam 25

a) dinosa D. b) spiritalibus D 3. c) instrui om. D 3. d) id D 2.
 e) liberauit D 3; salvabit *Vulg.* f) operit D 3; operiet *Vulg.* g) disturbat D.
 h) servientibus D; fortasse ferventibus *legendum est.* O. H.-E. i) ultra D 2. k) *praecedunt quaedam de morte Iohannis XXII. papae et Benedicto XII. papa non ex libro Ioh. Vict. assumpta, aliis, quae Ioh. scripserat, omissis, D.* l) rechberg D 1. m) Nellenberchk D 3. n) Udalrico D 3. o) Hohenburg D 1. 2; Hohenberkh D 3. 30

1) *Sedem patriarchatus et capitulum eo transtulit a. 1335.*
 2) *Cf. Ioh. Villani XI, c. 6.* 3) *Apr. 26. Avenionem venit; Villani l. c.* 4) *Benedictus XII. a. 1338. Ian. 2. sententiam hanc contra Bononienses tulit.* 5) *Error.* 6) *Conradus.* 7) *Wolframus magister ordinis fratrum Theutonicorum s. Mariae per Alemanniam; Riezler, 'Vat. Akten' p. 653, nr. 1842. Ioh. eum cum Henrico de Zippelingen confudit.* 8) *Protonotario imperatoris; cf. Riezler, 'Forschungen z. D. Gesch.' XIV, p. 9—17. Legatione Ludovicus maior et minor comites de Ottingen, Eberhardus de Tunnau, Markwardus de Randeck, Ulricus protonotarius, Henr. de Zippelingen commendator ord. fratrum Theuton. functi sunt; cf. Müller l. l. II, p. 272—278.* 9) *Albertus de Hohenberg denum inde ab a. 1340. cancellarii officium gessit; quae narrantur ad a. 1342. spectare coniecit Müller II, p. 273.* 35 40

conseruit^{a.1}; sed ea veste, qua ingrediebantur, usque hodie inefficaciter sunt egressi².

Rex Iohannes Bohemorum pergens Parisius, ubi 1332. Franci, Angli, Britones, Vaschones^b, Theutonici^c et de (Oct. 1).
 5 diversis partibus milites ludum instituunt tornetarum, acerrime se invicem contendentes, plagis gravibus receptis plures medicorum solamina quesierunt³, ita ut ludus pene ad plenum actum bellicum fuerit provocatus, iuxta Oracium⁴, qui dicit:

10 *Ludus enim genuit tremulum^d certamen et iram,
 Ira truces inimicicias et funebre bellum.*

a) censerint D 3. b) vascones D 2; et vasch. D 3. c) teuthon. D 1; teuthun. D 3. d) trepidum Horat.

1) Haec male hoc loco narrata, foedus cum Philippo VI. demum
 15 a. 1341. ictum est; cf. infra p. 190. et Müller II, p. 154—159. 2) Cf. Exod. 21, 3: Cum quali veste intraverit, cum tali exeat. — Legati curiam a. 1337. Maii 1. egressi sunt, cum interim imperator plures alios eo misisset; cf. Heinr. de Diessenhofen p. 26. 3) Cf. rec. A, ubi haec aliter tradita sunt, infra p. 153 sq., ibique adnotata. 4) Epist.
 20 I, 19, v. 48 sq.

De reditu Lûdewici ex Ythalia* et turbacione
status ecclesiastici. Capitulum primum^a.

1330. Anno Domini M^oCCCXXX^o^b Lûdewicus intellecta
morte Friderici¹ et Lûpoldi² ac Heinrici³ fratrum, in-
(Febr.). termissis in partibus Ythalie imperialibus causis, in-
Alemaniam est reversus, ducens secum legistas Mar-
siliū^c de Pa[dua] et quosdam alio[s]⁴ fama et sc[iencia]
celebres, qui pulvillos suo sub capite consuerunt⁵ et
vinum flavescens in vitro⁶ propinaverunt, et montana
transiens per vallem Tridentinam iterum Heinrichum
(Febr. 6). avunculum salutavit⁷ eaque, ut dicitur, que prius genero⁸
et filie⁹ descripserat, confirmavit et undique suum casum
per regni oppida declaravit.** Comitiva legistarum om-
nia que fecerat et que acciderant approbavit, libros,
articulos contra papam compilavit, capitula registravit,
in quibus, ut fertur, papam hereticum appellavit¹⁰, sic-

*) *Sequuntur deleta*: et ingressu et egressu regis Bohemie.

1330. **) *Ioh. in marg. add.*: Hoc anno transiit domina Elisabeth,
Ottonis coniux prima, in die annunciacionis¹¹.
Mart. 25. 20

a) post *Ioh.* caput libro quinto adnectere volens ascripsit Cap. X. b) M^oXXX^o c.
c) Marsilium — celebres in marg. scripta et ex parte abscisa.

1) A. 1330. Ian. 13; cf. supra p. 101. Ludovicus ante Febr. 6.
Tridento profectus est. 2) Qui iam a. 1326. obiit; cf. supra p. 96.
3) Et hic iam a. 1327. Febr. 3, antequam Ludovicus Italiam ingressus
est, occubuit; cf. supra p. 96. 4) Cf. Riezler, 'Die litterar. Wider-
sacher der Päpste' p. 76. 5) Cf. Ezech. 13, 18: Vae quae consuunt
pulvillos sub omni cubitu manus et faciunt cervicalia sub capite. 6) Cf.
Prov. 23, 31: Ne intuearis vinum, quando flavescit, cum splenderit in
vitro color eius. 7) Merani; cf. Boekmer l. l., 'Ludwig' nr. 1079. et
supra p. 93, n. 4. 8) Iohanni Heinricho filio Iohannis regis Bohemiae.
9) Heinrici ducis Margaretae. 10) Ludovicus iam 1328. Apr. 18.
Iohannem XXII. haereticum declaravit. 11) Cf. supra p. 101, n. 5.

que cor suum obturavit^{a.1} et contra principem populi 1330.
 Christiani, vicarium Christi, successorem Petri, cervicem
 erexit² et opponens murum munitum et ferreum³ de-
 monstravit^b. Papa audito abscessu eius gaudium et ex-
 ultacionem induit⁴, *Letatus sum in hiis que dicta sunt* Ps. 121, 1.
 michi instituit⁵, Bononiam mittens magistrum Iohannem
 Andree, virum famosissimum, accersivit⁶, processus contra
 Lûdewicum formavit et in orbis terre circuitum destina-
 vit, quos in nostro emisperio⁷ cum nullus presumeret mani-
 festare^c, Otto abbas Sancti Lamperti, cum esset in curia,
 in commissione suscepit⁸ et gratiam pape promeruit eos-
 que, licet non sine timore, quibusdam mirantibus, quibusdam
 subsannantibus, quibusdam nil reputantibus, quibusdam
 eciam conscienciam reputantibus eosque auscultantibus
 et ad obedienciam se parantibus, publicavit. Antypapa
 videns se a suo imperatore desolatum in Pisanorum ter-
 ritorio morabatur et metuens Deum et homines super
 temeritate, incidit sibi consilium bonum⁹ et utile. Veniens
 omni fastu dignitatis, immo abhominacionis, deposito (*Aug. 24*).
 mundum pene iam nutantem et plus sedem Petri apud
 Romam quam apud Avenionam querere^d affectantem *ab* Iac. 5, 20.
 errore vie sue liberavit et se ipsum a tenebris ad lumen
 veritatis et iusticie¹⁰ reformavit, pedibus summi presulis (*Aug. 25*).
 se submitit, penam excessuum suorum subiit et sublatus
 non comparuit. Quid autem ei acciderit, ad nostra cly-
 mata non pervenit, sed super hoc diversi diversimode^e
 persenserunt¹¹.

Presules, religiosi, monasteria, clerici, populus, *ut* Luc. 2, 35.
ex multis cordibus revelentur cogitaciones, alii processus

30 a) sic c. b) deest se. c) manifeste c. d) quer. post add. e) diuersi-
 modo Ioh. corr. diuersimode c.

1) Cf. Deut. 15, 7: non obdurabis cor tuum; Hebr. 3, 8. et 15.
 4, 7: Nolite obdurare corda vestra. 2) Cf. Iudic. 8, 28: cervicem
 elevare. 3) Cf. Ezech. 4, 3: et pones eam in murum ferreum, et
 35 2. Mach. 11, 9; Ezech. 13, 5: neque opposuistis murum pro domo
 Israel. 4) Cf. Iudith 16, 9: induit se vestimento laetitiae in exulta-
 tione filiorum Israel; Luc. 1, 14: gaudium .. et exultatio. 5) Cf.
 supra p. 138, n. 2. 6) Error; a. 1328. Iohannes Andree Iohan-
 nem XXII, cui ferventer adhaesit, inter Bononiensium legatos adiit.
 40 7) De voce cf. Isidor. Etymol. III, 43. 8) Cf. supra p. 138, n. 4.
 9) Cf. 1. Mach. 4, 45: Et incidit illis consilium bonum. 10) Cf.
 Sap. 5, 6: erravimus a via veritatis, et iustitiae lumen non luxit nobis;
 Is. 50, 10: qui ambulavit in tenebris, et non est lumen ei. 11) Cf.
 supra p. 139, n. 1. adnotata; in posteriore recensione Ioh. quae anti-
 45 papae acciderint novit, supra p. 139.

1330. papales penitus nichil curantes, divinum officium cele-
 1. *Mach.* 2, 15. brantes et, sicut olim legitur factum in^a Macabeorum
 libris, sacrificantes, immolantes et prophanantes, alii
 vias^b suas inquinare¹ nolentes, se permittentes potius
 extra sua monasteria in exilium relegare, bona eorum^c 5
 diripere, dissipare, domus suas concludere et penuriam
 miserabilem tollerare^{d. 2}. Sunt et adhuc superstites*, qui
Matth. 22, 21. iura imperii scriptis et rationibus tuentur³, reddenda,
Marc. 12, 17. *Luc.* 20, 25. que sunt Cesaris, Cesari, que^e sunt Dei, Deo si melius
 distinguerent, forsitan Lûdewicum^f ad petendam miseri- 10
 cordiam et querendam gratiam provocari^g. Quod sanioris
 consilii viri potentes et sapientes fecere, qui missi ad
 curiam in suis subplicationibus et Lûdewici obediencia
 et submissione humili nichil^h penitus sepius profecere⁴.
 Scripsit super hoc Berthrandus patriarcha dulciloquium 15
 auctoritatibus et rationibus plenum, quibus arguit et
 ostendit Lûdewicum errorem cognoscere et subicere se
 debere et papam ignoscere ex misericordia et erroris
 demenciam indulgere⁵.

De reconciliacione Lûdewici et Ottonis in 20
 Alzacia et suscepcione feodorum suorum.
 Capitulum secundum.

1330. Ottone autem moram trahente contigit civitatem
 Columbariam eum graviterⁱ <exasperare^k>, eo quod sue
 partis virum nobilem de Alestat rerum suarum direpcioni- 25
 bus non formidavit invadere et quibus poterat spoliis et
 (*Iun.*) molestiis irritare⁶. Quam dux manu valida militum con-

*) *Ioh. in marg. scripsit, quae ex parte abscisa sunt: De
 capti[vi]tate Boh[emorum] in Austria.*

a) in Mac. libr. in marg. add. c. b) via sua c. c) intellege sua. d) sen- 30
 tentia imperfecta; cf. supra p. 138, l. 18. e) et que *Vulg.* f) seq. iterum forsitan.
 g) lege provocarent vel provocari debere censerent. O. H.-E. h) nichil pen. missi
 (iterum add.) *Ioh.* missi nichil pen. transposuit. i) seq. contractasse delet. k) ex-
 asperare delet.

1) Cf. *Ps. iuxta Hebr.* 10, 5: inquinatae sunt viae illius in omni 35
 tempore. 2) Cf. decretum imperatoris contra clericos officia celebrare
 recusantes, Müller I, p. 385, nr. 2. et Boehmer, *Acta Imperii selecta*
 p. 505, nr. 740; Müller l. l. p. 234—238. 3) *Ioh. Guilelmi Occam,*
de quo imprimis cogitare videtur, infra in rec. D c. 12. mentionem
fecit. 4) Inter multos, qui imperatorem cum papa concordare nit- 40
 bantur, *Ioh. h. l.* fortasse de Iohanne rege Bohemiae, Balduino archiepisc.
Trevirensi, Ottonem duce Austriae cogitavit, qui a. 1330. id agebant.
 5) Hoc opus periisse videtur. 6) Cf. supra p. 139, n. 2. 3.

globata undique circumcingit et omni genere instrumen-1330.
torum ad hoc pertinencium angariat et invadit adeoque (*Iul.*)
angustavit, ut Lûdewici suffragium imploraret. Qui pre
verecundia solucionem obsidionis dissimulare non valens
5 collectis copiis properat et in Ottonis oppositum castra
locat¹. Cui dum ex equo in prelium non posset occur-
rere, de pacis negotio est tractatum, quam Otto forsan
velocius admisisset, nisi quod consiliariorum quidam
suis auribus instillavit², ut durius se haberet, ne imperator
10 robur Australium ex integro in Friderici ac fratrum
suorum morte crederet defecisse et pecunia triginta
milionum librarum, quam Lûdewicus sponderat, se ab
omnibus necessitatibus exemisse³, et rubor^a improperii
sibi succresceret pro honoris sui gloria⁴ munus defluxus
15 transitorii suscepisse.

*De introitu regis Bohemie in Ythaliā et ^{*f. 37'.}
triumpho filii sui Karoli. Capitulum [ter-
ciu]m^b.

Rex autem Bohemie veniens, in comitatu suo no- (*Aug.*)
20 biles viros de Liningen, Gemini-pontis, Sare-pontis, de
Viandis comites cum pluribus viris splendidis secum
habens⁵, Lûdewici et Ottonis causas audiens mirabatur, et
investigata origine discidii partes breviter allocutus^c faci- (*Aug. 6*).
liter concordavit et patriam totam in gaudium relevavit,
25 ita ut pro dampnis et serviciis in ammodo imperio im-
pendendis Lûdewicus Ottoni XX^d milibus librarum
labores habendos et habitos resarciret, pro quibus qua-
tuor civitates electas eidem disposuit pactis et instru-
mentis confectis celerius consignari⁶, et sic instaurata
30 amicitia ab invicem est discessum. Otto^e autem feoda (*Nov.*)
sua nomine fratris et suo in Augusta suscepit⁷.* Rex
Bohemie ipse vero intrare partes Lombardie disponens,

*) *Ioh. postea adscripsit*: Nota de LXXX vexillulis.

a) rubur c. b) *abscisa supplevimus; scriptura folii 37'. nimis attrita et liquore*
35 *chemico superlito laesa est.* c) allucutus c. d) XX^a c. e) Otto — suscepit in marg.

1) *Apud Hagenau; cf. supra p. 139, n. 4.* 2) *Cf. Horat. Epist. I, 8, v. 16: Praeceptum auriculis hoc instillare memento.* 3) *Cf. Ps. 106, 6: de necessitatibus eorum eripuit eos; ib. 13. et 19: de necessitatibus eorum liberavit eos; ib. 28: de necessitatibus eorum eduxit*
40 *eos.* 4) *Cf. Eccli. 45, 14: gloria honoris.* 5) *Cf. supra p. 139, n. 5.*
6) *Cf. ib. n. 6.* 7) *Cf. supra p. 141, n. 5. 6.*

1330. pretendens corpus patris de Pisis et matris de Ianua transferre, sicut patuit, cordi^a aliud sibi fuit. Et^b in
 (Oct. Nov.). Tridento existens, uxor moritur¹, quam^c Iohannes abbas
 Victorie [exequi]as^d celebravit; et nuncios ad civitates
 aliquas dirigit, voluntatem earum inquit. Quarum⁵
 legaciones et aliquarum munera suscipit, et, ut veniat,
 (Nov.). quarundam fluctu[o]sa ac instabilis mens [d]eposcit.
 Quosdam et po[ten]tes in partibus illis ingressus [ei]us
 terruit, quorum potenciam et [vim^e g]randem ad breve
 tempus minuit et [de]trivit. Anno igitur Domini¹⁰
 1331. M^oCCC^o[X]XXI° in Brixia turrim [m]unimenti loco ad
 (Ian.). civitatis [pre]sidium collocavit² et suis commendatam,
 (Iul.). ipso [ab]scedente, mox civitas [a] pactis se excussit³,
 presidium dissipavit,^f piaculi in patrem suum⁴
 missi se redivivo genere [per]fidie defuscavit, et, nisi^g
 disciplina huius actus et ordo vetasset^h, Karolo⁵ lite
 milicie^f. Nam quedam civitates sibi favorabiles
 extiterunt, in quibus milites suos collocat et presidia
 firmat — annoⁱ Domini M^oCCC^oXXXII^o⁶ —, et dum
 perpetuare se estimat, res se mutat, et Parmensibus,²⁰
 Lucanis, Mantuanis obligatis vel retrocedentibus vel data
 1333. pecunia se eximentibus exiit⁷ et intrare amplius non
 (Oct.). adiecit — anno^k M^oCCC^oXXXII^o —, Lûdewici eciam
 super hoc impropria per valde sollempnes nuncios,
 quasi ad res imperii manus iniciaverit¹, tolleravit^s.²⁵

De^m nupciis Ottonis ducis cum filia regis
 Bohemie et reconciliacione eorum. Ca-
 pitulum 4^m.

Marchioⁿ tamen, filius eius, Karolus Moravie res
 1332. melius ibi gesserat, qui gloriosum triumphum de hosti-³⁰

a) cordi *supra lineam scr.* b) Et — defuscavit et (l. 15) in marg. c) super
 quam, ut D p. 141, l. 4. habet, legendum Fournter l. c. p. 5. coniecit. d) abscisa
 supplevimus. e) non constat, num haec recte suppleta sint. f) quae sequuntur
 abscisa. g) nisi — milicie in marg. h) sic c. i) a. D. MCCC^oXXXII^o Ioh.
 postea inter lineas addidit. k) a. MCCC^oXXXII^o in marg. l) sic c.; lege iniecerit,
 (sed cf. Exod. 29, 9: Postquam initiaveris manus longe aliam vim habentia; Levit.
 16, 32. O. H.-E.). m) inscriptio capitis in marg. scripta. n) Marchio — appel-
 latur (p. 153, l. 8) in marg.

1) Sept. 28; cf. Chron. Aulæ-regiæ II, c. 25, p. 473—479.
 Rex Tridenti circa m. Octobris et Novembris extitit. 2) Cf. supra⁴⁰
 p. 142, n. 1. 2. 3) A. 1332. Iun. 15. Mastinus de Scala Brixiam ex-
 pugnavit; Ioh. in rec. D (supra p. 142 sq.) melius hac de re tractavit.
 4) Heinricum VII. imperatorem; cf. supra p. 20 sq. 5) Marchioni Mo-
 raviae, filio Iohannis regis. 6) A. 1331. 7) Ioh. h. l. de secundo
 regis recessu, a. 1333. Oct., cogitasse videtur; sed quae sequuntur ad⁴⁵
 anteriora tempora spectant; cf. supra p. 142. 8) Cf. ib. n. 4. et p. 140.

bus reportaverat. Bellum post patris exitum, qui eum 1332. in Parma reliquit^a, et fuit inter Modinam et Ferrariam, (Nov. 25). Metfredum de Modina¹, cuius partis fuit marchio, contra Ferrarienses, Bononienses, Veronenses et cetera². Interea, dum tempus subpanorum suorum, ut ad captivitatis loca redeant, propinquaret, rex³, ut eorum intendat erepcioni, frequentibus oraculis eorum^b et persuasionibus appellatur.*

Et dispensacione habita super consanguinitate filia regis⁴ puella Winnam introducit^{c. 5}, et Ottone in Austriam iam reverso⁶ et super sepultura prime consortis planctu et eiulatu expleto⁷, ipso loco⁸ eciam multis adiectionibus facultatum magnifice ampliato et, ut edificiis augeatur et decoretur, nobiliter instaurato⁹, nupcie iocundis apparatibus celebrantur¹⁰, et anno Domini M^oCCCXXXIII^o rege veniente¹¹, quibusdam pactis prius habitis inter eum et principes permutatis¹², quibusdam adiectis, filia regis Friderici sibi desponsata in uxorem¹³, captivorum gemitus libera laxacione solvitur¹⁴, et meror in leticiam commutatur¹⁵, et omnis prisce tenor amicitie replicatur, recon-suitur, solidatur. Anno Domini M^oCCCXXXIII^o, iam omni nebula dissipata, aura clare pacis patria illustrata, rex Iohannes in Franciam ad consueta vadit solacia

*) *Sequuntur inter lineas addita*: Nunc in Francia, nunc in Campania, nunc in Northmannia¹⁶. *Ioh. plura addere voluisse videtur.*

a) deest vox, ut gessit; sermo claudicat. b) eor. minimis litteris superser. c) Ioh. inter lineas add. Alemannia, quod fortasse ad n. * spectat.

1) Cf. supra p. 142, n. 9—143, n. 1. 2. 2) Quae Ioh. scribere voluerit, ex parte rec. D inspecta patet. 3) Iohannes Bohemiae; cf. supra p. 144. 4) De Guta filia Iohannis regis Ottoni duci desponsata Ioh. cogitasse videtur. A. 1332. Iul. 13. inter duces Austriae et barones Bohemos pax icta est, Sept. 4. duces cum Iohanne rege Pataviae convenerunt. 5) Quaedam Ioh. narrare oblitus est; cf. supra p. 144. 6) A. 1331; cf. Cont. Novimont., SS. IX, p. 670. 7) Cf. Gen. 50, 4: expleto planctus tempore. 8) Monasterio Novi-montis, ubi Elisabeth uxor Ottonis humata erat. 9) Cf. Kopp V, 2, p. 186, n. 3—5. 10) Error; a. 1335. demum Otto alteram Iohannis filiam Annam uxorem duxit. 11) De conventu Pataviensi sermo est; cf. supra n. 4. 12) Haec ad pacta a. 1332. Iul. 13. inita (supra n. 4) spectare videntur. 13) Iam pactis superiore nota allatis; cf. Boehmer, Reg. Imp., 'Herzoge von Österreich' nr. 186. et Chron. Aulae-regiae II, c. 30, p. 490 sq. 14) Ipsi Iul. 13. liberati sunt. 15) Cf. Iac. 4, 9: risus vester in luctum convertatur et gaudium in moerorem. 16) De Iohanne rege sermo est.

1332. tornetarum¹, ubi Bretones, Franci, Anglici, Theutonici convenientes mundanis voluptatibus et huius seculi oblectamentis in militaribus exercitiis insistebant. Rex vero Bohemorum ibi adeo graviter ceditur, ita ut mors eius in Alamannie partibus per ora pene omnium volitaretur^{a.2}, ita ut ex hoc ludo, sicut quondam inter 5
 2.Reg.2,14,15. pueros Ioab et Abner, grave bellum exurgeret, qui convenerant, et ut pueri ludant coram iis, imperante^b, et
 ib. 16. unusquisque apprehenso^c capite comparis defixit gladium in latus contrarii, et cecidere^d simul in loco qui ager dicitur robustorum^{*}; et sicut dicit Oracius³:

*Ludus enim genuit tremulum certamen et iram,
 Ira truces inimicicias et funebre bellum.***

*f. 38. *De morte Heinrici ducis Karinthie, et quod duces Austrie terram optinuerunt. Capi- 15
 tulum V⁴.

1335. Anno Domini M⁰CCC⁰XXXV⁰ Henricus dux Ka-
 Apr. 2. rinthie dominica qua canitur *Iudica*⁵ in capella beati

*) *Hoc loco signum, ad quod non, sed potius ad capitis finem pertinere videntur sequentia in inferiore margine postea a Ioh. 20*
addita: Post reditum regis filia regis predicti⁶ ei desponsatur, sed ipse impotencia maleficiatur, per multos dies multis artibus remedium queritur nec invenitur, contractus dirimitur^e in reg[inam] coronavit⁷, et odio quasi ab omnibus regnicolis 25
habita in comitatum regis^f

**) *Sequitur inscriptio capitis postea dispositione mutata adiungendi: De morte Iohannis pape et determinatione quadam de visu Dei, post quam quarta fere pars folii vacat.*

30

a) sic c.; aut volitaret aut volutaretur legendum. b) Abner imperavit legendum.
 c) apprehenso — robustorum in marg. add.; apprehensoque unusquisque capite Vulg. d) ceciderunt Vulg. e) quaedam abscisa. f) Lucelburgensem rediit supple e p. 145, l. 12, abscisa. O. H. - E.

1) Tunc Iohannes rex festo, quod Philippus VI. rex Franciae 35
 celebravit, cum Iohannes filius eius, maritus Gutae filiae regis Bohemiae, balteo militari cingeretur (Oct. 1, ut Chron. Aulae-regiae II, c. 31, p. 492, vel Sept. 29, ut Cont. Guilelmi de Nangiaco a. 1332. referunt), interfuit, sed demum a. 1335. in alio hastiludio vulneratus est; cf. Chron. Aulae-regiae III, c. 10, p. 520. 2) Cf. Esth. 9, 4: fama . . per cunc- 40
 torum ora volitabat. 3) Epist. I, 19, v. 48 sq. Cf. supra p. 147. 4) Hoc caput iam a Fournier p. 118—123. editum est; cf. ibid. p. 111—118. adnotata. Ad Iohannis relationem imprimis Chron. Aulae-regiae III, c. 10, p. 521. conferendum est. 5) Eundem diem

Panchracii in castro Tyrolensi cholera gravatus circa 1335. precordia et membris ac voce destitutus ministrorum manibus effertur et cum maximo tocius eiulatu familie suffocatur et in ecclesia beati Iohannis ibidem tumulatur.

- 5 Post duos nichilominus annos ad monasterium sancti Iohannis in Stams, quod pater suus¹ fundaverat et ipse locupletaverat, ab episcopo Brisinense Matheo et abbate Ulrico de Stams ac multis religiosis et secularibus vehitur et ibi cum patre et fratribus sepelitur.
- 10 Filia² et maritus eius³, Bohemie regis filius, ce-
 rem dirigunt nuncium ad regem Bohemorum, a patre
 adhuc vivo cum condicionibus supradictis eisdem tutorem
 deputatum⁴, mandantes, ut ruptis moris omnibus veniat
 et terras puerorum nomine suscipiat. Alioquin dilapsio
 15 rerum fiat et terris periculum immineat, nisi per sol-
 lertem dispositionem et subitam succurratur. Qui regem
 Parisius ex plagis incussis in tornetarum fatigio⁵ repperit
 pene oculorum lumine defrustratum, lectulo decum-
 bentem, medicinalibus intendentem. Legacione et morte
 20 amici audita ingemuit et respondit nichil pueros debere
 metuere, quia, dum aliququaliter pristina sanitati fuerit
 redditus, se asserit mox venturum et eorum causas et
 negocia pro eorum et terrarum commodo tractaturum.
 Duces autem Austrie, Albertus et Otto fratres, filii so-
 25 roris⁶ Heinrici defuncti, quia heredem masculum non
 reliquit, ad Lûdewicum imperii gubernacula tenentem
 mittunt, ut ad eos in Linczam, que est civitas eorum
 super ripam Danubii posita, venire non pigeat, depre-
 cantur. Quorum precibus inclinatus^a et ipsi ab Austria
 30 ascendentes in predicto loco sibi invicem occurrerunt, (Maio).
 et aliquantulum post laboris motum principibus quietatis,
 precamina et desideria ducum imperialibus auribus re-
 serantur, videlicet ut ad Karinthiam iam vacantem eos
 investiat eisque^b concedat⁷, fiducialiter postulant et in-

35 a) *supple* ille. O. H.-E. b) *adde* eam.

Necrolog. Benedictobur., MG., Nocr. I, p. 4, habet, Apr. 3. Necrolog. S. Udalrici Augustensis, ib. p. 122.

6) *Elisabeth Friderici filia. Quae Ioh. de regis impotentia addit fabulosa sunt; cf. supra p. 144.*

7) *De Beatrice secunda uxore Iohannis regis, a. 1337. Maii 18. coro-*
 40 *nata, tractatur; cf. supra p. 145.*

1) *Meinhardus. Cf. supra I, p. 316.* 2) *Margareta.* 3) *Iohannes Heinricus; cf. supra p. 93.* 4) *Cf. supra p. 140.* 5) *Cf. supra p. 154, n. 1.* 6) *Elisabeth.* 7) *Iam a. 1330. Nov. 26. im-*

45 *daturum esse promiserat.*

1335. tente, nempe cum hec terra eorum terris sit contigua eisque adhereat, et per eam sua dominia securius teneant et quasi protectionis^a clyppee tueantur; annectentes matrem suam ducis Meynardi filiam extitisse et se tamquam masculos debere, hereditate patrocinate, iure iustius^b possidere, nec omnino competere, si extranei sanguinis quispiam inter eorum progeniem se misceret vel in eis, que sibi deberentur, possessionariam^c potenciam usurparet; se etiam cum suis progenitoribus adeo deservisse fideliter et adhuc obsecuturos fidelius, ut hanc petitionem admisisse imperatorem nullatenus peniteret. Lūdewicus brevi temporis intervallo deliberacione habita (Maii 2). adiudicavit fieri postulata¹ — statimque^d votis eorum satisfecisset, nisi quod inundacio pluvie impedivit, que solito amplior de cataractis celestibus² erumpebat — meminiens^e Friderico a sua captivitate laxato promisisse primum principatum imperio vacantem sine contradictione qualibet sibi vel fratribus concessurum³, oblivioni tradens que prius de Karinthia specialiter et expressive Heinrico duci et suo genero, Bohemie regis filio, confirmavit⁴. 20

Interea moram rege Bohemorum trahente regis filius Bohemie⁵ et conthoralis sua Margareta, nescientes^f, quid inter imperatorem et duces Austrie tractaretur, Iohannem abbatem de Victoria, qui duci Heinrico, patri eorum, familiaris et secretarius fuerat, ad avunculos duces Austrie direxerunt⁶, patris sui et eorum avunculi obitum nunciantes, defensionem eorundem in terris suis propter tutoris sui absenciam postulantes, ut, si qui terras suas ledere vel molestare conciperent, se protectores Is. 44, 12. brachio sue fortitudinis exhiberent. Abbas vero Linczam 30 (Maii 4). veniens et rem in fieri^g conspiciens, legacionem^h intermittere nolens, nichilominus confidens nobili viro Ottoni de Lichtenst[ain]^{i.7} exposuit itineris sui causam. Qui

a) clyppee protectionis Ioh. pr. cl. transposuit. b) supple terram. O. H.-E. c) poss. a Ioh. post in marg. add. d) stat. — erumpebat a Ioh. in marg. add. 35 e) adde se. f) nesc. — tractaretur a Ioh. in marg. add. g) sic c. h) precedit a expunctum c. i) de Lichtenst[ain] a Ioh. in marg. add.; abscisa supplevimus.

1) Cf. Boehmer, Reg. Imp., 'Ludwig' nr. 1668 — 1673. et infra p. 158. Fortasse Ludovicus ducibus iam ante diem Maii 2. Carinthiam voce promisit. 2) Cf. Gen. 7, 11. 8, 2: cataractae coeli. 3) A. 1325. Apr. 23? Alibi de hac promissione nihil legitur; cf. Fournier p. 115 sq.; Huber, 'Gesch. Österreichs' II, p. 139, n. 2; Chroust, 'Romfahrt Ludwigs d. B.' p. 46, n. 2. 4) Cf. supra p. 93. et 148. 5) Cf. supra p. 155, n. 3. 6) Cf. 'N. Archiv' XXVIII, p. 155. 186, nr. 50. 7) Camerario Styriae. 45

apprehensa manu sua eum ad principes introduxit et 1335.
 premissio officiose salutacionis ex parte iuvenum ami-
 corum alloquio commissa sibi per ordinem, sicut pre-
 mittitur, explanavit et, quantum valuit lucidius et affec-
 5 tuosius, principum amborum auribus inculcavit; qui super
 morte avunculi tamquam iam senioris et patris omnium
 in omni illa progenie existentis plurimum doluerunt et,
 qualiter decesserit, diligenter et amicabiliter quesierunt.
 Super quibus *per abbatem serietenus informati tanti *f. 38'.
 10 viri excessum suspiriis doluerunt et responsum in cra-
 stinum distulerunt. Abbas autem non segnis, assumpto
 viro nobili Heinrico de Seveld¹, imperatorem adiit, avun-
 culi² sui Heinrichi ducis transitum recensuit, eique quod
 intranti Ythalam et exeunti fideliter astiterit³ et^a anti-
 15 quam viri amiciciam ad memoriam revocavit puerosque⁴
 orphanos derelictos replicatis subplicationibus commen-
 davit. Qui intuens abbatem ait: 'Parati semper fuimus
 avunculo nostro nobis karissimo suisque pueris compla-
 cere. Tempus autem', ait, 'hanc inquirendi gratiam
 20 neclexerunt, quia cum ducibus Austrie, nostris avunculis⁵,
 concordavimus, ut ad presens nil aliud agere valeamus'.
 Ad quod abbas: 'O princeps circumspectissime, cuius
 prudentia maxima pars orbis componitur⁶, si non in
 hoc casu, in aliis vobis, cum volueritis, subest^b posse'.
 25 Die crastina superorta responsum ducum abbas cum de- (Mat 5).
 siderio prestolatur, et obmutescentibus cymbalis et di-
 vina non celebrantibus clericis propter Lûdewici presen-
 ciam dux Albertus intra domicilii sui secreta officium
 sacre misse precipit celebrari. Post cuius peractionem
 30 abbatem accersitum sic alloquitur: 'Venistis ad nos et
 nuncia nostre matertere⁷ detulistis. Super quibus vobis
 deliberavimus respondendum et nostrum verbum in ore

a) et — amiciciam a Ioh. in marg. add.
 posse transposita.

b) posse subest a Ioh. subest

35 1) De eo cf. tabulas Ludovici IV, quibus eum liberosque eius
 liberavit, datas a. 1330. Aug. 5, Reg. Ludovici nr. 3293. A. 1320.
 Mart. 23. apud Heinricum ducem Carinthiae in castro Tirol erat, Reg.
 Boica VI, p. 6. 2) Consobrini; Elisabeth amita imperatoris mater
 Heinrichi ducis fuerat; cf. supra I, p. 194. 265 sq. 3) Cf. supra I,
 40 p. 248, l. 35—249, l. 1. 288, l. 25—289, l. 2. 4) Filiam et generum
 Heinrichi. 5) Consobrini, cum Mechtildis mater imperatoris amita
 ducum extiterit. 6) Cf. Claudiani Panegy. de quarto consulatu
 Honorii Aug. v. 299 sq., Auct. ant. X, p. 161: Componitur orbis regis ad
 exemplum. 7) Neptis; cf. supra p. 155, n. 6.

1335. vestro ponimus¹ ad eam vicario delacionis studio perferendum. Unde ei volumus intimari, quod parati sumus ad omnia que ei sunt honesta et utilia perficere^a toto posse, ita, si nostris consiliis velit intendere et ad nostram informacionem se voluerit regulare. Carniola ad nos⁵ pertinet, sicut constat, quamvis vadis nomine pater eius² a nostro patre³ pro tempore^b tenuerit, quam nunc apprehendere curamus tamquam ad nos per delapsionem temporum devolutam. Karinthia nobis liberalitate imperii est collata, quam per Ulricum comitem de Phanberch et Ulricum de Walsê⁴ et alios nostros fideles tranquillo⁵, si potest fieri, sin alias, iure belli ad nos ordinamus conducendam; quos iam exercitum agere et nostre commissionis mandata perficere in Karinthia certissime agnoscatis. A quo cepto nullum volumus prestolari nec¹⁵ desistere possumus ab eodem'. Predicti nobiles civitates et castra, nemine resistente nec oppressis presidium ferente, breviter ad ducum Austrie subiectionem et dedicationem cum promissis ad observanciam suorum iurium pertraxerunt. Serenitate aeris redeunte imperator III.²⁰ Maii 5. Nonas May⁶ indutus imperialibus signa precipit erigi, vexillula comitibus et aliis nobilibus ferenda consignari; fiunt cursitaciones, tubarum, tympanorum concrepaciones. De terra Karinthie duces sollempnitate debita, exultantibus animis, investivit. Et ecce dux Henricus⁷ Ba²⁵ warie⁸, gener regis Bohemorum⁹, Karolus Moravie marchio, filius eius, per Danubii descensum^c, equis per terram euntibus, veloci remigio advenerunt¹⁰, tumentes et quasi cum iurgio¹¹ exclamantes non iuste imperatorem fecisse, principatum Karinthie Henrici ducis heredibus³⁰ abstulisse et Austrie ducibus contulisse, nec posse eos sine offensionis molestia possidere. Duces illud Salomo-

a) lege perficienda vel dele superius ad. b) supple eam. c) primo Ioh. posuerat desc. vel. rem. adv. equis per t. eunt., post ita corr.

1) Cf. Num. 23, 5: Dominus autem posuit verbum in ore eius, ³⁵ et ib. v. 16. 2) Meinhardus. 3) Alberto; cf. supra I, p. 249, n. 5; 318, n. 6; 354; II, p. 37. et Dopsch l. c. (supra I, p. 318), p. 77—82. 4) II; cf. Doblinger l. c. p. 359 sq. 5) Haec adverbii forma et apud Livium III, c. 14. legitur. 6) Tabulae de hac re iam d. Maii 1. et 2. datae sunt; cf. supra p. 156, n. 1. Vide et Boehmer l. c., 'Ludwig', ⁴⁰ nr. 1673; Addit. III, 'Reichssachen' nr. 431. 7) II. (XIV). 8) Inferioris. 9) Cuius filiam Margaretam duxerat. 10) Cf. Huber, Reg. Imp. VI, nr. 20. 20^a. 11) Cf. Gen. 31, 36: tumensque Iacob cum iurgio ait.

nicum attendentes: *Sapiens differt et reservat in posterum*,^{1335.}
et Oracius in Poetria¹: *Prov. 29, 11.*

Nec semper feriet, quodcumque minabitur, arcus,
retinere, quod gratis eorum manibus fulserat, servare
5 tenaciter decreverunt et armatos sermonibus imperitis
et involutis sentenciis² oppressosque amaritudine³ absce-
dere permiserunt.

Abbas accedens principes suum monasterium fo-
vendum misericorditer et terram cum incolis respicien-
10 dam graciosius recommisit⁴. Querentibus eis, quibus
amministracionibus terra posset utilius procurari et a
consuetis et inolitis angariis relevari, abbas ait: 'Im-
perator Tyberius, ut scribit Iosephus^{a. 5}, cur per tam
longa tempora provinciarum presides in suis ammini-
15 stracionibus conservaret et nullatenus eos nisi mortis
incidencia permutaret, respondit: "Fuit vulneratus qui-
dam, quem musce nimium affligebant, sed quidam trans-
iens eas abigebat motus misericordia super eum. In-
firmus: „Magis michi“, ait, „lesionis importas, quia, si
20 presentes fugaveris, que sanguine sunt replete, famelice
supervenient [et^b] non poterunt effugari". Quod proba-
bile principes intelligentes omni iocum risus moderamine
susceperunt, promittentes^c bonam amministracionem terre
et utilem transmissuros et iura ecclesiarum, nobilium et
25 civium potius velle elargare quam in aliquo decurtare.
Abbas cum benedictione principum *rediit et Karinthiam^{*r. 39.}
iam eorum dicioni subiectam repperit, et que egerit, que
viderit, que audiverit, regis filio sueque consorti in Tyrol
existentibus nunciavit. Prepositus autem Wizegradensis,
30 postea episcopus Olmunczensis⁶, dirigitur⁷ rationabiliter
cum nobilibus Bohemis et aliis^d, Carinthiam et Car-
niolam reposcentes^e regis et pupillorum nomine, sue

a) adde interrogatus.

b) uncis inclusa in marg. abscisa.

c) adde se.

d) aliis a Ioh. in marg. add.

e) reposcere Ioh. corr. reposcentes c.; reposcens

5 D p. 194.

1) *Epist. II, 3, v. 350.* 2) *Cf. Iob 38, 2: Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis?* 3) *Cf. Thren. 1, 4: oppressa amaritudine.*

4) *Cf. privilegium Alberti II. monasterio Victoriensi concessum a. 1341. Oct. 24, 'N. Archiv' XXVIII, p. 188, nr. 65.*

5) *Antiq. Iud. XVIII, 15.* 6) *Iohannes filius illegitimus Wenceslai II. regis, cancellarius regni Bohemiae, qui iam a. 1334. Mart. 26. vel 27. a Iohanne XXII. episc. Olomucensis confirmatus est.*

7) *A Iohanne rege vel Karolo marchione; hanc legationem a Iohanne rege Iul. 30. reverso missam atque unam eandemque ac alteram, de qua cf. infra*

5 p. 162, esse v. Weech l. c. p. 54, n. 221. contendit.

1335. tutele legaliter commendatas. Duces responderunt sibi Karinthiam liberalitate imperii condonatam, Carniolam vadimonium avunculi morte ad se iuste et legitime reversatam^{a.1}. Nec velle nec debere, quod tanto honore, tam Dei quam fortune favore perceperint, cuiquam vivencium sine gladio reddituros^b, et si arcerentur, se propensius defensuros et hos cum aliis principatibus ad periculum posituros. Post quam responsionem² dux (Iun.). Otto in Karinthiam veniens a civitatibus sollempniter suscipitur, ad ecclesias ducitur, iuramenta civium et nobilium suscipit. Officium capitaneatus a viro strennuo Chunrado de Ovenstain³ ablatum magnifico viro Ulrico⁴ comiti de Phanberch committit, transiensque Carniolam, par eius^c cultus honoris ab omnibus exhibetur. Fridericum Libertinum⁵ nuper ab Heinrico duce capitaneum ordinatum⁶ confirmat et curam ei divitum et pauperum commendans redire in Austriam properavit.

De inthronizatione ducis Ottonis in ducatum Karinthie et prelio contra regem Boemie. Capitulum VI^m.

1335. Anno M^oCCC^oXXXVI^o Otto dux ab Austria in Karinthiam iter flectit⁷, morem terre volens iuxta^d postulacionem nobilium^e observare, qui^f dicunt sui moris esse principem [nullum^g] iuste feoda terre concedere, [nisi^g] fuerit in sua sede rite et [solle]mpniter collocatus, venitque in Carniolam et habito colloquio cum Perthrando patriarcha⁸ pro viarum securitate et diversis obstaculis

a) sic c. b) lege reddere. c) lege ei. d) supra iuxta Ioh. scr. ad. e) nob. a Ioh. in marg. add. f) qui — collocatus (l. 25) a Ioh. in marg. add.; unciis inclusa a bibliopogo coperta supplevimus. g) sic D p. 195; absce. c.

1) Cf. supra p. 156. 158. 2) Antea; cf. supra p. 159, n. 7. 3) Qui se absque mora ducibus Austriae subdiderat; cf. tabulas eius apud Steyerer, Commentarii pro hist. Alberti II., Addit. p. 83; Vitam Karoli IV. imp., Boehmer, Fontes I, p. 248. 4) V; cf. K. Tangl l. c. (supra I, p. 138, n. 3) p. 244. 5) De Suneck; cf. supra l. c. 6) A. 1334. Apr. 1. Utini a Bertrando patriarcha Fridericus Libertinus de Suneck, Carniolae et Marchiae capitaneus generalis, feodis, quae antecessores ab ecclesia Aquilegiensi habuerant, investitus est, Muchar, 'Urk.-Reg. f. d. Gesch. Innerösterreichs, Archiv f. Kunde Österr. GQ.' II, p. 431, nr. 2. 7) Sequentia ad a. 1335. aequae ac praecedentia spectare nec Ottonem ducem interim in Austriam rediisse consentaneum est. 8) Cf. epistolam, quam Bertrandus ad decanum Aquileg. scripsit, Acta SS. 6. Iun. I, p. 770: nos ivimus Laibacum ad habendum colloquium cum d. Ottone duce Austrie; cuius colloquii tempus Bollandistae

amovendis, que inter principes et comites Goricienses^a 1335.
 ex una parte et ecclesiam Aquilegiensem ex altera ver-
 tebantur¹, quibus tamen treugarum interposicionibus
 dissolutis dux venit in Karinthiam et iuxta morem
 5 superius² predistinctum, cum de investitura ducis Mey-
 nardi ageretur, a senioribus terre perquisita consuetudine,
 stipatus claro^b militum et nobilium comitatu et prela-
 torum, in ecclesia Soliensi ab episcopo^c Gurcensi Lau-
 rencio, presente Heinricho Lavantino et abbatibus et pre-
 10 latis devotis, super eum prostratum ante aram beate
 virginis lectionibus et oracionibus recitatis, ad ecclesiam
 beati Petri in monte Karinthiano positam cum plausu
 et tripudio inmenso, erectis vexillulis, militibus cursi-
 tantibus, in sede ponitur, promittens terre protectorem
 15 ac pauperum defensorem erecto gladio se futurum.
 Deinde officiales ducatus in convivio epularum sua ex-
 ercentes officia ei se sedulos et ad obsequendum volun-
 tarios, sicut decuit, cum maxima reverencia prebuerunt³.

Post hec iudicio presedit, querimonias ab antiquo
 20 intermissas pauperum oppressorum multas recepit et
 notatas capitaneo⁴ certis terminis expediendas valde
 firmiter commendavit. Australes autem quidam cum
 duce existentes, videntes suum principem sic circumduci
 et in loco tam humili statui et dignitatis huius titulo
 25 taliter decorari, vestibus suis preciosis exui et rusticalibus
 indui, plebeio habitu per omnia convestiri, manu rustica
 alapari, quesicionibus^d et [respon]sionibus^e examinari et
 principem vocibus rusticorum consonancium declarari,
 mirati sunt et colludium et quasi quoddam ludibrium
 30 reputantes in Austriam facti ridiculum reportarunt et
 ultra non agendum, sicut dicitur, estimarunt.

Rediens autem Otto Alberto duci que gesta sunt
 denunciat, devotam obedicionem^f Karinthianorum om-

a) Goriciensem c. b) clara a Ioh. corr. claro. c) seg. la delet. d) ques. —
 35 examinari a Ioh. in marg. scripta. e) duas litteras abscisas (fñ) supplevinus.
 f) sic c.

a. 1335. aliquanto ante m. Sept. statuunt, cf. *ibid.* n. f. n. Ad idem
 colloquium unio et ligua perpetua inter patriarcham et Albertum et
 40 Ottonem duces Austriæ a. 1335. Iun. 24. factae, v. Zahn, *Austro-*
Friulana, Fontes rer. Austr. II, t. XL, p. 41, nr. 31, spectant. 1) E
 litteris Bertrandi in praecedente nota allatis colligi videtur has simul-
 tates posteriores fuisse. 2) *Supra I, p. 251—253. 290—294.* 3) Cf.
Puntschart l. c. (supra I, p. 251, n. 3) p. 48 sq. 54 sq. 59. 106, qui
 45 *Iohannem interfuisse credit, et alia quae adnotavimus.* 4) Cf. *supra*
p. 160, l. 11—13.

1335. nium et congratulacionem insinuat et, quantum eis¹ fa-
veant, fratri narrat. Super quo uterque cum curia
tota et terre nobilibus inmensis gaudiis cor oblectat.

(Iul.). Anno eodem Iohannes rex Bohemie, viribus cor-
poris restitutus, audiens que sunt gesta et que in Ka-
rinthia gerebantur, de Francia per aliarum viarum di-
verticula in Bohemiam introivit² et mittens^a episcopum

^af. 39'. Olmunczensem³ *et ducem Saxonie⁴, fratrem Alberti
presulis Pataviensis, qui nomine suo petat^b leges iusticie
conservari⁵, quibus precipitur aliena non rapere, ablata
restituere; se amplius iniuriam non posse dissimulare,
pocius^c gladium intra vaginam permittere^{d. 6} quam in
sanguinem desevire. Principes Austrie responderunt se,
sicut prius, nullatenus Karinthiam dimissuros, bellum
pocius suscepturos⁷. Rex Iohannes reges Ungarie⁸ et

(Nov.). Krakovie⁹ adit¹⁰, subsidium poscit^e, promissa excipit,
Misenensibus, Saxonibus, viris alacribus, stipendia tribuit,
ut parati sint, tempus exprimit et indicit, ducibus

1336. hostibus reputatis bellum mittit. Qui accersito Lûde-

(Ian.). wico imperatore in civitatem Winensium¹¹ solacia ex-
hibent, omnem honoris culturam instruunt, quid facto
opus sit, consilium^f perquirunt; divine laudis organa eo
presente mutescunt, multi mirantur et territi obstupe-
scunt. Imperator auxilia repromittit, exercitum copio-
sum contrahit et^g, adventus eius expectetur, disponit.

(Mart.). Rex Bohemorum coacto exercitu fines Australium in-

a) misit vel mittit, ut D habet, legendum. O. H.-E. b) petant legendum
videtur. c) supple velle, ut D habet. O. H.-E. d) soporare add. D. e) possit c.
f) consilium c. g) adde ut.

1) Alberto scilicet et Ottoni. 2) Iul. 30. Pragam venit et mox
die altera contra Ludowicum Bavarum, deinde contra ducem Austriæ
expeditionem fecit publice proclamari, Chron. Aulæ-regiæ III, c. 10,
p. 520. 3) Iohannem. 4) Rudolfum, ut videtur. 5) Cf. Eccli.
1, 33: conserva iustitiam; ib. 35, 1: qui conservat legem, et ib. 44, 20.
6) Cf. Ioh. 18, 11: Mitte gladium tuum in vaginam. 7) De hac
legatione cf. supra p. 159, n. 7. 8) Carolum I. Robertum, quocum
Sept. 3. foedus iniit, Cod. dipl. Moraviæ VII, p. 62, nr. 81. 9) Casi-
mirum III; inter reges Bohemiæ et Poloniæ pacta de pace perpetua
componenda Aug. 24. iniita sunt, ibid. p. 56, nr. 76. 10) M. Nov.
tres reges in castro Ungariæ Visegrád vel Blindenburg convenerunt,
ubi Iohannes cum Casimiro pacem et amicitiam firmavit, Cod. dipl. Mora-
viæ VII, p. 69—73, nr. 89—93; Vita Karoli IV. p. 250 sq.; Chron.
Aulæ-regiæ III, c. 11, p. 522. 11) Ubi ducibus Ian. 5. tabulas
dedit, Bohemer l. c., 'Ludwig' nr. 1722 sq. — Ioh. silentio præterit
a. 1335. Sept. 15. inter Iohannem regem et Ludovicum IV. ducesque
Austriæ usque ad a. 1336. Iun. 24. indutias factas esse.

greditur¹, rapinis, incendiis oppida, villas capit, diripit¹³³⁶.
et dispergit, claustra, ecclesias irrumpere non metuit,
dissipat, nulli parcit². Duces conflatis Australibus,
Styriensibus, Karinthianis, Carniolanis³ urgente instancia
5 regis Bohemorum phalangas^a instruunt contra eum; or-
dinatis turmis cum Ottone duce, prospera ei optantibus
omnibus et suis eum oracionibus et letaniis comitantibus,
exeunt⁴, precipue filia^b regis⁵, que uxor fuerat ducis,
flente et dicente, quia alter pater, alter maritus doloris
10 ei materiam adaugeret. Dum autem dies instaret prelii,
et^c imperator tardaret, pars Bohemica sensu callida
vidit se numero pauciozem, Australium aciem forciozem,
bellum protraxit, quousque superveniencium Ungarorum
impetus eius adauxit potenciam et virtutem. Nunciatum
15 est autem duci clanculo, quod non ordine iusti belli,
sed secus, quasi per modum tradicionis et perfidie,
ageretur eiusque periculum tractaretur⁶. Quo audito,
paucis patefacta hac insinuacione, retrocessus presidium (Apr. 24).
meditatur⁷; et dum elevarentur ad arma, *ut sonus erat* Ezech. 1, 24.
20 *multitudinis atque castrorum*⁸ bellare volencium, nullo
adversario in campis apparente, clamore invalescente,
milite stupesciente, dux Winam regressu celere festinavit,
omnisque post eum populus anhelavit. Pars autem ex-
ercitus et viri virtutis⁹ plurimi, quid vel cur fieret, igno-
25 rantes, oculos hinc inde circumferentes¹⁰, nullum, qui eos
offenderet, contuentes, quantum poterant, partem ad-
versam armis precincti in campestribus sustinentes et
offendicula pro temporis illius insufficiencia inferentes,
Winam post ingressum principis intraverunt. Quos dum
30 dux Albertus intueretur a^d prelio sic defluxos, 'O', in-

n) sic c. b) filia a Ioh. supra regis scr. c) et imp. tard. a Ioh. in marg.
add. d) a — defluxos int. Ioh. transposuit.

1) Febr. 24. Praga profectus; Chron. Aulæ-regiæ III, c. 12,
p. 524. 2) Cf. *ibid.*: terras (ducum Austriæ) ex aquilonari parte
35 Danubii per totum tempus quadragesimæ et paschæ plurimum ferro
fugavit et turbavit igne. Viginti expugnavit munitiones, captivavit . . .
comites, ministeriales et nobiles nec non muratas cepit civitates aliquas.
3) Cf. Cont. Novimont. p. 671. et Chron. Aulæ-regiæ l. c. 4) Milites
scilicet. 5) Anna. 6) Idem affirmat Cont. Novimont. l. c. 7) Chron.
40 Aulæ-regiæ l. c. dicit ducem intelligentem regem se crastino aggres-
surum fugisse, postquam nemo in castris . . de mane inventus fuit.
Cf. Ann. Zwetl. l. c. p. 682. 8) Ezech. 1, 24: quasi sonus erat multi-
tudinis, ut sonus castrorum. O. H.-E. 9) Cf. 1. Mach. 5, 50.
6, 37: viri virtutis; cf. *ib.* 14, 32. O. H.-E. 10) Cf. Deut. 3, 27:
45 oculos tuos circumfer.

1336. quit cum^a Iosue, *quid dicam, mi domine Deus, videns*
 Ios. 7, 8. *Israelem vertentem^b hostibus suis terga?* Et ingemiscens
 tam fratrem quam alios secum existentes invectivis re-
 dargucionibus aspere reprehendit, asserens numquam in
 sua genealogia tale dedecus accidisse. Fertur^c, quod 5
 et ipse rex Bohemorum generum suum ducem premu-
 nierat^d, quia in hostium manus tradendus fuerat¹ quo-
 rundam secum existentium factione, nisi sue saluti
 celerius provideret. Ferebatur eciam, quod et hoc ipsum
 arte quadam subtili, ut terror ei incuteretur², fuerit 10
 1. Reg.
 19, 11. 12. acitatum; nam Davit rex, qui numquam prelio succu-
 buit, sed semper magnifice triumphavit, dispensative
 aufugit, dum Saul mitteret satellites suos, ut occiderent
 eum nocte, cui et Mychol uxor sua mandavit: '*Nisi sal-*
vareris te nocte hac, cras morieris', et deposuit eum per fe- 15
nestrām, sicque abiit aufugiensque periculum est salvatus.
 Sed et Vegecius³ huius dispensacionis dat formam dicens:
Cum de fuga tractandum est, inquit, habenda diligencior
est cautela, quia periti exemplorum bellice discipline num-
quam maius testantur periculum imminere; qui enim ante 20
congressum recedit ex acie, fiduciam suis minuit et addit
audaciam inimicis. Verum quia hoc sepius necesse est eve-
nire, quibus modis tute possit fieri, deliberandum est. Pri-
mum, ut tui nesciant ideo te recedere, quia declinas inire
conflictum, sed credant arte aliqua ideo se revocari, ut ad 25
oportuniorem locum invitetur hostis ac facilius superetur,
aut certe insequentibus adversariis secreciores insidie collo-
centur; illud quoque vitandum est, ne hostes te recedere sen-
*ciant statimque irruant et sequantur.**

*) Huc spectant in inferiore margine scripta: Lucanus⁴ de 30
 Iulio Cesare^e:

Territa quesitis ostendit terga Britannis;
cuius meminit Valerius⁵ dicens, quod onustus duabus
loricis . . . f.

a) cum Ios. in marg. add. b) in rec. D haec verba secundum Vulg. transposita. 35
 c) Fertur — acitatum (l. 11) a Ioh. in marg. scripta. d) sic c. pro premonuerat.
 e) seq. Iulio corr. Iulii c. f) reliqua abscessa.

1) Cf. Ezech. 39, 23: et tradiderim eos in manus hostium. 2) Cf.
 2. Mach. 12, 22: timor hostibus incussus est. 3) De re militari III, 32.
 4) Phars. II, v. 572. 5) Valeri Maximi Facta et dicta memorabilia 40
 III, 2, 23, qui pergit: inter undas, quas hostili cruore infeceras, enasti.

*De iterata expeditione, succursu imperatoris^{1336.}
et reconciliacione regis Bohemie et du-
cum. Capitulum VII^m.^{*f. 40.}

Anno Domini eodem, scilicet M^oCCC^oXXXVI^o,
5 tempestas gravior exsurrexit: nam Iohannes rex non so-
lum domesticos milites, quos habuit, reservavit, sed et
conducticios ab exteris partibus ad presidia per circuitum
deputavit, quosdam secum esse constituit, sicque even-
tum rei satis provide expectavit¹, ut scilicet festinato,
10 si necesse fieret, ad manus haberentur, ne maioris dispen-
dio periculi^a a longe^b quererentur. Duces autem, quam-
vis suorum quosdam ire ad propria domicilia concesserint,
non minus sollicitabantur*, quomodo vicem facti in
regem Bohemie retorquerent. Rex cognito, quod suos
15 dimisissent, caput erigit iterumque exercitum instruit² (Iun.).
nec ociari vel ad horam seviciam suam sinit. Duces
autem Lüdewici accipiunt ambassatam admirantis, quod
contra statutum et placitum diem dux Otto egressus
sine eo fuerit comminus ad bellandum³ et, si adversum ali-
20 quid acceperit, sibi nullatenus imputandum; nunc vero^c
paratum esse viribus omnibus, ut promiserit, ad iuvan-
dum. Duces exhilarati sicut prius properanter de suis
terris miliciam comptam confiant, ut^d dicit Salomon:
Victoriam et honorem acqui[ret]^e qui dat munera, munera Prov. 22, 9.
25 larga donant, in regis oppositum se delibrant^f, Alberto^g
fratrem [sem]per^e, ut negotium non dissolveretur, ex
latere comitante. Imperator accelerat, Ulricum comitem
de Wirtenberch⁴, Wilhalmum de Iuliaco cum Bawaris,
Franconibus et diversis Reni superioris et inferioris

30 *) In margine Ioh. postmodum adnotavit: Hoc anno obiit 1336.
consors Lüpoldi ducis domina Katherina pridie Kal. Sept. 30.
Octobr.⁵.

a) sic D; periculo c. b) alonge Ioh. propter cursum scripsit. c) supple se.
d) ut — munera a Ioh. in marg. add. e) unctis inclusa abscisa supplevimus. f) sic c.
35 g) Alberto — comitante in marg.

1) Cf. 2. Mach. 9, 25: eventum expectantes. 2) Iun. 21.
Pragam egressus reges Poloniae et Ungariae in Moravia convenit.
3) Cf. 2. Reg. 20, 39: egressus est ad praeliandum cominus. 4) Quem
Ludovicus IV. Mart. 3. signiferum imperii constituerat. 5) Cf. Cont.
40 Claustro-neoburg. VII, l. c. p. 756; v. Liebenau, 'Gesch. d. Kl. Königs-
felden' l. c. p. 60, n. 5; Seemüller, 'Mitteil. d. Instit. f. Österr. Gesch.'
XIV, p. 121.

1336. partibus sibi sociat, Heinrici¹ ducis, patru² sui, sed
 (Iul.) regis Bohemorum generi³, provinciam intrat, cuncta
 vastat, quia^a ei specia[liter] infestus fuit, sicque pro-
 (Aug.) cedens cum resplendenti comitiva circa civitatem Lando-
 wensem⁴ Australibus se coaptat. Rex Bohemie cum⁵
 Heinrico genero suo locum sequesterum apprehendit,
 videns se copiis hostilibus imparem, fossis et paludibus
 se munivit, aggressum inaccessibilem hosti fecit; et dum
 alacriter insisterent et machinis ac diversis instrumentis
 compellerent et ad prelium provocarent et nichil pro- 10
 (Aug. 21.) ficerent, imperator Wilhalmum Iuliacensem comitem in
 gradum alciorem statuit sublimandum, ampliori^b magni-
 ficencia decorandum, eo quod sororem⁵ imperatricis⁶
 in coniugio habuit, et tam pater eius⁷ <quam^c ipse⁸> in
 obsequiis regni preclara opera^{d.9} gesserit, pro virtutis 15
 merito dignum duxit. Igitur apparatu necessario ad
 omnia splendido composito, comitis nomen ad marchio-
 natus titulum transtulit¹⁰, beneficia adicit¹¹ et in regno
 gloriosiorefficit et attollit. Dux autem Otto eundem
 sibi in familiaritatem precipuam astringit et in militaris 20
 contubernii actibus singularem esse amicum et socium
 concupivit galeeque sue decus, quod pinnam vel zymeram¹²,
 quam^e vel glareotam vocant, in bellis, in tornetis ac
 hastiludiis utendum contradidit, coronam scilicet auree
 resplendencie galee circumductam et e medio pavoni 25
 corum speculorum relucencium fasciculum exurgentem.
 Imperator causa, quam contra Heinricum ducem habuit,
 quasi sub velamine aliquid vindicata et regi Bohemie
 amplius insistere tempus non habens cepit <a^f ducibus>

a) quia — fuit in marg., uncis inclusis abscisis. b) ampl. magn. dec. a Ioh. 30
 in marg. add. c) uncis inclusa a Ioh. deleta. d) gess. opera a Ioh. transposita.
 e) quam vel glar. a Ioh. in marg. add., (quam delendum ut in rec. B. D. O. H.-E.).
 f) a duc. a Ioh. delet, exhibet D infra p. 199.

1) XIV. 2) Nepotis; cuius pater patruelis Ludovici fuisset.
 3) Cuius filiam Margaretam duxerat. 4) Ubi Iohannes rex et Hein- 35
 ricus XIV. castra munierant; cf. Chron. Aulae-regiae III, c. 13, p. 525;
 Vita Ludovici IV. imp. p. 157; Vita Karoli IV. imp. p. 252. Imperator
 Aug. 21. prope Landowe tabulas dedit; cf. infra n. 10. 5) Iohannam
 filiam Guilelmi III. comitis Hollandiae. 6) Margaretae. 7) Ger-
 hardus VI, qui Ludovico non semper adhaesit; cf. K. Kunze, 'D. polit. 40
 Stellung d. niederrhein. Fürsten 1314—1334' p. 28—30. 37—39.
 8) Et Guilelmus ante a. 1335. imperialis partis non erat; cf. ibid.
 p. 40—47. 83. 9) Cf. Eccli. 43, 27: praeclara opera. 10) Tabulis
 datis Aug. 21, Boehmer, 'Ludwig' nr. 1785. 11) Nemo inter mona-
 sterium S. Cornelii et castrum Moyniowe situm atque ius monetae cu- 45
 dendae. 12) 'Zimier'; cf. Koehler, 'Gesch. d. Kriegswesens' III, 1, p. 69.

ad stipendii vicissitudinem castra et municiones quasdam 1336.
in valle Anasi et circa litus Danubii postulare¹, ut ex-
ercitui, quem gratis non contraxerat, valeat promissa
donativa propensius restaurare. Quibus mirantibus, quod
5 imperator Romanus a sibi subditis talia exigeret, quin
pocius vicem paris famulatus requireret, ceperunt ab-
nuere postulata nec pro tali re provinciam suam hucus-
que conservatam integram lacerare^a nec una saltem
lacinia detruncare^b. Sic^c imperator sine optentu voli-
10 torum superiorem^d Noricum² repetivit³.

Interea rex Bohemie cernens se nichil proficere,
sed sumptus et labores exaggerare^d, concordiam cum du-
cibus appetivit, et interloquentibus familiaribus et amicis
in Lincza, deinde in civitate que Libera dicitur⁴ con-
15 venerunt. Multa ad invicem conferuntur, obstacula
rerum et causarum in medium conducuntur, et ex utra-
que parte argumenta obiciuntur et hinc inde dissol-
vuntur, hac parte dure, altera durius se gerente. Du-
cissa Iohanna, Alberti consors provida, cum rex sine
20 fine abscedere niteretur, sicut scribitur in Ecclesiastico:
Pars bona mulier bona, altera Abygail placans regem *Eccli.* 26, 3.
Davit, ut manus suas a sanguine prohiberet⁵, nunc
regem, nunc ducem amplectendo, *que ad pacem sunt* *Ps.* 121, 6.
sagaciter proloquendo ambos traxit ad colloquium itera-
25 tum, ita ut *semen pacis* in principum cordibus sparsum *Zach.* 8, 12.
citum amoris intimi susciperet incrementum. Forma autem
reconciliacionis *et pactum federis sic se habuit, quod **f.* 40'.
principes Austrie determinata pecunia, scilicet^e,
pro relevacione expensarum et desistencia querelarum
30 in ammodo de Karinthie ducatus repeticione Bohemorum
regi data, sua et suorum filiorum ac nurus sue questione

a) *supple velle e rec. D. O. H.-E.* b) *supple dixerunt. O. H.-E.* c) Sic —
repetivit a *Ioh. in marg. add.* d) *sic c.* e) *summam pecuniae supplere spatium vacuo*
relieto Ioh. oblitus est.

35 1) *Dissensiones inter eum et duces secundum Chron. Aulæ-regiæ*
l. c. paulo post, cum interim imperator Ottonis precibus Linzæ venisset,
ortæ sunt; ibid. dicitur quatuor civitates muratas sibi obligari pro
pignore pro resarciendis dampnis suæ militiæ postulasse. 2) *Cf.*
40 *supra I, p. 255, l. 26. Ioh. hac voce (Noricus) semper absolute, supplendo*
ducatus vel ager, utitur. 3) *Sept. 17. Ludovicus iam in castro sui*
ducatus Wasserburg tabulas dedit. 4) *Freistadt ad Danubium. De*
locis et temporibus tractatum cf. Boehmer l. c., Addit. III, p. 403 sq.;
Vita Karoli IV. p. 252. recte, ut videtur, concordiam circa festum
Michaelis (Sept. 29) tractatam esse refert, Chron. Aulæ-regiæ l. c.
45 *p. 527. perperam Sept. 4. habet.* 5) *Cf. 1. Reg. 25, 14—35.*

1336. super hoc eciam consopita^a, et duces in possessione pro iuribus eorum nullatenus impulsentur, et hoc rex promissum, sicut impromptu pro se, sic predictorum puerorum firmare teneretur literalibus instrumentis¹. Quibus consumatis ab invicem discesserunt, pacis atque concordie bonum secum in parte qualibet deferentes. Iohannes autem filius regis, comitatum possidens Tyrolensem, titulum atque vexillum ducatus Karinthie, in nitens privilegiis ab imperatore Lüdewico^b quondam duci Karinthie², socero suo, datis, cum conthorale sua patris promissa et placita non acceptat nec ratificat; manifeste enim consors eius dixit oraculo vive vocis^c non velle per regem Bohemie exheredari, nec posse tutorem pupillum rebus suis iuxta sancita legum et statuta iurium civilium spoliare, sed suum esset^d defendere et tutari causasque eius ad conservacionem, non ad alienacionem, misericorditer contractare. Marchio (Ian.), eciam Moravie Karolus, regis filius, veniens in Tyrol³, super facto patris dolens, fratrem et consortem eius leniter consolatur, amboque in capella sancti Panchracii⁴ super corpus Domini faciunt sacramentum, ut Karinthiam non dimittant, sed viriliter se defendant, patris facta et pacta in honoris eorum dedecus vergencia non stabiliant nec concedant⁵. Et dum sepius⁶ intrare (Apr.), Karinthiam, invadere et reapprehendere cum copiis niterentur, comites Goricie intermedii transitus eorum clausurarum suarum municionibus obstiterunt. Super quo non modice in posterum comminationes et promissiones facte sunt, que nec duces⁷ nec comites terruerunt nec ad reddendam Karinthiam illexerunt, sed sapienter et

a) verbum quoddam, cum principes praecedat, supplendum. O. H.-E. b) Heinricho Ioh. corr. Lüdew. c) adde se. d) lege esse.

1) Cum his condicionibus cf. eas, quas V. Karoli IV. l. c. tradit. Sed post haec pacta pax ipsa demum Oct. 9. in oppido Enns facta est, de cuius condicionibus Ioh., qui duos conventus non discernit, fortasse cogitavit; vide tabulas pacis, Cod. dipl. Moraviae VII, p. 90—96, nr. 132—140. 2) Heinricho; cf. supra p. 93. 3) A. 1336. Ian.; Ian. 3. secundum Chron. Aulæ-regiae III, c. 12, p. 523 sq. in Karinthiam venit; sed cf. V. Karoli IV. p. 251 sq.; Huber, Reg. Imp. VIII, nr. 30^b. Quae Ioh. h. l. male narrat, cum haec praecedentibus anteriora sint. 4) In castro Tirol; cf. supra p. 154 sq. 5) Cf. Boehmer l. c., Addit. III, 'Johann' nr. 778; Werunsky, 'Gesch. Kaiser Karls IV.' I, p. 171. 6) Ante Karoli adventum, a. 1335, Iohannes contra comites Goriciae in vallem dictam Pustertal profectus erat; de Karoli expeditione cf. Werunsky l. c. p. 161. 7) Austriae.

potenter inconcussis animis obstiterunt presumptionem^a 1336.
eorum et contra adversarios versibus se Ovidii¹ munie-
runt, quibus dicitur:

Credita non semper sulci cum fenore reddunt,

Nec semper dubias adiuvat aura rates.

De^b Alberti ascensu ad Renum, peregrinacione et reversione eius. Capitulum VIII^m.

Anno Domini M^oCCC^oXXXVII^o dux Albertus com- 1337.
positis omnibus in Austria, Styria et Karinthia superi-

ores disponit invisere regiones et ordinare ibi que ad
utilitatem et commodum pertinent civitatum omnium et
castrorum. Deliberavit eciam ibi Fridericum derelin-

quere, filium fratris sui Ottonis ducis seniore², ut
terre et hominum ibidem condiscat consuetudinem, ap-

tato sibi ad morum disciplinam et litterarum scienciam
Nycholao^c de Egunspurch plebano Marpurgensi, viro

probis actibus et honestis moribus decorato; sorori
autem sue domine Agneti, quondam regine Ungarie,

devote et sapienti femine, in monasterio quod Campus-
regis dicitur sub magne devocionis habitu conversanti,

iuvenis committitur confovendus, sapientum consiliis in-
struendus. Visis autem tam de comitatu Phirritarum

quam de reliquis provinciis et districtibus sibi subiectis
et^d omnibus negociis atque causis eorum dispositis

Albertus filium non habens eum, qui *de limo* primum *Gen. 2, 7.*
hominem formavit, censuit votis et precibus impulsandum,

ut post tantos labores et sudores haberet, in quo re-
quiesceret³ honor et hereditas paternalis. Et quia dul-

cissima virgo Maria, quam colit et veneratur omne^e quod^{*f. 41.}

Christianitatis titulo insignitur, potens^e est omnia, que
voluerit, impetrare, ecclesiam eius Aquisgrani, que pre-
ciosis resplendet eiusdem virginis insigniis^{f.*}, censuit

*) *Huc spectant in superiore margine addita:* scilicet camisia,
in q[ua]^g Dominum peperit, et panniculis, quibus
eum involvi[t]^{g. 4.}

a) pres. eor. in marg. add.; lege presumptioni. b) inscriptio capitis in marg.
scripta. c) nychol c. d) et delendum. O. H.-E. e) potens — visitandam a Ioh.
in marg. add. f) seq. et miraculis delet. g) uncis inclusa abscisa.

1) *Ars am. II, v. 514.*

2) *Cf. supra p. 97. 131.*

3) *Cf.*

40 *Eccli. 28, 20: nec habebit amicum, in quo requiescat.* 4) *Cf. supra I, p. 16. 64 sq. 105.*

1337. visitandam, quam filius nichil negans honorat, utpote
 3. Reg 2, 19. 20. que est potencior matre¹ Salomonis, ad quam rex in-
 gredientem et pro Adonia intercedere volentem ait:
Pete, mater mi^a, non enim fas est, ut avertam faciem tuam.
 Igitur fusco brunoque se suosque famulos convestit⁵
 habitu, sub quo vel minus cognoscatur vel securius in-
 cognitus transeat, vel ut devocionem mentis, quam gessit
 interius, exterius indicet et habitu corporis humilitatem^b
 preferens non tumescat. Veniens² ergo latere non po-
 tuit, a civibus, a nobilibus honoris et prosecucionis¹⁰
 magnificencia attollitur, mirantibus pluribus, pacificusne
 ingressus eius fuerit³, clam dicentibus, aliis ad immo-
 landum et ad offerendum vota⁴ sua Deo et eius genitrici
 eum venisse respondentibus, sicque oracione ac devocione
 pro statu suo, terrarum sibi divinitus collatarum atque¹⁵
 dono desiderate prolis, ut creditur, celebrata calicem
 aureum magne estimacionis a^c devotissim[a] sorore,
 s[cilicet] domina Agn[ete], sibi tradit[um] beate virgini
 optulit ad consecrandumque in eo ad perpetuam rei me-
 moriam sui dilecti filii sanguinem deputavit; quem²⁰
 effectum sua fuerit oracio consecuta, in subscriptis suo
 in tempore est dicendum. Expletis que ad officium
 huius actus convenerant urbem ingreditur Agrippinam
 Coloniam nominatam, que trium regum ab oriente
 Christum in cunabulis stella previa querencium nobilis²⁵
 simis corporibus est insignis⁵, quorum patrocinio^d se
 suaque subplicatione instantissima commendavit. Datis-
 que largis elemosinis, oblati eciam pro honore trium
 regum xeniis preciosis, scilicet^e, civium hono-
 rabiliu[m] ad eum confluxerat multitudo replicanciu[m] fa-³⁰
 miliaritatem avi^f Rudolphi regis⁶ ac patris eius, regis
 Alberti⁷, cum eis et iurium eorum atque libertatum col-

a) sic c.; mea, neque enim *Vulg.* b) hum. pref. in marg. add. c) a —
 tradit[um] (l. 18) in marg. add., unciis inclusis abscisis. d) se suaue patroc. inst.
 subpl. comm. a Ioh. transposita. e) spatium vacuum pro xeniis supplendis. f) avi —
 ac a Ioh. in marg. add. 35

1) Bathseba. 2) Cf. *Math. Neuenburg. c. 71*: Venit autem illis
 diebus (a. 1337. circa Sept.) Argentinam Albertus dux Austrie . . de
 Aquisgrani, quo in peregrinatione descenderat. *De tempore cf.*
E. Leupold, 'Berthold v. Buchegg, B. v. Strassburg' p. 101, n. 2. 3) Cf. 40
 1. Reg. 16, 4. et 3. Reg. 2, 13: Pacificusne est ingressus tuus? 4) Cf.
 Ion. 1, 16: immolaverunt hostias Domino et voverunt vota. 5) Cf.
 supra I, p. 88. 126. 6) Cf. *ibid.* p. 219. 268. 7) Cf. *ibid.* p. 328.
 364.

lacionem et confirmationem per eosdem¹, ad eius se¹³³⁷. placita devotis submissionibus optulerunt reverenciamque maximam impenderunt. Et cum eum diversis muneribus frequentarent, 'Scio', inquit, 'vos et hiis omnibus et aliis
 5 pro inestimabilibus opibus habundare, sed non est, quo nostram congruencius devocionem^a et animam saginetis, nisi in sanctorum reliquiis, in quibus omne nostrum heret desiderium, ardet affectio, cor et animus hilarescunt'. Igitur suis petitionibus cives complacere gestientes pre-
 10 ciosas reliquias ex ecclesiarum et monasteriorum archivis et conservatoriis colligentes principis gaudium inestimabiliter adauxerunt et^b cum maxima leticia dimiserunt.

Archiepiscopus urbis Walramus, frater marchionis Wilhelmi Iuliacensis, in obviam ei processit et in am-
 15 plexus eius ruit², per suas civitates et loca^b transduxit et affluenter ad omnem indigenciam procuravit, amiciciamque inter eos precipuam et indissolubilem eorundem ad invicem aspectus et familiaritas prebuerunt. Albertus autem rediens^c per Alzacam³ ad sororem, civitates sin-
 20 gule, ad quas noticia sui nominis prevolaverat, eum cum laudibus et reverencia susceperunt. Narratis omnibus vie sue successibus et dispositis terris et fratris filio ad claritatis opera informato venit Constanciam, ubi inter alia sibi placencia et animum suum oblectancia virum
 25 conspicuum magistrum Iohannem⁴, illius sedis quondam syndicum et vicarium in spiritualibus generalem⁵, sibi devinxit sueque clientule sociavit, et Heinrico Laventino presule⁶ universe viam carnis ingresso officium cancellarie, quod idem presul gesserat, eidem magistro Iohanni
 30 gubernandum fidentissime contulit⁷, ad^d omnium suorum

a) dev. — sagin. pro inopiam et indigenciam subpleatis deletis litteris minutissimis inter lineas et in marg. add. b) adde eum. c) Ioh. in marg. adscripsit rediit; cf. rec. D. A 2. d) ante ad supple eum.

1) Cf. Redlich, *Reg. Imp. VI*, nr. 34. 36. 118 — 120. 256;
 35 Boehmer, *Reg. Imp.* 1246—1313 (1844), 'Albrecht' nr. 30. 320. 2) Cf. Gen. 29, 13: cucurrit obviam ei, complexusque eum et in oscula ruens. 3) Albertum m. Sept. vel Oct. Argentorati fuisse Ioh. nescit; cf. supra p. 170, n. 2. 4) Windlock, quem a. 1352. Clemens VI. episc. Constantiensem providit; a. 1337. Iun. 16. in tabulis officialis curiae Constantiensis dicitur; *Reg. episc. Constant.* nr. 5067. Cf. et Rieder, *Mon. Vaticana episcopat. Constant.* p. LXXV, nr. 32. et p. 302, nr. 1013. 5) Cf. *Reg. episc. Constant.* p. 518. sub 'offizial'. 6) II, quem a. 1342. Iul. 27. obiisse Cont. Claustro-neob. VII, SS. IX, p. 756, perperam dicit; cf. infra p. 210. 7) Inde ab a. 1341. ducis protonotarius, a. 1342. et secretarius fuit, demum a. 1349. in tabulis cancellarius eius dicitur; *Reg. episc.*

1337. principatuum expedienda negocia ordinavit. Et valefaciens illi terre prospere in Austriam est reversus, a civitatibus, maxime in Winna, propter reliquiarum^a thesaurum, quem advexerat, cum cymbalorum resonancia¹ et processionibus et immensis laudibus est susceptus. 5 Deinde distributis ad locum sue fundacionis² et ad alia loca reliquiis, quorum pauperiem ditavit, desiderium recreavit, corpus suum lassum et suorum ad^b tempus aliquot^c

*f. 41'. capto secretali solacio quietavit. *Ducissa eciam Iohanna, postquam aliquantulum dux quievit, natale solum in- 10 visere cogitavit et aptata sibi familia condecienti per Bawariam dietavit, ab Heinricho vero duce inferioris Bawarie³ et sua consorte ducissa, filia^d regis Bohemie, honorifice suscipitur et magnis atque iocundis solaciis pertractatur, et visis terris suis et ordinatis habitisque 15 cum amicis deductionibus gaudiosis in Austriam est reversa.

De^e transitu senioris filie regis Friderici et de cometa. Capitulum nonum.

1336. Eodem anno⁴ infirmata est filia regis Friderici 20 Elizabeth infirmitate^f, qua et mortua est⁵; nam dum Servie regi diceretur matrimonialiter copulanda⁶, in tantum abhorruit hominis scismatici fidem erroneam, ita^g ut cottidianis Deum gemitibus exoraret, multis ieiuniis corpus affligeret⁷, suam semper Domino pudiciam 25 (Oct.) commendaret. Rex autem Bohemie Winnam venerat filiam suam⁸ visitare et amicitiam de se et ducibus per solacia et colloquia familiaria confirmare. Quem gener dux Otto introducens, ut fratris filiam consoletur et videat decumbentem, intransibis cubiculum, ubi pausabat, 30

a) in marg. iterum reliquiarum a Ioh. scr. b) ad delet. c. c) sic c. d) fil. reg. Boh. a Ioh. in marg. add. e) inscriptio capituli in marg. addita; Ioh. integrum caput syllabis va-cat principio et fini adscriptis delere voluit. f) infirmitate c. g) dele ita, ut rec. D.

Constant. nr. 5071. et Rieder l. c. p. 3, nr. 2. et p. 10, nr. 27. 1) Cf. 35 1. Par. 15, 16: in . . cymbalis, ut resonaret . . sonitus laetitiae. 2) Gamming; cf. supra p. 141. 3) Cf. supra p. 166, n. 1. 3. 4) Sequentia ante res capite octavo narratas ponenda erant. 5) Cf. 4. Reg. 13, 14: infirmitate, qua et mortuus est. 6) De hoc alibi nihil legitur. 7) Cf. Num. 30, 14: ut per ieiunium . . affligat animam 40 suam. 8) Annam uxorem Ottonis ducis; pace apud Enns facta (supra p. 167) Iohannes sine mora Vindobonam profectus est; cf. Chron. Aulae-regiae III, c. 13, p. 527. et tabulas Iohannis Vindobonae datas a. 1336. Oct. 18, Boehmer l. c., Addit. III, 'Johann' nr. 774.

verecundo atque puellari modo puella ait non esse opus, 1336.
 ut rex ad eam introeat, cuius abstractio eam ad sue incommoditatis inicia pertraxisset^{a.1}; verumtamen non competere, ut eum a suo contuitu dimoveret vel^b colloquium denegaret; ad se affandam copiam ei dedit. Ex-
 titit autem in sui cordis radice fixum, quod ei fuerat desponsata, et propter labem impotencie ab ea separatus, postea alia superducta². Visa puella rex ingemuit³ et condolens infirmitati sue tam generosi sanguinis virginem
 10 morituram in etate floride⁴ iuventutis suffuso vultu lacrimis suspiria alta traxit. Hec^c puella solacium singulare cum Deo habuit, oraciones in tabulis suis scriptas frequenter ad Dominum fudit, se ei salubriter commendavit*. Omnibus autem ad eius obitum dispositis fit
 15 questio, ubi debeat tumulari, quibusdam dicentibus apud matrem, que ad Minores fratres est condita gloriose⁵. Puella vero salubriter informata in Mûrpach^d ad fratres Carthusienses^e in monasterio paterne fundacionis⁶ postulat sepeliri, quod dux Albertus claris exequiis et processionibus ordinavit sollempniter adimpleri. Cuius morte⁷ (Oct. 23).
 terra illa quasi solis lucido speculo⁸ spoliatur et morticie caligine involvitur⁹, gaudium^f universe terre conticuit¹⁰, omnis civitas et curie nobilitas fletum sumpsit, lamentum¹¹, merorem induit¹²; nullum enim pauperem dicitur
 25 despexisse, sed omnes tam familiares quam extraneos officiosa semper salutacione suscepisse et cordis affectione tamquam bonis adornata universos^g moribus dilexisse, et ergo dicere poterant: *Tu gloria Israel^h, tu leticia Ierusalem*, Iudith 15, 10.
tu honorificencia populi nostri. Et sic flos ille puellaris

*) Ioh. postea in marg. adscripsit: Impone hic de cometa¹³.

a) pertraxasset c. b) vel — dedit a Ioh. in marg. add. c) Hec — commendavit (l. 14) a Ioh. in marg. add. d) Mûrpach c. e) Carthuf c. f) gaud. — conticuit a Ioh. in marg. add. g) transpone mor. univ. h) Ierusalem, tu laet. Israel Vulg.

35 1) Cf. supra p. 154, n. 6. 2) Beatrice; cf. ibid. n. 7. 3) Cf. Eccli. 25, 25: ingemuitque . . et audiens suspiravit. 4) Cf. Prov. 17, 22: aetatem floridam. 5) Vindobonae; cf. supra p. 137. et Cont. Claustroneob. VII, SS. IX, p. 756. 6) Cf. supra p. 90, n. 4. 7) Cf. Cont. Claustroneob. VII. ibid. 8) Cf. Eccli. 17, 30: Quid lucidius
 40 sole? 9) Cf. Iob 3, 5: occupet eum caligo, et involvatur amaritudine. 10) Cf. Is. 24, 8: Cessavit gaudium tympanorum, . . . conticuit dulcedo citharae. 11) Cf. Ier. 9, 10: Super montes assumam fletum ac lamentum. 12) Cf. Ezech. 7, 27: princeps induetur moerore. 13) Cf. infra p. 175, l. 6—18.

1336. elanguit¹, decor eius virginalis corporis omnis interiit*,
 2. Reg. 14 14. quia^a omnes morimur et dilabimur in terram, sicut scribitur in libro Regum, et mors^b est ultima linea [re]rum, ut dicit Oracius².

De locustis. Capitulum X^m **.

5

1338. Anno Domini M^oCCC^oXXX^oVIII^o Albertus dux audiens adhuc aliquid in Karinthia contra fidem integram concinnari, videlicet de Iohanne filio regis Bohemie, genero ducis Heinrici, quasi habeat partem eius, clanculo confoventes^c in terra, paratos, si veniret, castra sua ei sine contradictione aliqua aperturos et, si videretur, adiutorium prestaturos^d. Quid in hoc verum censi debet, necdum indixit ad experientiam actus rei et usque hodie, nam claudicat spes concepta. Hoc subnixum est veritate, quod usque ad clausuras comitum Goricie non semel, sed et amplius in terram Karinthie introitum attemptavit³ et prohibitus est obsistencia clausularum^e. Albertus dux, cuius aures hac procella sepius sunt concusse^f, statuit dissolvere turbinis huius ventum⁴ quasi sol dissipans atque scindens nebulam, veniens
 *f. 42. Karinthiam, cum patriarcha prius colloquium habuit in
 (Iun. 24). Villaco oppido⁵, quod est de fundo ecclesie Babenbergensis super fluvii Trahe litus, de causis, quas ad invicem pro diversis incidentibus habuerunt, pacifica colloquia tenuerunt et, dum ad plenam reconciliacionem se connectere non valerent, treugas pacis amicales

*) *Sequuntur deleta*: Quia, ut dicit Ovidius⁶:

Non viole semper nec candida^g lilia florent.

- **) *Ioh. in marg. aliam inscriptionem scripsit*: De adventu Alberti ducis in Karinthiam, de locustis et de regis Francie et Anglie . . . (*reliqua abscisa*).

a) quia — Oracius (l. 4) a Ioh. in marg. add. b) mors u. l. rerum est
 Hor. c) supple eum, sed tamen locus remanet inconditus. d) nota anacoluthon; ita
 et in rec. D. e) sic c. f) sic rec. D; concussa c. g) semperve hyacinthina Ov.

1) Cf. Nahum 1, 4: flos Libani elanguit; Iac. 1, 11: flos eius decidit, et decor vultus eius deperiit. 2) Epist. I, 16, v. 79. 3) Cf. supra I, p. VIII, n. 5. hunc locum recensionis deperditae a Pezio nobis servatum. 4) Cf. Ezech. 1, 4: ventus turbinis. 5) Cf. Zahn, Austro-Friulana, Fontes rer. Austr. II, t. XL, p. 47, nr. 36. 6) Ars am. II, v. 115.

statuerunt¹. Deinde lustrata Karinthia et civibus ac nobilibus allocutis et sibi quoad compositionem status terre per omnia conformatis transiit Carniolam illaque similiter per eandem formulam ordinata per Styriam in Austriam est reversus.

Eodem* anno visa est cometa² amplius quam per tres menses tractu caude longissimo resplendere, quam dicunt astrologi signum eventuum lamentabilem, et est sic dicta secundum Ysidorum³, quod comas luminis ex se fundat, et addit: Dum^a hoc genus sideris apparuerit, aut pestilenciam aut famem aut bella significat. Cometes^{a*} Latine crinite dicuntur^b, quia^c in modum crinium flammam spargunt. Non enim est stella, ut^d vult Aristoteles⁴ in libro Meteororum, quia non est in firmamento cum ceteris stellis neque motu neque situ, sed est ignis conglomeratus et accensus in aere ad significandum aliquid apparens, sicut consequens magnorum^e et tristium eventuum^f a[cc]idencia approbarunt^g.

Igitur ex partibus orientis multitudo locustarum eruperat, Bawariam^h, Franconiam, Sueviam et montana et per Ungariam, Austriam, Styriam, Karinthiam, Carniolam, Forum-Iulii, Lombardiam usque ad litus Reni⁵

*) Hic Ioh. in marg. scripsit: De cometa superiori capitulo⁶ scribe.

25 a) Quod genus sid. quando app. Is. a*) Cometae Is. b) appellantur Is. c) quod Is. d) ut — Meteororum Ioh. in marg. add. e) magnorum — accidentia in marg., uncis inclusis abscessis. f) sic rec. D; eventum c. g) [al]ppr. corr. ex approbavit, Iut Ioh. scripsit, cum accid. substantivum generis feminini posuerat, pro quo rec. D experientia habet, postea accid. pro plurali participii habuit, nec tamen consequens, ut et D habet, mutavit ut debuit. O. H.-E.; a Ioh. delevit, fortasse quia cursus gratia, ne hiatus admitteret, comprob. corrigere voluit, ut rec. D habet. h) Baw. — montana Ioh. in marg. signo hoc loco apposito, (quod aptius post Lombardiam vel post Carniolam, ut in rec. D haec ex parte scripta sunt, ponendum erat. O. H.-E.).

1) Cf. epistolam Iohannae ducissae Bertrando a. 1338. Iul. 22. missam, Zahn l. I. p. 46, nr. 35, ex qua efficitur tunc pacem nondum factam fuisse. 2) A. 1337. Cf. Ioh. Villani XI, c. 68; Ann. Flor., Boehmer, Fontes IV, p. 678; Heinr. Surdus, ibid. p. 520 sq.; Ioh. de Beka, Mathaeus, Vet. aevi anal. 2. ed. III, p. 225; Gesta Trevir. l. c. p. 254; Chron. Aulae-regiae III, c. 14, p. 530 sq. 3) Etymolog. 40 III, 71, 16. 17. 4) Meteor. I, 7, quem librum Ioh. ab Alberto Magno translatum legisse videtur; cf. eius Librum meteor. I, tract. IV, c. 5—11, Opp. ed. Jammy II, p. 16 sqq. 5) Cf. Chron. Aulae-regiae pars II, l. III, c. 1, p. 560; Ann. Windberg., SS. XVII, p. 565; Caspar. Camentz, Boehmer, Fontes IV, p. 431; Ioh. Latomus, 45 ibid. p. 408; Ann. Francofurt., ibid. p. 394; Vita Karoli IV, ibid. I, p. 257; et quae O. Holder-Egger, Mon. Erphesfurt. p. 373, n. 5. ad

1338. omnia virencia terre¹ tempore Iulii et Augusti ad fun-
Iul. Aug. dum et tocius absumpcionis ultimum dispendium dente
 seivissimo devoravit. Populus perterritus letanias, sub-
 plicaciones faciebat, corpus Domini, sanctorum reliquias
 circumferebat, cymbalis et aliis instrumentis eneis aera 5
 percuciebat, manus ad sidera eiulatu miserabili cum
Regino 873. validis clamoribus extendebat. Et mirum dictu, ut castrorum
 acies distinctis ordinibus per aera ferebantur et terre incumbentes
 castra metabantur. Duces exercitum cum paucis itinere unius diei
 preibant, quasi loca apta multitudini provisuri. Circa horam nonam, 10
 ubi duces ho die^a venerant, insidebant nec a loco occupato movebantur,
 quousque sol suum ortum representaret; tunc per turmas suas profici-
 scebantur, ut in parvis animalibus disciplinam cerneret militarem.
 Segetibus vescebantur, maxime illis, que adhuc in campis
 inveniebantur; et tardius in Karinthiam veniebant, quia 15
 in aliis partibus pastus copiam repperiebant; nam fenum,
 gramina, milium et quicquid talium fuerat penitus ab-
 sumebant; partim avena iam recisa et condita salvabatur,
 partim que nondum falcata fuerat vorabatur. Quatuor
 alas habebant et dentes quasi armatos ad instar gem- 20
 marum lucencium², ita ut in induviis feminarum in-
 texerentur et gemme putarentur. Semen in sulcis terre
 et cespitibus reliquerunt, sed non disparuerunt, donec
 brumalis temporis strictitudinem persenserunt³. In
 quibusdam partibus in foveis, dum ingrassate essent vel 25
 adhuc graciles, ut se pre grassitudine vel teneritudine
 elevare non possent, incendio et^b fustibus sunt absumpte,
 in quibusdam ventus eas dispersit, in quibusdam, dum
 non haberent sustentaculum, redire unde venerant vide-
 bantur. In Bawaria quedam ville conveniebant, ut 30
 omnes pullos⁴ conducerent, qui eas deglutirent, dantes
 uni vel pluribus omnia ova proveniencia ex gallinis, ut
 ad hoc opus efficacem diligenciam adhiberent. Quod
 licet risu dignum sit, fructum tamen non modicum in

a) sic et rec. D; pridie Reg. b) et fust. in marg.

*Cron. S. Petri a. 1337. adnotavit, et ibid. p. 387; Flores temp., SS. XXIV, p. 235, n. ** (1336) = Chron. imp. et pont. Ratispon., ibid. p. 286. 6) Cf. supra p. 173, n. *.*

1) Cf. Gen. 19, 25: cuncta terrae virentia. 2) Similiter Cont. Novimont., SS. IX, p. 671, locustas describit. 3) Idem dicunt Ann. 40 Francofurt. l. c. 4) Gallinas Ioh. dicit, quam vim pullus haud raro in media Latinitate habet.

maximarum copiarum resecacione ruricolis afferebat*. ^{*f. 42'. 1338.}
 Hec priscis temporibus leguntur contigisse, que ponenda censui, ut adhuc quarta¹ plaga Egypti mundi peccantis vicia non sinat impunita pertransire. Ab Urbe condita
 5 anno sexcentesimo², ut in Romanorum Gestis³ legitur et Augustinus⁴ de civitate refert, anno, quo Carthago a Romanis funditus est deleta⁵, per totam Affricam locustarum multitudo convaluit, simul fruges, herbas, arborum folia corticesque corroserunt, que repentino vento sublevate in Affricano pelago sunt dimerse; sed cum earum acervos fluctus per extenta litora pertulissent, pestiferum odorem congeries putrefacta exalavit; unde omnium animantium, avium, pecudum et bestiarum pestis existens vicium corrupcionis ampliavit. Qua pestilencia in Numidia non genta milia hominum, circa Carthaginem plus quam ducenta milia
 15 perierunt, Romanorum vero militum, qui ibi ad presidium erant, triginta milia sunt extincta. Anno Domini octingentesimo LXXXIII°, ^{Paul. H. R. IV, 20.} ut^a in Gestis Francorum⁶ scribitur, tempore Lüdewici filii Lotharii, mense Augusto per Galliam contigisse, sed non tanta pestilencia subsequente, et omnes in mari Britannico
 20 periisse, sed estu atque refusione oceani reiecte marina litora repleverunt; tantaque^b congeries facta est, ut instar moncium cumulate coacervarentur. Ex earum fetore aer corruptus pestem duram finitimis generavit. Item tempore Heinrici, filii primi Friderici imperatoris, per Carniolam et Marchiam sunt
 25 diffuse anno Domini M^o [centesimo^c] nonagesimo VI; 1196. que de marinis partibus surrexerunt⁷, sed Carinthiam non leserunt⁸. Item anno Domini M^oCCC^oVII^o sub 1307. Alberto rege^d Carniolam et Marchiam invaserunt, sed

*) *Sequuntur deleta*: per quatuor annos continuos.

- 30 a) incondita oratio; lege idem. b) sic Reg.; tamque c. c) cent. deest c.
 d) seq. rursus item c.

- 1) Hic Ioh. Hildeberti versum (cf. infra rec. D. A2) in animo habens de musca cogitavit; in altera rec. rectius octavam plagam statuit.
 2) Cf. Pauli diac. Hist. Rom. IV, 10. 3) Pauli diac. Hist. Romana
 35 IV, 20. 4) De civ. Dei III, 31; cf. Fournier p. 50; 'N. Archiv' XXVIII, p. 168. 5) Error, cum locustae aliquot annis post venerint.
 6) Reginonis Chron. a. 873; sed Iohannis codex a. 874. praebeuit; cf. supra I, p. XVIII, n. 6. et SS. rer. Germ., Regino p. 105, n. e. 7) Cont. Claustroneob. III, SS. IX, p. 634, l. 13—16. haec a. 1195. attribuit. Hic
 40 locus, qui ex auctoribus nobis notis, quos Ioh. ad historiam Heinrici VI. conscribendam adhibuit, depromptus non est, ad Ottacari Styriensis Chronicon imperatorum deperditum referendus est; cf. supra I, p. XIX.
 8) Alii tradunt locustas a. 1196. et Carinthiam devastasse; cf. Muchar, 'Gesch. d. Steiermark' V, p. 14, n. 4.

1307. pauce Karinthiam intraverunt¹, quia celeriter abierunt
nec reditum continuaverunt nec semen reliquerunt nec
1338. in tantum segetes consumpserunt. Nunc autem per
quatuor annos circa eandem partem anni venientes vel
de suis latebris exurgentes iuxta maius et minus fructus⁵
1341. et terre genimina destruxerunt. In quarto anno, qui
iam volvitur², volucris, ciconiis, cornicibus, sturnis ac
aliis rapacibus et ingluviis volatilibus^a devorati^b in
maximo sunt numero diminute, nec tam ferociter ad
consumptionem omnium pervenerunt.¹⁰
1338. Persecutio Iudeorum secuta est, qui in diversis
partibus, in Karinthia, Austria et in Reni partibus multis
bonis spoliati, alii submersi, alii exusti, alii eviscerati
misere perierunt³ et multorum pauperiem nobilium et
civilium perditis cyrografis^c ditaverunt; in magnis civi-¹⁵
tatibus principes placaverunt, qui pro toto eos conamine
defenderunt, ut essent subplices, qui se ipsos maledic-
tionibus subdiderunt dicentes: *Sanguis eius super nos* et
Matth. 27, 25. cetera, sibi ipsis mortis Christi testimonium conclamantes;
talibus enim testibus, scilicet adversantibus^d, in magis²⁰
veritas confirmatur.*

De causa regis Anglie et Francie ventilata^e
coram Lûdewico in Confluentia. Capitulum XI^m.

1339. Hoc^{f. 4} anno Eduardus rex Anglie regem Francie,²⁵
... [iu]rans se nunquam ad [patrium s]o[lu]m reversurum,

1338. *) *Paulo ante capitis finem Ioh. in marg. scripsit:* Moritur
(*Mart. 30.*) hoc anno venerabilis Fridericus archiepiscopus Salz-
(*Aug. 31.*) burgensis, et eligitur Henricus⁵ et cetera; *inferius:*
Hic Mauricianos et cetera.³⁰

a) volatibus c. b) sic h. l. c. et A2 in rec. D. c) cyrograf, is absciso, c.
d) adversariis Ioh. corr. e) ventilacio Ioh. corr. f) Hoc — prelium (p. 179, l. 11) a
Ioh. in marg. scripta, multis abscisis, quae ex parte supplēvimus.

1) De hac re Ioh. suo loco nihil narravit; fortasse caristia, de
qua supra I, p. 343. legimus, inde effecta est. 2) Vides haec a. 1341. 35
scripta esse; cf. supra I, p. VIII. 3) Cf. Heinr. de Diessenhofen
p. 28; Chron. Aulæ-regiæ pars II, l. III, c. 1, p. 559; Gesta Trevir.
p. 254; Cron. S. Petri Erford. p. 375 sq.; Ann. Mellic., Cont. Novimont.,
Ann. et Kal. Zwettl., SS. IX, p. 512. 671. 683. 691; Andreas Ratispon.
ed. Leidinger p. 86 (e Chron. de ducibus Bavarie); Vita Benedicti XII. 40
prima, Baluze I, c. 203 sq.; quarta, ibid. c. 228; sexta, c. 236; Ann.
Windberg., SS. XVII, p. 565; Notae hist. Argent., Boehmer, Fontes III,
p. 120. 4) Haec ad expeditionem Eduardi III. a. 1339. factam
spectare patet. 5) Cf. infra rec. D. A2.

sed se de rege Francie¹ tum saltem propositi 1339.
 aliquid habiturum, in Cur[tr]aco² cum coniuge³ habi[ta]vit; (Sept., -Oct.).
 Gelria^{a. 4}, Alemannia florem [m]ilitarem ex universis
 angulis ep . . ., rege Bohemie [et Ka]rolo filio eius⁵
 5 in auxilium⁶ properante contra Lũdewicum⁷ prohibetur
 redire compellitur⁸, [iter] per maria et [terra]m
 crebrius attemptatum casibus fortuitis . . ., auris
 ventisque alternantibus, [in Pi]cardie tandem partibus
 sum se apprehenderunt⁹, sed instante [hye]mis
 10 austeritate ab [invicem] est discessum et [treuga] facta¹⁰,
 mansitque prelium. In civitate Confluentia¹¹ coram 1338.
 magnatibus regni presidente imperatore Lũdewico^b pro (Sept. 5. 6).
 diversis terris, scilicet ducatu Northmandie, comitatu¹²
 Aquitanie, Andegavense, Atrebatense¹³ gravissimis queri-
 15 moniis impetivit¹⁴, insuper vice Roperti¹⁵ filii sororis sue¹⁶
 tamquam de vero germine et immediata linea regum
 Francie progeniti regni coronam repetivit, deditque
 multa dona episcopis, ducibus, marchionibus, comitibus,
 nobilibus regni ad parandum sibi subsidium ad regem
 20 Francie invadendum¹⁷. Qui sub hac forma recepta pe-
 cunia^c, quod omnes imperii signa se precedencia seque-
 rentur; conscriptis igitur singulis^d imperator pecuniam
 prestolatur; ad que, quia ad prefixum terminum non
 pervenit^e, noluit obligari. Unde de negligencia et pro-

25 a) forte e G. legendum. b) supple hoc loco Eduardus — Francie e p. 178,
 l. 25. O. H. - E. c) promiserunt vel simile verbum supplendum, O. H. - E. d) adde
 pactis. e) scil. pecunia.

1) Philippo VI. 2) De Cameraco, quod gens Eduardi III. a. 1339.
 obsedit, Ioh. cogitasse videtur; rec. D Durdracum habet. 3) Philippa;
 30 cf. supra p. 79, n. 8. 4) Cuius dux Rainaldus cum multis aliis
 principibus Rheni accolis Eduardo adstitit. 5) Cf. Vita Karoli IV.
 p. 259 sq. 6) Philippi VI. 7) Qui non interfuit. 8) Oct. 24.
 9) Hic de victoria navium longarum Eduardi de Gallicis super Sclusas
 a. 1340. Iun. 24. reportata agi videtur, cum sequentia ad hiemem
 35 a. 1339. spectent; sed tota narratio confusa est. 10) A. 1340. Sept. 25.
 11) Ioh. temporum seriem turbavit; sequentia enim praecedentibus ante-
 ponenda erant. Cf. Heinr. de Diessenh. p. 29; Math. Neuenburg. c. 62;
 Heinr. Surdus p. 521 sq.; Chron. Flandr. et Heinr. Knyghton, Boehmer,
 Fontes I, p. 190—192. 12) Ducatu. 13) Immo Eduardus regnum
 40 Franciae postulavit, comitatum Atrebatensem pro Roberto comite; alias
 terras reges Angliae iam dudum cesserant; cf. rec. D. 14) Eduardus
 Philippum. Tunc Ludovicus IV. Eduardum regem Franciae declaravit.
 15) Comitis Atrebatensis. 16) Error; immo quia Isabella mater
 Eduardi III. filia Philippi IV. regis Franciae fuerat. Roberti atavus
 45 Robertus I. comes Atrebatensis filius Ludovici VIII. Franciae regis fuerat.
 17) Cf. Pauli, 'Die Bez. K. Edwards III. v. England zu K. Ludwig IV.
 in d. J. 1338. u. 1339, Quellen u. Erörterungen' VII, p. 417 sq.

1338. missis^a aliququaliter inculpatus misit sollempnes ad regem Anglie nuncios, qui eum suis testimonialibus litteris egregie sustulit ab hoc verbo¹; verum tamen rex Francie

1339. invaditur per^b singulas civitates et proceres regni, et
(Sept.-Oct.). artatus satis et innumerabili fultus regum et pluri[ma]-
rum gentium auxilio persatis^c, intervencione magna-
1340. torum^d bellum usque hodie stans in treugis terminandum
(Sept. 25). imperatoris dicitur arbitrato^{*.2}. Sed imperator velut
alter

*Antenor censet belli precipere causam*³.

10

Sed et Albertus dux <largis^e promissionibus> utroque
convenitur, ut suos milites in auxilium dirigat, exoratur.
Qui sapienciori fretus consilio, regum non necessarius
stipendio, pro sibi incumbentibus suos statuit retinendos⁴.

*f. 43. *De viduacione iunioris filie regis Friderici 15
et obitu ducisse consortis Ottonis. Capi-
tulum XII^m.

1338.
(Mart. 17). Anno Domini quo supra⁵ filia regis Friderici iunior⁶
mortuo Iohanne comite Goricie, eius^f marito, adhuc in
etate inmatura vidua est effecta. Qui quidem Iohannes 20
de sanguine paterno⁷ fuerat Tyrolensis, ex materno de
ducum Bawarie germine, scilicet filia ducis Stephani⁸,
pullulavit. Comitatus^g ille, quia^h filium nec heredem
reliquit, filiis patru, Alberto, Meynardo, Heinrico comi-
tibus⁹, dereliquit. Dux autem Albertus pro dotalicio 25

*) *Sequuntur deleta: quod videtur, ut [dicitⁱ] Oracius*¹⁰:
Stultorum regum et populorum continet estus.

a) adde non servatis. b) per — regni a Ioh. post in marg. add. c) per-
satis (sic c.) in marg. d) sic c. e) uncis inclusa a Ioh. deleta. f) eius — inma-
tura a Ioh. in marg. add. g) lege Comitatum illum. h) adde nec. i) unam 30
tantum litteram difficilem lectu cognosco.

1) Haec non recta sunt; cf. epistolas Ludovici et Eduardi, Boehmer
l. c., 'Ludwig' nr. 2184. et 'Eduard III.' nr. 325; Boehmer, Fontes I,
p. 221—225, nr. 26. 27. 2) Haec ad res supra p. 178, l. 25—179,
l. 11. narratas spectantia male hic inscrt; cf. infra p. 189, n. 8. 35
3) Horatii Epist. I, 2, v. 9. 4) A. 1337. Ian. 12. Albertus et Otto duces
cum Philippo VI. rege Franciae, a. 1339. Febr. 16. cum Eduardo III.
rege Angliae pacta foederis interunt, sed Ioh. recte dicit eos re vera
neutrum adiuvisse. 5) P. 174, l. 6. 6) Anna. 7) Avus eius Albertus I.
frater Meinhardi III. comitis Tirolis, ducis Carinthiae, fuerat. 8) I. 40
Beatrice, quae Heinrico comiti Iohannis patri nupserat. 9) Filiis
Alberti III. comitis. 10) Epist. I, 2, v. 8.

filie fratris sui, vidue iam premissa, et ut eos robustius 1338.
ascisceret in suam partem contra Iohannem, de facto
comitem Tyrolensem, castra^a quedam, que ad eos per-
tinebant in Carinthia et Carniola, nobiles et vasallos in
5 suam possessionem transtulit et sibi facere hominum
requisivit. Iuvenes autem comites videntes sua sic con-
cuti et tractari, res et homines distrahi et nutare, seque
non posse ex equo tam magnarum virium principi con-
traire, consilio habito mittunt, consequenter veniunt ad 1339.
10 Albertum ducem¹ adiunctis sibi amicorum et familiarium
catervis, de omnibus amicabiliter componentes sua non (Dec. 11).
ablata, sed ad tempus subducta recipiunt, ad pristinam
graciam ducis promptis animis se constringunt. Dein-
ceps nec terrore concuciuntur nec promissionum vel
15 munerum blanditiis seducuntur, suis theoloniis^b inter-
missis, usque hodie stare et esse de parte ducis suorum-
que fraternaliter statuerunt, quamvis non modicam iac-
turam suarum rerum pertulerint, ut est notum.*

Hoc^c anno nobiles Karinthiani iura quedam sua 1338.
20 antiqua innovaverunt, quedam alia^d, que non habuerant,
petiverunt, in quibusdam ad iura se Styriensium sub-
diderunt et hoc publico instrumento ducis Alberti con-
firmari sibi et perpetualiter provide^e meruerunt. Que
supervacuum per singulos articulos est scribere, quia
25 lingua materna sunt digesta XVIII° Kal. Octobr. in Sept. 14.
Græcz².

Regis³ autem filia⁴ super viri sui obitum nimium
tristis facta viribus deficere, in gaudio seculi tepescere,

*) In marg. Ioh. scripsit: Hoc anno in previg[ilia]^f nativi-1338.
30 tatis beate virginis Marie de morte filie regis Bo- Sept. 6.
hemie, uxoris ducis Ottonis⁵, VIII° Idus Septe[mbr.]^f,
scilicet anno Domini M^oCCCXXXVIII^o.

a) castra quedam in marg. b) sic c. c) Hoc — Græcz (l. 26) a Ioh. in
marg. add. d) adia c. e) lege provideri. f) quaedam abscesa.

35 1) In oppidum Graz; Albertus dux tunc comitibus Goriciæ pala-
tinatum Carinthiæ concessit; cf. supra I, p. 291, n. 3. 2) De curia
Styriensium, Carinthianorum, Carniolanorum, 1338. in Graz civi-
tate habita cf. Muchar, 'Gesch. d. Steiermark' VI, p. 280; v. Krones,
'Landesfürst, Behörden u. Stände d. Herz. Steier 1283 — 1411' p. 210;
40 tabulas ed. v. Schwind et Dopsch, 'Ausgew. Urk. z. Verfassungsgesch.
d. D.-Österr. Erblande' p. 175, nr. 91. 3) Friderici. 4) Anna.
5) Annæ; cf. Ann. Zvetl. et Cont. Claustro-neoburg. VII, SS. IX, p. 683.
756, qui Sept. 3. habent, ut rec. D, et Vita Karoli IV, p. 257.

1338. a solaciis hominum se subtrahere cepit, quousque nervorum contractu in quibusdam membris, quasi percussa paralisi, premortua videretur, que^a in ministerio suorum actuum necessarium officium agere non valebant, sicque viribus corporis destituta, boni consilii radio illustrata, 5 votum religionis sub habitu sancte Clare¹ appeciit et promisit; quo iniciato et ad reclusorium illius sancti *Luc. 1, 35.* propositi iuvenula^b introducta, *virtus* eam *altissimi* aliquantulum^c, si non e[x] tot[o], reddidit sanitati, ostendens eam inutilem^d seculo, languidam, divinis usibus 10 corporis exercicio reformatam.

De transitu ducis Ottonis et ortu Rudolphi ducis, filii Alberti ducis. Capitulum XIII^m.

1339. Anno M^oCCC^oXXXVIII^o dux Otto graviter infirmatus et veniens ab Austria in Styriam^{e. 2} civitatem 15 Græcensem*, infirmitas accrescebat. Dux Albertus audiens, *tactus dolore cordis intrinsecus*, metuens, si decederet, et non prius eius colloquio potiretur³, grave et dispendiosum periculum exurgere, mittendum pro eo celerius diffinivit, nempe quia consulecius secum in eius presencia 20 ageretur, ad manum quoque haberet artis medicine peritos, naturam eius sagacius cognoscentes, arbitrans per eos morbum oportunioribus remediis accurandum. Mittit ergo rogans consulensque, ut memor fraterni amoris veniat et sibi se videndum exhibeat, affectuosis- 25 sime instat, affirmans utile et commodum esse, terre statui eiusque saluti omnimodis profuturum. Medici secum existentes, sui curam gerentes, algorem hyemis et motum itineris ei esse contrarium probaverunt et discessum a loco, quantum poterant, vetaverunt^f, alii autem non obstare hec prefata dixerunt, quia mortis 30 causam non haberet, scire^g se quibusdam indiciis osten-

*) *Ioh. in marg. addidit, nec finivit sententiam*: ad honorem nupciarum cuiusdam sui clientis, qui fil[iam]^h lantscribe dux

35

a) scil. membra. b) intr. iuv. a *Ioh. transposita*. c) aliq. — tot[o] a *Ioh. in marg. scripta, uncis inclusis abscisis*. d) sec. inut. a *Ioh. transposita*; languidam in *marg. add.* e) adde in. f) sic c. g) scire se in *marg.* h) quaedam abscisa.

1) Cf. *Cont. Claustroneoburg. VII, l. c. p. 756, l. 25 — 27.*
2) *Error, cum per totum fere a. 1338. ibi fuerit.* 3) *Albertus videlicet.* 40

derunt. Sermo ducis prevaluit¹, et facta lectica et ve-
 hiculo preparato rediit in Austriam, invalescenteque
 dolore confessus, contritus et sacramentis ecclesiasticis
 cum summa devocione armatus *et libertate spiritus et *f. 43'.
 5 consciencie confortatus, ulterius hanc vitam non diligere
 nec se velle amplius superesse voce libera testabatur,
 tamquam ad eternam fiducialius animatus, et^a iuxta
 morem principis testamento largo per ecclesias, mona-
 steria et pia loca conscripto et per fratrem confirmato,
 10 executoribus commendato, sicque fratri filiis suis ac
 terris atque nobilibus commendatis in conspectu omnium
 assistencium eiulancium et lamentancium spiritum in
 manus Domini commendavit². Transiit autem XIII°
 Kal. Marcii³ et apud fratres Augustinenses^{b.4} prope Febr. 16.
 15 castrum sollempnibus exequiis tumulatur.*

Deinde non longo temporis intersticio interiecto
 religiosus vir frater Tylo, prior Murbacensis ordinis
 Carthusiensis, visionem quandam divinitus demonstratam
 ad Albertum ducem detulit, ut fratris corpus ad locum
 20 fundacionis sue, monasterium scilicet Novi-montis, de-

*) *In inferiore marg. folii 43'. Ioh. scripsit: Lüdewicus col-*
 loquium habuit cum Alberto prope Salzburgam in
 Halla et cetera. *In superiore marg. folii 43'. Ioh. postea*
add.: Hoc anno Lüdewicus imperator et Albertus
 25 dux iux[ta]^c Salzburgam prope^d oppidum Salararum⁵
 colloquium habuerunt, et presuli Heinrico a Lüdewico
 inducias, ut non eum arceret, ad biennium im-
 petravit⁶; noluit enim presul confir[matus]^c a sede
 ei communicare⁷ nec divina celebrare et cetera.

30 a) et — commendato in marg. b) Augustin c.; Ioh. alibi Augustinenses
 scripsit, ut et D. c) uncis inclusa abscisa. d) prope super in non deletum scriptum e.

1) Cf. 1. Par. 21, 4: sermo regis magis praevaluit. 2) Cf.
 Luc. 23, 46: in manus tuas commendo spiritum meum. 3) Cf. Cont.
 Novimont., SS. IX, p. 671; Ann. Zwetl., ib. p. 683; Cont. Claustru-
 35 neob. V. et VII, ib. p. 735. 756 (13. Kal. Martii); Heinr. de Diessen-
 hofen p. 31; Seemüller l. c. p. 121 (1340. Febr. 17); Vita Karoli IV.
 p. 257; Werunsky I, p. 241, n. 2. 4) Ita et Cont. Novimont. l. c., rec.
 codicis episcopalis. 5) Reichenhall; cf. Boehmer l. l., 'Ludwig' nr. 1990.
 et Addit. III, 'Reichssachen' nr. 435; Heinr. de Diessenhofen p. 31;
 40 Müller II, p. 136, n. 5; tabulas datas Maii 11, 'Forsch. z. D. Gesch.' XX,
 p. 273, nr. 41. 6) Cf. Ioh. Vitoduran. p. 161; Müller II, p. 123.
 7) Cf. sacramentum, quod archiepiscopus in curia praestitit, Lang l. l.
 I, 1, p. 290, nr. 260^a.

1339. ferri debeat, sicut visio preostenderat, designavit¹, quia hoc eius purgacioni competeret et solucionem a penis purgatorii quantocius procuraret; cuius consiliis princeps velociter acquiescens² nec sermonibus sancti viri in aliquo contradicens diem, ut prelati, abbates, prepositi⁵ conveniant et corpus exhument atque ad locum predictum perducerent^a, sicut deceret et principalis magnificencia requireret, adhortatur^b; quibus assensientibus principis placito paruerunt, corpus effodientes iterato terre gremio tradiderunt³.

10

Nec pretereundum puto, etsi non portentuosum extitit^c, nichilominus fuerat dolorosum et divine providencie, que disponit vitam humanam et actus hominum, preconium gloriosum: Quidam non ignotus, ducis Ottonis colende memorie notarius Nycholaus, postea Padensis¹⁵ ecclesie plebanus, intelligentis ingenii et acuti clericus, ante diem^d mortis huius principis per sompnum affirmabat certissime se vidisse^e. . . . debat^f, et ecce duo angeli precincti⁴, alacres ad laborem, habentes in manibus securium instrumenta⁵, in^g ameno viridario, quod²⁰ est^h castrum ducalis habitacionis, VI arboresⁱ, ex quibus quinque virentes in terre fundo firmiter fixas celeriter preciderunt et de soli superficie eiecerunt; et cum ad sextam arborem aliququaliter^k tepidam pervenissent similiter exstirpandam, parumper deliberantes mutuo loque-²⁵ bantur, quatenus ad prefinitum tempus persistere sine- retur, ut, si reffloresceret et fructum faceret⁶, videretur; erat quippe quasi arida in ramusculis et deflexa; et abeuntes hanc in sua stare valetudine permiserunt. 'A'^l, inquit⁷ ad socios sui [con]tubernii^m, 'dominum [n]ostrum³⁰

a) perduc. in marg. b) iam nesciens Ioh. se supra l. 5. diem scripsisse, hoc verbum inepte pro indicit vel prefigit posuit. O. H.-E. c) extiti c. d) supra diem Ioh. aliquo scripsit. e) supplere potes que sequuntur. f) tres litterae legi nequeunt, quas Ioh. corrigere natus est. g) in — quinque a Ioh. in marg. scripta. h) ante ex rec. D supplendum. O. H.-E. i) oratio claudicat. k) al. tep. a Ioh. in marg. add. l) A — videbat (p. 185, l. 3) a Ioh. in marg. scripta, quibusdam abscisis. m) supple timeo, ut rec. D habet.

1) Cf. Cont. Norimont. p. 672, rec. cod. episc.: cum . . corpus . . Ottonis . . Albertus . . . ad eundem locum, quem adhuc vivens elegerat, deferre tardaret, ammonitus per revelationem et visionem somniorum. 40
2) Cf. Gen. 27, 8: acquiesce consiliis meis. 3) Cf. Cont. Norimont. l. c. p. 670, rec. codicis episcopalis. 4) Cf. Apoc. 15, 6: septem angeli . . praecincti. 5) Cf. Baruch 6, 14: Habet etiam in manu gladium et securim. 6) Cf. Matth. 3, 10: Omnis ergo arbor quae non facit fructum bonum, et alios Vulgatae locos. 7) Nicolaus scilicet. 45

principem non [d]iu victurum, sed in brevi [a] nobis et 1339.
ex hoc seculo [tra]nsiturum', disserens sompnum, quod
videbat. Qui coniecturam huius visionis subsannaverint,
derideant et Ioseph cum Daniele, qui regum casus in ^{Gen. 40.}
5 regno hominum clare et lucide dissolverunt cum futuris ^{Dan. 2.}
eventibus eis dinivitus demonstratis.

Rex Albertus VI filios habuit: Rudolfum Bohe-
morum, Fridericum Romanorum reges, Lupoldum, Hein-
ricum, Albertum et Ottonem, quorum quinque in robore
10 et flore iuventutis *de terra vivencium* sunt *abscisi* quasi ^{Is. 53, 8.}
arbores virescentes; sextus autem, Albertus, cuius vitam
prolongare dignetur omnipotens! in ramulis manuum at-
que pedum invalidus¹ prestitutum sibi terminum pre-
stolatur.

15 Reliquit Otto dux duos filios, Fridericum et Lûpol-
dum², de^a quorum gestis nichil scribere potuimus, nisi
quod nobiliter educantur et ad omnem actum virtutis
eximie informantur. Fertur, quod Fridericus

Sed* et arbor, cuius semen radicem in terra fuerat
20 derelictum³, quamvis invalida videretur, sicut pretendebat
visio, *fructum* sicut *lignum*, quod *plantatum est secus de-* ^{Ps. 1, 3.}
cursus aquarum, in tempore suo fecit, quia filium genero-
sum Rudolfum nomine ducem Iohanna ducissa peperit
ei in die Kalendarum Novembrium⁴, in quo festivitate ^{Nov. 1.}
25 sanctorum omnium Christi ecclesia gratulatur, quasi
alterum Samuelem a Domino postulatam, cuius alacritas ^{cf. 1. Reg. 1, 11.}
multos in admirationem trahens dicere cogit: *Quis, putas*, ^{Luc. 1, 66.}
puer iste erit? Et sicut de Noe nato dicitur, qui archam ^{Gen. 6-8.}
in salutem animarum in ea existencium gubernavit^b:
30 *Iste est, qui consolabitur nos ab operibus manuum nostra-* ^{ib. 5, 29.}
rum. In quibus, scilicet tribus pueris, speramus, quod

*) Pro sequentibus Ioh. antea in marg. adnotaverat: Anno
Domini M^oCCC^oXXXIX. Alberto filius nascitur. ^{(Nov. 1).}

a) de — Fridericus (l. 18) a Ioh. in marg. add.; reliqua abscisa.
35 b) seq. iterum dicitur.

1) Cf. supra I, p. 298; Heinr. de Diessenhofen p. 31; Math.
Neuenburg. c. 64; Cont. Novimont. l. c. p. 671, rec. codicis episcopalis.
2) Cf. supra p. 131. et 133. 3) Cf. Dan. 4, 23: ut relinqueretur
germen radicem eius, id est arboris, et ibid. v. 12. et 20. 4) Cf.
40 Math. Neuenburg. l. c.; Heinr. de Diessenhofen p. 31; Huber, 'Gesch. d.
Herz. Rudolf IV. v. Österr.' p. 10, n. 2.

terre gaudium^a revirescet, pax florescet, omnis dolor et gemitus conquiescet¹.

Ezech. 17, 24.

Nonne^b videtur propheta Ezechielis impleta, que dicit: *Et scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliavi lignum sublime et exaltavi lignum humile et sic cavi*^{c.*}

1339.
(Mart. 19).

Hoc^d anno comes Ge[l]rie² in Francorum vado dux efficitur in favorem gene[a]logie imperatricis³, cuius sororem⁴ habuit rex Anglie. Qui etiam comes sororem regis Anglie⁵ habuit et cetera; [ibi]dem etiam rex Io-
(Mart. 20). hannes a Lûdewico suscepit sua feoda⁶, dicens: 'Dicat papa, [di]cat regi Francie [quod] velit: ego et imperator [a]mici indivisibiles facti sumus'.

Iun. 23. (21).

Hoc^e anno IX° Kal. Iul. civitas Veronensis⁷ in Hûchtya⁸ libertate [s]ua glorians [in] se ducis Ottonis
filium⁹ [cum] omnibus circumsedentibus nobilibus in
prelium¹⁰ provocavit, in quo comes Subaudie¹¹ et comes
Nidowie¹² cum nobilibus occiduntur, nobiles de [F]ûrsten-
berch¹³ et alii . . .^f et ortum ex antiquo odio Lûpoldi,
quem Veronenses et vicini . . .^g itas; simul comes [de]
Nidowia spoliū exercuit [in^h via] regia, frumentum
civitatis spolians et cetera. [Non^h int]rans dux infra
etatem existens prelium . . .¹⁴.

*) Sequuntur ibidem scripta: Nota versus Vergilii¹⁵:

Vivite felices; si quid et cetera.

25

a) seq. iterum terre. b) Nonne — siccavi . . (l. 5, 6; reliqua abscesa) in inferiore marg. folii 43^r. scripta hoc spectare videntur. c) seq. lignum viride et frondere feci lignum aridum Vulg. d) Hoc — sumus (l. 13) in marg. inferiore folii 43^r. a Ioh. scripta; abscesa supplectinus. e) Hoc — prelium . . (l. 23; reliqua abscesa) a Ioh. infra prae-
cedentia in marg. scripta. f) quaedam litterae abscisae. g) quaedam litterae, quarum
ultima l fuisse videtur, abscisae. h) ex rec. D suppl.; quinque circiter litterae abscisae.

30

1) Cf. Is. 35, 10. et 51, 11: fugiet dolor et gemitus. 2) Rainaldus. Cf. Boehmer l. c., 'Ludwig' nr. 1977; Ioh. Latomus p. 408.
3) Margaretæ. 4) Cf. supra p. 179, n. 3. 5) Eleonoram Edu-
ardi III. 6) Cf. Boehmer l. l., 'Ludwig' nr. 1980; Müller II, p. 136; 35
V. Karoli IV. p. 258; Ioh. Latomus ibid.; Heinr. de Diessenhofen p. 31;
Math. Neuenburg. c. 61; Cont. II. Bavaria l. c. p. 339. 7) Bern.
8) Ůchtland; sed ibi non sita est. 9) Fridericum; cf. supra p. 131.
10) Apud Laupen. 11) Iohannes filius Ludovici II. comitis Valdensis
e gente Sabauda. 12) Rudolfus. 13) Cf. Riezler, 'Fürstenberg. 40
ŮB.' II, p. 142, nr. 220, qui de eo, quod rec. D. A2 dicit eos cecidisse,
iure dubitat; sed hic eos captos esse vel aufugisse Ioh. scripsisse videtur.
14) Cf. Ioh. Vitoduran. p. 147; Heinr. de Diessenh. p. 32 sq., qui aequae
ac alii auctores Helvetici Iun. 21. proelium commissum esse tradit, et
Studer, 'Die GQ. des Laupenkrieges, Archiv d. hist. Ver. d. Kantons
Bern' IV, 3, p. 17—76; Dierauer, 'Gesch. d. Schweizer Eidgenossen-
schaft' I, p. 240—245. 15) Cf. infra p. 215. rec. D.

45

* Anno Domini M^oCCC^oXL^o Fridericus Ottonis filius^{1340.}
treugata causa inter nobiles superiores^a et civitatem^{*f. 44.}
Veronensem et^b partes illas et disposita terra in Austriam^{(Aug. 9).}
est reversus. Qui ab omnibus reverenter, sicut decuit,
5 susceptus, causis rerum interesse, videre et audire per-
sonas, cognoscere, quantum valeat et quid possit solli-
citus oneris et honoris huius, quasi in preludio prin-
cipandi sibi persuasum est intendere in presencia et
audiencia Alberti patris sui ducis. In quo gymnasium
10 solleter incipit desudare, nobiles alloqui et affabiliter
salutare, se eorum moribus secundum rationem et con-
gruenciam ad informacionem sui instructoris studet sa-
gaciter conformare.*

Anno Domini eodem^c Iohannes Bohemorum rex^{(Dec.).}
15 per Misnam et Thuringiam¹ in Bohemiam venit <et^d
ducis Alberti atque consortis sue ducisse apud Linciam^{1341.}
super totali concordia et amicitie perseverancia collo-^{(Ian.)?}
quium expetivit**². Qui etiam ad Lüdewicum veniens³>^{(Febr. 24).}
filium utrumque, scilicet Karolum marchionem Moravie
20 et Iohannem, qui Tyrolis comitatus titulum et ducatus
Karinthie in litteris suis effert, super hiis statuit allo-
quendos; qui simul tunc in Berthrandi patriarche contra

*) *In marg. Ioh. scripsit:* De Rudolfo presbitero, qui ne-
gavit eucharistiam, qui presentibus^e domino Salz-
burgensi capitur, per Sekoviensem exiit et per-
sistens in duricia apud Hallam comburitur⁴.
25

**) *Huc spectant, quae Ioh. in marg. scripsit, sed delevit:* mate-^{1341.}
riam^f pacis de diversis concussionibus et scissuris
resolidandis verba sparsit et filiis se aliquantulum aver-
tentibus ipse cecuciens⁵ Bohemiam est reversus, Kar-
thusiensi ordini in urbe Praga monasterium⁶ initiare^{(Iun. 11).}
30 disposuit et Karolo filio suo non multum appro-
bante, magis antiqua fovenda monasteria asserente,
ipse tamen primum lapidem ibi iecit⁷.

35 a) sup. a Ioh. in marg. add. b) et part. illas a Ioh. inter lineas add.; seq.
iterum inter lineas et illam partem. c) cod. pro M^oCCCXLI^o deleto. d) uncis inclusa
a Ioh. post deleta. e) sic c. f) lege super mat.

1) *Hoc regis iter alibi non traditum est; sed cum m. Nov. e Galliis*
profectus Dec. 21. Wratislaviae, Dec. 23. Pragae fuerit, forte Ioh. bene
40 *narrat.* 2) *Cum Iohannes Ian. 28. Pataviae esset, circa m. Ian.*
convenisse videntur. 3) *Monacum.* 4) *Cf. infra p. 190, n. 9—191.*
adnotata. 5) *Cf. Vita Karoli IV. p. 260; Chron. Aulæ-regiae pars II,*
l. III, c. 2, p. 563. 6) *Hortum s. Mariae in Aujezd prope Pragam.*
7) *Cf. Chron. Aulæ-regiae l. l. c. 3, p. 567 sq.; Schötter II, p. 199, n. 5.*

1340. comites Goricie^a cum exercitu servicio desudabant¹ et in armis in castro^b Cremone² et Goricie et Portusgranarii³ obsidione strennue laborabant, et in ipsa vigilia
 Dec. 24. noctis nativitatis dominice ante castrum Goricie in tentoriis⁴ patriarcha indutus lorica ferrea et aliis induviis⁵ militaribus, deinde superindutis patriarchalibus, obsequente sibi abbate⁵ monasterii sancti Galli Mosacensis⁶ ad altare, officium, multis mirantibus pugilem Christi armorum horum^c duplici genere^d ad divina misteria procedentem^e.

1341. Pater autem filios revocans ab hiis causis belli⁷, cuius fomitem antiquus livor, quod Karinthiam non habebant ad libitum propter comitum⁸ obstacula, ministrabat⁹, et videns ac intelligens tam Lûdewico quam duci Austrie filiorum suorum contra comites Goricie¹⁰ patrociniū patriarche prebitum displicere, mandat, ut veniat¹⁰ et se ad gratiam dominorum et amicorum coaptet, precipit et precatur, se asserens iam preliis ineptum, corporalis visus invaletudine se vallatum, paci in posterum se modis omnibus vacaturum.

Anno Domini M^oCCC^oXLI.* Fridericus Libertinus¹¹ ad Lûdewicum properans statum suum in gradum alcioris dignitatis postulat inmutari. Quod dum peteret et
 (Apr. 16). optineret, in civitate Monacensi res ducitur in effectum, et insignia comitatus¹² suscipit. Causa motiva huius¹³ fuit, quia consors sua¹³, filia Ulrici¹⁴ de Walsê, comiti¹⁵ Ungarice gentis prius fuerat sociata¹⁵ et vidua effecta visa fuerat, si comitem, sicut ante, non haberet, ali-

*) In marg. Ioh. scripsit: De principis intoxicatore, qui deprehensus submergitur¹⁶.

a) Goricie c. b) corrige castrorum vel castri. O. II.-E. c) horum inter lineas add. d) fort. munitum supplendum. e) supple celebravit.

- 1) Cf. Reg. Imp. VIII, nr. 94b-c; Werunsky I, p. 272—274.
 2) Clemona, Gemona. 3) Portogruaro. 4) Cf. Bertrandi epistolam supra p. 145. laudatam, p. 771. 5) Giberto. 6) Mosach vel Moggio
 in Carniola. 7) Cf. Vita Karoli IV. p. 264; Karolus Pragae Febr. 1. fuit, Huber nr. 6396. 8) Goriciae. 9) Cf. Gen. 37, 8: invidiae et odii fomitem ministravit. 10) Karolus scilicet; Iohannem Heinrichum pater solum, ut a bello desisteret, hortatus est. 11) Cf. supra p. 160, n. 5. 12) Celeiae; cf. tabulas imperatoris datas Monaci a. 1341.
 Apr. 16, Boechmer l. c., Addit. III, 'Ludwig' nr. 3458. 13) Diemut. 14) I. 15) Hoc alibi non traditum est; cf. Krones, 'Die Freien von Saneck' I, p. 109—112; de quodam comite de Güssing tractari videtur. 16) Quem Ioh. dixerit, dubium.

quantulum vocaliter obfuscata; et ideo ad hoc maritum 1341.
frequentibus stimulis incitavit. Alia causa fuit: filiarum
enim suarum unam comiti Ottoni¹ de Ortenburch so-
ciavit, cuius honoris titulus 'filia comitis' magis quam
5 'filia liberi' secundum estimationem elacionis huius seculi
splendesceret in hoc mundo.*

Eodem anno venit Karolus marchio Moravie ad (Dec. 14-16).
Albertum ducem Austrie, asserens patrem suum velle
sibi regnum ad consilium baronum et nobilium resignare,
10 ita ut ad terram comitatus sui, scilicet natale solum,
exceptis proventibus Kutinarum, triginta duo milia mar-
carum argenti annis singulis exhiberet, postulans sibi
fulcitacionem consilii et auxilii impertiri, cum regnum
per talem modum nullas omnino pro sui decore et ho-
15 nore vires optineret, si coronam gereret vel assumeret
sic deflexam².

Imperator^a hoc anno apud Franchenfurt indutus (Iun. 10-
imperialibus, presente Magontino³, Treverensi⁴, duce Jul. 2).
Saxonie⁵, marchione Brandenburgense⁶ et palatino⁷,
20 publicavit litteras regis Anglie, quibus [tes]tabatur^b
se infirmatum;^c promissum stipendium
non recepissee tempore debito, in eo eciam d[efec]isse,
quod eos [non potuerit] concordare⁸. Unde sibi com-

*) Huc spectant quae Ioh. in marg. inferiore scripsit, quorum
25 quaedam abscisa sunt vel evanuerunt: De castro Celegi
ab antiquo a Rug[o] Odovacro in Ythaliā eunte,
ut creditur, destructum^d et cogente b[eat]i Maximi-
liani cla[r]itate^e sue dicionis titul[um] assequitur, sic-
que a[d] propria est rever[sus]; ubi Arcturi re[gis]
30 tempore mirabili[a] gesta refer[untur]⁹.

a) Imperator — optineret (p. 190, l. 4) in inferiore marg. scripta, liquore
chemico adhibito ex parte legimus misere corrosa. b) tes legi nequit. c) 30 circiter
litterae abscisae. d) destructo quod cog. legendum.

1) VI; Annam. 2) Cf. Reg. Imp. VIII, nr. 6400^b; Werunsky I,
35 p. 290 — 292. Iohannes rex a. 1342. Febr. circiter Karolo administra-
tionem Bohemiae ea condicione commisit, ut quinque milia marcarum
solveret; cf. Vita Karoli IV, p. 264; Werunsky I, p. 297, n. 3. 3) Hein-
rico. 4) Balduino. 5) Rudolfo. 6) Ludovico. 7) Rudolfo et
Ruperto palatinis. 8) Ludovicus IV. in curia Frankfurtensi nullas,
40 quod sciamus, litteras Eduardi III. publicavit; nec ea quae Ioh. affert
veritati congrua sunt. 9) Haec ex libris supra I, p. 5, n. 3. ad-
notatis vel simili traditione, forte ex quadam Historia translationis
Maximiliani, qui a. 1300. elevatus est, Ioh. assumpsisse videtur; unde
Arturi regis nomen assumptum sit, nescimus; cf. Chron. Aulae-regiae II,
45 c. 7, p. 404; Ann. S. Rudberti p. 805.

1341. missionem vicariatus abstulit in civitatibus imperii in
(Iun. 25). illis partibus constitutis¹ et regi Francie cont[ulit]², cum
quo iam a[ntea] am[iciciam]³^a nupciarum⁴ con-
tra[xerat], et ut pape gratiam facilius optineret.

1340. Rex^b Francie et Anglie in campis Picardis con- 5
(Sept.). venientes ab invicem [sine] prelio discesserunt⁵;
treugatis causis eorum⁶ rex Arrogonie cum suis veniens,
transeuntes Avinionam de manu summi pontificis com-
muni[one] sancta muniti⁷, cum omnibus suis contra paga-
norum populum^c armati fide et devocione perrexerunt 10
(Nov. 1. in die Kalendarum Novembrium et tantam multitudinem
(Oct. 30). prostraverunt⁸, ut excedat numerum et mensuram⁹; et
sequen[tibus]^d multis Theutonicis ferventes et sicientes
prelium ibi . . .^e.

*f. 44'. 1340. *Anno Domini M^oCCC^oXL. apud Hallis¹⁰ Salzbur- 15
gensis dyocesis fuit presbyter Rudolfus nomine, qui
maligno inflammatus spiritu¹¹ et macula perverse fidei
obcecatus in ecclesia beati Zenonis ibidem apud regu-
lares canonicos¹² calicem post consecracionem sanguinis
super altare recipiens ad murum proiecit, ut sanguis 20
Domini hinc inde diffunderetur, et veniens Salzpurgam
Iun. 25. in conversione beati Pauli idem fecit; et dum caperetur
et custodiretur, si forte ex vertigine capitis esset, eductus
dixit interrogatus coram presule urbis¹³ et magistro Rūt-
maro¹⁴ episcopo Sekoviense non verum esse corpus Christi 25
nec sanguinem. Dixit eciam Iudeum et paganum posse
sine baptismo salvari. Dixit eciam demones solo cogitatu
peccasse, nec propter hoc eternaliter dampnandos, sed
adhuc posse salvari. Dixit eciam patrem suum Rudolfum
et se ipsum vocari Undique-lucentem, quia asseruit, 30

a) quaedam abscisa; supple per federa vel simile. b) Rex -- ibi . . .
(l. 14) a Ioh. in superiore marg. folii 44. scripta. c) populorum c. d) 4 litterae
abscisae; seq. iterum et, ut videtur. e) seq. ad. i? pium.

1) Litteris supra p. 180, n. 1. allatis. Iam Apr. 25, Boehmer
l. c., 'Ludwig' nr. 2845, Ludovicus IV. clam vicariatum Eduardo com- 35
missum revocavit. 2) Error. 3) Cf. Müller II, p. 154 sq.; Ian. 24.
imperator, Mart. 15. et Philippus VI. foedus confirmaverunt. 4) Hoc
falsum. 5) De oppugnata civitate Tornaci agi videtur; cf. rec. D p. 219.
6) Pactis d. Sept. 25. ictis. 7) Error. 8) De pugna apud Saladum
flumen Oct. 30. commissa Ioh. cogitat, in qua Alfonsus XI. rex Castiliae 40
cum Alfonso IV. rege Portugalliae Mauros vicit; Petrus IV. rex Arra-
goniae non interfuit, sed a. 1339. papae Avenione homagium praestitit.
Eum affuisse et Ioh. Vitoduran. dicit; Chron. Aulae-regiae pars II, l. III,
c. 2, p. 562. melius refert. 9) Cf. Gen. 41, 49: mensuram excederet.
10) Reichenhall. 11) Cf. Luc. 8, 2: curatae a spiritibus malignis. 45
12) S. Zenonis prope Reichenhall. 13) Heinricho. 14) De Haidek.

quia in carcere positus viderit nocturnali tempore lumina
clarissima sibi divinitus demonstrata. Exinde, dum
nollet resipiscere, publice^a domino Salzpurgense, Seko-
viense, Chimense preposito¹, Salzburgense abbate Sancti
5 Petri² infulatis productus degradatus est et seculari
potestati traditus, concrematus. Decanus³ cum canonicis
religiose et devote, induti sacris vestibus, cum cereis et
laudibus et lamentacione maxima sanguinem Domini cum
10 diligencia abraserunt et operam adhibuerunt, ne eius
vestigia in muris vel in locis, ad que respersus fuerat,
relinquerentur.

a) adde coram vel presentibus, ut in rec. D. A2.

- 1) *Regularium canonicorum Seifrido, Lindner, Monast. metrop.*
Salzburg. p. 105, nr. 20. 2) *Conrado II, ibid. p. 74, nr. 48.*
15 3) *Pilgrimus S. Rudberti Iuvavensis?*
-

INCIPIT LIBER SEXTUS. (REC. D. A 2).

De morte Heinrici^a ducis Karinthie^b, et quod^c
duces Austrie terram obtinuerunt. Capitulum^d I.

1335.
Apr. 2.

Anno^e Domini MCCCXXXV. Heinricus dux Ka- 5
rinthie^b dominica qua^{e*} canitur *Iudica*^f in castro Ty-
rolis^g tempore misse in capella beati Pangracii^h pressus
colera circa precordia suffocatur et in ecclesia beati
Iohannis sub castro tumultatur¹. Ferturⁱ, quod post
laxacionem colere respiraverit et alta voce clamaverit 10
de sepulcro^k. Transacto biennio ad monasterium Stam-
sense transfertur, quod pater eius gloriose fundavit ipse-
que multipliciter^l locupletavit, ibique a Matheo Brix-
nense^m sollempniter cum suis patribus sepelitur. Hic
ordinis Carthusiensis monasterium fundavit in montibus, 15
quod Senhals^{n.2}, alio nomine Vallis Omnium^o Angelorum³
dicitur.

Huius tempore principis in montanis sue dicionis
gens gnana in cavernis moncium habitavit, cum homi-
nibus vescebantur, ludebant, bibebant, choreas ducebant, 20
sed invisibiliter. Litteras scribebant, rem publicam inter
se gerebant, leges habentes et principem, fidem katholi-
cam profitentes, domicilia hominum latenter intrantes,
hominibus consedentes et arridentes. Et ne credatur
fascinatio quod dicitur, ab episcopo Matheo Brixinensi^p 25

a) Heynr. D 1 *passim*; Hainr. D 2. 3 *passim*; H̄ric. D 3 *saepe*; henr. A 2.
b) karynthie h. l. et alibi, plerumque carinth., raro carynth. D 1. c) quod om. D 2. 3.
d) Cap. I. om. D 1. 3. e) A. D. om. D 1. 2; A. D. MCCCXXXV. — tumultatur (l. 9) A 2.
e*) qua can. om. A 2. f) me add. D 2. 3; me deus add. D 1. g) Tirol. D 3 *semper*.
h) paneracii D 1. i) Fertur — intenturum (p. 193, l. 13. 14) om. A 2. k) sepulchro 30
D 1. l) mult. loc. ibique om. D 3. m) prixinen D 3. n) Benhals D 3. o) sanc-
torum add. D 2. p) brisinensi D 1.

1) Cf. supra p. 154, n. 5. adnotata.
tabulae fundationis a. 1326. Ian. 25. datae.
.. del .. ord. Cartus.' VI, p. 105, nr. 225.

2) Schnals prope Meran;
3) Cf. Tromby, 'Storia

predicto, viro venerabili, et a pluribus utriusque sexus 1335.
fide dignis personis, qui^a experienciam cum eis habebant
horum omnium^b, michi verissime sunt relata. Principe
subducto nichil de eis amplius est auditum. Dicitur,
5 quod gemmas gestent, que eos reddunt^c invisibiles, quia
deformitatem et parvitatem corporum erubescunt^d.

Filia Heinrici¹ et gener suus², Bohemorum regis^e
filius, de consilio nobilium mittunt ad^f suum tutorem,
scilicet regem^g Bohemie, consulendum. Qui Parisius
10 propter plagas exceptas debilis est repertus et corpore
nichil potens; promisit nichilominus se venturum re-
cuperatis viribus et causis^h terreⁱ se^k fideliter inten-
tuum.

Interea¹ duces Austrie Ludewicum^m imperatorem (Maio).
15 accersiunt, et in civitate Linczaⁿ super litus Danubii
colloquia miscentes, Karinthiam petunt ratione sanguinis
matris^o, que filia Meinhardi^p ducis Karinthie fuerat;
Carniolam asserentes ad se legitime devolutam, quam
duces Karinthie a suis progenitoribus iam longo^q tem-
20 pore vadis nomine possidebant. Ludewicus autem, eorum
potenciam sibi arbitrans necessariam, adiudicavit fieri
postulata. Et III.^r Nonas Maii duces sollempniter in-
30 ductus^s imperialibus, comitibus vexilla terrarum preferen-
tibus, signis radiantibus, nobilibus ac militibus hinc inde
cursitantibus, investivit. Miserant^t eciam^u duces nobilem
ac magnificum virum de Phanberch^{v.3} et Ulricum^w de
Walse, Stiriensem capitaneum, Karinthiam apprehendere
et armis bellicis coartare. Carniola vero sciens, de cuius
dicione esset, absque strepitu omnis resistencie veris
30 dominis se devovit; Karinthiani induciarum tempus
poscentes, si sub medio, qui eos exsolveret, non veniret,
ad ducum se placitum inclinarent^x. Rex autem Bohemie
moram faciens, et Tyrolenses, quid ageretur in Karinthia,
nescientes, Iohannem abbatem de Victoria ad duces

35 a) sic D. b) autem D 3. c) reddant D 1. d) erubescant D 1. e) regio
D 1. 3, o deleto D 3. f) ad om. D. g) regni D 1. 3. h) casis D 2. i) terris
D 2. 3. k) fid. se D 2. l) Post hec duces — investivit (l. 25) A 2. m) ludwic.
D 2. 3 semper; luduic. D 1 semper. n) lyntza D 2; Lincz A 2. o) materni D.
p) meynh. D 1. q) longe D 3. r) quarto D 3. s) indutos D 1; induti D 3; in-
40 ductus — cursitantibus om. A 2. t) finem capitis A 2 ita contraxit: Et sic Carinthia,
Carniola (et Tyrolis deleta) ad duces Austrie redierunt. u) enim D 2. v) sic
infra, h. l. phanberg D 1; pfannberg D 2 semper; phannberkh D 3 semper. w) Udalt.
D 3. x) intellege Karinthianis .. poscentibus .. veniret ipsos .. se inclinatuos esse
dicentibus.

45 1) Margareta. 2) Iohannes Heinricus. 3) Ulricum.

1335. Austrie dirigunt, pupillatum suum atque patris obitum querulantes, eorum se patrocínio et defensionis adiutorio commendantes. Qui dum presente viro prudente et fideli Ottone de Liechtenstain^a in facie principum sibi commissa in integrum perorasset, Albertus dux respondit se dolere et totam progeniem de morte avunculi, eo quod senior stirpis eorum fuerit, et filiam suam, si suis intenderet consiliis, se affectuose et fideliter in omnibus tutaturum, sed Karinthiam de manu imperii iam suspectam nolle dimittere nec Carniolam, que sibi iure cessisset^b obligacionis suo tempore iam elapso; ad presens etiam^c non posse aliud respondere. Abbas autem ad imperatorem accedens, memoriam faciens avunculi sui et fidelium suorum^d obsequiorum, filiam cum terra sibi quanta potuit facecia commendavit. Cuius responsio nil vigoris habuit, nisi quod ait se velle clementer intendere super eo. Et ecce dux Henricus^e Bavarie, gener regis Iohannis^f Bohemie, et Karolus marchio, filius eius, per Danubii alveum venientes, iniuste et enormiter agi cum pueris ducis Karinthie declamantes; qui et ipsi inefficaciter abscesserunt¹. Post hec prepositus Wissegradensis, postea episcopus Olmunczensis^g, cum Bohemis nobilibus mittitur a ducibus nomine regis sui Karinthiam repositens, vi magis quam iusticia pueris innocentibus subreptam involutis sentenciis^h sylogizans. Duces breviter responderunt se potius omnia sua ad libram casuum atque adⁱ periculum posituros quam Karinthiam reddituros².

Interim Karinthianorum inducie ad exitum dilabuntur, nullusque^k fuit, qui subveniret. Dux Otto veniens nobilium et civilium^l recipit^m sacramenta, maxime quia imperator scripserat terram ad imperium devolutam³ eamque suis avunculis ducibus contulisse, ut omnes eis in reliquum pareantⁿ, demandavit. Que littere publice recitate omnem^o terre populum constrinxerunt. Abbas Victoriensis reversus que egerat, viderat, audierat Tyrolensibus nunciavit. Otto dux primo suo introitu Chun-

a) liechtensteyn D 1; Lyeht. D 2. b) cepisset D 2. c) iam add. D 1. d) obs. suorum D 2. e) Baw. hainr. D 2; babar. D 3 passim. f) Boh. Ioh. D 1. g) olmunc. D 1; olmuntz. D 3. h) emendavi ex A supra p. 159, l. 6. (cf. ib. n. 2). O. H.-E.; scienciis D. i) ad om. D 3. k) subv. null. fuit (qui om.) D 3. l) civium rec. A. m) recepit D 3. n) par. om. D 2, lacuna relicta. o) omnem terre om. D 3.

1) Cf. supra p. 154, n. 5—159, n. 2. 2) Cf. ibid. p. 159, n. 6. 7. et p. 162, n. 7. 3) Maii 5, Boehmer l. c., 'Ludwig' nr. 1673.

radum de Auenstain^a, virum exercitatum et potentem, 1335.
 ab officio capitaneatus et alios officiales amovit, Ulricum^b
 comitem de Phanberch, marschalcum^c Austrie, in locum
 suum substituens, Carniolam pergit. Ibi^d Fridericum^e
 5 Libertinum capitaneum, quem Henricus dux pridem ibi
 instituerat, confirmavit¹. Utrumque, ut terre atque
 populis commissis iudicio et iusticia, communi modera-
 cione et debita prospicerent, stricte et firmiter horta-
 batur. Utrique illud Claudiani² dicere videbatur:

10 *Tu consule cunctis,*

Nec tua te moveant, sed publica vota,
 et item^f illud poeticum³:

*Insani sapiens nomen feret^g, equus iniqui,
 Ultra quam satis est, virtutem si petat ipsam.*

15 Determinacio^h pape de statu animarum post
 mortem. Capitulumⁱ II.

De intronizacione Ottonis ducis in ducatum
 Karinthe et profectione^k eius contra Io-
 20 hannem regem Bohemie. Capitulum^l III.

Anno^m Domini MCCCXXXV. supradictoⁿ dux Otto,
 ut fluctuaciones Karintheanorum dissolveret, qui dicunt^o
 nullum principem terre sue rite posse feoda^p concedere
 vel iudicia exercere, nisi in eo priscarum consuetudinum
 25 lex servetur, ut^q scilicet super sedem suam sollempniter
 collocetur, venit^r Karintheam et in ecclesia Soliensi a
 Laurencio presule Gurcensi^s, presentibus Henrico La-
 ventino^t pontifice, prepositis, abbatibus et prelatiis, in
 die^u Processi et Martiniani benedicitur⁴. Populus gra-
 30 tulatur^v, cum cerneret modum sue provincie recenseri;
 clerici^w et religiosi murmurant, quia ad huius festi gaudia

a) awensteyn D 1; awffenstain D 2; Auenstain D 3. b) Udalr. D 3.
 c) marschalcum D 2. d) Ibi om. D 3. e) frederic. D 1 passim; fridric. D 2. 3 semper.
 f) emendavi O. H. - E.; idem D. g) fert D 2; ferat Hor. h) cf. supra I, p. 180.
 35 i) secundum cap. D 1; quae in D sequuntur non ex Iohannis Vict. libro assumpta Böhmer
 recepti. k) prefect. D 1; perfect. D 3. l) tercium cap. D 1. m) A. D. om. D 1. 2;
 A. D. MCCCXVI. — reportavit (p. 196, l. 11) A 2. n) suprad. om. D 2. A 2. o) dicit
 D 3. p) feuda D 3; conc. feoda D 2. q) scil. ut D 3. r) ergo add. D. s) cure. D 1.
 t) Laventinei A 2. u) sanctorum add. D 3. v) gloriatur D 1; congrat. A 2. w) cle-
 40 rici — ideo quia (p. 196, l. 3. 4) om. A 2.

1) Cf. supra p. 160, n. 5. 2) Panegyricus de quarto consulatu
 Honorii Aug. v. 294 sq. 3) Horatii Epist. I, 6, v. 15 sq. 4) Cf.
 supra p. 161, n. 2. 3.

1335. contra ius et fas ad expensas iumentis et pecunia talli-
antur. Multa tamen in huius festi observacione sunt
inprovidae pretermittenda, quia oblivioni tradita, et ideo,
quia^a ab intronizacione^b Meinhardi^c ducis, avi huius
Ottonis, anni quinquaginta sex circiter computantur¹.⁵
Australes^d qui secum venerant, videntes suum principem
sic circumagi, mirabantur et secum processum nove super-
sticionis huius velut ridiculum atque colludium in Austri-
am reportabant. Quibus peractis dux ad fratrem suum^e
Albertum reversus in Karinthia^f votivam^g obedienciam¹⁰
et exhibitam sibi reverenciam cum gaudio reportavit.

1338. Hoc tempore quidam zelans nostri salvatoris in-
iuriam crucifixi surrexit, dictus rex Armleder, Alsaticus,
circa litora Reni et confinia conflata maxima multitudine
se comitante ex oppidis et municionibus atque villis¹⁵
Iudaice plebis inestimabilem stragem^h fecit². Quidam
miles Arnoldus pari ductus zelo per Orientalem Franciam
idem fecit. Hic, quia pro stipendio imperialis obsequii
Iudeos et Christianos arrestavit, capitur et capite spo-
liatur et in natali solo sepultus iuxta oppidum Kulshaimⁱ²⁰
territorii Moguntini. Tumulus eius pro fidei^k merito
pluribus miraculis dicitur coruscasse.

1335.
(Iul.). Hoc anno Iohannes rex Bohemie, viribus corporis
restitutus, gesta Karinthianorum audiens per Thuringiam
et¹ aliarum viarum diverticula Bohemiam introivit. Et²⁵
mittit episcopum Olmunczensem^m et ducem Saxonie,
petens a ducibus leges iusticie observari, ablata restituere;
se potius velle gladium intra vaginam permittere³ so-
porare quam ad prelium denudare, hoc inconveniens non
posse dissimulare, alioquin contra se bellum noscerent³⁰
preparandum. Duces responderunt conclusione brevilo-
qua se bellum potius suscepturos quam Karinthiam di-
(Nov.). missuros. Rex reges Ungarie et Krakovieⁿ alloquitur,
Misnenses^o, Saxones advocat, cum sua gente exercitum

a) quia om. D 3. b) intr. enim Meinh. d. usque ad illum Ott. anni A 2. 35
c) meynh. D 1; ducis meinh. D 2. d) Austr. — reportabant (l. 9) om. A 2. e) suum
om. D 1. 2. f) rev. Karinthiam D 1. 3. g) votiva D 3. h) plagam D 3. i) kuls-
heim D 1; Kûlshaim D 2; Kulsahaim D 3. k) mer. fid. D 2. l) ac D 2. m) cf.
supra p. 194, n. g. n) kracouie D 2. 3. o) mysn. D 1; Missn. et D 3.

1) Error; Meinhardus a. 1286. Sept. 1. inthronizatus est; supra I, 40
p. 251. et 290. 2) Cf. infra p. 209 sq., ubi iterum de Iudaeorum
persecutione relatum est; quo haec rectius ponenda erant. 3) Cf.
supra p. 162, n. 2—10.

grandem^a conflat, ducibus bellum pandit. Duces im-^{1335.}
peratorem advocat; qui Viennam^b veniens honorifice^{1336.}
quidem suscipitur, sed organa divine laudis undique^c (Jan.)
mutuerunt. Auxilium promittit, ne timeant, duces hor-
5 tatur, et sic ad solum Bawaricum^d est reversus¹.

Interea rex Austriam invadit, per incendia et ra- (Mart.)
pinas villas, oppida, ecclesias, monasteria dissipat et an-
gariat, nulli parcat. Duces cum^e Australibus, Stiriensi-
bus, Karinthianis et Carniolanis^f phalangas instruunt;
10 cum quibus Otto castra ex opposito regis collocat, im-
peratoris succursum prestolans. Quem dum diu frustra
per dies aliquos^g expectarent, regis Bohemorum potencia
Ungarorum irruentium impetu adaugetur, et visum est
15 quibusdam iusti belli ordinem non servari, sed Ottonis
periculum clanculo pertractari. Quod dum^h duci sugge-
stum esset, declinationemⁱ concepte contra se mali-
volencie paucis consciis disponebat; et dum elevarentur
ad arma, *ut sonus erat multitudinis atque castrorum quasi* ^{Ezech. 1, 24.}
volentium iam pugnare, clamore invalescente dux Wien- (Apr. 24).
20 *nam properat, et post eum tota milicia admirans, quid*
fieret, anhelavit. Quidam tamen lente ducem sequentes,
ut adversarios experirentur, et neminem videntes post
alios properabant. Albertus dux ingemiscens^k tam fratrem
quam secum existentes aspere corripuit, dicens sue linee
25 *nunquam tale aliquid contigisse², quasi cum Iosue di-*
ceret: Quid dicam, mi domine Deus, videns Israel¹ hostibus ^{Ios. 7, 8.}
suis terga vertentem? Nec tamen mirandum, si hoc fieret
vigente causa et dispensative; nam David rex^m, qui nun-
quam prelio succubuit, dum *Saul satellites suos misit,* ^{1. Reg. 19,}
30 *ut eum occiderent, aufugit.* Mandavit enim ei *Mycholⁿ*
uxor sua: 'Nisi salvaveris^o te nocte hac, cras morieris', et
deposuit eum per fenestram, et abiens est salvatus. Sic,
ut fertur, dux extitit premunitus^p, quatenus mortis de-
cipulam declinaret. Scribit eciam Valerius³ Iulium Ce-
35 sarem in prelio Britannico^q rebus bene gestis vulneratum

a) confl. gr. D 3. b) Viennam D 3 *semper*. c) und. om. D 1. d) Bar-
baricum h. l. D 3. e) cum om. D 3. f) Carniolis D 3. g) aliquot dies D 2. h) cum D 1.
i) declinationis D. k) et add. D; cf. rec. A, supra p. 164, l. 2. 3. l) Israel D 3;
Israelem Vulg. et A, supra p. 164. m) rex om. D 2. n) mycol D 1; Nycol D 2;
40 Micol D 3. o) hac salv. te nocte D 3. p) cf. supra rec. A, p. 164, n. d. q) bri-
tannico D 1; Brittain. D 3.

1) Cf. *ibid.* n. 11. 2) Cf. supra p. 163, n. 1—8. 3) Cf.
supra p. 164, n. 5. *Qui non Caesarem, sed Scaevium vulneratum eva-*
sisse dixit.

1336. et multis^a confixum iaculis per natandi diffugium evasisse. Unde Lucanus¹ dicit de eo:

Territa quesitis^b ostendit terga Britannis^c.

De secundaria expeditione contra eundem regem et ibi gestis. Capitulum^d IIII. 5

Anno^e Domini MCCCXXXVI. tempestas gravior oritur: nam Iohannes rex non solum domesticos milites, quos habuit, reservavit, sed et conducticios^f ab exteris partibus ad presidia per circuitum deputavit, quosdam secum esse constituit, sicque eventum rei non inprovidē 10 expectavit, ut, si necesse fieret, ad manus haberentur, et ne maioris periculi dispendio quererentur. Duces, quamvis suorum quosdam^g ad sua domicilia redire permiserint, non tamen minus angebantur^h, quomodo vicemⁱ in regem Bohemie retorquerent. Rex cognito, quod ex- 15
(*Iun.*)ercitum distraxissent, caput erigit, iterum cuneos instruit nec ociari seviciam suam sinit. Duces imperatoris accipiunt ambassatam admirantis^k, quod contra statutum et extra placitos^l dies Otto dux egressus fuerat ad bellandum cominus; se paratum nunc succurrere et adesse. 20
Qui^m exhilarati miliciam cultam conflant ad abigendum regem. Iterum Otto vadit, Alberto ex latere comitante, ne dissolveretur negotium sicut prius. Quibus imperator, habens secum Ulricumⁿ de Wirtenberg^o et Wilhelmum comitem Iuliacensem, qui sororem imperatoris habuit, 25
(*Aug.*)se circa civitatem que Landawe^p dicitur coaptavit². Rex Iohannes cum Heinricho duce Bavarie, genero suo, locum sequestrem peciit, videns se copiis hostilibus imparem, fossis et paludibus se munivit et aggressum^q inaccessibilem hosti fecit; et dum ei importune insisterent et 30
ad prelium provocarent nec proficerent, imperator^r comitem in gradum alciorem sublimavit ampliorique magnificencia decoravit, nomen comitatus ad^s marchionatus

a) multum D1. 3; conf. multis D2. b) ost. ques. D3. c) Britann. D3. d) quartum cap. D1. e) A. D. om. D1. 2. f) sic A; conductivos D. g) quosdam ex A suppl. O. H.-E., om. D. h) aug. D1. 3. i) facti add. A. k) admirantes D2. l) placidos D1. 2. m) seg. se D2. — exhilarati D1. 2. n) Udalr. D3. o) wyrtenberg D1; Wirtenberkh D3. p) sic D1; Landaw D2; Landau D3. q) aggres D2. r) Eodem a. (scil. 1336) Ludovicus imperator — exurgentem (p. 199, l. 7) A2. s) ad — circumductam (p. 199, l. 6) a librario recensione B1 f. 134. scripta, a Ioh. deleta, ad — 40 combinavit (p. 199, l. 2) ab eodem librario f. 133. scripta in cod. Monac. exstant.

cultum et titulum transformavit. Quem dux Otto sibi 1336.
 in familiaritatem militaris contubernii combinavit galee-
 que^a sue decus, quod pinnam^b sive zimeram vel glareotam^c dicunt, in bellis, tornetis^d et hastiludiis utendum
 5 contradidit, coronam scilicet auree resplendencie galee
 circumductam et e medio pavonicorum speculorum re-
 lucencium fasciculum exurgentem^{e.*1}. Imperator quasi
 sub velamine in Heinricum ducem, regis Bohemorum^f
 generum, vindictam retorsit, terram suam attrivit gra-
 10 viter; quem et^g pridem obsidione civitatis que Strau-
 bingen^h dicitur irritavit². Et regi nunc cum effectu
 amplius insistere non valens, tempus non habens, mu-
 nitiones quasdam in valle Anasi atque circa fluenta
 Danubii a ducibus pro vicissitudine stipendii postulavit³.
 15 Qui abnuuntⁱ postulata, dicentes^k se nullatenus provin-
 ciam actenus integram velle saltem una^l lacinia de-
 truncare; se alias ad eius placita pro meritis promptos
 esse. Sicque superiorem Noricum^m repetivit. Marchio
 quoque Iuliacensis et Ulricusⁿ de Wirtenberg, dicentes
 20 se contra regem Bohemorum non venisse, pariter absces-
 serunt.

Interea rex Bohemie^o, concordiam optans cum
 ducibus Austrie, Linczam^p, deinde Liberam-civitatem (Sept.).
 veniens^q; ubi ex utraque parte causarum obstacula obi-
 25 ciuntur et solvuntur. Et difficultatibus plurimis^r inter-
 iectis, Iohanna ducissa, Alberti consors, nunc regem,
 nunc ducem blandiciis liniens et amplexans, bonum
 semen amicitie et concordie seminavit⁴, quo^s in cordibus
 principum pullulante^t fructificavit adeo gratam messem,
 30 ita ut Iohanni regi recompensa fieret pecuniaria de ex-
 pensis, et nulla in reliquum contra duces questio de
 repetitione Karinthie moveretur. Porro Iohannes^u regis

*) A 2 addit: Iohannes filius Iohannis regis Bohemorum
 comitatum Tyrolis possedit. Cf. rec. A, supra p. 168,
 l. 6—8.

a) Galee D 1. b) primam D 3. c) glareotam D. d) in torneamentis A 2.
 e) resurg. D 3. f) gen. Boh. D 1. g) pridem eiam D 3. h) Straubing D 3.
 i) abnuunt corr. abmisit D 3. k) dicente D 1. 3. l) lac. una D 2. m) sic D 1. A;
 Noricam D 2; Moricum D 3. n) Udalr. D 3. o) Bohemorum D 3. p) Lyntzam D 1;
 40 Lynczam D 2 h. l. q) sic D pro venit. r) interi. plur. D 1. s) que D. t) pul-
 lulans D 2. u) Iohannis D 2.

1) Cf. supra p. 166, n. 1—12. 2) A. 1332. Iul. - Aug. 3) Cf.
 supra p. 167. 4) Matth. 13, 27: bonum semen seminasti.

1336. filius castrum Chunradi de Auvenstein^a hereditarium, in districtu positum Tyrolensi, subvertit^b usque ad fundum, imputans ei desidiā, quod terre capitaneus armis terram^c minime defendisset¹.

Hoc anno sacerdos quidam Henricus nomine, seculi actibus nimis intentus, sub castro Tyrolis super fluvium Athasim gravissime infirmatus vidit apertis oculis quadam nocte circa stratum suum terribiles visiones. Primo ex utraque parte audivit ranas sine intermissione loquaciter garrulantes, postea Mauros quosdam statura pigmeorum ore hyanti^d se torvis^e oculis horribiliter^f intuentes, deinde armatos milites, ut exurgeret et armis se indueret et cum eis pergeret, exclamantes, postremo puellas choreas ducentes et lectum suum circumgirantes respicit patremque suum, olim Henrici ducis Karinthie^g cancellarium, se dolenter respicientem et dicentem sibi hanc viam secularis leticie, per quam et ipse ambulaverat, declinandam. Et dum chorus iste pariter a tripudiis suis non desisteret, ianuam quidam aperuit, quomodo valeat, perquisivit^h. Statimque chorus ipso cernente per hostium est egressus. Respondit se per totam noctemⁱ in supradictis visionibus guttas^k sanguinis² exsudasse; expositisque omnibus mane confessus et sacramentis ecclesie munitus vitam hanc acerbo transitu commutavit.

1337. Albertus dux ad papam pro sui et fratris devocatione virum nobilem de Eberstorf et postea episcopum Gurcensem¹ Laurencium destinavit³. Primus rediens nil profecit, alter in curia transiit ex hac vita⁴. Cui successit Chunradus abbas Salemensis^m, per summum pontificem destinatus⁵.

1336. Hoc anno⁶ inchoata est guerra inter Venetos et Veronenses, qui pro tunc multorum districtuum dominio

a) auueneysteyn D 1. b) subv. om. D 3. c) terre D; lege eam. d) hiami D 3. e) coruis D 1; curvis D 2. f) horr. om. D 2. g) Corinth. D 3 abhinc saepissime. h) perques. D 3. i) noctem totam D 2. k) sang. guttas D 3. l) cure. saepe D 1. 3. m) Salmensis D 1. 2.

1) Cf. supra p. 160, n. 3. 2) Cf. Luc. 22, 44: guttae sanguinis. 3) Cf. Lang, Acta Salzburgo-Aquilei. I, 1, p. 202, nr. 246. 4) Post Aug. 2, qua die Benedictus XII. ei ius testandi concessit. 5) Pro-visionis bullam vide apud Lang l. c. p. 202, nr. 247. Ad legationem spectare videtur epistola papae Alberto duci Aug. 25. directa, Riezler, 'Vat. Akten' p. 676, nr. 1898. 6) Cf. Liber regiminum Padue ed. Bonardi p. 363.

pociebantur^a, pro quodam iure salinali^{b.1}; in qua apud 1337.
vicum Benivolum² de stipendiariis^c Venetorum propter infectionem^d aeris periit nobilium et militum maxima
multitudo. Et dum a Veronensibus fortuna vultum ver-
5 teret^e et Venetis iocundius arrideret, Marsilius de Kar-
raria Paduanus Albertum de Verona, bona de se et
nichil aliud suspicantem, dum in deductione alee mutuo
consederent³, procurata tradicionem capit^f et direptis bonis (Aug. 3).
in suo palacio repertis et stipendiariis^g distributis, ipse
10 cum populo civitatem conservans dominus proclamatur⁴
et Albertum Venetis consignavit. Qui data civitate Ter-
visina Venetis et aliis quibusdam castellis Florentinis,
qui in hiis casibus cum Venetis convenerant^{h. 5}, se exemit⁶. 1339.
Deinde Veronensium gloria et potencia decrevit, Marsilio
(Ian. 24).
15 prodicionis atque tradicionis preciumⁱ secum ad tumultum
deferente⁷.

Et dum imperator Veronensibus succurrere decre- 1336.
visset, per terram comitatus Tyrolensis eidem transitus
denegatur^k. Propter quod non modicum Iohanni Bohe-
20 morum regis filio indignatur. Persuasum enim nobilium
terre dicitur hoc fecisse, ut occasio daretur Ludewico
contra eum, eo quod occulte^l Ludewicum plus dili-
gerent, ipsum minus propter animi feritatem. Fuit tamen
inter imperatorem et regem Bohemie pro rei conveniencia
25 tractatus, ut fieret permutacio de marchionatu Branden-
burgensi ad comitatum Tyrolensem⁸. Sed filius et nurus^m
regis omninoⁿ obstitere et nobilium inductione admit-
tere^o noluerunt. Porro idem Iohannes cum Karolo
marchione, fratre eius, et nobilibus illius provincie in
30 corpore Christi pariter iuraverunt nullatenus desistere,
nisi Karinthiam reacquirant⁹; pacta placitaque patris

a) pac. D 3. b) sic D. c) stipendiariis D 2. 3. d) interfect. D 1. 3.
e) redderet D 1. f) caput D 1; capitur D 3. g) stipendiariis D 2. h) conuenerat
corr. conuenerat D 1. i) precio D 1. 3. k) denegasset D. l) Ludw. occ. D 3.
35 m) murus D 3. n) omnimodo D 1, fort. recte, quia cursus ita servatur. o) adde
hoc vel eos.

1) *Ibid.* l. 24: occasione Castri salinarum olim positi in insula
Calcinariae; cf. Werunsky I, p. 190, n. 2. 2) Bovolenta. 3) Fa-
bella; cf. Ann. Patav. l. c. p. 254. Albertus de Scala ab hostibus Pata-
40 vium ingressis captus est. 4) Cf. Hist. Cortus. VII, c. 1, Muratori,
SS. XII, col. 881; Cont. Chron. Veron., ib. VIII, col. 651; Romanin,
'St. doc. di Venezia' III, p. 126. 5) A. 1336. Iun. 22. et 1337.
Mart. 10. 6) De pace facta cf. Romanin l. c. p. 129—131. 7) Obiit
a. 1338. Mart. 21. 8) Cf. de his tractatibus L. Schönach, 'Zum tirol-
45 brandenburg. Tauschprojekt, Mitteil. d. Vereins f. Gesch. d. Deutschen
in Böhmen' XLIII, nr. 4. 9) Cf. supra p. 168, n. 3—6.

1336. eorum habita cum ducibus Austrie nichil^a esse et non potuisse fieri affirmantes. Quam^b sepe etenim introire Karinthiam convenerunt, sed clausure comitum Goricie laborantibus obstiterunt. Duces eciam Austrie minas huiusmodi contempnentes contra adversariorum^c pre-
sumpcionem se Virgilianis¹ versibus munierunt, qui in persona magna sibi presupponencium dicit:

*Grandia^d sepe quibus mandavimus ordea sulcis,
Infelix lolium et steriles nascuntur avene.*

Et Ovidius^{e. 2} dicit:

*Credita non semper sulci^f cum fenore reddunt,
Nec^g semper dubias adiuvat aura rates^h.*

De cometa, que apparuit, de Elizabethⁱ et Anna, filiabus regis Friderici. Capitulum^k V.

1337. Anno¹ Domini MCCCXXXVI. supradicto^m visa est
Iun. cometa per tres menses et amplius a tempore Iunii tractu caude longissimeⁿ resplendere, quam dicunt astrologi signum eventuum lamentabilium esse, et sic dicta secundum Ysidorum^o, quod comas luminis de^p se fundat; et
addit: Dum^q hoc genus sideris apparuerit^r, aut pestilenciam aut famem aut bella significat. Cometes^s Latine crinite dicuntur^t, quia in modum crinium flammam spargunt. Non enim est stella, ut in Naturalibus scribitur, quia non est in firmamento cum ceteris stellis neque motu neque
situ, sed est ignis conglomeratus et accensus in aere ad signandum aliquid apparens^u, sicut consequens magnorum et tristium eventuum experientia comprobavit³.

Sept. 30. Hoc anno pridie Kal. Octobris ex hac vita Katharina Leupoldi ducis relicta transiit^v et in Campo-regis sepelitur⁴.

Hoc tempore infirmabatur gravissima infirmitate, qua et mortua est, Friderici regis filia Elizabeth. Que dum regi^w Servie diceretur copulanda, in tantum ab-

a) nil D 3. b) cf. de h. l. 'N. Archiv' XXIX, p. 399. et rec. A, supra p. 168, 35 l. 24—26. c) adversiorum D 3. d) Grandia — dicit (l. 10) om. D 3. e) sic D 1; oracius D 2. f) stulti D 3. g) Non D 3. h) sequuntur in D alia non a Iohanne scripta. i) Elyz. D 2; Elizabet D 3 semper. k) quintum cap. D 1. l) A. D. om. D 1. m) suprad. om. D 1. n) longissimo A, supra p. 175, l. 7. o) Isid. D 2. 3. p) ex A et Isid. q) Isidori variam lectionem vide supra p. 175, n. a—c. r) apparuit D 3. 40 s) sic D 1. 3. A; Comete D 2. t) dicitur D 1. 3. u) sic ex A emendavi O. H.-E.; apparatus D. v) sic D 1; om. D 2. 3. w) regie (Servie om.) D 3.

1) Eclog. V, v. 36 sq. 2) Ars am. II, v. 513 sq. 3) Cf. supra p. 175, n. 3. 4. 4) Cf. supra p. 165, n. *.

horruit hominis scismatici fidem erroneam, ut coti-1336.
dianis^a gemitibus Deum exoraret, ieiuniis corpus affli-
geret, suam semper Domino^b pudiciam commendaret^c
et mortem potius quam nuptum huiusmodi exoptaret.
5 Rex autem Bohemorum venit Wiennam filiam suam,
Ottonis consortem, visitare et inter se et duces de novo
factam amicitiam solaciis roborare¹. Quem dux Otto,
gener suus, ad puellam per manum traxerat decumben-
tem, que verecundo atque puellari modo ad se affandam
10 copiam ei dedit. Exstitit nichilominus in cordis sui
radice fixum, quod ei olim desponsata fuerat, et ab ea
propter labem inpotencie separatus, quam allegaverat,
et aliam superduxit^d. Visa puella rex ingemuit² et^e
suffuso vultu lacrimis, suspiria alta trahens, egreditur,
15 suorum consciencia excessuum^f stimulatus. Languor
denique dum remedium non haberet, questio convertitur,
ubi conveniencius debeat tumulari, quibusdam dicentibus
circa matrem³. Que, ut dictum est^g, in Maurbach^h
monasterio, quod pater suus rex fundavit⁴, postulat sepeliri,
20 quod dux Albertus processionibusⁱ et magnis exequiis
fieri procuravit. Transiit autem^k X. Kal. Novembris⁵. Oct. 23.
Huius morte terra, quasi solis speculo spoliata, caligine
tristicie¹ involvitur⁶, curia et civitas omnisque nobilitas
lamentum induit et merorem. Dicitur eciam cum Deo
25 familiare solacium^m habuisse, oraciones inⁿ tabulis fre-
quenter scripsisse, Christum sibi sponsum specialiter
elegisse. Ulricus^o comes de Phanberch eam preconiiis
multarum laudum extulit, dicens in eius subductione
omnium nobilium gaudium siluisse. Venientes quoque
30 ad curiam nobiles per officia salutacionis cum reverencia
suscepit, nullum pauperem despexit, nullo fastu premi-
nencie se pedissequis vel sodalibus dicitur pretulisse.
Post hec soror eius Anna Iohanni comiti Goricie 1335.
nupsit⁷, qui quoad sanguinem maternum de ducibus (*Iun.* 18).
35 Bawarie traxit ortum; quorum Wienne festive nupcie

a) quotid. D 2; quotid. D 3. b) pud. dom. D 1. c) comm. e rec. A, supra p. 172, supplevi; om. D. d) supervixit aliam D 3. e) quod D 2. f) exc. om. D 3. g) e rec. A patet quaedam deesse post est, ut ad Minores fratres est condita. Puella vero. h) Maurb. D 2. i) processionis D 1. 2. — et om. D 2. k) autem om. D 2. 40 l) iusticie D 1. 2; mesticie A supra p. 173. m) consorcium D 3; hab. sol. D 1. n) freq. in tab. D 3. o) Udalr. D 3.

1) Cf. supra p. 172, n. 4—8. 2) Cf. supra p. 173, n. 1—3.
3) Cf. ibid. n. 5. 4) Cf. supra p. 90, n. 4. 5) Cf. supra p. 172, n. 7.
6) Cf. ibid. n. 8—12. 7) Cf. Riezler, 'Vat. Akten' p. 667, nr. 1874.

1338. celebrantur. Quibus non diu simul habitantibus iuvenis
 (Mart. 17). moritur, iuvenula viduatur. Castra comitatus in Marchia
 et Karinthia ratione dotalicii matertere sue a ducibus
 arrestantur^a, quousque successores Albertus, Meinhardus^b,
 Heinricus, Alberti comitis filii, cum principibus confor- 5
 mantur^{c.1}. Porro Anna viduata, de comparis sui tran-
 situ acerbissimo^d doloris aculeo sauciata, in corporis in-
 cidit languorem adeo invalescentem, ut virescentes artus
 quasi aridi^e contractu manuum atque pedum ad suum
 officium rigescerent et inutiles viderentur. Sed Deus, 10
 Tob 5, 11. 18. qui merentes erigit sospitate, qui^f vulnerat et medetur, pectori
 infirmantis misericorditer instillavit, ut votum ingre-
 diendi religionem conciperet, a quo divelli non potuit
 nec consiliis^g neque precibus familiarium amicorum.
 Presentibus igitur^h preclaris turbis nobilium adhor- 15
 tata nec tamenⁱ a suo^k proposito mota intra menia
 urbis Wiennensis se divino servicio sub regula sancte
 Clare² devotissime mancipavit, sufficientibus ei pro vite
 sustentamento proventibus deputatis, secum pariter^l
 pluribus^m suis sodalibus subeuntibus idem iugum. Sic- 20
 que spretis huius mundi deliramentis claustrum eligit
 clausuram, ubi se tanquam in cubiculum cum sponso
 concludensⁿ, velo sacro suscepto de manibus Chunradi
 venerabilis Gurcensis episcopi, dicere videbatur^o illud
 Cant. 2, 16. Salomonis in Canticis: *Dilectus meus^p michi, et ego illi,* 25
 ib. 7, 10. et item^q: *Ego dilecto meo, et ad me conversio eius;* cogi-
 tans eciam, quod Anshelmus³ dicit:

*Res huius mundi sunt instabiles velut hora;
 Pro nichilo debent reputari cuncta decora.*

De profectione Alberti ducis ad loca sancta 30
 et de^r reditu eius in Austriam. Capitu-
 lum^s VI.

1337. Anno^t Domini MCCCXXXVII. Albertus dux supe-
 riores disposuit invisere regiones⁴, et dum civitates at-

a) arestantibus D 3. b) meynh. D 1. c) confirm. D 3. d) amarissimo D 2. 35
 arido D 3. f) qui om. D 3. g) nec prec. nec cons. D 2. h) et add. D 1. 2.
 cum D 1; tum D 2. k) prop. suo D 2. l) cum add. D. m) suis plur. D 2.
 n) includ. D 2. o) illud vid. D 3. p) loquitur add. D 2. q) iterum D 3. r) de om.
 D 3. s) sextum cap. D 1. t) A. D. om. D 1.

1) Cf. supra p. 180 sq. 2) Cf. supra p. 182, n. 1. 3) De 40
 contemptu mundi II, v. 23 sq., ed. Gerberon I, p. 201. 4) Cf. supra
 p. 169.

que municiones sue dicionis lustrasset ac pro necessitate 1337.
causarum per^a providenciam ordinasset et cum sorore
Agnete dulcia colloquia^b et terre negocia disputasset, cum
familiaribus bruno fuscoque habitu^c induitur, basilicam
5 beate virginis Aquisgrani concipit visitare. Et dum sub
habitu humilitatis clam procedere conaretur, ne cognosce-
retur, latere non potuit, sed a civitatibus ei^d occurritur,
undique^e suscipitur et honorifice pertractatur, mirantibus
universis, quid portenderet^f ingressus suus ad illas partes,
10 donec palam factum est, quod ad immolandum Domino
venerit et offerendum sue genitrici dulcissime vota sua.
Insistens itaque devocioni et oracioni se cum omnibus
terrarum atque suarum^g causarum oppressionibus beate
virgini commendavit et, sicut effectus consequens pro-
15 bavit, pro prolis dono suppliciter interpellans obtulit
gloriose virgini aureum calicem magni ponderis, preciose^h
estimacionis, a domina Agnete, sorore sua, regina quon-
dam Ungarorum, sibi datum. Expletis ibi muniisⁱ sue^k
devocionis venit in Coloniam Agrippinam, que trium
20 regum Christum in cunabulis ab oriente querencium
corporibus est insignis^l, eorundem se patrocinio^l studio-
sissime commendavit. Datis ibi^m largis elemosinis et ad
honorem trium regum templique et ecclesie illius de-
corem xeniisⁿ preciosis, civium confluit^o ad eum hono-
25 rabilis multitudo, qui replicantes antiqua tam avi quam
patris, quondam Romanorum regum, beneficia civitati
liberaliter condonata² se ad eius placita post salutacionis
festiva gaudia paratis animis obtulerunt. Et cum^p eum^q
magnifice honorarent, 'Scimus', inquit^r, 'quod magnis
30 opibus habundatis^s, sed non est, quo^t nostrum [deside-
rium^u] sacietis^v, quam in sanctorum reliquiis, quibus
locum istum cognoscimus divinitus decoratum'. Igitur
cives ad diversa loca mittentes votivis et modestis pre-
cibus thesaurum reliquiarum sibi gratissimum^w de di-
35 versis sanctorum corporibus, ecclesiarum et monasteriorum
archivis et^x conservatoriis obtulerunt et cum^y gaudio

a) pro providencia D 3. b) habuisset addendum. c) hab. ex A, supra
p. 170, suppl., om. D. d) ei occur. om. D 1. 2. e) susc. undique D 3. f) protend.
D 1. 3. g) terr. suarumque D 3. h) et pr. D 3. i) muniis supra ieiuniis (quod
40 non deletum) scr. D 2. k) dev. sue D 3. l) pconio D 1; pconico D 3. m) ibi
om. D 3. n) exenlis D 2. o) ad eum confl. D 2. p) quom D 3. q) eum ex A
suppl., om. D. r) sic A; inquit D 1. 2; inquirunt D 3. s) abundetis D 3.
t) sic A; quod D. u) desid. supplervi; cf. rec. A, supra p. 171. v) sacietis corr.
facietis D 2. w) grauiss. D 2. x) sic D 2. A; atque D 1; seu D 3. y) cum
45 om. D 3; eum, quod supplendum est, et in rec. A deest.

1) Cf. supra p. 170, n. 2—5. 2) Cf. ibid. n. 6. 7; p. 171, n. 1.

1337. dimiserunt^a. Presul urbis Walramus, Wilhelmi marchionis^b Iuliacensis frater, obviam ei processit^c et iocunde susceptum per suos districtus perduxit et affluenter per omnem sufficienciam provisus necessariis procuravit.

Rediens^d autem ad Alsaciam¹ ad sororem suam, 5 dispositis rebus, relicto ibi Friderico ducis Ottonis filio et militibus recommisso et Nicolao de Egenspurg^e, viro morali, plebano in Marpurga Stirie, ad instructionem litteralis sciencie tradito, reditum parat in Austriam et (Nov.) imperatorem alloquitur in Augusta. Ubi Iohannes² 10 purgravius^f de Nürnberg^g de ducatu Karinthie instanciam ei facit, contradicens hostiliter per imperatorem et postea per se ipsum. Dux respondit se nichil, quod^h sui sitⁱ iuris, habere nec se alicuius conscium existere^k, sed temere inclamatum^l. Qui postea veniens in Austriam, ducis 15 gracia non quesita, solacia exercuit hastiludii militaris; et dum ab Ulrico^m comite de Ottingen super temeritate argueretur, in se ipsum reversus abstractionem animi recognovit, sine offensa ad propria rediit, et quassacio huiusmodi conquievit. 20

Redeunte duce in civitatemⁿ Wiennam^o de thesauro sanctarum^p reliquiarum civitas iocundatur, processiones fiunt, cum immensis laudibus suscipitur, thesaurus dividitur, et in cappella castri pars^q maxima collocatur et ad locum fundacionis sue³ et ad alia pia^r loca distri- 25 buitur, in quo principis devocio plurimum augmentatur. Deinde dux reficiens lassa membra communem se omnibus exhibebat^s, nichil propter corporis invaliditatem negligebat, pauperum et divitum eque comodis intendebat, senibus, iuvenibus placere satagebat, dampna omnium 30 precavebat, versus Oracii⁴ in pectore iugiter revolvebat, qui dicit:

Id quod

*Eque pauperibus prodest, locupletibus eque,
Eque neglectum pueris senibusque nocebit.*

35

a) diuis. D 3. b) comitis D 3. c) p̄cessit D 1. d) Rediit D 1. e) Egenspurkh D 3. f) burgravius D 1. g) sic D 2; nurnb. D 1; Nürnbergga D 3. h) non supplendum esse conicio, cum non probabile censeam sui ad burgraviū respicere. Q. H.-E. i) iuris sit D 3. k) esse D 2. l) inclamaturus D 3. m) Udalr. de Ottingen (comite om.) D 3. n) W. civ. D 2. o) wyenn. D 1 saepius; Vienn. D 3 semper. 40 p) sancto D 2. q) max. pars D 3. r) loca pia D 1. s) exhibeat D 2.

1) Cf. supra p. 171, n. 2. 3. 2) II, nepos Alberti ducis Carinthiae, fratris Heinrichi; cf. supra I, p. 265, n. 7. 3) Gamming; cf. supra p. 141. 172. 4) Epist. I, 1, v. 24—26.

De locustis et interfectione Iudeorum et quibusdam aliis. Capitulum^a VII.

Anno^b Domini MCCCXXXVIII. Albertus dux^c 1338. audiens Iohannem Bohemorum regis filium, qui Tyro-
 5 lensem tenuit comitatum, ut Karinthiam invaderet, machinari, et quod non modicam spem haberet sibi in terra castra aliqua reserandi^c, pervenit etenim ad clausuras comitum Goricie, ubi sibi^d processus intercluditur per resistenciam clausurarum, et rediens incendio di-
 10 strictus illius angustias demolitur. Albertus autem Karinthiam ingrediens, cuius aures hac procella sepius sunt concusse, quasi sol dissipans ac scindens condensam nebulam sua presencia dissolvit turbinis huius ventum. Et alloquens patriarcham Berthrandum de pluribus in (Aug. 6).
 15 Villaco, dum ad plenum convenire nequirent propter difficultatem causarum, cum treugis usque ad tempus statutum ab invicem discesserunt¹. Et lustrata^e Karinthia atque disposita transiit Carniolam eaque^{e*} similiter ordinata per Styriam in^f Austriam iter flectit.

20 Patriarche autem ad propria revertenti per Ventzonum transitus denegatur. Qui mox instructus de iure suo et ecclesie occupat oppidum et obtinet. Quod anno Domini MCCLXXXVIII. Gwilhelmus^g quidam in mani- 1288.
 25 bus domini Raymundi^h patriarche cum aliis feodis ab ecclesia dependentibus resignavit; qui de eisdem Meinhardumⁱ ducem tantum pro vite^k sue tempore, ut^l dicitur, recepto fidelitatis iuramento, investivit². Filii autem eius predicta possidentes^m, quousque nunc post 1338. transitum omniumⁿ, Karinthia eciam ad duces Austrie
 30 translata, predictum oppidum artatum patriarcha incepit possidere, super quod ius suum usque hodie querere non desistunt³.

Eodem^o anno ex partibus orientis multitudo locustarum erupit et per Ungariam, Poloniam, Bohemiam,
 35 Moraviam, Austriam, Styriam^p, Karinthiam, Carniolam,

a) VII. cap. D1. b) A. D. om. D1. 2. c) reseranda D1. 3; reservanda D2; cf. rec. A; oratio claudicat. d) suis D2. e) lustra D3. e*) sic D1, ut A fere habet; eamque sim. ordinat D2. 3? f) sic D3. A; in om. D1. 2. g) Wilh. D1. h) Raim. D3. i) meynh. D1. k) vice suo D3. l) rec. ut dic. D2. m) possidebant legendum. n) omni D1. 2. o) Anno Domini MCCCXXXVIII. ex part. — correxisse (p. 209, l. 9) A2. p) Stir. D2. 3.

1) Cf. supra p. 174, n. 3 — 5; p. 175, n. 1. 2) Cf. notitiam de resignatione Guilelmi de Venzono et investitura Meinhardi, Zahn, Austro-Friulana p. 323 sq. 3) A. 1335. duces Austriae, a. 1338.
 45 Iohannes Heinricus comes de Tyrol terrae Venzoni renuntiaverunt, ib. p. 324. Cf. Werunsky I, p. 272 sq.

1338. Sueviam^a, Bawariam, Lombardiam, Forum-Iulii et montana usque ad litus Reniⁱ omnia terre virencia tempore Iulii et Augusti dente sevissimo usque ad tocus absumpcionis^b dispendium^c devoravit. Populus perterritus letanias et supplicationes faciebat, manus^d ad sidera 5
Regino 873. extendebat^{e.*} Et mirum dictu^f, ut castrorum acies distinctis ordinibus per aera ferebantur et terre incumbentes castra mansionibus^g metabantur. Duces exercitum^h cum paucisⁱ itinere unius diei preibant, quasi loca apta multitudini provisur^k. Circa horam nonam, ubi duces hodie^l venerant, insidebant nec a loco occupato movebantur, quousque die altera^m sol suum ortum representaretⁿ, et gravitas corporis humerosa per pluviam vel^o per rorem 10
ib. esset^p solari radio leviata^q et^r exiccata. Et tunc per turmas suas proficiscebantur, ut^s in parvis animalibus disciplinam cerneret militarem. Segetibus vescebantur et maxime illis, que adhuc^t in 15
campis reperiebantur, fenum, gramina, milium et quicquid talium fuerat penitus absumebant. Tardius namque in Karinthiam^u venerunt, quia alibi pastus^v sufficienciam habuerant; avena, que nondum falcata fuerat^w, vorabatur. Quatuor^x alas habebant, dentes^y quasi^z armatos^a ad in- 20
star gemmarum lucencium, que induviis feminarum in-texte gemme splendide et nobiles putabantur. Semen in sulcis terre et cespitibus reliquerunt, sed non disparuerunt, donec brumalis^b temporis strictitudinem persenserunt. In quibusdam partibus, dum^c ingrossata^d 25
esset soboles vel adhuc gracilis, ut se grossitudine^e vel teneritudine^f elevare non posset, in foveis incendio et^g fustium percussione^h est deleta, in quibusdam locis^{**}, dum non haberent pastum, redire unde venerant videbantur vel ad aliaⁱ loca se vertebant. In Bawaria que- 30
dam^k ville conveniebant^l, ut omnes pullos^m conduce-

*) A 2 addit: corpus dominicum, sanctorum reliquias circum ferebat, cymbalis et aliis instrumentis eneis sonos per aera faciebat. Cf. supra p. 176, l. 5—7.

**) A 2 addit: ventus eas rapuit et dispersit, in quibusdam. Cf. ib. l. 28.

a) Swev. D 2. b) assumptionis D 3. c) stipendium D 1. 2; stipitum D 3; disp. coniecit Pez, habet A 2. d) sic A 2 cum A; ad sid. manus D. e) extollebat A 2. f) dictum D 3. g) mans. deest rec. A et Reg. h) exercitus D 3. i) sic A 2; pacis D, superscr. paucis D 2. k) previs. D 2. l) pridie A 2; cf. supra p. 176, 40 n. a. m) altero A 2; alt. die D 2. n) present. D 3. o) et D 2. p) esse D 1. 3. q) levitata D 3. r) et exice. om. D. s) et A 2. t) in c. adhuc inveniebantur D 3. u) Carinthia quam alibi pastus sufficienciam babuerunt, Avena A 2. v) pastus corr. pasti D 2. w) erat D 2. x) Quatuor — putabantur (l. 22) om. A 2. y) ex A emendavi. O. H.-E.; dicentes D 1. 2; nitentes D 3. z) quasi om. D 2. a) armati D 3. 45 b) pruinalis A 2. c) tum D 2. d) ingrass. A. e) pre grassit. A. f) sic A 2 cum A; teneritate D 1. 2; tenerite D 3. g) per add. D 2. h) percussione sunt delete A 2. i) talia D. k) quidam ville corr. villani D 2. l) veniebant D 2. m) pollos D 1.

1) Cf. ad haec supra p. 175, n. 5; p. 176, n. 1—4, adnotata.

rent, qui eas deglutirent, dantes uni vel pluribus ova pro-
 veniencia^a ex gallinis, ut ad hoc opus efficacem diligenciam
 adhiberent. Quod licet risu dignum sit, tamen fructum non
 modicum ruricolis^b afferebat. Per tres¹ annos continuos
 5 de suis latebris exierunt et circa eandem partem anni
 iuxta maius^c et minus terre germina vastaverunt. Quarto
 anno ab^d avibus rapacibus, ciconiis, cornicibus, sturnis
 et ab aliis ingluviosis devorati^e in reliquum non venerunt.
 Hec fuit octava² plaga Egypti^f olim, qua et nunc^g Deus
 10 huius mundi obtenebrati vicia creditur correxisse. De
 quibus decem plagis metrificator egregius³ ita dicit:

*Prima rubens unda, ranarum^h plaga secunda,
 Inde culex tristis, post musca nocivior istis,
 Quinta pecus stravit, vesicamⁱ sexta creavit,
 15 Inde^k subit grando, post brucus dente^l nephando,
 Nona tegit solem, primam necat^m ultima prolem.*

Hoc anno transiit ex mundo venerabilis archiepi- (Mart. 30).
 scopus Salczburgensisⁿ Fridericus, qui, dum a papa Io-
 hanne statutum processisset contra personas regularem
 20 professionem non habentes⁴, conventum puellarum⁵ in
 suburbio civitatis Frisacensis, que ab ecclesia beati
 Mauricii Mauriciane vocabantur, ad professionem cano-
 nicalis regule beati Augustini transtulit, novum mona-
 sterium construxit, proventum adiecit, sub tytulo no-
 25 minis beate Marie Magdalene structuram novam de ce-
 tero appellavit⁶. Cui successit^o Heinricus ecclesie ipsius
 canonicus⁷, vir in disciplinis liberalibus eruditus. 1323.
 (Aug. 16).
 1338.
 (Aug. 31).

Hoc^p eciam anno fuit persecucio Iudeorum in di-
 versis partibus, in Austria, Bawaria^q, Karinthia et in
 30 Reno^r ac in aliis Teutonie^s finibus circumquaque⁸. The-
 sauris, bonis, litteris eorum spoliati, submersi, exusti,
 precipitati, eviscerati^t misere perierunt. In pluribus

a) provenientibus D 1. b) incolis A 2. c) magis D 2; magis vel m. A 2.
 d) a rap. av. D 2. e) sic A supra p. 178. et A 2; devorantur D. i) egipti D 1. 2;
 35 egipti D 3. g) noster D 2; qua n. D. et D 3. h) plagarum D 3; ranæ tabesque
 Hild. i) sic Ioh. Saresb.; vesicas Hild. k) Pene Hild.; Pone Ioh. Saresb. l) dentes
 D 1. m) vexat Hild.; necat et Ioh. Saresb. n) Saltzburg. D 3 passim. o) succedit D 1.
 p) Eodem a. fuit — adiecerunt (p. 210, l. 7) A 2. q) Baw. om. A 2. r) circa Re-
 num A 2. s) theut. D 1. A 2; Theutunice D 3. t) et ev. A 2.

40 1) A p. 177 sq.: quatuor bis, ubi Ioh. unum locum delevit. 2) Cf.
 supra p. 177, n. 1. 3) Hildebertus episc. Cenomanensis in carminibus
 miscellaneis, ed. Beaugendre col. 1360; carmen inscriptum De decem
 plagis et Iohannes Saresberiensis, Polycraticus VIII, 21, affert. 4) Ex-
 trav. commun. III, 9, c. un. 5) Beguinarum. 6) Cf. Lang, Acta Salz-
 45 burgo-Aquilei. I, 1, p. 148 sq., nr. 187. 7) Cf. bullam confirmationis,
 ibid. p. 214—216, nr. 259. 8) Cf. supra p. 178. 196.

1338. locis terrarum principes eos quantum poterant^a defenderunt*. Christus enim suam causam vindicavit, quia in oppido Austrie quod Pulka^{b. 1} dicitur et in civitate Karinthie Wolfsp^c corpus Domini eis traditum usque ad veri sanguinis stillamina^d perfixerunt et candelis apposis^e adusserunt, Christiane fidei constanciam adaugentes eternum sibi obprobrium adiecerunt et innumeris miraculis in sacramento radiantibus verbum illud maledictionis sue prime, scilicet^f: *Sanguis eius super nos et super filios nostros*, super se iterum nova recia^g texuerunt. Que maledictio multis et innumerabilibus^h cladibus a tempore mortis Christi legitur quasi ad perpetue rei memoriam super eos multipliciter cumulata, quas Iosephus² et alii plures innumerabiles et inexplicabiles descripserunt, iuxta Virgilium³, qui dicit:

Non, michi siⁱ lingue centum, si corpora^k centum,
Ferrea vox, omnes scelerum^l deprendere^m causas,
Omnia penarum percurrereⁿ nomina possem^o.

Sed infelix ille populus sui delicti conscius Ovidii⁴ versus dicere potest:

Multa miser timeo, quia feci^p multa proterve,
Exemplisque^q metu terreor ipse meis.

Et item⁵:

Tot mala sum^r passus, quot^s in ethere sidera lucent,
Parvaque quot^s terre^t corpora pulvis habet.

(Iud. 31.) Eodem eciam anno obiit dominus Henricus episcopus Laventinus^u, cancellarius domini Alberti ducis Austrie⁶, in Neunkirchen^v apud Novam-civitatem, et post expirationem suam statim omnes amici et famuli sui discesserunt ab eo et acceperunt omnia bona sua, equos et clenodia et alias res, quas secum habuerat, et eum solum mortuum ibi dimiserunt^w, et tantum non

*) A 2 addit: tantum ab hominibus pauperibus trucidati sunt.

a) pot. om. A 2; def. q. pot. D 3. b) sic D 1. A 2; prukka D 2; pulkha D 3. c) vocatur add. D 1. 2. d) stillamine D 1; stillaria A 2. e) oppos. A 2. f) scil. om. D 1. g) emendavi O. H.-E.; retencia D 2; recentia D 1. 3. h) incunum. D 1. i) sed D 2. k) sint oraque Verg. l) celerum D 1. m) compr. formas Verg. n) perture D 1. 3. o) possim Verg. p) multa feci D 1. 3. q) Exemplique ... mei Ovid. r) sunt D 2. s) quod D 1. 3. t) siccus Ovid. u) sic D 2; laudent D 1; lauei D 3. v) neunkyrch D 1; neunkirch D 3. w) mis. D 1. 2.

1) Pulkan. Cf. Chron. Aulae-regiae pars II, l. III, c. 1, p. 559; Ann. et Kal. Zwettl., SS. IX, p. 683. 691; litteras Benedicti XII. Alberto duci a. 1338. Aug. 29. directas, Raynald., Ann. eccl. 1338, § 18—20. 2) De bello Iud. VII, 16. 18. 3) Aen. VI, v. 625 sqq.; cf. Georg. II, v. 43 sq. 4) Amores I, 5, v. 45 sq. 5) Tristia I, 4, v. 47 sq. 6) Cf. supra p. 171, n. 6. 7. Ante a. 1339. certe obiit; cf. v. Zeissberg, 'Archiv f. Österr. Gesch.' LX, p. 594.

habuit, quod eum sepelissent circa Sanctum Andream 1338. in Lavental, ubi acceptavit sepeliri. Hoc dictum fuit civibus Nove-civitatis. Venerunt in Neunkirchen^a et acceperunt corpus eius et duxerunt ad civitatem et honorabiliter cum pecunia civium in parrochia^b sepe-
 5 lierunt, ubi nunc est sepultus¹. Tunc dux Albertus et dux Otto omnia bona eiusdem episcopi, que habebat Wiennē, inter se diviserunt², sicut scriptum est^c per prophetam: *Diviserunt sibi vestimenta mea* etc. Matth. 27, 35.

10 De causa regis Anglie contra regem Francie ventilata coram imperatore et privilegio Karinthianorum. Capitulum^d VIII.

Anno^e Domini MCCCXXXVIII. supradicto^f Ed-
 wardus rex Anglie venit ad imperatorem Ludewicum in
 15 civitatem que Confluentia dicitur, dicionis et territorii Treverensis³. Et sedente imperatore pro^g tribunali contra regem Francie, presentibus Moguntino^{h, 4}, Treverensi⁵ episcopis, ducibus, palatinis ac infinitis imperii magnatibus⁶, incipit actionem, repetens ducatum Northmannieⁱ
 20 et Aquitanie, comitatum Andegavensem et coronam regni Francie sibi et sororis sue filio, imperatorem, orbis^k defensorem¹, iudicem^m iusticie, interpellans, iudicium sibi fieri petens a male fidei possessore. Olim etenim inter horum regnorum reges eciam de comitatu Pictavie
 25 tempore Celestini tercii⁷ questio vertebaturⁿ, ut in epistola ad Fridericum^o primum Heinricus rex Anglie ducem Northmannie et Aquitanie et comitem Andegavensem legitur se scripsisse⁸, dum inter eos pacis et amoris federa tractarentur. Huic igitur Edwardo cum a prin-
 30 cipibus communi omnium sententia iusticia acclamaretur et hereditas patrum adiudicaretur, rex datis et promissis magnis stipendiis ipsum imperatorem, qui so-

a) neunkyrchū D 1; neunkhirschū D 3. b) barrochia D 2. c) est om. D 2.

d) octavum cap. D 1. e) A. D. om. D 2; D. MCCCXXXVIII. om. D 1. f) suprad.
 35 om. D 2. g) pro trib. om. D 3. h) Mag. D 3. i) Nortm. D 1. k) emendavi O. H.-E.; vobis D; volens Pez. l) defendens D 2. m) uide D 1. n) fereb. D 1. o) pr. Fr. D 3.

1) Immo Vindobonae; cf. Cont. Claustro-neoburg. VII, SS. IX, p. 756. 2) De tota narratione dubitamus. 3) Cf. supra p. 179. ad-
 notata. 4) Heinricho. 5) Balduino. Gesta Trevir. l. c. p. 254. curiae
 40 Confluentiae celebratae non meminerunt. 6) Cf. Froissart ed. Kervyn de Lettenhove II, p. 548. 7) Immo Hadriani IV. 8) Rahewini Gesta Friderici I. imp. III, c. 7.

1338. rorem sue consortis habuit conthoralem¹, et pociores regni episcopos, duces, marchiones, nobiles conscribi fecit in suum auxilium et, ut parati essent, statuit eis tempus. Quibusdam tamen ex eis cum rege Francie iam constrictis visum fuit, ut, quocumque preirent signa⁵ imperialia, sequerentur sine sue fidei corruptela. Imperator expectans donacionem instante^a expeditione se non movit, licet omnium desideria eius presenciam sustinerent, notam ex hoc maximi dedecoris incurrens, quousque regis littere per civitates et in auribus principum excusarent, quia pecuniam prefixo termino promissam^b non recepit². Fertur eciam, quod rex Francie et regina, imperatricis matertera³, occultis litteris et sponsione papalis gracie ab hoc facto retraxerint Ludewicum.

1339.
(Sept.-Oct.).

Rex nichilominus apud Durdracum^{c.4} civitatem Hollandie manens exercitum instruit et in Pikardorum^d partibus contra regem Francie se componit, habundans plus fortitudine quam multitudine ex Alamannia^e pugnantorum. Quem licet rex^f Francie numero excederet^g,²⁰ non tamen ad^h prelium est devenum, regeⁱ Anglie provinciam illam incendiis et rapinis devastante^k, propter hyemis^l vero inminenciam utrique ad sua domicilia rediere. Hec causa, multorum^m *regum continens estus*⁵, eciam super maria ad navalia prelia se commovit⁶; ubi²⁵ nunc pro hac, nunc pro illa parte, periclitatis rebus et hominibus, dubio turbine partes sibi obvie sunt concusse. Flandrensibus, Brabantinis, Selandinisⁿ pro rege Anglie laborantibus cum virtute, communis^o eciam concio populorum omnium regi Anglorum^p favorabilis existebat.³⁰ Cardinales a latere summi pontificis directi pro concordia inefficaciter sunt reversi⁷, rege^q Anglie durius respondente

a) instant D 1. 2. b) promisso D 2. c) Durdwicum D 2. d) Pyk. D 2. e) Alem. D 2. f) rex om. D 2. g) excederet corr. excederent D 2. h) est ad pr. D 2. i) regi D 2; Rex D 3. k) devastavit D 2. l) vero yemis non imm. D 2. m) fortasse Ioh., ut in rec. A, supra p. 180, hic stultorum scripsit. n) selandinis D 1; Selandensibus D 2. o) communi D 3. p) Anglie D 2. q) regi D 1. 3.

1) Cf. supra p. 79, n. 8. 2) Cf. supra p. 180, n. 1. Haec ad a. 1340. spectantia hic male inserta sunt. 3) Philippus VI. rex Francie imperatricis avunculus erat. 4) Cf. supra p. 179, n. 2. 5) Horatii Epist. I, 2, v. 8: Stultorum regum . . . continet aestus; cf. supra p. 180, n. *. 6) Ioh. de pugna navali apud Schusas commissa cogitasse videtur. 7) Petrus tit. S. Praxedis presbyter et Bertrandus S. Mariae in Aquiro diaconus cardinales diu de pace tractaverunt.

non aliud se nisi iusticiam a papa vel^a imperatore tam 1340.
nunc quam a longo tempore exegisse^b. Post hec rex
Anglie filiam suam¹, quam imperatrix in suam curiam
susceperat educandam^c et, sicut fertur, maritandam, ad 1334.
5 propria reassumpsit², et uterque regum ad futurum 1339.
eventum prelii attractione militum et distribucione mu-
nerum se disponit^d.

Hoc anno tercio Non. Septembris Anna Bohemorum^{1338.}
regis filia, ducis Ottonis Austrie^e consors altera, sine
10 prole transiit ex hoc mundo. Que in monasterio Novi-
montis cum maximo dolore ducum et nobilium gemitu-
que tocius populi sepelitur³. *Sept. 3.*

Hoc anno XVIII. Kal. Octobris ministeriales Ka- *Sept. 14.*
rinthie communi decreto ad Albertum ducem in civitatem
15 Stirie que Græcz^f dicitur accesserunt dicentes, quod
abolitis antiquis terre sue iuribus et in transacte^g obli-
vionis caliginem emigratis vivendi forma sub certis legi-
bus indigerent, petentes^h novis sanctionibus et punctis
super diversis casibusⁱ terre populum communiri. Dux,
20 sub quibus vivere legibus decrevissent et institutionem
morum agere, sciscitatur, ut esset populus unus, et ne
pro disparilitate^k usuum sedicio vel aversionum gravitas
oriretur. Ac^l alii certos articulos expresserunt de feo-
dalibus et propriis ac aliis^m diversis specificatis, in reli-
35 quis non expressis iuraⁿ Stiriensium et iudicia, que a
priscis ducibus et marchionibus processerant, elegerunt,
sive sit casus mortis sive^o multacio pecuniaria vel mutilacio
vel cuiuscumque generis transgressio sive pena.
Iudiciale decretum diffinitur materna lingua lucide et
30 expresse⁴. Super quibus privilegium accipiunt et ad
lares^p proprios^q revertuntur, proferentes illud in publi-
cum. Deinde ad castri fortissimi conservatorium quod
Osterwicz^r dicitur in terre meditullio recondunt, unani-
miter promittentes se in iudiciis et tractatibus eius con-

35 a) ab *add. D 3.* b) exigisse *D.* c) ad educ. *D 2.* d) disposuit *D 2.*
e) Austrie *om. D 3.* f) gretz *D 1. 3.* g) et intranacte *D 3.* h) potentes *D 1. 2.*
i) et *add. D.* k) disparitate *D 2.* l) Ac — propriis *om. D 3.* m) pr. aliisque *D 3.*
n) sic ex *A supra p. 181. correxi. O. H.-E.;* intra *D.* o) uel *D 1.* p) aures *D, corr. Pez.* q) proprias *D 1. 3.* r) osterwytyz *D 1; Osterwitz D 3.*

40 1) *Iohannam; cf. et Math. Neuenburg, c. 64.* 2) *A. 1339. Dec., antequam amicitia imperatoris cum rege Angliae defecit.* 3) *Cf. supra p. 181, ubi Sept. 6. obiisse dicitur.* 4) *Cf. ibid. n. 2.*

1338. tinenciam servaturos et secundum illud^a se in posterum habituros, sicut dicit Virgilius¹:

*Est legum servanda fides, suprema voluntas
Quod mandat fierique^b iubet, parere necesse est.*

De morte^c ducis Ottonis et visione precedenti. 5
Capitulum^d IX.

1339. Anno^e Domini MCCCXXXIX. dux Otto a civitate Græcz^f Stirie debilis in Austriam est perlatum, cui^g motu atque concussione corporis et frigore in lectica, qua vehebatur, dolor dialiter augebatur. Igitur morbo^h pre- 10 valente ad prelium mortis sacramentorum suscepcone devota, confessione et gloriosi testamenti dispositione fideliter se armavit, executores nobilem virum de Phangberg Ulricumⁱ et Ulricum^k de Pergaw cum constrictione fidei deputavit, et confortatus in spiritu libertatis^l atque 15 securitate consciencie ulterius se^m non diligere vitam istam nec velle de cetero superesse voce libera testabatur. Et commendatis duobus filiis, Friderico et Leopoldo, totaque terra, populis et familiaribus fratri suoⁿ, IIII.² Kal. Marci transiit^o et apud fratres Augustinenses^p 20 Wienne sollempnibus exequiis tumulatur³. Deinde non post longum temporis intersticiu religiosus quidam ordinis Carthusiensis^q visionem sibi divinitus ostensam detulit ad Albertum, quia iudicavit purgacioni^r competere omnino, si sine mora ad locum sue fundacionis 25 transportaretur, scilicet ad monasterium Novi-montis. Quod et factum est cum devoto, qui ad hoc^s requiritur, apparatu.

Nec pretereundum puto, quod quidam de familia ducis huius, notarius Nicolaus, postea Padensis ecclesie 30 prope Argoviam^t pastor, intelligentis ac perspicacis^u ingenii, sompnum^v presagum previderit^w futurorum. Videbat in ameno viridario, quod est ante castrum ducalis

a) id D 2. b) emendavit Pez; fieri D. c) obitu supra I, p. 180. d) IX. cap. D 1. e) A. D. om. D 1. 2; A. D. . . O. dux Austrie a — tumulatur (L 21) A 2. 35 f) gretz D 1. 3. g) emendavi; qui D; cuius coniecit Pez; forte quod legendum. O. H.-E.; pro cui — testab. Et (L 17. 18) A 2 habet: et invalescente morbo. h) morte D 2. i) Udalt. de ph. D 3. k) Udalt. de pergaw D 3. l) libertatus D 1. 3. m) non se D 3. n) Alberto add. A 2. o) transiit D 3. p) Augusten A 2. — Wienne om. A 2. q) Karth. D 2. 3. r) purgationem D 3. s) huc D 1. t) argoviam D 2. u) pro- 40 speritatis D 1. 3. v) somnium D 2. w) prevedit D 3.

1) Non sunt versus Vergilii, nec cuius sint scimus. 2) Error pro XIII°, ut rec. A p. 183. habet. 3) Cf. supra p. 182 — 185.

mansionis Wiennae, arbores^a sex procera altitudine ele- 1339.
 vatas, ex quibus quinque virescentes duo angeli pre-
 cincti, alacres ad laborem, habentes securium armamenta
 in manibus¹, celeriter preciderunt et de terre superficie
 5 eiecerunt; et cum^b ad^c sextam accederent exstirpandam,
 parumper deliberantes mutuo loquebantur, quod eam
 relinquerent, ut, si refloresceret et fructum faceret^{d. 2},
 videretur; erat enim aliquantulum arida in ramusculis
 et deflexa; et abeuntes eam persistere in sua valitu-
 10 dine permiserunt. 'O', inquit ad socios sui contubernii,
 'timeo dominum nostrum ducem Ottonem ex hoc seculo
 breviter transiturum', disserens sompnum^e, quod vide-
 bat. Quicumque eius coniecturam subsannaverit, sub-
 sannet Ioseph cum Daniele, qui regum casus et eventus
 15 rerum^f lucide huiusmodi visionibus presagantibus^g dissol-
 verunt. Rex Albertus sex filios habuit: quinque in flo-
 rida iuventute *de terra vivencium* sunt *abscisi* velut ar- *Is. 53, 8.*
 bores virescentes^h, Albertus sextus superstes, cuius tem-
 pora prolonget gracia salvatoris! prestitutum sibi ter-
 20 minum prestolaturⁱ. Qui sicut arbor, cuius radicis
 semen in terra fuerat ab angelis, qui curam hominum
 gerunt, derelictum, fructum attulit expectatum. Affectus
 enim suus, quem effudit, dum sanctorum limina visitaret,
 coram altissimo in effectum^k desiderabilem est productus^l;
 25 in capite enim Kalendarum Novembrium ducissa Iohanna *Nov. 1.*
 peperit ei filium, qui tamquam alter Samuel a domino *1. Reg. 1, 11.*
 postulatus^m, Rudolfus vocitatus, nomen priscorum regum
 et ducum huius germinis est sortitus. Huic facto con-
 sonat prophetia Ezechielis, qui dicit: *Egoⁿ Dominus sic-* *Ezech. 17, 24.*
 30 *cavi lignum viride^o et frondescere feci lignum aridum.* Pro
 tribus his iuvenibus ducibus tota dicio gratulatur exul-
 tans, quod heredes habere meruit naturales, in quibus
 omnium eorum principatuum^p spes dependet. Ad quos
 Virgilii³ versus mitto, qui dicit:
 35 *Vivite felices; si quid mea carmina possunt,*
Nulla dies unquam memori vos eximet evo.

a) sex arb. D 3. b) quom D 3. c) ad om. D 2. d) facere D 3.
 e) sompnum D 1. f) iterum D 2. g) sic D pro presagientibus, ut Pez habet.
 O. H.-E. h) arescentes D 3. i) prestolavit D 2. k) affectum D 1. 2. l) per-
 40 ductus D 3. m) postatus D 2. n) Ecce ego D 3. o) veride D 3. p) principatum D 1. 3.

1) Cf. ad haec supra p. 184, n. 4. 5. 2) Cf. ibid. n. 6.
 3) Aen. III, v. 493. IX, v. 446 sq.

1339.

Mart. 21, (19).

Hoc^a anno apud Frankenfurt^b in festo^c palmarum¹ imperator comitem Gelrie, virum divitem et potentem, honoris^d ducalis titulo decoravit. Qui regis Anglie sororem habuit et in regno clarus clarior est effectus, ut heredes eius sanguini tam^e preclaro propinqui et ipsi cla- 5
rescerent in seculi dignitate. Eodem tempore^f Iohannes rex Bohemie ibidem ab imperatore feoda sua suscepit, qui invicem compactatam^g amicitiam in posterum sepius fuscaverunt^{h. 2}.

(Mart. 20).*(Maii* 11. 12).

Eodem anno Albertus dux colloquium habuit cum 10
imperatore prope Hallis³ territorii Salezburgensisⁱ, in quo inter alia dux Heinrico presuli de curia noviter iam reverso, qui imperatori parere in suscepcione suorum regalium et in aliis recusavit, standi in pace et sine offensa inducias non sine difficultate ad biennium im- 15
petravit⁴. Qui gratulabundus gratiam hanc suscepit et verum Lucani⁵ dicere videbatur:

Pars michi pacis^k erat¹ dextram tetigisse tyranni.

De Friderico filio Ottonis et quibusdam preliis et incidentibus illius temporis. Ca- 20
pitulum^m X.

Anno Dominiⁿ supradicto Fridericus dux, Ottonis filius, in superioribus partibus in castro Lenczenburg^o constitutus provide se gerebat, gratum se et placabilem^p omnibus exhibebat. Contigit ipso inscio quoddam distur- 25
bium exurgere durum nimis. Nam comes Nidowie^q, vir potens, ad civitatis dispendium frumentum et alia in via regia depredatur, confidens ducis patrocinio se tuendum. Cives suum obprobrium circumpositis civitatibus postulantes suffragium querulantur; similiter comes pro- 30
ximis et amicis, ut assistant, precibus insistebat; fiunt^r spolia et^s abductiones, et gwerria seivissima excitatur. Dux coacto exercitu nobilium preclaroque agmine militari ad assistendum cause nobilium se disponit; cives

a) Hoc a. in festo palm. (apud Frank. om.) — suscepit (l. 7) A 2. b) sic D 2; 35
franckenf. D 1; frankhenf. D 3. c) die D 1. d) hon. om. D 3. e) iam D. f) anno
A 2. g) compactam D 2. h) suscitauerunt D 2. 3? an Ioh. fuscitaverunt, vocem quidem
ignotam, scripserit, nescio. O. H. - E. i) Saltzpur. D 3. k) pars D 3. l) erit Verg.
m) decimum cap. D 1. n) Dom. om. D 1. o) Lentzenburkh D 3. p) placib. D 1.
q) Nyd. D 1. 2. r) sieque D 2. s) et om. D 3. 40

1) *Imperator privilegium Mart.* 19. dedit; cf. supra p. 186, n. 2
— 5. 2) Cf. *ibid.* n. 6. 3) Cf. supra p. 183, n. 5. 4) Cf. *ibid.*
n. 6. 7. 5) *Est versus Vergilii, Aen. VII, v. 266.*

non ignave, sed viriliter se opponunt^a, et duce propter^{1339.}
 etatis teneritudinem prelium non intrante, IX. Kal. Iulii *Iun. 23. (21).*
 prelium ex utraque parte est commissum. Plures vul-
 nerati, captivati, prostrati ex utraque parte; tam^b diu et
 5 adeo se alacriter mutuis percussionebus concidere, donec
 civibus sors faveret et victoria arrideret. Cecidit^c comes
 de Nidowe^d, comes Subaudie^e, viri spectabiles de Fur-
 stenberg; qui fuge presidio poterant se salvare, sed ele-
 gerunt potius periclitari quam nomen sue^f glorie deni-
 10 grare¹. Ex hoc furor circumquaque nobilium et prin-
 cipum contra cives validissime seviebat, qui, licet de
 moncium clausuris et circumsepcionibus confiderent, oc-
 cisorum tamen amicos non modicum metuebant. Facte
 tamen treuge pacis², quousque^g ad concordiam res ve-
 15 niret. 1340.
(Aug. 9).

Hoc anno Heinricus dux inferioris Bawarie^h mori-
 tur^{i. 3}, gener regis Bohemorum. Et non longe post
 unico filio suo Iohanne, quem reliquit⁴, et consorte⁵,
 regis Bohemorum filia, sublatis Ludewicus terram⁶ appre-
 20 hendit. In qua filii fratris sui⁷ Rudolphi palatini⁸ et filii
 Ottonis ducis Austrie ex matris sue⁹ sponsalibus, que
 soror defuncti fuerat, ius legaliter et porcionem debitam
 exigebant¹⁰. Imperator se racione sanguinis et imperialis
 iuris omnibus propinquiorem astruens terram sibi quo-
 25 dammodo coactive, receptis sacramentis nobilium, con-
 servavit, glorians se solum iam subintrasse tocus Ba-
 warie principatum a longo tempore in partes plurimas
 subdivisum; patruelles¹¹ enim eius paternam adhuc in
 latere possident portionem. 1339.
(Sept. 1, vel 2).

30 a) opposcentes D 3. b) tam diu om. D 2. c) lege Ceciderunt. d) Nyd.
 D 1. 2; Nid. corr. Nyd. D 3. e) subaudi D 3. f) gl. sue D 2. g) quoadusque D 1.
 h) Babar. D 3. i) gener r. Boh. mor. D 2.

1) *De pugna apud Laupen Iun. 21. commissa cf. supra p. 186, n. 7—14. adnotata.* 2) *Agnete regina Ungariae mediante.* 3) *Cf. Ann. Matsee. a. 1340. Sept. 1, SS. IX, p. 829; Chron. de duc. Bar. p. 144; Necrol. Windberg., Mon. Boica XIV, p. 103; Necrol. Seligen-
 35 thal., ib. XV, p. 534. Sept. 2, et item Necrol. Baumburg., MG. Necrol. II, p. 249, et Necrol. Raitenhaslach., ibid. p. 275, alia.* 4) *A. 1340. Dec. 20. obiit; Boehmer, 'Wittelsbach. Regesten' p. 125.* 5) *Margareta, quae obiit Pragae a. 1341. Iul. 11; cf. Werunsky I, p. 280, n. 1.*
 40 6) *Quam iam inde ab a. 1339. Sept. 13. velut Iohannis tutor administra-
 verat.* 7) *Ludovici imperatoris.* 8) *Rudolfus II, Rupertus I, Rupertus II, nepos.* 9) *Elisabeth filiae Stephani ducis Bawariae inferioris.*
 10) *Cf. Müller II, p. 137; Riezler, 'Gesch. Bayerns' II, p. 451, n. 1.*
 45 11) *Filii Rudolphi palatini, fratris sui; cf. supra n. 8.*

1340. Anno^a Domini MCCCXL. Rudolfus quidam presbiter calicem cum sanguine Christi apud Salezburgam^b in maiori ecclesia de altari sumens diffudit^c, quod prius fecerat Hallis in ecclesia beati^d Zenonis. Qui captus et postea productus dixit Iudeum et paganum sine baptismo^e posse^e salvari et in altari non esse verum corpus^f Christi et demones posse redire ad pristinam dignitatem, quia solo peccaverunt^g cogitatu. Et^h cum nollet resipiscere, per Heinricum episcopumⁱ Salezburgensem, magistro^k Ruthmaro^l Sekoviense^m presule, Chunrado Chiemenseⁿ 10 presentibus^o et aliis prelatis, degradatus seculari potestati traditur et crematur¹.

Hoc anno eciam Fridericus dux iuvenis in Austriam revertitur et lateri Alberti patruum cum fratre Leupoldo^p adherens, in gymnasio bonorum actuum desudans, verbis 15 et factis terre nobilibus se coaptat.

Hoc^q anno rex Ruthenorum² moritur, et rex Krakovie^r,³ ratione^s consortis⁴, que filia regis Livonie⁵ fuerat, terram apprehendere festinavit, et abductis inde spoliis pluribus, quibusdam civitatibus depredatis ad propria 20 est reversus. Rex Tartarorum hoc audiens regnum asserit^t esse suum, tamquam sibi et suis progenitoribus censuale, cum infinita multitudine Tartarorum ad metas Krakovie^u venit. Et depopulatis atque vastatis finibus illis compulit regem Krakovie^r metuentem^v auxilium 25 Ungarorum^w, Teutonicorum^x, ut abigerentur, ne ulterius diffunderentur, nunciis et litteris implorare. Novissime tamen angariati^y per prohibitionem obsistencium fluviorum interpositorum ac^z armatorum occurrencium ad propria redierunt⁶.

a) A. D. om. D 1, 2; A. D. — crematur (l. 12) A 2. b) Chr. Salezburge A 2. c) diffundit D. d) sancti A 2. e) salv. posse D 3. f) Chr. corpus D 1, 2. g) cog. pecc. D 3. h) Et om. D 2. — quom D 3; dum A 2. i) archiepisc. A 2. k) mag. om. A 2. l) Ruchmaro D 1, 3; Richmaro A 2. m) Sekhovieñ D 3; Secouieñ (pres. om.) et A 2. n) Chiemeñ D 3. A 2; Chimensē D 1; Chymense D 2; preposito ex A addendum. o) presulibus pres. A 2. p) Leop. D 3. q) Hoc — redierunt (l. 30) A 2. r) Cracovie h. l. D 3. A 2. s) ratione — fuerat om. A 2. t) asseruit A 2. u) kakrouie D 1; kracovie h. l. D 2, 3. v) metuente D 2. w) atque add. A 2. x) theutou. D 1; theutun. D 3. y) ang. om. A 2. z) et A 2.

1) Cf. supra p. 190 sq. 2) Boleslaus de Halitsch, princeps 40 Ruthenorum; secundum Cont. Ann. Polon., SS. XIX, p. 661, circa festum annunciationis b. Marie obiit. 3) Casimirus III. rex Poloniae. 4) Annae. 5) Potius Gedimini regis Lituaniae. 6) Cf. Cont. Ann. Polon. l. c., quae maximum exercitum Ruthenorum et Tartarorum contra Casimirum profectum esse dicit.

Hoc^a anno iterum^b rex Francie et Anglie in^c par-1340.
tibus Pikardorum^d conveniunt. Tornacum civitas a rege (Sept.).
Anglie obsidetur, sed instante hyeme cum treugis ab in- (Sept. 25).
vicem discesserunt¹. Imperator regem Anglie vicariatu
5 quarundam civitatum imperii in partibus inferioribus^{1341.}
spoliavit, quas sibi pridem in defensionis auxilium com- (Iun. 25).
mendavit, et ideo, quia rex eum, eo quod in subsidium^e
eius non venerat, ut promisit, civitatibus et principibus
detulerit. Nam iuxta Salomonem *occasionem querit qui* Prov. 18, 1.
10 *vult recedere*^f *ab amico*.

Hoc anno reges Castelle et Arrogonie^g contra Sar-1340.
racenos^h, scilicet regnum Granatorum, cum infinita mul-
titudine se parabant. In die sanctorum omniumⁱ, com- Nov. 1.
munione sacra de manu pape percepta eiusque bene- (Oct. 30).
15 dictione firmati, abeuntes res egerunt et prostratis in-
numeris viris et mulieribus, que cum viris ad prelium
venerant, cum gaudio redierunt². Rex Castelle vexillum^k
sue victorie, sub quo triumphavit, summo pontifici de-
stinavit, qui sollempni voce^l *Vexilla regis prodeunt*³ de-
20 cantavit. Fecit quoque sermonem de libro Iudicum,
ubi de victoria Barach et Debbore^m mortequeⁿ Sisare
agitur, dicens: *Sic pereant inimici tui, Domine; qui autem* Iud. 5, 31.
diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent. Mi-
lites Kalatravie de professione Cisterciensis ordinis ibi^o
25 gloriose et mirabiliter pugnaverunt et inestimabilem
multitudinem populi barbarici prostraverunt. Fertur,
quod inter Christianos et barbaros stagnum latum^p sive
quoddam brachium maris fuerit, quod Dominus ad Chri-
stianorum^q preces siccavit, ut possent in prelium con-
30 venire. Quidam magni principis Sarracenorum^h filius
cum pluribus captus⁴, dum fidem Christi blasphemaret,
occiditur⁵; de quo gloriabantur, quod in ortum Macho-
meti^r introductus melle, lacte, balsamo et deliciis in-

a) Hoc — commendavit (l. 6. 7) A 2. b) item D 1; om. D 2, A 2. c) ex
35 D 2. d) pyk. D 1, 2; Picardie A 2. e) auxilium ei non D 3. f) ab am. rec. D 3.
g) arrag. D 2, 3. h) Sarac. D 3 semper. i) omn. om. D 2. k) sue vict. vex. D 3.
l) ynum add. D 1. m) debbora D 1; delbore D 3. n) et morte D 2. — Syzare D 2.
o) sibi D 1, 3. p) latum om. D 3. q) pr. Christ. D 3. r) Machometi corr. Mach-
meti D 3; Machmeti D 2.

40 1) Cf. supra p. 190, n. 1—5. 2) Cf. ibid. n. 7. 8. 3) Venantii
Fortunati Carm. II, 6, Auct. ant. IV, p. 34. — Idem dicunt V. Bene-
dicti XII, prima et quarta, Baluze l. c. col. 204. et 228; 'Crónica del
rey don Alonso XI.' c. 257. De tempore legationis cf. Rainald. l. l.
a. 1341, § 1. 2; Schirrmacher, 'Gesch. Spaniens' V, p. 216, n. 2. 4) Abo-
45 hamar filius Abul Hassan regis Mauretaniae. 5) Error.

1340. estimabilibus perfruatur; et sic pater et mater consolabantur, et alii ad prelium sub spe harum deliciarum^a alacrius armabantur.

1341. Hoc^b etiam anno Fridericus Libertinus de Sūneck^c (Apr. 16). ab imperatore in civitate Monacensi comitis nomen accepit seque de Celeya^d nuncupavit¹. Qui locus olim Arcturi^e regis tempore dicitur in exercitiis militaribus claruisse, quem rex Rugorum Odovacer^f olim^g pergens in Italiam cum multis aliis civitatibus creditur destruxisse, cuius ruina et collapsio^h usque hodie demonstratur.* 10

1340. Hoc etiam anno patriarcha Berthrandusⁱ cum comitibus Goricie bellum gessit, habens secum Karolum marchionem et Iohannem fratrem eius, regis Bohemorum filios. Patriarcha animo bene fidens, qui prius in causa ecclesie contra Venetorum exercitum² et contra Ritzardum^k de Camino³ et contra Iohannem comitem Goricie⁴ res prospere gessit et eximie triumphavit, letanter et ad ista per omnia se habebat. Et dum protraheretur negocium in quorundam castrorum obsidione, et succursus comitibus^l non adesset, ad castrum Goricie properat. 20
Dec. 24. Ubi suburbio devastato in nocte natalis Domini^m patriarcha in castris, tam armis septusⁿ materialibus quam in sacris induviis, misse nocturnalis officium, subministrante sibi Gwiberto^o.⁵ abbate Mosacensi^p ordinis sancti^q Benedicti, vestito similiter armis utriusque generis, 25 celebravit.

Fuit hoc tempore in Karinthia quedam gyrovaga mulier nomine^r Katherina, que arte prestigiosa, virtute, ut fertur, quarundam radicum in latere stigmata, ma-

*) A2 addit: Eodem anno Henricus dux inferioris Ba- 30
varie, gener regis Boemie, moritur in die sancti Egidii, relinquens unicum filium Iohannem. (Cf. supra p. 217, l. 16. 17).

1340.
Sept. 1.

a) ad prelium iterum add. D 3. b) Hoc anno (etiam om.) — demonstratur (l. 10) A 2. c) sunek D 1; Swenek D 2; Sſvnekh D 3; Swenegk A 2; Joh. Sūnek 35
scripsisse videtur. d) sic A 2; geleya D 1; Cyleya D 2; Galeia D 3. e) Arturi D 1; Arturi D 3; Arthuri A 2. f) Odoacer A 2. g) olim om. A 2. h) collapsus A 2. i) Berchr. h. l. et infra D 2; Betrardus D 3. k) rytzhard. D 1. l) com. om. D 1; comitum D 2. m) cum add. D 2. 3. n) sepius D. o) Swib. D 2. p) sic A; mosnascensi D 1. 3; mosnacensi D 2. q) beati D 1. r) nom. om. D 3. 40

1) Cf. supra p. 188, n. 11. 12; p. 189, n. *. 2) In Istria, a. 1335. post Martium; cf. Hist. Cortus. V, c. 9, l. c. col. 865; epistolam Bertrandi supra p. 144. allatam p. 770. Iul. 4. lites compromisso terminatae sunt. 3) A. 1335. ante Sept.; Hist. Cortus. et epistola Bertrandi l. c. 4) Fortasse hoc bellum in V. Bertrandi c. I, 7, l. c. p. 775, 45
dicitur. 5) Cf. supra p. 188.

nibus^a et pedibus demonstravit, nobiles in castris^b feminas et simplices in civitatibus decipiens^c et in villis, ut a pluribus sanguis ex artubus eius ubertim effluere videretur. Sed cum in patrocinio fraudis et doli deprehenderetur, quia in latebris vacabat deliciis, dicens sibi celitus missum cibum, personasque religiosas semper vitavit, quia *qui male agit, odit lucem*, postremo aufugit *Ioh. 3, 20.* nec in his districtibus imago postea apparuit illius bestie Antichristi^d.

10 Anno^e Domini MCCCXLI. Iohannes Bohemie regis ^{1341.} filius de comitatu expellitur Tyrolensi, nobilibus terre ^{(Nov. 2).} pertractantibus hoc cum imperatore, cuius consiliarii hoc^f ad^g provinciam venientes cum uxore sua, filia Heinrichi ducis Karinthie, et^h cum secretariis quibusdam clam ^{1341.} mittentibus etⁱ scribentibus litteras preluserunt¹. Ex quibus tamen aliquos inturravit^k, aliquos rerum direptione et municionum dissipatione acriter castigavit². Ipse vero vasis suis argenteis ac aliis localibus pro expensarum viatico obligatis ad patriarcham Berthrandum ^{1341.} in Forum-Iulii commigravit, a quo honorifice suscipitur et tractatur³. Papa autem Benedictus ipsi patriarche remissionem fecit, ut discerneret factum partibus con- ^{(Nov. 29).} vocatis et per diffinitivam sententiam terminaret, quia casus dissolutionem matrimonii tangere videbatur⁴. Cui ^{1341.} mandato Margareta¹ coniunx Iohannis parere recusavit; quapropter processus contra eam et terram papales per patriarche nuncios publicantur.

Hoc anno filia regis Bohemie⁵ Casmaro⁶ Lothonis filio regis Krakovie^m desponsata, ut eam duceret, cum ^{1341.} venisset, moritur; et mox ad hortatum regis⁷ filiam ^{(Iul. 11).} lantgraviiⁿ Hassie^{o. 8} duxit, et^p in civitate Posna ipsa per ^{(Oct.).}

a) in ped. et man. D 3; corrige in lat., man. et ped. stigm. O. H.-E. b) castro D 2. c) et in villis decip. D 2. d) sequuntur in D quaedam, quae Böhmér recepit, ego non a Iohanne scripta esse reor. e) A. D. — terre tractantibus (sic; l. 11. 12) A 2. f) huc D 2; huius corr. hoc D 3. g) per D 1. h) et om. D 2. i) ae D 2. k) incurr. D 1. l) Margaretha D 1. 2. m) Kracovie D 2. 3; r. Kr. filio D 2. n) lantgravii D 1. o) hazzie D 2. p) et om. D 2.

1) Cf. Riezler, 'Gesch. Bayerns' II, p. 471—474; Huber, 'Gesch. d. Vereinigung Tirols' p. 29—36. 2) Cf. V. Karoli IV. p. 261; Ioh. de prima perduellione a Karolo marchione a. 1340. Aug. suppressa cogitare videtur. 3) Cf. Huber l. c. p. 34, n. 1. 4) Riezler, 'Vat. Akten' p. 763, nr. 2116; Heinr. de Diessenh. c. 13, p. 36. 5) Margareta vidua Heinrichi II. ducis Bavariae inferioris, cuius mortem Ioh. iam supra p. 217. retulit. 6) III, a. 1341. paulo ante obitum. 7) Cf. 45 tabulas regis Poloniae datas a. 1341. Iul. 13, Boehmer l. c. p. 258, nr. 236 sq. 8) Adelheidem filiam Heinrichi II. landgravii.

1341. Glisnensem^a archiepiscopum¹ coronatur et nupcias celebravit. In qua sollempnitate expensarum, distributorum^b munerum, vestium, gemmarum, argenti et auri precium non poterat estimari².

1342. Hoc eciam anno reges Castelle et Arrogonie^{c.3} 5
accensi zelo fidei et devocionis coadunatis multis nobilium atque militum turmis de diversis mundi partibus contra Sarracenos exercitum grandem ducentes^{d.4}, quia
Num. 33, 55. regna illa quodammodo se contingunt et sunt *quasi clavi in oculis* eorum, necesse habent cotidie contra hostium 10
Christi incursus et discrimina propria vigilare et non solum fidei pietate, sed et^e armorum alacritate frequenter et vivaciter decertare. Ubi quoque rebus bene gestis redeunt atque ad imminencia prelia iterum se disponunt, iuxta quod Prosper⁵ dicit:

*Numquam bella bonis, numquam discrimina desunt,
Et cum quo certet, mens pia semper habet.* 15

De casu Iohannis filii regis Bohemie cum uxore sua et^f intronizacione Alberti in ducatum Karinthie et quibusdam aliis. 20
Capitulum^g XI.

1342. Anno^h Domini MCCCXLII. imperator Ludewicus que in cordis affectu congescit de dominio Tyrolensi cepit effectuⁱ operis ebullire. Nam Iohanne filio^k Bohemorum¹ regis* de partibus Athasis eliminato fama percrebuit^m, 25
quod causa fuerit inⁿ eo impotencia coeundi, ipsaque sua consors^o Margareta^p, cupiens esse mater, hoc sepius familiaribus** patefecit^q et^r heredem ardentem desideravit, quod per eius consorcium fieri^s penitus desperavit.

*) A2 addit: qui comitem Tyrolis et ducem Carinthie 30
se titulavit.

**) A2 addit: et cubiculariis.

a) Glisnensem D1. 3. b) distributorum vestium numerum D3. c) Arrag. D3. d) ducem D1; grande inducentes D2. e) et om. D1. 2. f) sic D2 et supra I, p. 180; et om. D1. 3. g) Cap. XI. om. D1. 3. h) A. D. om. D1. 2; A. D. — sup- 35
primendos (p. 224, l. 16. 17) A2. i) in eff. A2. k) Boh. regis filio D3. l) regis Boemie A2. m) percrebuit D1. n) in eo om. D. o) coniunx D2. p) filia ducis Henrici Carinthie add. A2. q) patefecerit D1. 2. r) quod D2. s) fieri om. D3.

1) Ianislaum, qui et Ianussius archiepisc. 2) Cf. Werunsky I, 40
p. 282 sq. 3) Hic non interfuit; cf. supra p. 219. 4) De castro
Algesiras obsesso inde ab a. 1342. Aug., capto a. 1344. Mart. 21. agitur.
5) Epigr. 96 (93), v. 1 sq.

Ferebatur* a pluribus, quod hoc olim per Beatricem 1342. Heinrici ducis Karinthie terciam uxorem latenter fuerit procuratum per artem maleficii, precavere volentem, ne ex hiis soboles nasceretur, et ipsa, que fructum non
5 habuit, dotalicii frustraretur^a.

Imperator^b audiens^c quod est gestum^d filium suum Ludewicum marchionem de Brandenburg^e, cuius uxor, filia regis Dacie¹, iam^f dudum decesserat², stimulat, ut consortem^g Iohannis ducat^h terramqueⁱ inclitam apprehenderet^k. Qui** dum reniteretur totis viribus et horreret, sermo patris prevaluit³. Et assumpto secum quodam sue partis episcopo intruso Frisingensi⁴, ut divorcium celebraret, iter capiunt^l ad montana. Et dum ad clivum

15 *) Pro Fereb. — frustraretur (l. 5) habet A2: Multis indiciis predictus comes demonstravit se esse virilem cohabitatione aliarum mulierum⁵; sed si quoad suam maleficiatus fuerit tantum, multi tam sensere.

20 **) Pro Qui — Quo (p. 224, l. 10) exhibet A2: quia hoc pro se et imperio expediat, edocebat. Quo totis viribus renitente et utrobique consanguinitatem pretendente, quia mater Henrici ducis Carinthie, scilicet regina Romanorum Elizabeth, amita, soror patris⁶, et Gutta regina Boemie, de qua processit Elizabeth mater huius Iohannis, matertera, soror matris⁷, extitit
25 huius Ludovici imperatoris; cuius sermo prevaluit, et veniens^m cum quodam intruso episcopo Frisingensi sue partis, ut divorcium celebraret et sic Margaretam filio suo sociaret; qui presul cum de clivo cuiusdam montis descenderet equo sedens, casum (Febr. 8).
30 faciens moritur. Et iudicii ecclesiastici ordine non servato quoad disiunctionem, nupcie celebrantur. Et (Febr. 10). imperatore.

35 a) frustar. D1. 2. b) igitur add. A2. c) audiens om. D3. d) gest. est D1; q. iam undique vulgabatur A2. e) Brandenburg D3; march. Brandeburgen. A2. f) iam om. A2. g) dimissam A2. h) uxorem add. A2. i) terrasque inclitas A2. k) possideat A2. l) capiunt D3. m) lege cum imperator veniret.

40 1) Margareta filia Christophori regis. 2) De tempore mortis eius vide Riezler, 'Gesch. Bayerns' II, p. 473, n. 1. 3) 1. Paral. 21, 4: sermo regis magis praevaluit. O. H.-E. 4) Ludovico de Chamerstein electo, quem Benedictus papa non probavit. 5) Postea cum Margareta de Troppau quinque liberos habuit. 6) Ludovici II. ducis, patris imperatoris. 7) Mechtildis; utraque filia Rudolphi I. regis erat.

1342. cuiusdam^a montis pervenissent¹, intrusus ille, dum de-
 (Febr. 8). scenderet equo sedens, casum faciens expiravit. Nichi-
 (Febr. 10). lominus ecclesiastici iuris formula postergata inter Lu-
 dewicum et Margaretam nupcie celebrantur. Que con-
 cepit; sed prevaricacio in primogenito² est multata, quia⁵
 natus celeriter est sublatus. Imperator castrum Tyrolis
 ingressus armis munivit, exultans animo altisonis vocibus
 cantica leticie cecinit, loci amenitate et possessione
 moncium tantoque munimine ad introitum et exitum
 (Mart.). Italie delectatus. Quo recedente filius manens de sin-
 gulis scrutabatur. Qui^b postea sequens patrem ait ter-
 ram se famosam sine fructu subintrasse^c, quia nobiles
 possessiones et^d castra ad^e principem spectancia possi-
 derent^{*.3}. Pater ait longam tunicam inferius^f pre-
 cidendam^{g.4} et pallium amplum aliqua subtracta lacinia¹⁵
 angustandum, innuens potentes atque predivites suppri-
 mendos. Unde^h mox quendam de pocioribus Volchma-
 rum^{i.5} nomine cum filiis suis cepit et rebus sublatis
 artissime custodie mancipavit, quibusdam, ut ferebatur,
 in eis iudiciis corrupte fidei deprehensis⁶. Alii metu²⁰
 entes, cum processus papales terram concuterent, dicere
 Gen. 42, 21. videbantur: *Merito hec patimur*. Monasteriis tamen sub
 hoc turbine vivere grave fuit.

Hoc tempore venerabilis pater Berthrandus^k patri-
 archa corpora beatorum¹ Elari^m, qui tercius post beatum²⁵
 Marcum Aquilegiensemⁿ ecclesiam gubernavit, et sui
 archidiaconi Taciani^o, cum quibus Felix, Letus⁷, Dyoni-
 sius^p passi leguntur a Berronio^q preside sub Numeriano
 principe⁸, apud Aquilegiam devocione celebri transtulit

*) A2 addit: Nec superesse tantum, quo cum consorte³⁰
 vite caperet sustentamentum.

a) montis cui. D 2. b) et seq. A 2. c) intrasse D 1. d) atque D 1. 2.
 e) c. proventibus ad pr. spectantibus A 2. f) in seruis D 1. g) sic D 1. A 2; precind.
 D 2; precind. D 3. h) Unde — quievissse (p. 225, l. 5) om. A 2. i) volckm. D 1.
 k) Berchr. D 1. 2; Bertr. D 3. l) sanctorum D 3. m) cleri D 1. 2; Cleti D 3. 35
 n) aquilegen D 1. o) Ticiani D 2. p) Dionis. D 3. q) ab heronio D 1; Bronio D 3.

1) *Faues Iaufen dictas transiens.* 2) *Hermann?* 3) *Cf. privilegia, quae Ludovicus marchio Tyrolensibus concessit imperatorque eis confirmavit, Boehmer l. l., 'Ludwig' nr. 2212—14. 2221 sq. 3466—70; Huber, 'Vereinig. Tirols' p. 155 sq., nr. 83 sq.* 4) *Cf. 1. Par. 19, 4: 40*
praecidit tunicas. 5) *De Burgstall.* 6) *Cf. Ladurner, 'Volkmar v. B., Archiv f. Gesch. u. Alterth. Tirols' II, p. 134—180.* 7) *Largus.*
 8) *Ex Actis Hilarii, Tatiani, Felicis, Largi, Dionysii, Acta SS. 16. Mart. II, p. 413—415. De translatione ibi nihil legitur.*

et ad locum eminenciozem ecclesie venerabiliter elevavit. 1342.
Corpora incorrupta totam basilicam atque omnes qui
aderant mira suavitatis fraglantia^a resperserunt. Esti-
mati sunt autem mille et triginta annos vel circiter
5 quievisse.

Porro* Iohannes rex Bohemie Albertum ducem (Febr.).
affatur, querulans filii sui causam; et dum in conclavi,
hic pene cecus, alter membrorum non compos, sermocini-
um facerent^b super isto^c, finito colloquio rex, ut exiret,
10 parietem palpitavit, non valens hostium reperire, dux
regem de hostio informans cecucienti non valuit sub-
venire, quousque^d utriusque^e iocundo ridiculo pre foribus
residentes hostium aperirent¹. Deinde ad papam², ad
regem Francie³, ad principes, nobiles et amicos deferens
15 negocium suum consilium et auxilium deprecatur.

Hoc anno, tempore incipientis Aprilis, glaciebus (Apr. in.)
undique dissolutis, graminibus de terre poris^f erumpen-
tibus, inopinatum frigus aquarum constrictione, ventorum
atque nivium densitate, hyems altera irruit, ita ut multos
20 percuteret vis alboris⁴; et dum glacies solveretur et
nivium congeries solaribus ignibus scinderetur, quasi
omnium fluminum magnorum totius Europe et parvu-

*) Pro Porro — deprecatur (l. 15) habet A2: Interea
Iohannes rex ad papam, ad regem Francie, ad prin-
cipes et amicos rem cecuciens defert, consilium
25 postulat et iuvamen. Ab omnibus fede huius noxe
piaculum et rei illicite facinus imponitur Ludovico
et ab universis detestabile iudicatur⁵. Et exurgunt
contra eum indignaciones pene omnium; ut in eum
iuste ulcionis sententia extendatur, generaliter ex-
optatur, principes communiter se subtrahebant ab
30 eo nec tam fervidos sicut ante se illi exhibebant.

a) fragrantia D 1; fragrantia D 2. b) faceret D 2. c) quo D 2. d) quo-
adusque D 1. e) utrisque D 3. f) oris D 1.

35 1) Cf. Werunsky I, p. 296 sq. 2) Clementem VI; Iun. 26. Io-
hannes rex Avinione absolutionem recepit; Riezler, 'Vat. Akten' p. 766,
nr. 2125. 3) Oct. 4. Iohannes rex Parisius tabulas dedit, Boehmer l. l.
nr. 308. Fortasse iam Maii 14. ibi fuit; Boehmer, Addit. III, p. 408.
4) Cf. Heinr. de Diessenh. c. 13, p. 36; Cont. Novimont. p. 672 (a. 1341).
40 5) Cf. infra p. 228, n. 7.

1342. lorum incurrencium^a inundacio¹ villas, homines, arbores^b, agros, prata radicitus evulsit atque ad inferiores alveos deportavit, quasi rediviva castigatione peccatorum hominum post primum humano^c generi apertis celi catharactis² secundus exilierit cathaclismus, et iuxta Luca-⁵ num³

Deuchalioneos fudisset Aquarius imbres.

Danubius^d, Renus et Mogus^e, qui Orientales Francos permeat, turres, muros fortissimos, pontes, domos et menia et civitatum propugnacula abstulerunt. 10

(Apr. 25).

Hoc anno, Maii tempore Benedictus papa moritur, 10
Maii (7). et Clemens sextus eligitur. Qui predecessoris sui duriciam liberali munificencia piavit⁴ gracias multas faciens advenientibus et, sicut fertur, impetrantes quoslibet admisit et misericorditer exaudivit, cardinales plures creavit et ex^f eis in Hispaniam, Tusciam⁵ et Lombardiam legatos aliquos destinavit. 15

Albertus dux audiens, quod Ludewicus* imperatoris filius se ducem Karinthie, comitem Tyrolensem et Goricie tytularet⁵, cogitavit quod dicit Oracius⁶: 20

*) Pro Ludewicus — elevari (p. 227, l. 7) A2 habet: imperatoris filius Ludovicus, marchio Brandenburgensis, iam comes Tyrolis ratione uxoris alterius surrepte effectus, eciam se ducem Carinthie nominaret, provide, ut futuris conatibus occurreret adversa molientibus, 25
contractavit vel^h, ut se vel fratris filiorum unum in sede ducatus Carinthie collocatum iuxta terre consuetudinem sublimaret, ut per hoc in principatu firmaretur et spes presumpta pro apprehendendo dominio frustraretur. Ordinatis autem atque dis- 30
positis cunctis necessariis ad imperatoris noticiam

a) vi currencium forte emendandum. O. H.-E. b) agros arb. D3. c) humanae D1; humani generis D2. d) Danubium, Renum D1. 3. e) Mogum D3. f) de D2. g) tusehiam D1. h) vel delendum aut ut vel scribendum. O. H.-E.

1) Cf. Ann. Windberg., SS. XVII, p. 566; Cont. Novimont. l. c. 35 a. 1342; Michael Herbipol., Boehmer, Fontes I, p. 469; Ann. Francofurt., ibid. IV, p. 394; Heinr. Surdus, ibid. p. 523; Gesta Trevir. l. c. p. 256; Cron. S. Petri Erford. p. 375. 388. quaeque ibi adnotata sunt; Cron. Aulæ-regiae pars II, l. III, c. 4, p. 568 sq.; Vita Clementis VI. prima, Baluze I, col. 244, et sexta, ibid. col. 317. 2) Gen. 7, 11: cataractae 40
coeli apertae sunt. 3) Phars. I, v. 653. 4) Cf. Math. Neuenburg. c. 75; Heinr. de Diessenh. c. 14, p. 37; Matthaeum Villani III, c. 43. 5) Cf. Werunsky I, p. 295, n. 5. 6) Epist. I, 18, v. 84.

Tunc^a tua res agitur, paries cum proximus^b ardet; 1342.
ne Karinthiam invaderet, occurrere satagebat. Unde dispositis necessariis se vel^c unum^d de fratrue libus sublimare statuit in solium ducatus Karinthie^e iuxta consuetudinem ante dictam. Et cum ad punctum fiendi negocium pervenisset, se ipsum ad thronum huius glorie (*Ital.*) precipit elevari, Chunrado^f Gurcensi presule benedictiones ad hoc spectantes sollempnizante sacre misse tempore super ipsum. Questio^g autem non parva inter
10 milites est exorta, cur fratrue libus non indulserit hunc honorem. Quidam senserunt, quod proprium filium per hoc eque in ducatu hoc^h voluerit heredare; alii vero diffinierunt, quod nobiles terre hoc egerintⁱ, ne constringerentur duplici iuramento: si forte principes dissentirent,
15 in conservacione fidei alteri parti obnoxii haberentur^k, si iuvenes^l penderent has habenas^l, ab eis difficilius agerentur², iuxta Ovidium³, qui^m dicit:

*Arborⁿ, que latam prebet spatiancibus umbram,
Quo primum^o posita est tempore^p, virga fuit.
Tunc^q poterat manibus summa tellure revelli,
Nunc stat in^r immensum viribus aucta^s suis.*

Hoc anno Veronenses Lucam Florentinis pro infinita 1341.
pecunia vendiderunt⁴, quam mox Pisani, fulti adiutorio (*Aug.*) Teutonicorum^t, obsidentes⁵ fame vehementissima con-
25 strinxerunt. Cui dum Florentini cum^u innumerabili exer-

detulit ipsum factum et venit in Carinthiam ibique presentibus terre ipsius, Austrie, Styrie, Suevie comitibus, nobilibus atque suis fratrue libus se ipsum in sedem precipit elevari et sibi gloriam atque
30 potenciam proclamari. *Expliciunt quae A 2 ex Libro cert. hist. assumpsit.*

a) Nam *Hor.*; Non D 3. b) proximis D 3. c) et D 2. d) de fr. unum D 3. e) sic D 2; karinthiam D 1; Corinthiam D 3; cf. p. 226, l. 24. f) Conradi . . presule (*ex -li corr.*) D 1; Chunradi presulis Gurcensis D 3. g) autem qu. D 1. h) hoc duc. D 1; hoc om. D 3. i) egerunt D 3. k) intellege fore ut hab. l) uiuens D. m) qui dicit om. D 1. 2. n) Quae pr. latas arbor sp. umbras *Or.* o) pos. est pr. *Or.* p) virga temp. D 3. q) Tum *Or.* r) in om. D 3. s) acta D 3. t) Theutan. D 3. u) cum om. D 2.

1) *Fort. Ioh. de Horatii Epist. II, 2, v. 15: metuens pendentis*
40 *habenae cogitavit, ubi vero vis verborum longe alia est.* 2) Cf. *Puntschart l. c. p. 106 sq.* 3) *Remedia amoris v. 85 — 88.* 4) A. 1341. *Aug. 4. Albertus et Mastinus de Scala domini Veronenses Lucam Florentinis CCL milibus florenorum vendiderunt, cf. tabulas Florentiae in*
45 *archivo rei publicae, Capitoli XIII, 20. XXV, 83, exstantes, 'I capitoli del comune di Fir.' II, p. 285.* 5) *Obsidio Aug. 22. coepit.*

1341. citu succurrere vellent, territi¹ confusibiliter aufugerunt

1342. et Pisanis urbem, pecunia^a sua perdita, reliquerunt².
(Oct. 2).

Hoc tempore in partibus Lombardorum³ deficientibus stipendiis quedam conglomeratio surrexit militancium de partibus Germanorum, que estimata est circiter^b ad quatuor vel amplius milia armatorum, et est vocata 'societas coronata'⁴. Campos tenebant, spolia circumquaque exercebant, timorem suum undique diffundebant. Principem statuerunt, quem ducem coronate societatis unanimiter vocaverunt, eique obediens in omnibus extiterunt⁵. 10

(Iul. 16). Hoc tempore moritur Karolus rex Ungarorum, cuius exequias papa cum cardinalibus Avinione^c, dux^d Albertus cum militibus suis in Karinthia sollempniter peregerunt. Filius suus Ludewicus mox patre subterrato (Iul. 21). in Alba-regali a Strigoniensi episcopo^e coronatur. 15

Imperatoris fama odorifera pro re gesta in Iohanne filio regis Bohemie cepit in naribus principum fetere⁷, qui dixerunt eum ab imperio ob enormes excessus exfuscatum^e, et regnum filio fratris⁸ feruntur obtulisse; qui patrum nolens^f exacerbare^g nec calumpniari dicitur rennuisse. Mox tamen^h Ludewicus Albertum de Hohenbergⁱ, suum cancellarium, nobilem virum de Randeck^{k,9}, prepositum Babenbergensem¹ — qui pridem¹⁰ missus ad Ps. 17, 44. Benedictum verbo^m Psalmiste: *Eripies me de contradictionibus populi, constitues me in caput gentium, feceratⁿ 25* pro Ludewico, affectuosissime papam monens^o — provinciale Cruciferorum^p de Nellenberg^{q,11} et magistrum

a) perd. pec. sua D 3. b) circ. om. D 2. c) Avione D 1. 2. d) Alb. dux D 3. e) exfestucatum legendum? f) uolens D. g) exacerbari D 1. 2. h) cum D 1; tum D 2; quom D 3. i) Hohenbergk D 3. k) Randeck D 2; Randeckh D 3. l) brandenburg. D 1; babenburg. D 3. m) verbo — gentium post papam monens ponenda esse videntur. O. H.-E. n) fuerat D 2. o) mouens D 3; ante hoc verbum aliud turbata serie verborum omisum esse censeo. O. H.-E. p) cruciferum D 1. 2. q) Nellenberkh D 3.

1) Prope Lucam. Omnia a. 1341. facta sunt. 2) A. 1342. 35
Iul. 6. post varia proelia Lucani pactis se Pisanis submiserunt. 3) Pisis, propter pacem, quam civitas haec cum Florentinis iniit; 'Cron. di Pisa', Muratori, SS. XV, col. 1012; Andrea Dei, 'Cron. Sanese', ibid. col. 105 sq. 4) Sermo est de societate Weneri ducis de Urslingen; non legimus eam coronatam dictam esse, immo 'magnam'. 5) Cf. Ioh. Villani XII, 40 c. 9; Ioh. de Bazano et Bonifat. de Morano, 'Cronache Modenesi' I, p. 237—240. 6) Stephano Csanády de Telegd. 7) Cf. Exod. 5, 21. et alios auctores simile referentes, quos enumerant Müller II, p. 163. et Werunsky I, p. 295. 8) Rudolfo palatino; cf. Cont. Martini Oppav., Eccard I, col. 1458: dicuntur . . Rudolpho filio fratris sui (Rudolfi I.) 45 regnum et imperium obtulisse. 9) Markwardum. 10) A. 1335. Aug.; Müller II, p. 274. 11) Wolframum.

Ulricum^a de Augusta ad curiam destinavit^{b. 1.} In quo 1342.
rum fulcitacionem rex Francorum suum cancellarium
et Ulricum^a de Subaudia direxit, mandans eis pape et
cardinalibus pro negocio insistere diligenter. Qui circa
5 finem mensis Novembris² sunt ingressi et convenientes *Nov. ex.*
pariter quantum poterant rem tractabant.

Hoc anno rex Castelle accepta a papa subvencione (*Maio*).
LXXV galeas Granatorum^c submersit, *Dei presenciam* *2. Mach. 15, 27.*
magnifice delectatus^{3.} Rex Francorum et^d Anglorum con-
10 veniunt sicut prius, et papa misit duos cardinales^{4.}, qui (*Maio* 31).
nil egerunt, nisi quod treugas^e statuerunt⁵ et, sicut 1343.
fertur, omnem materiam litis arbitrandam de consensu
parcium summo pontifici et cardinalibus detulerunt.

Hoc tempore quidam monachus Victoriensis vidit 1342.
15 in sompnis, quod flexis poplitibus^f confessionem faceret
suarum culparum virgini gloriose. Que^g peracta con-
fessione manum posuit super caput eius et absolucionem
dixit, iniungens psalnum: *Benedicam Dominum*^h *in omni* *Ps. 33, 2.*
tempore pro satisfactione dicendum, evigilansque hunc
20 psalnum crebrius in reliquum decantavit.

Hoc anno, tempore Augusti pestifer ventus oram *Aug.*
Aquillegensisⁱ portus afflavit de spumis maris Adriatici
procellosis, qui in districtus illius complexu plurimos in
mortem stravit, plurimos in infirmitatibus diucius colli-
25 gavit.

Dux eciam Albertus gravissime infirmatus, oracio-
nibus religiosorum communibus Deus distulit mortem
eius, quamvis longe esset positus a spe vite^{6.}, pro eo,
ut creditur, quia terras^k suas a contagio^l excommunica-
30 tionis sagaciter conservavit, qua^m propter imperatoris
excessus alie regiones tenebantur miserabiliter implicate.
Sed de Dei gracia in suarum terrarum gaudium con-

a) Udalricum D 3. b) misit D 3. c) grauat. D 3. d) *supple* rex.
e) streuges D 1. f) publicibus D 1. 3. g) qua D 1. h) domino D 3. i) Aquil-
35 legensis D 2. k) suas terras D 3. l) contagione D 1. m) quo D 3 *forte recte*.

1) Cf. *Heinr. de Diessenh. c. 14, p. 38; Math. Neuenburg. c. 75; Ioh. Vitoduran. p. 171.* 2) *Heinr. de Diessenh. l. c.*: cum nuntii regis Francorum ingressi sunt Avinionum m. Decembris . . et recesserunt in vigilia nativitatis Domini . . sine expeditione. 3) *De pugna navali, qua Aegidius Boccanegra cum navibus Ianuensibus, Castilianis, Lusitanicis Maurois a. 1342. prope Algesiras vicit, Ioh. tractat.* 4) *Petrum de Pratis Praenestinum et Hannibaldum de Ceccano Tusculanum episcopos.* 5) *Indutiae trium annorum a. 1343. Ian. 19. apud Malestroit initae sunt.* 6) Cf. *Eccli. 24, 25: spes vitae.*

1342. valescens, prospiciens futura, ad iuvenum ducum regimen et instructionem comites de Schawenberg^a et de Phannberg^b aliosque viros providos deputavit, ut biberent in puericia, quod postea ructuarent^c, et iuxta Oracium¹:

Intendant^d animum studiis et rebus honestis.

5

Nam^e puer^f est, etas,

ut dicit Ovidius²,

mollis et apta capi.

De statu Ludewici iterum et finalis^g conclusio de diversis. Capitulum XII.^h et ultimum.

1343.

(Ian.).

Anno Domini MCCCXLIII. nuncii Ludewici imperatoris a curia inefficaciter revertuntur, negotium retrocessum in regem Francie contorquentes³, qui dudum⁴ promiserat, quod eum sedis gracie reformaret. Obstitit⁵ eciam regis Bohemorum instans querela, suum ac filii dedecus ulcisci per iusticiam postulantis^{i.5}. Fertur

(Apr. 12).

nichilominus summus^k pontifex terminum statuisset, ut errorem recognosceret, terram Tyrolensem redderet^l, imperium resignaret; et hac via et non alia se^m gratiam²⁰ inventurum. Qui respondit divine providencie ad omnem eventum se potius submissurum. Papa cancellarium suum Albertum de Hohenberg solum inter eos, qui missi fuerant, a Ludewico discedere persuasit, spondens sibi melius a sedis gracia providendum⁶. Pontifex denuo²⁵

(Apr. 10).

contra terram Tyrolensem novos processus condidit et patriarche publicandos demandavit⁷. Similiter contra Ludewicum, si ceptis non desisteret et monitis salutaribus non intenderet, perⁿ provincias locorum et ecclesiarum principalium undique statuit procedendum. Quod³⁰

a) sic D 2; schönberg D 1; Schönberkh D 3. b) phannberg D 1 h. l.; cf. supra p. 193, n. v. c) sic D 2. 3; eructuar. D 1. d) Incendunt D 1; Intendes Hor. e) Sed Ov. f) pueri D 2. g) finali conclusione D 3. h) undecimum D 3; XII. capitulum (et ult. om.) D 1. i) postulantes (s post add.) D 3. k) summum pontificem D 3. l) et add. D 3. m) grām se D 3. n) per om. D 3.

35

1) Epist. I, 2, v. 36. 2) Ars am. I, v. 10. 3) Cf. supra p. 229, n. 2. et Ioh. Vitoduran. p. 171. 4) A. 1337. 5) Qui tempore, quo legati imperatoris Parisius venerunt, ibi fuisse videtur; cf. Ioh. Vitoduran. p. 171. et Müller II, p. 169, n. 4. 6) Idem tradit Heinr. de Diessenh. l. c. 7) Apr. 10; in regestis Clementis VI. epistolae⁴⁰ inscriptum est: patriarchae Aquileiensi eiusque suffraganeis, Raynald., Ann. eccl. 1343, c. 42; cf. Lang l. c. I, 1, p. 240, nr. 289^a.

Albertus dux in suis fieri districtibus nullatenus^a; 1343.
 dicitur^b quoque^c Ludewicus^d inniti^e cuidam^f dyalogo¹,
 quem Wilhelmus Okkam^g ordinis Minorum, Anglice
 5 nationis, de diversis materiis et sentenciis sub forma
 discipuli querentis et magistri edidit respondentis. Quem
 divisit in tres partes²: Prima tractat de hereticis, se-
 cunda de dogmatibus Iohannis pape XXII, tertia de
 gestis circa fidem altercancium orthodoxam. Qui eciam
 regulis artis loice^h subtilissimaⁱ multorum ingenia occu-
 10 pavit.

Hoc anno moritur Rupertus rex Sicilie tempore Ian. (19).
 Ianuarii, duas relinquens filias³; quarum una⁴ nupsit
 Andree Ungarorum quondam Karoli regis filio⁵, quem
 post^k se regnaturum designavit, altera⁶ eque viro tra-
 15 dita nobili et potenti fuit⁷, qui regnum ratione coniugii
 similiter usurpavit. Mater autem Andree⁸ transfretavit
 actura, ut filio suo coronam apud regnicolas et apud
 summum pontificem¹ obtineret⁹. Moritur et^m hoc tem-
 pore Petrus¹⁰ rex Sicilie, cui succedit filius suus senior¹¹,
 20 natus ex filia Ottonis ducis Karinthie¹². Huic regno
 propter inhabitantes principes, sicut ab antiquo ex Fri-
 derici et Menfridi temporibus, postquamⁿ Arrogonii idem
 regnum post Karolum Provinciale obtinuerunt, aversum
 sedes apostolica vultum gerit; ambo tamen principes,
 25 unus in Sicilia, alter in Apulia et Kalabria, tytulo
 regnorum Sicilie et Ierusalem^o perfunguntur.

Ludewicus Ungarorum rex cum Karolo marchione, 1343.
 socero suo, solacium militaris exercicii in Bohemiam con- (Febr. 25).
 dixit^p, in Teutonicorum^q et Bohemorum milicia delec-
 30 tatus. Cui facto Fridericum ducem Austrie iuvenem
 contigit interesse, Alberto patruo parumper graviter^r

a) voluit add. D 1; permisit vel simile verbum addendum videtur. [Plura omissa
 esse censeo. O. H.-E.]. b) admisisse add. D 2. c) quem D 2. d) Iudicium D 1.
 e) emendavi O. H.-E.; inici D. f) quodam D 2. g) Occam D 3. h) loyce D 1;
 35 logice D 3. i) subtilissimis aut subtilissime corrigendum esse censeo. O. H.-E.
 k) post om. D 3. l) pont. om. D 2. m) fort. eciam legendum. n) post D 3.
 o) iherlm D 1; iherusalem D 3. p) conduxit D 2. q) teuthon. D 1; theuthun. D 3.
 r) gravate D 2.

1) Cf. Riezler, 'Die literar. Widersacher d. Päpste' p. 257—271.
 40 2) Haec e praefatione Dialogi. 3) Neptes, filias Caroli ducis Cala-
 briae, filii Roberti, qui iam a. 1328. obiit. 4) Iohanna. 5) Minori.
 6) Maria. 7) A. 1343. Apr. 28. Carolo duci Dyrrhachii nupsit;
 Summonte, 'Hist. di Napoli' II, p. 414. 8) Elisabeth vidua Caroli I.
 Roberti regis Ungariae. 9) Quae Iul. 25. Neapolim pervenit. 10) II.
 45 11) Ludovicus. 12) Elisabeth.

1343. hoc ferente. Sed cum videret iuvenis animum ad opus virtutis et gloriam incitari, omnia impendia cum affluentia designavit. Et dum cunctos in omni illo apparatu dux precelleret, ut sibi singulare decus liberalis magnificentie acclamaretur, Albertus quod gestum fuerat colaudavit, iuxta versiculos Ovidii¹, qui dicit:

Excitat auditor studium, laudataque virtus

Crescit, et immensum gloria pondus^a habet.

Hoc tempore familia Herquini² visa est in marchia Carniole pugnare per aera armis igneis intempeste noctis tempore. Et dum rei^b experientia quereretur, inventum est veteres mulieres plagatas et graviter vulneratas^c. Quidam sacerdos audiens et videns perterritus vix ad vires corporis respiravit.

Apr. 12.

Hoc anno in vigilia sancti^d pasce in territorio Spirensi^e solitarius quidam^f Ludewicus nomine in nemore a Iudeis est morte horribili interemptus³. Nam ligatum super scalas capite demisso, membra conscindentes, per venas sanguinem extrahentes, caput terebro^g perforantes, mortuum relinquentes miseri^h abierunt. Qui repertus et ad ecclesiam delatus maximis cepit miraculis choruscare. Iudei nephandissimi capti et exusti subito facinus sunt professi.

Hoc tempore civitates Lombardie agente Gwilhelmoⁱ legato, Sanctorum quatuor Coronatorum presbitero cardinalale⁴, ad sacramenta plene concordie convenerunt⁵ et, ut illam societatem coronatam dissolverent, condixerunt. Primores etenim urbium in singulis vadis fluminum inmeabilium, ne transirent vel evaderent, insidias posuerunt. Qui dum inopia victualium premerentur, se ad exitum

a) calcar Ov. b) rex D 3. c) quaedam omissa esse videntur. O. H.-E. d) sancte D 1; sancti om. D 3. e) spyr. D 1. f) quodam D 3. g) cerebro D 1. 3. h) misi D 2, 3. i) wilh. D 1; Gvilh. D 3.

1) *Ex Ponto* IV, 2, v. 35 sq. 2) *Vox Gallica*, saepius Hellequinus; cf. Grimm, 'D. Mythol.' II, ed. 3, p. 893; F. Panzer, 'D. Helden-sage im Breisgau' p. 57. 3) *Ioh. Vitoduran.* p. 182. hoc in festo paschatis apud Wormaciam factum esse tradit. 4) Cf. *Vita Clementis VII. prima*, Baluze I, col. 245; eum tractatibus cum Wernero duce conclusis interfuisse alibi non legitur. 5) *Secundum Chron. Estense*, Muratori, SS. XV, col. 407 sqq., Obizo marchio Estensis Ferrariae post foedus cum aliis principibus Lombardiae ictum Wernerum ducem pactis, ut secederet, commovit. Quae sequuntur ex parte ad tempora anteriora referenda sunt; cf. *Hist. Cortus. VIII*, c. 10, l. c. col. 909; *Ioh. Vitoduran.* p. 174 sq.

paraverunt et circa montem Pardonis eis obsistentem 1343.
rustice plebis infinitam multitudinem prostraverunt, sic-
que clausuras oppositas evaserunt; quidam vero assueti
in partibus illis hinc inde se^a in civitatibus receperunt.

5 Hoc tempore puella quedam Iudaice gentis circiter
duodennis in Stiria manens vidit in sompnis se cum
Christianis in quadam ecclesia accedere ad altare, ut
assumeret corpus Christi. Quod dum sacerdos manum^b
retrahens^c denegaret, dicens eam non habere signaculum
10 fidei Christiane, expergefata nutricem, que in domo
patris eius lactavit pueros, consulit^d Christianam. Que
eam in^e Karinthiam clam abduxit, ubi in oppido quod
Frisacum^f dicitur cathezizatur^g et magno cordis desi-
derio baptizatur, Christianis votivas solventibus Deo
15 laudes. *cf. Ps. 20, 3.*

Hoc eciam anno, tempore Iunii principibus elec- 1343?
toribus de rege tractantibus, dum simul prope Con-
fluenciam in pomerio Rensensi consisterent, Ludewicus
adveniens inopinate¹ eorum propositum faceta modestia
20 interrupt, spondens se sancte^h matris ecclesie gratiam
omni conamine quesitum eorumque se nutibus atque
consiliis submissurum. Et rediens ad partes Noricas 1342.
cum Ratisponensibus litis materiam adorditur, que licet
graviter a primordiis texeretur, Deo tamen volente ad
25 tempus biennii est treugata². *(Nov. 24).*

Ludewicus Ungarorum rex precipitis animi cum 1343.
inmenso exercitu vadens ad partes Transilvinasⁱ, amissis
pluribus, rediit, fremens vindictam cotidie meditatur³.

In partibus superioribus Karinthe hoc tempore
30 quidam desperatus per fenestram ecclesie cuiusdam in
ymaginem dulcissime Marie virginis telum torsit. Filius
matris iniuriam non ferens presbitero cuidam^k raptō

a) in civ. se D 2. b) manu D 2. c) detrah. D 3. d) Christ. cons. D 1;
Christ. ante que in D 2. e) clam in Cor. D 3. f) Frys. D 2. g) sic D 1. 3;
35 chateziz. D 2. h) sancte om. D 1; beate D 3. i) transiluanas D 2. k) cre-
dam D 3.

1) Cf. ad haec Müller II, p. 172, n. 2; Riezler, 'Gesch. Bayerns' II,
p. 480, n. 2. Cum nihil eorum alibi referatur et hoc Ludovici iter ab
itinerario eius discrepet, resque contra Ratisponenses a. 1342. gestae
40 sint, nescimus an omnia ad declarationem a. 1338. factam referamus.
2) Haec ita non recta; Ratisponenses, qui Heinricho de Stein episcopo
imperatoris sequaci infesti fuerant, post quasdam inimicitias a. 1342.
gestas Nov. 24. in Ludovici gratiam recepti sunt. A. 1343. et Ioh.
Vitoduran, p. 198. haec attribuit. 3) Falsa; rex seditiones Transil-
45 vaniae et Walachiae sine bello compescuit.

1343. apparuit et indignacionem suam super genus humanum effusam¹ quasi iam ad perdicionis baratrum declaravit. Beata virgo, mater gracie, mater misericordie, precum suarum opposicione et prolis amplexacione, quam nichil negando^a honorat filius, instantissime iram^b filii miti- 5 gavit. Presbiter reversus^c ad se ipsum letanias et oraciones populo persuasit et indixit, et ipse quidem post percepcionem corporis Domini in ministerio altaris calicem sumens quasi tenerrimi agnelli sanguinem respicit excrescere, ita ut ex ore eiceret et horreret; qui usque 10 hodie in miraculum et fulcimentum Christiane fidei visus a pluribus conservatur.

Hoc tempore inter Bohemos et Australes in metis se contingentibus residentes, scilicet de Rosenberg^d et de Walse^e, grave disturbium est exortum, quod nullatenus 15 extinguendum sine terrarum periculo credebatur^f. Sed Albertus alloquens Karolum marchionem breviter negocium ad^g federa pacis traxit². Sed et alias inter suos crebrius exuberantes spumas licium rigore, persuasione et paciencia equi moderaminis consopivit iuxta Salo- 20

Prov. 3, 17. monem, qui dicit: Omnes semite illius pacifice.

Renus^h inundans hoc tempore pontes et edificia multa stravit³.

Imperator receptis ambassatoribusⁱ regis Francie⁴ de obtentu gracie sedis apostolice spem concepit, quam 25 sicut anchoram firmam tenet, et missis suis nunciis adhuc agentibus in curia^{k.5} relevacionem tedii prestolatur.

*Aug.
(Iul. 29).*

Hoc anno, tempore Augusti⁶ moritur venerabilis Heinricus archiepiscopus Salzpurgensis¹, et eligitur Ortolfus^m prepositus ecclesie, qui usque hodie in curia 30

a) hon. neg. D 1. 2. b) filii iram D 2. c) ad se ipsum rev. D 3. d) rosenberch D 1; röseuberkh D 3. e) Waltze D 3. f) sic D 1; uideb. D 2; redeb. D 3. g) de federe D 1. h) Renus — stravit post sequentia Imperator — prestolatur (l. 24—27) D 3. i) ambasiat. D 1. 2. k) curiam D 2. l) saltzburg. D 1. m) Ordolfus D 3.

1) Effundere indignationem pluries habet Ezech. O. H. - E. 35 Cf. Is. 42, 25. Thren. 2, 4. 3, 11. 2) Cf. Kal. Zwetl., SS. IX, p. 691. (a. 1346); Doblinger l. c. p. 277, qui haec a. 1345. attribuere vult, quamvis in Kal. Zwetl. temporum series corrupta sit. 3) Heinr. de Diessenh. c. 15, p. 39 (Iul. 25; Aug. 27); Ioh. Vitoduran. p. 183. 192. (c. Aug. 24). 4) Cf. Müller II, p. 174, n. 4. 5) Markwardo de 40 Randeck electo Babenbergensi, Eberhardo de Tumnau praeposito Augustano, Ulrico Augustano protonotario; haec legatio secundum Heinricum de Diessenh. c. 15, p. 45. a. 1344. post Apr. 23. a curia recessit. 6) Immo Iul. 29.

manens confirmacionis et aliorum beneficiorum gratiam 1343. sustinet et expectans^{a.1.}

Hoc anno^{b.} mense Octobris Elizabeth, relicta quon-^{oct.} dam Heinrici ducis Austrie, moritur² et in Campo-regis
5 sepelitur³; exequie eius Wienne ab Alberto duce pie et sollempniter celebrantur.

Mense Novembris adeo valida fulgura et tonitrua mu-^{Nov.} gierunt per Karinthiam, ita ut plura castra et castrorum turres atque menia incenderent, deicerent et vastarent.

10 Igitur Ludewicus adhuc sub fluctibus navigans procellosis⁴, bone tamen spei factus, quod ad portum sue tranquille stacionis sua figatur anchora, confidit animo inconcusso iuxta Oracium⁵, qui dicit:

Ego utrum^c

15 *Nave ferar magna aut^d parva, ferar unus et idem*
sum, in prosperis scilicet et adversis. Albertus eciam nostrarum dux terrarum, fratruele Friderico ad superiores partes expedito, informatore et cancellario sibi Ulrico^e Curiensi presule^f deputato suisque terris regulatis, ad
20 pacis comoda circumquaque^{g.}

Ego, futura relinquens posteris melius annotanda, finem faciam sermonis; et siquidem bene et ut hystorie com-^{2. Mach. 15,} petit, et ipse velim. Si^h autem minus digne, concedendum
est michi ad laudem sancte et individue trinitatis, cui
25 sit honor, laus et gloria et maiestas per infinita secula seculorum! Amen. ^{38. 39.}

a) sic D. b) tempore D 3. c) uirum uane ferar D 2. d) an Hor.
e) Udalr. D 3. f) episcopo D 1. g) desunt quaedam, Würdtwein et Boekmer sup-
pleverunt vigilavit, Pez rectius cursum servans convertitur; sed plura deesse putarim.
30 h) Sin Vulg.

1) Ortolfi de Weisseneck electione cassata a. 1343. Oct. 29. a Cle-
mente VI. de ipso provisum est, Lang l. c. I, 1, p. 246, nr. 295; Nov. 26.
vel 27. etiamtum Avinione fuit, ib. p. 247, nr. 295^a. 2) Cf. Cont.
Claustroneoburg. VII, SS. IX, p. 756; Seemüller, 'Mittel. d. Instit. f.
35 Österr. Geschichtsf.' XIV, p. 121 (Sept. 14). 3) Cf. Liebenau, 'Kl.
Königsfelden' p. 60, n. 6. 4) Cf. epistolam Benedicti XII. Ludo-
vico IV. a. 1337. Jul. 20. directam, Raynald. a. 1337, § 4: Navim tuam
guerrarum fluctibus, quae ut plurimum periculosos sortiuntur eventus,
provide non exponas. 5) Epist. II, 2, v. 199 sq.

LIBRI VI.

PARTES CODICIS WESSOBRUNNENSIS^a.

f. 142^v.

Hoc anno¹ iuvenula Iudea quatuordecim² habens annos Frisaci^b veniens baptizari devotissime subplicavit; que retulit se vidisse, quod in ecclesia quadam splendida⁵ extiterit, ubi sacerdos omnes corpore Dei communiverit, sibi que petenti corpus Domini denegatur, quia alterius legis esset. Que inflammata in fidem catholicam baptismi gratiam est adeptā.

Marchio Moravie anticipavit nuptias cum^c filia sua⁸ 10 et rege Ungarie.

1342.

Anno Domini M^oCCC^oXLII^o massa armatorum sex milium⁴ coadunata, dicta 'societas coronata', stipendiis in Ythalicis civitatibus minoratis se mutuo federe con-
strinxerunt, et precipue de partibus Germanie superioris 15 et inferioris, paucis aliene^d nacionis intermixtis, se numquam ab invicem deserturos; stipendia quarundam^e civitatum, que^f ipsum^g metuerant, recipiebant, singulis mensibus XVIII milia florenorum. Ducem inter se statuerunt, quem^h ducem societatis coronate vocaverunt; 20 capitanei et primates civitatum ipsam sibi certatim alligere pro adversariorum internicioneⁱ prece^k et precio studuerunt.

a) Cf. *supra* I, p. XI. b) *lege* Frisacum. c) filie sue cum rege *legendum*.
d) aleene c. e) quor. c. f) qui c. g) *sic c.*; *fort. Ioh. de Wernero duce, cuius* 25
nondum meminit, cogitavit. h) quem — voluit (p. 337, l. 1) a *Ioh. postea superius*
adscripta. i) internicie c. k) precio c.

1) *Rec. D p. 233. haec a. 1343. attribuit.* 2) *circiter duodennis D.*
3) *Margareta, a. 1338. Mart. 1. Ludovico regi sponsa, quae a. 1343. intrante ei nondum nupserat, quod ex testamento Roberti regis Neapolis* 30
(qui obiit a. 1343. Ian. 19) efficitur. Haec ad curiam Pragae a. 1343. Febr. 25. habitam (cf. rec. D, supra p. 231) spectare videntur.
4) *Alium numerum habent D p. 228. et Eccarāi Cont. Martini col. 1458.*

Lūdewicus Mogunciam capere voluit. 1343.
 icicie^a pariter habuerunt. Regis Anglie et Francie causa
 in summum pontificem et collegium cardinalium compro- (Ian. 19).
 missa interim per triennium est treugata¹.

5 Processus gravissimi iterum contra Lūdewicum mar- (Apr. 10).
 chionem, Lūdewici filium, et Margaretham [patr]iarche^b
 Berthrando diriguntur per diversas provincias publicandi².
 Insuper papa dedit auctoritatem procedendi contra sin-
 gulos patriarche et nobiles absolvendi [a^b] iuramento,
 15 quo ligati^c [fuerunt]^d.

Hoc anno ambassatores Lūdewici³ de curia ineffi- (Ian.).
 caciter revertuntur⁴, ipsam inefficaciam in regem Francie
 retorquentes, qui pridem promiserat se velle^e indubi-
 tanter, quod Ludewicus reciperetur in gratiam, procurare.
 15 Ita^f fuit legacio pape, ut honorem resignet, ut errasse
 se dicat, ut comitatum Tyrolis restituat.

Hoc anno Rupertus rex Sicilie *senex et grandevus*⁵ 1. Reg. 17, 12.
 moritur, et Karoli Ungarie regis filius, Lūdewici iam (Ian. 19).
 regnantis frater, Andreas a Carnotense et Tornacense
 20 cardinalibus⁶, ut dicitur et creditur, coronatur. Lūdewicus (Ian. 22).
 rex Ungarie, Fridericus dux Austrie, Ottonis ducis filius,
 Karolus Moravie marchio in^g Praga⁷ solacium mutui (Febr. 25)
 colloquii et^h.

a) tres litterae abscae, sed plura omisa esse vides, fort. [inim]icicie par. hab.
 25 sequentibus inseri debent. b) absca supplevimus. c) legati c. d) omisam
 vocem cursus gratia ita supplevimus. e) velle indub. supra lin. add. f) Ita —
 restituat (l. 16) ante Hoc a. (l. 11) scripta sine dubio huc spectant. g) sol. in Pr. a
 Ioh. transposita. h) reliqua absca.

1) Cf. supra p. 229, n. 4. 5. 2) Cf. supra p. 230, n. 7. 3) Cf.
 30 supra p. 228, n. 9 — 229, n. 1. 4) De tempore cf. supra p. 229, n. 2.
 5) Octoginta fere annos natus. 6) Non ab his. Clemens VI. Aime-
 ricum S. Martini in Montibus presb. card., antea Carnotensem episc.,
 Iohannae tutorem regno praefecit, a quo haec a. 1344. Aug. 31. coro-
 nata est. Tornacensis episc. Andreas S. Susannae presb. card. antea
 35 fuerat. 7) Cf. supra p. 231 sq.

APPENDICES.

I. PRAEFATIO III¹.

*r. 133.

**Nos cum prole pia benedicat virgo Maria!*

Ab Adam usque ad diluvium secundum Methodium² annorum duo milia computantur, quamvis LXX interpretes magis et Ieronymus minus dicere videantur³. In quibus reges et principes non fuerunt, sed primates, qui summam rerum inter se velut familiarum capita gubernabant⁴. Noe autem genuit tres filios, Sem, Cham et Iaphet, et quartum nomine Yonitum, ut dicit Methodius⁵, cuius in Genesi mencio non habetur, cui pater in terra Etham iuxta mare orientis, quod dicitur Elyochera, id est solis regio, contulit principatum. Hic futurorum predixit eventus regnorum, quia dono sapientie precipue floruit. De quibus Daniel prophetavit, videlicet quod de stirpe Cham primum exurgeret regnum Assyriorum, de Seth^a Persarum dominatio et Medorum, de Iaphet potencia Romanorum⁶. Primus enim Nemroth regnum Babiloniorum iniciavit, qui de germine Cham processit⁷; Iethram super filios Sem, Suffenes super filios Iaphet regnare primitus sunt exorsi, sicut in questionibus super

a) sic Ioh.; Sem legendum est.

1) *Hanc praefationem inter recensiones C exstantem, in rec. D, ut videtur, non receptam hoc loco addere visum est, cum, quo Ioh. eam inserere voluerit, scire non iam possimus.* 2) *Pseudo-Methodius c. 2, ed. Sackur, 'Sibyll. Texte und Forsch.' p. 63: in explicationem secundi miliarii factum est diluvio aquarum.* 3) *Haec ex Ottonis Frising. Chron. I, 3: Fuerunt autem ab Adam usque ad diluvium iuxta septuaginta interpretes anni 2262, iuxta Ieronymum 1666.* 4) *Otto Fris. pergit: capita familiarum decem; cf. ibid. c. 4—6.* 5) *L. I. c. 3, p. 63 sq.: Ionitus autem filius Noe introivit in Eoam usque ad mare qui vocatur Hiliuchora, id est regio solis.* 6) *Cf. Ottonis Fris. epistolam Reginaldo cancellario datam et Petri Comestoris Hist. scolast., Genesis c. 37.* 7) *Ottonis Fris. Chron. I, 4.*

Genesim^a Philo dicit¹. Romanum igitur imperium fortissimum omnium tres partes orbis, Asyam, Affricam et Europam, victoriosissime sicut statua f[errea]^b perdomuit et metalla cetera subegit², et hoc exercicio armorum, disciplina castrorum usuque milicie, ut Vegecius³ protestatur. Exactis Romanis Greci subintraverunt, qui Romani nominis gloriam ad natale solum transferentes⁴ Francis monarchie gubernacula reliquerunt⁵; quibus defluentibus et regnum dividantibus et in posteros multipliciter subdividentibus Germani inter Europe gremium vix tam amplissimi amictus gracillimam laciniam prendiderunt^{c.6}. Et cum nostra^d sit habitabilis, quoad propositum duas in ea Gallias⁷ et eque duas Germanias⁸ repperimus, prout virorum stilus illustrium declaravit. Prima siquidem Gallia dicitur Transalpina⁹ et complectitur Ythali-
 15 *liam*¹⁰, que Appennino et Pyreneis^e montibus in longum ductis hinc inde septa est tamquam eorundem moncium umbilicus¹¹; et dicuntur Appennine Alpes ab apperiendo, quia Hannibal ab Hispania veniens in Ythaliam eas appe-
 20 *ruit et rupit aceto*, sicut asserit Iuvenalis¹², Pyrenae vero vocantur a frequenti igne fulminum, quo ardere videntur, ut dicit Ysidorus¹³, et sunt quasi quoddam inter Ythali-
 25 *am*¹⁴ et Hispaniam munimentum. Igitur Ythalia, que est in Gallia Transalpina, distinguitur in interiorem et exterio-
 30 *rem*¹⁵. Interior a monte Appennino, qui dicitur iam vulgariter mons Pardonis, extenditur usque ad Faraum, brachium scilicet maris ultra Siciliam, ubi terminus est Europe, et includit Thusciam usque ad mare Tyrrenum,

a) γεῦ c. b) abscisa supplevimus. c) sic c. d) supple terra. e) is atramento coperta c.

- 1) In Philonis Alexandrini Super Genesim quaestionum et solutionum libro (in calce Antig. biblicarum eiusdem translato ab incerto interprete, ed. Μικροπροεσβυτιζόν, Vet. quorund. brevium theologorum elenchus, Basileae 1527, p. 340 — 357) haec non leguntur. 2) Cf. Dan. 2, 40: et regnum quartum erit velut ferrum: quomodo ferrum comminuit et domat omnia, et v. 31: quasi statua una grandis; Otto Fris. Chron. I, 25: ab hinc ferrea successit aetas. 3) De re militari I, 1. 4) Cf. Otto Fris. Chron. IV, 31. 5) Cf. ibid. c. 32. V, 31. 6) Cf. ibid. VI, 22. 7) Cf. Isidor. Etymolog. XIV, 4, 25. 26. 8) Cf. ibid. XIV, 4, 4: Duae sunt autem Germaniae. 9) Ibid. § 26: Transalpina, id est trans Alpes, contra septentrionem. 10) Dubitamus, num Ioh. hoc absurdum in ullo libro legerit. 11) Ottonis Fris. Gesta Friderici imp. II, 13. 12) Isidor. XIV, 8, 13, qui Iuvenalis Sat. X, v. 153. affert. 13) Isidor. l. l. § 15. 14) Galliam Isidor. 15) Ex Ottonis Fris. Gestis Friderici imp. II, 13.

Campaniam, Calabriam, Apuliam cum provinciis interiectis illamque oram maris, ubi olim Maior Grecia dicitur extitisse¹. Hec a rege Siculorum *Ythalo* nunc *Ythalia*, prius *Lacium et Saturnia* dicebatur². Exterior continet Emiliam, que nunc Romaniola dicitur, cuius metropolis est Ravenna³, Liguriam, cuius metropolis est Mediolanum⁴, Veneciam, cuius metropolis est Aquilegia, urbs quondam ante destructionem Athile regis Hunorum celebris et insignis⁵. In hac pro loci conveniencia Iulius Cesar forum rerum venalium instituit, et ob hoc Forum Iulii usque hodie appellatur⁶. Alboynus autem ex Pannonia veniens exercitum auxit cum feminis, que crines ad mentum deflectentes virilem faciem simulabant, et prevalente eo in terra, hoc novo casu a barbis longis, quibus gens Hunorum utitur, Langobardie vocabulum provincia dicitur conservasse⁷. Secunda Gallia dicitur Cisalpina et scinditur in tres partes, scilicet Celticam, Belgicam et Togatam, que^a et Lugdunensis vocitata⁸, quamvis quidam primam Galliam, scilicet Transalpinam, Togatam a^b vestitu protenso eorum et hanc secundam, scilicet Cisalpinam, Comatam a^c cesarie dependente^d asserere videantur⁹. Et quidem Celtice Bituricensis, Belgice Treverensis, Togate Lugdunensis presules primatum retinent dignitatis. Celtica Aquitaniam, Franciam, Vaschoniam, Provinciam cum pluribus districtibus comprehendit; et quidam eandem Aquitaniam, quam et Celticam esse volunt. Belgica ab Alpibus nascitur, ab urbe Belgis, que et Belvacum, vocabulum trahens¹⁰,

a) que — vocitata in marg. b) a vestitu eorum in marg., protenso inter lineas add. c) a ces. dependente inter lineas add. d) supple vocatas esse.

1) Ex Ottonis Fris. Gestis l. l.; cf. Isidor. Etymol. XIV, 4, 18: Italia . . magna Graecia appellata est. 2) Isidor. l. l. 3) Otto Fris. Gesta l. l.: ulterior Italia . . tribus distincta provinciis, Venetia, Emilia, Liguria, quarum primae Aquilegia, secundae Ravenna, tertiae Mediolanum metropoles fuere, et inferius: ut . . ea pars Italiae, quae antea Emilia dicebatur, nunc Romaniola . . vulgo usque hodie dici solet. 4) Cf. supra p. 18, n. 8. 5) Cf. Otto Fris. Chron. IV, 27. 6) Hoc loco Ioh. Chronico quodam Italico nobis ignoto, quo et alibi (cf. supra I, p. XIX, n. 3) adhibuisse videtur, usus est; in quo Pauli diac. Hist. Langobard. II, 14. exscriptum erat. Similia in Gestis Berengarii I, v. 62, MG. Poetae IV, 1, p. 360, et in Festi Epitome ed. Thevrewk de Ponor p. 59. leguntur. 7) Ex Ottonis Fris. Gestis l. l. 8) Cf. Honorii Augustodun. Imago mundi I, c. 29; sed Galliae Celticae notitiam aliunde Ioh. habuit; cf. Plinii Hist. natur. IV, 17, 105. 9) Honorius Augustod. l. l. 10) Cf. Isidor. Etymol. XIV, 4, 26.

contra aquilonem vergens, sinu oceani accipitur; hanc postea Lotharius a suo nomine vocavit Lotharingiam, ut patebit¹. Togata sive Lugdunensis Burgundie complexum, litora Rodani, Sone, Tube fluminum colligit
 5 usque ad mare Marsilium cum finibus interclusis². *Et ^{*f. 133^v.} nota, quod Galli a lacteo candore populi sunt vocati; gala enim Grece dicitur lac³ Latine. De quibus dicit Eutropius⁴, quod Gallorum animi feroces in pugna contra Romanos, corpora plus quam humana erant. Sed experimento
 10 deprehensum est, quod virtus eorum sicut primo impetu maior quam virorum, ita minor sequens quam feminarum. Alpina corpora humenti celo educata habent quiddam simile nivibus suis, cum ex^a calore pugne statim in sudorem eunt et levi motu^b quasi sole laxantur. Franci autem ex Trojanorum
 15 semine trahentes originem⁵ a quodam proprio duce suo vel secundum alios a ferocitate nuncupantur. Sunt enim illis mores inconditi et naturalis ferocitas animorum⁶. Germania est dicta secundum Ysidorum⁷ superior iuxta septentrionalem oceanum, inferior circa Renum, et est vocata
 20 a fecunditate gignendorum populorum. Germane gentes sunt dicte, quod sint inmania corpora inmanesque nationes, servissimis durate frigoribus, qui mores ex ipso celi rigore traxerunt, ferocis animi et semper indomiti, raptu venatuque
 25 viventes; horum plurime gentes, varie armis, discolors habitus, linguis dissonae et origine vocabulorum incertae⁸. Et Iosephus⁹: Quis vestrum non audivit multitudinem Germanorum? Virtutem et magnitudinem corporum, ut arbitror, sepe vidistis, spiritus maiores corporibus gerentes, animam contemptricem mortis, indignaciones vehemensiores feris
 30 habent. Nec mirandum, quia Vegetius¹⁰ dicit in omnibus locis ignavos et strennuos nasci^c, sed tamen gens gentem in bello precedit, et plaga celi ad robur non tantum corporum, sed etiam animorum plurimum valet. Secundum Honorium¹¹

a) mox Paul. et Hist. misc.

b) modo Paul.; motu Hist. misc.

c) nasci

35 — precedit et a Ioh. in marg. add.

1) Supra I, p. 22. 44. 66. 106. 2) Haec omnia ita apud Iohannis auctores nobis notos non leguntur; patet eum librum quandam de Galliarum provinciis tractantem legisse. Cf. supra I, p. 259, l. 11—14. 3) Isidor. Etymol. XIV, 4, 25. 4) Pauli Hist. Romana
 40 vel Hist. miscella III, 5. 5) Haec ex Ottonis Fris. Chron. I, 25. IV, 32. 6) Isidor. Etymol. IX, 2, 101. 7) Ibid. XIV, 4, 4. 8) Ibid. IX, 2, 97. 9) De bello Iud. II, 16, 4. 10) De re militari I, 2. 11) Imago mundi I, 24, SS. X, p. 132.

superior Germania a Danubio usque ad Alpes et versus oceanum^a Reno, versus aquilonem Albia^b fluvio terminatur. In hac est regio Suevia a monte Suevo, que et Alemannia sive^c Altimannia pro situs altitudine¹, a Lemanno^d sive^e Brigantino² lacu dicta; hec et Recia, in qua Danubius nascitur. In hac est Noricus, qui et Bawaria, in qua est civitas Ratispona. Est et Orientalis Francia, cui Thuringia et Saxonia coniunguntur. Inferior secundum eundem³ est ab Albia, que versus aquilonem accipitur^f, in qua est Dania, Norwegia, Messia, Pannonia, Bulgaria^g. Si cui hec particio displicuerit, legat Orosium, Plinium, Solinum, Ysidorum, Erodoto⁴ et alios, qui orbis clymata sunt scrutati, ex quibus eligant ponere quod placebit. Ego vero brevitatem sectans docilibus auditoribus sectionem distinxī facilem et succinctam, non multum, ut arbitror, differentem ab aliis. Unde Oracius in Poetria⁵:

*Esto brevis, ut cito dicta
Percipiant animi dociles teneantque fideles.*

II. PRAEFATIONIS IV. FRAGMENTUM⁶.

f. 142. Opus, pater, si dignum duxeritis, subplementum poteritis appellare, eo quod subpleat aliququaliter alia chronicalia vel quedam adiecta priorum et modernorum temporum, [que^h] vel ipse viderim*, audierim seu eciam

*) Ioh. paulo superius add.: memini me vidisse, audisse
vel in scriptis autenticis repperisse.

a) occasum Hon. b) Albio Hon. h. l., cuius ed. princeps Albia. c) sive — altitudine in marg. a Ioh. add. d) ab Alamanno lacu Hon., quidam vero codd. a Lemanno. e) sive Brigantino inter lineas. f) oceano excip. Hon. g) Vulgaria Hon. h) que abscisum.

1) E prologo Vitae Galli auctore Walahfrido, SS. rer. Merov. IV, p. 281, l. 11—15: terram, quam nos Alamanni vel Suevi incolimus, Altimanniam sepius nominari. . . : ab alto situ provinciae idem vocabulum a modernis confictum est. 2) Ibid. p. 282, l. 1. 2: Brigantium oppidum . . . lacui qui Rheno interfluente efficitur nomen dedit. 3) Honorius l. l. c. 25. 4) Orosium et Solinum Walahfridus l. l. laudat, Herodoti Isidor. Etymol. I, 42, 2. mentionem facit; unde Ioh. Plinium, cuius e. g. Paulus diac., Hist. Langob. I, 2. meminit, assumpserit, nescimus; cf. tamen supra p. 240, n. 6. 5) Epist. II, 3, v. 335 sq. 6) Hoc fragmentum inter recensiones classis C exstans num textibus C 2 an C 3 adscribendum sit, non constat. Certum quidem est posterius esse praefatione praecedente et ad dedicationem Bertrando patriarchae Aquileiensi scriptam vel scribendam pertinere; quod edidi et commentariolo instruxi 'N. Archiv' XXVIII, p. 150 sq.

scripta reppererim, narrationis exordio a Karolo Magno sumpto, qui, licet Francigena fuerit et diversarum terrarum principatus habuerit, in Alemannia nichilominus coniugatus et maxime commorans*, quantum res permiserunt^a bellice, versabatur. Quam velociter *flos glorie* Is. 28, 4. temporalis decidat, et qualiter Deus, in cuius manibus cf. Eccli. 10, 4. est imperium et potestas, eterna *ratione mundum gubernet, tempus ab evo ire iubens stabiliensque, manens cuncta iuxta Boecium*¹ *dat moveri.*

De cuius terre prim[ordiis]^b, quia et ipse eiusdem sum patrie, vertitur intencio secundum vel quantum vidi . . .^c indigena consid^d.

III. VERSUS DEDICATORII BERTRANDO PATRI- ARCHAE AQUILEIENSI DIRECTI².

Aurea, que quondam splendebant, secula mundi f. 142'.
Vespere vergente ferrea mixta luto
Progenuere³. Dolus ambit Saturnia regna,
Simplicitas periit, que rudis ante fuit.
Monstrum, natura quod non habet, undique ludit,
Arte Chymera sua, dypsa, capella, leo.
Serpit avaricia, luxus fetet, alta tumescunt
Colla, vorax mundus errat in hoc trivio⁴.
*Victa sedet^e pietas, terras Astrea reliquit*⁵
Et flet abisse suum virgo venusta decus.
Ad decliva ruit ordo, status et gradus omnis,

*) *Seq. deletum commoratus, in marg. inferiore scripta: coniugatus^f et maxime conversatus.*

a) bellice perm. a Ioh. transposita; in infer. marg. iterum: quanta res bellice permiserunt. b) prim supra deletum gestis. c) tres vel quatuor litterae abscisae.
30 d) considerari possum vel simile suppleri potest. e) iacet Or. f) sic c., ut videtur.

1) De cons. III, metr. 9: O qui perpetua mundum ratione gubernas, Terrarum caelique sator, qui tempus ab aevo Ire iubes stabilisque manens das cuncta moveri! 2) *Ilos versus minus emendate edidit Fournier, 'Abt Ioh. v. V.' p. 124—126. Cf. supra I, p. 180—182.*
35 *versus dedicatorios Alberto II. duci directos et praefationem ipsi inscriptam; aequae ac haec Alberto, versus qui sequuntur et fragmentum praefationis praecedens ad editionem Libri certarum historiarum Bertrando dedicatam vel dedicandam pertinere videntur. Cf. 'N. Archiv' XXVIII, p. 150. XXIX, p. 412—414.* 3) Cf. Ovidii Met. I, v. 89 sqq.
40 *et supra I, p. 181, v. 21—26.* 4) V. 5—8. *prorsus fere cum versibus supra I, p. 181, v. 35—38. concordant.* 5) *Ex Ovidii Met. I, v. 149 sq.; v. 9. 10 = supra I, p. 182, v. 43. 44.*

- Nec servat studii federa quisque sui¹.
 O pater et mitis rerum sator², optime princeps,
 Qui nutu solo concutis omne ferum³,
 15 Fons et origo⁴ boni, quo condita queque foveuntur,
 Quo stant atque valent sceptrata ducumque throni, 5
 Respice de superis, imis miserere, creator⁵,
 Et miseros pace complue, qua frueris,
 Berthrandum defende, fove, salva patriarcham,
 20 Nostri qui decus est temporis atque decor,
 Quem consertat aquis urbs circumquaque ligata⁶, 10
 Cuius onus metri ferre pedes nequeunt,
 Hec cui devota sacratur mente supellex,
 Quam si non aurum, lana caprina⁷ libat.
 25 Graculus in densis non ut phylomena rubetis
 Clangit, sed modulos servat hic, illa suos. 15
 Quod poterant humeri, studuit perferre voluntas;
 Paupere cum vidua mitto minuta duo⁸.
 Annorum cinctus pertranseo plurima lustra,
 30 Pontifices, reges atque duces memorans;
 Et si materia peregrina coincidat, ipsum, 20
 Estimo, non ledet nec maculabit opus.
 Sensum sermonis distincta capitula pangunt,
 Sub certis titulis ordine picta suo⁹.
 35 Hec sic oblectant ut aprici gramina campi¹⁰,
 Dum tellus pregnans veris opes renovat, 25
 Cum violas parit atque rosas, dum lilia profert,
 Oblectamentis emicat eximiis;
 Que de pratellis studui decerpere priscis¹¹,
 40 Ad iuvenem ritum semina sera serens;
 Non commissure veteri nova textitur, atque 30

1) *Cum v. 11. 12. cf. supra I, p. 181, v. 13. 14.* 2) *Cf. Silii Italici Pun. IV, v. 432: rerum sator.* 3) *Cf. 2. Mach. 8, 18: Domino, qui potest . . . universum mundum uno nutu delere, et Boeth. De cons. III, metrum 9, v. 1—3.* 4) *Cf. Boethii De cons. IV, metrum 6, v. 36: fons et origo, et ibid. III, metrum 9, v. 23.* 5) *Cf. supra I, p. 182, v. 50.* 6) *Aquileiam, cuius nomen versu dactylico discrepat, urbem aquis . . . ligatam Ioh. dicit etymologiam quandam ex ipso civitatis situ profectam alludens.* 7) *Modeste loquens librum suum (supellex) rem minimi pretii Ioh. dicit recordatus proverbii rixari de lana caprina in Horatii Epist. I, 18, v. 15.* 8) *Cf. Luc. 21, 2: Vidit autem et quamdam viduam pauperculam mittentem aera minuta duo.* 9) *Cf. praefationem I. II, supra I, p. 145, l. 30. 31; 146, l. 5. 6.* 10) *Cf. Horatii Epist. II, 3, v. 162: aprici gramine campi.* 11) *Cf. supra I, p. 144, l. 23. 24; p. 145, l. 22. 23. et infra v. 45.*

Bachus ab antiquo funditur utre novus¹.
 Sic et Athenarum studium nova dicit et audit²,
 Omne recens nempe corda movere solet.
 45 Suscipe^a fasciculum, pater inclite, suscipe florum,
 5 Quo tedium vincas ac animum relevas.
 Confer temperiem, ut, quam regit³, archa feratur
 Ad portum vite per mare fluctivagum,
 Abbatis memorato tui, pater^b alme, Iohannis,
 50 Sedulo cor cuius ardet amore tuo,
 10 Quem Cistercensis cultus Victoria vinxit⁴
 Ad summi regis munia milicie⁵,
 Gaude, vive, vale, dominare, potire salute,
 Et sit in angelicis sors tua scripta choris!*

*) *Ad hoc carmen versus in inferiore marg. f. 142'. scripti pertinent:*

Personis qui nomen habes memorabile trinis,
 Trine monosque Deus, Alpha dictus et O.

Alios Ioh. in f. 140'. alias vacuo scripsit:

..... it crux et gladius.

f. 140'.

.. stirpis et ecclesie rex et regina.

.. rex et regina, crux et gladius.

Et crux et gladius, rex et regina venustant,

In causis laycis ecclesieque locis.

Stirpis edigma^c leo, rex <inter^d omnia palmam> et
 regina.

Alios versus ad carmen Alberto duci dedicatum, supra I, p. 180—182, spectantes, sed ibi deletos et ex parte carmini Bertrando dedicato aptatos hic addere libet:

Sub^e quibus Albertum defende ducem, Deus alme, *f. 46'.*

Qui nostri decus est temporis atque decor⁶,

Quem^f regni sceptrum vegetavit et armiger actus,

a) Suscipe delet. b) Berthrande corr. pater alme c. c) super edigma Ioh. super lineam scripsit tue. d) uncis inclusa a Ioh. deleta. e) Sub — decor (l. 30) post v. 48. supra p. 182. scripta, sed deleta. f) Quem — ducem (p. 246, l. 6) ib. post 35 v. 52. scripta, sed deleta.

1) Cf. Matth. 9, 16: Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus, et v. 17: Neque mittunt vinum novum in utres veteres. 2) Cf. Act. 17, 21: Athenienses autem omnes . . ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere aut audire aliquid novi. 3) Scilicet

4) Iohannes Victoriensis, qui v. 49. demum dicitur. 5) Cf. 2. Cor. 10, 4: arma militiae nostrae non carnalia sunt, a quo loco innumerae allegoriae huiusmodi apud auctores Christianos profectae sunt. 6) Cf. supra I, p. 182, v. 49. 50. Versus paulo mutati in carmine ad Bertrandum 45 (v. 19. 20) leguntur.

Reges cum ducibus et proceres generans.
 Hiis sub turbinibus dignare ducem, Deus alme,
 Albertum regere.

Ergo sub hoc semper Albertum turbine rerum¹.

nostrum 5

Respice, summe sator, Christe, tuere ducem².
 Tot mala mundus habet, quot in ethere sidera lucent.

Ergo, summe sator³, sub^a nostrum

Albertum semper, [Christ]e^a, tuere ducem.

Albertum^b, Deus alme, ducem sub turbine cunto, 10

Protege, qui ci^c . . . dominatus olive.

Albertum defende⁴, <sub hoc^d> defende rotatu,

Alme sub his Deus Albertum rege nubibus atris.

Ut sibi longeva vita salusque.

.^e produxit nobilitatis. 15

. . . nobile germen⁵ . . . produxit ad ortus.

a) quaedam abscisa. b) Albertum — salusque (l. 14) in marg. superiore f. 46'.
 supra carmen Alberto dedicatum scripta. c) seq. rēū a, ut videtur. d) uncis inclusa
 a Ioh. deleta. e) clare — ortus (l. 16) super praedicta in sinistra parte marg. supe-
 rioris scripta.

1) Cf. supra I, p. 182, v. 49. 2) Cf. ibid. v. 50. 3) Cf.
 carmen ad Bertrandum v. 13. 4) Cf. ibid. v. 19. 5) Cf. supra I,
 p. 182, v. 51.

IV. CONTINUATIO REC. A 2¹.

- Anno Domini MCCCXLIII. Ludovicus imperator misit suos ambasiatores ad papam Clementem VI, sicut prius fecerat, ad petendam veniam, dans eis plenam potestatem agendi cum pergameno non scripto, sed sigillo imperiali appenso. Qui maliciose agentes et favorem pape captantes in pergameno scripserunt, quod Ludovicus imperator se fateretur esse hereticum et inique creasse antipapam et intrusum, non canonice electum in regem Romanorum. Hoc instrumento publice in consistorio recitato papa habens intentum suum Ludovicum deposuit et electoribus precepit, ut in regem eligerent Romanorum marchionem Moravie, filium regis Boemie².
- Anno Domini MCCCXLIII.³ Clemens papa deposuit Ludovicum imperatorem, non confessum sponte nec convictum, sed per ambasiatores suos, de quibus confi-

1) Quae sequuntur a Iohanne Stäindl in codice A2 servata ex parte (a. 1343. 1347) prorsus fere cum Viti Arnpekh Chron. Baioar., B. Pez, Thes. anecdot. III, 3, col. 338—341, ex parte et cum Florum temporum Continuatore (de quo cf. O. Holder-Egger, SS. XXIV, p. 229), Eccard, Corpus histor. I, col. 1639 sq. (a. 1343. 1344. 1346. 1347) concordant, melius quidem cum hoc, sed quaedam ab eo omissa, quae apud Vitum Arnpekh leguntur, et Continuatio Libri cert. hist. exhibet, ut a. 1347: in die sancti Gereonis; neque annorum numeri a Continuatore Florum temp. assumpti esse possunt, neque vero cum Vito Arnpekh plane congruunt, immo in Cont. nostra rectius positi sunt. Quae a. 1344. leguntur, minime ex Vito Arnpekh assumpta sunt; quae a. 1345, neuter exhibet. Itaque Continuationem nostram ex neutro exscriptam, potius utriusque fontem esse contenderim; dubium tamen est, num integra an mutila ad nos pervenerit. Cum Continuator Florum temp. res usque ad a. 1349. gestas retulerit, fortasse conicere licet Continuationem nostram non multo post Librum certarum historiarum scriptam esse. 2) Cf. de hac fabella Riezler, 'Forsch. z. D. Gesch.' XIV, p. 8, n. 1. De legatione a. 1343. ad curiam missa, quae a. 1344. Ian. Avenionem venit, cf. Müller II, p. 180—189. 3) Error. Denum a. 1346. Apr. 13. papa Ludovico maledixit et principes electores novum Romanorum regem eligere iussit.

1346. debat, seductum fallaciter, qui in pergameno sigillo imperatoris munito scripserunt quod eis placuit inscio imperatore.

1345. Anno Domini MCCCXLV. Andreas rex Apulie, frater regis Hungarie, qui ambo fuerunt pronepotes sancti Ludovici ordinis Minorum et domini Roberti regis Apulie et Sicilie germanorum¹, in lecto dormiens cum uxore sua² strangulatus fuit³ conscia consorte.

1346. Anno Domini MCCCXLVI. Carolus marchio Moravie, filius Iohannis regis Boemie, a quibusdam principibus⁴ in Rense⁵ prope Andernach apud Renum ex mandato pape electus est in regem Romanorum vivente adhuc Ludovico imperatore.

1347. Anno Domini MCCCXLVII. Ludovicus imperator venacioni insistens de equo lapsus obiit die sancti Gereonis⁶, intoxicatus, ut dicitur, per ducissam Austrie⁷, quam redeuntem de Alsacia in Austriam preterita die benignissime hospicio receperat⁸. Que eciam ducem Ottonem, germanum sui mariti, et duos filios suos⁹ veneno extinxisse dicitur.

1) Ludovicus episc. Tolosanus (cf. supra p. 115) frater Caroli Martelli regis Ungariae, avi Ludovici regis Ungariae et istius Andreae, de quo cf. et supra p. 231, fuit. 2) Iohanna I. regina Siciliae. 3) Aversae. 4) Gerlaco Maguntino, Walramo Coloniensi, Baldewino Trevirensi archiepiscopis, Rudolfo duce Saxoniae, Iohanne rege Bohemiae. 5) Rheni prope Andernach mendose Cont. Fl. temp. 6) Hunc diem praeter Vitum Arnpekh l. l. col. 340. et Andreas Ratispon. et Annales Straubingenses, 'Sammelblätter z. Gesch. d. Stadt Straubing' p. 660. exhibent. 7) Iohannam Alberti II. ducis uxorem; cf. de eius itinere Math. Neuenburg. c. 99; insuper Ann. Matsee., SS. IX, p. 829; Cont. Bavarica II, c. 7, 'Deutsche Chron.' II, p. 339, quacum Vitus Arnpekh, qui hoc loco plures auctores adhibuit, congruit. Imperatorem in venatione obiisse omnes fere auctores tradunt. 8) Cf. Vitum Arnpekh et Cont. Fl. temp.; alios auctores, qui fabellam intoxicati imperatoris retulerunt, vide apud Riezler, 'Gesch. Baierns' II, p. 499, nr. 3. 9) Fridericum et Leopoldum.

V. EXCERPTA ANNALIUM FRISACENSIIUM¹.

Anno Domini M^oCC^oXVI^o ordo Predicatorum sub ^{f. 138.}1216.
Innocencio^a instituitur².

M^oCC^oVIII^o Philippus rex Romanorum occiditur. ^{1208.}

5 M^oCC^oXVII^o Andreas rex Ungarie et Lâpoldus dux Austrie ad ^{cf. A. S. Rudb.}
Terram Sanctam iverunt cum exercitu copioso³. ^{A. Frisac.}

M^oCC^oXXV^o Heinricus rex Romanorum, filius Friderici, Margaretham duxit filiam ducis Lâpoldi.

M^oCC^oXXX. Lâpoldus dux apud Sanctum Germanum in
10 Capua moritur.

MCC^oXXXIII^o sancta Elizabeth miraculis claruit.

M^oCC^oXLI^o Tartari Ungariam gladio et incendiis devastant.

M^oCC^oL^o Fridericus imperator moritur.

M^oCC^oXLVI^o Fridericus dux occiditur a Bela.

15 M^oCC^oLI^o Otakarus Margaretham duxit. ^{1252.}

M^oCC^oLXI^o Otakarus cum Bela pugnavit et vicit. Eodem ^{1260.}
anno veniunt flagellantes. Ex qua novitate ablata multa restitu-

untur, inimicie reconciliantur, et multa ma[la]^b, que subin- ^{A. S. Iust.}
traverunt sub specie boni, sunt se[cuta]^b; cum tota Ythalia esset ^{1260.}

20 multis sceleribus impiata, timor Domini irruit super eos, ita ut
nobiles, ignobiles, pueri, senes, iuvenes, infantes quinque annorum
se cederent nudi, coopertie tantum pudendis, usque ad sanguinis
effusionem; Dei ac eius genitricis misericordiam implorarunt et
hyeme per noctem cereis accensis per ecclesias circuierunt^d. Men-
25 fredus prohibuit potentes, ne per regnum suum aliquis tali scemate
penitencie uteretur, sub pena mortis⁴.

a) seq. IIII° delet. b) abscisa ex Ann. Frisac. supplevimus. c) sic c.;
opertis Ann. S. Iust., quorum codex 1. cohopertis. d) circuierent c.

1) Haec a Iohanne Victor. in codice Wessobrunnensi f. 138. scripta
30 maxima ex parte cum Annalibus Praedicatorum Frisacensium, quos
L. Weiland b. m., SS. XXIV, p. 65—67, edidit, ita concordant, ut ex
ipsis, paucis praemissis, exscripta esse concludendum sit. Uno quidem
loco praebet quaedam verba (a. 1292. diem rei gestae), quae a librario
saec. XVI, qui hos Annales nobis servavit, omissa esse videntur. Tum
35 vero quaedam addita sunt (a. 1261) ex Annalibus S. Iustinae Pata-
viensibus a. 1260, SS. XIX, p. 179 sq., excerpta, quos annales sane
Iohannes ipse non habuit, sed exemplar eorum hoc loco et fortasse aliis
auctum exscripsisse videtur. 2) Honorii III. bulla a. 1216. Dec. 22.
data. 3) Cf. supra I, p. 89 sq. 183. 4) Cf. ibid. p. 137. 170, quos
40 locos scribens Ioh. hos Annales nondum cognovisse videtur.

- A. Frisac.* Anno Domini M^oCC^oLXII^o [Otakarus^a] repudiavit Margaretham, ducens filiam regis Ruzzie.
- M^oCC^oLXVI^o in die Andree Chunradinus et Fridericus contra Karolum pugnant, capti decollantur.
- M^oCC^oLXX^o Ulricus dux Karinthie moriens Otakaro terras 5 commendavit et cetera.
- M^oCC^oLXXI^o Gregorius X. eligitur.
- M^oCC^oLXXIII^o Rudolfus rex eligitur.
- MCCLXXXVIII^o Rudolfus et Otakarus bellum committunt.
- M^oCC^oLXXXVIII^o Albertus dux venit Frisacum in die Agathe, 10 expugnans eam^b, muris, turribus destructis, sub Rudolfo episcopo, devastavit penitus^c, et duravit inimicicia inter eos IX annis.
- M^oCC^oLXXXVII^o sub Chunrado episcopo apud Winnam pax et concordia stabilitur.
- M^oCC^oLXXXII^o Adolfus eligitur Kal. May. Eodem anno 15
- Iul. 22.* in vigilia Marie Magdalene¹ civitas Sancti Viti per homines archiepiscopi et per comitem Ulricum de Hünenburch expugnatur.
- M^oCC^oLXXXVIII^o in vigilia Iohannis baptiste Albertus rex proclamatur et postea^d Ulrici occidit Adolpum. Eodem anno Iudei occiduntur et cetera. 20
- M^oCCC^o rex Tartarorum vidit sibi Christum cum suis vulneribus tercio apparentem et dicentem: 'Vide me sic plagatum. Vindica sanguinem meum de Sarracenis'. Qui soldanum devicit* et Christianis terram reddidit, Templariis^e et Hospitalariis reddidit perdita castra quondam. Religiosi multi mare transierunt pro humano genere sic in Babilonia et Egipto². 25

ib. *) *Huc spectant ante M^oCCC^o rex (l. 21) scripta: Nota, quod signum crucis fecit fieri in vexillo suo.*

a) Otak. ex *Ann. Frisac. add.* b) civitatem ex *Ann. Frisac. addendum.*
 c) devast. pen. inter lineas add. d) adde circa festum ex *Ann. Frisac.* e) Templ. 30
 — Egipto in marg. scripta.

1) *Dies alibi non traditus; cf. pacta archiepiscopi cum comite de Ludovico filio Meinhardi ducis Carinthiae ibi capto custodiendo Iul. 29. icta, Lorenz, 'Deutsche Geschichte' II, p. 593, n. 1.* 2) *Haec etiam a librario neglegenter legente inepte ex Ann. Frisac. effecta esse censeo.* 35
Ibi enim haec: rex Cipri fere cum omnibus sibi subditis et religiosis bellicis ad Terram Sanctam tunc processerunt, et fratres nostri et alii religiosi super sepulchro Domini tunc celebraverunt. Item ... transeuntes mare. Antea: Tartarus ... processit versus Egiptum et Babiloniam. O. H.-E. 40

ADDENDA ET CORRIGENDA.

- I, p. VIII, l. 33, n. 3. in fine adde:* Specimen folii 47'. huius codicis praebebat Arndt, 'Schrifttafeln' ed. 4, curante Michael Tangl V. Cl., I, tab. 27; cf. infra p. 90, n. 2.
- p. XIII, l. 26. post evincatur adde:* Quae supersunt recensitionis A 2 expliciunt a. 1342. Iul. post Alberti II. inthronizationem in Carinthia; neque vero is codex Iohannis, quo Staindel usus est, multo post desiit, cum Continuatio in A 2 asservata (infra II, p. 247 sq.) iam inde ab a. 1343. incipiat.
- p. XV, l. 4. post 3445 adde:* (olim Trautmannsdorffianus, quem 'N. Archiv' XXIX, p. 416. perperam deperditum esse putavi; e fragmentis, quae Steyerer, Commentarii pro hist. Alberti II. ducis, e codice quodam Trautmannsdorffiano assumpsit, facile evincitur hunc eundem ac D 3 esse; cf. Boehmer, Fontes I, p. 487 sq.).
- p. 3. dele adnotationem 3.*
- p. 16, l. 9. 10. Verba octo spinas de corona Domini et cui erant infixae ex Legenda Karoli Magni II, 24. (ed. G. Rauschen) et l. 11. 12. et cinctorium — cinxit ex eadem II, 21. profecta minimis litteris exprimenda sunt.*
- p. 17, l. 11. post vocata adde adnotationem:* Cf. Iosephi Antiquitates Iud. I, 8, 3.
- p. 34, l. 13. 14. Verba quorum — regnaverunt ex Ottonis Fris. Chron. VI, 22. profecta sunt; cf. ibid. VI, 19. 21.*
- p. 37, n. 1, l. 42. dele neque Otto et adde: Otto VI, 13. scribit:* Monstratur tamen sepulchrum eius in monasterio b. Emmerammi Ratisponae. Poterat enim esse, ut . . . huc postmodum transferretur.
- p. 48, l. 50, n. 4. lege VI, 18. (pro VI, 15), ubi legendum Radolfo.*
- p. 51, l. 15. Verba quae — dicebatur minimis litteris exprimenda sunt, ex Ottonis Fris. Chron. VI, 4. assumpta. Dele n. 1.*
- p. 53, l. 15. dele in marg. cf. Otto VI, 37; l. 17. lege in marg. Cont. Reg. pro A. S. Rudb. 1032.*
- p. 62, l. 12. lege Gregorio litteris contractis.*
- p. 62, l. 25. verba Anglice gentis doctor eximius, die ascensionis Domini cum antiphona O rex glorie in Domino obdormivit sic litteris minimis exprimenda sunt.*
- p. 64, l. 22. lege Romanos litteris contractis; l. 28. lege imperator litteris contractis.*
- p. 64, l. 36. 37. Verba octo — Domini et cui infixae erant et l. 39. et cinctorium — p. 65, l. 1. cunabulis minimis litteris exprimenda; p. 64, l. 36. in marg. lege V. Kar. II, 24. 21. Cf. quae supra ad p. 16, l. 9—12. adnotavimus.*

- p. 70, l. 32. *post decantavit adde adnotationem*: Cf. supra p. XVIII, n. 11.
- p. 73, l. 31. *lege Agnetem*.
- p. 77, l. 21. *lege virtute (pro vitute)*.
- p. 80, l. 18. *pro supulchris lege sepulchris*.
- p. 81. *dele n. 1*.
- p. 83, l. 22. *lege fratrem, principem virgula interposita*.
- p. 84, l. 1. *in marg. lege Otto VII, 21. et dele in marg. ad l. 2. 3. adscripta. In n. 1. scribe: Monasterium S. Crucis ab hoc marchione fundatum esse dicit Otto, Chron. VII, 25.*
- p. 85 sqq. *ubique Cont. Sanbl. in marg. adscripta delenda, quae non a Iohanne exscripta est.*
- p. 90, l. 16. *lege regem Alemannorum et ad regem adde notam c) seq. romanorum per deleta; ad Alemannorum adde notam d) ex alemannie corr., sed orum, quod superscriptum erat, abscisum; l. 17. ad Suevorum adde notam e) ex suevie corr.; ad Tharantinorum adde notam f) seq. price delet.; l. 18. ad regem adde notam g) lomb. regem transposita; l. 18. 19. lege Fridericum regem Thuscorum, ad Thuscorum adde notam h) ex thuscie corr.; l. 19. ad signavit adde notam i) pro dep declaravit deletis.*
- Ibid.* l. 20. *lege M^oCC^oXXXI; l. 21. post magnificus adde notam: †) Sequuntur deleta: rebus bene gestis in partibus transmarinis; ad Apuliam adde notam k) seq. tue (?) delet.; l. 23. lege: corpus eius postea¹ in Austriam cum nota l) postea delet.; l. 24. ad dicitur adde notam n) seq. ab eo fundatum sue fundacionis deleta; l. 25. lege Ungarorum regis (reg c.) Andree; l. 26. ad clarens adde notam o) ex clara corr. (multis — Paduam inter lineas post a Ioh. add.); l. 27. lege: Porro Lūpoldus; l. 29. 30. lege lantchravii (thuring. inter lineas textus B a Ioh. post add.); l. 31. ad quo adde notam p) seq. duos delet. (?); n. 2, l. 44. lege: I, tab. 27.*
- p. 91, l. 3. *dele ex; l. 4. lege: contra se aliqua^a moliebatur (ut legere mihi videor. O. H. - E.), dele notam b; l. 6. ad declaravit adde notam b) pro statuit delete; l. 9. lege Anno Domini; l. 11. ad Colomannum adde notam c) seq. duc delet.; ad ducem adde notam d) seq. pñ pñ (?) delet.; l. 12. ad duo adde notam e) seq. verbum deletum. Hii duo — extitere inter lineas textus B post addita; l. 14. rex ungarie sibi parere transposita in cod.: sibi par. rex ung.; l. 14. post recusavit adde notam **) Sequuntur post addita: Versus: Sub Bela quarto etc. Cf. infra p. 186, l. 24.*
- Ibid.* l. 17. *ad finem adde notam: f) bis scriptum, semel deletum; ad mundis adde notam g) seq. loquentem delet.; l. 18. ad hoc adde notam h) pro et delete (monens superscriptum, mon certo legere nequit); l. 22. lege: volumenⁱ compilatis decretalibus et ad iuris studium destinatis^k (destinat: c.)¹ cum notis i) seq. decre delet.; k) per — destinatis post a Ioh. inter lineas et in marg. add. l) duo circiter verba evanuerunt. Dele notas c et d. Ibid. l. 23. ad beata adde notam m) seq. elz delet.; l. 24. lege Celestinus III^{us}; l. 25. lege Innocencius III^{us}; l. 26. ad filius adde notam n) seq. et fri delet.; ad reliquit adde notam o) seq. prin delet.; l. 27. ad principatum adde notam o) seq. Inno delet.; l. 28. lege: Anno Domini M^oCC^oXL^o.*
- Ibid.* l. 31. *ad vias adde notam p) seq. re delet.; ad imperium adde notam q) seq. sillaba (in?) deleta; l. 33. pone: deponi^r*

- cum nota r) seq. verbum deletum (iub. . . ?); l. 35. ad egregie adde notam s) pro magnifice post a Ioh. superscripto et deleto.*
- Ibid. l. 37. ad qua adde notam t) seq. alberfus (?) delet.; l. 39. ad Ythalam adde notam u) seq. ad delet.; ad gloria adde notam v) seq. imperatoris delet.; l. 39. 40. imperatoris codex habere videtur; l. 41, n. a lege: seq. fe (?) delet.*
- p. 92, l. 1. ad Quo (in cod. quo) adde notam a) seq. p delet.; l. 2. ad est adde notam b) est a Ioh. superscr.; post perpersus adde notam: *) Sequuntur deleta: novissime a Frisonibus, quos sibi subicere (?) voluit, est occisus.*
- Ibid. l. 10. post capitulum dele^a et l. 11. post filium* adde [elegit^a]; corrige n. a) sic D; elegit om. c.*
- p. 94, l. 13. pro [pre]dicans fortasse [pub]licans legendum est; cf. D p. 132, l. 32.*
- p. 96, l. 25. in marg. pone Mart. Imp.*
- p. 98, l. 2. verba Anno MCCLXVI^o magnis litteris exprimenda sunt.*
- p. 99, l. 23. 24. verbum Gregorius magnis litteris exprimendum est.*
- p. 111, l. 45, n. 1. adde: Lancea Mauricii dicitur a Gotifredo Viterb. Panth. XXVI, 3, v. 1. Ibid. l. 47. 48, n. 2. dele nec de — memoria fit. — Clavus - Dei dicitur ibid. XXVI, 3, v. 3.*
- p. 120, l. 34. lege Romanum orbem.*
- p. 121, l. 10. in marg. lege: Otto VII, 21. 25, dele in marg. ad l. 11. 12. adscripta. Ibid. n. 2, l. 46. dele patri eius et l. 47. pro quos hic — videtur scribe: Falso Ioh. hoc loco hunc marchionem in monasterio S. Crucis sepultum esse dicit, ubi filium eius Leopoldum sepultum esse Otto VII, 25. refert.*
- p. 122, n. 3. post nomina adde: vel annorum notas.*
- p. 124, l. 27. lege in marg.: ib. II, 54. 55, dele in marg. ad l. 28. 31. adscripta. Ibid. n. 3, l. 48. adde: Verba que — fuerat Ioh. falso hoc loco ex Ottonis Chron. VII, 26. addidit.*
- p. 144, l. 26 (cf. p. 145, l. 24) ad phalerata adde adnotationem: Cf. Roberti monachi praefationem: rusticitas et compositio minime phalerata.*
- p. 150, l. 21. ad comitem adde adnotationem: Cf. Ottac. v. 13238.*
- p. 163, l. 12. 13. lege: vexillationes. O. H. - E.*
- p. 173, l. 36. lege iure eum (pro cum).*
- p. 179, l. 33. post sue adde virgulam.*
- p. 183, l. 24. lege impleverat.*
- p. 184, l. 5. lege M^oCCXXV^o. Ibid. l. 9. ad querulantis adde notam a) ex querulantes corr. Ibid. l. 12. ad deplorantis adde notam b) ex deplorantes corr. Ibid. l. 15. lege: Constantia. L. 19. lege: Lantzensi. Ibid. l. 20. lege sangwine. Ibid. l. 35, n. a lege: conthorali sua (prima a Ioh. superscriptum delet.) sibi; l. 36, n. b lege: meinfredum ex meinhardum corr. scribe (pro 'corr. Ioh.');*
l. 37, n. c lege: 'quo deleto encium'.
- p. 188, n. 4. adde: De armis Ulrici ducis Carinthiae cf. etiam A. Dopsch, 'Archiv f. Oesterr. Gesch.' LXXXVII, p. 11, n. 2.*
- p. 205, l. 39, n. 2. lege p. 98. pro p. 97, n. 2; l. 40, n. 3. lege p. 204. pro p. 214.*
- p. 209, l. 20. 21. Verba a mari — orbis terre litteris inclinatis exprimenda et in marg. l. 20. adscribendum: Ps. 71, 8.*
- p. 209, l. 30. ad generalem adde adnotationem: Cf. v. Krones, 'Verfassung und Verwaltung der Mark und des Herzogt. Steier . . bis z. Herrschaft d. Habsburger' p. 268. 334.*

- p. 214, l. 20. *pro* terorre *lege* terrore.
- p. 219, l. 25. *adnota* quod A. Hofmeister *affert*: Augustin. *De civitate Dei* IV, 4: Remota itaque iustitia quid sunt regna nisi magna latrocinia?
- p. 219, n. 2. *in fine adde*: Et Ioh. Saresber., Policraticus VII, 23. hos versus *affert*, quos cuidam ethnico attribuit.
- p. 229, l. 40. *pro* 12975 *lege* 13975.
- p. 234, n. 1. *adde*: Ioh. haec fortasse e Pauli Hist. Romana XIV, 4. vel ex Hist. miscella XV, 11. novit.
- p. 237, l. 11. 12. *verba in manus Domini spiritum commendavit sic exprimenda sunt.*
- p. 254, n. 4, l. 40. *lege*: Hugo IV. (*pro* Rudolfus IV).
- p. 255. *dele* l. 33. 34. n. e.
- p. 258, l. 32. *lege*: Montis-Pelgardi.
- p. 259, l. 17. *ad* Mauricii *adde adnotationem*: Cf. nunc de lancea s. Mauricii A. Hofmeister, 'Die heil. Lanze', Breslau 1908. *Ibid.* n. 4, l. 39. 40. *dele* Ex Ottonis — c. 30.
- p. 267, n. 4. *adde*: Cf. Thiel, 'Mitteil. d. Instit. f. Österr. Geschichts.' XX, p. 584 sq.
- p. 272, l. 6. *dele in marg.* ib.
- p. 280, l. 15. *Verba a facie timoris litteris inclinatis exprimenda et in marg. adscribe*: Is. 2, 10. *Ibid.* l. 44. 45, n. 5. *lege* Latina I, p. 100.
- p. 290, l. 16. *lege*: amicitie.
- p. 307, n. 5, l. 42. *post* statuit *adde*: Sed Busson, 'Wiener Sitzungsber., Phil.-hist. Cl.' CXIX (1887), p. 25 — 28. relationi Iohannis de Eberhardo ad Albertum misso fidem attribuit.
- p. 326, l. 32, n. c *pro* sub *lege* et.
- p. 330, l. 32, n. a *lege*: *omissum in c.*), unco *transposito*.
- p. 363, *ad* l. 20. *adnota*: Marc. 13, 2: Non relinquetur lapis super lapidem; cf. *Matth.* 24, 2. *Luc.* 19, 44.
- p. 370, *ad* l. 17. *adnota*: 1. *Cor.* 7, 35: non ut laqueum vobis iniciam.
- p. 371, l. 17. *lege* Urbem.
- p. 375, l. 4. *lege* re[gis] unco *addito*.
- p. 381, l. 24. *ad* tenuit *adde adnotationem*: Cf. Lippert, 'N. Archiv f. Sächs. Gesch.' X, p. 4, n. 12.
- p. 387, *ad* l. 13. *adnota*: *Zach.* 4, 7: educet lapidem primarium. *Ibid.* l. 35. *pro* Fontis-regis *corrigere* Campi-regis.
- II, p. 3, l. 30. *pro* michi *lege* mihi.
- p. 4, n. 2. *in fine adde* et Cont. Vindob., SS. IX, p. 719, l. 31.
- p. 7, l. 15. *post* excolendam *supple* [tradidit] *omissum*.
- p. 15, l. 6. *pro* commentandam *lege* communicandam et *dele* n. a.
- p. 15, l. 29. *post* Victoris *dele*^b et *adde*^b l. 28. *post* quo; n. b *lege*: 'supple erat ex rec. B. D p. 40'.
- p. 15, n. 4. *in fine adde*: Cf. quae de nummis Romanis in Styria repertis a. 1297. Cont. Florian., SS. IX, p. 750 sq., narrat.
- p. 16, l. 32. *pro* abrasae *lege* vix legibiles.
- p. 19, l. 9. *post* convolat *adde virgulam* et *dele virgulam* *post* angustias.
- p. 21, l. 13. *post* quidam *dele*^b et *adde*^b *post* membra; n. b *corrigere*: 'per membra legendum, cf. *infra* p. 49, n. a'.
- p. 21, n. e *lege*: 'quod e rec. B. D emendandum est'.
- p. 24, l. 29. *verba de iure iurando sic litteris inclinatis exprimenda sunt.*

- p. 30, l. 35, n. 8. *lege*: Cf. *supra* I, p. 336.
- p. 50, l. 28. *lege* diligencia. — *Ibid.* n. 1. *adde*: Cf. et Additam. ad Vitas patriarch. Aquilei, Muratori, SS. XVI, col. 79, ubi Heinricus dux apud imperatorem Brixiam obsidentem fuisse dicitur.
- p. 51, l. 5. *lege*: inmundum.
- p. 53, l. 35. *lege* in deperdito.
- p. 54, l. 8. *lege* conamine.
- p. 69, ad l. 4. *adnota* Is. 49, 4. *Philipp.* 2, 16.
- p. 70, l. 10. *lege*: Swicensium.
- p. 72, n. a. *lege*: 'sic rec. D *infra* p. 110; adequac. c.'
- p. 75, l. 35. *lege* n. e) *circiter* 50 *litterae desunt*.
- p. 76, l. 2. Heinri[cus] [sororem] (non fi[lius]) *regis legas oportet*; l. 21. *lege*: ipsum et . . . per contract[um].
- p. 77, l. 5. 6. *lege*: educandum, pactis et *dele* n. b.
- p. 77, l. 23. *lege* officia, portarum custodias *virgula transposita*.
- p. 81, l. 26. 27. *Verba gloriosam* — *amplectens litteris inclinatis exprimenda, adscribe in marg. ad l. 26*: 2. *Mach.* 6, 19, ubi gloriosissimam et complectens.
- p. 94, l. 24. *in margine et l. 42. pro* Maii 17. *lege* Maii 12.
- p. 94, n. 5, l. 38. *adde*: *Ier.* 32, 34: Et posuerunt idola sua in domo.
- p. 94, n. 8. *in fine adde*: Cf. I. Matthias, 'Beitr. z. Gesch. Ludwigs d. B. während s. Romzuges' (Diss. Hallensis 1908) p. 68, n. 3.
- p. 96, l. 37, n. 2. *lege*: Thebais I, v. 417. — *Ibid.* l. 23. *in marg. lege*: (Sept. 30) *unco adiecto*.
- p. 107, l. 38, n. 2. cf. *quae supra ad I, p. 37, n. 1. adnotavimus*.
- p. 113, l. 16. 17. *ad colligens adde notam*: g*) colligebat D.
- p. 114, l. 40, n. 12. *lege*: Bonifaciam quae et Irene.
- p. 115, l. 8. *ad diffugii adde notam*: b*) *refugii D.*
- p. 124, l. 21. *ad partes adde notam*: i*) *partem D.*
- p. 127, l. 30. *lege*: a) suo tyt. om. D.
- p. 128, l. 9. *ad et adde notam*: c*) et om. D.
- p. 128, l. 26. *ad ibique adde notam*: l*) et ibi D.
- p. 143, l. 33. n. f *lege* prof. (*pro* prof.).
- p. 167, l. 41, n. 4. *lege*: Freistadt ad fl. Feldaist in Austria superiore.
- p. 189, l. 26. *lege*: Rug[is].
- p. 203, l. 3. *lege*: pudiciciam.
- p. 211, l. 22. *verba iudicem, defensorem transponenda esse videntur; cf. Martini Poloni Cont. ab Eccardo editam col. 1455: quem iudicem et iustitiae defensorem interpellabat. O. H.-E.*

INDEX.

SCRIPSIT A. HOFMEISTER.

Maior numerus paginam, minor lineas quinas indicat. Loci posterioris tomi numero II praemisso, loci prioris tomi sine numero Latino indicati.

A.

Aaron rex Persarum (*Harun ar-Raschid*) 16, 15.
 Abel rex Dan. 89, 1. 126, 25; fr.: Ericus.
 Abela civ. Palaestinae 168, 20. 246, 15.
 Abelardus v. Petrus Abel.
 (Abi-) Abygail II, 167, 20.
 Abyro 222, 1.
 Abysag Sunamitis 254, 10.
 Abner II, 154, 5.
 Abraham 17, 5.
 Absolon 161. 165, 20.
 Accaron, Acharon, civ., *Akkon* 76, 5. 77, 5. 148, 10. 178, 15. 248, 30. 258, 30. 261. 262. 302, 20 — 304. II, 2, 10. 47, 25; cf. Ptholomais.
 de Ach, Achen, Aych, comes 92, 15. 131, 15. 150, 20. 190, 10.
 Achademica dogmata 17, 10.
 Achaia, Achaya 86, 10. 123, 15. 246, 25.
 Acharon v. Accaron.
 Achilles 165, 10. 377, 10.
 Achivi II, 85, 10. 120, 15.
 Adal-, Adel-; cf. Al-
 (Adela) uxor Friderici I. imp. Rom. 124, 35.
 Adalgarius fil. Waifarri ducis Aquitan. 9, 10.
 Adalgisus, Adalgysus, fil. Desiderii regis Longob. 10, 30. 64, 15. 104, 15.
 Adalgisus, Adelgisus, dux Beneventi 28.

(Adelheidis) uxor Lotharii regis Ital. et Ottonis I. imp. 111, 20.
 (Adelheidis) filia Heinrici II. lantgr. Hassiae, uxor Casmari III. regis Polon. II, 221, 30.
 (Adelheidis) filia Alberti III. com. de Tyrol, uxor Meinhardi III. com. Goriciae 265, 15.
 Adelheidis, Adalramus v. Alheidis, Alramus.
 Adelwinus archiep. Salzburg. 26, 15. 28, 10.
 Adam 91, 15. 186, 25. II, 130, 20. 238, 1.
 Adamiani II, 130, 20; Adamiana heresis II, 127, 15. 130, 15.
 Adel- v. Adal-
 (Ademarus) episc. Podiensis 57, 5. 74, 30. 75, 25.
 Ad montes, Admontense monast., *Admont Stiriae* 122, 25. 315. 351, 10. II, 82, 5. 116, 15; a b b.: Heinrichus II, Engelbertus.
 Adolfshaim, Adolfsaim, civ., *Oppenheim Hassiae ad Rhenum fl.* 327, 15. 363, 25.
 Adolfus comes Nassov., rex Rom. 178. 295, 25. 306—311, 1. 312, 25. 313, 30—315, 30—318, 10—323, 10. 329, 5. 330, 15. 333, 20. 340, 25. 345, 1—348, 30. 350. 351, 15. 352. 354—357. 365. 366, 10. 368, 20. 377. II, 7, 25. 9, 1. 11, 20. 31, 5. 32, 20. 35, 15. 69, 20. 108, 10. 250, 15; uxor: Imagina; liberi: Ru-

- pertus, Gerlacus, Mecza (Mechtildis); fr.: Diterus; mater: Alheidis.
- Adolfus, Adolphus, rex Angl. 24, 25. 67, 1. 106, 35.
- (Adolfus VII.) comes de Monte 255 (*perperam* Engelbertus). 295, 15.
- Adonias II, 170, 1.
- Adrianus martyr 52, 20. 68. 113, 5.
- Adrianus I. papa 10. 12. 14, 10. 42, 30. 43. 64. 104.
- Adrianus II. papa 27. 67, 15. 107, 5. 108, 1.
- Adrianus III. papa 30, 30. 32, 25.
- Adrianus IV. papa 87, 5. 124. 228, 25.
- Adrianus V. papa 276, 20.
- Adriaticum mare 210, 10. II, 229, 20.
- Adrie v. Iadrie portus.
- Affrica 21, 30. 246, 1. II, 177, 5. 239, 1.
- Africanum pelagus II, 177, 5.
- Affricanus v. Scipio.
- Agaunum locus s. Mauricii, *St.-Maurice d'Agaune ad Rhodanum* fl. 15, 25. 34, 25. 35, 5. 112, 10. 259, 20.
- Agnes filia Gwilhelmi V. ducis Aquitan., com. Pictav., uxor Heinrici III. regis 54, 25. 56, 10. 70, 30. 114, 30.
- Agnes *falso* uxor Heinrici IV. regis v. Bertha.
- (Agnes) soror Ottonis I. ducis Meran., uxor Philippi II. regis Franc. 128, 25.
- Agnes filia Alberti I. regis Rom., uxor Andreae III. regis Ungar. 257, 25. 298, 25. 306. 307, 25. 309, 15. 312. 332. 348. 387, 10. II, 7, 15. 30, 1. 61, 30. 70, 5. 108. 169, 15. 170, 15. 171, 15. 205. 206, 5.
- (Agnes) soror (*potius* filia fratris) (Gerdrudis) reginae Ungar., uxor Friderici II. ducis Austr. 130, 20.
- (Agnes) soror Ludewici IV. lantgr. Thuring., uxor Heinrici ducis Austr. 90, 25. 130, 15. 148, 25. 187, 25. 188, 5.
- (Agnes) filia Lupoldi ducis Austr. II, 96, 25. 127, 25. 128, 15.
- (Agnes) filia Heinrici ducis Glagowiae, uxor Ottonis III. ducis Bawar. infer. 375, 10.
- Agnes filia Ottonis I. ducis Meraniae, uxor Ulrici III. ducis Karinth. 95, 25. 134, 20. 173, 15. 207.
- Agnes filia Hermannii VI. march. de Baden, uxor Ulrici III. ducis Karinth. et Ulrici com. de Hennenburch 92, 25. 95, 25. 99, 25. 134, 20. 138, 1. 150, 10. 173. 190, 25. 207. 313. 349, 5.
- (Agnes) filia Rudolphi I. regis Rom., uxor Alberti II. ducis Saxon. 220, 20. 271.
- Agnes filia Heinrici IV. regis, uxor Friderici de Stouphen I. ducis Suev. 56, 30 — 58. 72, 35. 73. 78. 116 — 118, 15.
- (Agnes) filia Friderici com. de Sarburch, uxor Friderici II. ducis Suev. 81, 10. 119, 25.
- (Agnes) filia Ottakari II. regis Bohem., uxor Rudolphi ducis Suev. 236, 20. 250, 1. 276, 5. 289, 20. 308. 346, 1. II, 3, 15.
- (Agnes) filia Hermannii, uxor Waldemari marchionum Brandenburg. II, 44, 20.
- (Agnes) filia Meinhardi ducis Karinth., uxor Friderici I. march. Misn. 160, 35. 266, 1. 378, 1. II, 14, 5. 39, 1.
- (Agnes) filia Wenzeslai II. regis Bohem., uxor Ruperti com. Nassov. 350, 1.
- (Agnes) filia Alberti II. com. de Hayerloch (Hohenberg), uxor Alberti com. de Tyrol 265, 20.
- (Agnes) soror Ulrici II. de Walse, uxor 1) nobilis viri de Lonnenberch, 2) Ulrici V. com. de Phannberch II, 28, 5. 59, 1. 62, 30. 129, 25.
- Agrippina, Agrippinensis civ. v. Colonia.
- Ahab 231, 1.
- (Aiax), Ayax II, 85, 5.
- de Aych v. de Ach.
- de Ayerlach, Ayerloch, com. v. de Hayerloch.
- (Aimericus) episc. Carnot., card. presb. S. Martini in Montibus II, 237, 15.
- Aistolfus, Aistölfus, Aystolphus, Aystolfus, Aystulfus, Astulphus,

- rex Longobard. 7. 8. 42. 43, 5.
63. 103.
- Alam- v. Alem-.
- Alba, *Aube fl.* II, 87, 25. 123, 20.
- Alba-regalis civ. Ungariae, *Stuhl-
weissenburg* 194, 35. II, 228, 15.
- Albanensis (*Albano*) card. (episc.)
falso II, 24, 20.
- Albero de Püchaim 250, 5. 289, 25.
- Albertus I. comes de Habspurch,
dux Austr., rex Rom., fil. Ru-
dolfi I. regis 148, 10. 161, 1. 178.
179, 10. 222, 30. 240, 30. 241. 248
—250. 255—258, 1. 265, 15. 266, 1.
283, 15. 286, 15. 288—290. 294, 10.
296. 298. 306—309, 20—315.
317, 25—324, 20—333. 335. 337
—343. 345—348. 350. 351. 354
—368. 371, 30—373, 10. 374, 10
—380, 25—382, 1. 384—387. II,
3—7. 9, 1—12, 15. 22, 20. 23.
28, 10. 31. 32, 20. 35. 36, 5. 37, 25.
50, 10. 51, 15. 52, 10. 68, 25. 70, 20.
88, 20. 111, 10. 123, 15. 158, 5.
170, 30. 177, 25. 185, 5. 205, 25.
215, 15. 250; filii 325, 1. 335, 10.
359, 15. 360, 1. 376, 5. II, 10, 25.
88, 20; liberi 348, 20. 387, 5. II, 7, 10;
filia senior (Agnes) 306, 1; uxor:
Elizabeth; liberi: Rudolfus,
Fridericus, Lupoldus, Heinrichus,
Albertus, Otto, septimus filius in
infantia raptus 257, 25. 298, 25,
Agnes, Elizabeth, Anna, Kather-
rina, Gûta.
- Albertus rex Ital., fil. Berengarii II.
regis 34, 10. 50, 20. 109, 15. 111, 25.
- Albertus cancell., I. archiep. Mo-
gunt. 59. 79, 15. 80, 1.
- Albertus archiep. Salzburg. 28, 10.
31, 5.
- Albertus episc. Patav., fil. Al-
berti II. ducis Saxon. 271, 30.
279, 25. II, 162, 5.
- Albertus episc. Fragensis 51, 20.
- Albertus Magnus fr. ord. Praedic.,
lector Coloniensis, episc. Ra-
tison. 200, 5. 227, 20. 273. II,
122, 5.
- Albertus II. dux Austr., fil. Al-
berti I. regis Rom. 141, 1. 180.
182, 5. 257, 20. 298, 25. II, 61, 25.
79. 96, 25. 98, 20. 101. 102. 113, 30.
118, 25. 128, 15. 136. 137, 5.
141, 10. 144, 10. 151, 30. 155.
157, 25. 161, 30. 163, 30. 165, 25.
167. 169—173, 15—175, 1. 180—
185. 187. 188, 15. 189, 5. 194, 5.
196, 10. 197, 20. 198, 20. 199, 25.
200, 25. 203, 20. 204, 30—207.
210, 25. 211, 5. 213—216, 10.
218, 10. 222, 15. 225, 5—228, 10.
229, 25. 231. 232. 234, 15. 235.
245, 25. 246. 248, 15; uxor:
Iohanna; fil.: Rudolfus.
- Albertus II. dux Saxon. 220, 20.
238, 5. 271, 25. 279, 25. 281, 25.
307, 5. 345, 20; uxor: Agnes;
filii: Rudolfus, Albertus; fr.
(*perperam*): Otto marchio Bran-
denburg.
- Albertus marchio Pannoniae super.
(Austr.) 38, 25. 53, 25. 54. 56, 20.
69, 25. 70. 73, 10. 113, 25. 114, 20.
116, 15; filii: Lupoldus, Er-
nustus; fr.: Ernustus I. dux
Suev.
- (Albertus) marchio Misn., lantgr.
Thuring. 316, 25. 352. 377, 20
(*falso* Dietricus); filii: Fride-
ricus, Diezmannus.
- Albertus fil. Meinhardi com. de
Tyrol, ducis Karinth. 265, 20.
324, 5. II, 15, 15; uxor: Agnes;
filia: Margareta.
- Albertus comes Franc. Orient.
(Babenb.), nepos Ottonis ducis
Saxon. ex filia 38. 47, 20. 52, 30.
68, 5. 110. 112, 30.
- Albertus II. comes Gorici, pala-
tinus Karinthiae 253. 293. 294, 1;
fil.: Heinrichus; fr.: Meinhar-
dus dux Karinth.
- Albertus III. comes Gorici, pa-
truus Iohannis com. Gorici. II,
180, 20. 204, 5; filii: Albertus,
Meynardus, Heinrichus.
- Albertus IV. comes Gorici, fil. Al-
berti III. com. II, 180, 20. 181.
204, 1.
- Albertus IV. comes de Habspurch
91, 35. 186, 5. 265, 5 (*perperam*
Hartmannus); fil.: Rudolfus;
fr.: Rudolfus.
- Albertus II. comes de Hayerloch
(Hohenberg), fil. Burchardi III.
com. 217, 15. 265, 20. 319. 354, 25;
filia: Agnes.

- Albertus IV. comes de Hals 284, 30.
(Albertus II.) comes de Hohenloch
II, 13, 5. 37, 5.
Albertus de Tyrol 125, 15.
Albertus III. comes Tyrol. 148, 35.
153, 35. 156, 5. 213, 15. 223, 25.
265, 20; *perperam* comes Gorici.
dictus 95, 30. 133, 30. 185. 193;
u x o r: Iutha; filia: Adelheidis.
Albertus senior comes Tyrolis
et Goriciae (*immo* Meinhardus III.
comes Goriciae) 264, 25. 265, 15;
u x o r: Adelheidis; fil.: Mein-
hardus dux Karinth.
Albertus de Hailek 199, 5; fr.:
Haidenricus.
Albertus (comes) de Hohenberg,
cancell. Ludewici IV. imp. II,
146, 25. 228, 20. 230, 20.
Albertus II. (Scaliger) (fil. fratris)
Canis - grandis de Verona II,
135, 10. 201.
Albertus de Vraen 175, 10. 209, 25.
Albia fl., *Elbe* 331, 1. II, 242.
Albinus v. Alquinus.
Alboynus (rex Longobard.) II,
240, 10.
Alchimus (sac. Iud.) 166, 1. II,
92, 10.
Alczah v. Altzach.
Aleidis v. Alheidis.
Alemanni, Alamanni 31, 35. 32, 30.
41, 10. 48, 15. 50, 1. 90, 15. 111, 25.
130, 5. 181, 25. II, 26, 15. 252;
Alemanna Hildegarda uxor Ka-
roli M. imp. 10, 15. 64, 10. 194, 10.
— Alemannicus populus II, 24, 5.
52, 15; Alemannica militia 255, 10.
Alemannia, Alamannia 15, 15. 29, 5.
34, 30. 37, 25. 39. 45, 5. 46. 49, 1.
50, 35. 54, 30. 56, 25. 57. 61, 15.
70, 10. 75, 25. 79, 20. 80, 1. 81, 25.
82. 89, 10. 91, 1. 107, 25 —
109, 15. 110, 25. 114, 5. 118.
124, 25. 127, 20. 130. 147, 30.
152, 10. 160. 162, 25. 182, 20. 184.
189, 10. 193, 10. 194, 10. 211.
228, 15. 229, 1. 260, 5. 274, 15.
275, 1. 300, 25. 301, 15. 308, 25.
330, 1. 339, 5. 361, 15. 372, 15.
376, 25. II, 52, 10. 57, 20. 63, 20.
66, 25. 88. 106, 15. 115, 25. 125, 1.
133, 20. 138. 141, 1. 142, 5. 143, 30.
144, 1. 148, 5. 153, 25. 154, 5.
179, 1. 212, 15. 242, 1. 243, 1;
superior 1, 20. 30, 25. 46, 1. 128, 15;
d u c e s: v. Suevia.
Alemannicus, Alamannicus lacus,
Bodensee 33, 20. 213, 10. 264, 15.
Cf. Brigantinus, Lemannus.
Alexander (Magnus) rex Maced.
151, 20. 158, 20. 181, 20. 266, 25.
280, 25.
Alexander rex (Syriae) 248, 30.
Alexander fil. Herodis 246.
Alexander v. Paris.
Alexander II. papa 56. 72. 73, 5.
116, 5.
Alexander III. papa 19, 10. 87, 5 —
89, 10. 126. 127, 25.
Alexander IV. papa 94, 1. 97, 1.
133, 25. 134, 1. 194, 10.
Aleydis v. Alheidis.
Alfunsus X. rex Castellae, rex Rom.
95. 134, 5. 136, 30. 162, 35. 197, 15.
205, 5.
(Alfunsus XI.) rex Castellae II,
219. 222, 5. 228, 5.
Alheidis, Aleydis.
Aleydis uxor Lotharii regis Ital.
et Ottonis I. imp. 50, 5.
Aleydis uxor Ludewici (Balbi) regis
Franc. occident. 29, 15. 31, 10.
35, 10. 45, 25.
Alheidis filia Heinrici I. ducis
Brunswic., uxor Heinrici ducis
Karinth. II, 77, 1. 114, 15.
(Alheidis) soror Eberhardi com.
de Katzenellenbogen, mater
Adolfi regis Rom. 310, 5. 347, 1.
Alkwinus v. Alquinus.
Almericus Carnotensis 129, 1.
Alpes 29, 35. 45, 20. 108, 15. 351, 30.
II, 240, 25. 242, 1; Appenninae,
Penninische Alpen 47, 5. II, 239, 15;
Iuliae, Yuliae 213, 10. 265, 15. II,
18, 10. — Alpina corpora II, 241, 10.
Alpiadis soror Dodonis, pellex Pi-
pini (mai. domus) 61, 30.
Alquinus, Alqwinus, Alkwinus, Al-
binus, abbas S. Martini Turon.
14, 10. 16, 30. 17. 64, 25. 104.
Alramus archiep. Salczpurg. 20, 10.
21, 10.
Alsacia, Alzacua, Alczacia, Altza-
cia 21, 35. 29, 5. 45, 5. 49, 20. 66, 10.
106, 10. 198, 10. 314. 350. 363, 20.

- II, 3, 10. 150, 20. 171, 15. 206, 5.
 248, 15; superior II, 73, 5. —
 Alzatici fines II, 89, 10. — Al-
 satica militia II, 119, 25; Alsa-
 ticus: Armleder.
 de Alstat, Alestat, *Hattstatt Alsa-
 tia* (Kr. Gebweiler), nobilis vir
 II, 139, 10. 150, 25.
 Alstra aqua, *Elster* II, 39, 15.
 Altenhoven munitio *prope Frisa-
 cum* 382, 20.
 Altimannia = Alemannia II, 242, 1.
 Altovillariense monast., *Hautvillers*
 (arr. Reims, dép. Marne) 23, 25.
 Altzach, Alczah, fl., *Elz* 319, 20.
 354, 30.
 Alvernia 57, 1. 75, 25. 80, 35. 116, 35.
 119, 15.
 Alzacia v. Alsacia.
 Alzeia, Alzey, castrum, *Alzey*
 (Rheinhessen) 327, 10. 363, 20; de
 Alzey, Altzeia, nobilis vir:
 Emcho.
 Amalech II, 146, 1.
 S. Amandi (*perperam pro* S. Ve-
 dasti) abbatia 30, 10.
 Amasa Iud. 386, 1. II, 4, 30.
 Amasias, Amasyas, rex Iuda II,
 86, 10. 120, 30.
 (Amazones), Amozones 168, 25; re-
 gina: Thamaris.
 Ambrosianum officium 18, 30.
 b. Ambrosii eccl. Mediolani II,
 18, 25. 46, 1.
 Ambrosius comes Pergami 34, 15.
 109, 15.
 (Amedeus V.) comes Sabaud.
 II, 18, 10. 45, 25. 76, 10. 96, 20.
 112, 35; uxor: Maria; filiae:
 Katherina, Beatrix, Iohanna.
 Amelius, Amilius 10, 35. 11, 1. 43, 10.
 Amicus 10, 35. 11, 1. 43, 10.
 Amilion abbas, archiep. Salczpurg.
 20, 10.
 de S. Amore, *Saint-Amour* (arr.
 Lons-le-Saulnier, dép. Jura):
 Gwilhelmus.
 Amphingen prata, *Ampfing* (Ober-
 Bayern) II, 120, 25.
 Amri 323, 15. 358, 20. II, 66, 20.
 106, 5.
 Anacletus II. papa = Petrus Le-
 onis 80, 35. 81, 30. 83, 119, 15.
 120, 20.
 Anagnia, Anania, civ., *Anagni* 97, 1.
 335. 336, 20. 370.
 S. Anastasii (monast. Rom.) 84, 20;
 abbas: Eugenius III. papa.
 Anastasius imp. v. Arthemius.
 Anastasius III. papa 37, 30. 39.
 Anastasius IV. papa 123, 35. 124, 5.
 Anastasyus patr. Constantinopol.
 2, 20.
 Anasus fl., *Enns* 5, 25. 14, 5. 250, 20;
 Anasi vallis 155, 5. 195, 15. 255, 25.
 256, 1. 281, 10. 296, 10. II, 167, 1.
 199, 10.
 Anchises, Anchyses, (Ansegis), fil.
 Arnulfi episc. Met. 1, 15. 61, 1.
 62, 10. 102, 5; fil.: Pipinus.
 Andacensis, *Andechs Bavariae*,
 marchio: Albertus III. comes
 de Tyrol 265, 20; de Andex
 marchio (Bertholdus IV?) 223, 25;
 filiae: uxor Alberti com. de
 Tyrol (Iutha) 223, 25, uxor ducis
 Bavariae palatini 223, 25 (*per-
 peram*), uxor comitis de Liningen
 223, 25.
 Andegavensis urbs, *Angers* 24, 20;
 episc.: Maurelio; Andegaven-
 sis comes II, 211, 25; comitatus,
Anjou II, 179, 10. 211, 20.
 Andernach, Andrenacum, *Ander-
 nach ad Rhenum* fl. 28, 40. 32, 20.
 II, 248, 10.
 de Andex marchio v. Andac.
 S. Andreas 74, 30. 75, 30.
 Andreas II. rex Ungar. 89, 30. 90, 25.
 148, 20. 183, 35. 186, 1. II, 249, 5;
 uxor: Gertrudis; liberi:
 Bela, Cholomannus, Elizabeth.
 Andreas III. rex Ungar., fil. Ste-
 phani 312. 332. 348. 367, 5. II,
 7, 15. 70, 5. 108, 20; uxor: Agnes.
 (Andreas) episc. Tornac., card.
 presb. S. Susannae II, 237, 15.
 Andreas fil. Karoli (Roberti) regis
 Ungar. II, 231. 237, 15. 248, 1;
 uxor: Iohanna.
 S. Andreas in Lavental (monast.),
St. Andrä Karinthiae II, 211, 1.
 Andrenacum v. Andernach.
 Andromache 381, 1.
 (Andronicus III.) imp. Constanti-
 nopol. II, 114; uxores: Boni-
 facia, Iohanna.

- Angelfredus patr. Aquileg. 50, 25.
111, 30.
- Angli 24, 10. 50, 1. 59, 20. 61, 10.
67, 1. 79, 20. 106, 30. *II*, 147, 1.
212, 30. 229, 5; Anglus 67, 5;
Anglici *II*, 154, 1; Anglicus: Io-
hannes puella. — Anglica gens
62, 25; natio 2, 35. 103, 1. *II*, 231, 1.
- Anglia 24. 55, 10. 66, 40. 72, 20. 77, 10.
87. 88, 1. 90, 5. 95, 15. 106, 30.
111, 20. 114, 1. 125, 20. 134, 5.
166, 35. 180, 15. 183, 35. 197, 20.
286, 15. 325, 5. 342, 10. 351. 355, 10.
379, 30. *II*, 63, 10. 79, 15. 174, 30.
178. 180, 1. 186. 189, 20. 190, 5.
211—213, 1. 216, 1. 219, 1. 237, 1;
rex 54, 1. 70, 1. 212. 216, 5. 334, 25.
369, 35; reges: Edmundus, Adol-
fus, Heroldus, Wilhelmus I, Hein-
ricus I, Henricus II, Richardus I,
Iohannes, Edwardus (*perperam*),
Henricus III, Edwardus I, Ed-
wardus III.
- Anisiacus villa, *Anizy - le - Château*
(*arr. Laon*) 7, 30.
- Anna prophetissa 387, 15. *II*, 7, 15.
- Anna (Gertrudis) filia Burchardi III.
com. de Hayerloch (Hohenberg),
uxor Rudolfi I. regis Rom. 148, 1.
217. 229, 15. 237. 241. 253, 30.
265, 5. 267, 25. 268, 5. 281, 15.
283, 20.
- (Anna) filia Gedimini regis Litua-
niae, uxor Casmari III. regis
Polon. *II*, 218, 15.
- Anna filia Iohannis regis Bohem.,
uxor Ottonis ducis Austr. *II*,
102, 5. 137, 15. 144, 5. 152, 25.
153, 10. 163, 5. 172, 25. 180, 15.
181, 30. 203, 5. 213, 5.
- Anna filia Wenzeslai II. regis Bo-
hem., uxor Heinrici ducis Ka-
rinth. 337, 25. 372, 30. 383, 20. *II*,
12, 30. 15, 1. 39. 40. 114, 15.
- Anna filia Alberti I. regis Rom.,
uxor Hermani march. Branden-
burg. et Heinrici VI. ducis Vra-
tislav. 257, 25. 298, 25. 329, 30.
330, 25. 366, 20.
- (Anna) filia Belae IV. regis Ungar.,
uxor (Rostislawi) Ruthenorum
princ. Mazzoviae 97, 5. 100, 5.
135, 30. 138. 169, 10. 171, 30.
203, 15. 208.
- (Anna) filia Ottonis com. de Tyrol,
ducis Karinth., uxor Rudolfi II.
palatini 265, 25.
- (Anna) filia Rudolfi II. palatini
265, 30.
- Anna filia Friderici III. regis
Rom., uxor Iohannis com. Gorici.
180, 10. *II*, 180, 15 — 182. 202, 10.
203, 30. 204.
- (Anna) filia Friderici Libertini
com. Celeiae, uxor Ottonis VI.
com. de Ortenburch *II*, 189, 1.
- Anno archiep. Colon. 56, 20.
- Anonia v. Hannonia.
- Anshelmus abbas, archiep. Can-
tuar. 48, 10. 77, 10. 110, 30. 280, 20.
380, 10. *II*, 141, 25. 204, 25.
- Anshelmus archiep. Mediolan. 80, 30.
119, 10.
- Anshelmus (Laudun.?) 17, 15.
- (Anshelmus) de Rappolstein 314, 20.
350, 5.
- Antenor *II*, 180, 10.
- Antichristus *II*, 117, 1. 221, 5.
- Antiochia, Anthiochia, Anthyochia,
civ. Syriae 76, 1. 77, 1. 86, 5.
123, 1; filia regis Antiochiae
(*perperam*) 90, 10. 184, 20.
- Antiochus, Anthyochus, IV. (Epi-
phanes rex Syr.) 168, 10. 233, 20.
278, 10.
- Antiochus V. (rex Syr.) 166, 5.
- Antonius Pius imp. *II*, 16, 5.
- Antonius, (C.) 159, 15.
- b. Antonius fr. ord. Minor. 90, 25.
- Antropos (*recte* Atropos) 180, 30.
- Apamia (civ.) 166, 5.
- Appenninae Alpes v. Alpes.
- Appenninus mons *II*, 239.
- Apulia 26, 25. 51, 5. 52, 35. 55.
68, 15. 71, 20. 72, 10. 73, 5. 82.
83. 87. 88, 5. 89, 35. 90, 20. 92, 30
— 94. 98, 5. 99, 10. 112, 5. 113, 5.
115. 119. 120. 126, 30. 128, 15.
130, 5. 131, 25. 132, 20. 133, 30.
136, 20. 137, 20. 148. 160. 165, 10.
167, 10. 168, 1. 184, 15. 186, 35.
187. 191, 10. 193, 10. 194. 204.
205, 10. 206, 10. 238, 10. 282, 1.
287, 5. 332, 20. 367, 10. *II*, 54, 20.
67. 106, 25. 231, 25. 240, 1. 248;
dux: Reginaldus; reges: v. Si-
cilia.

- Aquensis civ. *v.* Aquisgrani.
 Aquilegia civ. *II*, 145, 20. 224, 25. 240, 5. 244, 10; Aquilegiensis, Aquilegensis, Aquileiensis, eccl. 73, 25. 74, 5. 82, 1. 88, 10. 100, 20. 116, 35. 129, 15. 175, 5. 284, 25. *II*, 113, 5. 161, 1. 224, 25; sedes 269, 30; patriarcha *II*, 26, 1. 56, 5. 243, 10; episc., patr.: Marcus, Elarus, Angelfredus, Iohannes IV, Popio, Sygehardus, Ulricus I, Pilgrimus I, Ulricus II, Bertholdus, Gregorius, Raymundus, Petrus, Ottobonus, Paganus, Berthrandus; Aquilegiense capitulum 99, 25. 137, 30. 173, 5. 206, 30. — Aquilegensis portus *II*, 229, 20. — Aquilegiense feodum 139, 5. — Aquilegiensium marchia 50, 10.
 de Aquino: Thomas.
 Aquisgrani, Aquis, Aquensis civ., *Aachen* 10, 30. 14, 5. 15, 25. 16, 10. 18, 25. 19, 25. 15. 27. 28. 31, 15. 43, 35. 44. 46, 5. 48, 25. 50, 15. 52, 15. 64, 30. 65. 67, 35. 83, 5. 85, 30. 104, 40. 105. 107. 111, 30. 112, 25. 120, 15. 122, 30. 123, 25. 130, 30. 185, 5. 189, 5. 212, 5. 217, 20. 268, 1. 309, 35. 323, 1. 346, 30. 357, 20. *II*, 9, 15. 66, 1. 67, 10. 105, 15. 106, 30. 169, 30. 205, 5; eccl.: b. Mariae virg. — Aquense palacium 111, 1. — Aquenses 19, 10. 65, 15. 105, 15. *II*, 65, 20. 105, 5.
 Aquitania 1, 20 — 3, 35. 9, 5. 10, 20. 12, 25. 18, 25. 23, 10. 24, 20. 35, 25. 41. 43, 30. 44, 5. 43, 25. 57. 61, 15. 64, 15. 70, 30. 77, 25. 104, 15. 105, 10. 111, 1. 114, 30. 117, 10. *II*, 179, 10. 211. 240; reges: Ludewicus, Pippinus I, Pippinus II, Karolus Calvus; duces: Eudo, Hunoldus, Waifarius, Wilhelmus V, Wilhelmus IX. — Aquitanici 23, 15. 43, 15. — Aquitanica prov. 20, 5; Aquitanicum regnum 20, 5.
 Aragonia *v.* Arrogonia.
 ab Aramathia: Ioseph.
 Arcturus rex 280, 10. *II*, 189, 25. 220, 5.
 Ardania, *Ardenen* 33, 40. 109, 10. *II*, 49, 15; Arduenna 128, 15; Arvennia 31, 15.
 Arcium, *Arezzo* 163, 20.
 Arelatum, Arelatensis urbs, *Arles* 2, 10. 300, 1; regnum 221, 5; Arelatensis archiep., praesul 111, 5. 125, 1. 259, 30. 299, 20. 334, 10. 369, 20. — Arelatense regnum 29, 25. 254, 15. 260, 5. 272, 30. 295, 1. 351, 20.
 Argentina, Argentinensium civ., *Strassburg* 198, 10. 266, 15. 319, 30. 355, 1. *II*, 74. 75, 15. 96, 15. 127, 25. 128, 1; maior eccl. *II*, 75, 15. 96, 15. 128, 5; Argentinensis eccl. 376, 25; praesul 320, 1. 355, 1; episc. 320, 1. 381, 20; episc.: Iohannes I. — Argentinenses 213, 25. 314, 25. 350, 10. *II*, 21, 20. 96, 15. 111, 20; cives *II*, 73, 30; Argentinensis: Hugo Wiricus. — Argentinensis expeditio *II*, 71, 1. 72, 30.
 Argovia, Argowia, *Aargau* 347, 10. *II*, 214, 30.
 Aristobolus 253, 25. 294, 10. 329, 25.
 Aristoteles 17, 10. *II*, 175, 10.
 Armeni 84. 121, 25. — Armenia 89, 15; filia regis uxor regis Tartarorum 239. 240. 243. 244. 284, 35. 285.
 Armleder rex dictus Alsaticus quidam *II*, 196, 10.
 Arno archiep. Salzburg. 13. 14, 15. 20, 10. 43, 20. 104, 20. 252, 20. 293, 1.
 Arnoldus, Arnöldus, Arnulduus.
 Arnoldus card. episc. Sabin. *II*, 52, 25.
 Arnoldus episc. Babenberg. 250, 10. 289, 25.
 Arnöldus mag. ord. Praedic. 351, 1.
 Arnöldus dux Bawariae 39.
 Arnoldus marchio Stiriae 122, 20.
 Arnoldus miles *II*, 196, 15.
 S. Arnulfi, Arnölfi, eccl. Metis 21, 25. 44, 10.
 Arnulfus, Arnölfuls, Arnolfus, Arnolphus, dux Karinth., rex Franc. orient., imp., fil. Kariomanni regis 30. 33 — 38, 10. 46. 47. 52, 30. 108. 109. 253, 10. 293, 25. *II*,

- 67, 15. 107, 15; filii: Ludewicus, Zwendeboldus.
- S. Arnulfus, Arnulfus, episc. Metensis 1, 15. 30, 15. 61, 25; fil.: Anchises.
- Arrogones 161, 30; Arrogonii II, 231, 20; Arrogoni 178, 5. 281, 5. — Arrogonia, Arragonia, Aragonia 99. 147, 20. 165, 1 — 168, 15. 179, 15. 204, 25. 206. 264, 5. 282, 25. 286. II, 29. 58, 1. 60, 5. 61, 15. 67, 25. 124, 5; rex 275, 1. II, 190, 5. 219, 10. 222, 5; regis filii 211, 15; reges: Petrus III, Iacobus II.
- Arsenius episc. 25, 20.
- Arthemius dictus Anastasius imp. 1.
- Arvennia v. Ardania.
- Asgaredis uxor Ludewici II. Balbi regis Franciae occident. 29, 10. 31, 10. 45, 25.
- (Asia), Asya 165, 30. 351, 30. II, 239, 1.
- Assuerus rex 141. 159, 1. 202, 15. 220, 1. 269, 1. II, 6, 30.
- Assur rex Ungar. 111, 25.
- Assyrii, Assirii 168, 20. II, 238, 15.
- Astenses (*Asti*) 184, 20.
- Astensis (*i. e.* Estensis) marchionis soror (*immo filia*): Beatrix.
- Astrea 151, 30. 182, 1. II, 243, 20.
- Astreus gigas 151, 30.
- Astulphus v. Aistolfus.
- Athasis fl., *Etsch* 338, 20. II, 37, 15. 38, 10. 200, 5. 222, 25.
- Athenae (civ.) 24, 30. 67, 5. 83, 25. II, 245, 1; Atheniensium urbs 17, 10.
- Athila rex Hunorum II, 240, 5.
- Athos (mons) 182, 5.
- Atrabatis, *Arras* 30, 10. — Atrebatensis comitatus, *Artois* II, 179, 10.
- Atrides II, 85, 10. 120, 10.
- Atropos v. Antropos.
- Atzo Vicecomes Mediolan. II, 137, 30. 143.
- Aufidus fl. (*Apuliae*) II, 84, 20. 119, 30.
- Augia insula, *Reichenau* 2, 30; Augiense monast. 33, 20; mon.: Witinus.
- Augusta Vindelica civ., *Augsburg* 50, 35. 85, 5. 121, 35. 221, 25. 223, 10. 237, 30. 239. 247, 25. 248, 1. 251, 1. 270, 10. 282, 15. 288, 1. 290, 30. II, 16, 15. 17, 20. 33, 30. 34, 30. 41, 10. 66, 5. 105, 20. 141, 10. 146, 20. 151, 30. 206, 10. 229, 1; episc.: Ulricus I, Sifridus III, Degenhardus; de Aug.: Ulricus mag.
- Augustinenses fratres, religiosi 245, 10. 353, 25. II, 22, 20. 50, 10. 183, 10. 214, 20; domus Coloniae 245, 10; prope castrum Wienae II, 183, 10. 214, 20; lector: Ulricus V. episc. Curiensis; fr.: Iohannes dux.
- S. Augustinus 2, 1. 17. 85, 30. 122, 25. 365, 15. II, 177, 5; b. Augustini regula II, 209, 20.
- (Aula - Mariae), *Mariasaal*, monast. extra urbem Brunn. 381, 5.
- Aula - regis monast., *Königssaal ad Moldau* fl. 338, 5. 373, 1.
- Aurea - fossa v. Fossa - nova.
- Aureatum v. Eistet.
- Aurelianensis, Auralensis (*Orléans*) episc.: Etherius; dioc. 6, 30.
- Aurelianus episc. Lugdun. 29, 25.
- Austria, *Francia orientalis* 41, 25.
- Austria, *Oesterreich* 84, 1. 87, 30 — 90, 20. 91, 25 — 94, 25. 96. 98. 120. 121, 10. 124, 30. 126. 127, 15. 129, 10. 130, 15 — 132, 1. 133. 135, 10. 136, 10. 137, 5. 139, 1. 141, 5. 144, 30. 145, 30. 147, 10 — 149, 30 — 151, 5 — 153, 20. 154, 1. 155. 157. 158, 20. 170. 173, 25. 174, 20. 177, 5. 178, 1. 179, 5. 180. 183, 30. 185, 15. 186, 35. 187. 189, 20 — 191, 5. 192, 15. 193, 5. 195. 196. 201, 1. 204, 30. 205, 25. 209, 10. 223, 20. 224, 1. 229. 230. 236, 25. 239, 15. 240, 30. 242, 20. 243, 15. 249, 5. 255, 25. 266, 5. 271, 10. 275. 280, 15. 281. 283. 288, 30. 289, 5. 296. 308, 1. 311. 313, 15 — 315, 1. 318. 320. 323, 25. 332, 10. 339, 15. 343. 344, 20. 347, 15. 351. 361, 20. 373, 10. 375. 379, 20. 381. 382, 1. 383. II, 11. 13, 15. 18, 15. 20. 25, 25 — 27. 35, 1. 36, 1 — 39, 25. 42, 20. 44. 45, 20. 47. 58, 5. 60, 15. 61, 15. 62, 10. 65, 1. 66, 15. 68, 15. 69, 5. 80, 5. 86, 25. 89. 97, 25. 99. 104, 20. 106. 107, 10. 108, 10.

113. 114, 30. 115. 118, 25. 123—126, 10. 127, 25. 129, 1. 130, 20. 133, 10. 134, 35. 135. 137, 10. 141. 144. 150, 25. 153, 10. 154, 15—157, 20. 158. 160. 161, 30. 169, 5. 172. 175. 178, 10. 182, 15. 183, 1. 187, 1. 188, 10. 189, 5. 195, 1. 196, 5. 197, 5. 198, 20. 202, 1. 204, 30. 206. 207. 209, 25. 210. 213, 5. 214, 5. 217, 20. 218, 10. 226, 25. 231, 30. 235, 1. 237, 20. 248, 15. 249, 5; dux 383. *II*, 26, 20. 42, 20; duces 298, 10. *II*, 23, 20. 24, 1. 38, 10. 52, 10. 88, 20. 89, 5. 106, 5. 114, 5. 117, 1. 123, 10—125, 15. 132, 1. 135, 20. 137, 10. 142, 1. 145, 10. 154, 15. 156—158. 160, 1. 162, 15. 163, 1. 165. 166, 25. 167, 10. 168. 172, 25. 192, 1—194. 196—199. 201, 1. 204, 1. 207, 25. 213, 10; principes *II*, 162, 10. 167, 25; march.: Albertus, Lupoldus (II), Ernestus, Lupoldus III, Lupoldus IV, Heinrichus; duces: Heinrichus, Lupoldus V, Lupoldus VI, Heinrichus, Fridericus II, Ottakarus, Albertus I, Rudolfus, Fridericus III, Lupoldus, Albertus II, Heinrichus, Otto, Fridericus, Lupoldus, Rudolfus. — Australes 86, 30. 92. 93, 15. 94, 30. 131. 132, 5. 133, 20. 149, 30. 152, 15. 155, 25. 158, 1. 164, 15. 170, 25. 172, 5. 179. 190, 20. 191, 25. 196, 1. 207, 20. 229, 5. 230, 15. 231, 25. 232, 25. 248, 1. 250. 275, 5. 276, 5. 277. 279, 10. 289, 20. 290, 1. 318, 20. 337, 10. *II*, 7, 25. 10, 20. 11, 25. 34, 20. 35, 25. 58. 71, 5. 81, 1. 84, 10. 133, 15. 137. 144, 5. 151, 10. 161, 20. 162, 25. 163. 166, 5. 196, 5. 197, 5. 234, 10; Auster dux *II*, 116; Australis dux 188, 20; natio 97, 20; terra 176, 10. *II*, 144, 15; Australia arma (*Wappen*) 188, 20; Australes duces *II*, 88, 20. 139, 15; nobiles 190, 25; officiales *II*, 38, 15. — *Cf.* Marchia orientalis. Austria Civitas v. Civitas. Autisiodorum, Autysiodorum, *Auxerre* 12, 15. 24, 15. 29, 30. 30, 35. 108, 25; eccl.: S. Germani. — Autysiodorensis territorium 21, 30.
- de Auvenstein, Övenstain, *Aufenstein Karinthiae*: Chunradus. de Avenerburch v. Havenerburch. Avinio civ., *Avignon II*, 30, 15. 121, 25. 123, 25. 228, 10; Aveniona *II*, 149, 20; Aviniona *II*, 190, 5; Avinionensis praesul 125, 1; episc.: Gaufridus, Iohannes XXII. papa. Ay- v. Ai-.
- B.**
- Babenberch, Babenberg, castrum, civ., *Bamberg* 38, 10. 47, 25. 50, 20. 51, 10. 52, 15. 68, 30. 82, 5. 86, 20. 110, 15. 111, 35. 112. 119, 30. 123, 20. 128, 10. *II*, 33, 30; Babenbergensis eccl. 53, 10. *II*, 56, 20. 174, 20; episcopatus 38, 30. 52, 30. 68, 1; episc.: Swidegerus, Hermannus I, Eberhardus II, Ekbertus, Berchtoldus, Arnoldus; praepos.: Markwardus de Randeck. Babilonia 360, 20. *II*, 250, 25; Babiloniae soldanus 21, 5. 106, 15. 169, 25. — Babilonii *II*, 238, 15; Babiloniorum soldanus 261, 20. 302, 25. Bacherach villa, *Bacherach am Rhein* 297, 20. Bachus *II*, 245, 1. Badensis, Padensis, de Paden, *Baden in Nigra Silva*, march.: Hermannus VI, Fridericus. (Badensis), Padensis eccl., *Baden ad Linmat fl. II*, 184, 15. 214, 30; plebanus: Nicolaus. Balaam *II*, 74, 15. Baldewinus, Baldwinus, archiep. Trever. *II*, 7, 30. 8. 18, 20. 24, 15. 30, 5—32. 45, 25. 53, 25. 57, 10. 62, 5. 71, 30. 72, 5. 74, 10. 104, 20. 110, 5. 126, 20. 189, 15. 211, 15; fr.: Heinrichus VII. imp. Balizlaus v. Bolizlaus. Balthasar (*Belsazar*) Chaldeus 317, 20. Baltramus Wiennensis 275, 25. Bananyas 218, 5. Barach *II*, 219, 20. Barrum super Alba opp., *Bar-sur-Aube II*, 87, 25. 123, 20.

- Barrum, *Bar-le-Duc* 351, 20; Barri, Barrenses com.: Reginaldus, Henricus, Eduardus.
- b. Bartholi (Bartholomaei) ossa 51, 15.
- Bartholomeus mag. Veronensis *II*, 82, 15. 118, 1.
- Basilea, Basiliensis, Basiliensium civ., *Basel* 39, 15. 214. 217, 1. 267, 1. 274. *II*, 67, 25. 106, 30. 107, 25. — Basilienses 216, 30. 217, 15. 234, 5. *II*, 67, 25; fr. Praedicatores 214, 15; episc.: Henricus III, Henricus IV. — Basiliensis obsidio 267, 20.
- Bawari 39, 25. 41, 10. 43, 18. 49, 20. 122, 20. 218, 20. 231, 15. 233, 1. 277, 20. 319, 15. *II*, 58, 20. 73, 10. 83, 1. 165, 25; Bavari 188, 15; Bawri 31, 35. 41, 25. 48, 10; Bawrus, Bawrus (dux) *II*, 116, 20. 25. — Bawarica natio 162, 5.
- Bawaria, Bavaria 1, 20. 3. 8, 35. 9, 30. 10, 25. 13, 20. 15, 30. 27, 20. 29, 5. 30, 15. 36. 37, 25. 38, 1. 39. 45. 50. 52, 15. 57, 35. 61, 15. 62. 83, 5. 84, 1. 85. 91, 5. 94, 15. 97. 102, 10. 107, 25. 108, 25. 111. 112. 119, 5. 120, 15. 121, 35. 123, 30. 124, 25. 127, 30. 130, 30. 131, 15. 133, 1. 135. 136, 5. 147, 35. 148, 5. 154. 160, 30. 169, 30. 179, 10. 185, 5. 194, 30. 219, 10. 220, 20. 229, 15. 231. 232, 1. 238. 239, 1. 255, 25. 268, 15. 270, 1. 271. 275. 282, 5. 284. 304. 307, 20. 314, 15. 319. 320, 25. 321, 25. 332, 20. 338, 20. 345. 349, 15. 350. 354, 20. 356, 10. 367, 10. 372, 5. 373, 5. 375. 384, 10. *II*, 3, 10. 25, 25. 27. 36. 37, 20. 38, 30. 42, 20. 44, 5. 58. 61, 1. 62, 10. 65, 1. 66, 5. 69, 5. 81, 5. 83, 30. 98, 5. 105, 20. 113, 30. 118. 119, 15. 158, 25. 172, 10. 175, 20. 176, 20. 194, 15. 198, 25. 208. 209, 25. 217, 25. 242, 5; dux 223, 25. 359, 10; duces *II*, 12, 10. 180, 20. 203, 35; rex: Ludewicus fil. Ludewici Pii; duces: Odilo, Tassilo, Lupoldus, Arnoldus, Henricus I, Henricus III. (= II. rex), Welfo, Henricus IX. (Niger), Henricus X. (Superbus), Lupoldus, Henricus XI, Henricus XII. (Leo), Otto I, Ludewicus I, Ludewicus II, Rudolfus (palatinus), Ludewicus IV. (imp.); cf. Noricus. — Bawaria inferior 255, 20. 296, 5. *II*, 28, 1. 58. 172, 10. 217, 15. 220, 30; duces: Henricus XIII, Otto III, Ludewicus III, Stephanus, Henricus XIV, Otto IV, Henricus XV, Iohannes. — Bawaricum, Bawricum, solum *II*, 82, 20. 197, 5.
- (Beatrix) filia Reginaldi com. Burgund., uxor Friderici I. imp. 124, 35. 125, 5.
- (Beatrix) filia Heinrichi III. ducis Glogov., uxor Ludewici IV. imp. 350, 30. *II*, 66, 5. 79, 15. 105, 15. 114, 5.
- (Beatrix) filia Ludewici I. ducis de Borbonia, uxor Iohannis regis Bohem. 379, 25. *II*, 145. 154, 20. 173, 5.
- (Beatrix) soror (*immo* filia) march. Estensis, uxor 1) Andreae II. regis Ungar. (*perperam* Stephani filii regis Ungar.), 2) cuiusdam Veneti 311. 312. 332. 348; frater (*perperam*) 312. 332. 348.
- (Beatrix) filia Heinrichi VII. imp., uxor Karoli Roberti regis Ungar. 367, 25. *II*, 10, 5. 33.
- Beatrix filia Amedei V. com. Sabaud., uxor Heinrichi ducis Karinth. *II*, 76, 10. 112, 35. 114, 20. 223, 1.
- (Beatrix) filia Karoli filii Karoli II. regis Sicil., uxor Iohannis II. princ. Delphinatus 238, 15. 282, 5.
- Beatrix filia Stephani ducis Bawar. infer., uxor Heinrichi II. com. Gorici. 375, 5. *II*, 180, 20.
- (Beatrix) filia Iohannis domini de Gaspawia *II*, 76. 112, 25.
- Beda Venerabilis 2, 35. 3, 10. 17, 5. 62, 25. 103, 1.
- Bela IV. rex Ungar., fil. Andreae II. regis 91, 10. 94. 96. 97, 5. 100, 5. 128, 30. 133. 134, 30. 135. 138, 15. 147, 10. 154—156, 15 —158. 168, 35. 169, 10. 171, 30. 177. 186. 194—196. 199, 25 —203, 15. 208. 311, 25. 332. 347, 30. 367. 372, 25. 373, 5. *II*, 249. 252

- liberi: Stephanus, Bela, Elisabeth, Anna.
- Bela fil. Belae IV. regis Ungar. 96, 30. 135, 20. 158. 202, 5; uxor: Chunigundis.
- Bele-fontis, Fons-Bela, monast., *Bélaforrás Ungariae* 128, 30. 333, 1. 367, 20.
- Belgica 48. 49, 25. 51, 30. 59, 20. 111, 1. II, 240; Belgicae partes 81, 1; cf. Gallia Belgica.
- Belgis urbs, quae et Belvacum, *Beauvais (départ. Oise)* II, 240, 25.
- Belial filii 373, 20.
- Belvacum v. Belgis.
- S. Benedicti monast. (in monte Cassino) v. Mons Cassinus.
- Benedictus III. (*perperam* IV.) papa 25. 67, 10. 107, 1.
- Benedictus IV. papa 37, 15.
- Benedictus V. papa 51. 112.
- Benedictus VIII. papa 53, 40.
- Benedictus IX. papa 55, 10. 68, 20. 69, 30. 71, 1. 113.
- Benedictus X. papa 56, 10. 72, 5. 73, 1. 116, 1.
- Benedictus XI. papa = Nycholaus I. (card.) episc. Ostiensis, mag. ord. fr. Praedic. 335, 30 — 337, 1. 342, 5. 371. 373, 25.
- Benedictus XII. papa II, 146. 186, 10. 190. 200, 25. 212, 30. 213, 1. 219. 221, 20. 226, 10. 228, 20.
- S. Benedictus abbas 6, 30. 53, 1. 68, 15. 113, 5. 187, 15; soror: Scolastica. — S. Benedicti ordo 198, 5. 350, 15. II, 220, 25; regula 226, 30; cf. nigri monachi.
- Beneventum 51, 15. 82, 20. 119, 40. — Beneventana prov. 14, 40. 26, 10. 83, 10; Beneventanus ducatus 15, 5; duces: Herigisus, Adalgisus.
- Benivulus vicus, *Bovolenta (prov. Padova)* II, 201, 1.
- Berhta, Berchtoldus v. Berth.
- Berengarius, Berngarius, dux Foriulii, I. rex Ital. et imp. 34. 36. 38, 1. 46. 47, 15. 52, 20. 109, 10. II, 67, 1. 106, 15.
- Berengarius II. (*perperam*) rex Ital. 34, 10. 36. 109, 15. 110, 25.
- Berengarius III. (*perperam*) rex Ital. 34, 10. 109, 15. 111, 5.
- Berengarius IV. (*recte* II.) rex Ital. 34, 10. 50. 51, 10. 52, 20. 109, 15. 111; uxor: Wyla; fil.: Albertus.
- Berengarius (Turonensis) 17, 15.
- Bergamum v. Pergamum.
- Bernhardus, Berenhardus, Bernardus, Wernhardus, Wernardus.**
- Wernardus episc. Patav. 258, 5. 287, 15. 372, 1.
- Wernhardus episc. Sekov. 222, 5. 270.
- Bernhardus abbas Clarae-vallis 76, 15. 77, 20. 78, 10. 82, 10. 83, 10 — 85, 15. 118, 10. 119, 30. 120, 20. 122, 15. 123. II, 2, 20. 48, 5. 87, 25.
- Bernardus Guidonis v. Theolosianus.
- Bernhardus rex Ital., fil. Pippini regis 16, 25. 18 — 20, 30. 43, 30. 44. 49. 65. 105; fil.: Pippinus.
- Bernhardus fil. Pippini filii Bernhardi regis Ital. 19, 35. 44, 15. 49, 35 (*perperam* Karolus).
- Bernhardus fil. Karoli III. imp. 33, 5. 108, 35.
- Bernhardus dux Karinth., fil. Hermannii ducis 92, 10. 95, 20. 127, 1. 131, 10. 134. 147, 15. 149, 25. 156, 5. 157, 35. 166, 30. 177, 10. 189, 35. 197, 5 — 199. 207, 35. 213, 15. 264, 20. 269, 30; uxor: Iuta; filii: Ulricus, Bernhardus, Philippus.
- Bernhardus fil. Bernhardi ducis Karinth. 95, 20. 134, 15. 156, 10. 198.
- Bernhardus comes, fr. Heinrich IV. ducis Karinth. 84, 5. 86. 121, 5. 122, 35. 123, 10; uxor: Chunigundis.
- Bernhardus comes de Phanberch Styriae 100, 1. 138, 10. 171, 10.
- Wernhardus Stiriensis II, 131, 20.
- Berronius praeses II, 224, 25.
- Berth-, Bercht-, Berht-, Bert-, Perth-, Percht-, Perht-.**
- Bertha, Berhta, (*perperam* Agnes), filia Ottonis (de Sabaudia) march.

- Ital., uxor Heinrici IV. regis 56, 30. 72, 15. 73, 20. 74, 1. 116.
- Bertha uxor Manuelis I. imp. v. Hirene.
- Bertholdus, Berchtoldus, Berhtoldus, Bertoldus, Pertholdus, Perchtoldus, Perhtoldus, Bertholfus.**
- Bertholdus patr. Aquileg., fr. (*perperam* fil.) Ottonis I. ducis Meran. 93, 25. 128, 25. 148, 35. 173, 15. 185. 193, 25. 207, 1.
- Berchtoldus episc. Babenberg. 238, 1. 281, 25.
- Bertoldus (de Ratispona) fr. ord. Minorum 136, 10.
- Perhtoldus Saxo fr. ord. Teuton. 303, 35.
- Bertholfus II. de Zaeringen dux Suev., gener Rudolphi ducis Suev. et regis 58, 5. 72. 73, 30. 81, 20. 116, 20; fil.: Chunradus.
- (Bertholdus VI.) comes de Graeczpach II, 129, 30; uxor: Margareta.
- (Bertholdus VII.) comes de Henenberch II, 13, 5. 37, 5.
- Berchtoldus comes de Hohenberch 281, 25.
- Pertholdus comes 279, 30.
- Perchtoldus de Nyffen II, 122, 10. 142, 5.
- Bertoldus de Ursinis II, 133, 25.
- Berthrada uxor Pippini regis Franc. 4, 5. 8. 10, 2; pater (*fabulose*): Florius.
- Berthrandus, Berhtraudus, Bertrandus, Perthrandus.**
- Berthrandus card. (episc.) Ostiensis II, 143, 25. 146, 10.
- Berthrandus card. presb. tit. S. Marcelli II, 122, 20.
- Berthrandus de S. Genesio patr. Aquileg. 26, 1. 56, 5. 145. 150, 15. 174, 20. 187, 20. 188. 207. 220. 221. 224, 20. 230, 25. 237, 5. II, 160, 25. 243, 10. 244, 5.
- Berhtrandus (de Turri) fr. ord. Minorum II, 122, 10.
- Berthricus abbas (S. Petri Salzburg.), episc. Salzburg. 13, 15.
- Bethleem 14, 35.
- Bethulia 168, 20.
- de Bickenpach, Pikkenbach, *Bickenbach Hassiae* (Kr. Bensheim), nobilis 322, 5. 356, 25.
- Bisuncia, Bisuntina, Bysuntina civ., *Besançon* 124, 35. 258, 30. 260, 10. 261, 1. 299, 5. 300, 30.
- Biterbium v. Viterbium.
- Bituricas, *Bourges* 9, 35. — Bituricensis praesul, primas Galliae Celticae II, 240, 20.
- Blanca, Blanka, marchionissa Lantzensis (*falso* Montis-ferrati), uxor Friderici II. imp. 90, 10. 130, 1. 184, 20.
- (Blanca) filia Karoli (com. de Valesio), uxor Karoli IV. regis Rom. II, 145.
- (Blanca) uxor Karoli IV. regis Franc. II, 88, 10.
- Blanka filia Philippi III. regis Franc., uxor Rudolphi filii Alberti I. regis Rom. 325, 20. 361. II, 137, 20.
- (Blanca) filia Karoli I. regis Sicil., uxor Roberti III. com. Flandr. 98, 20. 137, 1. 164, 1. 205, 25.
- Blanczeffür uxor Florii 4, 5.
- b. Blasius II, 117. 118, 25.
- Bochri 168, 20. 246, 15; fil.: Seba.
- Boecius 33, 25. 142, 20. 143, 15. 224, 25. 235, 15. 384, 1. II, 42, 1. 101, 1. 109, 20. 134, 20. 243, 5.
- Bohemi 15, 30. 22, 20. 36, 20. 51, 35. 52. 54, 20. 58, 10. 68, 10. 70, 15. 78, 15. 82, 10. 86, 1. 98, 20. 113, 1. 114, 20. 119, 30. 122, 35. 125, 5. 149, 15. 150, 5. 152, 20. 156, 5. 158, 1. 164, 10. 172, 5. 174, 25. 179, 1. 188, 15. 190, 20. 198, 30. 209, 15. 218, 20. 224, 5. 230. 232, 30. 233, 15. 250, 10. 277. 280, 10. 308, 5. 320, 15. 324, 25. 331. 332, 25. 333, 1. 337. 338, 15. 339, 10. 368, 5. 372, 10. 375, 10. 376, 1. 379, 25. 388, 5. II, 3. 8, 15. 10, 20. 12, 15 — 14, 1. 23, 20. 26, 25. 30, 10. 32, 10. 34, 20. 36, 25. 37, 10. 39, 20. 50, 5. 71, 25. 72, 1. 74, 10. 83. 84, 15. 88, 20. 101, 1. 119, 15. 123. 129, 15. 134. 137. 140, 20. 142, 1. 144. 145, 10. 147, 1. 150, 25. 154, 1. 155, 10. 156, 20. 158, 25. 159, 30. 162, 25.

- 163, 5. 164, 5. 166, 1. 167, 30.
185, 5. 187, 10. 193, 5. 194, 20.
197, 10. 199. 201, 15. 203, 5. 207, 1.
213, 5. 217, 15. 220, 10. 222, 20.
230, 15. 231, 25. 234, 10; duces
22, 20; regina *II*, 71, 25; Bohe-
mus: Milotus; Bohemus (dux)
52, 5; (rex) 300, 20. *II*, 116, 25;
Bohemius rex 335, 30; Bohemicus
rex *II*, 85, 20; Bohemica gens
157, 25. 176, 10. 201, 1; acies *II*,
84, 10; Bohemica castra 171, 25.
208, 10; Bohemici captivi 235, 5.
Bohemia, Boemia 29, 5. 45, 1. 88, 35.
92, 20. 93. 98, 35. 100, 20. 101.
107, 25. 113, 10. 126, 20. 132.
137, 5. 139. 175. 176, 1. 178.
179, 30. 180. 196, 10. 198, 10.
209. 210, 1. 212. 216, 5. 219, 5.
229, 20. 231, 35. 236, 1. 242, 20.
250, 1. 268, 15. 269, 1. 271, 10.
275, 30. 276. 279, 15. 289, 25.
306, 20. 307, 5. 317, 30. 318.
335, 10. 338, 30. 339, 5. 343.
344, 20. 345, 20. 346, 1. 354, 15.
355, 10. 359. 366, 25. 367. 370, 5.
371, 30—373. 375. 376, 20. 380—
382, 5. 384, 5. *II*, 3, 5. 8, 20. 13.
14, 5. 26, 25. 33, 10. 37. 38. 40, 25.
41, 1. 54, 1. 57. 62, 5. 75, 30.
76, 10. 77. 86. 88. 93, 1. 99.
100. 102, 5. 103, 20. 105, 20.
109, 25. 110, 5. 112. 118, 10. 120.
126, 15. 127, 5. 129. 130, 20.
132, 1. 134. 135, 15. 139, 25.
141, 25. 143, 15. 144, 20. 148, 15.
151. 152, 25. 155, 10. 156, 20.
160, 15. 162. 165—167, 10. 168, 10.
172. 174, 5. 179, 1. 181, 30. 187.
193. 194, 15. 195, 20. 196. 198, 15.
199, 20. 201, 20. 207, 30. 216, 5.
220, 30—222, 15. 223, 20. 225, 5.
228, 15. 231, 25. 247, 10. 248, 10;
duces: Lexo, Wentzeslaus, Bo-
lezlaus, Boriwoi II, Wladislaus;
reges: Wladislaus (*perperam*
Bolizlaus), Ottokarus I, Wenzes-
laus I, Ottokarus II, Wenzes-
laus II, Wenzeslaus III, Rudol-
fus, Heinrichus, Iohannes. — Bo-
hemicum regnum 191, 30. 250, 10.
339. 343, 5. *II*, 16, 5. 40, 25.
52, 15. 77, 5. 88, 20. 123, 10; solum
II, 15, 25; Bohemica pars *II*,
163, 10. — Bohemica signa *II*,
84, 10. 119, 25; vexilla 279, 5. —
Bohemice 234, 5.
Bohemicum nemus 283, 15.
Bohemundus I. archiep. Trever.
322, 15. 325, 20. 329, 5. 356, 30.
359, 10. 361. 365, 5.
Bohemundus dux, fil. Roberti
Giscardi 55, 30. 71, 15. 75, 25.
77, 5 (*perperam*). 115, 5.
Bolco v. Polko.
Bolezlaus dux Bohem. 36, 20. 88, 35.
126, 20; fr.: Wentzeslaus.
Bolizlaus v. Ladezlaus rex Bohem.
(Bolizlaus), Balizlaus, I. dux et rex
Polon. 53, 30; filii: Misico,
Otto.
(Bolezlaus III.) dux Polon. (de
Liegnitz) *II*, 13, 1; uxor: Mar-
gareta.
Bolezlaus I. dux Polon. (de Schweid-
nitz) v. Polko.
(Bolezlaus de Halitsch) rex (princ.)
Ruthenorum *II*, 218, 15.
Boneventura fr. (min. gener.) ord.
Minorum 227. 273, 30.
(Bonifacia *vel* Irene) filia Heinrici I.
ducis Brunswic., uxor Andronici
III. imp. Constantinopol. *II*,
114, 15. 255.
Bonifacius IV. papa 21, 1. 66, 20.
106, 15.
Bonifacius VI. papa 35, 35.
Bonifacius VIII. papa 178, 25.
315, 5. 327, 1. 330—336. 350, 25.
353. 354, 1. 357, 30. 362. 366—
371. 373, 25. *II*, 1, 5. 30, 20. 44.
47, 15. 63, 10. 68, 25.
Bonifacius, Winfridus, archiep. Mo-
gunt. 1, 30. 5, 1. 6, 25. 7, 1. 42, 5.
61, 10—63. 102, 15. 103.
Bononia, Bologna 184, 20. *II*, 143, 25.
149, 5. — Bononienses 92, 25.
131, 25. 184, 20. *II*, 143, 1. 146.
153, 1.
Bonus-conventus villa, *Buncon-*
vento (circ. Siena) *II*, 25, 15. 55, 10.
(Boriwoi II.) dux Bohem. 58, 10.
78, 15; uxor: Gerberga.
Bosanium, Bozen *II*, 114, 15.
Boso rex Burgund. 29. 34—36, 1.
38, 1. 45—47. 108, 5. 109, 20. 111, 1.
259, 15. 299, 30; uxor: Irmen-
gardis; fil.: Ludewicus; soror:

- Richildis. — Bosonicum regnum 29, 30. 45, 30.
 Bosonium, *Pressburg Ungariae II*, 70, 5. 108.
 Brabancia 220, 15. 255, 10. 271, 1. 295. 308, 30. 309, 1. 346. 361, 35. *II*, 10, 5. 33, 5; duces: Henricus *II*, Henricus *III*, Iohannes *I*. — Brabantini *II*, 212, 25.
 Brandenburgensis marchionatus 330, 30. *II*, 126, 25. 137, 5. 201, 25; de Brandenburch, Brandenburg, Brandeburgensis, Brandenburgensis marchio 51, 30. 52. 67, 30. 95, 15. 135, 20. 179, 5. 197, 15. 212, 20. 300, 20. 307, 5. 320, 15. 355, 15. 359, 10. *II*, 42, 10. 62, 5. 226, 20; marchiones 337, 15; march.: Otto *III*, Otto *V*, Henricus, Hermannus, Walde-
 marus, Ludewicus.
 Bretones v. Britones.
 Brigantinus (*Bregenz*) lacus *II*, 242, 5; cf. Alemannicus, Lemannus.
 Brisacensis civ., *Breisach ad Rhenum fl.* 320, 1; Brisachum 355, 1.
 Britanni 227, 10. *II*, 164, 30. 198, 1. — Britannicum proelium 197, 35.
 Britannia, *Bretagne* 13, 10. 20, 5. 63, 30. — Brittanica gens 273, 1.
 Britannia, *England* 2, 1. 14, 10.
 Britannicum mare 21, 35. 44, 25. 66, 10. 106, 5. *II*, 177, 15.
 Britones 17, 15. 23. 43, 15. 234. 280, 10. *II*, 147, 1; Bretones *II*, 154, 1; rex: Noemeticius.
 Brixia civ., *Brescia* 87, 1. 125, 10. 179, 5. *II*, 48. 115, 20. 142, 1. 152, 10; Prizia 24, 20. — Brixien-
 ses, Brixenses *II*, 20, 30. 48, 20. 140, 30. 143, 10. — Brixinensis obsidio *II*, 20, 25.
 (Brixina), Prisna, *Brixen* 5, 15; Brixinenses, Brixienenses, Brixien-
 ses, Brixinenses episc.: Landolfus, Iohannes *II*, Matheus.
 Bruceni v. Pruteni.
 Brugis civ., *Brügge Flandriae* 360, 25.
 Brukka Styriae, *Bruck ad Mur fl.* *II*, 96, 30. 128, 20.
 de Brunek (e gente *Hohenlohe*), *Brauneck castro diruto (Württemberg. O.A. Mergentheim)*: Gotfridus *I*.
 Brün-
 nensis urbs, *Brünn Moraviae* 381, 5; Brunnensis, Brunensis praepos. 100, 1. 138. 174, 5. 207, 25.
 Bruno episc. Tullensis v. Leo *IX*. papa.
 Bruno *I*. archiep. Colon., fil. Henrici *I*. regis, fr. (*perperam* fil.) Ottonis *I*. imp. 50, 1. 111, 15.
 Bruno *II*. archiep. Colon. 83, 5. 120, 15.
 Bruno episc. Olmunc. 93, 40. 132, 20. 154, 30. 170, 30. 194, 1. 207, 25. 230, 15. 236, 15. 276, 1. 279, 20.
 Bruno canon. Remensis 74, 15. 75, 10.
 Brunswicensis (*Braunschweig*) dux 377, 25, filia: uxor Dieczmanni lantgr. Thuring. (*perperam*) 377, 25; dux: Henricus *I*. (de Grubenhagen).
 Bruscha fl., *Breusch fl. Alsaciae II*, 74, 5. 112, 1.
 Brutheni v. Pruteni.
 Buczhardus v. Burchardus.
 Budensis civ., *Ofen* 16, 1.
 Bulgari 11. 16, 1. 43, 15. 63, 30. 103, 40. 122, 35; cf. Vulgi. — Bulgaria 86, 15. *II*, 242, 10.
 Bunna, Bunnensis civ., *Bonn ad Rhenum fl.* 31, 15. 46, 5. 48, 25. 111, 1. 323, 15. 364, 15. *II*, 65, 15. 66, 10. 104, 1. 105, 25; eccl.: b. Cassii.
 Burchardus, Burghardus, Purb-
 chardus, Buczhardus.
 Burchardus archiep. Salzburg. 92, 5. 131, 5. 149, 20. 189, 35.
 Buczhardus episc. Metensis 301, 5.
 Burchardus episc. Wirzburg. 5, 5. 6, 15. 61, 20. 63, 1. 102, 15. 103, 10.
 Burchardus *I*. dux Suev. 39, 20.
 Burchardus *III*. comes de Hayerloch (Hohenberg) 217, 15. 265, 5; liberi: Albertus, Anna.
 Burchardus de Hellerbach *II*, 89, 5. 124, 10.
 Burdegalis, *Bordeaux* 286, 15. 342. 374, 15. — Burdegalensis planicies 166, 25; praeses 166, 30.
 Burdinus Hispanus (= Gregorius *VIII*. papa) 59, 30. 80, 5. 118, 20.
 Burgowe, Burgowie, castrum, *Burgau ad Mindel fl. (Bayr. Prov. Schwaben) II*, 89, 5. 124, 10.

Burgundi 86, 25. 260, 15. — Burgundia 1, 20. 29, 25. 34. 39, 15. 41. 45, 25. 46, 30. 47, 5. 48, 30. 53, 15. 54. 61, 15. 68, 25. 70, 5. 77, 15. 108, 10. 109. 111, 1. 113, 10. 114. 124, 35. 125, 5. 128, 15. 148, 10. 178, 10. 221, 5. 254, 20. 258, 20 — 260. 285, 15. 295. 299. 300. *II*, 241, 1; dux 41, 10. 295; duces *II*, 114, 1; comes 258, 20 — 261, 1. 299. 300, 30. 301; reges: Boso, Ludewicus, Rudolfus I, Radolfus II, Radolfus III; dux: Robertus; princ.: Wilhelmus; comes: Reginaldus. — Burgundicum regnum 29, 35; cf. Aralatense, Bosonicum regnum.

C. Ka-, Ko-, Ku-

Cacatius (*perperam* Cecacius, Decacius) dux Karinthiae 9, 30. 43, 25.
de Kaczenhelenpogen, Kaczenhelenpogen, Kaczenelnpogen, Kaczenelpogen, Kaczenellpogen, Chaczenelpogen, *Katzenellenbogen* (*RB. Wiesbaden*) comes: Eberhardus.
Calabria, Kalabria 51. 52, 35. 55, 25. 61, 20. 82, 15. 83, 25. 86, 15. 112, 5. 115, 5. 119, 35. 120, 30. 123, 15. 125, 25. 160, 5. 167, 10. 168, 1. *II*, 67, 30. 90, 25. 124, 15. 231, 25. 240, 1; dux: Karolus.
Kalatraviae milites de professione Cisterc. ord. *II*, 219, 20.
Calixtus, Kalixtus, *II*. papa 59. 79, 20. 80. 118.
Kalixtus (*III*.) papa 89, 10. 127, 20.
Calvariae mons Ierosolimit. 15, 1.
Kamink, Thronus S. Mariae, monast. ord. Carthus., *Gaming Austriae II*, 144, 15. 172, 5. 206, 25.
de Camino comes: Ritzardus.
Campania Italiae 28, 1. 55, 25. 71, 10. 72, 10. 73, 5. 82. 115, 5. 119, 35. *II*, 240, 1.
Campania, Champagne *II*, 87, 20. 123, 20. 153, 25.
Campus-liliorum monast. v. Lilienveld.
Campus-principis monast., *Fürstentfeld prope Monacum Bawariae* 271, 5. *II*, 118, 15.

Campus-regis monast. ord. S. Franc., *Königsfelden* (*Kanton Aargau*) 387, 5. *II*, 7, 10. 70, 20. 96, 20. 97, 5. 106, 10. 127, 25. 128. 135, 20. 169, 15. 202, 30. 235, 1. 254.
Canis-grandis, Canis, I. (Scaliger), de Verona *II*, 134, 1. 135.
Cantuarienses, Canthuarienses, Chantuarienses (*Canterbury*) archiep.: Anshelmus, Thomas, Emundus.
Cantus-avium locus in suburbio civ. Ezlingensis *II*, 71, 10. 109, 35.
de Capella vir nobilis Australis (Ulricus) = Capellarius 232, 25. 234, 20. 250, 5. 277, 20. 279, 1. 289, 20.
Cappodoces 249, 25.
Capua civ. 83, 25. 90, 20. 120, 30. 183, 1. 186, 1. *II*, 249, 10. — Capuanus princ. 83, 20.
Careas *II*, 4, 30; fil.: Iohannan.
Care-vallis v. Carovallis.
Carinthia, Karinthia 9, 30. 10, 25. 13, 30. 29, 5. 30. 33, 1. 37, 25. 45, 1. 46, 20. 73, 25. 74, 1. 84. 88. 92, 10. 95 — 97, 25 — 100. 107, 25. 108, 20. 116, 30. 121. 124, 25. 126. 127, 1. 131, 10. 134. 135, 20. 136, 5. 137, 30 — 139, 1. 141, 5. 144, 30. 145, 30. 147. 148, 30. 149, 25. 156. 157, 35. 158, 10. 170, 5. 173 — 175, 10. 177 — 180. 185. 188, 15. 190, 1. 197, 5 — 199. 201, 5. 206, 25. 207. 209. 213, 15. 224, 1. 229. 230, 10. 237, 5. 239, 15. 243, 15. 248, 30. 249, 10. 251, 5. 252, 10. 253, 10. 256, 1. 264, 20. 269, 35. 270, 1. 271, 10. 275. 276, 1. 283, 10. 284, 25. 288. 289, 5. 293. 297, 1. 306, 20. 313. 314, 25. 315, 35. 321, 10. 323. 324. 338. 339, 15. 343 — 345, 15. 349. 354, 15. 355, 25. 358, 5. 363. 366, 15. 372, 30. 374, 10. 375. 378, 1. 381, 10. 382, 1. 383. *II*, 7, 25. 10, 20. 12, 1. 13. 15, 15. 19, 25. 29. 34, 25. 36. 37, 15. 38. 40, 30. 41, 25. 50, 1. 61. 66, 15. 75, 25. 78. 80, 5. 82, 1. 87, 10. 93. 98, 5. 101, 25. 103, 20. 104, 10. 106, 1. 109, 30. 112, 10. 114, 10. 116, 10. 121, 10. 132, 5. 135, 5. 136, 30. 138, 10. 139, 25. 140. 154. 155, 30. 156, 15. 158 — 161, 1. 162. 167, 30 — 169, 5. 174 — 176, 15. 177, 25. 178. 181, 1. 187, 20. 188, 10.

- 192—196. 199, 30. 200, 15. 201, 30. 202, 1. 204, 1. 206, 10—208, 15. 209, 25. 210, 1. 213, 10. 220, 25. 221, 10—223. 226—228, 10. 231, 20. 233. 235, 5. 250, 5; *Karinthya* 33, 30; *duces* 318, 20. 323, 30. 324, 20; *palatinatus* 148, 30; *Karinthiae (perperam pro Tyroliae)* *comitatus* *II*, 93, 5; *duces*: Ingo, Cacatius, Arnulfus, Ludolfus, Heinricus IV, Heinricus V, Hermannus, Bernhardus, Ulrichus III, Philippus, Meinhardus, Ludewicus, Otto, Heinricus VI; *palat.*: comes Goriciae; *lantgr.*: comes Tyrolensis. — *Karinthianus ducatus* 46, 1.
- Karinthii* 122, 35; *Karinthi* 180, 15; *Karinthiani* 13, 10. 43, 20. 86. 158, 1. 232, 20. 236, 25. 277. 281, 5. 290, 30. *II*, 12, 30. 14, 10. 71, 5. 161, 30. 163, 1. 193, 30. 194, 25. 195, 25. 196, 20. 197, 5. 211, 10; *com.*: Bernhardus, Wulfardus; *Karinthianus*: Ulrichus; *Karinthiani comites* 231, 25; *nobiles* *II*, 181, 15; *officiales* *II*, 133, 30; *potiores* 343, 15. — *Karinthiana gens* 298, 10.
- Karinthianus mons* 251, 5. 291, 1. *II*, 161, 10; *eccel.*: b. Petri.
- Carisiacum, Quierzy* 15, 25.
- Karlomannus maior domus Franc.*, fil. Karoli Martelli 3. 4, 1. 6. 8, 20. 41. 61, 20. 62. 103.
- Karlomannus rex Franc.*, fil. Pippini regis 8, 5. 10, 10. 42. 43, 5. 63. 103.
- Karlomannus rex Franc. orient.*, fil. Ludewici regis 28—31, 20. 45. 46, 1. 107. 108. 253, 10; fil.: Arnulfus.
- Karlomannus fil. Karoli Calvi regis Franc. occident.* 27, 30. 108, 5.
- Karlomannus, Karlemannus, Karlmannus, rex Franc. occident.*, fil. Ludewici (Balbi) regis 29, 15. 30, 5. 31, 10. 32. 45, 20. 46. 108.
- Carmelitae* 353, 20.
- Carniola* 81, 35. 95, 25. 98, 35. 99, 35. 119, 20. 137, 5. 138, 10. 147, 25. 173. 174, 15. 175, 10. 177, 20. 199, 15. 207, 25. 209. 224, 5. 229, 20. 237, 5. 249. 270, 1. 271, 10. 275, 30. 288, 30. 289, 5. 306, 20. 318, 25. 343, 1. 344. 354, 15. 382. 383. *II*, 13, 20. 37, 20. 38. 40, 30. 158, 5. 159, 30. 160. 175. 177. 181, 1. 193. 194, 10. 195, 1. 207; *Carniolae marchia* 73, 25. 74, 5. 82, 1. 116, 30. *II*, 232, 10. — *Carniolani* 231, 25. 232, 20. 236, 25. 277, 15. 281, 5. *II*, 163, 1. 197, 5.
- Carnotensis (Chartres)*: Almericus; *episc.*: Aimericus.
- Karoli, Karuli* 47, 30. 53, 20. 110, 25.
- Carolus, Karolus.**
- Karolus Martellus maior domus Franc.*, fil. Pippini 1—3. 41. 61. 62. 102, 5. 103, 5; filii: Karolomannus, Pippinus, Gripho.
- Karolus Magnus rex Franc.*, imp., fil. Pippini regis 1, 1. 8. 10—19. 39. 40. 42. 43. 47, 35. 49. 63—65. 83, 15. 102, 1—105. 109, 5. 110, 30. 113, 20. 121, 1. 193, 5. 216, 5. 217, 20. 231, 10. 238, 20. 252, 15. 262, 30. 293, 1. 304, 20. *II*, 243, 1; *uxores*: filia Desiderii regis Longob., Hildegarda, *fabulose*: Galiena; filii: Karolus, Pippinus, Ludewicus; filiae 238, 20; Karoli sedes Aquisgrani 268, 5. 309, 35. *II*, 9, 15. 33, 5. 65, 20. 105, 5.
- Karolus II. Calvus rex Franc. occident. et Aquitan.*, imp., fil. Ludewici imp. 20, 1—24, 1—26, 35—30, 1. 44—46, 10. 65, 25. 66, 10. 105, 30. 106, 5—108; *uxor*: Richildis; filii: Ludewicus, Karolomannus, Karolus.
- Karolus III. Grossus rex Franc. orient.*, imp., fil. Ludewici regis 27, 40—29, 5—33. 45. 46. 107—109, 1. *II*, 67, 1. 106, 15; *uxor*: Richardis; fil.: Bernhardus.
- Karolus marchio Morav.*, IV. rex Rom., fil. Iohannis regis Bohem. *II*, 142, 25. 143. 145. 151, 15—153, 1. 158, 25. 168, 15. 179, 1. 187—189, 5. 194, 15. 201, 25. 220, 10. 231, 25. 234, 15. 236, 10. 237, 20. 247, 10. 248, 5; *uxor*: Blanca; filia: Margareta.
- Karolus III. Simplex rex Franc. occident.*, fil. Ludewici (Balbi) regis 29, 15. 31, 10. 32, 10. 33, 5—

36. 45, 25 — 49. 108 — 110, 35. 111; fil.: Ludewicus.
- Karolus IV. rex Franc., fil. Philippi IV. regis *II*, 63, 5. 87. 88, 10. 112, 10. 123; uxores: Blanca, Maria.
- Karolus rex Provinc., fil. Lotharii I. imp. 22, 1 — 24, 1. 25, 35. 26, 30. 44, 30. 66, 30. 106.
- Karolus comes Provinc., I. rex Sicil. et Ierusal., fr. Ludewici IX. regis Franc. 97 — 99, 5. 136. 137. 147, 15. 160 — 165, 10 — 168. 177, 15. 204 — 206, 15. 207, 10. 264, 5. 282, 25. 283, 30. 286. 287. *II*, 231, 20. 250, 1; liberi: Karolus, Blanca; filia 98, 25. 164, 5. 205, 30; filia: (Isabella); sororis filia 98, 25. 164, 5. 205, 30.
- Karolus Claudus princ. Salernitanus, II. rex Sicil., fil. Karoli I. regis 167. 168. 238, 10. 274, 25. 275, 1. 286. 287, 5. 332, 20; filii: Karolus, Ropertus; duo filii 286, 30.
- Karolus (Robertus) rex Ungar., fil. Karoli filii Karoli II. regis Sicil. 238, 10. 282, 1. 332, 20. 333, 1. 367. *II*, 29, 20. 61, 25. 68, 1. 70. 99. 102, 1. 107. 108. 129. 162, 15. 196, 30. 228, 10. 231, 10. 237, 15; uxores: Maria, Beatrix, Elisabeth; filii: Ludewicus, Andreas.
- Karolus dux Kalabr., fil. Roperti regis Sicil. *II*, 61, 20. 67, 30. 123, 1; uxor: Katherina.
- Karolus comes Flandriae 80, 20. 119, 5.
- Karolus comes de Vallas, fil. Philippi III. regis Franc. *II*, 63, 10. 122, 20. 145, 5; liberi: Philippus, Blanca.
- Karolus fil. Karoli Magni imp. 12, 25. 15, 30. 16, 20. 43, 15. 64. 104.
- Karolus fil. Karoli Calvi regis Franc. occident. 26, 30. 108, 6.
- Karolus fil. Pippini v. Bernhardus.
- Karolus (Martellus) fil. Karoli II. regis Sicil. 228, 30. 238, 10. 274, 25. 282, 1. 367, 10; *fabulose* 168, 15; uxor: Clementia; liberi: Karolus (Robertus), Clemencia, Beatrix.
- Karolus fil. Philippi princ. Tharenti *II*, 63, 20.
- Carovallis, Care - vallis, monast., *Chiaravalle prope Mediolanum II*, 20, 1. 46, 30.
- Carpentratum, Karpentratum, *Carpentras (dép. Vaucluse)* 342, 15. *II*, 29, 10. 60, 20.
- de Carraria, Karraria, *Carrara castro diruto prope Paduam civ.: Marsilius*.
- de Karsperch, Charlsperch, castro, *Karlsberg prope S. Vitum Karinthiae*, nobilis 314, 5; nobiles 349, 25.
- Carthago, Karthago 283, 10. *II*, 177.
- Carthusiensis, Karthusiensis, ordo 74, 10. 75, 10. 79, 10. 117, 1. 127, 20. 138, 1. *II*, 59, 30. 125, 5. 136, 1. 144, 10. 183, 15. 187, 30. 192, 15. 214, 20; fr.: Tylo; monast.: Kamink, Maubach, Pragae, Seicz, Senhals, Vallis - iocosa; Carthusienses, Karthusienses (fratres) 74, 25. 75, 20. 117, 5. *II*, 173, 15.
- (Casimirus) dux Polon. 367, 20; filia: Maria.
- Casmarus III. rex Krakov. (Polon.), fil. Lothonis (Wladislai Lokietek) regis Krakov. *II*, 162, 15. 196, 30. 218. 221; uxores: Anna, Adelheidis.
- Cassinus mons v. Mons Cassinus.
- b. Cassii mart. eccl. Bunn. *II*, 66, 10. 105, 25.
- Cassiodorus 386, 25. *II*, 7, 1.
- Castella 95, 15. 134, 5. 162, 35. 197, 15. 205, 5. 212. 213, 1. *II*, 219. 222, 5. 229, 5; rex 283, 10 (*perperam*); reges: Alfunsus X, Alfunsus XI.
- de Castello (Fori - Iulii) nobiles 100, 20. 139, 5. 175, 5.
- Castonus, Casto, Castor, de Turri archiep. Mediolan., patr. Aquileg. *II*, 18. 46, 1. 111, 1.
- Castrucius dom. Lucae *II*, 133, 30.
- Katherina filia Amedei V. com. Sabaud., uxor Lupoldi ducis Austr. *II*, 20, 10. 47, 1. 96, 20. 165, 30. 202, 25.
- (Katherina) filia Lupoldi ducis Austr. *II*, 96, 20. 127, 25. 128, 15.
- Katherina filia Rudolphi I. regis Rom., uxor Ottonis III. ducis

- Bawar. infer. 238, 15. 282, 5. 284, 30.
- Katherina filia Alberti I. regis Rom., sponsa Heinrici VII. imp., uxor Karoli ducis Calabr. 179, 10. 257, 25. 298, 25. *II*, 23. 24, 1. 26. 30, 1. 51, 15. 52. 57. 61. 67, 25. 90, 20. 113, 1. 124, 15.
- (Katherina) filia Ulrici com. de Heunburg, uxor Ulrici Libertini de Suneck 99, 30. 138, n. 3. 174, 1. 207, 15; fil.: Fridericus Libertinus.
- Katherina mulier girovaga *II*, 220, 25.
- Catho 17, 15. 56, 5. 72, 1. 263, 1. 304, 25. 379, 5.
- Cecacius *v.* Cacatius.
- Celegum, Celeya *v.* Cilia.
- Celestinus II. papa 84, 15. 121, 20.
- Celestinus III. papa *II*, 211, 25.
- Celestinus IV. papa 91, 20. 186, 35.
- Celestinus V. papa 315. 317. 334, 10. 336, 10. 350, 15. 371, 5.
- Celsus 159, 30.
- Celtica *v.* Gallia Celtica.
- Celticus comes: Odo comes Campan. et Bles.; princ.: Tyresus.
- Cersona, *Cherson* 27, 5.
- Cesar *v.* Iulius Cesar.
- Cesaraugusta, Cesaraugustana civ., *Saragossa* 11, 35. 12, 1.
- Cesarea civ. *Syriae* 76, 5. 77, 5.
- de Chaczenelpogen *v.* de Kaczenhelenpogen.
- Chaldea 17, 5; Chaldeus: Balthasar.
- Cham fil. Noe *II*, 238.
- Chantuar. *v.* Cantuar.
- Charlsperch *v.* Karsperch.
- Chiemensis, Chymensis, (*Chiemsee Bavariae*) episcopatus 87, 25. 129, 10; episc.: Chunradus I, Chunradus II; praepos.: Sifridus.
- Chlagenfurt, Querimoniae-vadus, opp., *Klagenfurt* 199, 1.
- Cholomannus dux Pannoniae, fil. Andreae II. regis Ungar. 91, 10. 186, 10.
- Cholomannus fil. Stephani V. regis Ungar. 311, 25. 348, 1.
- Chremsa, Chrembsa, Chrimsa, *Krems Austriae* 100, 15. 135, 30.
- 139, 1. 169, 10. 174, 20. 203, 10. 209, 10. 284, 25; eccl.: fr. Praedicat. 174, 25.
- Christiani 5, 35. 74, 25. 77, 25. 85, 20. 122. 183, 20. 217, 25. 228, 5. 244, 10. 261, 30. 262. 274, 5. 284, 15. 302, 25 — 304. 334, 25. 360, 15. 369, 35. 380, 1. *II*, 2, 10. 47, 25. 120, 30. 196, 15. 219, 25. 233. 250, 20; fideles 240, 15; Christianus populus *II*, 149, 1; Christianus 244, 5. 367, 30; Christiana 285, 1; nutrix *II*, 233, 10; Christiana fides 22, 35. 251, 20. 261, 20. 262, 15. 291, 20. 297, 25. 303, 25. 360, 25. *II*, 86, 10. 210, 5. 233, 10. 234, 10; Christianus cultus 368, 1; mos 244, 5; Christianum nomen 336, 5. — Christianitas 262, 20. 283, 25. 292, 25. 329, 1. *II*, 169, 30.
- Christophorus, Christoferus, papa 37, 15. 110, 1.
- (Christophorus II.) rex Daciae *II*, 127, 1. 223, 5; filia: Margareta.
- Chumare *v.* Comaria.
- Chunegundis, Chunigundis, Chuno *v.* Cun.
- Chunradinus, Chunradus *v.* Conrad.
- Cilia, Cylia, Celeya, *Cilli Stiriae* 99, 30. 138, 5. 207, 15. *II*, 220, 5; Celegi castrum *II*, 189, 25; comes: Fridericus Libertinus de Suneck. — Cylegiensis episcopus 5, 15.
- Cinthia lilia *II*, 45, 15.
- Circhberch *v.* Kirchberch.
- Cisalpina Gallia *v.* Gallia.
- Cystercium monast., *Citeaux* 118, 10; abbas: Ropertus. — Cisterciensis, Cysterciensis, Cistercius, Cystercius, ordo 2, 5. 57, 10. 76. 77. 79. 82, 1. 84, 10. 85, 1. 89, 1. 117, 10. 119, 20. 126, 25. 128, 30. 156, 10. 188, 1. 189, 25. 198, 30. 207. 226. 257, 25. 273, 1. 280, 15. 316, 1. 322, 10. 335, 1. 338, 5. 342, 20. 351, 25. 353, 10. 356, 30. 366, 5. 367, 20. 373, 1. 381, 5. 386. 387, 20. *II*, 5, 20. 8, 25. 32, 15. 97. 98, 15. 131, 10. 219, 20; Cisterciensium ordo 235, 10; monast.: Cystercium, Aula-Mariae, Aula-regis, Aurea-fossa, Belefons, Campus-liliorum, Campus-

- principis, Carovallis, Clara-vallis, ad S. Coronam, S. Crucis, Fons-regis, Fossa-nova, Halsprunnense, Landestroß, Liligenveld, Neunburg., Novus-mons, Placense, Runa, Salemense, Siticense, Stams, Vallis-rosarum, Vallis-Utrine, Victoria, Villariense, Wettingen; *cf.* Kalatraviae milites. — Cistercensis cultus *II*, 245, 10; Cisterciensis solitudo 57, 15. 77, 15.
- Civitas Austria, *Civiale in prov. Utinensi* 99, 25. 138, 1. 173, 15; *eccl.*: b. (Mariae) virg.
- S. Clara 97, 1. *II*, 182, 5. 204, 15.
- Clara-vallis monast., *Clairvaux* 118, 15. 123, 35. *II*, 87, 20. 123, 20; *abbas*: Bernhardus.
- de Claria (Burgund.): Silvio.
- Claricia filia Friderici II. ducis Suev., uxor Ludewici II. lantgr. Thuring. 81, 15.
- Clarus-mons in Alvernia, *Clermont-Ferrand* 57, 1. 74, 25. 81, 1. — Cleromontense concilium (a. 1095) 20, 15.
- Claudianus 176, 20. 241, 15. 276, 15. 289, 10. *II*, 94, 25. 95, 5. 195, 5.
- Clavenna, *Chiavenna* 86, 30.
- Clemens II. papa, Swidegerus episc. Babenberg. 55. 70, 35. 71, 5. 114, 35.
- Clemens (III.) papa *v.* Wibertus.
- Clemens IV. papa 97, 35. 99, 15. 136, 15. 137, 25. 161, 20. 204, 5.
- Clemens V. papa 342. 374. 376, 25. *II*, 1. 2, 10. 8, 1. 9, 15. 17, 5. 22. 24, 25. 29. 30, 15. 31, 20. 33. 42, 15. 43, 5. 44, 1. 47, 15. 52, 25. 53, 10. 60, 20. 63, 1.
- Clemens VI. papa *II*, 225. 226, 10. 228, 10 — 231, 15. 247. 248, 10.
- b. Clementis corpus 27, 5.
- (Clementia) filia Rudolphi I. regis Rom., uxor Karoli filii Karoli II. regis Sicil. 238, 10. 274, 25. 282, 1. 332, 20. 367, 10.
- Clemencia filia Karoli filii Karoli II. regis Sicil., uxor Ludewici X. regis Franc. 238, 15. 282, 1.
- Clementinae constitutiones *II*, 1, 15. 24, 25. 47, 15. 54, 20; Clementina quaedam decretalis *II*, 53, 10.
- Cleopatra 159, 15.
- Cleromontense concilium *v.* Clarus-mons.
- Klisia, Klysia, (*i. e.* Polonia) 337, 5. 338, 15. 371, 30. 375, 15; = *Silesia*? 231, 35; *duces et reges*: *v.* Polonia.
- Clodoveus, Clodovevus, II. rex Franc., fil. Dagoberti I. regis 61, 25. 62, 10. 102, 5; *frater* 61, 25.
- Clotho 180, 30.
- Cluniacum monast., *Cluni* 55, 20. 68, 20. 71, 5. 115, 1; *abbas*: Odo; *prior*: Hilteprandus. — Cluniacensis ordo 109, 30.
- Clusensis (*Chiusi*): Gracianus.
- Collis-leporum, *Hasenbühl vel Hasenberg prope Göltheim* 320, 15. 355, 30.
- Colonatus 61, 5.
- Colonia Agrippina, Coloniensis civ., *Köln ad Rhenum fl.* 12, 15. 18, 20. 27. 28, 30. 31, 15. 33, 40. 46, 5. 50, 1. 58. 60, 5. 88, 25. 107, 30. 117, 35. 126. 219, 10. 245, 5. 255. 257, 10. 268, 10. 273, 5. 285. 295, 15. 296, 1. 297, 30. 323, 5. 328. 364. *II*, 9, 25. 33, 15. 66, 5. 67, 5. 79, 20 (Agrippinensis civ.). 105, 20. 106, 30. 114, 5. 129, 20. 170, 20. 205, 15; *domus fratrum Augustinensium* 245, 10; *eccl.*: S. Petri; Coloniensis episc., archiep., pontifex, praesul, archipraesul 32, 20. 51, 30. 52. 67. 95, 15. 107, 5. 197, 15. 212, 25. 218, 1. 308, 30. 309. 323, 5. 326, 20. 346. 357, 25. 359, 10. 362, 30. 364. *II*, 65, 20. 104, 15. 105; *archiep.*: Guntharius, Bruno I, Anno, Fridericus I, Bruno II, Hugo, Rainoldus, Engelbertus II, Sigfridus, Wikboldus, Heinrichus II, Walramus; (*archiep.*) archicancell. imperii per Italiam 260, 1. 300. — Colonienses 88, 20. 126, 10. 255, 10. 328, 15. *II*, 9, 25. 10, 5. 21, 20; *cives* 364, 15; Coloniensis: Northertus. — Coloniense territorium 26, 20.
- Columbaria civ., *Colmar* 314, 20. 350, 5. *II*, 139, 10. 150, 20; *scultetus* 314, 20. 350, 5.

- Columpnenses (*Colonna gens Romana*) 330, 1. 331, 10. 335, 20. 336. 353. 366, 25. 368, 1. 370. 371, 5. 374, 20. *II*, 24, 5; cardinales 331, 15. 357, 30; de Columpna progenies 331, 5; de Col.: Iohannes (*immo* Iacobus) dictus Serra, Stephanus.
- Comani, Cumani 96. 135, 10. 157, 35. 158, 5. 172, 1. 201. 231, 25. 233, 30. 234, 25. 283. 318, 20. 372, 5. *II*, 81, 20. 85, 15. 86. 116, 10. 120; regina 283, 30.
- Comaria, Chumare, castrum Ungar., *Komorn II*, 68, 1. 107, 15.
- Comata v. Gallia Comata.
- cometa a. 1296. 353, 5; a. 1337. 180, 10. *II*, 172, 15. 173, 30. 175. 202.
- Compendium, *Compiègne* 8, 30.
- concilium apud Clarum-montem a. 1095. 20, 15. 57, 1. 74, 25. 75, 25. 116, 35; a. 1130. 81, 1; Remense a. 1148. 123, 10; Papiense a. 1160. 87, 20. 125, 30; Lateranense a. 1215. 89, 25. 129, 10. 182, 15; Lugdunense a. 1245. 91, 30. 130, 35. 189, 1; a. 1274. 147, 35. 178, 1. 221, 5; (a. 1301) 334, 1. 369, 15; generale Vienn. a. 1311. *II*, 1, 15. 22, 25. 47, 15.
- Confluencia civ., *Coblenz* 32, 20. 83, 1. 120, 10. *II*, 178, 20. 179, 10. 211, 15. 233, 15.
- Conradinus, Chunradinus, Chunradus, fil. Chunradi IV. regis 91, 5. 94, 10. 98. 99. 130, 30. 132, 30. 134, 1. 136—138, 1. 147, 15. 160, 30. 161, 30—166, 20. 168, 1. 173, 25. 177, 15. 185, 5. 194, 20. 204—207, 10. 330, 20. 366. *II*, 57, 20. 98, 5. 250, 1.
- Conradus, Chunradus, Chûnradus.**
- Chunradus I. rex Franc. orient., fil. Chunradi com. 37, 10—39. 47. 110.
- Chunradus II. rex et imp. Rom. 53. 54. 60, 5. 68—71, 35. 113. 114. 259, 10 (*perperam* Otto). 300, 5; uxor: Gisila; fil.: Heinricus; gener (*fabulose*): Heinricus.
- Chunradus III. rex Rom., fil. Friderici de Stouphen I. ducis Suev. 58, 10. 59, 25. 75, 1. 80. 81, 25—86. 116, 20. 118, 15—123; uxor: (Gerdrudis); filii: Heinricus, Fridericus.
- Conradus dux Suev., IV. rex Rom. et Sicil., fil. Friderici II. imp. 90. 91. 93. 94. 98, 5. 130—132. 136, 25. 147, 15. 160. 184, 15. 189. 190, 20. 193, 10. 194. 204, 25. 206, 10. 265, 30. 366, 15. *II*, 98, 5; uxor: Elizabeth; fil.: Chunradus.
- Chunradus fil. Heinrici IV. regis 56, 30. 72, 15. 73, 25. 78, 1. 116. 117, 15.
- Chunradus fil. Chunradi IV. regis v. Conradinus.
- Chunradus I. archiep. Salzburg. 57, 20. 58, 40. 59, 25. 76, 20. 77, 30. 79, 1. 80, 1. 81, 1. 85, 25. 117, 15. 118, 1. 120, 5. 122, 25.
- Chunradus episc. Patav., II. archiep. Salzburg., fil. Lupoldi III. march. orient. 78, 20. 87, 30. 117, 25. 126, 1.
- Chunradus III. archiep. Salzburg. 127.
- Chunradus episc. Lavant., IV. archiep. Salzburg. 258, 5. 307. 313. 314, 1. 315, 20. 343. 345. 349. 351, 5. 359, 25. 360, 1. 372, 1. 375, 25. 382. *II*, 23. 36, 25. 42, 15. 52. 250, 10.
- Chunradus I. episc. Chiemensis 258, 5.
- Chunradus II. episc. Chiemensis *II*, 218, 10.
- Chunradus II. episc. Frising. 238, 1. 281, 25.
- Chunradus abbas Salemensis, episc. Gurc. *II*, 68, 10. 111, 15. 200, 30. 204, 20. 227, 5.
- (Conradus V.) episc. Ratispon. 372, 1.
- (Conradus II.) abbas S. Petri Salzburg. *II*, 191, 5.
- Chunradus dux Wormaciae 50, 5.
- Chunradus fil. Bertholfi II. ducis de Zaeringen 81, 20.
- Chunradus comes palat. Reni, fil. Friderici II. ducis Suev. 81, 10. 119, 25.
- Chunradus comes Hazziae 38. 47. 52, 30. 110; fil.: Chunradus; fr.: Gebardus, (*perperam*) Ludewicus (Puer) rex.
- Chunradus comes 34. 47, 5; fil.: Rudolfus.

- Chunradus (comes de Dachau) 81, 35.
 Chunradus de Kebelspurch, praef. et design. vicedom. Karinth. 344, 10.
 Chunradus de Auvainstain, marschal-
 cus Karinth., capit. Kuttinensium
 297, 5. 340, 10. 349, 25. 381, 20.
II, 13, 5. 37, 5. 78, 20. 114, 10.
 160, 10. 194, 35. 195, 1. 200, 1;
 filii 349, 25.
 (Conradus) de Rechperg *II*, 146, 20.
 Conradus de Schrankpaum, capit.
 et castellanus castri Rabenstein
 344. 382.
 (Conradus) de Stralenberch nobilis
 321, 30. 356, 15.
 (Conradus de Weinsberg) *v.* Goczso
 comes.
 Constantia filia Rogerii *II*. regis
 Sicil., uxor Heinrichi *VI*. imp.
 184, 15. *II*, 253.
 (Constantia) filia Manfredi regis
 Sicil., uxor Petri *III*. regis Ara-
 gon. 137, 25. 147, 20. 161, 30.
 166—168. 204, 25. 206, 25. 282, 25.
 Constancia filia Lupoldi *VI*. ducis
 Austriae, uxor Heinrichi (*per-*
peram Friderici) march. Misn.
 90. 93, 10. 97, 10. 130, 15. 132.
 135, 30. 148, 25. 149, 30. 151, 5.
 152, 15. 169, 20. 187. 188, 5.
 190, 35. 203, 20.
 Constancia, *Constanz ad lacum Bri-*
gantinum II, 171, 20; Constancien-
 sis dioc. 2, 30; episc. 250, 30. 381, 20;
 episcopi terra 310, 15. 347, 5;
 syndicus et vicarius in spiritua-
 libus generalis: Iohannes. —
 Constanciense territorium 33, 20.
 89, 25. 129, 20. 182, 20.
 Constantiniana, Constantiana *v.* Sal-
 vatoris eccl.
 Constantinopolis urbs 11, 15. 16, 5.
 88, 20. 126, 5; *patr.*: Germanus,
 Anastasyus; imp. 64, 30. 84, 15.
 105, 1. 121, 15. *II*, 114; *imp.*:
 Tiberius *II*. Constantinus, Arthe-
 mius dictus Anastasius, Theodo-
 sius *III*, Leo *III*, Constantinus *V*,
 Leo *IV*, Constantinus *VI*, Irene,
 Nicephorus *I*, Michael *I*, Leo *V*,
 Michael *II*, Iohannes *II*, Ma-
 nuel *I*, Andronicus *III*.
 Constantinus *I*. imp. 23, 25.
 Constantinus *v.* Tiberius.
 Constantinus *V*. imp., rex Greco-
 rum, fil. Leonis *III*. imp. 3, 15.
 8, 30. 9, 20.
 Constantinus *VI*. imp. Grecorum,
 fil. Leonis *IV*. imp. 11.
 Constantinus (*II*.) papa 43, 1. 64, 5.
 104, 5.
 de Corbario: Petrus.
 Corbeia monast., *Corvei ad Weser fl.*
 23, 1.
 Corbinianus episc. Frising. 5, 5.
 61, 15. 63, 20. 102, 15.
 (Corinthus), Chorintus, urbs 83, 25.
 S. Corneli (*Indensis, Cornelimünster,*
dioc. Colon.) abbas 323, 5. 357, 25.
 Cornubia 95, 15. 134, 5. 197, 20;
comes: Richardus.
 corona Domini spinea 16, 5. 235, 10.
 240, 25. 244, 20. 280, 20. 351, 20;
 coronae Domini spineae capella
 Paris. 240, 20. 244, 20. 283, 5.
 ad S. Coronam monast., *Golden-*
kron Bohemiae ad Moldau fl.
 235, 10. 280.
 coronata societas *v.* societas coro-
 nata.
 SS. Coronatorum quatuor card.
presb.: Wilhelmus.
 de Corregio, Orregio, nobilis vir
 (*Gibertus de Corregio*) *II*, 20.
 47, 5.
 Corsica insula 28, 5. 50, 20. 111, 30.
 Kracovia, Krakovia, *Krakau* 367, 25.
II, 102, 1. 110, 10. 136, 35. 162, 15.
 196, 30. 218. 221, 25; *dux*: Wla-
 dislaus Lokietek; *reges*: *v.* Po-
 lonia; *episc.*: Stanizlaus.
 Crantor *II*, 122, 10.
 Cremona castrum, *Clemona, Gemonia*
Fori-Julii II, 188, 1.
 Cremonenses (*Cremona*) *II*, 142, 10.
 Crescencii castrum Rom., *Engels-*
burg 228, 25.
 S. Crisanti corpus 26, 15.
 Crisippus *II*, 122, 10.
 cruciferi (ordines) *II*, 2, 15. 47, 30.
 Cruciferi *v.* Teutonici fratres.
 S. Crucis monast. in Austria, *Hei-*
ligenkreuz 84, 1. 85, 5. 92, 5.
 120, 15. 121, 10. 122, 1. 131, 5.
 189, 25. 235, 10. 280, 15. *II*, 98, 15.
 126, 10. 131, 10.

Kulshaim opp., *Külsheim* (*Bad. A. Tauberbischofsheim*) *II*, 196, 20.
Cumani v. Comani.

Cunegunda, Kunigunda, Chune-
gundis, Chunigundis.

Cunegunda uxor Heinrici II. regis
53. 68. 113, 10. 128, 5; fratres
duces 53, 5.

Chunegundis sponsa Heinrici III.
regis 54, 10.

Kunigunda filia (Rostislawi) magni
princ. Ruthenorum, Mazzoviae,
uxor Ottakari II. regis Bohem.
97. 135. 169, 10. 203, 10. 231.
236, 20. 276, 25. 279, 30. 280. *II*,
250, 1; postea viro nobili (de
Rosenberg) nupta 280, 10.

(Cunegunda) filia Ottonis III. march.
Brandenburg., uxor Belae filii
Belae IV. regis Ungar. 96, 30.
135, 20. 158, 15. 202, 10.

Chunigundis uxor Bernhardi com.
84, 10.

(Cuno), Chūno, dux Franc. 54, 10.

Curiensis (*Chur*) episcopatus *II*,
138, 15; episc.: Ulricus V. —
Curiense territorium 297, 1; Cu-
riensis Retia v. Retia.

Curtracum, *Courtrai* (*Kortrijk*)
Flandriae (*pro Durdraço?*) *II*,
179, 1.

Kutinarum, Kuttinarum fodinae,
opp., *Kuttenberg Bohemiae* 337, 15.
339, 25. 372, 10. 381, 20. *II*, 189, 10.
— Kuttinenses 340, 10; capit.:
Chunradus de Auvainstain.

Cylegiensis episc., Cylia v. Cilia.

S. Cyrillus 27, 5.

Cyrus rex Persarum 168, 25. 181, 20.

D.

Daci, Dacia v. Dani.

Dagobertus I. rex Franc. 1, 5. 61, 25.
62, 10. 102, 5; fil.: Clodoveus.

Dalida (*pro* Dalila) 231, 10.

Dalmati 15, 35.

Dalmaticum mare 312, 1.

Damascenus: Iohannes.

Damasus II. papa = Popio (episc.
Brixin.), *falso* patr. Aquileg. 53.

55. 71, 5. 114, 35.

Damiata, *Damiette* 283, 10.

Danaum rex *II*, 85, 1. 120, 10.

Dani 20, 35. 24, 10. 43, 15. 66. 88, 25.
106. 126, 10; Dacorum rex 324, 25.

— Dania *II*, 242, 10; Dacia 89, 1.
123, 30. 126, 20. 359, 1. *II*, 44.
45, 1. 127, 1. 223, 5; rex 359;
reges: Heroldus, Ericus, Petrus,
Ericus IV, Abel, Ericus VI,
Christophorus II.

Daniel proph. 40, 1. 47, 35. 48, 5.
II, 117, 1. 185, 1. 215, 10. 238, 15.

Danubius fl. 5, 20. 21, 15. 86, 1. 93, 20.
132, 15. 153, 20. 192, 25. 223, 10.
230, 15. 232, 10. 250, 20. 277, 10.
372, 5. 373, 10. *II*, 68, 5. 99, 20.
107, 15. 129. 155, 25. 158, 25. 167, 1.
193, 15. 194, 15. 199, 10. 226, 5.
242. — Danubiales pisces 360, 5.

Dardana regna 165, 15.

S. Dariae corpus 26, 15.

Darius (Codomannus rex Pers.)
181, 20. 266, 25.

Dathan 222, 1.

David, Davit, rex, fil. Ysay 165, 20.
168, 20. 213, 20. 218. 246, 15. 248, 25.
254, 10. 265, 5. 268, 20. 335, 5.
340, 15. *II*, 6, 5. 17. 43. 74, 20.
92, 1. 125, 30. 131, 25. 137, 25.
164, 10. 167, 20. 197, 25; uxor:
Mychol; fil.: Salomon. — Davi-
ticum (dictum) 217, 10.

Debbora *II*, 219, 20.

Decacius v. Cacatius.

Decretales 227, 25; Decretalium
liber sextus 331, 15. 353, 20. 357, 30.
Cf. Clementinae.

(Degenhardus) episc. August. 372, 5.

Delphinatus, *Dauphiné* 238, 15. 282, 5;
princ.: Iohannes II.

Demetrius I. rex Syr. *II*, 92, 10.

Desiderius rex Longobard. 8, 30. 10.
13, 25. 43. 64. 104; fil.: Adal-
gisus; filiae: uxor Karoli Magni,
uxor Thassilonis ducis Bavar.

Desiderius abbas Cassin. v. Victor III.
papa.

Deuchalionei imbres *II*, 226, 5.

(Diemut) filia Ulrici I. de Walsê,
uxor 1) com. Ungarici, 2) Fri-
derici Libertini com. Ciliae *II*,
188, 25.

Dieterus, Diterus, Thiterus, fr. ord.
Praedic., archiep. Trever. 326, 1.
329. 365. *II*, 7, 25. 31, 5; fr.:
Adolfus rex Rom.

- Ditmarus archiep. Salczpurg. 31, 5.
36.
- Dietmarus, Dítmarus, de Wizzenek
154, 5. 194.
- Dietricus de Wüssowe episc. Lavent.
II, 60, 10.
- Dietricus marchio Misn. v. Albertus.
(Diezmannus), Dieczmannus, lantgr.
Thuring., fil. Alberti march.
Misn. 377—379, 15; uxor: filia
ducis Brunswic. (*perperam*) 377, 25.
- S. Dyonisii monast., *St.-Denis prope*
Parisios 7, 15. 8, 40. 10, 5. 20, 25.
30, 1. 36. 62, 5. 63, 15. 287, 20;
abb.: Fulradus, Hildewinus,
Ebulo.
- S. Dionysius, Dyonisius 7. 8, 35.
20, 20. 24, 15. 36, 5. 42. 44, 20.
47, 10. 62, 10. 63, 15. 65, 25. 66, 35.
105, 25. 106, 30. 109, 25.
- Dyonisius martyr *II*, 224, 25.
- Divionensis civ., *Dijon* 254, 20.
- Dodo fr. Alpiadis 61, 5.
- S. Dominicus 91, 20. 129, 20. 130, 10.
186, 30. — S. Dominici ordo 139, 25.
176, 10. 263. 305, 5; monast.:
Merenberch; monast. moni-
alium: Súzen, Tulna; cf. Pre-
dicatores.
- Dornberch castrum, *Dornberg prope*
Mühdorf Bavar. II, 86, 1. 120, 20.
- Drugo episc. Metensis 20, 1.
- Dubius fl., *Doubs* 259, 10. 260, 10.
299, 25. 300, 30; Tuba fl. *II*,
241, 1.
- Durdracum civ. Holland., *Dordrecht*
II, 212, 15; cf. Curtracum.
- de Durrenholz, Dürrenholz: Ul-
ricus.
- de Duwino, Dúwino, *Duino (distr.*
Monfalcone, prov. Görz): Hugo.
- E.**
- Eberhardus, Eberardus.**
- Eberhardus I. archiep. Salzburg.
85, 30. 87, 25. 122, 35. 125, 35.
- Eberhardus II. archiep. Salzburg.
92, 5. 131, 5. 149, 20. 189, 35.
258, 10. 298, 15.
- Eberhardus II. episc. Babenberg.
124, 25.
- (Eberhardus) comes de Habspurch
(-Laufenburg) 242, 15. 243, 1. 284, 1.
- Eberhardus comes de Kaczeneln-
pogen 238, 5. 281, 25. 307, 10.
310. 321, 30. 322. 333, 15. 345, 20.
346, 30. 347. 356. 357. 368, 10;
filius 322, 15. 356, 30; soror:
Alheidis.
- (Eberhardus) fil. Ludewici com. de
Ottingen *II*, 135, 20.
- Eberhardus comes de Wirtenberch
218, 25. 238, 10. 243. 268, 20.
281, 30. 284. 328, 30. 372, 5. *II*,
11, 1. 17, 20. 35, 15. 43, 25.
- Eberhardus II. de Walse 250.
289, 20; fr.: Heinricus I, Ulri-
cus I, Fridericus.
- de Eberstorf, *Ebersdorf (Nieder-*
Oesterreich), vir nobilis *II*, 200, 25.
- Ebrordi-lapis, Erbrotstain, castrum,
Herwartstein castrum dirutum
(*Württemberg. O.A. Heidenheim*)
335, 1. 386, 25; cf. Fons-regis.
- Ebulo abbas S. Dyonisii 36, 10.
- Ecius patricius 11, 20.
- eclipsis solis a. 784 13, 15; a. 1261.
136, 10; a. 1310. *II*, 42, 10.
- Edissa civ. 85, 20. 122, 10.
- (Editha) filia regis Angliae, uxor
Ottonis I. Magni imp. 50, 1.
111, 20.
- Edmundus rex Angl. 24, 10. 67, 1.
106, 30.
- Edmundus archiep. Cantuar. v.
Emundus.
- Edwardus I. rex Angl. 268, 15.
325, 5. 351. 355, 10. 379, 30;
filia: Eleonora.
- Edwardus, Eduardus, III. rex Angl.
180, 15. *II*, 63, 10. 79, 15. 174, 30.
178—180, 1. 186. 189, 20. 190, 5.
211—213. 216, 1. 219. 229, 5.
237, 1; uxor: Philippa; filia:
(Iohanna); soror: Eleonora;
soror *II*, 179, 15. 211, 20.
- Edewardus rex Angl. (*perperam*)
183, 35.
- (Edwardus I.) comes Barrensis *II*,
126, 30.
- Effraym, Efraim *II*, 86, 15. 121, 1.
- de Egenspurg, Egunspurch: Ny-
cholaus.
- Egenus VI. de Vriburch 242, 20.
243, 1. 284, 1.

- S. Egidii (*St. - Gilles*) comes: Regimundus.
- S. Egidius 12, 10.
- Egra, *Eger* 381, 15.
- de Egunspurch v. de Egenspurg.
- Egyptus, Egiptus 17. 360, 20. *II*, 177, 1. 209, 5. 250, 25. — Egypcii 17, 10.
- Eistet, Einsteten, Aureatum, Aureatensis, Aureacensis, civ., *Eichstätt ad Altmühl fl.* 5, 10. *II*, 16, 10; Eistetensis, Eystetensis eccl. 376, 30; episc. 250, 30. 286, 15. 290, 10; episc.: Willibaldus, Gundakarus, Iohannes, Philippus.
- Ekbertus episc. Babenberg, fr. Ottonis ducis Meran. 128.
- Ekbertus (*perperam* Heribertus) episc. Monaster. 81, 1.
- de Ekerstorf nobilis vir *II*, 83, 15.
- b. Elari (= Hilarii) episc. Aquileg. corpus *II*, 224, 25.
- (Eleonora) filia Edwardi I. regis Angl., uxor Heinrici III. com. Barri 351, 25.
- (Eleonora) soror Eduardi III. regis Angl., uxor Reinaldi ducis Gelr. *II*, 186, 5. 216, 1.
- Elizabeth mater Iohannis bapt. 153, 30.
- Elizabeth soror Ludewici II. et Heinrici XIII. ducum Bawar., uxor Chunradi IV. regis Rom. et Meinhardi com. de Tyrol, ducis Karinth. 91, 5. 94, 5. 130, 30. 132, 25. 160, 30. 161, 1. 162. 185, 1. 194, 15. 204, 30. 256, 1. 265, 20. 330, 20. 366, 15. *II*, 98, 5. 223, 20.
- (Elizabeth) soror (*perperam* filia) Roberti II. ducis Burgund., uxor Rudolphi I. regis Rom. 254. 295.
- Elizabeth, Elyzabeth, filia Meinhardi com. Tyrol, ducis Karinth., uxor Alberti I. regis Rom. 222, 30. 256, 5. 257, 20. 266, 5. 298, 20. 318, 20. 323, 1. 330, 20. 335, 10. 337, 30. 343, 5. 357, 20. 366. 372, 30. 380, 25. 387, 5. *II*, 5. 7. 10, 25. 26, 20. 30, 1. 38, 10. 57. 61, 30. 66, 30. 70, 20. 96, 20. 97, 5. 98, 5. 106, 5. 127, 25. 128, 5. 137, 15. 155, 20. 156, 1. 193, 15.
- Elizabeth filia Iacobi II. regis Aragon., uxor Friderici III. regis Rom. 179, 15. *II*, 29. 58, 1. 60. 61, 15. 67, 25. 86, 25. 87. 92, 1. 101, 25. 103, 1. 124, 5. 173, 15. 203, 15.
- Elizabeth filia Wenzeslai II, uxor Iohannis regum Bohem. *II*, 13. 15, 5. 37. 39, 20. 86, 25. 141, 5. 152, 1. 223, 20.
- (Elizabeth) filia Ottonis com. de Tyrol, ducis Karinth., uxor Petri II. regis Sicil. 265, 25. *II*, 136, 30. 231, 20.
- (Elizabeth) filia Lothonis (Wladislai Lokietek) regis Polon., uxor Karoli (Roberti) regis Ungar. 367, 25. *II*, 102, 1. 136, 35. 231, 15.
- Elizabeth filia Friderici III. regis Rom. 180, 10. *II*, 144, 20. 153, 15. 154, 20. 172. 173. 202. 203.
- Elizabeth, Elisabeth, filia Stephani ducis Bawar. infer., uxor Ottonis ducis Austr. 375, 5. *II*, 79, 25. 98. 101, 15. 113, 30. 129, 1. 131, 5. 136. 141. 148, 15. 153, 10. 217, 20.
- Elizabeth filia Roperti II. com. de Wernenburch (*Virneburg*), uxor Heinrici ducis Austr. *II*, 28, 25. 61. 87, 1. 97. 128, 25. 235, 1.
- (Elizabeth) filia Friderici II. regis Sicil., uxor Stephani ducis Bawar. *II*, 95, 10.
- (Elizabeth) filia Belae IV. regis Ungar., uxor Heinrici XIII. ducis Bawar. infer. 332, 20. 367, 10. 373, 5.
- Elizabeth filia Alberti I. regis Rom., uxor Friderici IV. ducis Lotharing. 257, 25. 298, 25. 340, 25. 342, 20. 379. *II*, 134, 30. 145, 10.
- Elizabeth filia Andreae II. regis Ungar., uxor Ludewici IV. lantgr. Thuring. 90, 25. 91. 128, 20. 130. 148, 20. 183, 20. 186. *II*, 249, 10.
- Elyochera, mare orientis *II*, 238, 10.
- Emicho episc. Frising. 258, 5. 372, 1.
- Emicho, Emcho, de Altzeia *II*, 81, 30. 82, 5. 116, 10.
- S. Emmerammi, Emerammi, monast. Ratisponae 37, 5. 47, 10. 109, 25.
- S. Emmerammus 36, 5.

- Emmericus, Hemmiricus, fil. Stephani I. regis Ungar. 52, 25. 68, 10. 112, 30.
- Emilia *prov. Italiae II*, 18, 25. 46, 35. 240, 5.
- Emundus archiep. Cantuar. 93, 30. 193, 30.
- Encius rex Lombardorum (*perperam*), fil. Friderici II. imp. 90. 92, 25. 130. 131, 20. 184.
- Eneas 115, 30.
- (Engelbertus II. de Falkenburg) archiep. Colon. 218, 1.
- Engelbertus abbas Admont. *II*, 82, 5. 116, 15. 117.
- Engelbertus comes de Monte v. Adolfus VII.
- Enus fl., *Inn* 39, 1. 316, 1. *II*, 36, 20. 80, 20. 115, 5.
- de Eppenstain: Gerhardus archiep. Mogunt.
- Eracius archiep. Lugdun. 259, 25. 299, 15.
- Erbipolensis episc. v. Wirzburg.
- Erbrotstain v. Ebrordi-lapis.
- de Erenvelcz, Ernvels, nobiles (Karinthiae) 154, 20. 195, 5.
- Ericus rex Danorum 66, 5. 106, 1; filii et uxor 66, 5. 106, 1.
- Ericus IV. rex Dan. 88, 25. 89, 1. 126; fr.: Abel.
- Ericus VI. rex Daciae *II*, 44, 30. 45, 1; duo fratres duces *II*, 44, 30.
- Ermbertus episc. Frising. 5, 5.
- Ernustus, Ernestus, I. dux Suevorum 53, 20. 69, 25. 113, 20; uxor: Gisila; filii: Ernustus, Hermannus; fr.: Popio, Albertus.
- Ernustus II. dux Suev., fil. Ernusti I. ducis 53, 20. 54, 15. 69, 25. 70, 1. 113, 20.
- Ernustus marchio orient. (Austr.), fil. Alberti march. 53, 25. 56, 15. 73, 10. 116, 15.
- Erodotus *II*, 242, 10.
- Ertnidus v. Hertnidus.
- Esau 253, 15. 294, 5.
- Eslinga v. Ezlinga.
- Estensis marchio v. Ast.
- Etal, id est Vallis-legis, monast., *Ettal (Ober-Bayern, prope Werdensfels) II*, 140, 10.
- Etham terra *II*, 238, 10.
- Ethay 340, 20.
- Etherius episc. Aurelian. 3, 20. 61, 15. 62, 35. 102, 10.
- Ethiopia, Ethyopia 141. 159, 15.
- Eudo dux Aquitaniae 2, 15.
- Eugenius II. papa 20. 66, 15. 106, 10.
- Eugenius III. papa, abbas S. Anastasii Rom. 84. 121. 123, 35.
- (Euphemia) filia Heinrici V. ducis Wratislawiae, uxor Ottonis com. de Tyrol, ducis Karinth. 265, 25.
- Europa 255, 5. *II*, 225, 20. 239.
- Eustorgius episc. Mediolan. 88, 20. 126, 5.
- Eutropius 142, 1. 143, 5. *II*, 84, 20. 241, 5.
- Evander rex 71. 115; fil.: Pallas.
- Ezdra 242, 25.
- Ezechiel proph. *II*, 186, 1. 215, 25.
- Ezlinga, Ezzlinga, Eslinga, Ezlingensis, Ezzlingensis, Ezlingensium civ., *Esslingen ad Neckar fl.* 247, 10. 290, 15. 365, 20. *II*, 17, 25. 43, 25. 67, 30. 71. 72, 5. 109, 30. — Ezlingenses *II*, 71, 10.

F, V Germ.

- fames a. 1267. 170, 1; a. 1277. 239, 15. 233, 15; a. 1311—1313. *II*, 49, 20.
- Fanum, *Fano* 163, 20.
- Faraus, brachium maris ultra Siciliam *II*, 239, 25.
- Favianus opp., *Mautern Austriae* 122, 10.
- S. Feliciani stagnum v. SS. Primi et Feliciani.
- (Felicitas) soror Heinrici VII. imp., uxor Iohannis domini de Gasparwia *II*, 76, 5. 112, 25.
- S. Felix 126, 5.
- Felix martyr *II*, 224, 25.
- Ferraria, *Ferrara II*, 153, 1. — Ferrarienses *II*, 142, 30. 143, 1. 153, 1.
- Feustritz, Feustriez, Füstriez, Fewstriez, opp., (*Windisch-*) *Feistritz prope Marburg Stiria* 97, 10. 135, 30. 169, 15. 203, 20.
- Firmanus (*Fermo Italiae*) episc.: Philippus III.
- Vischemünde, *Fischamend (Nieder-Österreich, Bz. Schwechat)* 373, 10.
- Flaccus 287, 25; cf. Persius.

- flagellantes *II*, 249, 15; flagellationes 98, 30. 137, 5.
- Flandria 29, 10. 57, 5. 80, 20. 98, 20. 119, 5. 137, 1. 164, 1. 165, 10. 205, 25. 206, 20. 351, 20. 360, 25; com.: Robertus I, Karolus, Wido, Robertus III. — Flandrenses 325. 360, 25. 361, 10. 380, 1. *II*, 9, 15. 212, 25; panni *II*, 41, 15.
- Fliscus v. Lucas.
- Florentia, *Florenz* 78, 1. 92, 30. 117, 20. 131, 25. 184, 25. *II*, 55, 30. — Florentini 200. *II*, 25, 1. 54, 20. 55, 25. 146, 10. 201, 10. 227.
- Florentinum, *Fiorentino* (prov. *Capitanata*) 191, 10.
- Floriacense monast., *St.-Benoît-sur-Loire* (dép. *Loiret*, arr. *Gien*) 6, 30; Floriacenses monachi 6, 35.
- S. Florianus 5, 25.
- Florius pater Berthradæ (*fabulose*) 4, 5; uxor: Blanceflûr.
- Volchmarus (de Burgstall) Tyrol. *II*, 224, 15; filii *II*, 224, 15.
- Volkmarus v. Woldemarus.
- Fons - Bele v. Bele - fontis monast.
- Fons S. Mariae v. Landestrost.
- Fons - regis monast., *Königsbronn* (*Württemberg*. OA. *Heidenheim*) 335. 386, 25. 387, 20; cf. Ebrordilapis.
- Fontaniacum, *Fontenoy-en-Puisaye* 21, 30.
- Forchaim, Vorchaim, opp., *Forchheim ad Regnitz fl.* 37, 10. 109, 30. *II*, 67, 15. 107, 1.
- Formosus papa 34, 15 — 37, 20. 46, 35. 109, 15. 110.
- Forum - Iulii, *Friaul* 14, 1. 34, 5. 100, 20. 129, 15. 137, 35. 174, 25. 175. 209. *II*, 67, 1. 106, 15. 113, 25. 175, 20. 208. 221, 20. 240, 10; ducēs: Heinricus (Ericus), Berengarius; Foriulii marchia 175, 10.
- Fossa - alta, *Fossalta* (circ. *Modena*) 92, 25. 131, 20. 184, 20.
- Fossa - nova monast. *prope Terracinam* 273, 10; falso Aurea - fossa 226, 15; altare b. virg. 226, 20.
- Fossa - sanguinolenta locus *marchiae Tarvisinae* *II*, 22, 15. 49, 35.
- de Vran, Vraen: Albertus.
- Franci 1. 3, 35. 6, 30. 8. 11, 15. 13, 5. 19, 1. 20, 20. 21, 20. 23, 1. 27, 30. 30, 15. 32, 30. 34. 41—43, 15. 44, 25. 46, 40. 47, 5. 49, 5. 54, 10. 55, 20. 61—63. 77, 20. 86. 102. 103, 25. 108. 109, 10. 111, 15. 122, 40. 125, 5. 167, 20. 168, 5. 301, 15. 331, 10. 336, 10. 342. 360, 25. 361, 15. 371, 10. *II*, 63, 10. 123, 20. 124, 1. 137, 20. 147, 1. 154, 1. 229. 239, 5. 241, 10; rex 254, 15; reges 379, 25. *II*, 79, 15. 88, 1; maiores domus: Pippinus, Karolus Martellus, Karlomannus, Pippinus; dux: Chuno. — Francorum Gesta *II*, 177, 15. — Franca gens 181, 25; Francialis militia 21, 50. — Francia 1, 10. 4, 1. 6, 15. 7, 15. 8, 25. 10, 1. 12, 5. 15. 19, 15. 21. 22, 20. 23, 25. 24, 15—26, 35—28, 25. 29. 31, 5. 32, 1. 34, 1. 35, 10. 36, 1. 42. 45, 20. 49, 5. 57, 5. 58, 20. 61, 1. 66, 35. 78, 20. 86, 15. 87. 89. 97, 30. 106, 30. 108, 1. 109, 25. 110, 35. 113, 20. 117, 35. 123, 15. 125, 20. 127, 25. 128, 25. 136, 15. 160, 10. 166. 167, 5. 180, 15. 182. 197, 20. 204, 1. 228, 35. 238, 15. 240, 15. 242, 15. 244, 10. 282, 1. 283, 1. 285, 10. 286, 30. 301. 325, 30. 331, 15. 333, 10—335, 20. 351, 20. 353, 30. 355, 10. 361. 366, 25. 367, 1—370, 10. 374, 15. 379, 30. 380. *II*, 1, 1. 22, 25. 29, 5. 30, 20. 31, 15. 33, 15. 44. 47, 15. 63, 5. 76, 5. 87, 20. 88. 96, 25. 112, 10. 122, 20. 123. 128, 15. 142, 20. 143, 20. 146, 20. 153, 20. 162, 5. 178—180, 1. 186, 10. 190. 211. 212. 219, 1. 225. 230, 10. 234, 20. 237; rex 212, 25. 235, 10. 280, 20. 295. 306, 15. *II*, 174, 30; reges *II*, 115, 10. 145, 1. 179, 15; regina *II*, 7, 35. 31, 15; reges: Mirovevus, Dagobertus I, Clodoveus II, Hildericus III, Pippinus, Karolus Magnus, Karlomannus, Ludewicus (Pius), Lotharius I, Lotharius II, Karolus Calvus, Ludewicus (Balbus), Ludewicus III, Karlomannus, Karolus Grossus, Odo, Karolus Simplex, Ropertus, Rudolfus, Ludewicus IV, Philippus I, Ludewicus VII, Philippus II, Ludewi-

cus IX, Philippus III, Philippus IV, Ludewicus X, Philippus V, Karolus IV, Philippus VI.
 Franci occidentales 33, 1. 46. 48, 20. 109, 1. — Francorum regnum occidentale 44, 25. — Francia occidentalis 45, 15. 46, 10. 47, 10; *perperam* 46, 1 (*pro orientali*).
 Franci orientales 30, 5. 51, 5. 108. II, 73, 10. 226, 5. — Francia orientalis 29, 5. 30, 15. 33, 1. 37, 15. 38, 5. 45, 1. 46, 5. 47. 53, 20. 57, 35. 68, 30. 107, 25. 109, 30. 110, 10. 113, 15. 122, 20. 221, 1. 270, 5. 320, 25. 355, 20. II, 67, 15. 105, 35. 107, 1. 196, 15. 242, 5; reges: Ludewicus II. (Germanicus), Karolomannus, Ludewicus III, Arnulfus, Ludewicus IV. (Puer).
 Francia, *Isle de France* II, 240, 20.
 Francicolae 31, 10. 108, 20. 361, 5.
 Francigenae 32, 10. 46, 15. 98, 10. 109, 20. 136, 30. 162, 30. 167, 20. 205, 10. 260, 15. 286, 5. 336, 20. 371, 15. II, 88, 5. 143, 25. 243, 1.
 S. Franciscus 91, 20. 129, 20. 130, 10. 186, 30; S. Francisci limina 368, 30. — b. Francisci ordo 387, 5; Franciscici fratres et sorores II, 7, 10; *cf.* Minores fratres.
 Franciscus (Castracani) II, 138, 1.
 Francones II, 165, 25. — Franconica gens II, 119, 20. — Franchonia, Franchonia 37, 25. 128, 25. II, 3, 10. 66, 10. 175, 20; inferior II, 105, 25.
 Frankenfurt, Franckenfurt, Franchenfurt, *Frankfurt am Main* 28, 20. 31, 20. 121, 1. 122, 30. 123, 25. 322, 30. 357, 20. II, 9, 10. 33, 1. 65. 104, 5. 189, 15. 216, 1; Francorum-vadus 216, 5; Francorum-vadum II, 186, 5.
 Freiburch castrum, *Freiberg ad Mulde fl.* 352, 25.
 Vrewnicz v. Vallis-Iocosa.
 de Vriburch, *Freiburg i. Breisgau*: Egenus VI.
 de Vriburch castro nobilis (Karinthiae) 314, 5.
 Friczo v. Fritzo.

Fridericus, Fridricus.

Fridericus III. dux Sueviae, I. rex Rom. et imp. 19, 10. 80, 40. 81. 85, 35 — 88, 5 — 90, 35. 119, 25. 122, 35 — 127. 184, 10. 228, 25. 259. 265, 1. 299. II, 177, 20. 211, 25; uxores: Adela, Beatrix; filii: Heinricus, Fridericus, Philippus.
 Fridericus II. rex Rom. et imp., I. rex Sicil. et Ierusal., VI. dux Suev., fil. Heinrici VI. imp. 89, 25 — 92. 128, 15 — 131. 148, 15 — 150. 152, 10. 160. 162, 15. 177, 1. 182 — 187, 25 — 191. 196, 25. 204, 25. 206, 10. 249, 10. 327, 1. 352, 25. 353, 20. 358, 1. 362, 20. 366. 377, 20. II, 16. 29, 10. 42. 231, 20. 249; uxores: Isabella, Isabella, Blanca; filii: Heinricus, Chunradus, Encius, Meinfredus, Fridericus Schoppus; nepotes (marchiones Misnenses) 352, 25.
 Fridericus fictus imp. 148, 5. 178, 5. 244, 25 — 246. 281, 5. 285.
 Fridericus dux Austr., III. rex Rom., fil. Alberti I. regis 179. 180, 10. 257, 20. 298, 25. 343. 381. 382, 1. II, 11 — 13. 26 — 30. 35. 36, 10 — 39, 25. 44, 5. 58 — 62. 65 — 75. 77, 10. 78. 80 — 87, 10. 89 — 92. 95, 25 — 98. 100. 101. 103, 1 — 112. 114 — 116. 118 — 121. 123, 25 — 128. 134 — 137, 15. 144, 20. 148, 5. 151, 10. 153, 15. 154, 20. 156, 15. 172. 180, 15. 181. 185, 5. 202. 203, 15; uxor: Elizabeth; filiae: Elizabeth, Anna; filiae duae II, 103, 1; pueri (= filiae) II, 92, 1; fratres II, 11. 27, 25. 30, 1. 35. 58, 10. 69, 20. 91. 114, 20. 151, 10. 156, 15; sorores 60, 25; progenitores II, 83, 15; patres II, 91, 1.
 Fridericus II. rex Sicil., fil. Petri III. regis Aragon. 99, 15. 137, 20. 165, 5. 167, 10. 265, 25. 287, 1. 331, 10. 353, 30. II, 95, 10; liberi: Petrus, Elizabeth.
 Fridericus I. archiep. Colon. 59, 25. 80, 1.
 Fridericus praepos., II. archiep. Salzburg. 100. 139, 10. 174, 10. 175. 209, 25. 221, 15. 232, 20. 236, 15. 238, 1. 250, 25. 269, 25.

- 277, 15. 279, 20. 281, 20. 286, 10. 290, 10.
- Fridericus praepos., III. archiep. Salzburg. *II*, 70, 25. 80, 10. 81, 1. 82, 20. 83, 30. 115, 1. 116, 25 — 118, 5. 119, 15. 178, 25. 209, 15. (Fridericus) abbas monast. Victor. 199, 10.
- Fridericus II. dux Austr., fil. Lupoldi VI. ducis 90, 25. 91, 25. 92, 1. 93, 10. 130. 131, 5. 132, 1. 148, 25 — 150, 15. 151, 1. 152, 1. 187 — 190, 30. 195, 15. *II*, 249, 10; uxor: (Agnes), Bohema (*falso*) 149, 15.
- Fridericus dux Austr., fil. Ottonis ducis 180, 20. 375, 5. *II*, 97. 131, 10. 169. 171, 20. 185, 15 — 187. 206, 5. 214, 15. 215, 30 — 218, 10. 231, 30. 232, 1. 235, 15. 237, 20.
- Fridericus IV. dux Lotharing., fil. Theobaldi II. ducis 342, 20. 379. *II*, 126, 20; uxor: Elizabeth; liberi: Rudolfus, Margareta.
- Fridericus comes de Stouphen, I. dux Suev. 57. 58. 72, 35. 73, 30. 78, 10. 116, 20. 117, 20; uxor: Agnes; filii: Fridericus, Chunradus.
- Fridericus II. dux Suev., fil. Friderici I. ducis 58, 10. 59, 25. 75, 1. 80 — 82. 85, 35. 86. 116, 20. 118, 15. 119. 122, 35. 123; *cum Friderico filio confusus* 81, 20; uxores: Iuditha, Agnes; liberi: Fridericus, Iuditha, Chunradus, Claricia.
- Fridericus (IV. dux Suev.), fil. Chunradi III. regis Rom. 86, 20. 123, 20.
- Fridericus (V. dux Suev.), fil. Friderici I. imp. 87, 15. 125, 30.
- Fridericus Schoppus rex (*perperam*) Tuscorum, fil. Friderici II. imp. 90, 15. 92, 30. 130. 131, 25. 184.
- Fridericus marchio de Baden, fil. Hermann VI. march. 92, 25. 95, 30. 98. 99. 134, 25. 136 — 138, 1. 150, 10. 162. 163, 15. 164. 173, 25. 190, 25. 204, 30. 205. 207, 10. 313, 10. *II*, 250, 1.
- Fridericus I. lantgr. Thuring., marchio Misn., fil. Alberti march. 160, 35. 266, 1. 377 — 379, 15. *II*, 39, 10; uxor: Agnes; filii: Fridericus (Clausus), (Fridericus). Fridericus (Clausus) lantgr. Thuring., fil. Friderici I. march. Misn. 266, 1. *II*, 14. 39.
- (Fridericus II.) marchio Misn., (fil. Friderici I. march.) *II*, 127; uxor: Mechtildis.
- Fridericus marchio Misn. v. Heinrichus.
- (Fridericus III.) burggr. de Nürenberch v. Heinrichus.
- Fridericus IV. burggr. de Nürenberch 265, 20. 341, 30. 379, 10. *II*, 14, 5. 15, 15. 39, 1. 40, 1. 85, 20. 120, 15. 140, 30; uxor: Margareta.
- Fridericus I. Libertinus de Sûneck comes de Cilia, fil. Katherinae filiae Ulrici com. de Heunburg 99, 30. 138, 5. 174, 1. 207, 15. *II*, 160, 15. 188. 189, 1. 195. 220, 1; uxor: Diemut; filia: Anna.
- Fridericus comes de Heunburg, fil. Ulrici com. 207, 10. *II*, 27, 20. 58, 5.
- (Fridericus) comes de Ortenberch 231, 25.
- (Fridericus) comes de Sarburch 81, 10. 119, 25; filia: Agnes.
- Fridericus fil. Heinrichi (VII.) regis Rom. 90, 30. 93, 5. 130, 20. 131, 35. 149, 35. 150, 1. 187, 30. 188, 10.
- (Fridericus) de Hurneim 99, 5. 137, 10. 165, 5. 206, 15.
- Fridericus de Petovia 156. 171, 15. 199, 25.
- Fridericus de Walsê 250, 15. 289, 30; fr.: Eberhardus, Heinrichus, Ulrichus.
- Friges (Phryges) *II*, 85, 10. 120, 10.
- Frisacum castrum, Frisacensis civ., *Friesach Karinthiae* 100, 30. 139, 10. 156, 5. 175, 25. 185, 25. 193, 20. 209, 25. 221, 15. 269, 30. 306, 5. 312, 25. 314, 30. 315, 1. 344, 1. 350, 10. 382. *II*, 209, 20. 233, 10. 236, 1. 250, 10; eccl.: b. Mauricii; monast.: b. Mariae Magdalenae.
- Frisia 1, 20. 7, 1. 29, 5. 31. 32, 20. 42, 10. 45, 5. 61, 15. 62, 15. 63. 102, 10. 103, 35. 107, 25. 193, 5. —

Frisonum 1, 25. 13. 30, 5. 31, 35. 43, 15. 93, 1. 131, 30. *II*, 253; Frisonum pascua 328, 15.
 Frisinga, Frisingensis civ., *Freising* 5, 30. 85, 15; episc.: Corbinianus, Ermbertus, Uto, Otto I, Chunradus II, Emicho, Ludewicus (de Chamerstein).
 Fritslaria civ., *Fritslar Hassiae* 38, 10.
 Fritz, Friczo, de Havenerburch 313, 20. 314, 5. 349.
 Füsticz v. Feustritz.
 Fuldense, Vuldense, Vuldense monast., *Fulda* 5, 5. 7, 1. 39, 30. 42, 5. 47, 30. 61, 15. 62, 20. 102, 15; Fuldensis (106, 1) abbas: Rabanus.
 Fulradus abbas S. Dionysii 6, 15 (*perperam* Furaldus). 8, 40.
 de Furstenberg, Fürstenberch, *Fürstenberg (Baden, Seekreis)* comites 231, 25; nobiles *II*, 186, 15; viri spectabiles *II*, 217, 5.

G.

Gades 200, 20.
 Galeates (= *Galeazius I. Vicecomes Mediolan.*) *II*, 133, 30.
 Galgales 323, 1.
 Galiena filia regis Toleti, uxor Karoli Magni (*fabulose*) 12.
 S. Galli monast., *St. Gallen* 27, 40. 32, 25.
 S. Galli monast. v. Mosacense.
 Galli *II*, 241, 5; Gallici 67, 20. 107, 10. 286, 5. — Gallia 15, 10. 18, 30. 25, 20. 26, 1. 31, 30. 52, 1. 66, 20. 67, 25. 85, 20. 106, 10. 122, 15. 221, 5. 300, 10. *II*, 177, 15; = Arelatense sive regnum Burgundiae 260; G. Belgica 22, 1. 44, 25. 66, 15. 106, 10. 110, 35. 118, 5. *II*, 240; Celtica 23, 30. 45, 15. 48, 25. 49, 20. 51, 30. 54, 5. 66, 30. 106, 25. 111, 1. 240; Cisalpina *II*, 240; Transalpina *II*, 239. 240, 15; Comata = Cisalpina *II*, 240, 20; Togata = Transalpina *II*, 240, 20; Lugdunensis 48, 25. 111, 1. 300, 5. *II*, 240, 15; Togata sive Lugdunensis *II*, 240. 241, 1; Galliae 2, 10. 17, 15. 49, 25; duae *II*, 239, 10.

Gammelsdorf, Gamelsdorf, *Gammelsdorf (Ober-Bayern, prope Moosburg)* *II*, 27, 30. 58, 15.
 S. Gangolfus, Gangolphus 11, 25. 63, 35. 104, 1; uxor 11, 30. 64, 1. 104, 1.
 Gardensis sedes (episcopatus) 5, 15. de Gaspawia, *Gaesbeck (circ. Bruxell.)*, dom.: Iohannes.
 Gaubaldus episc. Ratispon. 5, 5.
 de S. Gaudone comes: Rudolfus.
 Gaufredus episc. Avinion. 259, 25. 299, 15.
 S. Gavinii corpus 13, 15.
 Gebhardus archiep. Salzburg. 122, 20.
 Gebhardus, Gebardus, Geberardus, dux Saxon. (comes de Supplinburg) 56, 15. 59, 20. 73, 10. 79, 25. 116, 15. 118, 10; fil.: Lotharius.
 Gebardus fr. Chunradi com. Hassiae 38, 10.
 (Gediminus) rex Livoniae (Lithuaniae) *II*, 218, 15; filia: Anna.
 Gedrudis v. Gerdrudis.
 Gelasius *II*. papa 59, 10. 79, 20.
 Gelria 295, 25. 326, 15. 362, 30. *II*, 179, 1. 186, 5. 216, 1; com.: Reinaldus I, Reinaldus *II*. (dux).
 Gemini-pontis (*Zweibrücken*) comes *II*, 140, 20. 151, 20; de Geminio-ponte comes: Walramus.
 de S. Genesio: Berthrandus patr. Aquileg.
 Gentilis card. (presb.) 332, 20. 367, 10.
 Georgius, Georius, martyr 68, 15. 77, 1. 113, 5.
 (Georgius de Stolzenberg) comes Hirsutus 322, 1.
 Gerardus v. Gerhardus.
 Gerbirga soror Ottonis I. imp., uxor Ludewici IV. regis Franc. 49, 25.
 (Gerbirga) soror Lupoldi III. march. Austr., uxor Boriwoi II. ducis Bohem. 58, 10. 78, 15.
 (Gerdrudis) uxor Chunradi III. regis Rom. 84, 15. 86, 15. 121, 20; soror: (Bertha = Irene).
 Gerdrudis uxor Rudolphi I. regis Rom. v. Anna.
 (Gerdrudis) filia Lotharii III. imp., uxor 1) Heinrici (Superbi) ducis Bawar., 2) Heinrici march. Austr. 80, 25. 85, 10. 119, 5. 122, 1. 124, 30 (*perperam*).

- Gerdrudis, Gerdruda, Gedrudis, filia Heinrici filii Lupoldi VI. ducis Austr., uxor 1) Heinrici (Wladislai) march. Morav., 2) Hermannii march. de Baden, 3) Romani filii regis Ruthenorum 90, 30. 92 — 95, 30. 97, 10. 98, 5. 99, 30. 130, 15. 131, 20. 132, 1 — 134, 25. 135, 30. 148, 30. 150. 151. 155, 20. 162, 5. 169. 173, 20. 187, 25. 188, 5. 190. 196. 203. 207, 10. 313, 15.
- (Gerdrudis) soror Ottonis ducis Meran., uxor Andreae II. regis Ungar. 128, 20. 129, 1.
- Gerhardus, Gerardus.**
- Gerhardus de Eppenstain archiep. Mogunt. 307, 5. 309. 310, 5. 317, 30. 325, 10. 345, 20. 346, 25. 352, 30. 357. 359, 10. 361. 364. 372, 15.
- Gerhardus VII. comes Iuliac. 326. 357, 25. 362, 30. II, 166, 10; filii: Wilhelmus, Walramus.
- Gerhardus comes Pisanorum, Pisanus 98, 15. 99, 5. 136, 35. 137, 10. 162, 30. 163, 15. 165, 5. 205. 206, 15.
- (Gerlacus) fil. Adolphi regis Roman. 314, 15. 350, 1; uxor (*perperam*): filia Heinrici burggr. Nurenberg.
- Germani 9, 1. 33, 35. 34, 5. 39, 35. 42, 30. 43, 15. 47, 35. 52, 15. 62, 20. 63, 35. 103, 40. 108, 30 — 110, 30. 181, 25. II, 228, 5. 239, 10. 241, 25; Germanae gentes II, 241, 20. — Germania 15, 10. 19, 1. 21. 22, 20. 26, 1. 27, 20. 28. 31, 30. 33, 1. 34, 25. 41, 15. 44, 25. 45, 5. 46, 20. 47, 35. 48, 15. 49, 50. 50. 52, 1. 57, 25. 61, 10. 63, 30. 65, 35 — 67, 25. 76, 20. 77, 25. 85, 20. 102, 15. 106. 111, 25. 117, 10. 122, 15. 260, 1. 300, 10. II, 241, 15; G. Theutonica 51, 30; inferior II, 236, 15. 241, 15. 242, 5; superior II, 236, 15. 241, 15. 242, 1; Germaniae duae II, 239, 10. — Germanica lingua 41, 25.
- S. Germani eccl. Autysiodor. 24, 20. 29, 30. 30, 35.
- S. Germanus 8, 35. 30, 35. 31, 5. 234, 1.
- Germanus patr. Constantinopol. 2, 20.
- S. Germani castrum, *San Germano*, nunc *Cassino* 187, 15. II, 249, 5.
- de Gerolczek, *Geroldseck Alsatie prope Zabern*, nobilis vir II, 119, 25.
- Geroldus signifer 14, 20.
- Gerundia, Gerunda, *Gerona Hispaniae* II, 29, 10. 60, 20; archiep. (*immo* ep.): Wilhelmus.
- SS. Gervasii et Prothasii (eccl.) extra muros Mediolan. II, 19. 46, 20.
- Geza (Geisa) II. rex Ungar. 122, 5.
- (Gibertus) de Corregio II, 20. 47, 5.
- Gyon 218, 10. 268, 15.
- Gisela, Gisila, Gisla, Gysela.**
- Gisela uxor Ernusti I. ducis Suev. et Chunradi II. regis 53. 54. 69, 25. 113. 114, 1.
- Gysela filia Lotharii II. regis Franc., uxor Gothfridi regis Northmann. 31, 35.
- Gisla soror Heinrici II. regis, uxor Stephani I. regis Ungar. 52, 25. 68, 10. 112, 30.
- Gyselbertus episc. Pictav. 123.
- Gyselbertus clericus 36.
- Glagowia, *Glogau Silesiae* 375, 10; dux: Henricus III.
- Glisnensis (*Gnesen*) archiep. II, 222, 1.
- gnana gens in montanis Tirol. habitans II, 192, 15.
- Goczbertus dux (Franconiae) 61, 10.
- Goczto comes capit. (*Conradus de Weinsberg*) II, 43, 25.
- Godolias II, 4, 30.
- Gorgias 163, 20.
- Goricia castrum, *Görz* 95, 30. 133, 30. 148, 35. 185. 193, 15. 253, 1. 264, 25. 293, 20. 344, 15. 382, 5. 383, 1. II, 22, 10. 49, 25. 77, 20. 87, 10. 105, 10. 121, 15. 135, 5. 145, 25. 180, 15. 188. 203, 30. 220. 226, 15; comes 251, 15; comites 231, 25. II, 168, 25. 174, 15. 188. 202, 1. 207, 5. 220, 10; comes palat. Karinthiae 253. 291, 10; Gori-cienses comites II, 161, 1; com.: (Meinhardus III), Albertus II, Henricus II, Albertus III, Iohannes, Albertus IV, Meinhardus VII, Henricus III.
- Goslaria, *Goslar* 123, 30.

Gotfridus, Götfridus, Gothfridus, Gotifredus.

Gothfridus rex Northmannorum 31, 35. 32; uxor: Gysela.

Gotfridus III. dux Lothoring., rex Ierusal. 57, 5. 74, 30. 75, 25. 76, 1. Gotfridus prior monast. Seicz et Maurbach II, 60, 1. 90, 10. 91, 20. 92, 5. 114, 25. 125.

Gotfridi (Viterb.) Chronica 293, 15.

Gotfridus dux Spoleti 72, 10. 73, 5. 116, 30; uxor: Mechtildis.

Gotfridus I. de Brunek (Hohenlohe) 321, 30. 356, 15. 364, 5; mon. Halsprunn. II, 8, 25. 32.

Gothia 3, 15.

Gracensis, Graecensis civ., Gracze, Grätz, Graecz, *Graz* 229, 30. II, 96. 128, 20. 181, 25. 182, 15. 213, 15. 214, 5; monast. (eccl.): fr. Minorum II, 96, 30. 97, 1. 128, 20; de Graetz, Grecz, Grätz: Ortolfus.

Gracianus presb. v. Gregorius VI. papa.

Gracianus Clusensis 86, 30.

Gracze v. Gracensis civ.

de Graeczpach, *Graisbach Bawariae* (BA. Donauwörth) ad Danubium fl., comes: Bertholdus VI.

Granati II, 229, 5; Granatorum regnum, *Granada* II, 219, 10.

Granopolitanus (*Grenoble*) episc. 74, 15. 75, 15.

Greci 8, 30. 9. 11. 15. 17, 10. 18, 35. 20, 15. 28, 1. 42, 25. 51. 63, 35. 64, 25. 68, 15. 84. 103, 40. 112, 5. 113, 5. 121, 25. 266, 25. II, 239, 5; Grecorum imp. 15, 40. 65, 20. 88, 5. 105, 20. 126, 30; imp.: v. Constantinopolis. — Greca gens 181, 25; Greci patriarchae et episcopi 273, 20; Grecus: Methodius presb. — Grecia 10, 30. 17, 10. 57, 25. 83, 25. 104, 25. 106, 35. 120, 30. 123, 15. 246, 1. 272, 30; Maior II, 240, 1. — Grecus ignis 261, 25. 302, 25. — Grecom 66, 35. 106, 30; Grece 91, 15. 186, 25. II, 241, 5.

Grecz v. Gracensis civ.

Gregorius I. papa 28, 15. 70, 30. — Gregorianum officium 18, 35.

Gregorius II. papa 1. 2, 15. 62, 10. 102, 5. 103, 10.

Gregorius III. papa 2. 3, 20.

Gregorius IV. papa 21. 22, 10. 66. 106.

Gregorius V. papa 51, 25. 300, 20.

Gregorius VI. papa = Gracianus presb. 55. 68, 20. 69. 113, 30.

Gregorius VII. papa = Hilteprandus prior Cluniaci (*falso*) 55, 20. 56. 71 — 73, 10 — 75. 115, 1. 116.

Gregorius IX. papa 90, 5. 91, 20. 129. 183. 186, 30.

Gregorius X. papa 100, 25. 221. 225, 30 — 229, 1. 264, 5. 270, 5. 272, 25. 274. 275. 282. II, 68, 20. 250, 5.

Gregorius (de Montelongo) patr. Aquileg. 93, 25. 97, 25. 99, 20. 136, 5. 137, 30. 173, 5. 193, 25. 270, 25.

Griffenberch castrum, *Greifenburg ad Drau* fl. 156, 1.

Grifo, Gripho, fil. Karoli Martelli 3, 25. 61, 20. 62. 103.

Grimaldus fil. Herigisi ducis Benevent. 14, 40.

Grossetum, *Grosseto Tusciae* 84, 35.

Guido v. Wido.

Gundakarus episc. Eistet. II, 16, 10. 41, 5.

Guntharius archiep. Colon. 25. 26, 5.

Gurcensis (*Gurk*) episc. 251, 30; episc.: Romanus I, Iohannes I, Hertnidus, Heinricus III, Laurenicius, Chunradus.

Gutta filia Rudolphi I. regis Rom., uxor Wenzeslai II. regis Bohem. 236, 20. 250, 1. 276, 5. 289, 20. 317, 30. 318, 1. 331, 1. 354, 10. 366. II, 223, 20.

Guta, Gutta, Gûta, Gûta, filia Alberti I. regis Rom., uxor Ludewici com. de Ottingen 179, 30. 257, 30. 298, 25. II, 30, 1. 80, 1. 100, 30. 103, 1. 114, 5. 135.

(Guta) filia Iohannis regis Bohem. II, 127, 5; sponsa Ottonis ducis Austr. II, 102, 5.

Gûtenstain, Guetenstain, castrum, *Gutenstein Austriae infer.* II, 101, 10. 135.

de Gûzzingen, Gûzingen, *Güssing* (*Nemet-Ujvar*) *Ungariae* (com. *Eisenburg*), com.: Ywanus, Ywanus.

Gwebelunga, *Waiblingen* (*Württemberg. Neckarkr.*) 81, 20. — Gwebelungi 81, 15.

Gwelfi v. Welfi.

Gwibertus, Gwido, Gwilhelmus v. Wi.

H.

Habspurch castrum, *Habsburg ad Aare fl.* 264, 10; de Habsburg com.: Albertus IV, Rudolfus I. rex Rom., Albertus I. rex Rom., Hartmannus, Eberhardus.

Haydelberch castrum, *Heidelberg* 350.

Haydenhaim monast., *Heidenheim dioc. Eichstätt.* 5, 10; abbas: Wunnibaldus.

Haidenricus de Hailek 199, 5; fr.: Albertus.

de Hayerloch, Hayerlach, Ayerloch, Ayerlach, *Haigerloch* (*Hohenzollern*), com. (de Hohenberg): Burchardus III, Albertus II; comes 231, 25. 372, 5.

de Hailek: Haidenricus, Albertus.

Haimburga, Haimburch, Heimburga, Haymonis castrum, *Haimburg ad Danubium fl.* 93, 5. 131, 35. 150, 35. 190, 30. 232, 10. 277, 10.

Hallis, Halla, *Reichenhall Bawariae II*, 183 (Salararum opp. 183, 25). 187, 25. 190, 15. 216, 10. 218, 1; eccl.: b. Zenonis.

de Hals, *Hals, Nieder-Bayern, (B.A. Passau)*, comes II, 114, 25; comites duo II, 28, 1. 58, 5; comes: Albertus.

Halsprunnense monast., *Heilsbronn dioc. Eichstätt.* 353, 10; Halsprunnenses, Halsprunnenses mon.: Gotfridus de Brunek, Lâpoldus de Weltingen.

Hannibal, Hanibal II, 84, 20. 119, 30. 239, 15.

(Hannonia), Anonia II, 79, 15; comes: Wilhelmus III.

de Hardek, Hardeck, *Hardegg (Nieder-Österreich) ad Thayam fl.*, comes 96, 15. 135, 5. 157, 20. 200, 25.

Harperch, Hartperch, mons 94, 30. 133, 20. 155, 30. 196, 15.

Hartmannus comes de Habspurch v. Albertus IV.

Hartmannus, Harthmannus, fil. Rudolfi I. regis Rom. 148, 1. 237, 1. 241, 35. 265, 15. 281, 10.

Hassia, Hazzia 38, 10. 90, 25. 110, 15. 130, 20. 148, 20. 186, 1. 245, 20. 285, 25. 308, 20. II, 221, 39; lantgr.: Heinrichus II; comes: Chunradus.

Hatto I. archiep. Mogunt. 38, 20. de Haubspach, Hauspach, pincerna 152, 15. 175, 10. 209, 25.

de Havenerburch, Avenerburch, *Hafnerburg castro diruto Karinthiae*: Fritzo.

Haymonis castrum v. Haimburga. Hazzia v. Hassia.

Hebraice, Hebrayce 91, 15. 186, 25.

Hector 165, 15. 374. 381, 1. II, 85. 97, 10.

Hecuba 381, 1.

Hedwigis, Hedvigis, soror Ottonis ducis Meran., uxor (*immo mater*) Heinrichi II. ducis Sleziae 91, 10. 97, 35. 128, 25. 170, 35. 186, 10. 207, 20.

Heimburga v. Haimburga.

Heinrici imperatores et reges 81, 20.

Heinricus, Hainricus, Henricus.

Heinricus dux Saxon., I. rex German., fil. Ottonis ducis Saxon. 39, 25. 47, 30—49. 110. 111; imp. (*perperam*) 299, 30; liberi: Otto, Heinrichus, Bruno, Wilhelmus (*perperam*), Gerbirga.

Heinricus IV. dux Bawar., II. rex, I. imp. 6, 35. 52. 53. 67, 35. 68. 86, 25. 112. 113. 123, 20; uxor: Chunegundis; soror: Gisela.

Heinricus III. rex, II. imp., fil. Chunradi II. imp. 53, 35—56. 60, 5. 68, 1. 69, 30—72, 5. 73, 1. 113—116, 1. 300, 5; imp., filius Ottonis imp. (*perperam*) 259, 15; *dictus* gener Chunradi II. imp. 69. 70, 15. 114; sponsa: Chunegundis; uxor: Agnes; fil.: Heinrichus.

Heinricus IV. rex, III. imp., fil. Heinrichi III. imp. 56—58. 60, 5. 70, 35. 72—75. 78. 114, 30.

- 115, 35 — 117. 122, 20; uxor: Bertha; liberi: Chunradus, Heinricus, Agnes.
- Heinricus V. rex, IV. imp., fil. Heinrici IV. imp. 56, 30—60. 72. 73. 78—80. 82, 30. 116—119, 1. II, 47, 30; uxor: Mathildis.
- Heinricus rex Rom., fil. Chunradi III. regis 85, 30. 86, 20. 122, 25. 123, 15.
- Heinricus VI. rex Rom., V. imp., fil. Friderici I. imp. 87, 15. 90, 35. 125, 25. 128, 5. 129, 15. 184, 10. II, 67, 10. 106, 25. 177, 20; uxor: Constantia; fil.: Fridericus.
- Heinricus (VII.) rex Rom., fil. Friderici II. imp. 90. 91, 1. 93, 5. 130. 131, 35. 149. 184. 187, 25. 188. II, 249, 5; uxor: Margareta; filii: Fridericus, Heinricus.
- (Heinricus Raspe) lantgr. Thuring., rex Rom. 91, 30. 92, 1. 130, 35. 131, 1. 189. 212, 1.
- Heinricus comes Luczenburg., VII. rex Rom. et imp., fil. Heinrici IV. com. 178, 35. 179. 306, 25. 342, 25. 367, 25. 368, 25. II, 7—27. 30, 1—43. 45. 46. 48—58, 5. 72, 1. 76. 77, 25. 104, 20. 112, 25. 140, 35. 152; uxor: Margareta; sponsa: Katherina; liberi: Iohannes, Maria, Beatrix.
- (Heinricus I.) rex Angl. 59, 20. 79, 20. 118, 10; filia: Mathildis.
- Heinricus II. rex Angl. 88, 1. II, 211, 25.
- (Heinricus III.) rex Angl. 95, 15. 134, 5. 197, 20; fr.: Richardus.
- Heinricus II. (de Virneburg) archiep. Colon. II, 8, 10. 9, 1. 28, 25. 32. 61. 66, 10. 105, 30; fr.: Ropertus.
- (Heinricus III.) archiep. Mogunt. II, 189, 15. 211, 15.
- Heinricus canon., archiep. Salzburg. II, 178, 25. 183, 25. 187, 20. 190, 20. 191, 1. 209, 25. 216, 10. 218, 5. 234, 25.
- (Heinricus III. de Neuenburg) episc. Basil. 213, 25. 214. 217, 1. 267, 25.
- Heinricus IV. episc. Basil. 234, 5. 238, 1. 281, 25. 283, 20.
- Heinricus III. episc. Gurc. II, 24, 1. 52, 15.
- Heinricus episc. Gurc. v. Hertnidus.
- Heinricus II. episc. Lavant. II, 161, 5. 171, 25. 195, 25. 210, 25. 211, 5. (Heinricus I.) episc. Metensis II, 126, 20.
- Heinricus I. episc. Ratispon. 86, 1. 122, 35.
- Heinricus II. de Rotenekk episc. Ratispon. 258, 5. 304, 15. 349, 10. 353.
- Heinricus II. episc. Trident. 238, 1. 281, 25.
- Heinricus cancell. Heinrici VII. imp., abbas (prior) Vallis-Utrinae, abbas Villar., III. episc. Trident. 333, 30. 342. 368, 25. 379, 20. II, 9, 20. 26, 20. 33, 25. 51, 5. 53, 10.
- Heinricus II. abbas Admont., capitaneus et lantscriba Styriae 281, 15. 315, 10. 351, 10.
- Heinricus I. abbas Novi-montis II, 98, 20.
- Heinricus praepos. Öttingensis 222, 5. 270, 15.
- Heinricus mag. praepos. II, 76, 20.
- Heinricus mag. II, 78, 20.
- Heinricus sac. fil. cancellarii Heinrici ducis Karinth. II, 200, 5.
- Heinricus marchio orient., XI. dux Bawar., dux Austriae, fil. Lupoldi III. march. 78, 20. 85. 87, 30. 88. 117, 25. 122. 124, 25. 126; uxor: Gerdrudis; fil.: Lupoldus.
- Heinricus dux, fil. Lupoldi VI. ducis Austriae 90, 25. 91, 25. 92, 15. 130, 15. 148, 25. 149, 1. 150, 5. 187. 188. 190, 20. 313, 15; uxor: Agnes; filia: Gerdrudis.
- Heinricus dux Austr., fil. Alberti I. regis Rom. 179, 25. 257, 20. 298, 25. II, 28, 25. 61. 81, 15. 82, 20. 83, 30—85, 15—87, 1—89, 1. 95, 20. 96, 25. 97. 115, 20. 118, 5. 119, 15. 120. 123. 127, 15. 128. 148, 5. 185, 5. 235, 1; uxor: Elizabeth; fratres II, 116, 1.
- Heinricus I. dux Lotharingiae, dux Bawar., fil. Heinrici I. regis 49. 50, 35. 111, 20.

- Heinricus IX. (Niger) dux Bawar. 80, 25. 119, 20; liberi: Heinrichus, Welfo, Iuditha.
- Heinricus X. (Superbus) dux Bawar., fil. Heinrichi (Nigri) ducis 80, 25 — 85. 119 — 122; uxor: Gerdrudis; fil.: Heinrichus (Leo).
- Heinricus XII. (Leo) dux Saxon. et Bawar., fil. Heinrichi (Superbi) ducis 84, 5. 85. 121, 10. 122, 30. 123, 30. 124, 25.
- Heinricus XIII. dux Bawar. infer. 91, 5. 94, 15. 97. 130, 30. 132, 30. 133, 1. 135, 35. 136, 5. 147, 30. 154. 160, 30. 169, 30. 185, 5. 194, 30. 195, 15. 218, 20. 219, 5. 220, 20. 221, 25. 222, 5. 229, 15. 238, 15. 239, 1. 255. 256, 1. 268, 15. 270. 275. 282, 5. 284, 30. 296. 304. 307, 20. 345, 5. *II*, 98, 5; uxor: Elizabeth; filii: Otto, Ludewicus, Stephanus; fr.: Ludewicus; soror: Elizabeth.
- Heinricus XIV. dux Bawar. infer., fil. Stephani ducis 375, 1. *II*, 81, 5. 83, 30. 84, 15. 118, 10 — 120, 25. 158, 25. 166. 172, 10. 194, 15. 198, 25. 199, 5. 217. 220, 30; uxor: Margareta; fil.: Iohannes.
- Heinricus XV. dux Bawar. infer., fil. Ottonis III. ducis 375, 10.
- (Heinricus II.) dux Brabant. 220, 15. 271, 1; filia: Maria.
- (Heinricus III.) dux Brabant. 361, 35; filia: Maria.
- (Heinricus I.) dux Brunswic. (de Grubenhagen) *II*, 77, 1. 114, 15; filiae: Alheidis, Bonifacia (Irene).
- Heinricus IV. dux Karinth. 84, 5. 121, 5. 124, 25. 126; fr.: Bernhardus.
- Heinricus V. dux Karinth. 88.
- Heinricus VI. dux Karinth., rex Bohem., fil. Meinhardi ducis 178 — 180, 5. 265, 30. 297, 1. 318. 321, 10. 324. 337 — 340. 343. 344. 354, 15. 355, 25. 358, 5. 363. 372, 30. 374, 10 — 376. 381, 10. 382, 5. 383. *II*, 3, 5. 8. 12, 30 — 15. 19, 25. 29, 20. 32. 36 — 41, 25. 42, 10. 50, 1. 61, 25. 75, 25 — 78. 81, 30. 82. 87, 10. 93. 103, 15. 105, 10. 109, 30. 112. 114. 115, 5. 116, 10. 121, 10. 132, 5. 135, 5. 139, 25. 140, 20. 148, 10. 154 — 158. 160. 168, 10. 174, 5. 192 — 195, 5. 200, 15. 221, 10. 222, 35. 223; uxores: Anna, Alheidis, Beatrix; tres uxores 265, 30; filia: Margareta; fratres *II*, 155, 5.
- Heinricus (*immo* Ericus) dux Foriulii 14, 1.
- Heinricus II. dux (Polon.) Sleziae 91, 10. 98, 1. 186, 10; uxor (*immo* mater): Hedwigis.
- (Heinricus V.) dux Polon. (de Breslau) 265, 25; filia: Euphemia; fr.: Wlodizlaus archiep. Salzburg.
- (Heinricus VI.) dux Polon., Vratizlav. 366, 20; uxor: Anna.
- (Heinricus III.) dux Polon., Glogowiae 350, 30. 375, 10. *II*, 66, 5. 105, 15; filiae: Agnes, Beatrix.
- Heinricus dux Saxon., fil. Ottonis I. imp. (*perperam*) 111, 25.
- Heinricus dux (*fabulose*) 69, 10; uxor 69, 10.
- (Heinricus) marchio Brandenburg. *II*, 29. 104, 15 (*perperam* Hermannus).
- Heinricus marchio Istriae, fr. (*perperam* filius) Ottonis ducis Meran. 128, 25. 173, 15. 207, 1.
- Heinricus (*perperam* Fridericus) marchio Misnensis 91, 1. 93, 15. 130, 15. 149, 30. 152, 15. 187, 25. 188, 5. 191, 30; uxor: Constanca; filii 93, 15. 132, 5. 152, 20. 191, 30.
- Heinricus (Wladislaus) marchio Morav., fil. Wenzeslai I. regis Bohem. 92, 20. 131, 20. 150, 5. 190, 20; uxor: Gerdrudis.
- (Heinricus II.) lantgr. Hassiae *II*, 221, 30; filia: Adelheidis.
- Heinricus (*immo* Fridericus III.) burggr. de Nürenberch 223 — 225, 20. 236, 15. 271. 272, 15. 279, 25. 314, 15. 350, 1; filia: uxor filii Adolphi regis Rom. (*perperam*) 314, 15. 350, 1.
- Heinricus comes 32, 20.
- (Heinricus III.) comes Barri 351, 20; uxor: Eleonora.
- Heinricus II. comes Goriciae, fil. Alberti II. com. 253, 5. 293, 20. 344, 10. 375, n. 5. 382, 5. 383, 1.

- II*, 22. 49. 77, 20. 87, 10. 105, 10. 121, 10. 180, n. 8; uxor: Beatrix; fil.: Iohannes; sororius: Ywanus comes.
- Heinricus III. comes Gorici, fil. Alberti III. com. *II*, 180, 20. 181. 204, 5.
- Heinricus IV. comes de Lucenburch 255. 295, 20. *II*, 9, 25. 10, 5; liberi: Heinricus VII. imp., Baldwinus, Walramus, Felicitas; fr.: Walramus; duo fratres 255; fratres *II*, 9, 25.
- Heinricus comes de Phanberch 100, 1. 138, 10. 171. 172, 15. 208, 5.
- Heinricus comes de Wolfrat(s-hausen) 81, 35.
- Heinricus fil. Heinrici (VII.) regis Rom. 90, 30. 93, 5. 130, 20. 131, 35. 149, 35. 150, 1. 187, 30. 188, 10.
- Heinricus fr. Alfonsi X. regis Castellae, senator Rom. 162, 35. 163, 15. 165, 5 (*perperam*). 205, 5.
- (Heinricus) fil. Ulrici III. ducis Karinth. 95, 25. 134, 20. 173, 20. 207, 1.
- (Heinricus) de Hysenburch 322, 5. 356, 25.
- Heinricus (*perperam* Ulricus) de Lichtenstain 152, 15. 191, 30.
- (Heinricus) de Pappenhaim marscalcus Rudolphi regis 246, 5. 285, 30.
- Heinricus de Seveld *II*, 157, 10.
- Heinricus I. de Walsê 250, 15. 289, 30. *II*, 60, 5; fr.: Eberhardus, Ulricus, Fridericus.
- Heinricus dictus Ramsak miles 322, 1. 356, 20.
- Heinricus pauper Theuton. *II*, 59, 25.
- Hela rex 323, 15. 358, 20.
- Helena mater Constantini Magni imp. 23, 20. 88, 20. 126, 5.
- Helynandus (de Monte - frigido) 187, 1.
- Heliseus proph. 239, 20. 244, 20.
- de Hellerbach: Burchardus.
- de Helfenstein, Helphenstain, *Hel-fenstein castro diruto* (*Württemberg. O.A. Geislingen*), nobilis: Ulricus.
- Hemmiricus v. Emmericus.
- de Henneberch, Hennenberch, Hennberch, *Henneberg castro diruto* (*Unterfranken*), comes 212, 15. *II*, 15, 20. 40, 30; comes: Bertholdus.
- Heraclius v. Eraclius.
- Herbipolis v. Wirzburg.
- Herdegenus de Petovia *II*, 115, 20.
- Heremitaë 353, 20.
- heresis *II*, 129, 20; Adamiana *II*, 127, 15. — heretici 17, 30. *II*, 122, 15. 231, 5; hereticus *II*, 148, 15. 247, 5.
- Heribertus fil. Pippini filii Bernhardi regis Ital. 19, 35. 44, 15. 49.
- Heribertus episc. Monaster. v. Ekbertus.
- Herispeius rex Britonum 23, 10.
- Hermannus dux Lothoring. (*immo comes Luxemburg.*), rex Rom. 56, 25. 73, 20. 74, 1. 116, 15.
- Hermannus I. episc. Babenberg. 56, 20.
- Hermannus abbas de Stams *II*, 76.
- Hermannus Contractus 54. 55. 70. 71, 35. 114, 25. 115, 35.
- Hermannus dux Karinth. 88, 10. 126, 35. 127, 1. 198; filii: Ulricus, Bernhardus.
- Hermannus I. dux Suev. 49, 1.
- Hermannus IV. dux Suev., fil. Ernusti I. ducis 53, 20. 54. 69, 25. 70, 1. 113, 20.
- Hermannus VI. marchio de Baden 92, 20. 93, 10. 132, 1. 150, 10. 190, 25. 207, 10; uxor: Gerdrudis; liberi: Fridericus, Agnes.
- Hermannus marchio Brandenburg., dictus Cum-telo, Cum-pilo (*cum Ottone IV. confusus*) 236, 15. 279, 20. 330, 25. 366, 20. *II*, 44, 20; uxor: Anna; filia: Agnes; fratres duo 330, 30.
- Hermannus marchio Brandenburg. v. Heinricus.
- Hermannus comes de Heunberg, fil. Ulrici com. 207, 15.
- Hermannus de Lannenberch 250, 1. 289, 20.
- S. Hermetis corpus 21, 10.
- Herodes 246; fil.: Alexander.
- Herodotus v. Erodotos.
- Heroldus rex Angl. 72, 20.
- Heroldus rex Danorum 20, 35.
- Heroldus archiep. Salzburg. 108, 25.
- Herquini familia *II*, 232, 5.

- Hertnidus (*perperam* Heinricus) episc. Gurg. 258, 5.
Hertnidus, Ertnidus, de Wildonia 229, 20. 275, 5.
de Heschelbach, *Eschenbach (Kanton Luzern)*, nobilis (Waltherus) 385, 10. *II*, 4, 5.
Hesperia 2, 25; *cf.* Italia.
de Heunenburch, Hewnenburch, Heunburch, Heunberg, Hünenburch, *Heunburg prope Griffen Karinthiae*, comes 231, 25; *com.*: Ulricus, Fridericus, Hermannus.
Hibernia, Hybernia 5, 10. 47, 10. 49. 111, 15.
Hieronymus *v.* Ieronymus.
Hildegarda, Hildegarta, Hilthegarda, Hyldegarda, Hyldegardis, Alemanna, uxor Karoli Magni 10, 15. 12, 20. 43, 10. 64, 10. 104, 10.
Hilteprandus, Hyldebrandus, Hylteprandus, Hylprandus, prior Cluniaci *v.* Gregorius VII. papa.
Hildericus, Hyldericus, III. rex Franc. 6, 15. 8, 15. 41. 42. 62, 5. 63. 103; coniux 62, 5.
Hildewinus abbas S. Dyonisii 20, 25.
Himelberch castrum, *Himmelberg Karinthiae ad Tiebel fl.* 198, 25.
Himperch, Hymberch, Hynberg, castrum, *Himberg Austriae prope Wiennam* 94, 25. 133, 15. 155, 25. 196, 10.
Hircanus *v.* Hyrcanus.
Hyrene imp. Grecorum, mater Constantini VI. imp. 11.
(Irene = Bertha) soror (Gerdrudis) uxoris Chunradi III. regis, uxor Manuelis I. imp. 84, 15. 86, 15. 121, 20.
(Irene) uxor Andronici III. imp. *v.* Bonifacia.
Hysaw monast., *Hirschau dioc. Spir.* 69, 20.
de Hirsperch, *Hirschberg Bavariae (Mittelfranken)*, comes 372, 5.
Hirsuti comites, *Raugrafen* 317, 10; Hirsutus, Irsutus, comes quidam: 322, 1. 356, 20; *cf.* Silvestris comes.
de Hysenburch, *Isenburg*: Heinricus.
Hysmahel fil. Nathaniae *II*, 4, 25.
Hyspani 17, 10. 167, 25; Hispanus, Hispanus: Burdinus. — Hispania, Hispania 21, 30. 63, 30. 91, 15. 103, 40. 186, 25. 206, 10. 334, 20. 369, 30. *II*, 226, 15. 239; Hispaniae 11, 35; rex 212. 216, 5.
Histria *v.* Istria.
de Hohenberch comes: Berchtoldus.
de Hohenberch: Lutoldus.
de Hohenberg: Albertus.
de Hohenburch nobilis vir in Ystria (*dom. de Villatta*) 363, 10.
de Hoheneck comes (Suev.) 231, 25.
de Hohenloch, *Hohenlohe*, comes 372, 5; comes: Albertus II.
de Hohenstain nobilis vir 234, 30.
de Hohenvels, Hohenvelcz, nobilis 322, 5. 356, 25.
Hollandia 131, 1. 212, 15; Ollandia 92, 1. 189, 5. 212, 5. 328, 5. 364, 10. *II*, 79, 15. 114, 5; *com.*: Wilhelmus II. (rex Rom.), Wilhelmus III.
Holofernes 168, 20.
Homerus 146, 10. 147, 5. 215, 20. *II*, 96, 10. 128, 10; Omerus *II*, 122, 5.
Honorius II. papa = Lampertus legatus sedis apost. 59, 35. 78, 10. 80. 117, 30 — 119, 15. *II*, 47, 30.
Honorius III. papa 90. 129. 182, 30. 183.
Honorius IV. papa 261, 30. 297, 15.
Honorius (Augustodun.) *II*, 241, 30. 242, 5.
(Horatius), Oracius 19, 10. 101, 10. 105, 15. 139, 30. 142, 5. 143, 5. 146, 5. 147, 1. 159. 163, 25. 175, 15. 194, 25. 200, 15. 201, 15. 219, 1. 237, 10. 249, 25. 254, 5. 257, 30. 294, 25. *II*, 34, 15. 51, 30. 54. 73, 20. 79, 5. 116, 1. 122, 5. 127, 15. 137, 25. 141, 20. 147, 5. 154, 10. 159, 1. 174, 1. 180, 25. 206, 30. 226, 15. 230, 1. 235, 10. 242, 15.
Hospitalarii s. Iohannis 169, 25. 261, 25. 302, 30. 360, 20. *II*, 250, 20; Hospitalenses 98, 25; de Hospitali s. Iohannis ordo 314, 10. 349, 20; *commendator*: de Pulest.
Hostiensis episc. *v.* Ostiensis.
Hüchtya, *Üchtland II*, 186, 15.
Hugbertus abbas 25, 1.
Hugo archiep. Colon. 83, 5. 120, 15.

Hugo archiep. Lugdun. 77, 15.
 Hugo de S. Victore 78, 5.
 Hugo fil. Lotharii II. regis Franc.
 27, 20. 32. 45. 107, 15.
 Hugo fil. Ludewici III. regis Franc.
 orient. 30, 10.
 Hugo (dux Franc.), fil. Roperti
 regis Franc. 47, 1. 49, 30.
 Hugo IV. dux Burgund. II, 254;
 filia: Elisabeth.
 Hugo fr. Philippi I. regis Franc. 57, 5.
 Hugo de Duwino 253, 10. 293, 25.
 Hugo de Tâvers v. Ulricus.
 Hugo Wiricus Argentinensis II,
 8, 15. 32, 15.
 Humoldus v. Hunoldus.
 Hungaria v. Ungaria.
 Huni 14. 33, 30. 127, 30. 231, 15.
 II, 240; rex: Athila; princ.:
 Iringus.
 Hunoldus, Hûnoldus, dux Aquitan.
 3, 35. 10, 20 (Humoldus, *etiam*
perperam pro Waifario).
 de Hurneim, Hûrnein, Hûrnaim,
 Hûren: Fridericus.
 (H)Ybla (mons) 182, 5.
 Hyrcanus, Hircanus 253, 25. 294, 10.
 329, 25.

I, Y.

Iacob patr. 253, 20. 294, 5. II, 5, 5.
 74, 15; fil.: Ioseph.
 b. Iacobus 353, 15. II, 146, 5.
 (Iacobus II.) *falso* Petrus, rex Arro-
 gon., fil. Petri III. regis 99, 10.
 137, 20. 165, 5. 167, 10. 179, 15.
 287, 1. II, 29. 58, 1. 60. 61, 15.
 67, 25. 124, 5; filia: Elizabeth.
 Iacobus card. (episc.) Prenest. 183, 10.
 Iacobus Serra de Columpna v.
 Iohannes.
 Iadriensis, Iadrie, Adrie, portus,
 Zara 312, 1. 332, 5. 348, 5.
 Ianua civ., *Genua* 80, 35. II, 22, 1.
 50. 152, 1; fratres Minores II,
 50, 40. — Ianuenses 81, 30. 261, 25.
 302, 30; Ianuensis praesul 81, 30.
 Iaphet fil. Noe II, 238.
 Ydumei II, 86, 15. 120, 30.
 Idwini corpus 13, 15.
 Iebuseus: Ornan.
 Ierochonani campi 253, 25.
 S. Ieronymus II, 238, 5.

Ierusalem, Ierosolima 14, 35. 15.
 77. 90, 10. 98, 5. 130, 5. 148, 15.
 183, 25 — 185, 1. 204, 20. 239, 20.
 243, 20. 287, 5. 340, 15. II, 173, 25.
 231, 25; episc. 14, 35; patr. 15, 35;
 reges: Gotfridus, Iohannes, Fri-
 dericus II. imp., Karolus.
 Iesus 65, 1. 105, 5.
 Iesu Christi milites, ordo militaris
 (Portugal.) II, 110, 20.
 Iethram II, 238, 20.
 Ieuta v. Iuta.
 Iezabel 231, 1.
 Yglavia civ., *Iglau Moraviae* 236, 20.
 280, 1.
 Yliaci muri II, 104, 10.
 Ylliricum 63, 30.
 Imagina filia (Gerlaci) de Limpurch,
 uxor Adolphi regis Rom. 346, 30.
 Ymbriopolis v. Ratispona.
 India 141. 159, 10.
 Ingelnheim, Ingelnhaim, Ingelhaim,
Ingelheim (Rhein Hess. Kr. Bingen)
 13, 25. 21, 20. 54, 25. 114, 30.
 Ingo dux Karinth. 13, 30. 43, 25.
 252. 293, 1.
 Innocencius II. papa 80, 35. 81.
 83, 20. 84, 15. 119. 120, 25. 121, 20.
 Innocencius (III.) papa 89, 10. 127, 20.
 Innocentius III. papa 18, 5. 89, 20.
 90, 30. 129. 182. 183, 30. II, 249, 1.
 Innocencius IV. papa 91. 93, 25.
 130, 35. 186, 35. 189, 1. 193. 194, 10.
 Innocencius V. papa 275, 5. 276, 20.
 Insprukka civ., *Innsbruck* II, 114, 15.
 Ioab 246, 15. 386, 1. II, 4, 30. 18, 1.
 154, 5.
 Ioachim abbas (Florentis) 87. 125, 25.
 Iob 33, 25. 145, 5. 240, 20. 242, 10.
 244, 20. 331, 20. 374, 25. II, 2, 15.
 102, 25.
 (Iohanna) filia Amedei V. com. Sa-
 baud., uxor Andronici III. imp.
 Constantinopol. II, 114, 20.
 (Iohanna I. regina Sicil.), neptis
 (*perperam* filia) Roperti regis
 Sicil., uxor Andreae regis II,
 231, 10. 248, 5.
 (Iohanna) filia Edwardi III. regis
 Angl. II, 213, 1.
 Iohanna, Ioanna, filia Ulrici com.
 Phirritarum, uxor Alberti II.
 ducis Austr. II, 79. 114, 1. 167, 15.

172. 185, 20. 187, 15. 199, 25.
215, 20. 248, 15.
(Iohanna) filia Wilhelmi III. com.
Holland., uxor Wilhelmi com.
et march. Iuliac. II, 166, 10.
198, 25.
Iohannan fil. Careae II, 4, 30.
Iohannes II. imp. Constantinopol.
84, 15. 121; fil.: Manuel.
(Iohannes) rex Angl. 90, 5; filia:
Isabella.
Iohannes rex Bohem., fil. Hein-
rici VII. imp. 179. 180. 367, 25.
375, 1. 379, 25. II, 10, 5. 11, 15.
13 — 16, 5. 23, 20. 25, 10. 26, 25.
30, 10. 33, 10. 37 — 40, 25. 41, 25.
42, 10. 52, 15. 54, 1. 57. 62, 5. 71, 25.
72, 1. 74, 10 — 77. 83. 84, 15. 85, 20.
86, 10. 88. 99. 100. 102, 5. 103, 20.
109, 25. 110, 5. 112. 113, 1. 116, 25.
118, 10 — 120. 123. 126. 127. 129.
132, 1. 134. 135, 15. 137. 139, 25 —
145. 147, 1. 148, 15. 151 — 156, 20.
158, 25 — 160, 20. 162. 163, 5. 164, 5
— 168. 172 — 174, 5. 179, 1. 181, 30.
186, 10 — 188, 10. 189, 5. 193 —
195, 20 — 199. 201. 203. 207, 1.
213, 5. 216, 5. 217, 15. 220 — 222.
225. 228, 15. 230, 15. 247, 10. 248, 10;
filii II, 126, 25. 167, 30; uxores:
Elizabeth, Beatrix; liberi:
Karolus, Iohannes (Heinricus),
Wenzeslaus, Margareta, Guta,
Anna.
(Iohannes de Brena) rex Ierusal.
130, 5; filia: Isabella.
Iohannes (evang.) 17, 1.
S. Iohannis Bapt. digitus 351, 25.
Iohannes VIII. papa 27, 35. 28.
45, 15. 46, 5. 108.
Iohannes IX. papa 36, 20. 37, 10.
110, 1.
Iohannes X. papa 39, 10.
Iohannes XII. papa 50. 51, 1. 111, 30.
112, 1.
Iohannes XIX. papa 53, 40. 70, 1.
113, 35; = Iohannes XX. papa
112, 30.
Iohannes XXI. papa 165, 20. 276, 20.
282.
Iohannes XXII. papa, episc. Avi-
nion. II, 30, 15. 68, 10. 69, 5. 89, 15.
92, 5. 93, 15. 110, 15. 111, 10. 115.
121 — 123, 25. 124, 20. 125, 30.
128, 10. 132. 144, 10. 148, 15 —
150, 15. 154, 25. 209, 15. 231, 5.
Iohannes (pseudo)papa 39, 15.
Iohannes Anglicus puella, papa 24.
25, 1. 67, 5. 106, 35.
Iohannes (card.) episc. Sabinensis
(*perperam* = Gregorius VI. papa),
= Silvester III. papa 68, 20. 69, 30.
113, 30.
Iohannes III. (card.) episc. Tusc-
lanus 294, 15.
Iohannes IV. patr. Aquileg. 53, 10.
68, 5.
Iohannes II. episc. Brixin. II, 121, 20.
123, 25.
Iohannes I. episc. Eistet., I. episc.
Argentin. 376, 25. 381, 20.
Iohannes I. episc. Gurc. 236, 15.
238. 279, 20. 281.
Iohannes praepos. Wizegrad., VI.
episc. Olmuncz. II, 159. 162, 5.
194, 20. 196, 25.
Iohannes episc. Salzburg. 5, 5. 9, 25.
Iohannes dom. de Sirika, episc.
Tullensis 330. 360, 10.
Iohannes II. abbas de Victoria 141, 5.
II, 152, 1. 156. 157. 159. 193, 30.
194. 245, 5.
(Iohannes praepos. Turic.), cancell.
Alberti I. regis 330, 15. 366, 5.
Iohannes mag., syndicus et vicarius
generalis Constant., cancell. Al-
berti II. ducis Austr. II, 171, 25.
Iohannes diac. eccl. Rom. 28, 10.
Iohannes Andreae mag. II, 149, 5.
Iohannes Damascenus 85, 20.
Iohannes Scoticus, Scotus 24, 15.
66, 35. 106, 25.
Iohannes dux Bawar. infer., fil.
Heinrici XIV. ducis II, 217, 15.
220, 30.
Iohannes I. dux Brabant. 255, 10.
295. 308, 30. 309. 346. II, 10, 5.
33; filiae: Margareta, Maria.
Iohannes II. dux Saxon. senior
(de Mölln et Bergedorf) II, 104, 20.
Iohannes dux, fil. Rudolphi ducis
Suev., fr. Augustin. 179, 5. 308.
346, 1. 384 — 386, 1. II, 3. 4.
11, 20. 20, 25. 22, 20. 35, 10. 48, 15.
50.
(Iohannes II.) princ. Delphinatus
238, 15. 282, 5; uxor: Beatrix.

- Iohannes II. burggr. de Nürnberg *II*, 206.
- Iohannes comes Gorici., fil. Heinrichi II. com. *II*, 135, 5. 145, 25. 180. 181, 25. 203, 30. 204, 1. 220, 15; uxor: Anna.
- (Iohannes Valdensis) comes Sabaud. *II*, 186, 15. 217, 5.
- Iohannes (Heinricus) comes Tyrol., fil. Iohannis regis Bohem. 180, 20. *II*, 77, 1. 93. 112, 25. 139, 25. 140, 25. 148, 10. 155, 10. 156, 20. 159, 25. 168. 174, 5. 181, 1. 187, 20. 188. 193, 5. 199, 30. 201. 207. 220, 10 — 223. 225, 5. 228, 25. 230, 15; uxor: Margareta.
- Iohannes fr. Roperti regis Sicil. *II*, 52, 20. 53, 15.
- Iohannes (*immo* Iacobus) dictus Serra de Columpna 370, 20. *II*, 52, 20.
- (Iohannes I.) dom. de Gaspawia *II*, 76, 5; uxor: Felicitas; filia: Beatrix.
- Iohannes de Pittingen *II*, 112, 25.
- Iohannes de Temporibus, armiger Karoli Magni (*fabulose*) 83, 15. 121, 1.
- S. Iohannis eccl. Lateran. Rom. *II*, 24, 20.
- b. Iohannis eccl. sub castro Tyrolensi *II*, 155, 1. 192, 5.
- b. Iohannis evang. altare in monast. Fontis S. Mariae in Landestrost 198, 35.
- S. Iohannis Hospitalarii, de Hospitali ordo *v.* Hospitalarii.
- S. Iohannis monast. in Stams *v.* Stams.
- S. Iohannis-Vallis *v.* Seicz.
- Ionathas Machabeus 166, 5. 223, 1. 248, 30. *II*, 84, 25. 92, 1. 97, 1. 125, 30.
- Yonitus fil. Noe *II*, 238, 10.
- Iordanes fl. 199, 10. 340, 15.
- Ioseph fil. Iacob 216, 15. 217, 5. *II*, 5, 5. 185, 1. 215, 10.
- Ioseph ab Aramathia 4, 10.
- Iosephus 17, 5. 166, 5. 239, 20. 243, 20. 246, 20. 253, 25. 294, 20. 329, 25. *II*, 83, 20. 119, 5. 159, 10. 210, 10. 241, 25.
- Iosue 199, 10. *II*, 164, 1. 197, 25.
- Iovis mons, *Grosser St. Bernhard* 25, 5. 35, 5. 86, 30. 213, 10. 264, 15. *II*, 18, 10. 45, 30.
- Irene *v.* Hirene.
- Iringus princ. Hunorum 14, 1.
- Irmgardis uxor Lotharii I. imp. 22, 1. 23, 15.
- Hyrmgardis, Hyrmengardis, filia Ludewici II. imp., uxor Bosonis regis Burgund. 29, 20. 35, 5. 45, 20. 108, 10.
- Irsutus *v.* Hirsutus comes.
- (Isabella) filia Iohannis regis Ierusal., uxor Friderici II. imp. 130, 5. 183, 25; *cf.* 90, 10. 184.
- (Isabella) filia Iohannis regis Angl., uxor Friderici II. imp. 90, 5. (130, 1).
- (Isabella) filia Karoli I. regis Sicil., uxor Ladezlai IV. regis Ungar. 283, 30.
- Ysachar Iudeus 15, 15.
- Isai, Ysay 218, 20. 246, 15. *II*, 17, 30. 43, 20; fil.: David.
- Ysauria prov. 351, 35.
- Isenburg *v.* Hysenburch.
- Isidorus, Ysidorus, (episc. Hispal.) 142, 20. 143, 15. 220, 10. 243, 30. 247, 5. 327, 30. *II*, 34, 15. 130, 15. 175, 5. 202, 20. 239, 20. 241, 15. 242, 10.
- Israel 151, 15. 211, 5. 224, 25. 231, 5. 254, 10. *II*, 5, 30. 17, 15. 63, 25. 74, 15. 75, 1. 86, 15. 120, 35. 121, 1. 146, 1. 164, 1. 173, 25. 197, 25. — Israelitae 261, 15. *II*, 74, 15.
- (Istria), Ystria 86, 15. 123, 15. 128, 25. 173, 15. 253, 10. 363, 10; Histria 207, 1; marchio: Heinrichus.
- Ita mater Lupoldi III. march. orient. (Austr.) 57, 20.
- Itali, Ytali, Ythali 34, 5. 46. 90, 15. 91, 5. 109, 10. 130, 5. 160, 30. 185, 5. 289, 1. 374, 15. *II*, 16, 15. 26, 15; Ythalici 342, 10; Ytalicus, Ythalicus populus *II*, 24, 5. 52, 15. 67, 1. 106, 15; marchio: Otto; imp. (rex): Lotharius 50, 5.
- Italia, Ytalia, Ythalia 5, 20. 8. 10, 30. 12, 25. 15. 16, 25. 18. 19, 20. 20, 30 — 22, 1. 23, 25. 24, 5. 26. 28 — 30, 30. 31, 30. 33, 10 — 36. 38. 39, 30. 43 — 45, 20 — 47. 49, 35 — 51, 10. 52, 1. 53, 35. 54, 10.

- 55, 10. 57, 20. 58, 30. 59. 63.
 64, 15 — 67, 25. 68, 25. 70. 72, 20.
 77, 25. 78, 25. 80, 1. 81, 25. 82, 15.
 91, 35. 98, 5. 103, 30. 104, 15 —
 110, 25 — 112, 5 — 114, 15. 116, 25
 — 119. 124, 15. 125, 10. 127, 20.
 131, 35. 147, 15. 150, 10. 152, 10.
 160. 161, 30. 165, 15. 177, 15. 179.
 186, 5. 193, 10. 204, 30. 211, 15.
 248, 35. 260, 1. 275, 1. 300, 10.
 330, 20. *II*, 16, 15. 18. 26, 20. 42.
 43, 5. 45, 20. 57. 92. 95, 10. 98, 5.
 132. 148. 151, 15. 157, 10. 189, 25.
 220, 5. 224, 10. 239. 240, 1. 249, 15;
 interior *II*, 239; exterior *II*,
 239, 20. 240, 1; Hesperia 2, 25;
 Ythalia 51, 30; reges: Pippi-
 nus, Bernhardus, Lotharius I,
 Ludewicus II, Wido, Lampertus,
 Berengarius I, Berengarius II.
 (*perperam*), Ludewicus III, Be-
 rengarius III. (*perperam*), Lo-
 tharius II, Berengarius IV. (*II*),
 Albertus. — Ytalicum regnum
 36, 30. 43, 35; Ytalicae, Ythali-
 cae civitates *II*, 17, 5. 43, 5.
 236, 10. — Ythalia expeditio
 81, 5.
 Ythalus rex Siculorum *II*, 240, 1.
 Iuda 340, 15. *II*, 86, 10. 120, 30.
 Iudei 180, 15. 217, 25. 245, 15. 246, 25.
 285, 25. 297, 20. 325, 30. 362, 10.
 379, 30. *II*, 73, 20. 111, 20. 178, 10.
 196, 15. 207, 1. 209, 25. 232. 250, 20;
 Iudeus *II*, 190, 25. 218, 5; Iudeus
 quidam 29, 35. 91, 15. 108, 15.
 186; Iudeus: Ysachar; Iudea
 iuvenula *II*, 236, 1; Iudaica
 puella *II*, 233, 5; plebs *II*, 196, 15;
 perfidia 297, 25.
 Iudeorum cimiterium prope Spiram
 civ. *II*, 73, 20. 111, 20.
 Iudenburg, Iudenburga, civ., ca-
 strum, *Judenburg ad Mur fl.*
 94, 35. 133, 25. 196, 20. 311, 10.
 347, 20. *II*, 95, 25. 127, 20.
 Iudicum liber 211, 5.
 Iudith 168, 20. 341, 5.
 Iudith uxor Ludewici II. ducis
 Bawar. v. Maria.
 (Iuditha) filia Bolkonis III. ducis
 de Schweidnitz, uxor Stephani
 ducis Bawar. infer. 375, 1.
 Iuditha ducissa Lothoring., filia
 Friderici II. ducis Suev. 80, 40.
 81, 10.
 Iuditha filia Heinrici (Nigri) ducis
 Bawar., uxor Friderici II. ducis
 Suev. 81. 119.
 Iuliacum, *Jülich (Rheinprovinz)*
 31, 15; Iuliaci, de Iuliaco, Iulia-
 censes com.: Gerhardus VII,
 Wilhelmus marchio, Walramus
 archiep. Colon.
 Iuliae Alpes v. Alpes.
 Iulianus de Seburch Karinth.
 253, 10. 293, 25.
 Iulius Cesar 17, 10. 217, 5. *II*, 164, 30.
 197, 30. 240, 5; Cesar 159, 25.
 246. *II*, 143, 5.
 Iupiter, Iuppiter 195, 10. 215, 25.
 249, 20.
 Iurus mons, *Schweizer Jura* 25, 5.
 35, 5. 47, 5.
 Iuta cf. Guta, Gutta.
 Iuta, Ieuta, filia Ottakari I. regis
 Bohem., uxor Bernhardi ducis
 Karinth. 95, 20. 134. 156, 10.
 158, 15. 173, 20. 198.
 (Iuta) filia (Bertholdi IV?) march.
 de Andex, uxor Alberti III. com.
 de Tyrol 223, 25.
 Iuvavum v. Salzburga.
 Iuvenalis 197, 25. 215, 10. 294, 20.
 370, 1. *II*, 143, 5. 239, 20.
 Ywanus de Güzzingen comes Un-
 gar. 256, 5. 296, 15; filii 296, 15.
 Ywanus (de Güssing) comes (Un-
 gar.), banus Slavoniae (*perpe-
 ram*), sororius Heinrici II. com.
 Gorici. 344, 15.

Ke-, Ki-. Cf. C.
 de Kebelspurch: Chunradus.
 Kentzingen, Kenczingen, opp.,
*Kenzingen ad Elz fl. (Bad. Ober-
 rheinkr.)* 319, 20. 354, 30.
 Kiburch, Kyburch, castrum, *Kiburg*
(Kanton Zürich) 311, 1. 347, 15.
 Kyczingen monast., *Kitzingen dioc.*
Wirzburg. 128, 25; abbat.: soror
 Ottonis ducis Meran. 128, 25.
 S. Kylianus 61, 5.
 de Circhberch, *Kirchberg (Württem-
 berg. O.A. Laupheim)*, comes *II*,
 110, 25.

L.

- Lachesis 180, 30.
 Lacium *v.* Latium.
 Ladezlaus II. dux, rex Bohem. 86, 1.
 122, 35. 125, 5 (*perperam* Bolizlaus).
 Ladezlaus Lokietek rex Polon. *v.*
 Lotho.
 Ladezlaus, Ladizlaus, IV. rex Un-
 gar., fil. Stephani V. regis 231, 25.
 277, 5. 283. 311, 25. 347, 30;
 ux or: (Isabella).
 Laha civ. Austriae, *Laa ad Thayam*
fl. 157, 30. 201, 5. 235, 1. 279, 15.
 Laibacum, Laybacum, Laybach,
 castrum, *Laibach Carniolae* 97, 25.
 136, 5. 138, 25. 174, 15. 209. 257, 25.
 284, 25. 298, 25. *II*, 114, 5; Layba-
 cense suburbium 138, 1; Layba-
 censia suburbana 206, 35.
 S. Lamperti, Lamberti, monast.,
St. Lambrecht inter Mur et Drau
fl. II, 29, 5. 36, 15. 60, 5. 138, 10.
 149, 10; abbas 324, 10. 358, 10;
 abbas: Otto.
 Lampertus, Lambertus, rex Ital.,
 imp., fil. Widonis imp. 34. 35, 30.
 46. 109.
 Lampertus legatus sedis apost. *v.*
 Honorius II. papa.
 Lampertus episc. (Leod.) 61, 5.
 Lana fl., *Lahn* 308, 20.
 lancea S. Mauricii 48, 30. 111, 1.
 259, 15. 299, 30.
 Landawe, Landowensis civ., *Landau*
Bavariae ad Isar fl. II, 166, 1.
 198, 25.
 Landeshût, Landeshût, civ., *Land-*
hut ad Isar fl. II, 27, 35. 58, 15.
 de Landeshût comes *II*, 28, 1.
 Landestrost castrum 198, 35; Lands-
 trost, Landstrotense monast.,
 Fontis S. Mariae monast., *Maria-*
Landstrass in Carniola 95, 25.
 134, 15. 156, 10. 198, 35. 207, 1;
 altare: b. Iohannis evang.
 Lando papa 39.
 Landolfus episc. Brixin. 258, 5.
 Landowensis civ. *v.* Landawe.
 Langobardia *v.* Longobardia.
 de Lannenberch, *Lannenberg (Bair.*
Bz. Ottobeuren): Hermannus.
 Lantzensis (*Lancia*) marchio-
 nissa: Blanka.
- Lateranus (Rom.) 24, 35. 55, 5. 67, 10.
 69, 35. 106, 40. 113, 30. 336, 30.
 368, 15. 371, 20; Lateranensis
 eccl. *II*, 93, 25; Salvatoris eccl.
 quae Constantiniana dicitur 81, 30.
 119, 30. — Lateranense concilium
 a. 1215. 89, 25. 129, 10. 182, 15.
 Latezanus portus, *Latisana (Prov.*
Udine) 94, 1. 132, 20. 194, 5.
 Latina lingua 24, 15; Latinum 66, 40.
 106, 30; Latine 85, 25. 91, 15.
 186, 25. *II*, 175, 10. 202, 20. 241, 5;
 Latinum vinum 353, 10. — Lati-
 nitas 221, 20. 269, 20.
 Latinus (rex) 115, 30.
 (Latium), Lacium *II*, 240, 1.
 Laudunum, Laudunensis civ., *Laon*
 3, 30. 49, 30; eccl. 7, 30; eccl.:
 S. Mariae.
 Laugingen opp., *Lauringen (Bair.*
Prov. Schwaben) 200, 5. 326, 30.
 363, 1.
 Laureacum, *Lorch (Österr. Bz.*
Enns) 5, 25; Laureacensis eccl.
 5, 35. 292, 5; archiep. 5, 25; pro-
 thoflumen 5, 20; Laureacense
 monast. 13, 30. 46, 5.
 Laurencius martyr 52, 20. 68, 15.
 113, 5.
 Laurencius episc. Gurc. *II*, 161, 5.
 195, 25. 200, 25.
 Lavantinus, Laventensis (*Lavant*
Karinthiae) episcopatus 87, 25.
 130, 10; Laventini episc.: Chun-
 radus, Dietricus, Heinrichus II.
 Lavendinum monast. *v.* S. Pauli
 monast. in valle Lavant.
 Laventina vallis 134, 20. 156, 5.
 198, 5; Lavental *II*, 211, 1.
 Legnich opp., *Lechenich (Rhein.*
Kr. Euskirchen) 326, 20.
 Lelius rex Ungar. 111, 25.
 Lemannus lacus, *Bodensee II*, 242, 1.
 Lenczenburg castrum, *Lenzburg*
(Kanton Aargau) II, 216, 20.
 de Lengenpach dapifer (Australis)
 250, 5. 289, 20.
 Leo III. imp. 1, 30. 2, 15. 3, 15;
 fil.: Constantinus.
 Leo IV. imp. 9, 20. 11, 10; fil.:
 Constantinus.
 Leo V. imp. 11, 25. 18, 35.
 Leo rex Ruthenorum 231, 30. 277, 5.

- Leo III. papa 14. 15. 17, 20. 18, 15.
 43. 44, 1. 64. 66, 15. 104.
 Leo IV. (*perperam* V.) papa 24, 20.
 67. 106.
 Leo V. papa 37, 15. 110, 1.
 Leo VI. papa 39, 10.
 Leo VIII. papa 50. 51, 1. 111, 35.
 112, 5.
 Leo IX. papa = Bruno episc. Tull.
 53, 40. 55. 71. 114, 40. 115.
 (175, 15?).
 Leodium, *Lüttich* 31, 15. 33, 40.
 58, 25. 61, 5. 78, 25. 81, 1. 117, 35.
 119, 15; Leodienses episc.: Lam-
 pertus, Theobaldus.
 Leonina civ. Romae 24, 30.
 Leonis cauda, *sidus II*, 82, 15.
 118, 1.
 Leopoldus v. Lupoldus.
 Letus (= Largus) martyr *II*, 224, 25.
 de Leuchtenburch, *Lüchtenburch*,
 nobilis (Bohem.) *II*, 12, 15. 36, 25.
 Leupoldus v. Lupoldus.
 Lexo dux Bohem. 15, 30.
 Leytach v. Litach.
 Libanus 176, 20.
 de Libenberch, *Liemberg prope opp.*
S. Viti in Karinthia, fratres
 340, 10.
 Libera-civitas, *Freistadt (Ober-*
Österreich) *II*, 167, 10. 199, 20.
 255.
 Libia 200, 20. — Libici crines
 159, 25; Libicus leo *II*, 85, 5.
 Liburnia 5, 15. 9, 30; Liburniensis
 episcopatus 5, 15.
 de Lichtenstain, *Liechtenstain*,
Liechtenstein, *Liechtenstein Sti-*
riae (Bz. Judenburg), comites
 100, 1. 138, 15. 171, 10. 208, 1;
 nobiles 154, 15. 195, 5; de L.:
 Otto, Rudolfus, Ulrichus, Ulrichus
 (*Otto?*).
 de Lichtenstain, *Liechtenstain* (Au-
 striae): Henricus (*perperam* Ul-
 ricus); *Lichtenstainarius* 170, 30.
 Licus fl., *Lech* 5, 20. 50, 10. 85, 5.
 111, 25. 121, 35.
 Ligures *II*, 18, 15. 45, 25; Ligur
 (quidam) 125. — Liguria *II*,
 18, 25. 46, 1. 93, 10. 132, 10. 240, 5.
 Liligenveld, Campus-liliorum, mon-
 ast., *Lilienfeld Austriae* 90, 20.
 187, 20. 188, 1.
 Limburgensis (*Limburg Belgiae*)
 ducatus 295, 30.
 de Limpurch, *Limburg ad Lahn*
fl., nobilissimus vir (*e gente Isen-*
burg) 346, 30; filia: Imagina.
 Lincz, *Lincza*, civ., *Linz Austriae*
 237, 25. 372, 5. *II*, 155, 25. 156, 30.
 167, 10. 187, 15. 193, 15. 199, 20.
 de Liningen, *Leiningen (Rheinpfalz)*,
 comites 317, 10; comes 223, 25;
 uxor: filia march. de Andex;
 comes 355, 30. *II*, 140, 20. 151, 20.
 Lipcensis, Lipckensis, Lipczkensis
 civ., *Leipzig* 379, 15. *II*, 14, 20.
 39, 15; eccl. (monast.): fr. Mi-
 norum 379, 15. *II*, 14, 20. 39, 30;
 longus pons *II*, 39, 15.
 de Lippa nobilis (Bohem.) *II*,
 12, 15. 36, 25.
 Litach, Lytach, Leytach, fl., *Leitha*
 92, 1. 122, 10. 131, 5. 149, 5.
 189, 20.
 Lituani 99, 20. 170, 25. 203, 10. *II*,
 135, 15; cf. Livonia.
 Liuprammus archiep. Salzburg.
 21, 10. 26, 15.
 Liuprandus rex Longobard. 2.
 Liutoldus v. Ludolfus, Lutoldus.
 Liwardus episc. Vercell. 33.
 Livoniae (Lithuaniae) rex: Gedi-
 minus *II*, 218, 15; filia: Anna.
 Lollius 143, 5.
 Lombardi 7, 5. 10, 10. 31, 35. 42, 10.
 43, 5. 90, 15. 103, 20. 104, 5. 107, 10.
 126, 35. 130. 205, 5. 332, 1. *II*,
 228, 1; Lombardus: Petrus; rex
 (*perperam*): Encius; Lombardici
 67, 20.
 Lombardia 24, 20. 37, 20. 42, 20. 73.
 98, 35. 170, 5. 180, 1. 184, 15. *II*,
 122, 15. 128, 15. 141, 25. 151, 30.
 175, 20. 208, 1. 226, 15. 232, 20;
 Lombardya 228, 15; cf. Longo-
 bardi. — Lombardicae civitates
II, 17, 5. 43, 5.
 Longobardi 2. 43, 5. 55, 25. 63, 10.
 64, 5; Longibardi 43, 15; reges:
 Liuprandus, Aistolfus, Deside-
 rius. — Longobardia 137, 5;
 Langobardia *II*, 240, 15.
 de Lonnenberg nobilis vir *II*,
 129, 30; uxor: Agnes.
 Losanna civ., *Lausanne* 227, 25.
 238, 5. 274, 5.

- Losannicus lacus, *Genfer See* 213, 10. 264, 15.
- Loth II, 6, 30.
- Lotharingi, Lothoringi 30, 5. 35. 37, 30. 47, 15. 67, 10. 86, 25. 110, 10. 342, 20. — Lotharingia, Lothoringia 22, 1. 26, 35. 27. 28, 35. 29, 5. 30, 5. 33, 40. 44. 45, 5. 46, 35. 49, 20. 56, 30. 57, 5. 66. 73, 20 — 75, 25. 80, 40. 81, 10. 106. 107. 109. 110, 35. 111. 116, 15. 128, 15. 330, 10. 379, 20. II, 126, 20. 135, 1. 145, 15. 241, 1; reges: Lotharius II, Zwendeboldus; duces: Heinrichus, Hermannus (*perperam*), Gotifredus III, Theobaldus II, Fridericus IV, Rudolfus; ducissa: Iuditha. — Lotharingicum regnum 48; Lotharii ducatus 49, 1; regnum 28, 30.
- Lotharius I. imp., rex Franc., fil. Ludewici (Pii) imp. 20 — 25, 35. 26, 30. 28, 25. 44. 65, 25. 66. 105, 30 — 107, 20. 108, 20. II, 177, 15. 241, 1; uxor: Irmgardis; filii: Ludewicus, Lotharius, Karolus.
- Lotharius II. rex Franc., Lotharing., fil. Lotharii I. imp. 22, 1. 23, 15. 24, 1 — 28, 30. 44, 30. 45. 66, 30. 67. 106. 107; uxor: Thebirga; concubina: Waldrada; liberi: Hugo, Gysela.
- Lotharius II. rex Ital., (fil. Hugonis regis) 34, 10. 50, 5. 109, 15. 111; uxor: Aleydis.
- Lotharius dux Saxon., III. rex Rom. et imp., fil. Gebhardi com. 59, 20. 79, 20 — 83, 5. 84, 5. 85, 10. 116, 1. 118, 10 — 120. 122, 1. 124, 30; filia: Gerdrudis.
- Lotho, Lotto, (Wladislaus Lokietek), dux, rex Kracov. (Polon.) 367, 25. II, 102, 1. 110, 20. 136, 35. 221, 25; liberi: Casmarus, Elizabeth, Margareta.
- Luca, Lucana civ., urbs, *Lucca* 4, 10. 5, 1. II, 63, 15. 133, 30. 137, 30. 227, 20. — Lucani 200. II, 63, 20. 142, 20. 152, 20.
- Lucania 28, 1.
- Lucanus 56, 5. 72, 1. 159, 15. 191, 1. 263, 1. 304, 25. II, 54, 25. 133, 5. 164, 30. 198, 1. 216, 15. 226, 5.
- (Lucas) Fliscus (de Flisco) card. diac. (S. Mariae in Via-lata) II, 24, n. 6. 52, 25.
- de Lucenburch, Lūcenburch, Lūczenburch, Lucenburgensis, Lūczenburgensis, Lucenburgensis, Luczelburgensis (*Luxemburg*), com.: Heinrichus IV, Walramus, Heinrichus V. (VII. imp.), Walramus; comites 255, 10. 296, 1; tres fratres 295, 20; comitatus II, 145, 10. 154, 25. 189, 10.
- de Lūchtenburch v. Leuchtenburch. Lucillus (*recte* Lucilius) 143, 1.
- Lucius II. papa 84, 20. 121, 20.
- Ludewicus, Lūdewicus, Lūdewicus, Ludovicus, Ludwicus, Ludvicius, Lodwicus, Lodvicius.**
- Lūdewicus (Pius) rex Aquitan., Franc., imp., fil. Karoli Magni imp. 12, 25. 18 — 21. 43. 44. 49. 64 — 66. 104 — 106; filii: Lotharius, Pippinus, Lūdewicus, Karolus.
- Lūdewicus II. rex Ital., imp., fil. Lotharii I. imp. 22 — 25, 35. 26. 28. 44, 30. 45, 20. 66. 67, 15. 106 — 108, 10. II, 177, 15; filia: Irmgardis.
- Lūdewicus III. rex Burgund. et Ital., imp., fil. Bosonis regis Burgund. 34 — 38. 46. 47. 109.
- Ludewicus (Germanicus) rex Franc. orient., fil. Ludewici (Pii) imp. 20, 1 — 22, 15. 27. 28. 31, 20. 44. 45. 65, 25. 66, 10. 105, 30. 106, 5. 107, 20. 108, 20; *perperam* imp. 253, 10. 293, 25; filii: Karolmannus, Ludewicus, Karolus.
- Lūdewicus III. rex Franc. orient., fil. Ludewici (Germanici) regis 28 — 31. 45. 46. 107. 108; uxor: Luthgarda; fil.: Hugo; filius legitimus 31, 20.
- Ludewicus IV. (Puer) rex Franc. orient., fil. Arnulfi imp. 34, 25. 37. 38. 46, 35. 47. 52, 30. 68, 5. 109, 30. 110. 112, 20. II, 67, 15.
- Ludewicus IV. dux Bawar., palat., IV. rex Rom. et imp., fil. Ludewici II. ducis Bawar. 179. 180. 220, 15. 271, 1. 350. 351. 381, 20. 384, 10. II, 3, 15. 25, 25. 27 — 30, 10.

- 44, 15. 58. 59. 61. 62. 65. 66.
68, 10 — 70, 1 — 75, 15. 79, 15 —
82, 1 — 86, 10. 87, 10. 88, 1 —
95. 101, 20. 104 — 112, 1. 114 —
116. 118 — 120, 20 — 123, 1 —
128, 15. 132. 133. 137, 30 — 141, 10.
142, 5. 146. 148 — 152, 20. 155, 25
— 158. 162. 163, 10. 165 — 167, 5.
168, 5. 178, 20 — 180, 5. 183. 186, 10.
187, 15 — 189, 15. 193. 194. 197
— 199. 201. 206, 10. 211 — 213, 1.
216. 217. 219. 220, 5. 221, 10.
222, 20 — 225, 25. 226. 228. 229, 30
— 231. 233. 234, 20. 235, 10. 237.
247. 248; uxores: Beatrix,
Margareta; liberi: Ludewicus,
Stephanus, Ludewicus Romanus,
Mechtildis.
- Ludewicus II. Balbus rex Franc.
occident., fil. Karoli Calvi imp.
26, 30. 29. 30, 1. 31, 10. 33, 5.
34, 1. 35, 10. 45. 46. 48, 20. 108;
uxores: Apgaredis, Aleydis;
filii: Ludewicus, Karlomannus,
Karolus.
- Ludewicus III. rex Franc. occi-
dent., fil. Ludewici Balbi regis
29, 15. 30, 5. 31. 45, 20. 46. 108, 5.
- Ludewicus IV. rex Franc. occident.,
fil. Karoli IV. Simplicis regis
47, 10. 49. 111, 15; uxor: Ger-
birga.
- Ludewicus VII. rex Franc. 86.
122, 40. 123, 15. 125, 5.
- Ludewicus (*immo* Philippus II.)
rex Franc. 89, 20. 182, 15.
- Ludewicus IX. rex Franc. 97, 30.
136, 15. 160, 10. 197, 20. 204, 1.
240. 242, 15. 244. 283; uxor
240. 244; fr.: Karolus.
- Ludewicus X. rex Franc., fil. Phi-
lippi IV. regis 238, 15. 282, 1.
II, 63, 5; uxor: Clemencia.
- (Ludewicus) rex Sicil., fil. Petri II.
regis II, 231, 15.
- Ludewicus I. rex Ungar., fil. Ka-
roli (Roberti) regis II, 228, 10.
231, 25. 233, 25. 236, 10. 237.
248, 5; uxor: Margareta.
- (Ludewicus de Chamerstein) episc.
Frising. II, 223. 224, 1.
- Ludewicus fr. ord. Minorum, episc.
Tolosanus II, 88, 25. 115, 10.
248, 5; fr.: Robertus.
- Ludewicus fr. domus Victoriensis
244, 15.
- Ludewicus solitarius II, 232, 15.
- Ludewicus I. dux Bawar., comes
palat. Reni 130, 25.
- Ludewicus II. dux Bawar., palat.
91, 5. 97. 98. 130, 30. 131, 15
(*perperam*). 136. 160, 30. 162.
185, 5. 204. 216. 217, 10. 220.
222, 25. 231, 25. 238, 1. 239, 1.
267, 15. 270, 30. 271. 275, 10.
281, 25. 282, 10. 307, 5. 312, 30.
327, 1. 345, 20. 349, 15. 350, 25.
363, 5. II, 44, 15. 223, 20; uxores:
Maria (*perperam* Luditha), Mech-
tildis; filii: Rudolfus, Ludewi-
cus; fr.: Heinricus; soror:
Elizabeth.
- Ludewicus III. dux Bawar. infer.,
fil. Heinrici XIII. ducis 304, 15.
(Ludewicus) fil. Rudolfi I. palat.
II, 10. 34, 10 (*perperam* Rudol-
fus); sponsa: Maria.
- Ludewicus dux Karinth., fil. Mein-
hardi ducis 178, 10. 265, 20. 313.
314. 348, 30. 349. 358, 5.
- Ludewicus marchio Brandenburg.,
fil. Ludewici IV. imp. II, 127, 1.
189, 15. 223. 224. 226. 237, 5;
uxores: Margareta, Margareta.
(Ludewicus) Romanus (marchio
Brandenburg.), fil. Ludewici IV.
imp. II, 94, 25. 132, 25. 133, 1.
- Ludewicus II. lantgr. Thuring.
81, 15; uxor: Claricia.
- Ludewicus IV. lantgr. Thuring.
90, 25. 130. 148, 25. 183, 20. 187, 25.
188, 5; uxor: Elizabeth; soror:
Agnes.
- (Ludewicus IX.) comes de Ötting-
en 330, 10. 360, 10. II, 14, 5.
15, 10. 39, 1. 40, 1. 80. 114 (*per-
peram* Ulricus); uxor: Guta;
fil.: Eberhardus.
- Ludewicus I. (de Borbonia, dux),
fil. Roberti (*perperam* Ludewici)
II, 145, 1; filia: Beatrix.
- Ludewicus (de Borbonia) v. Ro-
pertus.
- Ludolfus, Lüdolfus, (Liutoldus), dux
Karinth. 73, 25. 74, 1. 116, 30.
- Ludolfus, Lüdolfus, dux Suev., fil.
Ottonis I. Magni imp. 50. 111, 25.

Lugdunum civ., *Lyon* 29, 25. 35, 25. 45, 25. 91, 30. 108, 10. 189, 1. 221, 5. 225, 30. 270, 5. 272, 25. 374, 15; episc. 45, 25; Lugdunensis praesul 125, 1. *II*, 240, 20; primas 54, 10. 70, 10. 114, 5; archiep.: Aurelianus, Hugo, Eraclius. — Lugdunense concilium a. 1245. 91, 30. 130, 35. 189, 1; a. 1274. 147, 35. 178, 1. 225, 30. 272. — Lugdunense regnum 29, 25. — Lugdunensis Gallia v. Gallia.

Lupoldus, Lûpoldus, Leupoldus. Leopoldus.

Lupoldus episc. Sekov. 258, 5.
Lûpoldus de Weltingen canon. Herbipol., mon. Halsprunn. *II*, 10. 31, 10.
Lûpoldus V. dux Austriae, fil. Heinrici ducis 88, 10. 89, 5. 126, 35. 127, 15.
Lûpoldus VI. dux Austriae 89, 30. 90. 130, 15. 145, 25. 148. 149, 30. 183, 30. 185, 15. 186, 35 — 188, 1. *II*, 249, 5; liberi: Heinricus, Fridericus, Margareta, Constantia.
Lupoldus dux Austr., fil. Alberti I. regis Rom. 179. 257, 20. 298, 25. 384, 10. 386, 5. *II*, 3, 15. 5, 25. 18—20. 35, 25. 45, 20. 46, 20. 47. 61, 25. 67, 20. 68, 5. 70. 79, 5. 81, 1. 82, 25. 83, 5. 86, 20 — 90. 92, 20. 95, 20 — 97, 5. 101, 5. 107, 20. 108, 30. 109. 113. 115. 118. 121, 15. 123, 20. 124. 127. 128. 134, 30. 148, 5. 165, 30. 185, 5. 186, 15. 202, 30; uxor: Katherina; filiae: Katherina, Agnes; fratres *II*, 20, 20. 70, 10. 79, 10. 87. 88, 1. 121, 20.
Lûpoldus dux, fil. Ottonis ducis Austr. 375, 5. *II*, 97, 15. 133, 10. 185, 15. 214, 15. 215, 30. 217, 20. 218, 10.
Lûpoldus dux Bawar. 37, 25; fil.: Arnûldus.
Lûpoldus (*II*) marchio, fil. Alberti march. orient. (Austr.) 38, 25. 53, 25. 54. 69, 25. 70. 113, 25. 114, 20.
Lûpoldus III. marchio orient. (Austr.) 57, 20. 58, 10. 78, 15.

80, 20. 84. 117, 25. 119, 1 — 121, 10 (*cum Lupoldo IV. filio confusus*); uxor: Agnes; filii: Heinricus, Lupoldus, Otto, Chunradus; soror: Gerbirga; mater: Ita.
Lûpoldus IV. (*perperam VI.*) marchio orient. (Austr.), dux Bawar., fil. Lupoldi III. march. 78, 20. 84, 10. 85. 117, 25. 119, 10. 121. 122, 1.
Lûpoldus marchio Stiriae 79, 5. 118, 35; uxor: Sophia; fil.: Otakarus.
Lûpoldus comes (*fabulose*) 69, 1. 114, 5; uxor 69, 1. 114, 10; fil.: Heinricus.
Lupus dux Vaschon. 10, 20.
Luthgarda uxor Ludewici III. regis Franc. orient. 31, 20.
Lutoldus de Hohenberch 238, 5.

M.

Macedonia v. Mazzovia.
Machabei 163, 20. 233, 30; Machabeus 166, 1. 232, 5. 293, 15. 322, 15. 357, 10. *II*, 92, 10. 145, 20; M.: Ionathas, Symon; Macabeorum libri *II*, 150, 1.
Machometus *II*, 219, 30.
Madburg, Madeburg. v. Maidburg. Maerenberch v. Mareberch.
Magnipolensis (*Mecklenburg*) marchio (*immo dom.*) *II*, 44, 30.
Maguncia v. Moguncia.
Maidburgensis, Madburgensis civ. 124, 35. 259, 20; Maydburgensis metropolis 112, 10; Madeburgensis eccl. 51, 5; eccl.: S. Mauricii; episc.: (*fabulose*) Udo.
Mainfredus v. Menfredus.
Malta civ. Siciliae (*pro Marturano Calabriae*) 91, 1. 130, 30. 184, 30.
Managoldus (de Lautenbach) doctor 17, 15.
Manfredus v. Menfredus.
Mantua civ. 15, 20. 98, 5. 136, 25. 162, 10. 204, 35. — Mantuani *II*, 152, 20.
Manuel I. imp. Constantinopol., fil. Iohannis II. imp. 84, 15. 86, 15. 88. 121, 20. 123, 15. 126; uxor: (Bertha = Irene).

- Maraha, Marcha, Marchia, fl., *March* 96, 20. 135, 10. 157, 30. 201, 1. 232, 15. 277, 10. 279, 5.
- Marahenses v. Moravi.
- S. Marcelli tit. card. presb.: Berhtrandus.
- Marchia Orientalis, *Österreich* 38, 25. 53, 25. 56, 20. 69, 25. 78, 15. 80, 20. 110, 10. 113, 25. 117, 25. 119, 1. 122, 10. 124, 25; cf. Pannonia superior, Austria.
- Marchia (= Carniola) 207, 5.
- Marchia (Tervisina) *II*, 22, 10. 177. 204, 1.
- Marchpurga v. Marpurga.
- S. Marci eccl. Venet. 257, 1.
- b. Marcus episc. Aquileg. *II*, 224, 25.
- (Marcwardus) de Randeck praepos. Babenberg. *II*, 228, 20.
- (Marcwardus) de Schellenberch 330, 15. 366, 5.
- Mareberch, Merenberch, castrum, *Mahrenberg Stiriae prope Drau fl.* 139, 25. 175, 30; monast. monialium ord. S. Dominici 139, 25. 176, 10; de Maerenberch, Mårenberg: Syfridus.
- Margareta, Margaretha.**
- Margareta filia Lupoldi VI. ducis Austriae, uxor 1) Heinrici (VII.) regis Rom., 2) Ottakari II. regis Bohem. 90. 91, 25. 93. 94, 25. 97, 5. 130. 131, 35. 132. 135, 25. 148, 25. 149, 30. 150, 35. 151, 5. 153. 155. 157, 35. 169. 187. 188. 190. 193, 35. 195, 20. 196, 5. 203, 10. *II*, 249. 250, 1.
- Margareta filia Iohannis I. ducis Brabant., uxor Heinrici VII. imp. *II*, 9, 15. 10. 16, 10. 18. 20. 22, 1. 33. 41, 1. 45, 25. 46, 1. 47, 1. 48, 20. 50, 30. 51. 76, 10. 113, 1. 140, 35. 152, 1.
- (Margareta) filia Wilhelmi III. com. Hannon. et Holland., uxor Ludewici IV. imp. *II*, 79, 15. 94, 20. 95, 1. 114, 5. 132, 25. 133, 1. 166, 10. 186, 5. 212. 213, 1.
- (Margareta) filia Karoli march. Morav., IV. regis Rom., uxor Ludewici I. regis Ungar. *II*, 236, 10.
- (Margareta) filia Wladislai Lokietek regis Polon. *II*, 102, 1. 136, 35.
- (Margareta) filia Iohannis regis Bohem., uxor Heinrici XIV. ducis Bawar. infer. 375, 1. *II*, 172, 10. 217, 15. 221, 25.
- Margareta filia Friderici IV. ducis Lotharing. 379, 25. *II*, 145, 15; sponsus: Wenzeslaus.
- (Margareta) filia Wenzeslai II. regis Bohem., uxor Boleslai III. ducis Polon. (de Liegnitz) *II*, 13, 1.
- Margareta comitissa Tyrol., filia Heinrici VI. ducis Karinth., uxor 1) Iohannis (Heinrici) filii Iohannis regis Bohem., 2) Ludewici march. Brandenburg. 180, 20. *II*, 77, 1. 93, 5. 112, 35. 139, 25. 148, 10. 155, 10. 156, 20 — 158. 167, 30. 168. 193, 5. 194. 201, 25. 221—224. 226, 20. 237, 5; primogenitus (Hermannus?) *II*, 224, 5.
- (Margareta) filia Christophori II. regis Daciae, uxor Ludewici march. Brandenburg. *II*, 127, 1. 223, 5.
- (Margareta) filia Alberti com. Tyrol., uxor Friderici IV. burggr. de Nurenberg 265, 20. *II*, 15, 15.
- (Margareta) filia Ulrici com. de Heunburg, uxor Ulrici IV. com. de Phannberg 173, 25; cf. 99, 30. 138, 5. 207, 15; fil.: Ulricus.
- Margareta filia Rudolphi com. de S. Gaudone, uxor 1) Bertholdi VI. com. de Graeczpach, 2) Ulrici V. com. de Phannberch *II*, 129, 30.
- S. Maria virgo 1, 1. 64, 35. 70. 91, 15. 105, 5. 116, 35. 118, 35. 186, 30. 363. *II*, 33, 5. 52, 30. 123, 5. 169, 25. 170. 205. 229, 15. 233, 30. 234, 1. 238, 1. 249, 20.
- (Maria) filia Heinrici III. ducis Brabant., uxor Philippi III. regis Franc. 361, 35.
- (Maria) filia Heinrici VII. imp., sponsa Ludewici filii Rudolphi I. palat., uxor Karoli IV. regis Franc. *II*, 10. 33, 10. 34, 10. 76. 88, 10. 112, 10.
- (Maria) filia Casimiri ducis Polon., uxor Karoli (Roberti) regis Ungar. 367, 20.
- Maria (*perperam* Iudith) filia Heinrici II. ducis Brabant., uxor Lu-

- dewici II. palat., ducis Bawar. 220, 15. 271, 1.
- (Maria) filia Iohannis I. ducis Brabant., uxor Amedei V. com. Sabaud. II, 18, 10. 20, 10. 45, 25. 47, 1. 76, 10. 113, 1.
- (Maria) neptis (*perperam* filia) Roperti regis Sicil. II, 231, 10.
- b. (Mariae) virg. eccl. Aquisgrani, Aquensis 16, 10. 43, 35. 52, 15. 64, 30. 65, 15. 67, 35. 104, 40. 112, 25. 218, 1. II, 169, 30. 205, 5.
- b. (Mariae) virg. eccl. in Civitate Austria 173, 15.
- S. Mariae Fontis monast. v. Landestrost.
- S. (Mariae) eccl. Laudun. 7, 35.
- b. (Mariae) virg. monast. v. Novimontis monast.
- S. Mariae maior eccl. Rom. 55, 5. 69, 35. 113, 30.
- S. Mariae Thronus v. Kamink.
- S. (Mariae) virg. monast. in Tulna v. Tulna.
- b. (Mariae) virg. altare in monast. Aurea - fossa (*immo Fossanova*) 226, 20.
- b. (Mariae) virg. ara in eccl. Soliensi II, 161, 10.
- b. Mariae Magdalenaee monast. puellarum in suburbio civ. Frisacensis II, 209, 25.
- Marinus I. papa v. Martinus.
- Maris - stella v. Wettingen.
- Marpurga, Marchpurga, civ., *Marpurg ad Lahn fl.* 90, 25. 130, 20. 148, 20. 186, 1.
- Marpurga, Marpurgensis civ., *Marpurg ad Drau fl.* 311, 30. II, 206, 5; plebanus: Nicolaus de Egunspurch.
- Mars 374, 5. II, 85, 1. 116, 25. 120, 5.
- Marsana, Mersen 27, 25.
- Marsilicum, Marsilium (*Marseille*) mare 299, 25. II, 241, 5.
- Marsilius de Carraria Paduanus II, 133, 30. 201.
- Marsilius de Padua legista II, 148, 5.
- Martinopolis v. Merspurch.
- S. Martini eccl., monast. Turonis 10, 5. 104, 30; abbas: Alquinus.
- Martinus (Marinus I.) papa 30, 30. 32, 25. 108, 20.
- Martinus IV. papa 166, 15. 284, 35. 285. 287.
- b. Martinus II, 140, 15; corpus 8, 35. 29, 30. 30, 35. 31, 1. 108, 25.
- Masphat II, 4, 30.
- Mastinus II. (filius fratris) Canisgrandis I. de Verona II, 135, 10.
- Mathathias, Mathatyas, princ. 144, 10. 145, 10. 151, 20.
- (Matheus Rubeus) Ursinus (card.) 336, 20. 371, 25.
- Matheus episc. Brixin. II, 155, 5. 192.
- Matheus de Threntscha II, 68, 1. 107, 10.
- Matheus de Vicecomitibus v. Memfeus.
- Mathias de Threnpsch (*perperam*) comes (Ungar.) 232, 15.
- Mathildis v. Mechtildis.
- Maubach, Mawrbach, Mowrbach, Mûrbach, Mûrpach, Vallis-Omnium-Sanctorum monast., *Mauerbach prope Wiennam Austriacae* II, 59, 30. 60, 1. 90, 10. 101, 15. 114, 25. 135, 30. 136, 1. 173, 15. 203, 15; Murbacenses priores: Gotfridus, Tylo.
- Maurelio episc. Andegav. 23, 5.
- Mauri 15, 35. II, 200, 10.
- b. Mauricii eccl. in suburbio Frisacensis civ. II, 209, 20; Mauricianae dictae puellae huius eccl. II, 209, 20; Mauriciani II, 178, 30.
- S. Mauricii eccl. Magdeburg. 112, 10.
- S. Mauricii locus v. Agaunum.
- S. Mauricius 15, 25. 35, 5. 47, 5. 77, 5. 112; corpus 112, 10. 259, 20; S. Mauricii lancea 48, 30. 111, 1. 259, 15. 299, 30.
- Maximianus (poeta) 247, 25.
- b. Maximilianus 5, 15. II, 189, 25; corpus 287, 15.
- Mazzoviae, Maczoviae, rex, princeps 97, 5. 135, 30. 158, 20. 203, 10; falso Macedoniae rex 169, 10; regina 171, 30.
- (Mechtildis) filia Heinrici I. regis Angl., uxor Heinrici V. regis Rom. 59, 20. 79, 20. 118, 10.
- (Mechtildis) filia Rudolphi I. regis Rom., uxor Ludewici II. ducis Bawar. 220. 271, 1. 314, 15. 326.

- 328, 20. 363, 1. 365. 384, 10. *II*, 3, 15. 28, 10. 223, 20.
- (Mechtildis), Mecz, filia Adolphi regis Rom., uxor Rudolphi I. palat. Reni 310, 30. 314, 15. 350. *II*, 69. 108, 10.
- (Mechtildis) filia Ludewici IV. imp., uxor Friderici II. march. Misn. *II*, 127, 5.
- Mechtildis, Mechildis, marchionissa Tusciae, uxor Gotfridi III. ducis Lotharing. 56, 30. 72, 10. 73, 5. 74, 5. 75, 5. 116, 30.
- S. Medardi monast. Suessionis 23, 10.
- Medi 317, 25. *II*, 238, 15.
- Mediolanum civ., Mediolanensis urbs, *Mailand* 11, 5. 43, 10. 86, 25 — 88. 125. 126. 179, 5. *II*, 18, 25. 45, 20. 46, 1. 50, 30. 93, 10. 132, 10. 240, 5; eccl.: b. Ambrosii, SS. Gervasii et Prothasii extra muros; Mediolanensis (archiep.) 81, 30; archiep.: Anshelmus, Castonus de Turri. — Mediolanenses 80, 30. 119, 10. 124, 20. *II*, 20, 30. 48, 25; Mediolanenses: Paganus, Raymondus de Turri. — Mediolanense proelium *II*, 18, 5. — Mediolanensis vicariatus *II*, 137, 30.
- Medlik, *Mödling* (*Nieder-Österreich*) 93, 10. 151, 1. 190, 30.
- Meginensis vicus (*immo* pagus), *Maiefeld* 28, 40.
- Meinfredus, Meinfredonia v. Menfred.
- Meinhardus, Meynhardus, Meinhardt, Meynardus, Meynart.**
- Meinhardus comes Gorici. et Tyrol., dux Karinth., fil. Meinhardi III. (*falso* Alberti) com. Gorici. 92, 15. 93, 15. 94, 10. 131, 15. 132, 25. 148, 5. 150, 30. 160, 30. 161, 1. 177, 25. 178. 190, 15. 191, 25. 194, 15. 213, 15. 222, 30. 229, 25. 236, 15. 237, 25. 238, 5. 247, 25 — 249. 251. 253. 255, 1. 257, 20. 264 — 266. 275, 20. 279, 20. 281. 282, 10. 288 — 290. 292, 20. 293, 20. 294, 1. 296, 15. 297, 1. 298, 20. 306. 312, 25 — 316. 318, 25. 323. 324, 1. 337, 25. 348, 30 — 350, 10. 351, 25. 352. 366, 15. 378, 1. *II*, 98, 5. 155, 5. 156, 1. 161, 5. 192, 10. 193, 15. 196, 1. 207, 25; uxor: Elizabeth; liberi: Ludewicus, Albertus, Otto, Heinricus, Elizabeth, Agnes; filii 306, 15. 316, 10. 318, 20. 323. 352. *II*, 207, 25; quatuor filii 160, 35. 253, 5; fr.: Albertus comes Gorici.
- (Meinhardus III.) comes Goriciae, *falso dictus* Albertus senior comes Tyrolis et Goriciae.
- Meinhardus VII. comes Gorici., fil. Alberti III. com. *II*, 180, 20. 181. 204, 1.
- Meinhardus I. comes de Ortenburg (*Karinthiae*) 344, 15. 383, 1. *II*, 65, 15. 76, 1. 105, 30.
- Memfeus, Mempheus, (Matheus I.) et filii sui Vicecomites Mediolan. *II*, 115, 25. 122, 10.
- mendicantes (fratres) 368, 5. 369, 15; mendicantium ordo 273, 1; ordines 227, 15. 373, 25.
- Menfredonia, Menfridonia, Meinfredonia, *Manfredonia* 95, 5. 133, 30. 196, 30.
- Menfredus, Menfridus, Meinfredus, Mainfredus, Manfredus, Methfredus, princ. Tarent., rex Sicil., fil. Friderici II. imp. 90. 92, 30 — 94, 10. 95. 97, 20. 98, 1. 130 — 132, 30. 133. 136. 147, 15. 150, 1. 160. 161. 166, 15. 168, 1. 177, 15. 184, 15. 187, 30. 188, 10. 191, 20. 193, 25. 194. 196. 200. 204. 287, 1. *II*, 231, 20. 249, 25. 253; filia: Constantia; filia 161, 30. 167, 25. 204, 20. 287, 1.
- Menfridus, Methfredus, (de Piis) de Modina *II*, 142, 25. 153, 1.
- Merania 95, 25. 128, 25. 134, 20. 173, 15. 207, 1; dux: Otto I.
- S. Mercurius 77, 5.
- Merenberch v. Mareberch.
- Merspurch, Martinopolis, *Merseburg* 49. 51, 5. 72, 30. 73, 15. 112, 10. 117, 15. 123, 30.
- Mesia (Moesia) 5, 25; Messia *II*, 242, 10.
- Messana, *Messina* 286, 25.
- Metheororum liber Aristotelis *II*, 175, 10.
- Methfredus v. Menfredus.
- Metis, Metensis urbs, Metensium civ., *Metz* 21, 25. 25, 10. 27, 20.

- 31, 25. 44, 10. 48, 25. 60, 5. 66, 10. 106, 5. *II*, 126, 15; *ecccl.*: S. Arnulfi; *episc.* 31, 25; *episc.*: S. Arnulfus, Drugo, Buezhardus, Heinricus. — Metense territorium 342, 20. *II*, 33, 25.
- Methodius presb. Grecus 21, 10. *II*, 238.
- Mychael I. imp. Constantinopol. 11, 20.
- Michael II. imp. Constantinopol. 20, 15.
- Mychol uxor Davit *II*, 164, 10. 197, 30.
- de Michsow, Michsow *v.* Missowe.
- Milotus, Mylotus, Miletus, Myletus, capitaneus Stiriae 96, 20. 97, 20. 135. 157, 25. 170, 35. 176, 10. 201, 1. 208, 15. 221, 15. 233, 1. 234, 25. 269, 30. 277, 25. 279; frater 97, 20. 135, 40. 170, 35. 176, 10. 234, 25. 279, 5.
- Minores fratres, Minorum fratrum ordo 90, 25. 129, 20. 136, 10. 165, 25. 183, 30. 227. 273, 30. 285, 10. 304, 15. 325, 25. 331, 30. 358, 1. 361, 25. 368. 371, 25. 379, 15. *II*, 14, 20. 39, 30. 50, 40. 87, 5. 94, 15. 96, 30. 97. 113, 10. 115, 10. 122, 10. 128, 20. 132. 137, 15. 173, 15. 203, 35. 231, 1. 248, 5; *ecccl. et monast.*: Campus-regis, Graze, Ianuae, Lips., Viterbii, Wiennae; fratres: Antonius, Bertoldus (de Ratispona), Berthrandus (de Turri), Boneventura, S. Ludewicus *episc.* Tolos., Petrus de Corbario, Ulricus, Wernerus lector, Wilhelmus Okkam; Minor frater 282, 15; liber de fratrum Minorum constitutionibus, 'Exterminium fratrum Minorum' titulus 227. — *Cf.* Franciscus.
- Mirovevus rex Franc. 61, 1.
- de Mischowe *v.* Missowe.
- Misico II. dux Polon., fil. Bolizlai I. regis 53, 30.
- Misna, Mysna, *Meissen ad Albim fl.* 93. 132. 135, 30. 152, 15. 169, 20. 178, 30. 190, 35. 191, 30. 203, 20. 306, 20. 313, 15. 316, 20. 340. 352, 15. 372, 15. 377, 10. 384, 5. *II*, 187, 15; *eccl. cathedralis* 352, 20. — Misnenses, Misnenses 130, 15. 149, 30. 151, 5. 188, 5. 233, 1. 266, 1. 277. 286, 1. 341, 25. 376, 30. 377. *II*, 162, 15. 196, 30; Misnensis *episc.* 352, 20; Misnenses canonici 352, 20. — Misnensis, Misnensium marchionatus 340, 25. 377, 25; marchio 341; march.: Heinricus, Dietricus (*immo* Albertus), Fridericus I, Diezmannus, Fridericus, Fridericus II.
- de Missowe, Mischowe, Michsow, Michsow, Australis, Missowarius: (Otto) 97, 20. 136, 1. 170, 35. 176, 10 (*falso* Petrus); (Stephanus) 250, 5. 289, 20.
- Modina *v.* Mutina.
- Modoycum, *Monza* 80, 25.
- Moguntia, Moguncia, Maguncia, Moguntina civ., Maguntina urbs, *Mainz* 2, 1. 18, 20. 21, 1. 22, 5. 33, 40. 57, 30. 58, 15. 66, 5. 78, 1. 80. 83, 30. 106, 5. 117, 20. 119, 1. 121, 1. 320, 10. 322, 35. 355, 5. *II*, 67, 10. 106, 30. 138, 10. 237, 1; archiep.: S. Bonifacius, Rabanus, Hatto I, Wilhelmus, Albertus I, Wernerus, Gerhardus, Petrus, Heinricus; Moguntinus, Maguntinus, Moguntinensis praesul, pontifex, *episc.*, archiep. 51, 30. 52. 67, 25. 95, 15. 197, 15. 203, 15. 212, 20. 260, 1. 300. 317 — 319, 25. 320, 10. 322. 325, 25 — 327. 337, 15. 354, 10. 355. 357. — Moguntinum episcopium 5, 5. 62, 20. 102, 15; territorium *II*, 196, 20.
- Mogus *fl.*, *Main* 216, 5. *II*, 65. 104, 5. 105, 1. 226, 5.
- Moyses 222, 1. *II*, 145, 25.
- Molismum monast., *Molesme (dép. Côte-d'Or)* 57, 15. 76, 10.
- Monacensis civ., *München II*, 188, 20. 220, 5.
- Monasterium, *Münster Westfaliae* 26, 20; Monasteriensis *episc.*: Ekbertus (*perperam* Heribertus).
- de Monte, *Berg olim castro*, com.: Adolfus VII, Wilhelmus.
- Mons Cassinus, monast. S. Benedicti, *Montecassino* 6. 28, 10. 62, 25. 68, 15. 103, 5. 113, 5. 187, 15;

Montecassinum 52, 55; Cassinensis
abbas: Desiderius.
Montis-ferrati, *Monferrato*, mar-
chionissa (*falso*) Blanca 90, 10.
130, 1. 184, 20.
Montisfortis, *Montfort olim castrum*
(*Vorarlberg*), comites II, 129, 30.
Mons-Pelgardi, *Mömpelgard* 258, 30.
II, 254; comes 261, 5. 302, 1;
comes: Reinaldus.
Mons-regis castrum, *Königsberg*
Prussiae 99, 20. 137, 25.
Mons S. Rüperti v. S. Rüperti
Mons.
Mons-Silicis, *Monselice* (*prov. Pa-*
dova) II, 78, 10. 112, 20.
Monteganus fl., *Monticano in Venetia*
II, 22, 15. 49, 25.
Moravi 52, 20. 68, 10. 113, 1. 158, 1.
188, 15. 232, 20. 277; Marahenses
33, 30; rex: Zwendeboldus. —
Moravia 29, 5. 45, 1. 92, 20. 98, 35.
107, 25. 131, 20. 136, 10. 137, 5.
150, 5. 152. 190, 20. 224, 5. 230, 25.
231, 35. 271, 15. 276, 5. 279, II,
11. 35. 152, 25. 158, 25. 168, 15.
187, 15. 189, 5. 207, 35. 236, 10.
237, 20. 247, 10. 248, 10; march.:
Heinricus (Wladislaus), Ottakar-
rus, Karolus (IV. rex Rom.).
Mosa, *Maas fl.* 21, 35. 27, 25. 30, 5.
35, 15. 44, 25. 66, 10. 78, 25. 106, 5.
117, 35.
Mosacense monast. S. Galli, *Mo-*
sach vel Moggio Fori-Iulii II,
188, 5; abbas: Gwibertus.
Mosburch, Mospurch, castrum,
Moosburg Karinthiae 30, 20. 253, 10.
293, 25.
de Mospurch, *Moosburg Bavariae*
ad Isar fl., comes 284, 30.
Mowrbach v. Maurbach.
Muldorf, Mülldorf, opp., *Mühldorf*
Bavariae ad Inn fl. II, 80, 15.
82, 25. 115, 1. 120, 25. — Mül-
ldorfensis expeditio II, 71, 1.
Multa fl., *Moldau* 383, 15.
Mundi mirabilia dictus Otto III.
imp. 52, 10.
Murbach, Mürpach v. Maurbach.
Murtza, Mürtza, fl., *Mürz* II, 97, 20.
131, 10.
Musae 215, 20.

Mutina civ., *Modena* 92, 25. 131, 20.
184, 20; *Modina* II, 153, 1; de
M.: Menfridus. — Mutinenses
II, 142, 20; Modinenses II, 143, 1.

N.

S. Nabor 126, 5.
Nabuchodonosor 181, 20.
Naha fl., *Nahe* 327, 20. 364, 1.
Narbona civ., *Narbonne* 2, 10.
Naso v. Ovidius.
Nathan 218, 5.
Nathanias II, 4, 25; fil.: Hys-
mahel.
Naturalia (liber) II, 202, 20.
Navarra II, 112, 15.
S. Nazarii monast., *Lorsch dioc.*
Mogunt. 28, 20. 31, 20.
Nazzovia castrum, *Nassau* 295, 25.
308. 346; com.: Adolfus (rex
Rom.), Rupertus.
Neapolis civ., *Neapel* 94, 1. 98, 20.
99, 5. 132, 20. 136, 35. 137, 10.
160, 20. 163. 193, 30. 194, 5. 205.
286, 20. II, 123, 5. 124, 15. —
Neapolitani 24, 25.
de Neiffen v. Niffen.
Nekkarus, Nekarus, fl., *Neckar*
247, 10. 290, 25. 365, 25. II, 71, 15.
72. 110.
Nellenburch castrum, *Nellenburg*
(*Bad. Seckr.*) 310, 20. 347, 10;
comes 310, 20. 347, 10; de Nellen-
burg, Nellenberg: Wolframus.
Nemroth II, 238, 15.
Nero (imp.) 225, 10. II, 91, 25.
Neunburch, Nüwenburch, Neun-
burgense monast., *Klosterneuburg*
prope Wiennam 120, 5; praepos.
152, 15. 191, 30.
Neunkirchen, *Neunkirchen ad fl.*
Schwarza (*Nieder-Österreich*) II,
210, 25. 211, 1.
Nycephorus I. imp. 11, 20.
Nychanor 322, 15. 357, 10. II, 92, 10.
Nychodemus 4, 5.
Nicolaus, Nicholaus, Nycolaus,
Nycholaus.
Nicolaus I. papa 25 — 27. 45, 10.
67, 10. 107.
Nicolaus II. papa 56, 10. 72, 5.
73, 5. 116, 1.

- Nicolaus III. papa 240, 15. 244, 10. 282, 25. 283, 1. 284.
- Nicolaus IV. papa 297, 15. 302. 303, 1. 305, 10. 315, 5. 345, 5. 350, 15.
- Nicolaus (V.) papa v. Petrus de Corbario.
- Nycholaus I. (card.) episc. Ostiensis = Benedictus XI. papa.
- Nicolaus II. card. episc. Ostiensis II, 24, 20. 52, 25.
- Nicolaus de Egunspurch plebanus Marburg. II, 169, 15. 206, 5.
- Nicolaus notarius Ottonis ducis Austr., plebanus eccl. Padensis II, 184, 15. 214, 30.
- Nidowia, Nidowe, *Nidau ad lacum Bielensem* (Kant. Bern) II, 186. 216, 25. 217, 5; comes: Rudolfus III.
- de Niffen, Nyffen, Neiffen: Perchtoldus.
- Nigra silva 69, 20.
- nigri monachi II, 140, 10; nigri habitus monast. 57, 15.
- Noe II, 185, 25. 238, 5; filii: Sem, Cham, Iaphet, Yonitus.
- Noemiticius rex Britonum 23, 5.
- Norbertus, Northbertus, Coloniensis, (archiep. Magdeburg.) 79. 118, 35.
- Nordlinga, Nördlinga, civ., *Nördlingen* 329, 20. 365, 5.
- Nörenberch v. Nurenberg.
- Norici 52, 20. 57, 20. 68, 1. 78, 20. 80, 25 — 82, 15. 83, 30. 85, 35. 117, 25. 119, 20. 121. 122; duces v. Bawaria; Noricus: Welfo. — Noricae partes II, 233, 20; Noricus (ager) 84, 10. 85, 15. 121, 35. 255, 25. 296, 5. II, 242, 5; Noricus superior II, 167, 10. 199, 15. — Noricum Ripense 5, 25. 255, 25. 296, 10.
- Noricorum urbs v. Nurenberg.
- Normanni v. Nortmanni.
- Nörnberch v. Nurenberg.
- Norbertus v. Norbertus.
- Nortingen, Nörtlingen, castrum, *Nürtingen ad Neckar fl.* 243, 10. 284, 5.
- Nortmanni, Northmanni 15, 35. 24, 20. 27, 40. 29, 30. 31 — 33, 35. 43, 15. 46, 5. 55, 35. 72, 10. 73, 5. 108. 109, 10; Northmandi 30, 35; rex: Gothfridus. — Normannica insolentia 31, 30.
- Nortmannia, Northmannia, *Normandie* 21, 30. 55, 25. 72, 20. 115, 1. II, 153, 25. 211; Northmandia II, 179, 10; Normandia 32, 1; comes: Wilhelmus.
- Norwegia II, 44, 25. 242, 10.
- Nova-civitas, Civitas-nova, *Wiener-Neustadt* II, 11, 30. 36, 1. 210, 25. 211, 1.
- Novi-montis monast. b. (Mariae) virg., *Neuberg Stiriae ad Mürz fl.* II, 97, 30. 98. 101, 20. 131, 15. 136, 25. 141. 153, 10. 183, 20. 213, 10. 214, 25; abbas: Heinricus.
- Novomagium, *Nimwegen* 31, 15. 46, 5.
- Nuceria, *Lucera* (prov. *Capitanata*) 191, 10.
- de Nugereto: Wilhelmus.
- Numancia civ. 304, 5. II, 14, 25.
- Numerianus (imp.) II, 224, 25.
- Numidia II, 177, 10.
- Nurenberg, Nürenberch, Nürenberg, Nürnberg, Nörenberch, Nörnberch, urbs, *Nürnberg* 80, 25. 119, 5. 178, 20. 189, 5. 223, 15. 236, 15. 265, 20. 269, 10. 271, 10. 284, 1. 314, 15. 341, 30. 350, 1. 358. 362, 5. 379, 10. II, 14, 5. 15, 15. 34. 39, 1. 40, 1. 206, 10; Noricorum urbs, civ. 80, 25. 219, 20. 283, 20. 306, 15. 323, 20. 324, 25. 339, 25. 381, 25. II, 10, 10. 16, 10. 66, 5. 105, 20; burggr.: Heinricus (immo Fridericus III.), Fridericus IV, Iohannes.
- Nūwenburch castrum super Enum fl., *Neuburg Bawariae* II, 36, 20. 42, 20.
- Nūwenburch v. Neunburch monast.
- Nuzzia civ., *Neuss ad Rhenum fl.* 245, 10. 255, 1. 285, 20.

O.

- Occidentales Franci v. Franci.
- Oceanus mare 128, 20.
- Octavianus Augustus 142, 1. 143, 1. II, 6, 10; uxore: Scribonia.
- Odilo dux Bawar. 3. 9, 30. 62, 30; filia 62, 30.
- Odo comes Paris., rex Franc. occi-

- dent., fil. Roperti ducis 33, 1—36. 46. 109; fr.: Ropertus.
- Odo episc. Valentinus 259, 25. 299, 15.
- Odo abbas Cluniac. 109, 30.
- Odo I. dux Burgund. 77, 15.
- Odo II. comes Campan. et Bles. 54, 5. 70, 5. 114, 5.
- Odoacer rex Rugorum II, 189, 25. 220, 5.
- Odulfus princeps coquorum Karoli Magni 13, 10.
- de Offenberch nobiles 154, 15. 195, 5.
- Okkam v. Wilhelmus.
- Oliverus comes palat. 10, 35. 12, 1.
- Olivetis mons Ierosol. 14, 35.
- Ollandia v. Hollandia.
- Olmunza civ., *Olmütz* 373, 35; Olmucenses, Olmuncenses, Olmuncenses episc.: Bruno, Iohannes VI.
- Omerus v. Homerus.
- Oracius v. Horatius.
- Orientales Franci v. Franci.
- Orientalis Marchia v. Marchia.
- Orientalis Pannonia v. Pannonia.
- Orientalium mare, *Ostsee* 175, 1; orientale mare Prutenorum 210, 10.
- Ornan Iebuseus 335, 5. II, 131, 25.
- Orosius II, 242, 10.
- de Orregio v. de Corregio.
- de Ortenburch, Ortenburg, Ortenberch, *Ortenburg Karinthiae castro diruto ad Drau fl.*, comites 382, 10; com.: Fridericus (231, 25), Meinhardus, Otto VI.
- Ortolfus praepos., archiep. Salzburg. II, 234, 30.
- Ortolfus, Ortholfus, de Graetz miles 101, 5. 139, 20. 176. 210, 1.
- Os-porci v. Sergius II. papa.
- Osterlant prov. II, 14, 20. 39, 15.
- Osterwicz castrum, *Hoch-Osterwitz Karinth. (Bz. St. Veit)* II, 213, 30.
- Ostienses, Hostienses (*Ostia*) card. episc.: Otto, Nicolaus I, Nicolaus II, Berthrandus.
- S. Othmarus, Otmarus, (abbas S. Galli) 9, 10. 67, 20. 103, 35.
- Ottacarus, Ottakarus, Otakarus, Otakerus.
- (Ottacarus I.) rex Bohem. 156, 5. 198; liberi: Wenzeslaus, Iuta.
- Ottacarus marchio Morav., II. rex Bohem., dux Austr., fil. Wenzeslai I. regis Bohem. 92, 20—98, 20—101. 131, 20—135. 137—139. 147. 148, 1. 152—156, 10—159, 5. 164, 10. 168, 35—178. 191, 5—197. 200—203. 205, 20. 206, 30—210. 212. 216, 5. 218, 20. 219, 5. 220, 20—225. 229—236. 250, 1. 268, 15—272, 20. 275—280. 289, 25. 302, 15. II, 3, 15. 113, 10. 249, 15. 250; uxores: Margareta, Kunigunda; liberi: Wenzeslaus, Agnes; pueri 279. 280, 1.
- Ottakarus III. marchio Stiriae, fil. Lupoldi march. 79, 10. 86, 1. 89, 1. 118, 40. 122, 35. 124, 25; fil.: Otakerus.
- Otakerus IV. marchio Stiriae, fil. Otakari III. march. 89. 127.
- Ottinga, Otinga, *Ötting Bawariae ad Inn fl.* 30, 15. II, 107, 1.
- de Ottingen, Otingen, Otinga, *Öttingen*, Otingen, Öting, *Öttingen ad Wörnitz fl. (Prov. Schwaben)*, comes 347, 25. 372, 5; com.: Ludewicus IX, Ulricus, Eberhardus; praepos.: Heinricus.
- Otto I. Magnus rex, imp., fil. Heinrici I. regis 49—51. 108, 25. 110, 30—112. 259, 20. 299, 30; uxores: Editha, Alheidis; filii: Bruno (*perperam*), Heinricus (*perperam*), Wilhelmus, Ludolfus, Otto.
- Otto II. rex, imp., fil. Ottonis I. imp. 50—52, 10. 110, 30. 111, 25. 112, 5; fil.: Otto.
- Otto III. rex, imp., fil. Ottonis II. imp. 51. 52. 67. 68, 5. 110, 35. 112. 300, 25.
- Otto imp. pro Conrado II. 259, 15.
- Otto dux Saxon. (*perperam*), IV. rex Rom., imp. 89. 128. 129. 182. II, 67, 10. 106, 30.
- Otto (card. episc.) Ostiensis v. Urbanus II. papa.
- Otto card. episc. Tusculan. 183, 10.
- Otto I. episc. Frising., fil. Lupoldi III. march. orient. (Austr.) 78, 20. 86, 1. 112, 25. 117, 25. 122, 35. 126, 1. 299, 10; Chronica 67, 35.
- Otto episc. (Frising.) v. Uto.

- Otto abbas S. Lamperti in Karinthia *II*, 29, 5. 36, 15. 60, 5. 138, 5. 149, 10.
- Otto dux Austriae, fil. Alberti I. regis Rom. 179. 180. 257, 20. 298, 25. 375, 5. *II*, 61, 25. 78, 10. 79. 95, 20. 97 — 100. 113, 30. 127, 15. 128, 30. 129. 131. 133, 10. 134. 136. 137. 139. 141. 144, 5. 148, 20. 150—152, 25. 153, 10. 155. 160. 161. 163 — 166, 15. 169, 10. 171, 20. 172, 25. 180, 15. 181, 30 — 186, 15. 187, 1. 194 — 196, 5 — 199, 1. 200, 25. 203, 5. 206, 5. 211, 5. 213, 5 — 215, 10 — 217, 20. 226, 25. 237, 30. 248, 15; fratres *II*, 97. 99 — 101. (102). 129. 134, 25; uxores: Elizabeth, Anna; filii: Fridericus, Lupoldus; filii *II*, 183, 10. 226, 25. 227; filii duo *II*, 248, 15.
- Otto I. dux Bawar. 127, 30.
- Otto III. dux Bawar. infer., rex Ungar., fil. Heinrici XIII. ducis 238, 15. 239, 1. 282, 5. 284, 30. 304, 15. 319. 320, 25. 321, 25. 332, 20. 345, 15. 354. 355, 20. 356, 10. 367, 10. 372, 5. 373. 375, 5. *II*, 12, 10. 36 — 38, 30. 39, 25. 42, 20. 44, 5; uxores: Katherina, Agnes; fil.: Heinricus; filii duo 282, 5.
- Otto IV. dux Bawar. infer., fil. Stephani ducis 375, 5; uxor: Richardis.
- Otto comes Tyrol., dux Karinth., fil. Meinhardi ducis 265, 25. 324. 343, 20. 358, 5. *II*, 13, 20. 37, 15. 38. 136, 30. 231, 20; uxor: Euphemia; filiae: Elizabeth, Anna; duae virgines 265, 30.
- Otto I. dux Meraniae 95, 25. 128, 20. 134, 20. 173, 15. 207, 1; filia: Agnes; fr.: Ekbertus, Heinricus, Bertholdus; sorores: Gerdrudis, Hedwigis, Agnes, abbatissa de Kitzingen.
- Otto dux Polon., fil. Bolizlai I. regis 53, 30.
- Otto dux Saxon. 38. 39, 25. 47. 48, 10. 110. 111, 5 (*perperam*); fil.: Heinricus.
- Otto III. marchio Brandenburg. 96, 30. 135, 20. 158. 201, 5. 202; filia: Kunigundis.
- Otto IV. Cum-pilo marchio Brandenburg. v. Hermannus.
- Otto V. marchio Brandenburg. 236, 10. 279; fr. (*perperam*): Albertus II. dux Saxon.
- Otto (comes Sabaudiae) marchio Ital. 56, 30. 72, 15. 73, 20. 116, 10; filia: Bertha.
- Otto VII. comes palat. (Bawariae) 128, 10.
- Otto VI. comes de Ortenburch *II*, 189, 1; uxor: Anna.
- Otto de Lichtenstain *II*, 156, 30. 194, 1; cf. Ulricus.
- (Otto) de Missowe, Missowarius, Australis 97, 20. 136, 1. 170, 35. 176, 10 (*falso* Petrus).
- Ottobonus, Otobonus, patr. Aquileg. 363. *II*, 63, 15. 111, 5.
- Oudelbertus archiep. Salzburg. 39, 5. de Övenstain v. Auvenstain.
- Ovidius Naso 83, 1. 95, 5. 101, 10. 109, 5. 129, 5. 133. 139, 30. 151, 25. 154, 15. 167, 1. 168, 25. 195, 10. 214, 10. 219, 5. 225, 25. 235, 20. 242, 10. 287. 357, 15. 374. *II*, 5, 20. 38, 25. 45, 15. 51, 10. 60, 30. 76, 15. 86, 20. 121, 5. 143, 5. 145, 15. 169, 1. 174, 25. 202, 10. 210, 15. 227, 15. 230, 5. 232, 5; Ovidiani versus 189, 15. 354, 1; versiculi 215, 15; Ovidianum (dictum) 196, 35. *II*, 73, 30. 92, 10.
- Ovo rex Ungar. 54, 20.
- Oza *II*, 111, 1.

P.

- de Paden, Padensis v. Badensis.
- Padua, Paduana civ., *Padua* 90, 25. *II*, 62. 63, 1. 77, 20. 114, 10. 148, 5; Patavia *II*, 76. 112, 10; de Padua, Paduanus: Marsilius de Karraria. — Paduani *II*, 62, 20. 75. 77, 10. 78. 112, 20. 133, 30; episc.: Paganus.
- Paganus Mediolanensis, episc. Paduanus, patr. Aquileg. *II*, 113, 5. 144, 10.
- palatinatus v. in *Glossario*; terrae (Karinthiae) 148, 30.
- Pallas fil. Evandri 71, 25. 115, 20.
- Pallida mors Saracenorū dictus Otto II. imp. 52, 10.

- de Palma nobilis 385, 10. *II*, 4, 5.
 Paltzus (*sive* Platzus), planities civ.
 Mediolan. *II*, 46, 15; *cf.* placzus
infra et in Glossario.
 Pampilona civ., *Pamplona Hispaniae* 11, 35. 12, 1.
 S. Panchracii, Pangracii, capella
 in castro Tyrolensi *II*, 155, 2.
 168, 20. 192, 5.
 Pannonia 5, 25. 14, 10. 29, 5. 33, 30.
 45, 1. 63, 30. 68, 10. 91, 10. 107, 25.
 186, 10. *II*, 240, 10. 242, 10; re-
 ges *v.* Ungaria; *dux*: Cholo-
 mannus. — Pannonii 43, 15.
 Pannonia orientalis, *Oesterreich*
 78, 20; superior = marchia Orien-
 talis 38, 25. 53, 25. 110, 10;
march. *v.* Austria.
 (Panormus), Phalernum, *Palermo*
 83, 30. 120, 30. — Panormitani
 286, 5.
 Papia, Papya, *Pavia* 2, 5. 8, 15.
 10, 30. 15, 15. 29, 35. 63, 20. 91, 35.
 103, 30. 125, 30. 186, 5. *II*, 143;
 Ticinum, Tycinum 2, 5. 64, 15.
 104, 15. — Papienses *II*, 142, 10.
 143, 15. — Papiense concilium
 a. 1160. 87, 20.
 de Pappenheim, Papenheim, *Pap-
 penheim (Mittelfranken, ad Alt-
 mühl fl.)* marscalci: Heinricus.
 Paradoxa Tullii 365, 15.
 Pardonis mons, *La-Cisa-Pass*
II, 132, 10. 233, 1; = Appenninus
 mons *II*, 239, 25.
 Paris, Alexander 308, 10. 345, 5. 374.
 Parisiensis (*Pairis Alsatiæ*) abbas:
 Philippus.
 Parisius civ., *Paris* 7, 5. 10, 5. 17, 1.
 20, 15. 30, 1. 42, 15. 54, 30. 62, 5
 — 64, 25. 65, 70, 20. 74, 10. 78, 5.
 103, 104, 25. 105, 25. 108, 15.
 129, 5. 244, 15. 287, 20. *II*, 1, 10.
 147, 1. 155, 15. 193, 5; Parisiensis
 villa 380, 1; Parisiorum urbs
 22, 35; capella: coronæ spi-
 neae; comes: Odo. — Pari-
 siacensis pagus 7, 15. — Pari-
 siense studium 43, 20.
 Parma civ. 92, 30. 131, 25. 191, 5.
II, 142, 25. 143, 25. 153, 1. —
 Parmenses *II*, 142, 15. 152, 20.
 Paschalis I. papa 19, 20. 20, 10.
 65, 25. 66, 15. 105, 30. 106, 10.
 Paschalis II. papa 57—59, 10. 77, 10
 — 79. 117, 1. 118.
 Paschalis (III.) papa 89, 10. 127, 20.
 Patavia *v.* Padua.
 Patavia civ., *Passau* 5, 20. 275, 15.
 287, 15; epis c.: Reymarus, Re-
 ginbertus, Chunradus, Petrus,
 Wernardus, Albertus.
 Patmus 128, 20.
 Patua insula, *Betuwe* 32, 20.
 S. Pauli eccl. Rom. 24, 25.
 S. Pauli monast. in valle Laven-
 tina, *St. Paul Karinthiae* 134, 20.
 156, 5. 173, 20. 198, 5.
 S. Paulus apost. 7. 42. 62, 10. 63, 15.
 70, 30. 185, 15. *II*, 131, 5.
 Paulus I. papa 9. 43, 1. 63, 35.
 64, 5. 103, 40. 104, 5.
 Pedis-moncium (*Piemonte*) prin-
 cipes 184, 20.
 Pelgardi Mons *v.* Mons Pelgardi.
 Perchtoldus *v.* Bertholdus.
 Pergamum, *Bergamo* 34, 15. 109, 15;
 comes: Ambrosius. — Perga-
 menses *II*, 142, 10. 143, 15.
 de Pergaw vir nobilis, Pergowa-
 rius 170, 25. 207, 20; de P.: Ulricus.
 Perhtoldus *v.* Bertholdus.
 Perypatheticum dogma 17, 10.
 Persae 15, 15. 16, 15. 168, 25. 317, 25.
II, 238, 15; reges: Cyrus,
 Aaron. — Persis 88, 20. 126, 5.
 Persius 153, 15. 192, 20. 326, 10.
 362, 1. 385, 10; *cf.* Flaccus.
 Pertholdus *v.* Bertholdus.
 Perthrandus *v.* Bertrandus.
 Perusium, *Perugia* 337, 1. 342, 5.
 371, 25. 374, 15. — Perusini *II*,
 25, 1.
 pestilentia a. 1267. 170, 1.
 Peterlinga civ., *Peterlingen (Kanton
 Waadt)* 285, 15. — Peterlingenses
 213, 25.
 Petovia, *Pettau Stiriae ad Drau fl.*
 96. 134, 30. 135, 1. 156. 199; de
 P. comes 100, 1. 138, 10. 171, 10.
 208, 5; de P.: Fridericus, Her-
 degenus.
 Petragorica(e), *Périgueux* 10, 1.
 Petronianus (Petronius) 249, 20;
 Petroniani versiculi 192, 25.
 S. Petri (in Vaticano) eccl. Rom.,
 S. Petrus 21, 5. 24. 37, 20. 51, 20.
 55, 5. 64, 20. 66, 20. 69, 35. 81, 30.

- 106, 15. 110, 5. 113, 30. 336. 371, 20;
altare 317, 1; confessio 14, 10.
- S. Petri ad Vincula eccl. Rom. *II*,
52, 25.
- S. Petri eccl. Colon. 27, 1.
- S. Petri eccl. Salzburg. 9, 30. *II*,
191, 5; a b b.: Berthricus, Con-
radus *II*.
- S. Petri eccl. sub monte Karinthiano
251, 5. 291, 1. *II*, 161, 10.
- S. Petrus apost. 1, 25. 7. 8. 24. 42.
56, 35. 62, 5. 63, 15. 66, 25. 67.
72, 10. 73, 10. 106. 184, 5. 185, 15.
II, 130, 25; *cf.* Symon; S. Petri
cathedra *II*, 94, 15. 132, 25; sedes
II, 149, 20; census *II*, 110, 20;
iura 42; iustitia 10, 30; patri-
monium 72, 10. 83, 10. 97, 20.
116, 30. 136, 1. 160, 20; successor
II, 149, 1; thesaurus 228, 5.
274, 10.
- Petrus *III*. rex Arrogon., I. rex
Sicil. 99. 137. 161, 30. 165, 1—
168, 15. 206. 264, 5. 282, 25.
286. 287; uxor: Constantia;
filii: Fridericus, Iacobus (*falso*
Petrus).
- Petrus (Sueno *III*.) rex Daciae
123, 25.
- Petrus *II*. rex Sicil., fil. Friderici *II*.
regis 265, 25. *II*, 136, 30. 231, 15;
uxor: Elizabeth; fil.: Lude-
wicus; filia *II*, 136, 30.
- Petrus rex Ungar. 54. 70, 15. 114, 20.
- Petrus Leonis v. Anacletus *II*. papa.
- Petrus de Corbario fr. ord. Mino-
rum = Nicolaus V. antipapa *II*,
92, 15. 93. 132. 133. 138. 139.
149. 247, 5.
- Petrus patr. Aquileg. 358, 5. 363, 5.
- Petrus archiep. Mogunt. 381, 15.
384, 10. *II*, 8. 14. 15. 30, 5. 32.
38, 5. 39, 5. 40, 25. 41, 20. 62, 5.
104, 20.
- Petrus episc. Patav. 238, 1. 281, 20.
- Petrus martyr ord. Praedicat. 93, 30.
193, 30.
- Petrus Abelardus 123.
- Petrus Comestor presb. Trecensis
88, 15. 127, 5.
- Petrus Lombardus 85, 40.
- Petrus Pisanus 16, 30.
- Petrus fil. Petri *III*. regis Arro-
goniae v. Iacobus.
- Petrus (comes Graviniae), fr. Ro-
perti regis Sicil. *II*, 63, 20.
- Petrus de Missowe v. Otto.
- (Petrus) de Rosenberch 373, 20;
uxor: Viola.
- Petrus de Wardino 128, 25; uxor
128, 30.
- Petrus Rex textor Flandr. 361, 1.
- Pettowarius *II*, 111, 30; *cf.* p. *IX*,
n. 1.
- Phalernum v. Panormus.
- de Phanberch, Phannberch, Phan-
berg, Phannberg, Phanneberg,
Pfannberg castro Stiriae diruto
ad Mur fl., com.: Heinricus,
(Bernhardus?), Ulricus V; comites
208, 1. *II*, 230, 1.
- Pharao 216, 15. 328, 20.
- (Philippa) filia Wilhelmi *III*. com.
Hannon. et Holland., uxor Ed-
wardi *III*. regis Angl. *II*, 79, 15.
179, 1. 186, 5. 212, 1.
- Philippus, Phylippus, Phillippus.**
- Phylippus et filius eius Phylippus
imp. Rom. 5, 30.
- Philippus dux Suev., rex Rom.,
fil. Friderici I. imp. 87, 15. 125, 30.
128, 10. *II*, 67, 10. 106, 25. 249, 1.
- Philippus I. rex Franc. 57, 5. 58, 20.
78, 20. 117, 35; fr.: Hugo.
- Philippus *II*. rex Franc. 87. 89, 30.
125, 20. 128, 25; *perperam* Lû-
dewicus 89, 20. 182, 15; uxor:
Agnes.
- Philippus *III*. rex Franc. 166. 167, 5.
286, 30. 287, 20. 361, 35 (*cum Phi-
lippo IV. filio confusus*). *II*,
137, 20; uxor: Maria; liberi:
Philippus, Karolus, Blanca.
- Philippus *IV*. Pulcher rex Franc.,
fil. Philippi *III*. regis 238, 15.
301. 325. 331. 333, 10 — 336, 10.
342. 351, 20. 353, 30. 355, 10.
360, 25. 361. 366, 25. 367, 1 —
370, 10. 371, 10. 374, 15. 379, 30.
II, 1. 2. 7, 35. 22, 25. 29, 5. 30, 20.
31, 15. 44. 47, 15. 63, 5. 145, 1;
filii: Ludewicus, Philippus,
Karolus; tres filii *II*, 30, 20;
filia (*immo* soror): Blanca;
patruus (*perperam* fr.): Ro-
bertus (*perperam* Ludewicus) (de
Borbonia).

- Philippus V. rex Franc., fil. Philippi IV. regis *II*, 63, 5.
 Philippus VI. rex Franc., fil. Karoli com. de Vallas 180, 15. *II*, 63, 10. 122, 20. 146, 20. 178—180, 1. 186, 10. 190. 211—213, 5. 219, 1. 225. 229. 230, 10. 234, 20. 237; uxor *II*, 212, 10.
 Philippus el. archiep. Salzburg., dux Karinth., fil. Bernhardi ducis Karinth. 92, 10. 95. 96, 1. 97, 15. 99, 25. 100. 131, 10. 133—135, 35. 137, 30—139, 1. 149, 25. 153, 35. 155—157, 5. 158, 1. 173, 10. 174. 189, 35. 193. 194. 198, 30. 199, 15. 200, 1. 201, 5. 206, 30. 207. 209. 269, 30. 270, 1. 284, 25; fr.: Ulrichus.
 Philippus abbas Parisiensis, episc. Eistet. 376. *II*, 16, 10. 41, 5.
 Phylippus III. episc. Firmanus 283, 20. 284, 15.
 (Philippus) princ. Tharenti, fr. Roperti regis Sicil. *II*, 63, 20; fil.: Karolus.
 (Philippus) comes Sabaudiae 244, 30. 245, 1. 285, 10.
 Philistini 261, 15.
 Philo *II*, 239, 1.
 Phirritae, Pyrritae, *Pfirt Alsatiae II*, 79. 114, 1; Phirritarum comitatus *II*, 169, 20; com.: Ulrichus II, Stephanus.
 Picardi campi *II*, 190, 5; Pikardorum partes *II*, 212, 15. 219, 1.—Picardia *II*, 179, 5.
 Pictavi 54, 25.—Pictavis civ., Pictaviensis, Pictavensis urbs, *Poitiers* 24, 20. 342, 10. *II*, 8, 1. 31, 20; episc.: Gyselbertus.—Pictavia, *Poitou* 57, 20. 70, 30. 84, 30. 114, 30. 121, 30. *II*, 211, 20; com.: Wilhelmus V, Wilhelmus IX, *falso* dux: S. Wilhelmus.
 Pictavum Vetus, *Vieux-Poitiers* 3, 35. pigmei *II*, 200, 10.
 de Pikkenbach v. Bikkenbach.
 Pilgrimus patr. Aquileg. 81, 35. 87, 20. 88, 10. 119, 20. 124, 25. 125, 30. 127, 1.
 Pilgrimus archiep. Salzburg. 36, 15. 39, 5.
 Pilsna, *Pilsen Bohemiae II*, 40, 10.—Pilsinenses, Pilsnenses 233, 1. 277, 20.—Pilsenensis districtus *II*, 15, 25.
 Pingua, Pinga, civ., *Bingen ad Rhenum fl.* 327, 20. 364, 1.
Pippinus, Pipinus.
 Pippinus Magnus maior domus Franc., fil. Anchisis 1. 41. 61. 62, 10. 102, 5; pellex: Alpiadis; fil.: Karolus Martellus.
 Pippinus Parvus maior domus, rex Franc., fil. Karoli Martelli 3. 4, 5. 6—10. 40, 1—43, 5. 61, 20—63. 103; uxor: Berthrada; filii: Karolus, Karlomannus.
 Pippinus rex Ital., fil. Karoli Magni 12, 25. 16, 25. 18. 43. 64. 65. 104. 105, 10; fil.: Bernhardus.
 Pippinus I. rex Aquitaniae, fil. Ludewici (Pii) imp. 20; fil.: Pippinus.
 Pippinus II. rex Aquitaniae, fil. Pippini I. regis 20, 10. 23.
 Pippinus fil. Bernhardi regis Ital. 19, 35. 44, 15. 49, 1; filii: Bernhardus, Karolus (*perperam*), Pippinus, Heribertus.
 Pippinus fil. Pippini filii Bernhardi regis Ital. 19, 35. 44, 15. 49, 35.
 S. Pirminus abbas 2. 62, 20. 102, 20.
 Pisae civ., *Pisa* 80, 35. *II*, 22, 15. 26, 10. 50, 10. 56, 15. 132, 10. 133, 30.—Pisani 81, 30. 162, 30. 183, 15. 261, 25. 302, 30. *II*, 63. 132, 10. 138, 20. 141, 1. 149, 15. 227, 20. 228, 1; Pisanus: Petrus; praesul 81, 30; Pysanus comes: Gerhardus.
 Pisanus Portus *II*, 146, 10.
 Pistorium, *Pistoia II*, 133, 30.
 de Pittingen, *Pietingen vel Püttlingen (Pitange) (duc. Luxemburg.)*: Iohannes.
 Placencia, *Piacenza* 27, 15. 107, 15.
 Placense monast., *Plass prope Pilsen* 280, 20.
 placzus, palczus, regis Alberti, locus inter Coloniam et Bunnam 328, 15. 364, 15.
 Plato 142, 25. 143, 25. 241, 10.
 Platzus v. Paltzus.
 Plinius *II*, 242, 10.
 Podiensis (*Le Puy - en - Velay*) episc.: Ademarus.

- Pola civ. Istriae 86, 25. 123, 15.
 Polko (Bolezlaus I.) dux Polon. (de Schweidnitz) 375, 1; filia: Iudith.
 Poloni 52, 20. 53, 30. 68, 10. 69, 35. 82, 10. 113, 119, 35. 158, 1. 172, 5. 234, 25. 277, 5. *II*, 13, 1; Polonorum duces 231, 35; Polonica gens 233, 1. 277, 20. — Polonia 54, 5. 68, 25. 91, 97, 35. 98, 1. 100, 25. 113, 15. 128, 25. 137, 10. 139, 10. 170, 186, 10. 207, 20. 265, 25. 350, 30. 366, 20. 367, 20. 372, 15. 375, 1. *II*, 66, 5. 96, 25. 105, 15. 110, 15. 128, 15. 207, 30; duces: Bolizlaus I, Misico II, Otto, Casimirus; Heinrichus II. dux Sleziae, Heinrichus (V. de Breslau), Heinrichus (VI. de Breslau), Wlodizlaus (de Breslau, archiep. Salzburg.), Heinrichus (III. de Glogau), Bolezlaus (III. de Liegnitz), Polko (Bolezlaus I. de Schweidnitz); reges: Premislaus II, Wenzeslaus, Lotho (= Wladislaus Lokietek), Casmarus III.
 Pomaria, *Pommern* 231, 35. — Pomerani 119, 35; Pomerarii 82, 10.
 Popio patr. Aquileg. 53, 15; (*perperum*) = Damasus II. papa.
 Popio archiep. Trever., fr. Ernusti I. ducis Suev. 53, 20. 69, 25. 113, 20.
 de Porciliis, Porciliis, *Porzia Foriulii*, nobiles 100, 20. 139, 5. 175, 5.
 Portusgranarii castrum, *Portogruaro Venetiae II*, 188, 1.
 Portus-Naonis, *Pordenone Foriulii* 100, 20. 139, 5. 147, 25. 173, 175. 177, 20. 209, 20. *II*, 113, 10.
 Posna civ., *Posen II*, 221, 30.
 Posenium, Posonica civ., *Pressburg Ungariae* 312, 20. 332, 15. 348, 15.
 de Potendorf Australis *II*, 35, 25.
 Praga urbs, Pragensis civ., *Prag* 97, 5. 135, 30. 169, 10. 170, 5. 203, 15. 231, 1. 236, 10. 279, 20. 280, 10. 308, 10. 339, 10. 346, 1. 380, 20. 381, 10. 383, 15. *II*, 145, 10. 187, 30. 237, 20; eccl.: S. Viti; monast.: ord. Karthus. *II*, 187, 30; episc.: Albertus. — Pragenses 340, 10. *II*, 14, 15. 39, 5; capit.: Syfridus de Rotenberch.
 Predicatorum fratrum ordo, Predicatores fratres 93, 30. 129, 20. 174, 25. 183, 30. 185, 25. 193, 30. 200, 5. 214, 15. 226, 15. 273, 25. 274, 1. 287, 25. 329, 5. 331, 10. 336, 25. 351, 1. 358, 1. 369, 5. 371. *II*, 56, 30. 121, 25. 122, 15. 249, 1; Predicator 369, 10; eccl.: Basil, Chremsae, Merenberch; mag.: Nicolaus (Benedictus XI. papa); fratres: Albertus Magnus, Arnöldus, Bernardus Guidonis, Diferus, Petrus martyr, S. Thomas, Wolbertus; *cf.* S. Dominici ordo.
 (Premislaus II.) rex Polon. 337, 5. 338, 15. 371, 30. 375, 15; filia: Richsa.
 Premonstratum, *Prémontré* 79, 30. 118, 35; Premonstrati, Premonstratensis ordo 79. 118, 35.
 Prenestinus (*Palestrina*) card. episc.: Iacobus.
 Priamus 61, 1. 165. 257, 30. 381, 1. SS. Primi et Feliciani stagnum, *Wörther See in Carinthia* 199, 5.
 Prisna v. Brixin.
 Privina Sclavus 21, 35.
 Prizia v. Brixia.
 Prosper 140, 5. 198, 1. *II*, 64, 1. 131, 30. 222, 15.
 S. Prothasii eccl. v. SS. Gervasii et Prothasii.
 Provincia, *Provence* 3, 15. 22, 1. 23, 30. 24, 1. 26, 30. 29, 20. 34, 20. 35, 35. 41. 44, 25. 45. 66. 97, 30. 106. 107, 15. 108, 10. 125, 5. 136, 15. 160. 204, 1. 295, 1. *II*, 240, 25; rex: Karolus; comes: Karolus. — Provinciales 98, 10. 136, 30. 162, 35. 205, 10. *II*, 143, 25.
 Prudencius 223, 1. 272, 20. 290, 25. 323, 15. 358, 20. *II*, 102, 25.
 Pruma, Prumense monast., *Prüm* 24, 5. 27, 40. 31, 15. 32, 25. 44, 35. 45, 10. 66, 30. 106, 25.
 Prussia v. Pruzia.
 Pruteni 210, 10; Bruteni 51, 20. *II*, 343; Brutheni 175, 1.
 Pruzia, Pruzzia, Prussia 99, 15. 137, 25. 171, 1. 207, 15.
 Ptholomais, *Akkon Syriae* 86, 5. 123, 1; *cf.* Accaron.
 Ptholomeus (rex Aegypti) 158, 20.
 Ptholomeus (fil. Abobi) 176, 25.
 de Pächaim, *Puchheim (Ober-Osterreich)*: Albero.

Pücher, Püchaer *v.* Witigo.
 de Pulest, Pulst, commendator
 ord. S. Iohannis de Hospitali
 314, 5. 349, 20.
 Pulka opp., *Pulkau* (*Nieder-Öster-
 reich*) *II*, 210, 1.
 Punica bella *II*, 127, 15.
 Purchardus *v.* Burchardus.
 Pyrenei montes *II*, 239, 15; Pyre-
 neae *II*, 239, 20.
 Pyrritae *v.* Phirritae.
 Pythagoricum dogma 17, 10.

Q.

quadravii et trivii facultates 55, 5.
 Querimoniae-vadus *v.* Chlagenfurt.
 Quintus Serenus (Sammonicus)
 152, 1. *II*, 27, 15. 57, 25.
 S. Quirinus martyr 5, 30.
 Quiris Romanus 263, 5. 305, 1.

R.

Raba fl., *Raab* 14, 5.
 Rabanus, Rabbanus, abbas Fuld.,
 archiep. Mogunt. 22, 5. 66. 106.
 Rabenstein castrum, *Rabenstein
 prope Frisac. Karinthiae* 343, 30.
 344, 1. 382; capit. et castell.:
 Chunradus de Schrankpaum.
 Radolfus *v.* Rudolfus.

(Raim-), Raym-, Reym-.

Reymarus episc. Patav. 120, 5.
 Raymundus de Turri Mediolanensis,
 patr. Aquileg. 173, 10. 270, 30.
 358, 5. *II*, 207, 20.
 Raymundus poenitentiarius Gre-
 gorii IX. papae 91, 20.
 Raimundus *v.* Regimundus.

Rainoldus, Reynoldus, (Reinal-
 dus).

Rainoldus, Reynoldus, archiep. Co-
 lon. 88. 126, 5.
 (Reinaldus I.) comes Gelriae 295, 25.
 326, 15. 362, 30.
 (Reinaldus II.) comes, dux Gelriae
II, 186, 5. 216, 1; uxor: Eleo-
 nora.
 (Reinaldus) comes Montis-Pelgardi
 261, 5. 302, 1.
 Rainulfus *v.* Reginaldus.

Rama(tha) 323, 1.
 Ramoth Galaath nemus 4, 10.
 Ramsak, Ramsach *v.* Heinrichus.
 de Randeck: Markwardus.
 de Rappolstain, Rapolstain, *Rap-
 poltstein castro diruto prope Rap-
 poltsweiler Alsatie*: Anselmus.
 Rastat opp., *Radstadt ad Enns fl.*
 92, 5. 96, 10. 131, 5. 157, 1. 189, 35.
 199, 35. 258, 10. 312, 15. 315.
 351, 5.
 Rastus princ. Sclavorum 22, 20.
 Ratispona civ., *Regensburg* 30, 20.
 31, 25. 36, 5. 37, 5. 47, 10. 83, 35.
 85, 5. 86, 1. 109, 25. 111, 25. 121.
 123, 30. 124, 25. 125, 5. *II*, 107, 1.
 115, 5. 242, 5; Ratisbona *II*, 81, 5;
 Ymbriopolis dicta 5, 30; monast.:
 S. Emmerammi; episc.: Gau-
 baldus, Tuto, Heinrichus I, Al-
 bertus Magnus, Heinrichus II,
 Chunradus V. — Ratisponenses
II, 233, 20.
 Ravenna civ. 8, 25. 15. *II*, 240, 5;
 Ravennatensium archiep.: Gwi-
 bertus.
 Razzia rex 158, 20.
 de Rechperch (ministerialis) 356, 1;
 de Rechperg: Conradus.
 Recia (Rhaetia) 222, 1. 329, 20.
 365, 5. *II*, 16, 15. 242, 5; Curiensis
 29, 5; Reciae 270, 10.
 Reciarum confinia, partes, *Riess*
 5, 15. 330, 10.
 Regimundus comes S. Egidii 57, 5.
 Reginaldus, Rainulfus, comes, dux
 Apuliae 82, 20. 83. 120; frater
 83, 20. 120, 25.
 Reginaldus I. comes Barrensis 59, 15.
 79, 20. 118, 5.
 Reginaldus III. comes Burgund.
 124, 35; filia: Beatrix.
 Reginardus comes 28, 40.
 Reginbertus episc. Patav. 86, 1.
 122, 35.
 Reginenses (*Reggio nell' Emilia*)
II, 142, 20.
 Regum liber 239, 20. 243, 20. 246, 15.
 Reinaldus *v.* Rainoldus.
 S. Remigius 7.
 Remis, Remensis urbs, Remensium
 civ., *Reims* 15, 25. 35, 10. 44, 1.
 49, 25. 65, 20. 105, 20. — Remen-
 sis dioc. 23, 25; canon.: Bruno.

- Remense concilium a. 1148. 123, 10.
- Remze castrum, *Remseck (Württemberg. O.A. Waiblingen)* 243, 10. 284, 5.
- Renenses *II*, 73, 10.
- Rense, Rensense pomerium, *Rhens ad Rhenum fl. (Kr. Coblenz) II*, 9, 5. 32, 30. 233, 15. 248, 10.
- Renus fl. 9, 10. 15, 10. 18, 20. 21. 44, 25. 48, 20. 51, 30. 60, 5. 66, 10. 67. 81, 10. 103, 35. 107, 25. 159, 25. 217, 15. 225, 25. 237, 1. 241, 30. 254, 30. 267, 1. 268, 1. 281, 10. 297, 20. 307. 314, 15. 316, 30. 318, 15. 319, 30. 320. 327, 15. 337, 10. 355. 363, 25. 381, 20. *II*, 3, 10. 16, 20. 21, 20. 26, 25. 32, 30. 41, 15. 57, 1. 60, 25. 65, 10. 66, 15. 68, 10. 71, 5. 73, 1. 104, 10. 107. 134, 25. 141, 5. 146, 15. 165, 25. 169, 5. 175, 20. 178, 10. 196, 10. 208, 1. 209, 30. 226, 5. 234, 20. 241, 15. 242, 1. 248, 10; *cf.* Renenses.
- Renus fl. (*pro* Regen) 58, 10. 78, 15.
- Rex *v.* Petrus, Rintfleisch.
- Reymarus *v.* Raimarus.
- Reynoldus *v.* Rain.
- Ribauri 86, 30; Ribauriorum, Ribaurorum, partes 219, 10. 245, 5. 255, 1. — Ribauria 31, 15. 128, 15. 362, 30. *II*, 49, 15. 66, 10. 105, 25; comites 362, 30; Ribauria inferior *II*, 73, 10; Ribauriae partes inferiores 285, 20.
- Richardis uxor Karoli III. imp. 33, 10.
- (Richardis) filia Wilhelmi com. Iuliac., uxor Ottonis IV. ducis Bawar. infer. 375, 5.
- Richardus comes Cornubiae, rex Rom., fr. Heinrici III. regis Angl. 95. 134, 5. 136, 30. 197, 20.
- Richardus I. rex Angl. 87. 89, 30. 125, 20.
- Richardus de S. Victore 85.
- Richildis soror Bosonis regis Burgund., uxor Karoli Calvi imp. 45, 15. 108, 10.
- Richoldus dux Frisonum 1, 25.
- (Richsa, quae et Elisabeth) filia Premislai II. regis Polon., uxor 1) Wenzeslai II, 2) Rudolphi regum Bohem. 337, 5—339. 371, 30. 375. 377, 5. 380. 381.
- Rýd castrum Bawar., *Ried prope Alt - Ötting II*, 44, 10.
- Rinthfleisch, Rex Rintfleisch dictus, nobilis 325, 30. 362, 5.
- Ritzardus comes de Camino *II*, 145, 20. 220, 15.
- Rivalia monast. in Dacia 89, 1. 126, 25.
- Robertus *v.* Ropertus.
- Roboam rex Iud., fil. Salomonis *II*, 69, 1. 111, 10.
- Rodanus fl., *Rhône* 225, 30. 259, 10. 272, 30. 299, 25. *II*, 241, 1.
- Rodolfus *v.* Rudolfus.
- Rogerius I. (comes Sicil.), fr. Roberti Giscardii 55. 71. 115; fil.: Rogerius.
- Rogerius II. rex Sicil. 55, 30. 71, 15. 81, 5. 82, 20—84, 15. 88, 5. 115, 5. 119—121, 15. 126, 30. 184, 15; liberi: Wilhelmus, Constantia.
- Rolandus comes palat. 10, 35. 12, 1.
- Roma, Romana urbs, civ., Urbs 2, 25. 6. 8, 40. 12, 20. 14. 15, 10. 17, 1. 21. 23, 25. 24. 26, 15. 27. 34, 20. 35, 30. 36, 1. 38, 1. 43, 1. 46. 48, 35. 49, 15. 51, 1. 55—57, 10. 59, 30. 62, 30. 64. 66, 20. 67. 71. 74, 5. 75, 1. 80. 81. 89, 25. 90, 5. 97, 35. 103, 5. 104. 106, 15. 109, 20. 111, 15. 112. 114, 30—116. 118, 20. 119, 15. 128, 10. 129. 136, 15. 144, 15. 160, 15. 179, 10. 181, 25—183, 10. 185, 10. 204, 5. 205, 5. 228, 10. 229, 1. 239, 25. 246. 274, 10. 327, 5. 333, 30. 335, 15. 336. 362, 20. 369, 15. 370, 10. 371. *II*, 22, 1—24, 5. 25, 1. 50, 25. 51, 15. 52, 20. 53, 25. 54, 15. 92, 15—95, 5. 132, 20. 133. 149, 20; *ecc.*: S. Iohannis Lateran., S. Mariae maior, S. Pauli, S. Petri, S. Petri ad Vincula, S. Salvatoris Constantiniana; senatores: Karolus, Heinricus; *cf.* Leonina civ. Romani 12, 30. 14, 15. 17, 15. 20, 20. 21. 43, 20. 44, 30. 45, 15. 50. 51. 55, 10. 56, 35. 59. 64. 66, 15. 69, 35. 71, 1. 74, 10. 75, 5. 84, 20. 104. 106. 108, 30. 111, 35. 112, 1. 113, 35. 114, 35. 116, 35. 118, 5. 122, 20. 128, 10. 142, 10. 143, 10. 164, 15.

- 184, 5. 185. 188, 10. 205, 5. 216, 25.
 228. 232, 10. 233, 15. 264, 1. 266, 5.
 267, 20. 269, 1. 272, 25. 274, 35.
 278, 5. 286, 10. 299, 10. 303, 1.
 333, 10. 336, 20. 337. 339, 5. 355.
 368, 10. 371, 15. 374, 20. 375, 15.
 376, 15. *II*, 11, 25. 14, 1. 15, 5.
 33, 1. 36, 30. 38. 61, 30. 68, 20.
 84, 20. 93, 20. 106, 5. 111, 10.
 119, 30. 120, 1. 123, 20. 132, 15.
 177. 185, 5. 205, 25. 223, 20. 238, 15.
 239, 5. 241, 5. 247, 10. 248, 10.
 249; nobiles *II*, 94, 1; pontifices
 58, 15; Romanorum Gesta 142, 10.
 143, 10. *II*, 177, 5. — Romanorum
 imperium 45, 15; regnum 44, 30.
 233, 15. 278, 5. *II*, 123, 20; rex
 122, 20. 185, 1. 188, 10. 264, 1.
 269, 1. 272, 25. 286, 10. 303, 1.
 333, 10. 355. 368, 10. 375, 15. *II*,
 11, 25. 14, 1. 15, 5. 36, 30. 38, 35.
 68, 20. 185, 5. 247, 10. 248, 10.
 249; rex princeps *II*, 33, 1;
 reges 20, 20. 299, 10. *II*, 111, 10.
 205, 25; regina 337, 30. *II*, 61, 30.
 106, 5. 223, 20; patricius 12, 30.
 43, 20. 216, 25. 267, 20; princeps
 337, 20. 339, 5. 376, 15. *II*, 38, 20.
 Romana arx 71, 30. 115, 25; eccl.
 15, 5. 18, 30. 28, 10. 55, 15. 63, 25.
 84, 30. 103, 30. 121, 30. 124, 10.
II, 53, 10; sedes 10, 20; patria
 83, 30; rei publicae advocatus
 211, 10. — Romanum imperium
 8, 40. 38, 25. 39, 30. 42, 25. 63, 35.
 68, 15. 113. 148, 15. 153, 25. 233, 15.
 272, 30. 316, 25. 337, 5. 351, 1.
II, 15, 20. 40, 30. 239, 1; regnum
 103, 40. *II*, 23, 20; nomen 341, 5.
 378, 5. *II*, 239, 5. — Romanus
 orbis 120, 30. *II*, 253; populus
 12, 30. 55, 20. 59, 1. 79, 1. 118, 5;
 pop. et clerus *II*, 132, 25; imp.
II, 167, 5; princeps 153, 25. 211, 20.
 224, 20. 271, 20. 351, 5. 372, 20;
 senator 162, 35. 163, 15. 165, 5; se-
 natus 98, 5. 136, 25. 161, 35. 162, 30.
 204, 25. — Romani limites 174, 30.
 209, 20. — Romana secula 159, 20.
 — Cf. Quiris, Tuscia.
 Romania 50, 25.
 Romaniola prov., *Romagna* 228, 5.
 239, 25. 243, 25. 274, 25. *II*, 240, 5.
 Romanus papa 36, 20. 110, 1.
 Romanus I. episc. Gurgensis 120, 5.
 Romanus fil. regis Ruthenorum 94.
 97, 10. 133. 155, 20. 169, 25. 196.
 203, 15; uxor: Gerdrudis; filia
 94, 35. 97, 10. 133, 25. 169, 25. 203, 15.
 Romuleum dyadema *II*, 116, 25.
 Romulus 115, 25. 181, 20. *II*, 6, 25.
Ropertus, Robertus, Rupertus,
Rūpertus, Rūpertus, Rūdper-
tus, Rūdbertus.
 Ropertus rex Franc. occident., fil.
 Roperti ducis 36, 30. 37, 1. 46, 40.
 47, 1. 49, 30; fil.: Hugo.
 Ropertus rex Sicil., fil. Karoli II.
 regis 286, 30. *II*, 23, 1. 24, 30.
 25, 5. 52, 20. 53, 15 — 55, 5. 61, 20.
 63, 15. 67, 30. 95, 5. 133, 5. 231, 10.
 237, 15. 248, 5; fil.: Karolus;
 filiae (*immo* neptes): Iohanna,
 Maria; fr.: Iohannes, Philippus,
 Petrus, S. Ludewicus.
 S. Rupertus episc. Iuvav. 5, 30.
 9, 25. 14, 15. 61, 15. 63, 20. 104, 20.
 Ropertus abbas Cisterc. 57. 76. 77.
 117, 10.
 Ropertus Gwischardus (dux Apul.)
 55. 71. 115; fil.: Bohemundus;
 fr.: Rogerius.
 (Ropertus II.) dux Burgund. 254, 20;
 soror: Elizabeth.
 Ropertus dux (comes) 33, 1. 46, 20.
 109, 1; filii: Odo, Ropertus.
 Ropertus I. comes Flandriae 57, 5.
 (Ropertus III.) comes Flandr. 98, 20.
 137, 1. 164, 1. 165, 10. 205, 25.
 206, 20; uxor: Blanca.
 (Rupertus) comes Nazzov., fil. Adolphi
 regis Rom. 350, 1; uxor: Agnes.
 Ropertus II. comes de Wernenburch
II, 28, 25. 61, 5; filia: Elizabeth;
 fr.: Heinrichus.
 Ropertus (de Atrebatibus) fil. sororis
 Eduardi III. regis Angl. (*per-*
peram) *II*, 179, 15.
 Robertus (*perperam* Ludewicus) (de
 Borbonia) *II*, 145, 1; fil.: Lu-
 dewicus I; fr. (*immo filii fratris*):
 Philippus, Karolus.
 de Rosenberg, Rosenberch, Bohemi
II, 234, 10; de R.: Petrus.
 (Rostislawus) princ. Mazzoviae et
 Ruthenorum 97, 10. 135, 30. 169, 10.
 203, 10.

Rostok civ., *Rostock II*, 44, 25.
de Rotenberch, Rôtenberch, dapifer
(*Heinricus de Nortenbergh*) 341, 15.
378.

de Rotenberch: Syfridus.

de Rotenburch, Roteburch: Syfri-
dus.

de Rotenekk nobilis eques 353, 10;
fil.: Heinricus.

Rothomagus, *Rouen* 49, 30.

Rubach opp., *Ruffach Alsatie* (*Kr.
Gebweiler*) 320, 1. 355, 1.

Rûdbertus v. Ropertus.

Rudolfus, Rûdolfus, Rodolfus, Radolfus.

Rudolfus dux Suev., rex Rom. 56, 25.
58, 5. 72, 73, 15. 75, 1. 116. 117, 15;
gener: Bertholfus.

Rudolfus comes de Habspurch, I.
rex Rom., fil. Alberti IV. (*per-
peram* Hartmanni) com. de Habs-
purch 91, 35. 147, 30. 161, 1. 177, 25.
178. 186, 5. 213—225. 227, 30—
240, 30—246, 10—250. 253, 20—
255, 15. 256. 258. 260—264. 266—
272. 274—280, 1—286. 288—
290. 294—296, 5. 297, 1. 298, 20—
302. 304, 20. 305. 307. 310, 30.
315, 15. 316, 20. 340, 25. 352, 15.
365. 377, 15. 385, 30. *II*, 68, 20.
111, 10. 170, 30. 205, 25. 250, 5;
uxores: Anna, Elizabeth; li-
beri: Albertus, Rudolfus, Hart-
mannus, Mechthildis, Agnes, Cle-
mentia, Gutta, Katherina; liberi
215, 1. 229, 15. 230, 35; filiae 148, 5.
265, 15.

Rudolfus III, dux Austr., rex Bo-
hem., fil. Alberti I. regis Rom.
178. 257, 20. 298, 25. 325, 15. 338.
339. 361. 373, 10. 374, 10—377.
380. 381. *II*, 137, 20. 185, 5;
uxores: Blanca, Richsa; fil.
(*perperam*) 339, 20. 381.

Rudolfus, Radolfus, I. rex Bur-
gund., fil. Chunradi com. 34.
35. 47, 5. 48, 30.

Rudolfus, Radolfus, II. rex Bur-
gund. 39. 53, 15. 111, 1.

Rudolfus, Radolfus, III. rex Bur-
gund. 54, 1. 70, 5. 114, 1. 300, 5.

Rudolfus rex Franc. occident. 49.
111, 15.

Rudolfus (de Hohenneck), cancell.
Rudolfi regis, archiep. Salzburg.
250, 25. 256—258, 1. 281, 30. 286.
290, 10. 296, 30. 298. 307, 15. 308, 1.
313, 10. 315, 25. 345, 5. *II*, 250, 10.

Rudolfus presb. dictus Undique-
lucens, fil. Rudolphi *II*, 187, 20.
190. 191. 218.

Rudolfus IV. dux Austr., fil. Al-
berti II. ducis *II*, 182, 10. 185.
215, 25. 227, 10.

Rudolfus I. palat., dux Bavar., fil.
Ludewici II. palat., ducis 220, 15.
265, 25. 271, 1. 310, 30. 314, 15.
320, 25. 321, 25. 326. 327, 1. 328, 1.
329. 350. 355, 20. 356. 362, 1—
364, 10. 365. 372, 5. *II*, 8. 10, 10.
14, 5. 15, 10. 28, 30. 32. 34, 10. 36, 25.
38, 5. 39, 25. 44. 61, 5. 67, 20. 69.
103, 15. 108. 217, 20. 228, 15;
uxor: Mechthildis; filii: Lude-
wicus, Rudolfus; filii *II*, 69, 25.
108, 15. 217.

Rudolfus II. palat., fil. Rudolphi I.
palat. 265, 25. *II*, 34, 10 (*perperam*).
228, 15; uxor: Anna; filia:
Anna.

Rudolfus dux Lotharing., fil. Fri-
derici IV. ducis 342, 25. 379, 25.
II, 135, 1.

Rudolfus I. dux Saxon., fil. Al-
berti II. ducis 279, 25. *II*, 8, 10. 9, 5.
29, 1. 32, 5. 62, 5. 162, 5. 189, 15.

Rudolfus dux Sueviae, fil. Rudolphi I.
regis Rom. 236, 20. 248—250.
265, 15. 276, 10. 288. 289. 308, 5.
346, 1. 365, 20. 384, 10. 385, 20.
II, 3, 15; uxor: Agnes; fil.:
Iohannes.

Rudolfus comes de S. Gaudone *II*,
129, 30; filia: Margareta.

(Rudolfus III.) comes Nidow. *II*,
186. 216. 217, 5.

Rûdolfus de Lichtenstain *II*, 29, 5.
60, 5.

(Rudolfus) de Warta 385, 10. *II*, 4, 5.

Rudolfus *II*, 190, 25; fil.: Rudolfus
presb.

Rûdpertus v. Ropertus.

Rugi 5, 20. 82, 10. 119, 35. *II*, 189, 25.
220, 5. 255; rex: Odovacer.

Rugiensis (*Rügen*) marchio (princ.)
II, 44, 30.

- Runa, Runense, Ruenense, Rūnense monast., *Reum Stiriae* 2, 5. 79, 10. 118, 40. *II*, 91, 30. 97, 5. 126, 5.
- S. Rūperti, Rudperti, Mons, monast. sanctimon., *Rupertsberg (Rheinl. Kr. Kreuznach)* 327, 20. 364, 1.
- Rupertus *v.* Ropertus.
- Rupis S. Amoris civ., *Roc-Ama-dour (dép. Lot, arr. Gourdon)* *II*, 123, 5.
- Ruscha fl., *Reuss* 385, 5. *II*, 4, 1.
- Rutheni, Rūtheni, Ruteni 135, 30. 203. 231, 20. 277. 373, 20. *II*, 218, 15; reges: Leo, Bolezlaus; Ruthenorum regis (princ.) filia: Kunigunda; regis filia: Viola; fil.: Romanus. — *Cf.* Ruzzia.
- Rūtmarus, Ruthmarus, mag., episc. Sekov. *II*, 187, 25. 190, 20. 191, 1. 218, 10.
- Ruzziae regis filia *II*, 250, 1; *cf.* Rutheni.
- S.**
- Sabaudia 244. 285, 10. *II*, 18, 10. 20, 10. 76, 10. 96, 20; Subaudia *II*, 45, 25. 47, 1. 96, 20. 112, 35. 186, 15. 217, 5. 229, 1; com.: Otto marchio Ital., Philippus, Amedeus V, Iohannes Valdensis; de S.: Ulricus.
- Sabinensis (card.) episc.: Iohannes, Arnoldus.
- Sabinionensis (*Säben Tyroliae*) episcopatus 5, 15.
- Saccitarum ordo 353.
- Sadoch sac. 218.
- de Sain, Seina, *Sayn (RB. Coblenz)*, comes 238, 10. 281, 30.
- Salararum opp. *v.* Hallis.
- Salem, Salemense monast., *Salem (Bad. BA. Überlingen)* 335, 5. 366, 5. 386, 25. *II*, 111, 5; abbas 250, 30. 286, 15. 290, 10. 386, 25; abb.: Ulricus, Chunradus.
- Salernum civ., *Salerno* 56, 35. 74, 10. 75, 5. 116, 35; Salernitanus princ.: Karolus.
- Salustius, Salustius 144, 10. 145, 15. 187, 5. *II*, 14, 30. 121, 5.
- Salomon rex Iud., fil. Davit 142, 15. 151, 20. 153, 10. 154, 20. 159, 25. 176, 20. 218, 10. 225. 237, 25. 246, 20. 268. 290, 5. 318, 1. 323, 15. 338, 10. 358, 20. 373, 20. *II*, 6, 15. 13, 30. 18, 1. 69, 1. 74, 20. 90, 10. 102, 20. 111, 10. 122, 1. 123, 30. 136, 20. 145, 1. 165, 20. 170, 1. 204, 25. 219, 5. 234, 20; fil.: Roboam; mater *II*, 170, 1. — Salomonicum (dictum) 272, 20. 321, 1. *II*, 158, 30.
- Salustius *v.* Sallustius.
- S. Salvatoris eccl. Constantiniana *v.* Lateranus.
- Salzburga, Salzburga, Salzpurga, Salcpurga, Iuvavum, Iuvavensis urbs, Iuvaviensium civ., *Salzburg* 5, 30. 21, 10. 26, 15. 31, 5. 108, 25. 199, 35. *II*, 28, 15. 42, 15. 59, 10. 183. 190, 20. 218, 1; eccl.: maior *II*, 218, 1, S. Petri. — Salzburgenses *II*, 84, 10. — Salcpurgensis, Iuvavensis eccl. 5, 5. 21, 15. 89, 5. 99, 25. 127. 190, 1. 209, 20 (*pro* Aquilegensi). 345, 10; sedes 269, 30. 314, 30; dyocesis 2, 5. *II*, 190, 15; episc. et archiep.: Rupertus, Iohannes, Virgilius, Berthricus, Arno, Amilion, Alramus, Liuprammus, Adelwinus, Albertus, Dītmars, Pilgrimus, Oudelbertus, Heroldus, Gebhardus, Thimo, Chunradus I, Eberhardus I, Chunradus II, Chunradus III, Eberhardus II, Burchardus, Philippus (el.), Ulricus, Wlodezlaus, Fridericus II, Rudolfus, Stephanus (postulatus), Chunradus IV, Wikardus, Fridericus III, Heinrichus, Ortolfus; dominus *II*, 36, 15; episc. 315, 15; praepos.: Fridericus, Fridericus, Ortolfus; decanus: Wikardus; canon.: Heinrichus; Salcpurgense capitulum 296, 30; concilium 302, 35; pontificium 156, 20; territorium *II*, 120, 30. 216, 10.
- Samaria 239, 20.
- Samnia 51, 15; Samnium 28, 1.
- Sampson 231, 10.
- Samuel sac. Iud. 218, 20. 317, 20. *II*, 185, 25. 215, 25.
- Sanctones, *Saintes* 10, 1.
- Sanguinarius dictus Otto II. imp. 52, 10.
- Sanguinolenta-fossa *v.* Fossa.

- Sara 153, 30.
 de Sarburch, Sare-pontis, *Saarbrücken*, comes *II*, 140, 20. 151, 20; comes: Fridericus.
 Sardinia insula 2, 1. 81, 30.
 Sare-pontis comes *v.* Sarburch.
 Sarraceni 2, 10. 11, 25. 12, 1. 21, 5. 24, 25. 26. 28, 10. 52, 10. 67, 20. 107, 10. 117, 10. 122, 15. 274, 5. 334, 25. 360, 15. 369, 35. *II*, 2, 10. 47, 25. 113, 15. 219. 222, 5. 250, 20; magnus princeps *II*, 219, 25; Sarracenus quidam 71, 20. 115, 10.
 Sathan, Sathanas 247, 5. 338, 10. 385, 15.
 Saturnia dicta Ythalia *II*, 240, 1. — Saturnia regna *II*, 243, 15.
 Saul rex Iud. 218, 15. 224, 25. 317, 20. 322, 35. *II*, 84. 97, 1. 164, 10. 197, 25.
 Saxones 4, 1. 11, 10. 12, 15 — 14, 1. 15. 23, 1. 30, 5. 31, 35. 39, 25. 41, 10. 43, 15. 47, 20. 48, 15. 56, 15. 59, 20. 72, 15. 73, 10. 83. 84, 5. 85, 30. 110. 111, 25. 116, 10. 118, 10. 120, 15. 121. 123, 30. 124, 25. 157, 35. 216, 5. 220, 20. 232, 30. 234, 1. 277. 307, 5. *II*, 8, 10. 29, 1. 77, 1. 162, 15. 196, 30. — Saxonica gens 259, 20. 303, 35. 330, 30; natio in Britannia 14, 10. — Saxonia 3. 4, 1. 9, 1. 23, 1. 29, 5. 37, 25 — 39, 25. 45, 1. 48, 15. 50, 5. 51. 57, 35. 61, 15. 62, 15. 63, 30. 67, 30. 79, 20. 80, 20. 82, 25. 83, 35. 84, 1. 95, 15. 102, 10. 103, 10. 107, 25. 110, 35. 112, 5. 116, 15. 119, 5. 120, 5. 121. 123, 25. 124, 35. 154, 30. 197, 20. 201, 5. 232, 1. 238, 5. 271. 279, 25. 281, 25. 345, 20. *II*, 9, 5. 32, 5. 44, 30. 62, 5. 67, 10. 106, 30. 164, 20. 189, 15. 242, 5; dux 212, 25. 300, 20. 320, 15. 355, 15. 359, 10. *II*, 162, 5. 196, 25; duces 271, 30. 372, 15; duces: Otto, Henricus I. rex, Henricus (*perperam*), Gebhardus (*perperam*), Lotharius imp., Henricus (Leo), Otto IV. imp. (*perperam*), Albertus II, Rudolfus I, Iohannes II.
 Scårdingen, Schaerdingen *v.* Scherdingen.
 de Schawenberg, *Schaunberg* (*Oberösterreich*), comes *II*, 230, 1.
 de Schelklingen, Schälchlingen, *Schelklingen* (*Württemberg*. O.A. *Blaubeuren*), comes *II*, 13, 5. 37, 5.
 de Schellenberch: Markwardus.
 Scherdingen, Scårdingen, Schaerdingen, Schårdinge, Scherdinga, castrum, *Schärding ad Inn fl.* 255, 20. 296, 5. *II*, 12, 10. 37, 25. 39, 25. 44, 10.
 de Schiltperch comes (Ungar.): Stephanus.
 Schongewe, Schongaw, civ., *Schongau Bawariae ad Lech fl.* 326, 30. 363, 1.
 de Schrankpaum, Schranpbaum, Schranckpawm: Chunradus.
 Schütta *v.* Scutta.
 Scipio Africanus (minor) 17, 15. 219, 1. 268, 25. 304, 5. *II*, 14, 25.
 Scitarum gens 33, 30.
 Selavi 21, 15. 22, 15. 43, 15. 52, 10. 68, 10. 113, 1; princ.: Rastus; Slavus: Privina. — Slavica gens 9, 30. 382, 10; prolocutio 291, 35. — Slavice 251, 15. 291, 15.
 Slavonia 344, 15; banus: Ywanus (*perperam*); Slavoniae, Slavoniae marchia 156, 10. 198, 35. — Slavonicus, Sclavonius ducatus 97, 10. 203, 20. — Slavonicae litterae 21, 10.
 Scolastica soror b. Benedicti abb. 6, 25. 53, 1.
 Scotus, Scoticus: Iohannes.
 Scribonia uxor Octaviani Aug. *II*, 6, 10.
 Scutta, Schütta, *Schütt insula Danubii II*, 70, 5. 108, 20.
 Seba, Siba, fil. Bochri 168, 20. 246, 15.
 de Seburch (Karinthiae): Iulianus.
 Secana, *Seine fl.* 32, 1.
 Seccoviensis, Secoviensis, Sechoviensis, Sekoviensis, Sekovens (Seckau *Stiriae*) eccl. 156, 20; episcopatus 87, 25. 129, 25; episc.: Ulricus I, Wernhardus, Lupoldus, Rütmarus.
 Seicz, Seycz, Vallis-S. -Iohannis monast., *Seitz Stiriae* 79, 10. 127, 20. *II*, 60, 1.
 de Seina *v.* de Sain.
 Sekoviensis cccl. *v.* Seccov.
 Selandini *II*, 212, 25.

- Selzen opp., *Selz Alsatie inferioris* II, 68, 10. 107, 20.
 Seleucia in Ysauria prov. 351, 30.
 Seleucia prope Stams, *Silk (Tirol)* 351, 30.
 Seleucus (rex Syr.) 352, 1.
 Sem (*perperam* Seth) fil. Noe II, 238.
 Semey II, 18, 1.
 Semernich, Semernik, Symerink, mons, *Semmering* 94, 35. 133, 20. 155, 30. 196, 15.
 Seneca 142, 1. 143, 1. 217, 5. 225, 10. 237, 15. 247, 1. 272, 10. 281, 20. 302, 15. II, 42, 5. 91, 25. 96, 15. 128, 10.
 Senenses (*Siena*) 200. II, 25, 1. — Senense territorium II, 55, 10.
 Senhals, Vallis Omnium Angelorum, monast., *Schnals prope Meran* II, 192, 15.
 Senonensis (*Sens*) archiep.: Wulframus.
 sepulchrum Domini 15, 1. 16, 1. 228, 5. 240, 10. 274, 5. 285, 5.
 Serenus v. Quintus Serenus.
 Sergius II. papa, Os-porci 22, 10. 23, 25. 24, 20. 66. 67, 1. 106.
 Sergius III. papa 37. 39, 1. 110, 5.
 Serra v. Iohannes de Columpna.
 Serviae rex 158, 25. II, 172, 20. 202, 30.
 Seth v. Sem.
 de Seunegk v. de Sûneck.
 de Seveld: Henricus.
 Seyfridus v. Sifridus.
 Siba v. Seba.
 Sicilia, Sycilia 55. 71. 82, 20. 83. 89, 25. 91, 1. 92, 35 — 94, 10. 95. 97—99, 10. 115, 5. 119, 40. 120, 25. 129, 15. 130, 30 — 133. 136. 137. 147, 15. 148, 15. 150, 1. 160. 162. 166. 167, 10. 168. 170, 5. 178, 5. 182, 20. 184. 187, 30. 188, 10. 190, 20. 193, 10. 194, 20. 196, 25. 200, 5. 204. 206, 5. 211, 15. 264, 5. 265, 25. 274, 25. 281, 5. 282, 25. 286, 20. 287, 5. 331, 10. 334, 25. 353, 30. 369, 35. II, 63, 15. 67, 30. 95, 10. 123, 5. 136, 30. 231. 237, 15. 239, 25. 248, 5; comes: Rogerius I; Syciliae reges II, 115, 10; reges: Rogerius II, Wilhelmus I, Fridericus I. (II. imp.), Chunradus (IV. rex Rom.), Menfredus, Karolus I, Karolus II, Robertus, Iohanna, Andreas; Petrus I. (III. rex Aragon.), Fridericus II, Petrus II, Ludewicus; civitas: Malta (*perperam*).
 Siculi, Syculi 55, 30. 81, 5. 161, 35. 167, 25. 184, 15. 194, 20. 286, 5. II, 136, 30. 240, 1; Sicilii 115, 5. 119, 15; rex: Ythalus. — Siculum regnum 161, 10.
 Sidonius, Sydonius, (Apollinaris) 387, 20. II, 7, 20.
 Sydonius plebeius 246, 20.
 Sifridus, Syfridus, Seyfridus.
 Syfridus archiep. Colon. 255, 5. 295. (Sifridus III.) episc. August. 183, 20. (Seifridus) praepos. Chimensis II, 191, 1.
 Sifridus de Maerenberch 101, 1. 139. 147, 25. 175, 30. 176. 177, 20. 209, 30. 210; uxor 176, 5.
 Syfridus de Rotenberch, capit. Praegensium 340, 10.
 Syfridus de Rotenburch II, 76.
 Sighardus, Sygehardus, patr. Aquileg. 73, 25. 74, 1. 116, 30.
 Silvester III. papa v. Iohannes episc. Sabin.
 Silvestris comes 356, 25; cf. Hirsuti comites.
 Silvio de Claria (Burgund.) 259, 30. 299, 20.
 S. Symeon 65, 1. 105, 5.
 Symon Machabeus 176, 25.
 Symon Bar Iona = Petrus apost. 22, 15. 66, 25. 70, 30. 106, 20; cf. Petrus.
 Sinciga, *Sinzig ad Ahr fl. (Kr. Ahrweiler)* 32, 20.
 Syon mons 4, 15.
 Siri II, 75, 1. — Siria 184, 20.
 de Sirika, *Sierck ad Mosellam fl., dom.*: Iohannes.
 Sisara II, 219, 20.
 Sitich, Sithic, Sytich, Siticense, Syticense monast., *Sittich dioc. Aquileg. (Krain)* 82. 119, 20. 173, 20. 207, 5. 257, 25. 298, 25.
 Slavonia v. Slavonia.
 Sleswicensis marchio (dux) II, 44, 30.
 Slezia 91, 10. 186, 10; dux: Henricus II.
 de Slüzzelberch vir II, 119, 20.

- societas coronata, militantium Germanorum in Lombardia *II*, 228, 5. 232, 25. 236.
- Sodomiticum vitium *II*, 2, 5. 47, 25.
- soldanus 21, 5. 66, 20. 98, 25. 106, 15. 169, 25. 228, 5. 240, 10. 244, 5. 261, 20. 285, 5. 302, 25. 304. 360, 15. *II*, 2, 10. 36, 20. 250, 20.
- Soliensia prata, *Zollfeld prope Klagenfurt Karinthiae* 252. 292, 15.
- Soliensis eccl., *Maria-Saal prope Klagenfurt Karinthiae* 251, 30. 292, 5. *II*, 161, 5. 195, 25; sedes 5, 15; ara: b. (Mariae) virg.
- Solinus *II*, 242, 10.
- Sona fl., *Saône* 259, 10. *II*, 241, 1.
- Sophia uxor Lupoldi march. Stir. 79, 10.
- Spira, Spiersium, Spiersium civ., urbs, *Speyer* 54, 15. 56, 1. 58, 30. 60, 5. 70, 10. 71, 35. 80. 92, 5. 114, 15. 115, 30. 117, 35. 119. 132, 25. 194, 15. 219, 15. 262, 25. 269, 5. 304, 20. 327, 15. 363, 25. 386, 15. *II*, 10, 30. 11, 10. 13, 10. 16, 20. 33, 30. 34, 25. 37, 10. 42, 20. 66, 5. 72, 25. 73. 105, 20. 111, 15. — Spireses *II*, 21, 20; Spiersis episc. 372, 5; praesul 384, 10. 385, 25. — Spiersis expeditio *II*, 71, 1. 72, 30. — Spiersense territorium *II*, 232, 15.
- Spoletum, *Spoleto* 15, 10. 50, 30. 72, 10. 73, 5. 112, 1. 124, 20. — Spoleltanus ducatus 15, 5; Spoleltanus, Spolitanus dux 34, 5. 46, 25. *II*, 67, 1. 106, 20; duces: Wido, Gotfridus.
- Stacius *II*, 128, 5.
- Stain, Stein, insula Reni, *Stein (Kant. Schaffhausen)* 9, 10. 67, 20. 103, 35.
- Stain castrum super Thraham in Karinthia 148, 30. 185.
- Stams, Stamsense monast. S. Iohannis in valle Eni, *Stams (Tirol)* 316. 351, 25. *II*, 76, 1. 155, 5. 192, 10; abbas 316, 15. 352, 5; abb.: Hermannus, Ulricus.
- Stanizlaus, Stenczlaus, episc. Krakov. 93, 35. 193, 30.
- Starkenberch, Starchenberch, castrum, *Starkenberg olim prope Wiener Neustadt* 151, 1. 190, 30.
- de Stauffen v. de Stouphen.
- Stein v. Stain.
- Stenczlaus v. Stanizlaus.
- Stephanus I. rex Ungar. 52, 25. 68, 10. 112; uxor: Gisela; fil.: Emmericus.
- Stephanus V. rex Ungar., fil. Be-lae IV. regis 96. 100. 134, 30. 135. 138. 156 — 158. 170, 25 — 172. 199, 25 — 201. 208. 311, 25. 332, 1. 347, 30; filii: Ladizlaus, Cholomannus, Stephanus (*perperam*).
- S. Stephanus 16, 40.
- Stephanus II. papa 6—8. 42. 43, 5. 62, 5. 63. 103.
- Stephanus III. papa 9, 35. 10, 20. 43, 1. 64, 5. 104, 5.
- Stephanus IV. papa 19, 15. 66, 15. 104, 30. 105, 30.
- Stephanus V. papa 30, 35. 32, 30. 34, 10. 108, 20. 109, 15.
- Stephanus VI. papa 36. 110, 1.
- Stephanus IX. (X.) papa 55, 35. 56, 10. 71, 35. 72, 5. 73, 1. 115, 30. 116, 1.
- Stephanus II. archiep. Vienn., archicancell. regni Burgund. 259, 25. 299, 15.
- Stephanus fil. Stephani V. (*immo Andreae II.*) regis Ungar. 311. 332. 348, 1; uxor. (*immo mater*): Beatrix; fil.: Andreas.
- Stephanus dux Bawar. infer., fil. Heinrichi XIII. ducis 304, 15. 307, 20. 338, 20. 345, 5. 375, 20. *II*, 36, 20. 42, 20. 98, 5. 113, 30. 180, 20; archiep. Salzburg. postulatus 345, 5. 375, 1; uxor: Iudith; liberi: Heinrichus, Otto, Beatrix, Elizabeth.
- Stephanus fil. Ludewici IV. imp. *II*, 95, 10; uxor: Elizabeth.
- Stephanus dux Zagrabiae 94, 20. 97, 10. 133, 5. 154, 25. 155, 35. 169, 25. 195, 20. 196, 20; filius 97, 10. 169, 25. 203, 15 (*ubi perperam Stephanus dici videtur*).
- Stephanus comes Pyrritarum (*confuse*) *II*, 79, 25.
- Stephanus de Schiltperch comes (Ungar.) 232, 15.
- Stephanus de Columnna *II*, 133, 25.

- (Stephanus) de Michsow, (Missowe),
Missowarius, Australis 250, 5.
289, 20.
- Stetinensis (*Stettin*) marchio (dux)
II, 44, 30.
- Stiria, Styria 2, 5. 79, 5. 86, 1. 93, 35.
94. 98. 100. 101, 1. 118, 40. 122.
124, 25. 127. 129, 10. 131, 15. 133.
135. 137, 5. 138, 10. 139. 141, 5.
144, 30. 147, 10. 148. 151, 5. 154—
156, 15 — 158, 15. 159, 5. 169, 15.
170, 5. 171, 5. 175, 25. 177. 187, 10.
194, 25 — 196. 200. 202, 5. 208.
209, 30. 221, 15. 224, 1. 229. 230, 10.
233, 1. 236, 25. 237, 5. 239, 15.
243, 15. 249, 10. 250, 20. 271, 10.
275. 276, 1. 281. 283, 10. 288, 30.
289, 5. 296, 20. 311. 313. 315, 10.
323, 25. 343, 10. 344, 10. 345, 15.
348, 1. 349, 5. 351, 10. 382, 1.
383, 1. *II*, 11, 30. 12, 1. 25, 25.
27, 15. 36. 52, 10. 62, 20. 66, 15.
78, 1. 96. 97, 20. 99, 5. 106, 1.
115, 15. 126, 5. 128, 20. 129, 1.
131, 10. 141, 10. 169, 5. 175.
182, 15. 206, 5. 207. 211, 15. 214, 5.
226, 25. 233, 5; Styriae marchia
79, 10; march.: Arnoldus, Lu-
poldus, Otakarus III, Otakarus IV;
duces *v.* Austria. — Stirienses,
Styrienses 86, 30. 94, 15. 96. 132, 30.
133, 1. 135. 154, 5. 155. 157. 158, 1.
170. 171, 20. 172, 5. 173, 1. 176, 10.
194, 30. 195, 1. 196, 20. 200.
207, 20. 208. 229, 10. 230, 15. 231, 25.
232, 20. 248, 1. 250, 20. 276, 5.
277. 279, 10. 290, 1. 318, 20. 337, 10.
II, 71, 5. 81, 1. 83, 30. 119, 15.
163, 1. 181, 20. 197, 5. 213, 25;
nobiles *II*, 193, 25; Stiriensis ca-
pitaneus *II*, 193, 25. — Styriensis
principatus 188, 20.
- de Stouphen, Stöphen, Stauffen,
comes: Fridericus.
- Stokach civ., *Stockach* (*Bad. Seckr.*)
310, 25. 347, 10.
- Strabus (Walafridus, abbas) 22, 10.
66, 5. 106, 5.
- de Stralenberch nobilis: Conradus.
- Straubingen civ., *Straubing ad Da-
nubium fl.* *II*, 199, 10.
- Strigoniensis (*Gran Ungariae*) episc.
283, 30. 284. *II*, 228, 15; prae-
pos. 283, 30. 284, 10.
- de Stubenberch, Stubenberg, *Stu-
benberg Stiriae* (*Kr. Graz*) co-
mites 100, 5. 138, 15. 171, 10.
208, 5.
- studium (Bononiense) *II*, 146, 15;
Parisiense 43, 20.
- Stütgarten, Stütgarten, castrum,
Stuttgart 243, 5. 284, 5.
- Styria *v.* Stiria.
- Subaudia *v.* Sabaudia.
- Suessionis, Suessionensis, Suessio-
nensium civ., *Soissons* 6, 25. 19, 20.
23, 10. 36, 30. 62, 1. 63, 5. 103, 15;
monast.: S. Medardi.
- Suevi, Swevi 29, 5. 41. 53, 20. 70, 20.
72, 30. 86. 89, 25. 90, 15. 94, 5.
107, 25. 113, 20. 116, 15. 119, 25.
122, 35. 130, 10. 184, 15. 194, 10.
232, 20. 248, 5. 264, 10. 277. 308, 5.
318, 20. 319, 10. *II*, 35, 20. 71, 5;
comites 231, 25; Swevus: Alber-
tus Magnus. — Suevica, Swe-
vica gens 186, 5. 250, 25. 268, 20.
289, 20. 344, 10; natio 10, 15.
43, 10. 92, 15. 131, 15. 162, 5.
190, 10. 206, 15. 250, 5. 289, 20. —
Suevia, Swevia 1, 20. 45, 5. 58, 5.
61, 15. 62, 15. 72, 35. 73. 80, 20.
81, 5. 86, 15. 87, 15. 102, 10. 111, 10.
116, 20. 117, 20. 119, 1. 123, 25.
125, 30. 182, 20. 213, 10. 241, 30.
249, 10. 250, 1. 288, 30. 289, 5.
319, 1. 328, 30. 329, 15. 363, 1.
381, 20. 387, 20. *II*, 3, 10. 66.
73, 5. 107, 10. 115, 1. 127, 25.
175, 20. 208, 1. 227, 25. 242, 1;
duces: Burchardus I, Her-
mannus I, Ludolfus, Ernestus I,
Ernestus II, Hermannus IV, Ru-
dolfus, Bertholfus II, de Zaer-
ringen, Fridericus I, Fridericus II,
Fridericus III. (I. imp.), Fride-
ricus IV, Fridericus V, Philippus,
Fridericus VI. (II. imp.), Chun-
radus (IV. rex), Chunradus, Ru-
dolfus, Lupoldus; Suevia supe-
rior 326, 25. 337, 10. *II*, 3, 15.
106, 1; inferior 337, 10. — Sue-
vici fines *II*, 89, 10; Suevicum
solum 223, 15. 261, 15. — *Cf.*
Alemanni, Alemannia.
- Suevus mons *II*, 242, 1.
- Suffenes *II*, 238, 20.

Suidegerus, Swidegerus, episc. Babenb. *v.* Clemens II. papa.
 Sunamitis: Abysag.
 de Sūneck, Seunegk, *Saneck castro diruto ad Sann fl. Stiriae (Kr. Cilli)*: Fridericus Libertinus comes Ciliae.
 Surgowia 263, 15.
 Sutrium, *Sutri* 59, 30. 80, 1. 118, 20.
 Sūzen monast. ord. sororum b. Dominici in Surgowia 263, 15.
 Swabesperch, Swewischwerd, Swelberch, castrum, *Schwabeck Bawariae (BA. Mindelheim)* 326, 30. 363, 1.
 Swecia II, 44, 25.
 Swenhyldis uxor (mater) Grifonis filii Pippini maioris domus Franc. 3, 25.
 Swevi, Swevia *v.* Suevi, Suevia.
 Swicensis (*Schweyz*) II, 67, 20. 70, 10. 108, 30. 254.
 Swidegerus *v.* Suidegerus.
 Sydonius, Syfridus, Sygehardus, Symeon *v.* Si.
 Symerink mons *v.* Semernich.
 Symon, Syon *v.* Si.

T.

b. Taciani archidiaconus corpus II, 224, 25.
 (Tarentum), Tharentum II, 63, 20; princeps: Meinfredus, Philippus. — Tarentini, Tharantini 90, 15. 130, 10.
 Tartari 91, 5. 98. 128, 10. 169, 30. 186. 226, 5. 257, 5. 274, 1. 297, 25. II, 249, 10; rex 239, 25. 240. 242, 15. 243, 25. 244. 284, 35. 285, 5. 360, 15. 367, 25. II, 218, 20. 250, 20; uxor: filia regis Armeniae 239. 240. 243. 244. 284, 35. 285.
 Tassilo, Thassilo, III. dux Bawar. 8, 35. 9, 35. 10, 25. 13. 231, 10; uxor: filia Desiderii regis Longob. 13, 25. 231, 15; filius: Theodo.
 de Tāvers *v.* de Tāvers.
 Tebni *v.* Thebni.
 b. Tecla 351, 20.
 Templarii, Templariorum ordo 58, 40. 78, 10. 98, 25. 117, 30. 169, 25. 179, 5. 261, 25. 302, 30. 340, 30. 360, 20.

380, 5. II, 1. 2, 10. 22, 25. 42, 15. 45, 20. 47. 250, 20.
 de Temporibus: Iohannes.
 Terdona, *Tortona* 124, 20.
 terrae motus a. 1267. 170, 5; a. 1279. 239, 25. 243, 25.
 Terra Sancta 88, 1. 117, 10. 122, 10. 183. 226, 5. 273, 25. 274, 5. 302, 35. 367. II, 249, 5.
 Tervisium, Tervisina civ., *Treviso* II, 59, 25. 201, 10. — Tervisini II, 22, 10. 49, 20. 135, 5; Tervisinus advocatus II, 135, 10. — Tervisina marchia II, 77, 25.
 Teutonia, Theutonia 162, 25. 165, 15. II, 138, 15. 209, 30; Theutonica Germania *v.* Germania. — Teutonici, Teuthonici, Theutonici 48, 15. 49, 25. 50, 25. 67, 20. 107, 10. 112, 5. 125, 10. 162, 35. 260, 20. 301, 15. II, 22, 10. 49. 88, 5. 124, 1. 143, 25. 147, 1. 154, 1. 190, 10. 218, 25. 227, 20. 231, 25; Theutonici 205, 5; Theutonicus: Albertus Magnus. — Theutonica natio II, 59, 25. 92, 20. 140, 1. — Theutonicum regnum 149, 5. — Theutonica 234, 5.
 Teutonici, Theutonici, de Theutonica domo, fratres, Cruciferi, Cruciferorum ordo 98. 25. 99, 20. 137, 30. 169, 25. 190, 30. 261, 25. 302, 30. 303, 35. 304, 30. II, 19, 10. 46, 15. 146, 20. 228, 25; provinciae: Wolframus de Nellenburg; fr.: Perhtoldus.
 Thabita 387, 15. II, 7, 15.
 Thamaris regina Amazonum 168, 25.
 Tharentum, Tharantini *v.* Tarentum.
 Thassilo *v.* Tassilo.
 Thebae civ. Graeciae 83, 25.
 Thebirga *v.* Thiberga.
 Thebni, Tebni II, 66, 20. 106, 5.
 Thecutis mulier II, 137, 25.
 (Theobaldus) episc. Leod. II, 18, 20. 24, 15. 45, 25. 53, 25.
 Theobaldus II. dux Lotharing. 342, 20. 379, 20; filius: Fridericus.
 Theodatus papa 6, 30.
 ad S. Theodatum civ., *St.-Dié (départ. Vosges)* II, 135, 1.
 Theodericus obses Saxonum (Saxo) 4, 1.

- Theodewinus card. 83, 5. 120, 15.
 Theodo fil. Tassilonis III. ducis Bawar. 13.
 Theodorus II. papa 36, 20. 110, 1.
 Theodosius I. imp. 142, 10. 143, 10. 241, 15. 289, 10. 364, 25.
 Theodosius III. imp. 1.
 Theolosianus v. Tolosanus.
 Theutonia, Theutonici v. Teutonia, Teutonici.
 Thifberga, Thebirga, uxor Lotharii II. regis Franc. (Lotharing.) 25. 67, 15. 107, 1.
 Thigaudus episc. Trever. 25, 10. 26, 5.
 Thimo, Thymo, archiep. Salzburg. 57. 76, 20. 77, 25. 117, 10.
 Thiterus v. Diterus.
 Thobias v. Tobias.
 Tholosanus episc., Tholosana eccl. v. Tolos.
 S. Thomae eccl. *prope Altenhoven* 382, 20.
 b. Thomas (apost.) 88, 20. 126, 5.
 S. Thomas archiep. Cantuar. 88, 1. 126, 25.
 S. Thomas de Aquino fr. ord. Praedicat. 226. 227, 20. 273. II, 88, 25. 121—123, 25.
 Thraha v. Traha.
 de Threnpsch (*perperam*) comes (Ungar.): Mathias.
 de Threntscha: Matheus.
 Thronus S. Mariae v. Kamink.
 Thuringi 5, 5. 30, 5. 31, 35. 48, 15. 81, 15. 90, 25. 130, 15. 148, 25. 187, 25. 188, 5. 233, 1. 277. 286, 1;
 Thuringus quidam 234, 15. 278, 30.
 — Thuringia 29, 5. 37, 25. 41, 25. 45, 1. 56, 1. 71, 35. 91, 30. 107, 25. 115, 30. 130. 160, 35. 183, 20. 186, 1. 189, 1. 212, 1. 231, 25. 245, 20. 266, 1. 316, 20. 352, 15. 377, 25. 378, 15. 379, 15. II, 187, 15. 196, 20. 242, 5; lant gr.: Ludewicus II, Ludewicus IV, Henricus Raspe;
cf. Misna.
 Thusci, Thuscia v. Tusci, Tuscia.
 Thydeus v. Tydeus.
 Thymo v. Thimo.
 Tyberis fl. 36, 15. 37, 20. 59. 79, 5. 110, 5. 118, 5; Tyberis castra II, 24, 10; pons II, 24, 10. 53, 20.
 Tyberius imp. 247, 20. 290, 25. 365, 30. II, 159, 10.
 Tiberius, Tyberius, Constantinus imp. 218, 25. 268, 20.
 Tyburcii corpus 24, 15.
 Ticinum v. Papija.
 Tiezzenhoven, Tizzenhoven, civ., *Diessenhofen ad Rhenum fl. (Thurgau)* II, 26, 25. 57, 1.
 Tylo fr. Carthus., prior Murbac. II, 183, 15.
 Tyresus princ. Celticus 304, 5. II, 14, 25.
 Titus, Tytus, imp. 239, 20. 243, 20. 362, 10.
 (Tobias), Thobias, Thobyas 7, 10. II, 52, 1; filius II, 87, 5.
 Togata v. Gallia.
 de Tokkenburch, *Toggenburg castro diruto (Kant. St. Gallen)*, nobiles quattuor II, 70, 15. 109, 5.
 Toletum, *Toledo* 12, 5. 186, 25; regis filia: Galiena.
 (Tolosana), Tholosana (*Toulouse*) eccl. II, 115, 15; Tholesanus episc.: Ludewicus; Theolosianus (= Bernardus Guidonis) ord. Praedicat. II, 122, 15.
 Tornacum civ., *Tournai* II, 219, 1; Tornacensis card. (Andreasepisc.).
 Totnam 61, 10.
 Traha fl., *Drau* 100, 30. 139, 15. 175, 25. 185, 20. 209, 30. II, 174, 20; Thraha 148, 30; Travus 5, 15. 21, 15.
 Traiectum, *Maastricht* 31, 15. 61, 5.
 Traiectum inferius, *Utrecht* 54, 15. 60, 5. 70, 10. 80, 15. 114, 15.
 Transalpina Gallia v. Gallia.
 Transilviniae partes, *Siebenbürgen* II, 233, 25.
 transmarinae partes 380, 1. II, 113, 10. 140, 1.
 Transtyberiani 228, 25.
 Trausennicht, Trawsennicht, Trüwensennicht, castrum, *Trausnitz (Oberpfalz)* II, 86, 1. 120, 20. 126, 30.
 Travus v. Traha fl.
 Trebenicz, Trebnicz, monast., *Trebnitz (RB. Breslau)* 170, 30. 207, 20.
 Trecensis (*Troyes*) presb.: Petrus Comestor.
 de Treven, *Treffen Karinthiae (Kr. Villach)*, comes: Wulfardus.
 Treveri, Treveris, Treverensis, Treverensium, Treverorum civ., *Trier*

- 31, 25. 33, 40. 46, 5. 70, 35. 113, 25. 254, 30. 295, 10. 322, 15. 329, 5. *II*, 18, 20. 30, 5. 45, 25. 57, 10. 71, 30. 72, 5. 74, 10. 110, 5; Treverensis eccl. *II*, 7, 30. 31, 5; archiep., praesul 51, 30. 52. 67. 95, 15. 107, 5. 260, 1. 300. *II*, 240, 20; archiep.: Thiegaudus, Popio, Bohemundus I, Diterus, Baldewinus. — Treverense territorium 330, 10. *II*, 211, 15. Triburiae, *Tribur*, 38, 15. Tridentina vallis 81, 25. 87, 1. 119, 30. 162, 10. *II*, 93, 1. 132, 5. 148, 10. Tridentum civ., *Trient* 82, 25. 120, 1. *II*, 140, 25. 141, 1. 152, 1; Tridentina eccl. *II*, 33, 25; Tridentini, Tridentinenses episc.: Heinrichus II, Heinrichus III. Trifon 166, 5. Troya 165, 30. — Troiani, Troyani 1, 10. 53, 15. 113, 15. 165, 30. *II*, 120, 5. 241, 10. — Troyana Historia 234, 10. 278, 20. — Trojanum proelium *II*, 85, 1. Trüwensennicht v. Trausennicht. Tuba fl. v. Dubius. Tuicium, *Deutz ad Rhenum fl.* 12, 15. Tullensis civ., *Toul* 361, 10; episc.: Bruno, Iohannes de Sirika. Tullius (Cicero) 17, 15. 187, 1. 217, 5. 218, 30. 241, 5. 247, 1. 348, 25. *II*, 18, 5. 41, 20. 42, 5. 102, 15. 136, 20. 137, 20; in Paradoxis 365, 20; Tullianum (dictum) 268, 25; Tulliana exclamatio 165, 30. Tulna monast. S. (Mariae) virg. sanctimon. ord. b. Dominici, *Tulln Austriae ad Danubium fl.* 263, 5. 305, 5. Tulpecum, *Zülpich (RB. Köln)* 31, 15. Tungris, *Tongern* 31, 15. Turegum civ., *Zürich* 310, 15. 345, 5. Turnus 71, 25. 115. Turonis, *Tours* 10, 1. 16, 30. 29, 30. 63, 25. 104, 30. 108, 25; Turo-nensis urbs 24, 20; eccl., monast.: S. Martini. de Turri, gente Mediolan.: Casto-nus, Gwido, Raymundus. Tusci, Thusci 90, 15. 130, 10. 205, 5. *II*, 25, 10. — Tuschia, Thuscia, Tuschia 21, 10. 56, 35. 74, 5. 75, 1. 84, 35. 89, 10. 92, 30. 106, 15. 116, 25. 121, 30. 127, 25. 131, 25. 162, 25. 163, 20. 184, 25. *II*, 22, 1. 50, 5. 53, 25. 93, 10. 226, 15. 239, 25; marchionissa: Mechtildis; rex (*perperam*): Fridericus Schoppus. — Thuscia Romana 66, 20. — Thuscicae, Tuscanae civitates *II*, 17, 5. 43, 5. Tusculani (card.) episc.: Otto, Iohannes III. Tuto episc. Ratispon. 36, 10. de Tävers, Tävers, *Taufers (Tirol)*: Hugo (*immo* Ulricus). Tyberis, Tyberius, Tyburcius, Tylo, Tyresus v. Ti. Tydeus, Thydeus *II*, 96, 10. 128, 5. Tyrol, Tyrolis, Tyrolense castrum 292, 20. *II*, 13, 20. 155, 1. 159, 25. 168, 15. 192, 5. 200, 5. 224, 5; Tyrolia 343, 20; eccl.: b. Iohannis; capella: b. Panchracii; de Tyrol: Albertus; Tyrolensis: Iohannes. — Tyrol, Tyrolis, Tyrolensis comitatus, districtus, terra *II*, 15, 35. 40, 30. 93, 30. 132, 5. 168, 5. 187, 20. 199, 30. 200, 1. 201. 207, 5. 221, 10. 230. 237, 15; Tyrolense dominium *II*, 222, 20; Tyrolensis comes *II*, 222, 30. 226. 291, 10; com.: Albertus III, Meinhardus, Ludewicus, Albertus, Otto, Heinrichus, Iohannes, Margareta. — Tyrolenses *II*, 193, 30. 194, 35. Tyrrenum mare *II*, 239, 25. Tyrus 86, 5. 123, 1.

U.

- Udo episc. Magdeburg. (*fabul.*) 112. Ulma civ., *Ulm* 223, 10. 271, 10. 319, 5. 354, 20. Ulricus, Ūlricus. Ulricus I. patr. Aquileg. 58, 35. 79, 1. 118, 1. Ūlricus II. patr. Aquileg., fil. Wulfardi com. de Treven 88, 10. 127, 1; mater 88, 10. Ulricus I. episc. Sekov., archiep. Salzburg. 96. 97, 10. 99, 1. 134, 30.

- 135, 35. 137, 10. 155, 35. 156, 15.
157. 168, 35. 169, 30. 170, 15. 199.
b. Ulricus I. episc. August. 50, 10.
111, 25.
Ulricus lector Augustinensis, V.
episc. Curiensis *II*, 138, 10. 235, 15.
Ulricus abbas Salem. 330, 15. 366.
Ulricus abbas de Stams *II*, 155, 5.
Ulricus de Augusta mag. *II*, 146, 20.
229, 1.
Ulricus fr. ord. Minorum *II*, 113.
Ulricus II. dux Karinth., fil. Her-
manni ducis 127, 1. 198, 25.
Ulricus III. dux Karinth., fil. Bern-
hardi ducis 95 — 97, 25. 99. 134.
135, 20. 136, 5. 137, 30. 138. 147, 25.
156, 10. 157, 1. 158. 173. 174.
177, 15. 188, 15. 198, 30. 199.
201, 5. 202, 1. 206. 207. 269, 35.
284, 25. 313, 10. *II*, 250, 5; uxores:
Agnes, Agnes; fil.: Heinrichus;
filia 95, 25. 134, 20. 173, 20. 207, 5;
fr.: Philippus.
Ulricus comes de Heunenburch
99, 30. 138, 5. 173, 25. 207, 10.
213. 349. *II*, 250, 10; uxor:
Agnes; liberi: Fridericus, Her-
mannus, Margareta, Katherina.
Ulricus comes de Ottingen *II*,
206, 15.
Ulricus comes de Öttingen v. Lude-
wicus.
Ulricus V. comes de Phanberch,
fil. Margaretae filiae Ulrici com.
de Heunburg 99, 30. 138, 5. 207, 15.
II, 27, 20. 28, 5. 58, 5. 59, 1. 62.
78, 1. 129, 25. 158, 10. 160, 10.
193, 25. 195, 1. 203, 25. 214, 10;
uxores: Agnes, Margareta.
Ulricus II. comes Phirritarum *II*,
79, 1. 114, 1; filiae: Iohanna,
Ursula.
Ulricus III. comes de Wirtenberch
II, 165, 25. 198, 20. 199, 15.
(Ulricus) de Capella, Capellarius
232, 25. 234, 20. 250, 5. 277, 20.
279, 1. 289, 20.
Ulricus de Dürrenholcz 139, 20.
175, 10. 176, 1. 209, 25. 210, 1.
(Ulricus) de Helphenstain 321, 30.
356, 15.
Ulricus I. de Lichtenstain 173, 1.
Ulricus (*Otto?*) de Liechtenstain
207, 20.
- Ulricus de Lichtenstain v. Heinri-
cus.
Ulricus de Pergaw *II*, 214, 10.
Ulricus de Subaudia *II*, 229, 1.
Ulricus (*perperam* Hugo) de Tävers,
Tävers 256, 10. 296, 25.
Ulricus I. de Walsê, capitaneus
Stiriae 250. 289, 30. 343, 10. 344, 10.
382, 1. 383, 1. *II*, 11, 30. 12.
27, 20. 36, 5. 58, 5. 59, 1. 62.
77, 15. 78. 129, 25. 188, 25; li-
beri: Ulricus, Diemut; fr.:
Eberhardus, Heinrichus, Frideri-
cus; soror: Agnes.
Ulricus II. de Walsê, fil. Ulrici I.
II, 62. 78, 1. 158, 10. 193, 25.
Ungari 13, 25. 16, 1. 37. 38, 25. 39.
49, 30. 50, 10. 52, 25. 53, 25. 54, 20.
69, 25. 70, 15. 86, 30. 90, 25. 92, 1.
94, 20. 96. 111, 25. 113, 25. 114, 20.
131, 5. 133, 10. 135. 148, 20. 149.
154. 155. 157 — 159, 5. 169, 25.
172, 1. 177, 5. 178, 25. 186, 1. 189, 20.
195, 25. 199, 30. 200. 225, 15.
231, 25. 232, 15. 233, 30. 256, 5.
257, 10. 277, 15. 296. 298, 1. 312.
318, 20. 332. 348. 372, 5. *II*, 81.
85, 15. 107, 15. 108. 116, 10. 120, 15.
129, 5. 163, 10. 197, 10. 205, 15.
218, 25. 228, 10. 231. 233, 25.
— Ungara, Ungarica, gens
186, 20. *II*, 188, 25. — Ungaria
14, 9. 33, 30. 57, 25. 70, 20. 89, 30.
91. 94. 96, 25. 100, 5. 112, 30.
114, 20. 122, 5. 130, 20. 133. 135.
147, 10. 154, 25. 155, 1. 157, 15.
158, 10. 169, 15. 170, 25. 183, 35.
186. 194 — 196, 15. 202, 1. 208.
231, 25. 238, 15. 257, 10. 277, 5.
280, 15. 282, 1. 283, 25. 296. 306, 15.
312, 15. 330, 1. 332. 347, 30. 348, 10.
366, 1. 367. 372, 25. 373. 375, 5.
387, 10. *II*, 7, 15. 11, 30. 12, 1.
29, 20. 30, 1. 33, 15. 36. 61. 70.
99. 102, 1. 107, 10. 108, 20. 129.
137, 1. 162, 15. 169, 15. 175, 20.
196, 30. 207, 30. 236, 10. 237. 249;
Hungaria 68, 10. *II*, 68, 1. 248, 5;
reges: Assur, Lelius, Stepha-
nus I., Petrus, Ovo, Geza II, An-
dreas II, Bela IV, Stephanus V,
Ladizlaus IV, Andreas III,
Wenzeslaus, Otto, Karolus (Ro-
bertus), Ludewicus I; cf. Pan-

- nonia. — Ungaricum regaum 149, 5. 311, 25. 312, 10; Ungarica terra 172, 25; Ungarici fines 297, 25.
- Urbani I. papae corpus 24, 15.
- Urbanus II. papa = Otto card. episc. Ostiensis 56, 40. 57. 74, 25. 75, 25. 77, 10. 116.
- Urbanus IV. papa 97. 136, 15. 160, 5. 204.
- Urbs v. Roma.
- Ursini, *Orsini gens Rom.* II, 24, 5. 52, 20. 53, 15; de Ursinis: Bertoldus; Ursinus dom. Rom.: Matheus Rubeus card. 336, 20. 371, 15.
- (Ursula) filia Ulrici II. com. Phirrit. II, 79.
- Utinum, Utinensis civ., *Udine* II, 113, 25. 146, 1.
- (Uto), Otto, episc. (Frising.) 36, 15.
- Utrine - vallis monast. v. Vailis-Utrine.
- V. Cf. F.**
- Vadum-, Vadus - Francorum v. Frankfurt.
- S. Valentini corpus 287, 15.
- Valentinus papa 20, 35. 21, 1. 66, 15. 106, 10.
- Valentinus (*Valence ad Rhodanum fl.*) praesul 125, 1; episc.: Odo.
- Valerius (Maximus) II, 90, 25. 164, 30. 197, 30.
- de Vallas, *Valois*, comes: Karolus.
- Vallis-iocosa, Vrewnicz, monast. in suburbio Laibacensi, *Freudenthal* 138, 1. 174, 30. 206, 35.
- Vallis-S-Iohannis monast. v. Seicz.
- Vallis-legis v. Etal.
- Vallis-Omnium-Angelorum v. Senhals.
- Vallis-Omnium-Sanctorum v. Maurbach.
- Vallis-rosarum monast. sanctimon., *Rosenthal* (*Rheinfälz. BA. Kirchheim-Bolanden*) 322, 10. 356, 30.
- Vallis-Utrine monast., *Eusserthal* (*Rheinfälz. BA. Bergzabern*) 334, 1. 342, 20. 368, 25; abbas (prior): Heinricus.
- Vaschones 10, 20. 12, 5. 43, 15. II, 147, 1; dux: Lupus; Vaschonica gens II, 145, 15. — Vaschonia 1, 20. 3. 61, 15 — 63, 30. 102, 10. 103, 10. II, 240, 25.
- S. Vedasti abbatia (Atrebat.) 30, 10 (*perperam* S. Amandi).
- Vegecius 163, 5. 193, 15. 232, 5. 233, 25. 277, 25. II, 74, 10. 164, 15. 239, 5. 241, 30.
- Veneciae, *Venedig* 89, 10. 127, 25. II, 78, 15; Venecia II, 240, 5; Venetorum civ. 257, 1; e col.: S. Marci. — Veneti 89, 15. 210, 10. 261, 25. 302, 30. 312, 10. 324. 332, 10. 348, 5. II, 145, 25. 200, 30. 201. 220, 15; Venetorum duces 41.
- Ventzonum opp., *Venzona ad Tagliamento fl.* II, 207, 20.
- Vercellensis (*Vercelli*) episc.: Iävardus.
- Vergilius v. Virgilius.
- Verona, Veronensis civ., *Bern* 285, 15. II, 186, 10. 187, 1. — Veronenses II, 186, 20. 213, 25.
- Verona, Veronensis civ., *Verona* 36, 35. 38, 1. 47, 15. 94, 1. 162, 10. 190, 5. 194, 5. 204, 35. II, 93, 10. 118, 1. 132, 5. 134, 1. 135, 5. 144, 1. 201; de V.: Canis-grandis, Albertus, Bartholomeus mag. — Veronenses 38, 1. II, 62. 63, 1. 77. 112, 15. 140. 142, 5 — 144, 1. 153, 1. 200, 30. 201. 227, 20. — Veronensis, Veronensium marchia 50, 10. 86, 30.
- Veronenses clausurae 124, 25.
- Vespasianus imp. 329, 1. 362, 10. II, 6, 20.
- Vetus Testamentum 218, 5.
- de Viandis, *Vianden* (*Luxemburg*), comes II, 140, 20. 151, 20.
- Vicecomes, Vicecomites, gens Mediolan. II, 115, 25. 122. 137, 30. 143, 15; Mempheus (Matheus I.) et filii sui, Atzo.
- Victor II. papa 55, 35. 71, 35. 115, 30.
- Victor III. papa = Desiderius abbas Cassin. 56, 35. 74. 75. 116, 35.
- Victor (IV.) papa 87. 89, 10. 125, 30. 127, 20.
- de S. Victore (monast. Paris.): Hugo, Richardus.
- Victoris, Victoriae nomen nummo aureo (Romano) inscriptum II, 15, 25. 40, 10.

- Victoria, Victoriense monast., *Viktring* (*Bz. Klagenfurt*) 84, 10. 121, 10. 141, 5. 173, 20. 199, 10. 207, 5. 343, 15. *II*, 40, 10. 152, 1. 156, 20. 193, 30. 245, 10; Victoriensis domus 244, 15; abb.: Fridericus, Iohannes II; fr.: Ludewicus; monachus *II*, 229, 10.
- Vienna, *Vienne ad Rhodanum fl.* 8, 20. *II*, 1, 15. 22, 25. 47, 15; Vienstensis, Vienensis praesul 125, 1; archiep.: Stephanus II.
- Vinnensis civ. *v. Vienna*.
- Villacum civ., *Villach ad Drau fl.* *II*, 13, 20. 37, 15. 38, 10. 174, 20. 207, 15.
- de Villalta *v. de Hohenburch*.
- Villariensis, Villarensis (*Villers- [Weiler-] Betnach dioc. Met.*) abbas: Heinricus.
- Vilshoven, Wilzhoven, castrum, *Vilshofen Bavariae infer. ad Danubium fl.* 255, 20. 296, 5.
- S. Vincentii corpus 31, 5.
- Vindelica *v. Augusta*.
- (Viola) filia Casimiri II. ducis de Teschen (*perperam* regis Ruthenorum), uxor 1) Wenzeslai III. regis Bohem., 2) Petri de Rosenberch 373, 20.
- S. Virgillii mons Frisac. 315, 1. 350, 15.
- S. Virgilius, Vergilius, episc. Salzburg. 9, 25. 13, 15. 14, 1. 43, 25. 127, 25. 128, 1. 252, 20. 293, 1; corpus 255, 20. 258, 10. 298, 10.
- Virgilius, Vergilius, (Maro) 71, 30. 115, 25. 154, 20. 195, 5. 225, 1. 229, 1. 242, 25. 275, 1. 298, 30. 301, 10. *II*, 186, 20. 210, 10. 214, 1. 215, 30; Virgiliani, Vergiliani versus 236, 5. *II*, 202, 5.
- Viterbium, Biterbium, *Viterbo* 165, 20. 282, 15. *II*, 133, 25; monast. fr. Minorum 165, 25.
- S. Viti mart. corpus 8, 40. 22, 35.
- S. Viti civ., S. Vitus, *St. Veit Karinthiae ad Glan fl.* 175, 15. 209, 15. 306, 5. 312. 313. 324, 5. 349. 358, 5. *II*, 250, 15.
- S. Viti eccl. Pragae 280, 10.
- Vittigis villa 8, 45.
- Vlodezlaus *v. Wladislaus*.
- Voldemarus, Volkmarus, (Walde-
marus) marchio Brandenburg. *II*, 8, 10. 9, 5. 32, 5. 44, 15. 45. 104, 20
u x o r: Agnes.
- Volkenstain *v. Wolkenstain*.
- de Vollenstain, Vüllenstain, vir nobilis 234, 20. 278, 30.
- Volpertus *v. Wolbertus*.
- Voraw monast., *Vorau* (*dioc. Salzburg.*) 127, 15.
- Vratizlavia, *Breslau* 366, 20; dux: Heinricus VI. — Vreczeslaviae territorium 170, 30.
- Volgi 22, 25. 33, 30; *cf.* Bulgari.
- de Vüllenstain *v. de Vollenstain*.

W.

- Waifarius dux Aquitaniae 9. 10, 1; *perperam* Hünoldus 10, 20.
- Walafridus *v. Strabus*.
- Waldemarum *v. Voldemarus*.
- Waldrada, Waldraga, concubina Lotharii II. regis Lotharing. 25. 26, 1. 67, 15. 107, 1.
- Walpurga 5, 10; fr.: Willibaldus, Wunnibaldus.
- Walramus archiep. Colon., fr. Wilhelmus march. Iuliac. *II*, 171, 10. 206, 1.
- (Walramus) comes de Gemino-
ponte 356, 20.
- (Walramus) comes Iuliac. 295, 15.
- Walramus comes (Lucenburg.), fr. Heinrici VII. imp. *II*, 18, 20. 21. 45, 25. 49, 1.
- de Walse, Walsê, (Australis) *II*, 234, 15; de W.: Eberhardus II, Heinricus I, Ulricus I, Fridericus, Ulricus II, Agnes, Diemut.
- Waltherus sac. *II*, 129, 20.
- (Waltherus) de Heschelbach 385, 10. *II*, 4, 5.
- Walthusen castrum, *Waldhausen* (*Württemberg. OA. Welzheim*) 243, 10. 284, 5.
- Walus, Walis, fl., *Waal* 31, 15. 46, 5.
- Wangionum duces 113, 15. — Wangionum partes 48, 20. *II*, 90, 1. 124, 20; districtus 219, 10; civ. *v. Wormacia*.
- de Wardino: Petrus.
- de Warta, *Wart castrum diruto* (*Aargau*), nobilis (Rudolfus) 385, 10. *II*, 4, 5.

- de Wartenberch vir nobilis (Bohem.) 383, 20. *II*, 12, 15. 36, 25.
 Wastfalia v. Westfalia.
 Wedrebia, *Wetterau* 38, 15. 110, 15.
 de Weizenek v. de Wizenek.
 (Welfi), Gwelfi 81, 15.
 Welfo dux Bawar. 57, 20.
 Welfo fil. Heinrici (Nigri) ducis Bawar. 84, 10 — 86, 1. 121, 35. 122.
 Wels, Welz, opp., *Wels Austriae ad Traun fl.* 255, 30. 296, 10.
 de Weltingen: Lüpoldus.
Wenzeslaus, Wenczeslaus, Wenzeslaus.
 S. Wenceslaus I. dux Bohem. 36, 20. 88, 35. 126, 20; fr.: Boleslaus.
 (Wenzeslaus I.) rex Bohem., fil. Ottakari I. regis 92, 20. 93, 15. 94, 30. 132, 5. 133, 15. 150, 5. 152, 25. 153. 155, 25. 190, 20. 192. 194, 1. 196, 1; filii: Heinricus, Ottakarus; uxor (*perperam*): soror Ottonis march. Brandenburg. 158, 10.
 Wenzeslaus II. rex Bohem. et Polon., fil. Ottakari II. regis 236, 20. 250. 276, 5. 280, 15. 289. 307, 5. 308, 10. 317, 30. 318, 10. 320, 15. 324, 25. 331, 5. 332, 25. 333, 1. 337. 338. 345, 20. 350, 1. 354. 355, 10. 359. 367, 15. 368, 5. 371, 30 — 373, 1. 375. *II*, 12, 25. 13, 10. 15, 1. 37, 1. 39, 20; mater 367, 15; uxores: Guta, Richsa; liberi: Wenzeslaus, Agnes, Anna, Elizabeth, Margareta; tres filiae 331, 5. 366, 25.
 Wenzeslaus III. rex Ungar., Bohem., Polon., fil. Wenzeslai II. regis Bohem. 331, 5. 332, 25. 333, 1. 338. 366, 25. 367, 15. 368, 5. 372. 373. *II*, 12, 30; uxor: Viola.
 (Wenzeslaus) fil. Iohannis regis Bohem. 379, 25. *II*, 145, 10; sponsa: Margareta.
 Werdea civ., *Donauwörth* 326, 30. 363, 1.
 Wernardus v. Bernhardus.
 de Wernenburch, *Virneburg (RB. Coblenz)*, comes: Ropertus.
 (Wernerus de Eppenstein) archiep. Mogunt. 169, 15.
 Wernerus lector fr. Minorum 304, 15.
 Wernerus de Bacherach 297, 20.
 Wernhardus v. Bernhardus.
 Werven castrum, *Werfen ad Salzach fl.* 314, 1. 349, 10.
 Westfali 13, 1. — Wastfalia 328, 10.
 Wetflaria civ., *Wetzlar ad Lahn fl.* 245, 20. 285, 25.
 Wettingen, Maris-stella, monast., *Wettingen (Aargau)* 386, 10. *II*, 5.
 (Wibertus), Gwibertus archiep. Ravenn. = Clemens (III.) papa 56, 35. 57. 74, 5. 75, 5. 76, 15. 77. 116. 117, 10.
 (Wibertus), Gwibertus, abbas Mosac. *II*, 188, 5. 220, 20.
Wido, Wydo, Guido, Gwido.
 Wido rex Ital., imp., fil. ducis Spolitani 34. 35, 30. 46. 109. *II*, 67, 1. 106, 15; fil.: Lampertus.
 Guido comes (marchio Tusc.) 39, 10.
 (Wido) comes Flandr. 351, 20. 360, 25; uxor: (*perperam*) filia Edwardi I. regis Angl. 351, 25; filii 360, 25.
 Gwido de Turri Mediolan. *II*, 19. 46.
 Vienna, Winna, Wienna, Wien-nensis, Winnensis, Vinnensis, Winiensium civ., urbs, *Wien* 153, 10. 155, 15. 188, 25. 196, 1. 223, 20. 229. 230. 237. 275. 276, 25. 280, 5. 282, 5. 298, 10. 325, 25. 348, 15. 361, 25. *II*, 29, 20. 60, 1. 70, 20. 135, 20. 137, 15. 141, 20. 162, 20. 163. 172. 197. 203. 204, 15. 206, 20. 211, 5. 214, 20. 215, 1. 235, 5. 250, 10; castrum *II*, 183, 10. 214, 30; capella castri *II*, 206, 20; monast.: fr. Minorum 325, 25. 361, 25. *II*, 137, 15. 203, 35; fr. Augustinensium *II*, 183, 10. 214, 20. — Winnenses cives 275, 25.
 Wikardus decanus, archiep. Salzburg. *II*, 23. 25, 10. 29, 20. 53. 61, 25. 70, 25. 110, 20.
 Wikboldus, Wikeboldus, archiep. Colon. 325, 20. 326, 1. 328, 10. 361, 15.
 Wyla uxor Berengarii II. regis Ital. 51, 10. 111, 35.
 de Wildonia, *Wildon Stiriae*, comites 100, 1. 133, 10. 171, 10. 208, 1;

- nobiles viri *II*, 115, 15; de W.: Hertnidus.
- Wilhelmitae, Wilhelmitarum ordo 85, 1. 121, 35. 353.
- Wilhelmus, Wilhalmus, Gwilhelmus.**
- Wilhelmus *II*. comes Holland., rex Rom. 92, 1. 93, 1. 131. 189. 193, 5. 212.
- Wilhelmus *II*. comes Northmann., I. rex Angl. 72, 20.
- Wilhelmus I. rex Sicil., fil. Rogerii *II*. regis 55, 30. 88, 5. 126, 30.
- Gwilhelmus card. presb. SS. quatuor Coronatorum *II*, 232, 20.
- Wilhelmus archiep. Mogunt., fil. Ottonis (*perperam* Heinrici) I. imp. 50, 1. 111, 20.
- (Wilhelmus) episc. de Gerundia *II*, 29, 10. 60, 20.
- S. Wilhelmus (eremita, *falso*) comes Pictav. 84, 30. 121, 30.
- Gwilhelmus de S. Amore 227, 15. 273, 1.
- Wilhelmus Okkam Anglicus, fr. ord. Minorum *II*, 231, 1.
- Wilhelmus princ. Burgundiae, (I. dux Aquitan.) 109, 30.
- Gwilhelmus V. (comes) Pictav. et dux Aquitan. 54, 25. 70, 30. 114, 30; filia: Agnes.
- (Wilhelmus *IX*.) comes Pictav. et dux Aquitan. 57, 20.
- Wilhelmus comes, marchio Iuliac., fil. Gerhardi VII. com. 375, 5. *II*, 165, 25. 166, 10. 171, 10. 198. 199, 15. 206, 1; uxor: Iohanna; filia: Richardis; fr.: Walramus.
- (Wilhelmus *III*.) comes Hannoniae et Holland. *II*, 79, 15. 114, 5. 166, n. 5; filiae: Margareta, Iohanna, Philippa.
- (Wilhelmus) comes de Monte 326, 15. 362, 30.
- Gwilhelmus de Nugereto 370, 15. *II*, 44, 1.
- Gwilhelmus (de Ventzono) *II*, 207, 20.
- Willibaldus episc. Eichstet., fr. Wunnibaldi et Walpurgae 5, 5. 102, 15.
- S. Willibrordus 13, 5.
- Wilzhoven v. Vilshoven.
- Windeschgraecz, *Windisch-Graz Stiriae* 363, 30.
- Winfridus v. Bonifacius.
- Wintertur, Wintertür, civ., *Wintertur (Kant. Zürich)* 384, 10. *II*, 3, 15.
- (Wirzburg), Herbipolis, civ., *Würzburg* 61, 5. 83, 35. 121, 5. 123, 30. 220, 25. 270, 5. 294, 15. *II*, 33, 30. 34, 30; Herbipolensis episc. 372, 5; Wirzburgensis, Erbipolensis episc.: Burchardus; canon.: Lûpoldus de Weltingen.
- Wiricus v. Hugo.
- de Wirtenberch, Wirtenberg, *Württemberg*, com.: Eberhardus, Ulrichus *III*.
- Wissegradensis praepos. v. Wizegrad.
- Witigo Pûchaer, Pûcher *II*, 8, 20. 32, 15.
- Witinus mon. Augiensis 14, 20.
- Witlingen castrum, *Wittlingen (Württemberg. O.A. Urach)* 243, 10. 284, 10.
- Wizegradensis, Wissegradensis, (*Wyschehrad Pragae*) praepos.: Iohannes.
- Wizenburch, Wizenburch, civ. Alsatiae, *Weissenburg (pro Wiesloch in Palatinatu?)* 327, 10. 363, 20.
- de Wizenek, Weizenek: Dietmarus.
- Wladislaus v. Ladezlaus, Lotho, Heinrichus marchio Morav.
- Wlodizlaus, Wlodeslaus, Vlodezlaus, archiep. Salzburg., fr. Heinrici V. ducis Wratislawiae 99, 1. 100, 25. 137, 10. 139, 5. 170, 15.
- Wolbertus, Volpertus, presb., fr. ord. Praedicat. 148, 30. 185.
- Wolfardus, Wolframus v. Wulf.
- de Wolfrat(shausen), *Wolfratshausen, Oberbayern, ad Loisach fl.*, comes: Heinrichus.
- Wolfsperg civ., *Wolfsberg in valle Lavant. II*, 210, 1.
- de Wolgerstorf, Wolgersdorf, vir nobilis 229, 5. 275, 5.
- Wolkenstain, Volkenstain, castrum, *Wolkenstein Stiriae ad Enns fl.* 96, 10. 157, 5. 200, 1.
- Wormacia civ., *Worms* 13, 15. 35. 48, 20. 50, 5. 59, 35. 118, 25.

320, 25. 355, 15; Wangionum civ.
320, 25; dux: Chunradus. — Cf.
Wangiones.
Wulfardus, Wolfardus, comes Ka-
rinth. de Treven 88, 10. 127, 1;
fil.: Ulricus.
Wulframus archiep. Senon. 1, 25.
(Wulframus) de Nellenburg pro-
vincialis ord. Cruciferorum (Teu-
tonic.) II, 146, 20. 228, 25.
Wunnibaldus abbas in Haydenhaim,
fr. Willibaldi et Walpurgae 5, 10.
Wuringense (*Worringen, Kr. Köln*)
proelium 253, 30. 255, 1. 295, 10.
308, 30. 346, 5. II, 9, 25.
de Wüssowe, *Wolfsau*: Dietricus
episc. Lavent.

Y. Cf. I.

Ybla v. Hybla.

Z.

Zacharias papa 3. 6, 10. 42. 61, 20
— 63, 5. 103.
Zacharias episc. (Sabion.) 36, 15.
Zacharias presb. 14, 35.
Zagrabia, *Agram* 94, 20. 97, 10.
133, 5. 154, 25. 169, 25. 195, 20.
203, 15; dux: Stephanus.
de Zaeringen, Zeringen, *Zähringen*
(*A. Freiburg i. Br.*), (duces):
Bertholfus II, Chunradus.
Zambri rex II, 66, 20. 106, 5.
de Zeltingen Australis II, 35, 25.
b. Zenonis eccl. canon. regula-
rium *prope Reichenhall* II, 190, 15.
218, 1; decanus II, 191, 5.
Znowina, *Znaim Moraviae* 280, 5.
Zwendeboldus rex Lothoring., fil.
Arnulfi imp. 34, 25. 35. 37. 46, 35.
47. 110, 10.
Zwendeboldus rex Marahensium
34, 25. 35, 1.

GLOSSARIUM.

Scripsit A. HOFMEISTER.

Maior numerus paginam, minor lineas quinas indicat. Loci posterioris tomi numero II praemisso, loci prioris tomi sine numero Latino indicati.

- accersio** militum 191, 25.
accursans 385, 25. *II*, 110, 10.
acephale terre 150, 35.
acrisia *II*, 95, 1. 133, 1.
adaptare in amicum 309, 5. 346, 20.
adaquacio iumentorum *II*, 72, 10.
 110, 10.
additicii *II*, 17, 20.
aduncinare 378, 20.
advocacia, *Vogtei* 351, 10.
advocaticia, *Vogtei* 315, 10. — **advocaticium ius** 258, 30. 274, 25.
 299, 5.
advocatus 216, 25; *Romane rei publ.* 211, 10; *advocati provinciales* *II*, 17, 20. 43, 25.
affidacio 279, 10.
affinare se, *sich verschwägern* *II*, 145, 10.
affinatum habere alicuius, cum aliquo 256, 1. 296, 15. 307, 5. 345, 20.
alapare 103, 5. *II*, 161, 25.
aliqualis 206, 30.
aliqua liter 64, 10. 144, 5. 153, 10. 229, 15. 254, 20. 261, 30. 275, 15. 294, 25. 303, 5. 311, 5. 315, 1. 327, 10. 350, 10. *II*, 32, 25. 33, 20. 40, 20. 65, 10. 104, 10. 108, 25. 137, 10. 155, 20. 166, 25. 180, 1. 184, 20. 187, 25. 242, 20.
allusiva visio 233, 5.
alteracio 48, 5.
ambasiator *II*, 247.
ambassata *II*, 165, 15. 198, 15.
ambassador *II*, 234, 20. 237, 10.
angaria 161, 30. 195, 25. 275, 10. *II*, 70, 5. 87, 20. 108, 15. 121, 20. 159, 10.
angariare 155, 35. 174, 10. 339, 25. 342, 5. 343, 15. *II*, 12, 25. 27, 5. 77, 20. 151, 1. 197, 5. 218, 25.
anteferri alicui, vor jemand gebracht werden 234, 30.
antipapa *II*, 132, 30. 133, 25. 247, 5; *antypapa* *II*, 149, 15.
apocrisarii 125, 1.
apoplosie (= apoplexiae) morbus *II*, 135, 25. — **apoplasiacus morbus** *II*, 101, 10.
apotheca pro ypotheca 282, 30.
appensio 353, 1.
applicacio navalis 196, 30.
apprehendere, erreichen *II*, 61, 15.
appropriare sibi 7, 35.
aptare alicui nomen 332, 5.
aptitudo 3, 10.
aquilifera signa imperialia *II*, 119, 20. — **aquiliferi** *II*, 84, 5.
arcere = urgere *II*, 73, 1. 110, 5.
archicancellarius 52, 1. 259, 25. 260, 1. 299, 15. 300, 10. *II*, 33, 25.
archiva (pl.) ecclesie 19, 5; **ecclesiastiarum et monasteriorum**, *II*, 171, 10. 205, 35.
argumentare *II*, 93, 20.
arismethica 17, 5.
armarium, Bibliothek *II*, 126, 10.
arrestare 93, 15. 132, 5. *II*, 196, 15. 204, 1.
artitudo *II*, 109, 5.
assistencia 51, 25. *II*, 91, 5.
astrologi *II*, 175, 5. 202, 15.
astronomica pl. *II*, 118, 1.
attinencia subst. 363, 30.
attractio alicuius *II*, 80, 5.

auditor causarum sacri palatii summi pontificis *II*, 26, 5. 56, 5.
aufugium 98, 15; auffugium 355, 1.
augustale nomen 150, 15.
auricularius secretorum *II*, 31, 10;
cf. 2. *Reg.* 23, 23.

ava 283, 30.

avunculus = *fr. matris* 236, 10 *et passim*; = *filius sororis et filius consobrinae* *II*, 87, 15; = *filius amitae* *II*, 40, 1. 148, 10. 157. 194, 10; = *filius fratris matris* *II*, 157, 20. 194, 30.

banus 344, 15.

baptismalis inquisicio 252, 15; gracia 292, 25.

barbarius, *Barbier* *II*, 56, 20.

barones 158, 25. 202, 10. 248, 1. 249, 5. 324, 25. 339, 1. 359, 5. *II*, 30, 1. 61, 25. 71, 25. 189, 5; liberi *II*, 44, 30.

bellicae naves 15, 35. 282, 25.

beneficium, *Lehen* 259, 30. *II*, 109, 15.

beneplacitum 202, 1; beneplacita *pl.* *II*, 68, 5.

benifactor 87, 25.

bygamia 44, 30.

bygamus 32, 15. 45, 5.

binomice *II*, 8, 15. 32, 15.

breviloqua conclusio *II*, 196, 30.

brigae, *lites*, *Ital.* *briga* 308, 1.

brunus habitus *II*, 170, 5. 205, 1.

bullae aureae 93, 35. 175, 15. 209, 15; papalis 168, 1.

bullatae litterae *II*, 89, 20. 124, 25.

burchgravius *II*, 120, 20; burchravius 223, 15. 225, 20. 236, 15. 314, 15. 341, 30. *II*, 14, 5. 15, 15. 85, 20; *cf.* *purchgravius*.

c-, k-.

calopida (?), *Holzschuh* 285, 35.

calopidaria ars 246, 10.

calopidarius, id est ligneorum artifex calceorum 285, 30.

camera imperii *II*, 49, 20; camere prepositus 52, 5. 67, 30.

camerarius 52, 1. 292, 10. *II*, 117; kamerarius 252, 1.

canales *pl.* 100, 20. 174, 25.

cancellarie officium *II*, 171, 25.

cancellarius 238, 10. 250, 25. 281, 30. 290, 10. 330, 15. 342, 25. 366, 5. 368, 25. *II*, 26, 20. 146, 25. 200, 15. 210, 25. 228, 20. 229, 1. 230, 20. 235, 15; imperialis aule *II*, 51, 5.

canonicalis regula *II*, 209, 20.

canonizacio 227, 30. 242, 15.

canonizare 186, 30. 193, 30. 244, 10. 283, 1. *II*, 115, 10. 121. 123, 25.

canopeum = *conopeum* 303, 40.

capitalis civitas 221, 1. 229, 25.

capitaneatus 250, 20. 349, 5. *II*, 160, 10. 195, 1.

capitaneus 96, 20. 97, 20. 135, 5. 155, 15. 176, 10. 209, 25. 221, 15. 233, 1. 269, 30. 277, 25. 313.

315, 10. 340, 10. 343, 10. 344, 1.

351, 10. 382, 1. *II*, 12, 1. 17, 25.

36, 5. 43, 25. 62, 20. 160, 15. 161, 20.

193, 25. 195, 5. 200, 1. 236, 20;

generalis 175, 10.

capitulum ecclesiae 137, 30. 149, 25. 173, 5. 189, 35. 206, 30. 296, 30.

capparis 182, 1.

cappella 20, 20.

capsellula 326, 10.

capucium *II*, 134, 5; cappucium *II*, 100, 10.

carencia 151, 25. 311, 5.

caritativa hospitalitas *II*, 98, 10.

castellanus, *qui castello praest* 344, 1. 381, 10.

castellatus, *castello praefectus* *II*, 89, 5.

castimonialis flos *II*, 13, 1.

kathedralis eccl. 305, 5. 352, 20; kathedralia loca 18, 1. 263, 10.

316, 15.

kathedratus, *subst.*, *cathedra ecclesiae episcopalis* *II*, 113, 5.

cathezizare *II*, 233, 10.

catta, *Katze* 239, 15. 243, 15. 283, 15.

caula, *Gehege* *II*, 146, 1.

cedula = *schedula* 12, 10.

cenobitalis locus *II*, 113, 20; vita *II*, 98, 10.

cervisia *II*, 45, 5.

chronic(a), cronic(a) 39, 10. 45, 35; imperatorum *II*, 67, 10. 106, 25;

Ottonis Fris. *v. in Indice*.

chronicalia *II*, 242, 20.

cyfus = *scyphus* *II*, 20, 5; ciphus *II*, 47, 1.

cinctura, *Belagerung* 156, 25.

- cingulatus 326, 5.
 circumetans 166, 10.
 circumagitare 326, 5. 362, 1.
 circumgirare *II*, 21, 10. 48, 30. 200, 10.
 circumgiracio 364, 1.
 circumsepcio 285, 15. *II*, 217, 10.
 cyrografum = *chirographum II*, 88, 1. 178, 15.
 cirotheca = *chirotheca* 137, 15; cyrotheca 99, 10. 165, 1; cyroteca 206, 5.
 civiles, *Bürger* 219, 20. *II*, 90, 1. 194, 25; leges 163, 35. *II*, 50, 15.
 clausula = *clausura II*, 80, 15.
 clausure 124, 25. *II*, 78, 1. 168, 25. 173, 15. 202, 1. 207, 5; moncium 225, 25. *II*, 217, 10.
 clenodia *pl. II*, 210, 30.
 clericalis status *II*, 114, 1.
 clericaliter 156, 10.
 clericatus 20, 1.
 clientula = *clientela* 168, 15. 256, 35. 276, 30. *II*, 129, 1; clyentula 231, 5. *II*, 98, 30. 171, 25.
 coactive *II*, 217, 25.
 coadiutor 162, 35.
 coaptare se alicui, *coniungere se II*, 166, 5. 198, 25. 218, 15; se ad gratiam alicuius *II*, 188, 15.
 coatterere 172, 25.
 coercio = *coercitio* 323, 30.
 cognitiva experientia 312, 5.
 coincidere *II*, 244, 20.
 collapsio *II*, 220, 10.
 collaterare *II*, 114, 20.
 collegiata consistoria *pl.* 270, 20; collegiatae ecclesiae 222, 15.
 collegium cardinalium *II*, 237, 1.
 collicidium 206, 20. 220, 15. 314, 5. 349, 20.
 comitancia = *comitatus II*, 40, 1.
 comitatus, *Grafschaft* 88, 10. 124, 30. 127, 1. 244, 30. 255, 15. 284, 30. 352, 1. *II*, 40, 30. 93, 1. 132, 5. 145, 10. 154, 25. 168, 5. 169, 20. 187, 20. 188, 25. 189, 10 *etc.*
 comitia, *Grafschaft* 368, 30.
 comitiva = *comitatus, Gefolge* 191, 30. 250, 10. 333, 15. 354, 10. *II*, 4, 5. 58, 20. 60, 25. 92, 20. 166, 1.
 commendata *II*, 143, 30.
 commendator, *Komtur* 314, 5. 349, 20.
 commetacio 255, 25.
 commissarius 150, 30.
 commissio, *Auftrag* 170, 30. 250, 30. 329, 25. *II*, 149, 10. 158, 10. 190, 1.
 commontani *II*, 109, 1.
 compactare 138, 20. 172, 20. 329, 15; compactata amicitia *II*, 216, 5.
 compactio 286, 15.
 compar = *maritus* 150, 10. *II*, 204, 5.
 compatriotales 93, 20. 192, 15.
 competa *pl.* 153, 5. 323, 25. 356, 30. *II*, 95, 25.
 compilare, *conscribendo congerere* 20, 30. *II*, 148, 15.
 complacencia 82, 30. 93, 25. 132, 10. 158, 10. 248, 20. *II*, 107, 15. 133, 25; complacencia *II*, 59, 15. 129, 10.
 complaudere *II*, 100, 20.
 compromissa causa *II*, 237, 1.
 concionacio 288, 5. 320, 20. 355, 15.
 concopulare 181, 1.
 condecencia *subst.* 58, 25.
 condecivit = *condecuit II*, 2, 20.
 ex condicto 234, 20. 328, 30. *II*, 112, 1; pro condicto 364, 20.
 conductus regius *II*, 11, 5; cond. securitatis 192. 270, 25; regie securitatis *II*, 35, 20.
 confluerunt = *confluxerunt* 237, 20.
 conformitas 369, 15.
 confossiones *II*, 72, 10.
 confusibiliter *II*, 228, 1.
 congestura *II*, 115, 5.
 congiaticum = *congiarium II*, 27, 25.
 congirare se 233, 15.
 coniacere *II*, 144, 5.
 consercio navalis, *Seeschlacht* 167, 5.
 consertare *II*, 244, 10.
 conservatorium, *Archiv* 292, 20. *II*, 171, 10. 205, 35. 213, 30.
 consessio 346, 25.
 consignare, *übergeben* 41, 15. 93, 35. 111, 5. 117, 20. 209, 35. 210, 1. 227, 10. 310, 30. *II*, 68, 5. 85, 20. 151, 25. 201, 10.
 consistencia 189, 30.
 consistorium (papae) *II*, 138, 25. 247, 10; principum 271, 25. 309, 10; publicum (principum) 320, 10; collegiata (principum) 270, 20; Romanorum 17, 15; collegiatarum ecclesiarum 222, 15.
 consodalis 158, 25.

- constrictio fidei *II*, 214, 10; con-
 strictiones montium 248, 35.
 constudentes 74, 15. 75, 15.
 contaxare *II*, 91, 15. 134, 15.
 contemptibiliter 298, 5.
 contentari, *contentum se habere*
 197, 15. 291, 35.
 contestari, *bezeugen* 210, 5.
 conthoralis 198, 30. 217, 15. 244, 15.
 256, 1. 267, 25. 318, 20. 346, 30.
 357, 20. 380, 25. *II*, 60, 5. 97, 5.
 101, 25. 129, 1. 141, 20. 156, 20.
 168, 10. 212, 1; complexus 254, 1.
 conthorata, *uxor* 266, 1.
 continencia 256, 30; (instrumen-
 torum) 156, 30. *II*, 214, 1.
 contractare *II*, 5, 15. 18, 15. 82, 20.
 95, 10. 141, 15. 226, 25.
 contumbare 43, 10. *II*, 11, 25. 35, 15.
 343.
 conventualia loca 263, 10. 305, 5.
 convivacio *II*, 4, 1.
 cordatus, *beherzt* 157, 25. 171, 10.
 321, 20. *II*, 22, 5. 46, 15. 63, 15.
 119, 20; ad resistenciam 266, 30.
 cordialiter 221, 10. 236, 10. 319, 20.
 370, 10.
 corona, *Krone* 36, 1. 48, 35. 49, 15.
 111, 15. 189, 15. *II*, 22, 1. 110, 15.
 189, 10. 231, 15; ferrea *II*, 18, 25.
 46, 1. 132, 10; imperii 86, 20. 123, 20.
 208, 15. 212, 25. 218, 1. 221, 10.
 267, 25. 270, 5. 274, 33, 25. 368, 20.
 376, 25. *II*, 9, 20. 43, 10. 93, 15.
 132, 15; summa imperii *II*, 50, 25;
 regni 90, 10. 130, 5. 171, 30; regni
 Francie *II*, 179, 15. 211, 20; im-
 perialis *II*, 52, 20; regalis 311, 5;
 Sicilie 204, 1; corone regales
 158, 20; auree 88, 25. 126, 10. 202, 10.
 coronare, *krönen* 6, 25. 19, 20. 28, 30.
 43. 45, 25. 46, 5. 50, 15. 64. 80, 30.
 85, 30. 97. 98, 10. 100, 5. 105, 30.
 108. 109, 20. 111, 30. 112, 5. 114, 35.
 116, 25. 119. 120, 15. 123, 25. 130, 30.
 136, 15. 183, 1. 195, 1. 204. 228, 25.
 268, 5. 274, 30. 310, 1. 318, 1.
 323, 5. 357, 25. *II*, 18, 25 *etc.*
 coronatio 40, 1. 169, 10. 179. 215, 25.
 217, 20. 268, 10. 317, 30. *II*, 23.
 45, 20. 51, 15. 53, 5 *etc.*
 corporale, *pannus quo hostia in-*
volvitur 185, 30.
 corpus iuris ecclesiastici 226, 5.
 corrigiati calcei 251, 10. 291, 5.
 crementum vini 32, 20.
 cronica *v.* chronica.
 crurifragium 176, 5. 210, 5. 225, 5.
II, 6, 1.
 curia (papae) 96, 1. 97, 10. 100, 30.
 134, 30. 135, 35. 139, 10. 144, 10.
 199, 25. 258, 1. 307, 20. 337, 1.
 342, 25. 345, 5. 352, 5. 360, 5. 367, 5.
 374. *II*, 25, 10. 30, 15. 36, 15. 53.
 60, 10. 70, 25. 89, 20. 94, 15. 111, 5.
 113, 5. 114, 25. 124, 25. 133, 10.
 138, 10. 144, 10. 146, 15. 149, 10.
 150, 10. 200, 25. 216, 10. 229, 1.
 230, 10. 234. 237, 10; papalis 169, 30;
 summi pontificis *II*, 29, 10. 51, 20;
 = *Reichstag* 83, 30. 91, 35. 121, 5.
 123, 30. 124, 35. 177. 186. 189, 1.
 219. 220, 20. 221. 223, 10. 224, 5.
 231, 5. 237. 239, 15. 245, 10. 247, 25.
 248, 1. 269—271, 10. 282, 15. 284, 1.
 285, 25. 288, 1. 294, 15. 306, 15. 323.
 324, 25. 325, 1. 358. 359, 10. 360, 5.
II, 10, 1. 33. 66, 15. 105, 25. 106, 1;
 sollempnis 269, 1. 324, 25. 358, 30.
II, 34, 30; electionis *II*, 62, 15;
 imperatoris 82, 1. *II*, 50, 30; (im-
 peratricis) *II*, 213, 1; regis 237.
 250, 25. 270, 1. 290, 10. 297, 1.
 384, 15. 386, 20. *II*, 3, 15. 6. 86, 25.
 92, 1; regalis 330, 15; principum
 308, 20. *II*, 118, 1; (ducis Austr.)
 348, 25. *II*, 102, 5. 162, 1. 173, 20.
 203; *Hoffest* 158, 30. 179, 5. 236, 25.
 245, 10. 280, 1. 285, 25. 306, 15.
 308, 20. 318, 5. 323. 358, 5. *II*,
 13, 15. 42, 10. 44, 20. 106, 1.
 curiales tractatus ad erudicionem
 morum 85, 25.
 cuttella = *cuttellus* *II*, 4, 10.
 dapifer 52. 67, 30. 252, 1. 292, 10.
 300, 20. 341, 15. 378.
 debachare rapinis (spoliis) et in-
 cendiis 319, 10. *II*, 90, 5; errores
II, 130, 30.
 decanatus *II*, 23, 10. 53, 1.
 dechalagus pontificum 25, 1.
 decima sexannalis 226, 5. 273, 25;
 decimae ecclesiasticae (ecclesi-
 arum) 39, 10. *II*, 89, 15. 124, 20.
 declamatorie 3, 5.
 decretalis epistola 287, 20; *cf.* De-
 cretales *in Indice*.

- decretista 331, 5. 369, 20. *II*, 146, 20.
 decretorum doctor *II*, 60, 10.
 decrinare 231, 10.
 deductio alee *II*, 201, 5; secularis
 245, 10.
 defalcare *II*, 38, 10.
 defedare 96, 15. 122, 15. 293, 10.
 defedatio *II*, 26, 15.
 defensiva arma 374, 1.
 defensor sacri imperii 216, 25.
 defluxus transitorius *II*, 151, 10.
 defrustracio 347, 5.
 defrustratus *pass. II*, 155, 15.
 defuscare 290, 15. 322, 25. *II*, 152, 15.
 degradare *II*, 130, 10. 191, 5. 218, 10.
 delibrare (?) se *II*, 165, 25.
 delinicio 154, 15.
 demonialis 297, 15; sacerdos *II*,
 129, 20.
 dependenciam habere 100, 20.
 desistencia *II*, 167, 25.
 desolabiliter *II*, 87, 1.
 detricantes, *tardantes* (?) *II*, 3, 10.
 devetare 93, 20.
 devotacio *II*, 200, 25.
 dextrarius 125, 10. 234, 20. 278, 30.
 279, 30. 314, 1. 321, 25. 356, 10.
 361, 20. *II*, 75. 140, 25.
 dialiter 96, 1. 133, 35. 191, 25. *II*,
 214, 10.
 dictamina 114, 25; conveniencia pla-
 citorum *II*, 38, 5.
 dietare *II*, 172, 10.
 dimembrare *II*, 80, 5.
 dimidiacio 188, 20.
 dyspa 181, 30. *II*, 243, 20.
 discoloratus 251. 291. 292, 30.
 dispariliter *II*, 211, 25.
 dispensacio, *Dispensation II*, 98, 10.
 131, 5. 144, 5. 153, 5.
 dispensare, *dispensieren* 333, 25.
 368, 20; *aufwenden* 381, 5.
 dispensative *II*, 164, 10. 197, 25.
 dissuetudo 259, 5. 299, 15.
 districtitudo 57, 15. 76, 10. 77, 15.
 districtus, *Bezirk* 173, 10. 192. 211, 5.
 219, 10. 230, 30. *II*, 15, 25. 33, 30.
 disturbium 128, 15. 172, 20. 202, 5.
 296, 25. 315, 5. 382, 10. *II*, 27, 25.
 58, 10. 216, 25. 234, 15.
 diversificam intencionem gerere *II*,
 106, 25.
 diversificare *II*, 67, 10.
 diversimode 227, 1. *II*, 149, 25.
 in dotalia promittere *II*, 102, 5.
 ducale nomen 308, 10.; ducalis
 gloria 248, 30; habitacio *II*, 184, 20;
 mansio *II*, 214, 30.
 ducatus, *Herzogtum* 13, 30. 15, 5.
 43, 25. 46, 1. 49, 1. 58, 5. 84, 10.
 108, 20. 111, 10. 116, 20. 121, 15.
 122. 123, 30. 124, 30. 180. 249.
 251, 1. 253, 10. 255, 25. 257, 15.
 275, 10. 284, 25. 290, 35. 293, 25.
 296, 1. 298, 20. 311, 1. *II*, 20, 15
etc.
 ducissa 81, 10. 124, 30. 128, 25. 173, 20.
 207. 266, 5. *II*, 97, 5. 136. 167, 15.
 172. 180, 15. 199, 25. 214, 30.
 248, 15.
 duellum, *Zweikampf* 11, 1.
 dulciloquium *II*, 150, 15.
 duodennis *II*, 233, 5; duodennium
 128, 15.
 eclipticare *II*, 65, 15. 104, 15.
 edigma, *signum militare, Wappen*
 233. 278, 5. *II*, 47, 10. 245, 20.
 effectualiter *II*, 87, 10.
 elargare *II*, 159, 25.
 electores, *Kurfürsten* 95, 10. 134.
 162, 15. 182, 20. 189, 10. 197, 10.
 211. 215, 5. 216. 264, 5. 267, 20.
 322, 30. 359 (elector 359, 10). *II*,
 9, 10. 65, 10. 104. 247, 10; prin-
 cipes 217, 20. 247, 30. 288. 324, 25.
II, 233, 15; proceres 239, 10.
 emenda *subst. fem.* 243, 1.
 emispermium *II*, 149, 5.
 episcopium 156, 20. 269, 30. 326, 25.
 equipollencia 255, 30. 296, 10.
 equitatura 104, 30.
 esoces *pl., salmones* 360, 5.
 exceptive 264, 20.
 excerebracio 176, 5. 210, 5.
 excessive 12, 5. 62, 5. 377, 5.
 excessivus 277, 25. 348, 30. *II*, 135, 15;
 excessiva pecunia 348, 30.
 excredicio, *Kreditierung* 324, 20.
 exemplificare *II*, 137, 20.
 exempti et non exempti (clerici)
II, 42, 15.
 exfuscatus ab imperio *II*, 228, 15.
 exigencia 202, 5.
 exoculacio 43, 30.
 expeditor negociorum *II*, 33, 25.
 experimentaliter *II*, 85, 20.

expressive *II*, 156, 15.
exuviare 356, 25.

falcare, *mähen II*, 176, 15. 208, 15.
fatäre, *prophezeien II*, 135, 10.
fatigium 341, 1. *II*, 155, 15.
femoralis corrigia 246, 5. 285, 25.
feodale imperii 244, 30; feodalia *pl.*
155, 1. *II*, 213, 20; feodale ius
245, 1.
feodum 100, 30. 139. 175. 195, 15.
209, 25. 218, 15. 220, 1. 224, 5.
237, 20. 252, 5. 253, 5. 256, 20.
268, 5. 269, 10. 270. 285, 10. 292, 15.
293, 10. 294, 1. 296, 30. 310, 1.
312, 25. 323, 5. 344, 20. 347, 15.
349, 20. *II*, 10, 1. 33, 15 *etc.*
festivales nupcie *II*, 144, 5.
festivare (curias) *II*, 106, 5.
fidelitatem facere 276, 10. 294, 1;
recipere 281, 10; repromittere
209, 25.
fiducialius 11, 20. *II*, 183, 5.
filiale privilegium 248, 25.
filiastri = *nepotes ex filia* 377, 20.
fiscus regius 285, 15; fisci regii pro-
curatores 269, 10; in fiscum suum
redigere 380, 5.
florenus, *nummus* 368, 35. *II*, 20, 5.
47, 1. 78, 15. 236, 15.
fluctivus 216, 10.
fontalis metropolis *II*, 115, 15.
forensia loca 220, 5.
formaliter 145, 10. 241, 15.
formare processus (processum) *II*,
123, 1. 149, 5; formata concio-
natio 355, 15.
forum ecclesiasticum 222, 15.
fraglancia = *fragrantia II*, 225, 1.
fraternalis amicitia 304, 30.
fraternaliter *II*, 181, 15.
fruitus *II*, 96, 25.
fulcitacio *II*, 189, 10. 229, 1.
fulcitus 234, 5; *cf.* perfulcitus.
furatus *pass.* 36, 5.
fuscorium 72, 25.
fustigare (?) 246, 35.

galea, *Galeere* 167, 25. 286, 20. *II*,
229, 5.
galera, *Galeere* 167.
gaudenter 289, 1.
genicium (= *gynaecium*) opus 17, 25.

genuflexiones *II*, 133, 1.
germanior *II*, 62, 15.
gyrovagus *II*, 220, 25.
gladialis extensio 252, 30. 292, 25.
glareota = *zymera II*, 166, 20.
199, 1.
grassare = *grassari II*, 129, 15.
grassitudo *II*, 176, 25.
griseum stamen 251, 10. 276, 30.
291, 5.
guerra *II*, 200, 30; gwerra 36, 30.
91, 25. 134, 5. 151, 10. 184, 10.
214, 1. 316, 25. *II*, 98, 25. 216, 30.
gwerrare 36, 1.
gymnasium, *schola, disciplina* 17, 5.
II, 187, 5. 218, 15; studiorum
55, 1.

Habilitatus *II*, 89, 5.
habitabilis *subst.* = *terra* 196, 25.
II, 239, 10.
habituatus 326, 15.
hastiludium *II*, 166, 20. 199, 1; mi-
litare 308, 20. *II*, 206, 15.
heredare 374, 1. *II*, 227, 10; here-
datus 291, 1. *II*, 115, 15.
hominium 13, 20. 125, 1. 253, 15.
259, 30. 294, 1. 299, 20. 311, 1.
323, 5. 347, 15. *II*, 181, 5.

i-, y-.

ydemptitas 192, 20.
ydolatrari 57, 25.
illaqueacio 297.
illitteratura = *litteratura* 222, 10.
imbrigatus *II*, 78, 10.
imm— *v.* inm—.
imperiale diadema *II*, 132, 20; dya-
dema 228. 309, 25. *II*, 51, 20;
sigillum *II*, 247, 5; privilegium
93, 35. 132, 20. 153, 30. 194, 1. —
imperialia 78, 20. 83, 30. 117, 30.
123, 20. *II*, 25, 10. 87, 20. 92, 20.
158, 20. 189, 15. 193, 20. 359, 20;
signa 216, 30. *II*, 84, 5. 119, 20
(aquilifera). 212, 5; insignia 310, 25.
347, 10. *II*, 121, 15. 125, 25. —
imperialis electio 51, 25; imperi-
ales civitates 162, 30; thesauri
92, 35.
impeticio 158, 15.
impiatus *II*, 249, 20.

impignorare *II*, 139, 30; impignoratus 289, 5. *II*, 88, 20. 98, 25; impignoratus *II*, 41, 1.
 impocionare 29, 35.
 impromptu *II*, 168, 1.
 impulsacio 315, 20.
 inantea 360, 1.
 incantatrix 12, 5.
 incarcerare 9, 1. 22, 30. 37, 15.
 incertitudinaliter 260, 30.
 incimbatae, incymbatae, galeae *II*, 75, 5. 112, 1.
 incineracio *II*, 97, 1. 128, 25.
 inconsuetudo *II*, 45, 30.
 incontinenas exercere 211, 20.
 incorrigibilis 2, 20.
 indentatum, *quod dentibus arreptum est II*, 99, 30.
 indictiones bellicae 256, 30.
 indilate 250, 15.
 indivisim 385, 30.
 indulgentiae maximae 15, 30.
 induviatus spiritu audacie *II*, 119, 25; induviata arma *II*, 75, 5.
 inefficacia *subst. II*, 237, 10.
 infallibilis 233, 15.
 infectio, *Beeinflussung* 275, 25. 283, 25.
 infederare 229, 30.
 infeodacio 349, 1.
 infeodare 183, 286, 5.
 infiscare 47, 25. 52, 30. 99, 35. 110, 20. 150, 20. 207, 30. 316, 15. *II*, 2, 1. 11, 20.
 informare de aliqua re, *informieren* 225, 20. 230, 20. 241, 5.
 informator, *praeceptor* 64, 25. 104, 25. 250, 5. *II*, 40, 30. 235, 15.
 ingrassatus *II*, 176, 25.
 ingrossatus *II*, 208, 25.
 initiare manus ad res imperii *II*, 152, 25.
 inimicabilis 277, 1.
 inmaritata *II*, 37, 1.
 inneabilis *II*, 232, 25.
 immediatus heres 295, 20.
 inquisitor (hereticorum) *II*, 122.
 insignia *neutr. pl. 2. decl.* 268, 5. 367, 20. 372, 30. *II*, 169, 30; regalia 217, 30; comitatus *II*, 188, 25; *cf. imperialia insignia.*
 instancia, *Unbeständigkeit II*, 78, 20.
 instructor canum 361, 20.
 instrumentum, *Urkunde* 96, 35. 156, 30. 202, 5. *II*, 77, 5. 88, 20. 123, 15.

151, 25. 247, 10; instrumenta litteralia, litteralia 329, 15. *II*, 168, 1; regia 275, 25.
 integraliter 28, 30. 104, 25. 206, 35. 230, 10.
 interagere 296, 25.
 intercessori(a) *pl.* 99, 20. 137, 30. 206, 30.
 interlocutoria *pl.* 325, 15.
 intermedia *pl.* 329, 10.
 interpolata tempora *II*, 116, 1.
 interpolatim 201, 1.
 intersibilis *II*, 126, 10.
 interventiculum 256, 30.
 inthronizare 59, 15; inthronizate galee 234, 10.
 inthronizacio *v. intron.*
 intoxicator *II*, 188, 25.
 intoxicatus *II*, 248, 15.
 intrinseci (cives) *II*, 126, 20.
 intronizacio 178, 10. 180. *II*, 196, 1; inthronizacio 251, 1. 290, 25.
 inturrare *II*, 221, 15.
 inungulatus *II*, 100, 15.
 invadiacio 326, 20.
 inasiya arma 374, 1.
 invective 231, 1.
 investitura 118, 25. 249, 1. 349, 1. *II*, 14, 15. 35, 1. 39, 10. 161, 5; principis 293; ducatus 209, 15.
 iocale munus *II*, 3, 25; iocalia *pl.* 19, 5. 37, 5. 100, 5. 138, 15. 171, 30. 208, 15. *II*, 145, 5. 221, 15.
 ius canonicum et civile 270, 15. *II*, 7, 30.

K-. v. c-.

laccessiret 343, 10.
 laicalis dignitas 125, 1; laycalis sexus (*perperam*) 327, 5.
 lancearii 233, 25. 278, 15. *II*, 75, 10.
 lantgravia 186, 1.
 lantgraviatus 377, 25.
 lantgravius 130. 183, 20. 188, 5. 189, 1. 266, 1. 291, 10. 352, 20. 378. *II*, 221, 30; lantgravius 160, 35; lantgravius 212, 1; lantchriavius 81, 15. 148, 25. *II*, 252; lantchriavius 91, 30. 316, 25; landgravius 187, 25.
 lantscriba 315, 10. 351, 10. *II*, 182, 35.
 legista 370, 15. *II*, 137, 1. 148.
 leoniculus 188, 25.
 leviare *II*, 35, 5. 208, 10.

- licenciare *II*, 133, 30.
 litteraliter 270, 20; literaliter 222, 5.
 litteratura, *wissenschaftliche Bildung*
 270, 20. 307, 20. *II*, 116, 15; litera-
 tura *II*, 94, 15.

magnanimiter 214, 25.
 magnates 183, 1. 219, 20. 237, 20.
 264, 20. 361, 15. *II*, 44, 30. 51, 20.
 146, 20; imperii *II*, 211, 15; regni
II, 179, 10.
 magnati 82, 35. 222, 5. *II*, 180, 5.
 maleficiare *II*, 144, 25. 154, 20.
 223, 15.
 mancipare custodie 21, 20. *II*, 224, 15;
 carceri 334, 15; effectui 58, 35.
 78, 30.
 maneries *II*, 11, 10.
 manna 16, 10. 64, 35.
 marca, *nummus* 65, 20. 96, 1. 105, 25.
 134, 35. 156, 30. 199, 30. 212, 20.
 213, 5. 236, 5. 249. 257, 5. 289, 5.
 311, 20. 318, 25. 319, 10. 325, 25.
 337, 15. 347, 20. 354, 25. 361, 25.
 372, 15. *II*, 35, 10. 37, 20. 38, 10.
 139. 189, 10 *etc.*
 marchia *v. in Indice sub* Aquileia,
 Carniola, Forum - Iulii, Marchia,
 Slavonia, Stiria, Verona.
 marchio *passim*.
 marchionatus 92, 20. 124, 30. 131, 20.
 224, 5. 230, 25. 271, 10. 330, 30.
 340, 25. 377, 25. *II*, 126, 25. 137, 5.
 166, 15. 198, 30. 201, 25.
 marchionissa 56, 30. 90, 10. 94, 25.
 95, 30. 99, 30. 133, 15. 134, 25.
 169, 15. 173, 20. 184, 15. 196, 5.
 203, 15.
 maritacio 306. 307, 25. 310, 10.
 329, 30. 340, 20.
 marscalcatus 173, 1. *II*, 115, 15;
 marschalcatu 349, 25.
 marscalcus 267, 20; marschalcus
 173, 25. 216, 30. 246, 5. 252, 1.
 285, 25. 292, 10. *II*, 195, 1.
 marschatus (*corruptum*) = mar-
 schalcatus 170, 25.
 maternalis lingua 222, 20.
 matertera = *soror patris* 97, 10.
 196, 5. *II*, 112, 25; = *consobrina*
II, 76, 10. 86, 30. 157, 30; = *so-*
brina II, 98, 1.
 matrimonialiter 155, 20. 160, 30.
 274, 25. 330, 30. 348, 10. 368, 15.
II, 79, 10. 113, 1. 127, 1. 172, 30.
 mausoleum 336, 25.
 medo, *Met II*, 45, 5.
 meminens *II*, 156, 15.
 mestibiles res *II*, 21, 10.
 metreta 328, 25. 364, 20.
 metricans 186, 20.
 metrificator 300, 10. *II*, 57, 25. 209, 10.
 milicia, *Ritterschaft* 21, 30. 78, 5.
 92, 25. 136, 25. 170, 25. 255, 10.
 286, 25. 361, 1 *etc.*; secularis 295, 15;
 milicia nova 324, 5. 358, 5. *II*, 45, 1;
 Iesu Christi 117, 30; crucis Chr.
 78, 5; veterana 265, 5; milicie cin-
 gulum 161, 5. 194, 15. *II*, 28, 5. 45, 1.
 militare contubernium *II*, 166, 20;
 decus 358, 10; exercitium *II*,
 73, 10. 220, 5. 231, 25; opus *II*,
 102, 10. 136, 15. — *militaris mos*
II, 59, 5; ordo, *Ritterorden II*,
 110, 20; status 134, 5.
 milites, *Ritter* 161, 10. 166. 189, 25.
 191, 25. 325, 10 *etc.* *saepissime*;
 novi 236, 25.
 minare, *führen II*, 113, 20.
 minera argentea, *Silberbergwerk*
 372, 10.
 ministeriales 319, 5. 338, 10. *II*,
 213, 10.
 mirificare 114, 25.
 missa, *Messe* 251, 30. 353, 15. *II*,
 83, 5. 130, 30 *etc.*
 missilia *pl.*, *litterae II*, 77, 5.
 mollificare 354, 1.
 monoculatus 328, 25.
 monos *II*, 245, 15.
 morose, *langsam* 231, 30.
 motiva causa *II*, 188, 25.
 muta, *Maut*, *Zollstelle II*, 98, 25.
 mutuerunt *II*, 197, 1.

nexuræ lignorum *II*, 80, 25.
 novicialis honor *II*, 33, 15.
 nupto = *nuptui* 137, 5.

obcaliginatus *II*, 70, 20.
 obsidium, *Geiselschaft* 229, 20.
 obsistencia 267, 15. 274, 15. *II*,
 174, 15.
 obviacio *II*, 72, 10. 134, 5.
 occasionaliter *II*, 98, 30.
 odorifer, *stinkend II*, 228, 15.

- officialis 51, 25. 97, 25. 136, 5. 174, 5.
 222, 15. 251, 15. 281, 10. 291, 15.
 300, 15. 326, 25. 363, 1. 381, 10.
 383. *II*, 17, 20. 38, 15. 41, 25.
 43, 20. 94, 15. 133, 30. 161, 15. 195, 1.
 officarius 101, 5. 139, 20. 155, 15. *II*,
 37, 5.
 organum, *Körperorgan* 104, 25;
Orgel 8, 30.
 orphanatus *subst. II*, 10, 25.
 pactatus *depon.* 275, 15; quo pac-
 tato *pass. II*, 61, 10.
 pagani, *Mohammedaner* 16, 1. 64, 35.
 105, 1. *II*, 110, 20. 190, 5.
 palatinatus 148, 30. 216, 30. 275, 10.
 327, 10. *II*, 44, 15.
 palatinus (comes Reni) 51, 30. 52.
 67, 30. 81, 15. 95, 15. 98, 5. 119, 25.
 130, 25. 136, 25. 160, 30. 162. 197, 20.
 204. 212, 25. 213, 5. 216. 217, 10.
 220. 222, 25. 223, 25. 231, 30. 238, 1.
 239, 1. 265, 30. 267, 15. 270, 30.
 271. 281, 25. 300, 20. 307, 5.
 310, 30. 314, 15. 320, 25. 326.
 328, 1. 329. 350, 1. 355, 20. 356, 10.
 359, 10. 362, 1. 364, 10. 365, 1.
 381, 20. *II*, 3, 15. 8, 20. 10, 10.
 14, 5. 15, 10. 23, 30. 32, 15. 34, 10.
 36, 25. 38, 5. 40, 1. 61, 5. 67, 20.
 69, 10. 103, 15. 108, 1. 189, 15.
 211, 15. 217, 20; (Bawariae) 128, 10;
 (Karinthiae) 253. 291, 10. 293, 25.
 palliare, *pallio donare aliquem* 20, 15.
 21, 10; palliatus 175, 20; palliare
metaphorice, bemänteln II, 142, 10.
 pannerium, *Banner* 251, 10. 291, 5.
 papalis auctoritas 6, 25. 122, 15;
 benedictio *II*, 29, 10; bulla 168, 1;
 curia 169, 30; electio 226, 10. 273, 25;
 gracia *II*, 212, 10; processus *II*,
 125, 1. 150, 1. 221, 25. 224, 20;
 sententia 96, 1. 134, 25. 136, 30.
 204, 15; — papale colloquium
 225, 25; concilium 227, 1; orna-
 mentum 336, 1. 370, 25; palacium
 335, 25. 370, 15.
 papatus 317, 5. *II*, 132, 30.
 pariliter 262, 10. *II*, 99, 5.
 parrochiales ecclesiae 331, 10. 368, 5.
 passagium, *Fahrt über Meer, Kreuz-
 fahrt* 57, 1. 75, 25. 76, 20. 90, 5.
 116, 40. 122, 30. 129, 30. 183, 15;
 generale *II*, 36, 20.
 passus *pass.* 172, 15.
 pastor = *sacerdos II*, 214, 30.
 pastoralis baculus 170, 15. 199, 10.
 paternalia bona *II*, 3, 25; paternalis
 hereditas *II*, 169, 25.
 paternaliter 182, 25.
 patriarchalia *pl., vestes patriarchae*
II, 188, 5; castra 174, 5.
 patriarchatus 185, 20.
 patriciatus titulus 14, 30. 43, 25;
 nomen 64, 20.
 patrimonialia bona 153, 35. 170, 20.
 194, 5. 316, 25. 352, 20.
 patruus = *frater matris II*, 115, 5;
 = *patruelis filius II*, 81, 5. 166, 1;
 = *consobrinus* 242, 15. 284, 1.
 penitentialia cantica 98, 35. 137, 5.
 penitentialiter 170, 10.
 penus 297, 20.
 peraudax *II*, 24, 15. 53, 25.
 peraudire 366, 5.
 percurritare 33, 35. 37, 25. 108, 30.
II, 115, 5.
 peremptorie citare *II*, 54, 20.
 perfulcitus 162, 5.
 pergamenum sigillo imperiali mu-
 nitum *II*, 247, 5. 248, 1.
 perpendiculum, *Aufschub II*, 75, 15.
 perpetualiter 13, 5. 96, 35. 112, 20.
 155, 30. 183, 5. 196, 15. 322, 15.
II, 13, 25. 47, 10. 124, 15. 181, 20.
 persatis *II*, 180, 5.
 phalange *II*, 163, 5. 197, 5; regie
 321, 5.
 pheodum 222, 25; *cf.* feodum.
 pileus habitus 251, 10. 291, 5; rusti-
 calis 291, 30; pileum pallium
 251, 10. 291, 5.
 pincerna 52. 67, 30. 175, 10. 209, 25.
 252, 1. 292, 10. 300, 20.
 pincernatus (imperii) 231, 5; offi-
 cium 276, 30.
 placitare, *verhandeln* 224, 1. 257, 15.
 343, 25. *II*, 112, 10; placitata *pl.*
 276, 25.
 placiti dies, *zur Verhandlung (auf
 dem Reichstage) bestimmte Tage*
 224, 25.
 placitum, *Verhandlung* 193, 20.
 196, 5. 294, 10. *II*, 38, 5. 134, 5.
 201, 30.
 placus 328, 15. 364, 15.
 plantula novella *II*, 98, 20.

- plebanus, *parochus II*, 102, 5. 169, 15.
184, 15. 206, 5.
plenaria amicitia 172, 25.
plenarie 153, 35. 172, 25. 212, 20.
plexione capitis punire 68, 30. 113, 20.
plurificare *II*, 84, 5. 119, 20.
pluritas 243, 5.
poetria = *ars poetica II*, 159, 1.
policia civilis 142, 30. 143, 30.
pomerium, *Obstgarten* 130, 25. *II*,
9, 5. 32, 30. 233, 15.
pontificalia, *vestes pontificis* 37, 20.
110, 5.
pontificium 57, 10. 156, 20. *II*, 31, 20.
pori terrae *II*, 225, 15.
possessionaria potencia *II*, 156, 5.
postergare, posttergere, *zurücksetzen*
33, 5. 108, 30; *hintenansetzen* 8, 35.
183, 5. 231, 20. 271, 25. 338, 25.
344, 25. 375, 25. *II*, 224, 1; *ver-*
lassen 219, 10. 339, 5.
posterioritas 65, 5. 105, 10.
posteritas = *posterioritas* 17, 20.
potestas, *podestà II*, 77, 20.
potitus *pass.* 222, 25.
pratellum *II*, 244, 25.
precamen 228, 35.
precatulatus aureis litteris liber
37, 10.
preconcipere *II*, 112, 35.
preconizare 219, 20. 269, 10. 324, 25.
358, 30. *II*, 75, 10.
predispone 239, 15. *II*, 97, 5.
predistincta agmina 321, 15.
prefelix 51, 15.
pregestacio *II*, 119, 25.
prehabere 45, 35 *saepius*.
preitinerans 320, 5. 355, 5.
prelati 183. 218, 10. 219, 20. 221, 5.
226. 248, 1. 252, 1. 259, 25. 269, 10.
270, 5. 273. 285, 5. 292, 5. 334.
359, 20. 367, 5. 369. *II*, 16 (pre-
latibus). 34, 1. 67, 5. 94, 1. 106, 20.
138, 15. 161, 5. 184, 5. 195, 25.
218, 10; ecclesiastici 324, 25. 359, 5;
prelatus 292, 5; ecclesiasticus
183, 1.
premunire = *premonere II*, 19, 5.
46, 10. 164, 5. 197, 30.
prendiderunt *II*, 239, 10; pre-
disse 224, 10.
prepeditans 319, 20.
presagare, *vorher anzeigen* 23, 1.
38, 5. 353, 5. *II*, 215, 15.
presencialia *pl.* 325, 15.
presencialiter 144, 20. 145, 20. 253, 5.
presentacio 360, 5.
presupponere *II*, 202, 5.
primas (archiepiscopus) 126, 25.
259, 25. 299, 15; primates 259, 30.
299.
primatus *II*, 240, 20; ecclesiarum
292, 5.
primogenitura 253, 20.
prineipaliores *II*, 58, 10.
principatus, *Fürstentum* 85, 35. 91, 25.
94, 15. 122, 30. 133, 1. 187, 10.
188, 20. 190, 15. 194, 30. 207, 30.
224, 5. 231, 5. 239, 5. 248, 30.
288. 289 *etc.*
prioritas 17, 20. 65, 5. 105, 10.
privilegiari *pass.* 357, 25.
proceriati principes 51, 25.
processus *II*, 196, 5. 237, 5; iurium
292, 20; dictare 369, 15; proces-
sum (processus) formare *II*, 123, 1.
149, 5.
prodigialius *II*, 71, 25.
prolocucio 291, 35.
pronepos, *Grossneffe II*, 248, 5.
prothoflamen 5.
protractus *subst.* 338, 25.
protunc 224, 30.
provincialis, *Ordensprovinzial II*,
146, 20. 228, 25.
pubescerat *II*, 139, 25.
publicanus (?) 369, 25.
pugillans certaminis singularis
171, 20.
pupillatus *subst.* 384, 20. *II*, 3, 25.
194, 1.
purchgravius 279, 25. 350, 1. 379, 10.
II, 39, 1. 40, 5; purgravius 265, 20.
271, 10. *II*, 140, 30. 206, 10; *cf.*
burchgravius.
Quartare *II*, 21, 10. 49, 1.
querulare 228, 1; querulari 78, 25.
112, 15. 117, 35. 124, 10. *II*, 36, 30.
216, 30; querulans 184, 5. 291, 35.
292, 15. *II*, 3, 5. 11, 10. 35, 1.
40, 5. 225, 5; querulando 155, 5.
quietare 15, 5. *II*, 137, 10. 155, 30.
172, 5.
Racionale, *vestimentum pontificale*
II, 83, 25. 119, 10.

- rancorosus *II*, 58, 20.
 ratorium, *Rasiermesser II*, 56, 40.
 rata, *Rate* 213, 5.
 ratificare 284, 25. *II*, 83, 5. 118, 15.
 168, 10.
 reacquirere 166, 20. *II*, 201, 30.
 reapprehendere 342, 1. *II*, 168, 25.
 reassumere 155, 5. 278, 5. 341, 20.
II, 213, 5.
 reclusorium *II*, 182, 5.
 recognicionem suorum iurium facere *II*, 34, 25; sine recognicione habere 302, 5.
 recommendacio *II*, 136, 25.
 recommittere *II*, 159, 10. 206, 5.
 recompensa 245, 1. *II*, 70, 5. 131, 20;
 recompensa *II*, 115, 20. 134, 15;
 pecuniaria *II*, 199, 30.
 reconnectere *II*, 37, 25.
 rediebat *II*, 78, 15.
 rectorium *II*, 20, 5.
 reformare = restituere 13, 20. *II*, 230, 15.
 regalia, *Regalien* 221, 15. 269, 25.
II, 34, 1. 54, 1. 216, 10; (insignia) 83, 35. 86, 20. 121; (vestimenta) 249, 5. 268, 5. 288, 30. 289, 1;
 insignia 217, 30; donativa 302, 1;
 regalium thesaurus 48, 30; regales induvie *II*, 84, 5.
 regia via *II*, 186, 20. 216, 25.
 regicidae 386, 5. *II*, 6, 1.
 registrare *II*, 148, 15.
 regivolum vinum 360, 5.
 regulares canonici 191, 30. *II*, 190, 15.
 rehabere 83, 10. 120, 20.
 reintegrare 228, 15. *II*, 142, 15.
 religiosi (viri) 199, 15. 247, 5. *II*, 128, 25.
 resarcicio *II*, 100, 20.
 residenciam habere 157, 1. *II*, 93, 25.
 resistencia 133, 35. 168, 15. 229, 30.
 266, 30. 363, 15. *II*, 207, 5.
 resolidare *II*, 187, 25.
 responsales *II*, 9, 10. 33, 1; sol-lempnes 216, 5.
 responsivam differre 282, 15.
 retentor promissionum 262, 1.
 retransmittere 237, 1. 308, 5.
 retroactio 318, 25.
 retrocessum negocium *II*, 230, 10.
 retrogrediens 301, 15.
 refusio *II*, 20, 30. 48, 25.
 robustatus 33, 30. 376, 15. *II*, 89, 5. 99, 5.
 rotagium 379, 1.
 rusticales 293, 30; calcei 251, 10.
 291, 5; vestes 292, 10. *II*, 161, 25;
 rusticale commercium 252, 30;
 rusticalis pilleus 291, 30; vestitus 252, 10. 292, 20.
 sacramentaliter 108, 35. 124, 10.
 salinale ius *II*, 201, 1.
 salinantes 372, 5.
 sarchofagare *II*, 27, 1.
 scacarum ludus 164, 5; scaci *II*, 48, 10.
 scandizare 280, 20.
 scarletum 99, 5. 137, 15. 164, 25.
 205, 35. *II*, 45, 5.
 scientifici viri 17, 5.
 scindatum, *cendatum*, *Taft* 324, 15.
 scrupulum = *scrupulus* 51, 30. 227, 20.
 scultetus 314, 20. 350, 5.
 secretale solacium *II*, 172, 5.
 secretarius 189, 30. 250, 1. 289, 20.
 311, 20. 347, 20. *II*, 26, 20. 156, 25.
 221, 10.
 seculares 199, 15. 218, 10; ecclesiae 331, 10; principes 270, 20; secularis milicia 295, 15.
 secundarie 366, 5.
 secundario 87, 5. 115, 1. 125, 20.
 173, 1. 178, 20. 317, 25. 354, 5.
 378, 20. *II*, 134, 10.
 sedes (apostolica) 56, 10. 115, 10.
 131, 10. 160. 168, 5. 169, 30. 211, 15.
 228, 30. 274, 20. 282, 25. *II*, 67, 30.
 93, 25. 183, 25. 230; sancta sedes 162, 20; sedes apostolica 1, 5.
 169, 5. 226, 5. 228, 15. 246, 1. 250, 25.
 294, 20. 316, 15. 371, 1. *II*, 93, 20
etc.
 seductivus *II*, 133, 25.
 seminata 341, 1.
 sentenciare 64, 20; sentencians 124, 15.
 septennalis 83, 20. 120, 20.
 sequester locus *II*, 166, 5. 198, 25.
 serietenus, *der Reihe nach II*, 157, 5.
 seriose *II*, 115, 25.
 sermocinium *II*, 225, 5.
 sexannalis 226, 5. 273, 25.
 sigillefer *II*, 33, 25.
 sigillum aureum 153, 30; imperiale *II*, 247, 5; imperatoris *II*, 248, 1.
 signare = *designare* 90, 15.
 symea = *simia II*, 113, 20.
 syndicus *II*, 171, 25.

situatus 203, 10. 247, 10. 308, 20.
 solaciari *II*, 13, 15. 28, 30.
 solaciosa colloquia 385, 10.
 soldanus *v. in Indice*.
 ad soldum suum disponere negocia
II, 78, 20.
 sollempnizare 19, 10. 52, 25. 65, 15.
 105, 15. 322, 15. 324, 25 *saepius*.
 sollempnizacio *II*, 16, 15.
 sorcialiter 3, 35. 29, 1.
 sororius = *uxoris frater* 314, 25.
 specificatus *II*, 213, 20.
 spectabilitas curie 237, 25.
 speculatus *pass. II*, 13, 5.
 stercoralis cloaca 285, 25.
 stillamina veri sanguinis *II*, 210, 5.
 stipendiare 334, 25. 354, 15. 363, 10.
 369, 35; stipendiatu miles 378, 20;
 stipendiandus *II*, 95, 10.
 strictitudo temporis brumalis *II*,
 176, 20. 208, 20; strictitudines se-
 mitarum 315, 25.
 studentes, *Studenten II*, 146, 15; *cf.*
 constudentes.
 studium, *Universität* 43, 20. 325, 15.
II, 146, 15; studia liberalia *II*,
 7, 30. 31, 15.
 sublevamen *II*, 41, 25.
 subpani, barones terrae Bohem.,
župan 339, 1. *II*, 153, 5.
 subterrare 322, 10. 381, 10. *II*, 96, 30.
 97, 1. 114, 15. 228, 10.
 successive 282, 5. *II*, 30, 20.
 sudorose 271, 15.
 sudorosus *II*, 133, 20.
 suffraganei (episcopi) 258. 298.
 superioriri 230, 30. *II*, 157, 25.
 sustentamentum 151, 25. *II*, 204, 15.
 224, 30.

talliare *II*, 41, 25. 196, 1.
 tannus 176, 15.
 tediari *II*, 81, 25; tediati *II*, 133, 15.
 temporalia 190, 1; temporalis iu-
 risdictio 185, 25.
 termalia *v. thermalia*.
 testamentaliter 165, 5.
 testare, *vermachen* (testatum reg-
 num) 99, 15.
 theolonium *II*, 181, 15.
 thermalia 18, 20; termalia balnea
 16, 1.

thronizare 154, 1.
 tonditur 245, 5.
 tonsorare 8, 15. 13, 30. 45, 10. 62, 5.
 63, 10. 103, 25; tonsurare 42, 40.
 44, 35.
 tormentales machinae 302, 25.
 tormentare 234, 30. 259, 20. 314, 5.
 349, 20. 380, 5. *II*, 88, 15.
 tormentatio, tormentacio 147, 20.
 177, 20.
 torneta, *Turnier II*, 145, 5; tor-
 netae *pl.* 308, 20. *II*, 154, 1. 155, 15.
 166, 20. 199, 1; tornetarum ludus
II, 147, 5.
 tortici(a), *Fackel II*, 72, 20. 110, 10.
 totalis concordia *II*, 187, 15.
 toxicus, *vergiftet* 347, 20.
 transalpinans 119, 10.
 transitus, *Tod* 191, 5. 306, 20. *II*,
 42, 30. 54, 10.
 transmarinare 228, 15.
 transmontana *pl., Deutschland* 183, 10.
 transmontare 342, 10.
 transvadacio 319, 25.
 transvadare fluvium 260, 25. *II*,
 65, 15. 105, 1; aquam 301, 20.
 treugae 94, 30. 96. 133, 20. 135. 155, 25.
 157. 196, 10. 200. 208, 25. 261, 30.
 303. 328, 15. *II*, 14, 10. 39, 5.
 88, 15. 137, 5. 161, 1. 174, 25. 180, 5.
 207, 15. 217, 10. 219, 1. 229, 10;
 treuga (?) *II*, 179, 10.
 treugare 172, 20. 196, 5. 208, 25. *II*,
 187, 1. 190, 5. 233, 25. 237, 1.
 trusalis cuttella *II*, 4, 10; gladiolus
II, 14, 25. 39, 30; pugio 385, 20.
 trutinacio 142, 25. 143, 25.
 tuicio = *advocatia* 261, 1.
 tumbare 173, 20.
 tyrannizare 80, 35; tyrannizans 38, 5.

ultimum vite facere 8, 20. 31, 20.
 urseus = *ursinus* 181, 20.
 uxoracio *II*, 18, 5.
 uxoralis sanguis 224, 10.

Vasallatus 173, 10.
 vasallus 100, 20. 139, 5. 175, 5. 209, 20.
 218, 15. *II*, 181, 1.
 venator imperii, *dux Karinthiae*
 252, 10. 292, 25.
 vertigo capitis, *Kopfverdrehung*,
Irrsinn II, 190, 20.

vetavit 347, 5; vetaverat 199, 10;	vinculare 329, 25.
vetaverunt <i>II</i> , 24, 10. 182, 30; ve-	virtuosus 262, 30.
tasset <i>II</i> , 152, 15.	volita <i>pl.</i> 249, 1. 274, 20. 313, 1.
vexillulum 251, 15. 291, 10. <i>II</i> , 151, 30.	333, 15. 376, 25. <i>II</i> , 32, 5. 90, 20.
158, 20. 161, 10.	108, 20. 167, 5.
vicariatus <i>II</i> , 123, 20. 137, 30. 190, 1.	vulgaria (<i>deutsche</i>) nomina 104, 40.
219, 5.	vulgariter, <i>in der (deutschen) Volks-</i>
vicecancellarius 286, 10.	<i>sprache</i> 221, 20. 269.
vicedominus 329, 20. 344, 10. 365, 1.	W ernamentum 372, 1.
vicinare se 356, 5; vicinari 379, 25;	
vicinatus <i>pass.</i> 30, 35.	y- v. i-.
vicinatus <i>subst.</i> 173, 10.	
viduacio <i>II</i> , 180, 15.	zimera, zymera, galee decus, <i>Zimier</i>
vincivit 360, 1.	<i>II</i> , 166, 20. 199, 1.

Addenda et Corrigenda.

- I*, p. 43, l. 13. *lege*: contumbati (*non* concumbati).
p. 51, l. 24. *lege*: Brutenis (*pro* Brucenis).
p. 64, l. 45. *pro* a. 747. *lege*: infra p. 104, l. 17. 18.
p. 97, l. 20. *lege*: Australis (*non* australis).
p. 219, l. 13. 14. *post superiores et postergans pone virgulam.*
p. 284, l. 36. *verba* Hoc anno magnis litteris exprimenda sunt.
II, p. 269, col. 1. *dele* Bruceni v. Pruteni.
-

GETTY CENTER LIBRARY

3 3125 00754 7447

